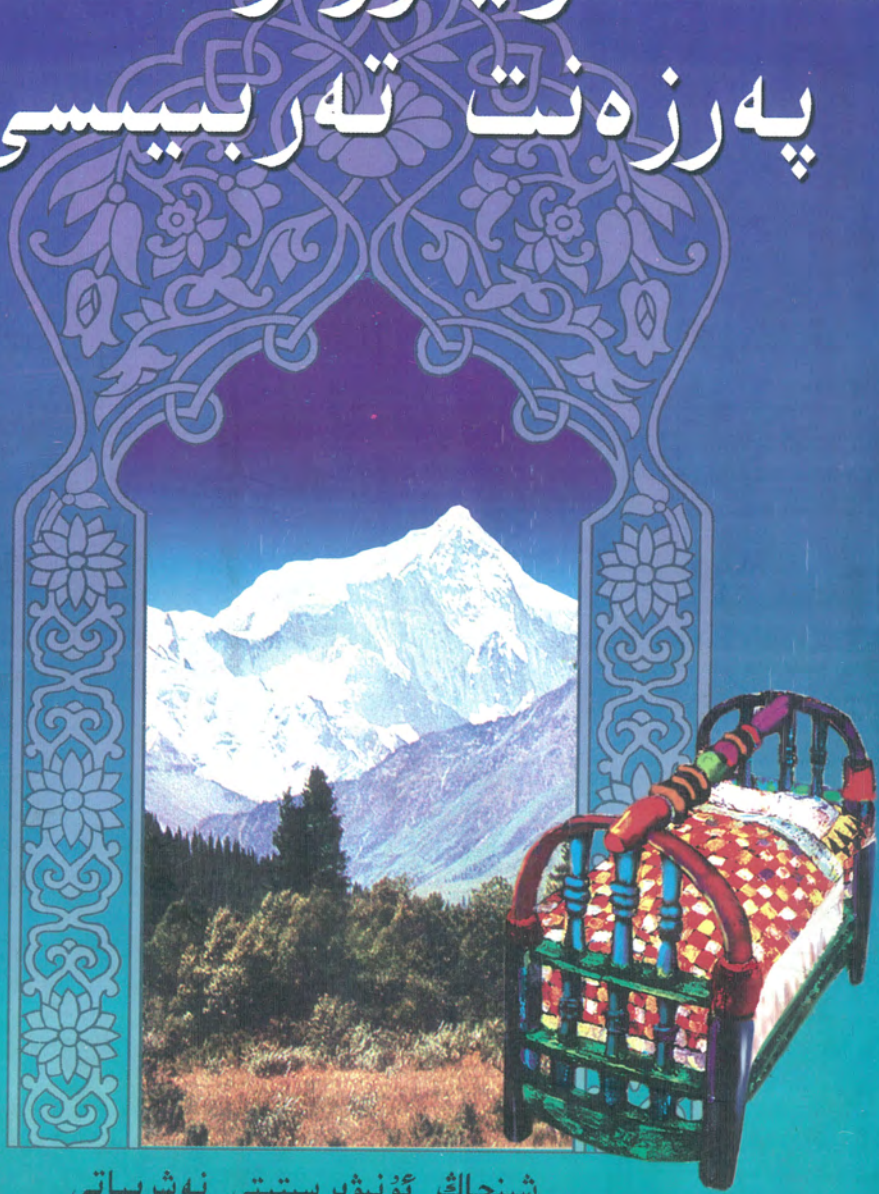

يار مۇھەممەت تاھىر تۇغلۇق

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى

مۇقاۋىنى مۇراددىل ئابىت لايىھىلىگەن

ISBN7 - 5631 - 1353 - 3
G.781(民文)定价:17.80元

ISBN 7-5631-1353-3

9 787563 113538 >

مەن بۇ ئەسەرنى پەننىيەتنىڭ

بەخت - سائادىتى ئۈچۈن

بېغىشلانغان ئاتا-ئانىلارغا

كۆيۈمچان ئۇستازلارغا بېغىشلايمەن.

باللار شۇنداق مۇراجىئەت قىلدۇ:

بىزگە ياخشى ئاتا-ئانىلارنى،

ئىقتىدارلىق ئۇستازلارنى بېرىڭلار!

يار مۇھەممەت ناھىر تۇغلۇق

تۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابلىمىت قادىر
مەسئۇل كوررېكتورى: ئەركىن ئەبەيدۇللا
مۇقاۋا لايىھىلىگۈچى: سىرئادىل ئابىت

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئاپتورى: يارمۇھەممەت تاھىر تۇغلۇق

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 14 - نومۇر. پوچتا نومۇرى: 830046)
شىنخۇا كىتابخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ «ئىشچىلار ۋاقىت گېزىتى» باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 850×1168 مم 1/32 باسما تاۋىقى: 12.875
2001 - يىلى 4 - ئاي 1 - نەشرى
2001 - يىلى 4 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 5000 — 0001

ISBN7-5631-1353-3/G.781

باھاسى: 17.80 يۈەن

ئالدىنقىلارنىڭ ئىلغار ئىش ئىزلىرىنى ئەۋلادلارنىڭ داۋاملاشتۇرالىشى ئەڭ شەرەپلىك

ئىنسانىيەت تولۇپ تاشقان ئۈمىد ۋە ئىشەنچ بىلەن 21 - ئەسىرگە قەدەم قويدى. يېڭى ئەسىر پەرزەنتلىرىمىزنى ئىنتايىن كەسكىن ۋە رىقابەت بىلەن كۈتۈۋالسىدۇ. پەرزەنتلىرىمىز تارىخنىڭ ھايات - ماماتلىق سىنىقىغا بەرداشلىق بېرىپ، ئىنسانىيەتنىڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرالىشى ئۇلارنىڭ ئەتراپلىق تەربىيىلىنىشىگە باغلىق مۇھىم ئىش. ئۇيغۇر بالىلىرى ئەقىللىق ۋە جاسارەتلىك، پەقەت ئۇلار ھەر جەھەتلەردىن ئەتراپلىق تەربىيىلىنىش پۇرسىتىگە ئىگە بولالسا ئۆزىدە تەڭداشسىز ئىقتىسادىنى يېتىلدۈرەلەيدۇ، ساپا سېلىشتۇرمىسىدا ئالدىنقى قاتارغا ئۆتەلەيدۇ. بۇ ئۇلۇغۋار نىشانغا يېتىش ئۈچۈن ئائىلە، مەكتەپ ۋە جەمئىيەتتىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپنىڭ بىر نىيەتتە تىرىشىشىنى قولغا كەلتۈرۈش زۆرۈر. ئائىلە تەربىيىسى تەلپىدە ئاتا - ئانىلارنىڭ ساپاسى ئىنتايىن مۇھىم. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار ۋە قىز - يىگىتلەر ئۆزىنى ئەتراپلىق، زامانغا لايىق ئاڭ بىلەن تەربىيىلەش بىلەن بىرگە، پەرزەنت تەربىيىلەش سەنئىتىگە ماھىر بولۇشى، پەرزەنت تەربىيىسىگە دائىر ئىلمىي بىلىملەردىن خەۋەردار بولۇشى كېرەك. «ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى» دېگەن بۇ قوللانمىنى ئاپتور يارمۇھەممەت تاھىر خېلى زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ يېزىپ چىقىپتۇ. كىتابتا خەلقىمىزنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىگە قويمىدىغان مۇھىم ۋە ماھىيەتلىك نۇقتىلار خېلى چوڭقۇر، ئەتراپلىق

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يورۇتۇلۇپتۇ. كىتاب سىستېمىلىق ۋە ئاممىباب ئىكەن. مېنىڭچە بۇ كىتاب پەرزەنت تەربىيىسى مەسىلىسى قىزىق نۇقتا بولۇۋاتقان ناھايىتى ياخشى پەيتتە نەشر قىلىندى. ئەسەر، بالا تەربىيىلەش جەھەتتە ياخشى قوللانما بولۇپ، ئاتا - ئانىلار ئىزدىنىۋاتقان مۇھىم مەسىلىلەرگە جاۋاب بېرەلەيدۇ دەپ قارايمەن. مەن شۇ مۇناسىۋەت بىلەن جاپالىق ئەجر سىڭدۈرۈپ بۇ ئەسەرنى بارلىققا كەلتۈرگەن مۇئەللىپكە رەھمەت ئېيتىش بىلەن بىرگە، خەلقىمىزنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدىن ئىبارەت بۇ ئەڭ مۇھىم ئىشقا بارلىق ساھەلەرنىڭ ئورتاق كۆڭۈل بۆلۈشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ما لىننۇر تەمىن

6
7.2001

يۇقىرى ساپالىق پەرزەنتلەر — ئەتراپلىق تەربىيىلىنىش ئارقىلىق يېتىشىپ چىقىدۇ

ئۇيغۇر خەلقى ئەڭ قەدىمكى مەدەنىيەتلىك مىللەتلەرنىڭ بىرى. ئۇلار مول مەدەنىيەت بايلىقلىرىنى يارىتىپلا قالماي، ئىلغار پەرزەنت تەربىيىسى ئەنئەنىسىنىمۇ بارلىققا كەلتۈرگەن؛ تارىختا دۇنياغا مەشھۇر دۆلەت ئەربابلىرى، سىياسەتچىلەر، مەدەنىيەت پېشىۋالىرى، بۈيۈك ئالىملار ۋە تەڭداشسىز قەھرىمانلارنى تەۋەللۇت قىلىپ، دۇنيا مەدەنىيەت مۇنبىرىدە ئۆزلىرىنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنى جارى قىلدۇرغان.

كېيىنكى ئوتتۇرا ئەسىردىن تارتىپ ئۇيغۇرلارنىڭ تەلىم - تەربىيە ھاياتىدا كەسكىن بۇرۇلۇش بولدى. ئۇيغۇر بالىلىرى خۇراپاتلىق، تەركىدۇنيالىق تۈرىغا بەنت قىلىنىپ، ئۆزىدىن ۋە ئەسلى ماھىيەتتىن زور دەرىجىدە يىراقلاشتۇرۇلدى. بۇنداق فېئوداللىق بويۇنتۇرۇق ۋە خۇراپىي تەرغىباتلار خەلقنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنى تورمۇزلايدىغان، ياشاش ئىقتىدارىغا قۇلۇپ سالدىغان، بەخت - سائادەت ۋە گۈزەل ئىستىقبال يولىدا ھاك پەيدا قىلىدىغان قاباھەتلىك ئېزىتقۇ بولغانىدى. نەتىجىدە قەدىمكى ئىنسانىيەتنىڭ مەدەنىيەت سېپىدە ئالدىنقى قاتاردا تۇرغان بۇ مىللەت بارا - بارا روھىي جەھەتتىن زەئىپلىشىپ، ئۆزىدە بار بولغان ئىجادچانلىق ۋە قەھرىمانلىق روھىنى سۇسلاشتۇرۇپ، مەدەنىيەت جەھەتتە زور دەرىجىدە چېكىنىپ كەتكەن.

مەلۇمكى، تەلىم - تەربىيە خاراكتېرىنىڭ قانداق بولۇشى پەرزەنتلەرنىڭ تەقدىرىگە بىۋاسىتە تەسىر كۆرسىتىدىغان ئەڭ مۇھىم ئامىل بولۇپ قالىدۇ. چۈنكى تارىختىكى ھەرقانداق ئۇلۇغ مۆجىزىنىڭ ھەممىسى تەلىم - تەربىيىنىڭ خاسىيىتى، كىشىلىك ھاياتتىكى ئەڭ دەھشەتلىك تراگېدىيىلەرنىڭ يىلتىزى نادانلىق. شۇڭا پەرزەنت تەربىيىسى دۆلەتنىڭ ۋە مىللەتنىڭ تەقدىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان ئەڭ مۇھىم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەسئۇلىيەتلەرنىڭ بىرى.

ھازىر دۇنيا تەرەققىي قىلدى، ئىنسانىيەت ئىنتايىن يۈكسەك مەدەنىيەت بەرپا قىلدى. بىراق بىز دۇنيادىكى مىللەتلەرنىڭ ساپا سېلىشتۇرمىسىدا كەينىدە تۇرىمىز. نۆۋەتتە جۇڭگو مائارىپى، ئەنئەنىۋى ئىمتىھان مائارىپىنىڭ ئورنىغا ساپا مائارىپىنى دادىللىق بىلەن دەسسەتتى. بۇ ياخشى پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، ئۇيغۇر مىللىي مائارىپىنى دۇنياغا يۈزلەندۈرۈپ، پەرزەنتلەرنى يۇقىرى ساپالىق ئادەم قىلىپ تەربىيەلەش ئۈچۈن چوقۇم ئائىلە تەربىيىسى، مەكتەپ تەربىيىسى، جەمئىيەت تەربىيىسىدىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپنىڭ ئورتاق ھەمكارلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئىنتايىن مۇھىم. پەرزەنتلىرىمىزنى 21 - ئەسىردە ئۆز ئۈستىگە تىرەلگەن ئۇلۇغۋار مەسئۇلىيەتلەرنى ئۈستىگە ئالالايدىغان ئىقتىدار ئىگىلىرىگە ئايلاندۇرۇش كېرەك. ئۇلار فېئوداللىق قاتلاق ئەنئەنىنىڭ بويۇنتۇرۇقلىرىدىن ئۈزۈل - كېسىل ئازاد بولۇپ، خۇراپاتلىق تورىدىن قۇتۇلۇپ، ئەقىل - ئىدىرىكى ۋە ئىلىم - پەنگە تايىنىپ دۇنيانى ئۆزگەرتەلەيدىغان، ئۆزىنى تەرەققىي قىلدۇرايدىغان زامانىۋى ئاڭغا ئىگە بولغان ھەقىقىي ئىنسانىي تاكامۇللۇققا ئىگە بولسۇن.

تەلىم - تەربىيىنىڭ ئەڭ دەسلەپكى ئۇلىنى ئائىلە سالىدۇ. ئاتا - ئانىلارنىڭ ساپاسىنىڭ قانداق بولۇشى پەرزەنتلەرنىڭ ساپاسىغا زور دەرىجىدە تەسىر كۆرسىتىدۇ. ئۇيغۇر جەمئىيىتىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئاتا - ئانىلارنىڭ ساپاسى ھازىرقى زاماننىڭ تەلىپىدىن خېلىلا يىراق. مۇتلەق كۆپ ساندىكى ئاتا - ئانىلار مۇنتىزىم، ئەتراپلىق تەربىيىلىنىش پۇرسىتىدىن بەھرىمەن بولالمىغان. بۇ ھال ئۇلارنىڭ خېلى كۆپ تەرەپتىن تەربىيىلىنىشىنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تەقەززا قىلدۇ. ئاتا - ئانىلار مەكتەپلىرىمۇ دەل مۇشۇنداق زۆرۈرىيەتتىن ئېچىلغان. ۋەھالەنكى، بۇ ساھەدە مۇكەممەلەرەك قوللانما يوق. «ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى» دېگەن بۇ كىتابنىڭ يېزىلىشى بۇ جەھەتتىكى بوشلۇقنى مەلۇم جەھەتتە تولدۇردى. كىتابتا جەمئىيەت تەقەززا بولۇۋاتقان، ئاتا - ئانىلار ئىزدىنىۋاتقان، مەكتەپلەر ئۈمىد قىلىۋاتقان ماھىيەتلىك نۇقتىلار ناھايىتى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئاممىباب شەكىلدە يورۇتۇلغان. ئاپتور ئىنتايىن ئۆزگىچە ۋە ئىجادىي يول بىلەن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى جەھەتتىكى بىلىش نەتىجىلىرى ۋە تەجرىبە - ساۋاقلارنى زامانىۋى ئالڭ ۋە ئىلغار كىشىلىك تۇرمۇش قارىشى بىلەن يۇغۇرۇپ سىستېمىلاشتۇرغان. ئەسەر يالغۇز پەرزەنت تەربىيىسى ئوقۇشلۇقى بولۇش بىلەنلا چەكلەنمىگەن، مەن ئۇنى تەربىيىلىگۈچى ۋە تەربىيىلەنگۈچىلەر ئۈچۈن ياخشى بىر كىشىلىك تۇرمۇش دەرسخانىسى بولىدىكەن دەپ قارايمەن. مېنىڭچە بۇ ئەسەر ئائىلە بىلەن مەكتەپ ئوتتۇرىسىدا ياخشى بىر كۆۋرۈك بولۇپ رول ئوينايدۇ.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ
نازارىتىنىڭ نازىرى:

ساتتار سائۇتوۋى
2001 - يىلى 5 - ئىيول

مۇندەرىجە

مۇقەددىمە

- (1) خەلق ئەڭ ئۇلۇغ ئانا
- بىرىنچى باب بەرزەنت تەربىيىسىمۇ قانۇنىيەتلىك سەنئەت
- 1. بەرزەنت تەربىيىسى ھەققىدە ئومۇمىي چۈشەنچە
- 2. تەربىيىچى قانداق بولسا، بەرزەنتمۇ شۇنداق بولىدۇ
- (12)
- 3. بەرزەنت تەربىيىسىنىڭ ئۈچ خىل شەكلى
- 4. بەرزەنت تەربىيىسىدىكى ناتوغرا ئۇسۇللار
- 5. بەرزەنت تەربىيىسىنىڭ مەزمۇنى ۋە قەدەم باسقۇچ
- (31) لىرى

ئىككىنچى باب بەرزەنتلەرنىڭ ئەقلى ۋە جىسمانىي ساپاسىنى

ئۆستۈرۈشنىڭ دەسلەپكى ئامىللىرى

- 1. بەرزەنت تەربىيىسى ئۆزىمىزنى تاكامۇللاشتۇرۇشتىن باشلىنىدۇ
- (42) 2. ھامىلىدارلىق مەزگىلىدىكى كۈتۈنۈشكە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك
- (54) 3. ئۈچىنچى باب دەسلەپكى تەربىيە ئەڭ ياخشى پۇرسەت
- 1. بوۋاقلارنى ھەرگىز «ئىتىلىسىز» دەپ قارىماڭ
- (59) 2. بالىلارنى ياخشى ئويناش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىڭ
- (66) 3. ئادەتلەندۈرۈش — ئەڭ ياخشى تەربىيە
- (69)

تۆتىنچى باب ئائىلە تەربىيىسىنى مەكتەپ تەربىيىسى بىلەن

بىرلەشتۈرۈش

- 1. بەرزەنتلەردە ئويغانغان دەسلەپكى ئوقۇش قىزغىنلىقى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

- (75) ئىنتايىن مۇھىم
2. پەرزەنتلەردە توغرا رىقابەت ئېڭىنى يېتىلدۈرۈش
- (89) كېرەك
3. پەرزەنتلىرىمىز «تەقدىر» بويۇنتۇرۇقىغا ئەسىر بولۇپ قالمىسۇن (93)
4. پەرزەنتلەرنى كىتابقا ھېرىسمەن قىلىش كېرەك (97)
5. ئەقىل - پاراسەت تەربىيىسى (104)
- بەشىنچى باب ئەدەپ - ئەخلاق تەربىيىسى
1. ياخشىلىق قىلىش، يامانلىق قىلماسلىق تەربىيىسى (114)
2. ئەدەپ تەربىيىسى (116)
- ئالتىنچى باب سالامەتلىك ۋە تازىلىقنى سۆيۈش تەربىيىسى
1. ئوزۇقلىنىش ئادىتى ۋە تازىلىقنى سۆيۈش تەربىيىسى (132)
2. پەرزەنتلەرنىڭ ئەڭ چوڭ دۈشمىنى — ئىچكىلىك ۋە چېكىملىككە ئۆگىنىپ قېلىش (140)
- يەتتىنچى باب ھايات ئېڭى ۋە ۋاقىت ئېڭى تەربىيىسى
1. ھايات ئېڭى تەربىيىسى (149)
2. ۋاقىت ئېڭى تەربىيىسى (159)
- سەككىزىنچى باب تىل مەدەنىيىتى ۋە گەپ - سۆزدىكى ئەدەپ تەربىيىسى
1. تىل مەدەنىيىتى تەربىيىسى (166)
2. گەپ - سۆزدىكى ئەدەپ تەربىيىسى (176)
- توققۇزىنچى باب پاك قەلبلىك بولۇشقا يېتەكلەش تەربىيىسى
1. پەرزەنتلەردە ھەققانىيلىق تۇيغۇسىنى يېتىلدۈرۈش ... (190)
2. پەرزەنتلەر قەلبىدە پاك ۋە مۇستەھكەم ۋىجدان - غۇرۇر يېتىلدۈرۈش (192)
3. پەرزەنتلەر ۋۇجۇدىدا مەردلىك خىسلەتلىرىنى يېتىلدۈرۈش (197)

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

- ئونىنچى باب پەرزەنتلەر، ئۆز قىممىتىنى جەمئىيەتتىن تاپسۇن
1. ئالىم بولماق ئوڭاي، ئادەم بولماق تەس (207)
 2. پەرزەنتلەر ھەسەتخور، شەخسىيەتچى بولۇپ قال.
- مىسۇن (211)
3. قەدىر - قىممەت ئۆزئارا ھۆرمەتتىن كېلىدۇ (217)
- ئون بىرىنچى باب پەرزەنتلەردە ياخشى خاراكتېر يېتىلدۈرۈش
1. خاراكتېر دېگەن نېمە؟ (224)
 2. مەسئۇلىيەتچان بولسۇن، بىپەرۋا بولمىسۇن (235)
- ئون ئىككىنچى باب پۇل ئېغى ۋە ئىقتىسادچىلىق تەربىيىسى
1. پەرزەنتلەرنى پۇلنىڭ قەدىر - قىممىتىنى بىلىشكە،
ئىقتىسادچىل بولۇشقا ئۆگىتىش كېرەك (241)
 2. پەرزەنتلەر سېخى بولسۇن، خەسس بولمىسۇن (253)
 3. مېھماندارچىلىق ساخاۋىتى ۋە مېھماندارچىلىقتىكى
ئەدەپ تەربىيىسى (262)
 4. ئەمگەكنى سۆيۈش تەربىيىسى (268)
- ئون ئۈچىنچى باب ۋاپادارلىق تەربىيىسى
1. پەرزەنتلەر ئەلگە ۋاپادار بولسۇن (277)
 2. ئائىلىگە بولغان ۋاپادارلىق تەربىيىسى (281)
- ئون تۆتىنچى باب مىللىي ئەنئەنە ۋە مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسى
1. مىللىي ئەنئەنە تەربىيىسى (292)
 2. مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسى (301)
- ئون بەشىنچى باب دوستلۇق ۋە ساداقەتمەنلىك تەربىيىسى
1. دوستلۇقنىڭ تەربىيىۋى رولى (308)
 2. دۈشمەنلىك ۋە بىخەتەرلىك (319)
- ئون ئالتىنچى باب قىز پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان تەربىيە
1. قىزلار دۇنياسىدىكى بۈگۈنكى ئۆزگىرىش (332)
 2. پەزىلەت غۇنچىسى چۈمبەردە ئىچىدە ئەمەس، قەلب
تۆرىدە ئېچىلسۇن (335)

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

3. قىزلار ئۆي ئىشلىرىغا پىشۇن (342)
 4. يۈرۈش - تۇرۇش ۋە كىيىنىش تەربىيىسى (345)
 5. قىزلارنى ئۆزىگە ئىشىنىشكە ۋە قابىلىيىتىنى جارى قىلدۇرۇشقا رىغبەتلەندۈرۈش كېرەك (349)
 6. قىزلارنىڭ نىكاھ ۋە تۇرمۇش ئىشلىرىغا توغرا مەسلىھەت بېرىش كېرەك (351)
 7. قىزلار تۇرمۇشلۇق بولغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىغا كۆپ ئارىلىشىۋالماسلىق كېرەك (354)
 8. ئوغۇللار ھەققىدە (363)
- ئون يەتتىنچى باب تولۇقلىما تەلىم - تەربىيە
1. بالىسى ئەمەلدار بولغان ئاتا - ئانىلارنىڭ مەسئۇلىيىتى (372)
 2. خەلق ۋە قانۇن ھەرقانداق ھوقۇقتىن يۇقىرى (377)
 3. بەرزەنتىڭىز دوختۇرلۇق كەسپىدە بولسا، مۇنداق مەزمۇندا تەربىيە بېرىڭ (379)
 4. بەرزەنتىڭىز ئوقۇتقۇچىلىق شەرىپىگە ئېرىشكەن بولسا، مۇنداق مەزمۇندا تەربىيە قىلىڭ (384)
 5. بەرزەنتىڭىز دېھقان بولسا، مۇنداق مەزمۇندا تەربىيە قىلىڭ (390)
 6. بەرزەنتىڭىز تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولسا، مۇنداق مەزمۇندا تەربىيە قىلىڭ (393)
 - خاتىمە (397)

مۇقەددىمە

خەلق ئەڭ ئۇلۇغ ئانا

مىللەتنىڭ كېلەچىكى ئانىلار قولىدا.

— بالزاک

ئەي «بالا - بالا» دەپ يۈرەك باغرىنى كاۋاپ، ۋۇجۇدىنى خاراب قىلىدىغان، بالا ئۇچۇن كۆز قارىچۇقىدىن يول بېرىپ، كۆز ياشلىرىدىن كۆل ياسايدىغان مېھرى ئاتەش ئانا - ئانىلار! سىلەر ئۆمۈرلۈك ھايات دەپتىرىڭلارغا ئۈمىد سىياھلىرى بىلەن دەرد - مېھنەت رەقەملىرىدىن «پەرزەنت» دېگەن نەقىشنى چېكىسىلەر. چۈنكى، پەرزەنت سىلەرنىڭ پۇشتۇڭلار، ئىزباسارڭلار، سىلەر يېتەلمىگەن ئۈمىد مەنزىلىگە تۇغ - ئەلەم قادايدىغان ئۈمىد چىرىغىڭلار. ئەجدادلار ئېچىپ بەرگەن ھاياتلىق يولىنىڭ داۋاملىشىشى ياكى تاماملىنىشى پەرزەنتلەرنى قانداق تەربىيەلىگەنلىكىڭلارغا باغلىق بولىدۇ. سىلەر ھەركىمنىڭ ياخشى - يامان بولۇشىنى، ئۇلۇغلىنىشىنى ياكى خارلىنىشىنى، ھىممەتلىك ياكى ھىممەتسىز بولۇشىنى، بەختلىك ياكى بەختسىز بولۇشىنى ھەرگىز ئۇلارنىڭ پېشانىسىگە مۇتلەق پۈتۈلگەن دېمەڭلار. بۇ ئالەمنى سەۋەب ئالىمى دەيسىلەرغۇ، ئەگەر پەرزەنتلەردە يامان سۈپەتلىرىنى كۆرگىنىڭلاردا ئۆزۈڭلارنىڭ ئەمەل ئەينىكىگە قاراڭلار. پەرزەنت سىلەرنىڭكى، ئۇلارنىڭ كېلەچىكى يەنىلا سىلەرنىڭ قولىڭلاردا.

كىشىلىك جەمئىيەتتە ئانا - ئانا بىلەن پەرزەنتلەرنىڭ مۇناسىۋىتىدەك يېقىن مېھىر - مۇھەببەت بولمايدۇ. ئانا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلەرگە بەرگەن مېھىر - مۇھەببىتىنى ئۇ ئىنسانىيەت ئالىمىدىكى يەنە بىر ئادەمدىن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئالامىدۇ. پەرزەنت بۇ دۇنياغا كۆز ئاچقاندىن باشلاپلا سىلەر پەرزەنت ئۈچۈنلا ياشاشقا باشلايسىلەر. كۆزۇڭلار پەرزەنت سەۋەبلىك كۆرىدۇ ۋە يۈرىكىڭلار پەرزەنت ئۈچۈن سوقىدۇ. پۈتۈن ئارزۇ-ئارمىنىڭلار پەرزەنتلەر ئۈستىگە تىرىلىدۇ. يېمەي يېگۈزسىلەر، كىيەي كىيگۈزسىلەر. پەرزەنت سەۋەبلىك مېھنەت يۈكۈڭلار ئېغىرلايدۇ، غىزايىڭلار پەرزەنت غېمى بولۇشقا باشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن سىلەر ئۆزۇڭلارنىڭ جەمئىيەتتە ئۈستۇڭلارغا ناھايىتى ئېغىر مەسئۇلىيەتنىڭ ئارتىلغانلىقىنى ھېس قىلىپ يېتىسىلەر.

شۇنداق قىلىپ ئۆزۇڭلارنىڭ بەخت - سائادەت، ئارزۇيۇڭلار ھەش - پەش دېگۈچە پەرزەنتىڭلارنىڭ ئىستىقبالى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلىسىلەر. دەرۋەقە، پەرزەنتىڭلارنىڭ بەختى سىلەرنىڭ بەختىڭلار، پەرزەنتىڭلارنىڭ بەختسىزلىكى سىلەرنىڭ بەختسىزلىكىڭلار، پەرزەنتىڭلارنىڭ شادلىقى سىلەرنىڭ شادلىقىڭلار، پەرزەنتىڭ غەم - قايقۇسى سىلەرنىڭ ئازاب - ئوقۇبىتىڭلار بولۇپ قالىدۇ.

يېڭى بىر مېھمان بۇ دۇنياغا كۆز ئېچىپ «ئىگە» دېگەن يىغا ئاۋازىنى ئاڭلاش بىلەن قەلبىڭلارغا تۇتاشقان ئوت تاكى سىلەرنىڭ كۆزۇڭلار مەڭگۈلۈك يۈمۈلمىغىچە ئۆچمەيدۇ. بۇ ئوت بەزىدە ئۇلغىيىپ سىلەرنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىشقا يارايدۇ، بەزىدە سۆيۈندۈرۈپ گۈلدەك ئېچىلدۈرىدۇ. پەرزەنتلەرنىڭ ئەقىللىق، ئەخلاقلىق، ياراملىق ئادەم بولۇپ كىشىلىك جەمئىيەتتە بىر كىشىلىك ئورۇن تۇتقانلىقىنى كۆرگەن چېغىڭلاردىكى شادلىق ۋە بەخت ھۇزۇرى نەچچە ئون يىلاپ تارتقان مۇشەققەت داغلىرىنى يۇيۇپ ھاردۇقۇڭلارنى چىقىرىدۇ؛ ئەگەر پەرزەنتلەر يارامسىز چىقىپ ئەلنىڭ قارغىشىغا نىشان بولۇپ قالسا قەلبىڭلار ئەمدىدىن داغلىنىدۇ.

دەرۋەقە، ھېچقايسىڭلار پەرزەنتلەرنىڭ يارىماس، ئەقىلسىز، نادان، ئەلگە ئاپەت ئادەم بولۇپ چىقىشىنى خالىمايسىلەر؛ بەلكى ۋەتەن، خەلقىڭلار ئۈمىدىنىنى ئاقىلىيالايدىغان، ئەلنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن ئۆزىنى پىدا قىلالايدىغان، ئەقلى قايىلىيىتى ۋە بىلىمى بىلەن ئەلنىڭ ئالقىشىغا ۋە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولغان پەرزەنتلەرنىڭ يېتىشىپ چىقىشى ئۈچۈن كېچە كۈندۈز دۇئادا بولسىلەر. ئەپسۇسكى، مۇنداق ئۇلۇغ ئارزۇ - تىلەك ۋە دۇئانىڭ خاسسىيىتى بىلەنلا پەرزەنتلەرنىڭ بېشىغا بەخت قۇشنىڭ قونمايدىغانلىقىنى كۆرسىلەر. بىرىمىزنىڭ بالىسى شۇنداق ئەقىللىق ۋە پەزىلەتلىك، بىرىمىزنىڭ پەرزەنتى ئىنتايىن پەزىلەتسىز، نادان، دۆت بولۇپ چوڭ بولغانلىقىنى؛ بىرىمىزنىڭ پەرزەنتى ياخشى ئوقۇپ دوكتور، ئالىم بولۇپ ئەلگە تۆھپە قوشۇۋاتقان، بىرىمىزنىڭ پەرزەنتى كېچە - كۈندۈز رېستورانمۇرېستوران، قاۋاقخانىدىن قاۋاقخانا ئارىلاپ يۈرگەن، تەييارغا ھەييار بولۇپ ئىچىپ - چېكىپ ئائىلىنى سورىغان؛ بىرىمىزنىڭ پەرزەنتى گۈلدەك ھۈنرى بىلەن كىشىلەرنى رازى قىلىپ، ئۆزىنىمۇ، ئائىلىسىنىمۇ رازى قىلىپ بەختلىك ياشاۋاتقان، بەزى پەرزەنتلەر قولدىن ھېچ ئىش كەلمەي بىكار تەلەپ، ھۇرۇنلۇق بىلەن ئۆمۈر بويى ئاتا - ئانىلارنىڭ ۋە باشقىلارنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ تۇرغان؛ بەزى پەرزەنتلەر ھالدىن پۇل تېپىپ خەلق ئۈچۈن ساخاۋەتلىك ئىشلارنى قىلىپ ئەلنىڭ ئالقىشىغا مۇيەسسەر بولۇۋاتقان، يەنە بەزى بالىلار چىقىش يولى تاپالماي تېنەپ - تەمتىرەپ ئاخىرى ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق، قانۇنسىزلىق يولىنى تۇتۇپ قامىلىۋاتقان، ئېتىلىۋاتقانلارنى ئوچۇق كۆرۈپ تۇرۇپتىمىز.

ئۇنداق بولسا مۇنداق ماھىيەتلىك پەرقنىڭ كېلىپ چىقىشىدىكى تۈپ سەۋەب نېمە؟

ھەقىقىتىنى ئېيتقاندا، ھېچقايسى ئاتا - ئانا پەرزەنتىمىزنىڭ بەختسىز، ھارام تاماق بولۇپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلمايمىز، ھېچقايسىمىز ئۇلارنىڭ يارامسىز بولۇشىنى، قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ تۈرمىدە يېتىشىنى ئۈمىد قىلمايمىز. ئەپسۇسكى، ئىرادىمىزگە قارشى ھالدا ئۇلارنىڭ تەقدىرىدە يۇقىرىقىدەك ئوخشاشمىغان قىسمەت كېلىپ چىقىدۇ. ھەتتا بىر قورساقتىن تۇغۇلغان، بىر خىل مۇھىتتا چوڭ بولغان، بىر ئاتا - ئانىنىڭ، بىر مۇئەللىمنىڭ تەربىيىسىنى ئالغان ئىككى بالىنىڭ تەقدىرىدىمۇ ئوخشاشمىغان قىسمەتلەر يۈز بېرىدىكەن. ياخشى بالىلارنى كۆرگەنلەر ئۇلارنى تەربىيىلەپ ئۆستۈرگەن ئاتا - ئانىلارغا بارىكالا ئېيتىشىدۇ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يامان، ئەسكى بالىلارنى كۆرگەنلەر ئاتا - ئانىلارغا لەنت ئوقۇشقا ئالدىرىشىدۇ. ۋەھالەنكى، پەرزەنتلەرنىڭ قانداق ئۆسۈپ يېتىلىشى كۆپ تەرەپلىملىك ئامىللارغا باغلىق بولىدۇ. ئائىلە تەربىيىسى ۋە تەسىرى، مەكتەپ تەربىيىسى، پەرزەنتلەرنىڭ تۇغما ئەقلى قاپلىمى، جەمئىيەتنىڭ تەسىرى، ئىقتىسادىي ئامىل ۋە ئىرسىي خۇسۇسىيەت قاتارلىقلار پەرزەنت تەربىيىسىدە بىر - بىرىگە تەسىر قىلىدۇ ۋە بىر - بىرىنى تولۇقلايدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئائىلە تەربىيىسىنىڭ ئورنى ۋە رولى ئەڭ مۇھىم. بۇ نوقتىدا دۇنيادىكى بارلىق پېداگوگ ۋە پسخولوگلارنىڭ پىكرى بىردەك. كومپىنسىكى مۇنداق دەيدۇ: «ئىنسان تەبىئىتىگە بالىلىقتا سىڭدۈرگەن پەزىلەتلەرلا مۇستەھكەم ۋە ئىشەنچلىك بولىدۇ.» دىرژېنسىكى مۇنداق دەيدۇ: «بالىلارنىڭ گۇناھىمۇ، خىزمەتلىرىمۇ كۆپ تەرەپتىن ئاتا-ئانىلار زىمىنىگە چۈشىدۇ ۋە ئۇلارنىڭ ۋىجدانىغا ھاۋالە قىلىنىدۇ.»^①

شۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا - ئانا بولۇش بىر تەرەپتىن بۇرچ، يەنە بىر تەرەپتىن، يۈكسەك مەسئۇلىيەت. ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۈستىگە چۈشكەن بۇ خىل بۇرچ ۋە مەسئۇلىيەت خۇددى خۇرجۇننىڭ ئىككى قانتىغا ئوخشاش بىرىگە ئائىلىنىڭ بۇرچى ۋە مەسئۇلىيىتى، يەنە بىرىگە جەمئىيەتنىڭ بۇرچى ۋە مەسئۇلىيىتى يۈكلەنگەن. ئائىلىدە مەسئۇلىيەتتىن ئالغاندا، ھەربىر جۈپ ئەر - ئايال ئۆزلىرىنىڭ ئۇرۇقىنى قۇرۇتماسلىق، ئائىلىنىڭ چىرىغىنى ئۆچۈرمەسلىك ۋە ئۆزلىرىنىڭ نام - نىشانىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن چوقۇم پەرزەنتلىك بولۇش كېرەك، دەپ بىلىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلىرىنى بېقىپ، تەربىيىلەپ جەمئىيەتكە قوشۇش مەسئۇلىيىتىنى چۈشىنىدۇ. ئەمما ئىش بۇنىڭ بىلەن پۈتمەيدۇ. ھەقىقىي مەسئۇلىيەتچان ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ ھەقىقىي مەنىسىدىن ئالغاندا پەقەت ئۆزىگە ياكى ئائىلىسىگىلا تەئەللۇق ئەمەسلىكىنى، شۇنداقلا پەرزەنت ئاتا - ئانىلارنىڭ شەخسىي مۈلكى گەمەسلىكىنى چۈشىنىدۇ.

① «تەپەككۈر گۈلشەن»، قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى 1991 - يىلى نەشرى، 613 - ، 615 - بەتلەر.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھەقىقىتىنى ئېيتقاندا، بالا تۇغۇلغاندىن كېيىن، ئۇ بالغا ئاتا - ئانىلار «مېنىڭ» دەپ ئىگىدارچىلىق قىلىپ چوڭ قىلىسمۇ، ئەمەلىيەتتە، «مېنىڭ» دېگەن باسقۇچ ئىنتايىن قىسقا مەزگىللىك، ئاساسلىق ھايات قىسمىنىڭ جەمئىيەتكە تەئەللۇق ئىكەنلىكىنى چۈشىنىدۇ.

ئىككىنچى تەرەپتىن قارىغاندا، تۇغۇپ، نان - ئاش بېرىپ، چىرايلىق كىيىندۈرۈپ چوڭ قىلىپ قويۇشنىڭ ئۆزىلا ھەقىقىي مەنىدىكى ئاتا - ئانا بولۇش بۇرچىنى ۋە مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلغانلىق بولمايدۇ. چۈنكى ھايۋانمۇ تۇغىدۇ، بالىسىغا شۇنداق مېھرىبانلىق كۆرسىتىدۇ، يالاپ كېتىدۇ، بالىلىرىنى يىرتقۇچىلاردىن قوغداش ئۈچۈن ھەتتا ئۆزلىرىنى پىدا قىلىدۇ. ئۇنداق بولسا ھايۋاننىڭ ئاتا - ئانىسى بىلەن ئادەمنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ پەرقى نېمە؟ بالا تۇغۇپ ئۆستۈرۈش ئادەم بىلەن ھايۋانلار ئۈچۈن ئورتاق قانۇنىيەت. بىراق ئىنسان ئانىلىرىنىڭ قىممىتى پەقەت بالا تۇغۇپ، ئېمىتىپ، چوڭ قىلغانلىقى بىلەنلا ئۆلچىنىپ قالدىغان بولسا، ھايۋانمۇ تۇغۇپ، ئېمىتىپ چوڭ قىلىدىغۇ؟ بۇنىڭدىن قاراشقا بولىدۇكى، ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەقىقىي مەنىدىكى ئىنساننىڭ ئاتا - ئانىسى بولۇش شەرتى ئىنتايىن بۈيۈك مەسئۇلىيەت ئۈستىگە قۇرۇلغان بولىدۇ. شۇڭا ئادەم بولۇش سۈپىتىمىز بىلەن پەرزەنتلەرنى مەقسەتلىك، نىشانلىق، ئاڭلىق يوسۇندا ئىنسانىي ئىقتىدارغا، ئىنسانىي قەدىر - قىممەتكە، ئىنسانىي پەزىلەتكە ئىگە بولغان ئادەم قىلىپ تەربىيەلەپ چىقىش مەسئۇلىيىتىمىز بار. بۇ خىل مەسئۇلىيەت ئۆزىمىزنىڭ بەخت - سائادىتى بىلەنمۇ، پەرزەنتلىرىمىزنىڭ كېلەچىكى بىلەنمۇ، ئەلنىڭ تەقدىرى، ۋەتەننىڭ قۇدرەت تېپىشى بىلەنمۇ مۇناسىۋەتلىك زور ئىش. بۇنداق يۈكسەك مەسئۇلىيەتنى ھەقىقىي مەنىسى بىلەن ھېس قىلغان ئاتا - ئانىلار، شان - شەرەپكە مۇناسىپ ئاتا - ئانا بولماقنىڭ ھەقىقەتەن مۈشكۈل ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ.

خەلق ئۇلۇغ، بىراق ئۇلار يەنىلا ئەڭ ئۇلۇغ، پەزىلەتلىك، ياراملىق ئەۋلادلارنى تەربىيەلەپ چىقىشقا موھتاج. ئۇلۇغ پەرزەنتلەرنىڭ چىقىشى، تېگى - تەكتىدىن ئالغاندا، ئۇلۇغ ئاتا - ئانىلارغا باغلىق. ئۇيغۇر خەلقى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىلغار پەرزەنت تەربىيىسى ئەنئەنىسىگە ئىگە. تارىختىن بۇيان ئۇيغۇر ئائىلىسى ئۆزلىرىنىڭ يۈكسەك مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى ۋە پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ئىلغار تەجرىبىلىرىگە تايىنىپ دۇنياغا داخلىق ئۇلۇغ شەخسلەرنى جەمئىيەتكە چىقىرىپ، ۋەتەنگە، مىللەتكە تەڭداشسىز شان-شەرەپلەرنى ئېلىپ كەلدى. ئۇلار يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ ئۇلۇغ ئالىملارنى، تەڭداشسىز سەركەردىلەرنى، تونۇلغان سىياسەتچىلەرنى، مەشھۇر دۆلەت ئەربابلىرىنى تەۋەللۇت قىلىپ لايىقەتلىك ئاتا - ئانا بولۇش بىلەن، ئۇيغۇرلارنىڭ نام - شەرىپىنى، ئۇيغۇر ئائىلىسىنىڭ ئۇلۇغلىقىنى نامايان قىلدى.

ھەربىر تارىخىي دەۋر ئانلار ئۈستىگە شۇ دەۋرگە خاس بولغان مەسئۇلىيەتنى ئارتقان بولىدۇ. ھازىر تارىخ يېڭىلاندى، دەۋر ئۆزگەردى. تۇرمۇش رىتىمى غايەت زور دەرىجىدە تېزلەشتى. ئىنسانىيەتنىڭ مەدەنىيەت تەرەققىيات سۈرئىتى ئۇچقاندەك ئىلگىرىلىمەكتە. ئىنسانىيەتنىڭ پەن - مەدەنىيەت ساپاسىدا زور يېڭىلىنىش بارلىققا كەلدى. دۇنيا مەدەنىيىتىنىڭ ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى مەدەنىيىتىگە بولغان تەسىرى ئىنتايىن كۈچلۈك. شۇنىڭ ئۈچۈن پەرزەنت تەربىيىسىگە قويۇلغان تەلەپ تېخىمۇ ئېغىر، ئاتا-ئانىلارنىڭ ئۈستىگە چۈشكەن مەسئۇلىيەت تېخىمۇ يۇقىرى. ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى پەرزەنت تەربىيىلەش مەزمۇنى ۋە ئۇسۇلىدا يەنىلا فېئوداللىق قالدۇق تەلىم - تەربىيە ئۇسۇلىنىڭ تەسىرى ساقلانماقتا. ھازىرقى دەۋر، ئىلغار ئەنئەنىۋى پەرزەنت تەربىيىسى بىلەن سوتسىيالىستىك زامانىۋى ئاھاڭغا ئىگە مەدەنىيەتلىك ئىزباسارلارنى تەربىيىلەشنى بىرلەشتۈرۈپ يۇقىرى ئۈنۈم ھاسىل قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ. بالىلارنىڭ يەنىلا قالدۇق، نادانلىق ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدىكى «تەقدىر» بويۇنتۇرۇقىدا داۋاملىق بەند بولۇپ تۇرۇشىغا يول قويۇشقا بولمايدۇ.

ھازىرقى جەمئىيەتتە مۇتلەق كۆپ ساندىكى ئۇيغۇر ئائىلىسى ئويغاندى، كۆزى ئېچىلدى، نەزەر دائىرىسى كېڭەيدى. شۇڭىمۇ ئۇلار پەرزەنتلەرنى مۇنتىزىم تەربىيىلەپ، ئەقىللىق، ئەخلاقلىق ۋە مەدەنىيەتلىك ئەۋلادلارنى تەربىيىلەش مەجبۇرىيىتىنىڭ بار ئىكەنلىكىنى چۈشىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلقى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇلۇغ خەلق، ئۇلارنىڭ مىڭلىغان، مىليونلىغان ئۇلۇغ ئانىلىرى بار. ئۇلارنىڭ قولىدىن ئەڭ ياراملىق ئەۋلادلارنىڭ يېتىشىپ چىقىشىغا ئىشىنىمىز.

بىراق بىز شۇنىمۇ ئېتىراپ قىلماي تۇرالمايمىزكى، ئۇيغۇر ئاتا - ئانىلىرىنىڭ كۆپ قىسمى ھازىرقى زامان ئىلغار پەن - مەدەنىيەت تەربىيىسىنى قوبۇل قىلىشتىن مەھرۇم قالغان. شۇڭا ئۇلاردا پەرزەنتلەرنى ئىلمىي ئۇسۇلدا تەربىيەلەش جەھەتتە تەجرىبە ۋە سەۋىيە كەمچىل. بۇ ھال ئاتا - ئانىلارنىڭ ھازىرقى دەۋرنىڭ تەلپ - ئېھتىياجىغا مۇناسىپ ھالدا پەرزەنت تەربىيەلەپ چىقىشىنى بەلگىلىك چەكلىمىگە ئۇچرىتىدۇ.

مەن خېلى ئىلغار ۋە ئوقۇمۇشلۇق ئائىلىدە ئەتراپلىق تەلىم - تەربىيىگە ئىگە بولدۇم. ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىدىن ئوزۇق ئالدىم. ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە 40 يىل ياشاپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئىلغار ئەنئەنىسى بىلەن تەربىيەلەندىم. نۆۋەتتە مەن بىر دادا بولۇش سۈپىتىم بىلەن مىليونلىغان پەرزەنتلىرىمىزنىڭ بىر ياخشى تەربىيىچىسى بولۇشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلاتتىم. بۇ مەقسىتىمنى يەنىلا ئۇيغۇرلارنىڭ مەسئۇلىيەتچان ئانىلىرىنى تەربىيەلەش يولى بىلەن ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم. شۇنىڭ بىلەن مەن ھازىرغىچە يەكۈنلىگەن بىر قاتار تەجرىبە - ساۋاقلارنىم، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئىلغار تەلىم - تەربىيە ئەنئەنىسى ۋە ھازىرقى زامان ئىلمى - پېنىننىڭ ئىلمىي ئۇسۇللىرىنى بىرلەشتۈرۈش ئاساسىدا بۇ قوللانمىنى يېزىپ چىقتىم. قوللانمىدا قۇرۇق نەزەرىيىۋى مەسىلىلەرنىلا سۆزلەشتىن ئىمكان بار ساقلىنىپ، ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەر بىر مەسىلىنىڭ ماھىيەتلىك تەرەپلىرىنى چۈشىنىۋېلىشىغا ياردىمى بولسۇن ئۈچۈن مۇھىم قانۇنىيەتلىك تەرەپلەرنى كۆنكرېت بايان قىلدىم. يەنە بىر جەھەتتىن، ئاتا - ئانىلارنى يېتەكلەش ۋە ئۇلارغا ياردىمى بولار دېگەن نىيەتتە تەربىيىنىڭ مۇھىم بىر ئۇسۇلى بولغان نەسەپتتىن نەمۇنىلەرنى كىرگۈزدۈم. زۆرۈر تېپىلغاندا بىر قىسىم قىممەتلىك ھېكايىلەرنى قىستۇردۇم. ئەگەر بۇ قوللانما ئاتا - ئانىلارنىڭ قوبۇل قىلىشى ۋە پايدىلىنىشىغا ئەرزىپ قالسا، ئۆزۈمنى تولمىۇ بەختىيار ھېسابلىغان

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بولاتتىم.

مېنىڭ ئۈمىد ۋە ئىشەنچىم شۇكى، بۇ ئەسىرىم بەرزەنتلەرنىڭ
ئىسكەنچى ئاتا - ئانىسى بولغان ئوقۇتقۇچى، ئۇستازلار بىلەن ئائىلە
باشلىقلىرى ئوتتۇرىسىدا بىر كۆۈرۈكلۈك رول ئوينىغۇسى؛
ئوقۇتقۇچىلارنىڭ كىتابىمۇ ئوقۇتۇپ ئادەمنىمۇ تەربىيەلىشى ئۈچۈن
ياردەمچى بولغۇسى؛ يېڭى توي قىلىش ئالدىدا تۇرغان قىز -
يىگىتلىرىمىزمۇ بۇ كىتابتىن ئېگىشلىك مەنىۋى ئوزۇق ئالالسا، كېيىنكى
تۇرمۇشى ئۇتۇقلۇق، مەنىلىك ۋە بەختىيار بولغۇسى!

بىرىنچى باب پەرزەنت تەربىيىسىمۇ قانۇنىيەتلىك سەنئەت

1. پەرزەنت تەربىيىسى ھەققىدە ئومۇمىي چۈشەنچە

ئاتا - ئانا بالىلارنى تېپىش، ئۇلارغا يېگۈزۈش، ئىچكۈزۈش بىلەن ئۆز مەجبۇرىيىتىنىڭ ئۈچتىن بىرىنىلا ئورۇندىغان بولىدۇ. مۇھىمى، بالىلارنى ياراملىق ئادەم قىلىپ جەمئىيەتكە قوشۇش.

— ژ. ژ. روسو

ئائىلىنىڭ ۋە ئائىلە ھاياتىنىڭ ئەڭ مۇھىم مەقسىتى ۋە مۇددىئاسى پەرزەنت تەربىيىسىدىن ئىبارەت. چۈنكى پەرزەنت بىر ئائىلىنىڭ ئەڭ ئەتىۋارلىق بېغى ۋە قىممەتلىك تۇۋرۇكى، پەرزەنتلەر ياراملىق تەربىيىلەنسە ئائىلىگە شاد - خۇراملىق ۋە شان - شەرەپ ئېلىپ كېلىدۇ، يارامسىز پەرزەنت ئائىلىگە كۆپ رىيازەتلەرنى كەلتۈرىدۇ. پەرزەنتلەرنى تەربىيىلەش ھەرگىزمۇ يالغۇز ئائىلىنىڭ مەنپەئىتى، ئاتا - ئانىنىڭ خۇشاللىقى ئۈچۈن بولمايدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ جەمئىيەتكە، ئەلگە ۋە ئىنسانىيەتكە پايدىلىق ئادەم بولۇپ چىقىشىنى ئالدىنقى نىشان قىلىدۇ. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قەدىمدىن بۇيانقى پەرزەنت تەربىيىسىدىكى تۈپ مۇددىئاسى پەرزەنتلەرنىڭ ئەل ئۈچۈن پايدىلىق ئادەم بولۇشىنى مەقسەت قىلغان. ئۇلۇغ ئالىم مەھمۇد قەشقەرى پەرزەنتلەرگە مۇراجىئەت قىلىپ: «ئەي ئوغۇل، مەندىن ئۈگۈت، نەسىھەت ئال، پەزىلەتلىك بول، ئەل ئارىسىدا ئۇلۇغ ئالىم بولۇپ بىلىمىڭنى تارققات» دېگەن. يۈسۈپ خاس ھاجىپ: «ئاتا پەرزەنتىدىن ئوغرىلىقچە سۇ ئالسا، ئۇ پەرزەنت ئەلگە ئاپەت بولىدۇ» دەپ ئەسكەرتكەن. كۆرۈشكە بولىدۇكى، ئۇيغۇر خەلقى پەرزەنتلەرنىڭ يېتىك ئالىم بولۇپ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چىقىشىمۇ ئەلگە بولىدۇ، يارامسىز بولۇپ قېلىشىمۇ يەنىلا تەلگە بولىدۇ، دەپ قارىغان. بۇ نۇقتىدىن قارىغاندا، پەرزەنت تەربىيىسىدە مۇددەتقا ۋە مەقسەت ئىنتايىن مۇھىم.

پەرزەنت تەربىيىسى ئەڭ مۇشەققەتلىك ۋە ئەڭ بۈيۈك سەنئەت. بۇ سەنئەتنىڭمۇ ئۆزىگە خاس قانۇنىيىتى بار. ئىنسانىيەتنىڭ تۇنجى مەكتىپى ئائىلە بولغان. مانا شۇ ئۇزۇن ئەسىرلەر داۋامىدا كىشىلەر ئۆزلىرىنى ئۈزلۈكسىز تاكامۇللاشتۇرۇشتا ئائىلە تەربىيىسىدىن ھەرگىز ئايرىلمىدى. بۇ جەرياندا تەلىم - تەربىيىنىڭ ئۇسۇلى، چارە - تەدبىرلىرى ۋە قەدەم-باسقۇچلىرى ھەققىدە كۆپلىگەن قىممەتلىك تەجرىبە - ساۋاقلارنى توپلىدى. شۇنداق بولسىمۇ پەرزەنت تەربىيىسى ئۈچۈن ھەممىگە ئورتاق بولغان ئۆلچەم ۋە قېلىپ بولغان ئەمەس. چۈنكى ياشاش شارائىتى، ئۆرپ-ئادەتلىرى، دىنىي ئېتىقادى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى، قىممەت قارىشى ۋە ئەنئەنىسىنىڭ ئوخشىماسلىقى قاتارلىقلارغا مۇناسىپ ھالدا ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ ئۆزىگە خاس ئەنئەنىۋى پەرزەنت تەربىيىلەش ئۇسۇللىرى ۋە مەزمۇنى بولىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا مەدەنىيەتنىڭ تەرەققىي قىلىشى ئائىلەنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە قىممەت قارىشىدا ھەمدە پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ مەزمۇنىدا بەلگىلىك ئۆزگىرىش ياشاشنى تەقەززا قىلىدۇ. بۇ پەرزەنت تەربىيىسى ئىشنىڭ ئىنتايىن مۇرەككەپ ۋە نازۇك بىر ئىجتىمائىي مەسىلە ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇرىدۇ.

ئۇيغۇر خەلقى ئىنسانىيەت توپىنىڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە XXI ئەسىرنىڭ مۇقەددەس بوسۇغىسىغا قەدەم قويدى. بىراق ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھازىرقى ئىنسان ساپاسى سېلىشتۇرمىسىدا تۇتقان ئورنى ئىنتايىن كەينىدە، تۇرمۇش ۋە مەدەنىيەت سەۋىيىسىمۇ تۆۋەن. بۇ بىزنىڭ ياشاش ئىقتىدارىمىزنىڭ تېخى ناھايىتى تۆۋەن ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. ماھىيەتتىن ئالغاندا، تەلىم - تەربىيىنىڭ تۈپ مەقسىتى پەرزەنتلەرنىڭ ياشاش ئىقتىدارىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ۋە قانداق ياشاشقا ئۆگىتىش. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن پەرزەنتلەر ئۈچۈن تەلىم - تەربىيە شارائىتىنى يارىتىشىمىز ۋە بەرپا قىلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. تەلىم - تەربىيە شارائىتى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دېگەندە، بىرىنچى باسقۇچ — ئائىلە شارائىتىنى ۋە ئائىلىنىڭ تەلىم - تەربىيە شارائىتىنى كۆرسىتىدۇ. ئىككىنچى باسقۇچ — مەكتەپ تەربىيىسىنى كۆرسىتىدۇ. ئۈچىنچى باسقۇچ — جەمئىيەت تەربىيىسى ۋە تەسىرىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئۈچ ئائىلىنىڭ بىرى يەنە بىرىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ، بىرى يەنە بىرىگە ئاساس سالىدۇ، بىر - بىرىنى تولۇقلاپ بىر پۈتۈن مۇكەممەل ئادەمنىڭ جەمئىيەتكە چىقىشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىدۇ. جەمئىيەت ئائىلىنىڭ جەمئىيەتكە، دەۋرگە ماسلىشىشىنى تەقەززا قىلىدۇ، ئائىلىمۇ جەمئىيەتنىڭ كوتتورلۇقىنى ۋە نازارىتىنى قوبۇل قىلىدۇ. چۈنكى ئادەم جەمئىيەتتە ياشايدۇ، جەمئىيەتتىن قىممىتىنى تاپىدۇ. ھەر بىر پەرزەنتنىڭ ياخشى ياكى يامان تەربىيىلىنىشى جەمئىيەتكە ئىجابىي ۋە سەلبىي تەسىر كۆرسىتىدۇ. شۇڭا پەرزەنت تەربىيىسى پەرزەنتلەرنىڭ تەقدىرى بىلەنمۇ، ئائىلىنىڭ ئىستىقبالى بىلەنمۇ، مىللەتنىڭ گۈللىنىشى ۋە تەرەققىياتى بىلەنمۇ پەۋقۇلئاددە مۇناسىۋەتلىك ئىنتايىن بۈيۈك «قۇرۇلۇش».

XVI ئەسىر ئۇيغۇر ئاتا - ئانىلىرىغا مۇھىم ۋە مۇقەددەس مەجبۇرىيەتنى ئارتتى. پەرزەنتلەرنىڭ ئەقىللىق، ئىقتىدارلىق، پەزىلەتلىك، مەدەنىيەتلىك بىر ئەۋلاد بولۇپ تەربىيىلىنىپ چىقىشىنى ئاساسلىقى ئائىلە ئۈستىگە ئالدى. چۈنكى ئائىلە بىر تەرەپتىن ئاساسىي ئۇنى سالغۇچى، يەنە بىر تەرەپتىن، ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەر ئۈچۈن مەڭگۈلۈك تەربىيىچى. بىزنىڭ پەرزەنتلىرىمىز بىزدىنمۇ ياخشىراق ياشىشى، بىزدىن مەدەنىيەتلىك بولۇشى، بىزدىنمۇ ئىقتىدارلىق، ياشاش روھىغا باي بولۇشى كېرەك. بىز تەبىئىيەتتىمىز نۇقتىسىدىن مەدەنىيەتلىك مىللەت بولايلى ياكى كېيىن مەدەنىيەت جەھەتتە چېكىنگەن بولايلى، ئۇنىڭ بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرۇش كۆپ نەتىجە بەرمەس. ئۈنۈملۈك نەتىجە بېرىدىغىنى، ھازىرقى، بۈگۈنكى ھالىمىزغا ئوبدانراق نەزەر سېلىش. بىز ئۆزىمىزنىڭ نەزەرىمىز ۋە كۆزىمىز بىلەن ئۆزىمىزنى باھالاشتىن كۆرە، تەرەققىي تاپقان خەلقلەرنىڭ بىزگە قانداق نەزەر بىلەن قاراۋاتقانلىقىنى، قانداق باھا بېرىۋاتقانلىقىنى ئۆزىمىزنى باھالاشنىڭ ئۆلچىمى قىلايلى. سۆيۈملۈك ئاتا.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئانىلار، بىز پەرزەنتلىرىمىزنىڭ ئانىنىڭ قورسقىدىن قانداق تۇغۇلغان بولسا، يەنە شۇ پېتىچە بۇ دۇنيادىن كېتىشىگە تاقەت قىلساق بولمايدۇ. ئۇلار بۇ دۇنيادا كۆپرەك نەرسىلەرنى ئۆگەنسۇن، ئۆزىنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىنى ھېس قىلسۇن، بۇ دۇنيانىڭ مەشھەتلىرىدىن بەھرىسەن بولۇشنى ئۆگەنسۇن؛ ۋەتەن ئۈچۈن، خەلق ئۈچۈن ۋە زېمىن ئۈچۈن يۈك بولماي، بەلكى ۋەتەننىڭ ئېغىر يۈكىنى ئۈستىگە ئالالايدىغان بولسۇن. بۇنداق نەتىجە ئوڭاي قولغا كەلمەيدۇ. ئەگەر بىز ھەقىقىي ماھىيەتنى چۈشەنسەك، پەرزەنتلەر ئۈچۈن تەلىم - تەربىيە ئاش - ئاندىنمۇ مۇھىمراق. ئاش - ئان پەقەت ھاياتقىلا كاپالەتلىك قىلىدۇ، تەلىم - تەربىيە تىرىك ئۆلۈك بولۇپ قالماستىنلا كاپالەتلىك قىلىدۇ. ئۇنداق بولسا بۇنداق تۇلۇغ مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالدىغان ئاتا - ئانىلارغا قويايلىدىغان تەلەپ نېمە؟

2. تەربىيىچى قانداق بولسا پەرزەنتىمۇ شۇنداق بولىدۇ

بالىلارنىڭ گۇناھىمۇ، خىزمەتلىرىمۇ كۆپ تەرەپتىن ئاتا - ئانىلار زىمىنىسىگە چۈشىدۇ ۋە ئۇلارنىڭ ۋىجدانىغا ھاۋالە قىلىنىدۇ.

— ف. ئى. دېرژىنسكىي

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئىچىدە مۇنداق مەزمۇندىكى بىر چۆچەك

بار:

بۇرۇنقى زاماندا شەرىئەت قانۇنى بىر ياش بالىنى ئوغرىلىق قىلىپ ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكى ئۈچۈن دارغا ئېسىش جازاسىغا ھۆكۈم قىپتۇ. دارغا ئېسىش ئالدىدا قازى، بالىدىن قانداق تەلەپ - ئارزۇسىنىڭ بارلىقىنى سورايتۇ. بالا قازىغا ئانىسى بىلەن ئاخىرقى قېتىم بىر كۆرۈشۈۋېلىش ئارزۇسى بارلىقىنى ئېيتىپتۇ. قازى بالىنىڭ تەلپىگە قوشۇلۇپ، ئۇنىڭ ئانىسىنى بالىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەپتۇ. بۇ «مېھرىبان» ئانا كۆزلىرىدىن

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

مۆلدۈردەك ياش ئۆكۈپ بالىنى باغرىغا باسماق بوپتۇ. بالا، ئاندىن كۆكسىنى چىقىرىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. بالا ئانىسىنىڭ كۆكسىنى ئېغىزغا ئېلىپ غەزەپ بىلەن چىشلەپ ئۈزۈۋاپتۇ. ئانا «ۋايجان» دەپ پەرياد كۆتۈرۈپتۇ. خالايق بۇ ئىشتىن ھەيرانلىق ھېس قىلىپ نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئۇقماق بوپتۇ.

— ھەي يىگىت، — دەپتۇ قازى، — ئۆلۈش ئالدىدا نېمە ئۈچۈن ئاناغىغا بۇنداق ئەلەم قىلسەن، بۇنىڭ نېمە سىرى بار؟
— بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچسە ئاندىن دەپ بېرىمەن، — دەپتۇ يىگىت.

مۇلازىملار پادىشاھقا ئەھۋالنى مەلۇم قىپتۇ. پادىشاھ: «بولدۇ، ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ باقايلى» دەپتۇ. بالمغا سۆزلەشكە ئىجازەت بېرىپتۇ. — مېنىڭ مۇشۇ ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىشىمنىڭ بىرىنچى جاۋابكارى مۇشۇ ئانام، — دەپ سۆز باشلاپتۇ يىگىت، — مەن كىچىك بالا ۋاقتىمدا، باشقىلارنىڭ كۆكتاتلىقىدىن بىر تۇتام چامغۇر يۇلۇۋېلىپ ئۆيگە ئېلىپ كىردىم. ئانام بۇنى كۆرۈپ مېنى «ياراملىق بالام، ئەقىللىق بالام» دەپ ماختاپ كەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن مەن بۇنداق ئىشنى ئۈزلۈكسىز داۋاملاشتۇردۇم. چوڭ بولغانسىمۇ باشقىلارنىڭ توخۇلىرىنى، تۇخۇملىرىنى، مېۋىلىرىنى ئوغرىلىدىم. ئانام يەنىلا مېنى ماختايتتى. ئاخىرى مەن ئوغرىلىقنى كەسىپ قىلىۋالدىم. باشقىلارنىڭ قويى، كالىلىرىنى ئوغرىلىدىم. دۇنيادا يېرىلمايدىغان قازان، سۇنمايدىغان كوزا يوق دېگەندەك، بۇدا ئوغرىلىق قىلىپ تۇتۇلۇپ قالغىنىمدا ئاشكارىلىنىپ قېلىشتىن قورقۇپ، مال ئىگىسىنى ئۆلتۈرۈپ قويدۇم. ئەگەر مەن بىرىنچى قېتىم باشقىلارنىڭ چامغۇرىنى ئوغرىلاپ كىرگەن چېغىمدا ئانام مېنى «ھۇ ئەقىلسىز، نېمە دېگەن سەت ئىش بۇ، ماڭ، نەدىن ئالغان بولساڭ شۇ يەرگە ئاپىرىپ قوي» دەپ ئەدەپ بەرگەن بولسا، بۇگۈنكى ئەھۋالغا چۈشۈپ قالمىغان بولاتتىم، — يىگىت بىر ئاز تىنىۋېلىپ شۇنداق دەپتۇ، — ئانام ماڭا سۈت بەرگەن بىلەن، ئادەم بولۇش تەربىيىسىنى بەرمىگەن ئىكەن. شۇڭا، ئېمىتكەن سۈتۈڭگە رازى ئەمەسمەن، دەپ

شۇنداق قىلىم ...

جامائەت يىگىتنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى ئاڭلاپ سۈكۈتكە چۈشۈپتۇ. خالايسىق ھېلىقى «مېھرىبان» ئانىغا تىكىلىپتۇ. پادىشاھ بۇ ئەھۋالنى ئۇقتاندىن كېيىن، بالىنىڭ خۇندىن ئۆتۈشكە ئەمر قىپتۇ ۋە ئانىسىنى جازالاشقا بۇيرۇپتۇ.

پەرزەنتىنى سۆيەيدىغان، پەرزەنت ئۈچۈن كۆيمەيدىغان ئاتا - ئانا يوق. بىراق ئاتا - ئانىلارنىڭ ساپاسى، تەربىيەلەش سەنئىتىنىڭ ئوخشىماسلىقى پەرزەنتلەرنىڭ مەجەز - خاراكتېرى، ئەخلاقى، ئەقلىي قابىلىيىتى ۋە ياشاش ئىقتىدارىغا ئىنتايىن پەرقلىق تەسىر كۆرسىتىدۇ. بەزى ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەددىدىن زىيادە كۆيۈنۈشى پەرزەنتلەرگە زىيانكەشلىك قىلىشقا ئېلىپ بارسا، بەزى ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلەرگە قاتتىق تەلپ قويۇشى پەرزەنتلەرگە بەخت ئېلىپ كېلىدۇ. دېمەك، بالىلارغا قاتتىق تەلپ قويۇش ھەقىقىي مەنىسى بىلەن كۆيۈنۈش ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا ئاتاقلق پېداگوگىلار، پسخولوگىلار بۇ ھەقتە قىممەتلىك تەجرىبىلەرنى توپلىغان: لېرىمېنتوفنىڭ مۇنداق بىر سۆزى بار: «پەرزەنت تەربىيىسى غايەت مۇشەققەتلىك ئىش، مانا ئەمدى ھەممىسى جايىدا بولدى، دەپ ئويلايسەن. قارىساڭ ئىشلار باشقىچە: ھەممىسى ئەمدى باشلىنىۋاتقان بولىدۇ.» شۇڭا «بالا تەربىيىسى ئۈچۈن دۆلەتنى باشقۇرۇشتىنمۇ ئالاھىدە چوڭقۇرراق كۆزىتىش، ئۇنىڭدىنمۇ چوڭقۇرراق دانىشمەنلىك كېرەك» (ئو. جېننىڭ) بولىدۇ. شۇنداق، بالىنى ياخشى كۆرۈشنى ھەتتا ھايۋانلارمۇ بىلىدۇ، بىراق ئادەم تەربىيىسى ھەرقانداق سەنئەتتىن ئۇستۇن تۇرىدۇ، ھەرقانداق مېھرىبانلىقتىن ماھىيەتلىك پەرق قىلىدۇ. چۈنكى بالىلارنى تەربىيەلەپ ياراملىق ئادەم قىلىش ئەتراپلىق بىلىمنى تەلپ قىلىدىغان ئۇلۇغ، جىددىي ۋە ئالاھىدە مەسئۇلىيەتلىك خىزمەت. شۇڭا يارامسىز ئانىنى بىر بوتۇلكا سۈتتكە ئوخشىتىشقا بولىدۇ. چۈنكى نادان ئانا مېھىر - مۇھەببەتنىڭ قانچىلىك چوڭقۇرلۇقىدىن قەتئىينەزەر، يامان تەربىيىچى بولۇپ قېلىۋېرىدۇ.

ئەسلىدىن ئالغاندا، ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلەرگە قالدۇرىدىغان ئەڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىممەتلىك مىراسى — ياخشى تەربىيە بولۇشى كېرەك. يۈسۈپ خاس ھاجىپ: پەرزەنتلەرگە قالدىغان ئەڭ قىممەتلىك ۋە مەڭگۈلۈك مىراس — ئۇلارنى ياخشى، ياراملىق تەربىيەلەش، ئۇلارغا ياخشى نەسىھەتلەرنى مىراس قالدۇرۇش بولسۇن، مال - دۇنيا مىراس قالغان بولسا ئۇ تۈگەيدۇ، ياخشى تەربىيە پەرزەنتلەرگە مەڭگۈ ھەمراھ، تۈگمەس بايلىق بولىدۇ، دېگەن. ۋاھىز كاشغىنىڭ «گۈزەل ئەخلاق» دېگەن ئەسىرىدە بۇ خۇسۇستا مۇنداق بىر تىپىك ھېكايە قالدۇرۇلغان.

قىممەتلىك مىراس

مىسىر پادىشاھى رۇم خەلىپىسى بىلەن بولغان ئاداۋەتنى يۇيۇپ، دوستلۇق تەرتىپىنى تۈزدى ھەمدە قىزىنى ئۇنىڭ ئوغلىغا نىكاھلاپ بەردى. شۇ سەۋەبلىك ئىككى مەملىكەت دوستلىشىپ، گۈللىنىشكە باشلىدى، بۇ ئىككى پادىشاھ چوڭ - كىچىك ھەرقانداق ئىشلاردا بىر - بىرى بىلەن مەسلىھەت قىلىشاتتى، ۋاقىتلىق، مىسىر پادىشاھى رۇم پادىشاھىغا:

«پەرزەنتىمىز بىزنىڭ تىرىكلىكىمىزنىڭ ئاساسى ۋە ئۆمرىمىزنىڭ تايانچىسىدۇر. بىز ۋاپات بولغاندىن كېيىن نامۇنىشانىمىز ئۆچىدۇ؛ ھاياتىمىزدىن ھېچنېمە قالمايدۇ؛ ئۇلارنىڭ بىزدىن كېيىن پاراغەتتە خۇشال - خۇرام ئۆتۈشىنىڭ غېمىنى يېمەك، ئۇلارنىڭ ئۆلمۈكى، كېرەكلىك نەرسىلەر ۋە مەئىشەتلەرنىڭ پىكرىنى قىلماق كېرەك. مەن ئاجىزەم ئۈچۈن نۇرغۇن نەپىس مائالار، ياخشى ئات - تۆگىلەر، قۇل - چۆرىلەر، باغ - ئىمارەتلەر ۋە نۇرغۇن مال - دۇنيالىرىمنى قالدۇردۇم. سىز — جاھاننى بېزىگۈچى ئوغلىڭىزنىڭ مەئىشىتى ئۈچۈن قانداق نەرسىلەرنى تەييار قىلىدىڭىز؟» دەپ نامە پۈتۈپ ئەۋەتتى. رۇم خەلىپىسى بۇ نامەنى ئوقۇتۇپ ئاڭلاپ، تەبەسسۇم قىلىپ، مۇنداق جاۋاب نامە يازدى: «مال بىۋاپا، خىزمەتكار بىپاقا نەرسىدۇر. ئۇنىڭ ھېسابىنى قىلماق كېرەك. بۇ پانىي دۇنيانىڭ مائالىرىغا ئالدىنغۇلۇق ئەمەس. مەن ئوغلىمنى ئەدەپ بېزەكلىرى بىلەن بېزىدىم، ئىلىم - ھىكمەت بىلەن جابدۇندۇردۇم، ئۇنىڭ ئۈچۈن ياخشى سۈپەت ۋە ئەدەپلەرنى قالدۇردۇم. چۈنكى مال - دۇنياغا زاۋاللىق يېتەر، ئىلىم - ھۆنەر، ئەدەپ - ئەخلاق

زاۋالسز دۇر. »

بۇ ھېكايە بىزگە شۇنداق بىر قانۇنىيەتنى ھېس قىلدۇرىدۇكى، ئۆزىمىزدە نېمە بولسا پەرزەنتلەرگە شۇ مىراس قالىدۇ، ئۇلار سىلەردىن قانداق نەرسىنى قوبۇل قىلغان بولسا، ئۇ ئۇلارنىڭ كېيىنكى ئىستىقبالى ئۈچۈن ئۈلگە بولىدۇ. «بالىلارنىڭ يۇمران قەلبىگە ھېچ بىر نەرسە ئۈلگىدەك كۈچلۈك تەسىر قىلمايدۇ ۋە ھەممە ئۈلگىلەر ئىچىدە ئاتا - ئانا ئۈلگىسىدىنمۇ ئالاھىدە چوڭقۇرراق ۋە مۇستەھكەمىرەك ئورۇن ئالغان ئۈلگە يوق» (ن. ئى. نوۋچىكوف). بۇ مەنىدىن ئالغاندا، پەرزەنت تەربىيىسىدە پەرزەنتلەرنى قانداق تەربىيەلەشتىن كۆرە، قانداق ئاتا - ئانىنىڭ تەربىيىلىگۈچى بولۇشىنى ئالدىنقى شەرت قىلىدۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ: «ئەگەر ساڭا ئاي كەبى قىز - ئوغۇل تۇغۇلغان بولسا، ئۇنىڭ تەربىيىچىسى ئۆزۈڭلا بولغىن، ھېچ بولمىغاندا، تەقۋادار، ئىقتىدارلىق، بىلىملىك ئىنىكئانىنى تەربىيىچى قىلىپ تاللىۋال» دېگەن.

ھازىرقى رېئال ئەھۋالدىن قارىغاندا، ياخشى، ئىقتىدارلىق، پەرزەنت تەربىيىسىدە مۇتەخەسسسىس ئاتا - ئانىلارمۇ كۆپ؛ لېكىن تۇغۇپ قويۇشنىلا بىلىپ تەربىيەلەشنى بىلمەيدىغان، مەدەنىيەت سەۋىيىسى ئىنتايىن تۆۋەن، ئىلمىي پەرزەنت تەربىيەلەش سەنئىتىدىن خەۋەرسىز، ئۆزىدىمۇ ئادىمىيلىك ئىقتىدار ۋە ئىنسانىي پەزىلەت يوق نادان ئاتا - ئانىلارمۇ ئاز ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇلار تېخى خۇراپاتلىقنىڭ تورىدىن قۇتۇلالماي، بالىلىرى ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك سەۋەبلىك بېشى قاپاقتەك، بويىنى ساپاقتەك بولۇپ قالسا «جىن چاپلاشقان» دەپ داخانلارغا ئوقۇتۇپ، ئۆپكەسىگە سوغۇق تېگىپ ياللىغانسا «ئوت تۇتۇپتۇ» دەپ ئىسرىق سېلىپ ھۇرۇپ ... دۇنياغا يېڭى كۆز ئاچقان بوۋاقلارنىڭ ئۆلۈپ كېتىشىگە سەۋەب بولۇۋاتقان پاجىئەلەر ناھايىتى كۆپ. ھېچ بولمىغاندا خېلى كۆپ ئاتا - ئانىلار ساۋاتسىزلىق سەۋەبلىك كىتاب - ماتېرىيال كۆرمىگەنلىكى ئۈچۈن، پەرزەنتلەرگە بىرەر ياخشى چۆچەكنى ئېيتىپ بېرىش ئارقىلىق بالىلارنى بەھرىمەن قىلىشقا تېگىشلىك مەنىۋى ئوزۇققىمۇ قادىر ئەمەسلىكىنى بىلىمىز. شۇنچە چىرايلىق، ئوماق بالىلارنىڭ باش - قوللىرىنى ھەپتىدە بىرەر قېتىم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولسىمۇ سوپۇنلاپ يۇيۇپ قويماي توغرىغا باستۇرۇپ قويۇۋاتقان بىغەرەز ئاتا - ئانىلار بىزنى تېخىمۇ ئەجەبلەندۈرىدۇ. شۇڭا ئاتا - ئانىلارنىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرۈش، ئۇلارنى تەربىيەلەش دەۋر ئەقەززا قىلغان مۇھىم خىزمەت بولۇپ قالدى. ئۇنداق بولمايدىكەن، XXI ئەسىرگە مۇۋاپىقلايدىغان ئەۋلادلارنى تەربىيەلەپ چىقىش مۇمكىن بولمايدۇ.

3. پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ ئۈچ خىل شەكلى

پەرزەنت تەربىيىسىدە بېسىلغان ھەربىر قەدەم — ئادەتكە، ئادەت — خاراكتېرگە، خاراكتېر بولسا قىسمەتكە ئايلىنىدۇ.
— ئۇ. دېككېرىي

ئەسلىدىن ئالغاندا، پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ شەكىللىرى ناھايىتى كۆپ خىل بولىدۇ، پەرزەنتكە نىسبەتەن ھەربىر سۆز - ھەرىكەتتىمۇ، پىكىرلىرىمىزدىكى ئازراق ئۆزگىرىشلەر، پوزىتسىيىمىزدىكى ئېگىز - پەسلىكىلەر، مىجەز ۋە قايىق تۇرۇشلىرىمىز، ئۇرۇشىمىز ياكى ئەركىنلىشىمىز، تىللىشىمىز ياكى نەسبەت قىلىشىمىزنىڭ ھەممىسى پەرزەنتلەرگە ياكى ئۇنداق ياكى مۇنداق تەربىيە رولىنى ئويناۋېرىدۇ. بىز ئۆزىمىز كۆپ ھاللاردا بۇ خىل تەسىرنى ھېس قىلماي قالمىمىز. لېكىن ئومۇملاشتۇرغاندا ئۇ مۇنداق ئۈچ خىل شەكىلگە مەركەزلىشىدۇ:

1) تەسىر كۆرسىتىش تەربىيىسى

تەسىر تەربىيىسى پەرزەنت تەربىيىسىدە ئەڭ ئومۇمىي، لېكىن ئىنتايىن نازۇك بولغان ئۇسۇلدىن بىرى. ئومۇمىي دېگىنىمىز ئىككى مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: ئالدى بىلەن پەرزەنت تۇغۇلۇپ ئۆزى ئۇچراشقان، كۆزى كۆرگەن، قۇلىقى ئاڭلىغان بارلىق نەرسىلەر بالىلارنىڭ تەربىيىلىنىشىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ؛ يەنە بىرى، مەقسەتلىك ئېلىپ بېرىلغان تەربىيە ئۇسۇللىرىنىڭ ھەممىسى تەسىر كۆرسىتىش ئارقىلىق رول ئوينايدۇ. مەسىلەن، «گەپ ئۆتمىگەن بالىغا تاياقمۇ ئۆتمەيدۇ» دېگەندە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يەنىلا تەسىر مەسىلىسى نەزەردە تۇتۇلغان. نازۇك دېگەندە، ھېچقانداق ئانا ئانا ئۆز پەرزەنتىنى يامان بولسەن، يامان ئادەتلەرنى يۇقتۇرۇۋالسىكەن، دېمەيدۇ، لېكىن ئائىلە تەسىرى ۋە جەمئىيەت تەسىرى بىلەن ئوخشاش بولمىغان تەرەپلەردىن تەسىر قىلىپ، ئۇلاردا ئوخشاشمىغان نەتىجىلەرنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ. بىز بالىلارنى ئەسكى ئىش قىلىپ قويغانلىقى ئۈچۈن ئەسكى تىل بىلەن تىللىساق، ئەسلىدە ئۇ بىزنىڭ ياخشى كۆڭلىمىز ئىدى، لېكىن ئۇمۇ بالىلارغا ئىككى خىل تەسىر بېرىدۇ، بىرى، ئۇلار ئۆزىنىڭ يامان ئىش قىلىپ قويغانلىقىنى، شۇڭا تىل ئىشتىكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ؛ يەنە بىرى، سىز بالىغا «چوشقا، قانچۇق» دېگەندەك ئەسكى تىللار بىلەن ئەدەپ بەرسىڭىز، ئۇلارمۇ باشقىلارنى ئاشۇ تىل بىلەن تىللايدىغان ئەدەپسىز بالا بولۇپ قالىدۇ. سىز «مەن ئۇنداق دە» دەپ تۆگەتمىگەن دېيەلمەيسىز؟ گەرچە سىز ئۇ ئەسكى تىلنى بالىنى ياخشى بولسۇن دەپ ئىشلىتىشىڭىز مۇمكىن، لېكىن ئۇسۇل ياخشى بولمىغانلىقى ئۈچۈن، يامان تەسىر پەيدا قىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە سىزنىڭ يامان تىل قوللانغانلىقىڭىز، بالىغا «نۆۋىتى كەلسە سەنمۇ شۇنداق تىللىساڭ بولىدۇ» دېگەندەك رول ئوينايدۇ.

ئومۇمەن، تەسىر تەربىيىسى نازۇك ۋە مۇرەككەپ جەريان، شۇڭا ئۇيغۇر خەلقى قەدىمدىن تارتىپ تەسىر تەربىيىسىگە ناھايىتى ئەھمىيەت بېرىپ كەلگەن. «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا مۇنداق بىر ماقال بار: «ئانىسى ھىلىنگەر يۇپقا ياپار، بالىسى زېرەك قوشلاپ ئالار»، يەنى ئانىسى ھىلىنگەرلىك قىلىپ بالىنى كۆپ يەۋالمىسۇن دەپ ئانىنى نېپىز ياپىدىكەن، بالىسى زېرەكلىك بىلەن ئىككىنى جۈپلەپ ئېلىپ يەيدىكەن. تەسىرنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ھەققىدە قەدىمدىن كېلىۋاتقان مۇنداق بىر تەجرىبە بار: پەيغەمبەرنىڭ بالىسى يامانلارغا قوشۇلۇش بىلەن يامان بولىدۇ، ئىت ياخشىلارغا قوشۇلغانلىقى سەۋەبلىك ياخشىلار قاتارىغا ئۆتىدۇ. ئەسھابۇل كەھبىنىڭ ئىتى ياخشىلارغا ئەگەشكەچ ئىنسان قاتارىغا ئۆتكەنلىكى توغرىسىدىكى رىۋايەت خەلق ئارىسىغا كەڭ تارقالغان. سېنىكا: «نەسەبە تۈزلىق بىلەن ياخشىلىققا ئېرىشىشتىن ئۈلگە كۆرسىتىش ئارقىلىق ياخشىلىققا ئېرىشىش ئاسانراق» دېگەن. ھەقىقەتەن پەرزەنتلەرگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

نەسبەتەن، قورقۇتۇش، ئۇرۇش، تىللاپ ئەدەپ بېرىشكە قارىغاندا ئۇلگە كۆرسىتىش ئارقىلىق تەربىيەلەش ياخشى ئۈنۈم بېرىدۇ. چۈنكى بالىلار كۆپىنچە چوغلارنىڭ ئىشىغا تەقلىد قىلىش ئارقىلىق تۇرمۇشنى ئۆگىنىدۇ. بۇ خىل تەسىر كىچىك، ئاددىي ئىشلاردىن تارتىپ، چوڭ - چوڭ ئىشلارغىچە ئورتاق رول ئوينايدۇ. شۇڭا ئاتا - ئانىلار ئادەتتىكى ئىش - ھەرىكەت، گەپ - سۆزلەرگىمۇ ئىنتايىن دىققەت قىلىشى، ئىنتايىن ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىش تۇتۇشى كېرەك. ئائىلىدىكى ھەرقانداق ئىش، ھەرقانداق سۆز بالىنىڭ كۆزىدىن ۋە قولىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ. بۇ ھەقتە ئىنتايىن زۆرۈر بولغان بىر قائىدە بار، ئۇ بولسىمۇ ئاتا - ئانىلار ئۆز پەرزەنتىنىڭ قانداق بولۇشىنى ئۈمىد قىلسا، ئەڭ ئاۋۋال ئۆزى شۇنداق بولۇشى كېرەك.

تۇرمۇش ئەمەلىيىتى شۇنداق ئىسپاتلاپ بەردىكى، سىز پەرزەنتلەرگە ئىچكىلىك ۋە چېكىملىكنى تەشەببۇس قىلمىسىڭىزمۇ، ئاتا ھاراقكەش ۋە بەڭگى بولسا، كەيپىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىمايدىغان بالىلار ئاز بولىدىكەن، ھاراق - شاراپ ئىچمەيدىغان ئائىلىدە چوڭ بولغان بالىلارنىڭ ئۇنىڭغا ئۆگىنىپ قېلىش نىسبىتى ناھايىتى ئاز بولىدىكەن. ئائىلىسىدە كۆپرەك ئۇرۇش، جېدەل بولۇپ تۇرىدىغان، بىر - بىرىنى ئەسكى تىللار بىلەن تىللايدىغان ئائىلىنىڭ بالىلىرىنىڭ بەزىلىرى جىمغۇر، قورقۇنچاق، چۈشكۈن، بەزىلىرى تەرسا مەجەز، ئېغىزى يامان بولۇپ قالىدىكەن. ئىلمىي، ئەدەپ - قائىدىلىك ئائىلىدە ئۆسكەن بالىلارنىڭ مەجەزى ياخشى، ئەخلاىق بولىدىكەن. جۇشقۇن كەيپىياتقا تولغان ئائىلىنىڭ بالىلىرى خۇش چاقچاق، كۆتۈرەڭگۈ روھلۇق، جۈرئەتلىك، ئوچۇق پىكىرلىك بولىدىكەن. بۇ ئەھۋاللار شۇنى ئۇقتۇرىدۇكى، ئاتا - ئانىلارنىڭ ئائىلىق ياكى ئائىسىز ئۆتكۈزگەن تىلىسىز سەۋەنلىكلىرى پەرزەنتلەرنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىگە شۇنچىلىك ئەكس تەسىر بېرىدۇ. ئاتا - ئانىلار بەلكىم بۇ مەسئۇلىيەتنى ئۆزىدىن كۆرمەس، بىراق ئائىلە مۇھىتىدىكى ياخشى تەسىر بىلەن يامان تەسىر بىزنىڭ پەرزەنتلەرگە بەرگەن ياخشى - يامان تەربىيىمىزنىڭ تىلىسىز ئىپادىلىنىشى خالاس.

2) ئادەتلەندۈرۈش تەربىيىسى

ئۇيغۇرلاردا «سۈت بىلەن كىرگەن خۇي جان بىلەن چىقار» دېگەن ماقال بار. بۇ ماقالدا ئادەت كۈچىنىڭ قۇدرىتى خۇلاسىلەنگەن. قانۇنىيەت شۇكى، ئىنسانلارنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇش پائالىيەتلىرى، ئۆرپ - ئادەتلىرى، قائىدە - يوسۇنلىرى ۋە تۈرلۈك ئۆلچەملىرىنىڭ ھەممىسى ئۇزۇن مەزگىللىك تەكرارلىنىش جەريانىدا ئادەتكە ئايلانغان. مەسىلەن، كۈنىگە ئۈچ ۋاخ تاماق يېيىش بىر خىل ئادەت كۈچى، چەت ئەللىكلەرنىڭ يېرىم يالىڭاچ يۈرىسىمۇ ئەيىبكە بۇيرۇلماسلىقى ئۇلارنىڭ ئادىتى، بىزدە بولسا ئەيىب ھېسابلىنىشى بىزنىڭ ئادىتىمىزگە توغرا كەلمىگەنلىكى. شۇڭا ئۇ «ئادەت» دەپ ئاتالغان.

بەرزەنت تەربىيىسىمۇ چوڭ جەھەتتىن بىر مىللەتنىڭ ئومۇمىي ئادىتىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇلۇشىنى نىشان قىلىدۇ، كىچىك نۇقتىدىن مەقسەتلىك ھالدا ياخشى تۇرمۇش ئۇسۇلىغا ئادەتلەندۈرۈلىدۇ. بالىلارغا ئۆزلىشىپ قالغان ياخشى خۇيىمۇ، يامان خۇيىمۇ، ياخشى ھەرىكەتمۇ، يامان ھەرىكەتمۇ، ئەدەپسىزلىكىمۇ، ئەدەپمۇ، مەدەنىيەتلىكىمۇ، پاكىزلىقىمۇ، قىسقىسى كىشىلىك تۇرمۇشتا رىئايە قىلىدىغان بارلىق قائىدە - يوسۇنلار ئاساسەن ئادەتلىنىشتىن بارلىققا كېلىدۇ. ئادەتلىنىپ قالغان ئىش خۇددى بەشگىلەرنىڭ تاماكىغا ئادەتلىنىپ قېلىپ تاشلىيالمىغىنىغا ئوخشاش، قىمارۋازلارنىڭ قىماردىن مېھرىنى ئۈزەلمىگىنىگە ئوخشاش بىر ئىش. «ئەخلاقۇل - مۇھىنىن» دېگەن ئەسەردە ئادەتلىنىشنىڭ چاڭگىلىدىن چىققاننىڭ مۈشكۈلۈكى ھەققىدە مۇنداق بىر ھېكايە مىسال قىلىنغان:

لاي يېيىشكە ئادەتلەنگەن پادىشاھ

بىر شاھزادە كىچىكىدە لاي يېمەكنى ئادەت قىلىۋاپتۇ. چوڭ بولۇپ شاھ بولغاندىمۇ ئۇ ئادىتىنى تاشلىيالمىپتۇ. ھۆكۈمالار بۇ ئىشنىڭ تولىمۇ زەرەرلىك ئىكەنلىكىنى ھەرقانچە ئېيتىپ مەنى قىلغان بولسىمۇ پايدىسى بولماپتۇ. شۇ كۈنلەردە ئۇلۇغلاردىن بىرى شاھنى كۆرگىلى كەپتۇ. پادىشاھنىڭ چېھرىنىڭ تولىمۇ زەڭسەپ ۋە خاراب، قىزىل رۇخسارنىڭ زەپىراندەك سېرىق ۋە سۇلغۇنلۇقىنى كۆرۈپ، ئەھۋالنى سوراپتۇ. شاھ:

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

— ماڭا مۇنداق مەغرۇپ (يېقىمسىز) ئىش ئادەت بولۇپ قاپتۇ. ئۇنى تاشلاشقا ئىلاجىم يوق. بۇ ئادىتىم تۈپەيلى ھەسرەت ۋە نادامەتتە قولۇمنى كۆكسۈم ئۆزۈرە قويۇپ تۇرۇپتىمەن، — دەپتۇ.

— زەرەر قىلىشنى بىلىپ تۇرۇپ نېمە ئۈچۈن ئۇ ئادىتىڭىزنى تەرك قىلمايسىز، — دەپ سورايتۇ ھېلىقى ئۇلۇغ كىشى.

— تەرك قىلاي دەپ شۇنچە نىيەت قىلدىم، — دەپتۇ شاھ، — لېكىن نەپسىمنىڭ خاھىشىنى يىغالمايۋاتىمەن.

— دۇرۇس نىيەت پادىشاھلارغا خاستۇر. ئۇنىڭ نىيەت قىلغان ئىشىنى ھەرقانداق كىشى مەنىنى قىلىپ سۆزلىسىمۇ ھەرگىز قۇلاق سالماس، — دەپتۇ دەرۋىش.

پادىشاھ بۇ سۆزنىڭ تەسىرىدىن تولۇق غەيرەتكە كېلىپ، لاي يېمەك ئادىتىنى تاشلاشقا ئىرادە قىپتۇ ۋە ئۇ چىڭ ئىرادىنىڭ بەرىكىتى بىلەن ئۇ يامان ئادەتنىڭ رەنجىدىن ئاران قۇتۇلۇپتۇ.

بۇ ھېكايە ئاتا - ئانىلار ئۈچۈن ئىبەرەت بولسۇنكى، بالىلارنى كىچىكىدىن ياخشى ئىش - ھەرىكەتكە ئادەتلەندۈرۈش، ئۇلارنىڭ يامان ئىش - ھەرىكەتكە ئادەتلىنىپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك. گېوگو مۇنداق دېگەن: «ئادەمگە بالىلىقتىن سىڭدۈرۈلگەن ئادەتلەر ياش دەرخ غولغا ئويۇپ يېزىلغان ھەرپلەرگە ئوخشايدۇ. دەرخ يوغىنىغانسېرى، دەرخ غولىدىكى ھەرپلەرمۇ يوغىنايدۇ ۋە ئاخىرى ئۇنىڭ ئاجىزلىقىغا قىسمىغا ئايلىنىپ قالىدۇ.» بۇ ھەقىقەتنى ھەممە ئاتا - ئانىلار ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ. بىزنىڭ ئۆيدە بىر ئاسلان باققاندىق، ئۇنى پاكىزلىققا ئادەتلەندۈرۈش ئۈچۈن بىر يەشەك ھازىرلاپ، ناھايىتى تەسلىكتە شۇنىڭ ئىچىگە تەرەت قىلىشنى ئادەتلەندۈردۈق. يەشەك ئىچىگە بىر ئاز توپا تۆكۈپ قويدۇق، ئاسلان تەرەت قىستىغان چاغدا دەرھال يەشەك ئىچىگە كىرىپ يەشەك ئىچىدىكى توپىنى كولاپ جاي ھازىرلايدۇ، تەرەت قىلىپ بولۇپ توپىدا تەرىتنى كۆمىدۇ. مەن بىر كۈنى ئۇنى سىرتقا چىقىشقا ئادەتلەنسۇن دەپ يەشەكنى ئېلىۋەتكەندىم، ئۇ مياڭلاپ، ئۆيىنىڭ ئىچىدە ئۇيان - بۇيان چاپاتتى. ئاخىرى بولماي يەنىلا يەشەكنى ئېلىپ كىرىپ بېرىشكە مەجبۇر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولدۇم.

بالىلارمۇ شۇنداق، مېۋە - چېۋىنى يۇيۇپ يېيىشكە ئۆگىتىلگەن بالا، تاماقتىن بۇرۇن قول يۇيماي، مېۋىنى يۇيماي يېمەيدۇ. كەچتە پۇتىنى يۇيۇپ ئورۇنغا كىرىشكە ئادەتلەندۈرۈلسە، يېتىشتىن بۇرۇن پۇت يۇيۇشقا سۇ راسلاپ بېرىشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ ئىشلارغا ئادەتلەنمىسە، زورلۇق بىلەن قىلدۇرۇش تەسكە چۈشىدۇ. بۇ پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ئومۇمىي بىر قائىدە.

(3) نەسەت تەربىيىسى

پەرزەنت تەربىيىسىدىكى يۇقىرىقى ئىككى خىل شەكىل، ئاساسەن بالىلارنىڭ ئۆسمۈرلۈك دەۋرىدە كۆپرەك رول ئوينايدۇ. لېكىن ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىلەش ئەنگىنىسىدە نەسەتتىكى رولغا بەكرەك ئەھمىيەت بېرىلىدۇ. ئۇيغۇرلاردا: «ھايۋان تۇياقتىن، ئادەم قۇلاقتىن» دېگەن ماقال بار. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قەدىمكى ئەسەرلىرى ئىچىدە مەخسۇس دېداكتىك (پەندە - نەسەت) خاراكتېرىنى ئالغان ئەسەرلەر خېلى سالماقنى ئىگىلەيدۇ. مەسىلەن، ئەھمەد يۈگەنكىنىڭ «ئەتەتۈلەقايىق» («ھەقىقەت بوسۇغىسى») دېگەن ئەسىرى، ئەلىشىر نەۋائىنىڭ «مەھبۇبۇلقۇلۇب» («كۆڭۈللەر سۆيگۈسى») دېگەن ئەسىرى، خانىش ئاماننىساخاننىڭ «ئەخلاقى جەمىلە» («ئاياللار ئەخلاقى») دېگەن ئەسىرى (بۇ ئەسەر دەۋرىمىزگە يېتىپ كېلەلمىگەن)، مۇھەممەد سادىق قەشقەرنىڭ «ياخشى كىشىلەرنىڭ ئەدەبى» ناملىق ئەسىرى، ئابدۇقادىر داموللامنىڭ «نەسەتتى ئامما» قاتارلىق ئەسەرلىرى ئەۋلادلارنى تەربىيىلەش ئۈچۈن يېزىلغانىدى. ئۇنىڭدىن باشقا «قۇتادغۇبىلىك»، «ھەيرەتۈل ئەبرار» («ياخشى كىشىلەرنىڭ ھەيرانلىقى»), نورۇز ئاخۇن كاتىپ زىيائىنىڭ «مۇھىزىنۇل ۋائىزىن» قاتارلىق ئەسەرلىرىمۇ مەخسۇس پەرزەنت تەربىيىسىگە ئائىت نەسەتلىك مەزمۇنلار خېلىلا سالماق ئورۇننى ئىگىلىگەن. «قۇتادغۇبىلىك» تە ئورۇن ئالغان نۇرغۇن مەزمۇنلار ۋاستىلىك ھالدا ئەۋلادلارنى تەربىيىلەشكە بېغىشلىنىپ قالماي، بەلكى بەزى بابلاردا مەخسۇس پەرزەنتلەرگە ناھايىتى ئەتراپلىق نەسەتلەر

تۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلىنغان. يۇقىرىقى ئەسەرلەرگە ئەدەپ - ئەخلاق، ئەقىل - پاراسەت، ئىلىم - پەننىڭ ئۇلۇغلىقى، بەخت - سائادەتنىڭ قەدرىگە يېتىش، ئىچكىلىك، چېكىملىككە بېرىلمەسلىك، ھايالىق بولۇش، سېخىي، مەرد بولۇش، تېجەشلىك بولۇش، ئىسراپخور بولماسلىق، پىتنە - پۇتات ۋە ھەسەتخورلۇقتىن ساقلىنىش، ھاياتنىڭ ئۆسمۈرلۈك ۋە ياشلىق مەزگىلىدىن ياخشى پايدىلىنىش، ۋەتەنگە، خەلقكە كېرەكلىك ئادەم بولۇش، ئەمگەكچى، مېھنەتچى سۆيۈش ... قاتارلىق ئىنتايىن قىممەتلىك مەزمۇنلار كىرگۈزۈلگەن. بۇ، تۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ئىلغار ئەنئەنىلىرىنى چۈشىنىشىمىزگە ۋە ئۇنى دەۋرىمىز ئەۋلادلىرىنى تەربىيەلەشكە نەمۇنە قىلىشقا بولىدۇ.

تۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاغزىكى ئىجادىيىتىدە يارىتىلغان مۇڭلۇق چۆچەك ۋە مەسەللەر، ماقال - نەمىللەر ۋە شېئىر - قوشاقلارمۇ ئىنتايىن قىممەتلىك مەزمۇنلارنىڭ ئورۇن ئالغانلىقى بىلەن ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ مۇھىم ۋاسىتىسى بولۇپ كەلگەن. يازما ئەدەبىياتتىكى نەمۇنىلەر بولسۇن، خەلق ئەدەبىياتىدىكى نەمۇنىلەر بولسۇن، ئۇ تۇيغۇر خەلقىنىڭ پەرزەنت تەربىيەلەشتىكى ئىلغار تەجرىبە - ساۋاقلارنىڭ مۇجەسسەملەشتۈرۈلۈشى ۋە خۇلاسسىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. نەسەت تەربىيىسى ئاساسەن، پەرزەنتلەرنىڭ تىل بىلەن ئىپادىلەنگەن مۇددىئە - مەقسەتنى چۈشىنىش ئىقتىدارىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ بارا - بارا بېيىتىلىدۇ ۋە چوڭقۇرلاشتۇرۇلىدۇ. نەسەتتىن ئىبارەت بىر ئالاھىدىلىكى، ئۇ بىر مەزگىللىك ئەمەس، بەلكى ئائىلە تەربىيىسىنىڭ مەڭگۈلۈك بولغىنىغا ئوخشاش مەڭگۈ بولىدۇ. ئۆلگە كۆرسىتىپ تەربىيەلەش بىلەن تەسىر كۆرسىتىش تەربىيىسى پەرزەنتلەر قۇرامىغا يېتىپ جەمئىيەتكە ئارىلاشقاندىن تارتىپ ئاساسەن رولىنى يوقىتىدۇ.

نەسەت تەربىيىسىدە ئالدىنقى شەرت — تەربىيىچى نەسەتچى بىلىشى كېرەك. چۈنكى نەسەت ئارقىلىق پەرزەنتلەرنى قايسى ئىشنىڭ توغرا، قايسى ئىشنىڭ خاتا، نېمە ئىش قىلىش ياخشى، نېمە ئىش قىلىش يامان، قانداق ئىش ھۆرمەتكە ئېلىپ بارىدۇ، قانداق ئىش لەنتەتكە ئېلىپ بارىدۇ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قايسى ئىش ھەق، قايسى ئىش ناھەق ئىكەنلىكى توغرىسىدا بەلگىلىك چۈشەنچىگە ۋە ھايات تەجرىبىسىگە ئىگە قىلىش لازىم. ئۇنداق بولمايدىكەن، توغرا نەسىھەت قىلىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىققىلى بولمايدۇ. بۇ تەلەپكە يېتىش ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار ئۆزىنى تەربىيەلەشكە بەكرەك كۆڭۈل بۆلۈشى، كۆپرەك كىتاب - ماتېرىيال كۆرۈشى، تۇرمۇشتىن ئىبرەتلىك تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلىشى لازىم بولىدۇ.

ئومۇمەن، تەسىر تەربىيىسى بولسۇن، ئادەتلەندۈرۈش تەربىيىسى بولسۇن ۋە نەسىھەت تەربىيىسىگە مۇراجىئەت قىلالى، ھەممىسىدە ئاتا - ئانىلارنىڭ ساپاسى، بىلىم قابىلىيىتى، ئەخلاىي جەھەتتىكى تەربىيىلىنىشى ھەل قىلغۇچ رول ئوينايدۇ.

4. پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ناتوغرا ئۇسۇللار

پەرزەنتنىڭ خۇيى يامان بولسا، ئۇنى يامان قىلغان ھامان ئاتا. — يۈسۈپ خاس ھاجىپ

ئۆز بالىسىنى سۆيەيدىغان ئاتا - ئانا يوق. ھېچقانداق ئاتا - ئانا پەرزەنتىنى يامان بولسۇن دەپ تەربىيەلەمەيدۇ. ئەپسۇسكى، ئىرادىمىزگە قارشى ھالدا بەزى بالىلار ئەسكى خۇيلۇق بولۇپ قالىدۇ. بۇنىڭ تۈپ سەۋەبى نەدە؟ بالىنىڭ ئەسلى تەبىئىتى ناچارمۇ؟ ياق. ھېچقانداق بالا تۇغۇلۇشىدىن ئەسكى تۇغۇلمايدۇ. بۇ مەسىلە ئاللىبۇرۇن ئىلىم - پەن تەربىيىدىن ئىسپاتلانغان ھەقىقەت، ھەتتا مىڭ يىل بۇرۇن ئۆتكەن يۈسۈپ خاس ھاجىپ بۇ سوئالغا ناھايىتى ئىلمىي جاۋاب بەرگەن. ئۇ: «ئىنسان بالىلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ ئەسلى بۈيۈك، تەربىيىلىنىش ئارقىلىق تېخىمۇ تۈزۈك بولىدۇ. ھېچقانداق بالا تۇغۇلۇپلا بىلىملىك، پەزىلەتلىك بولۇپ قالمايدۇ، ئۇ ئۆگىنىش ئارقىلىق بىلىم، پەزىلەت تۈرىگە چىقىدۇ. پەقەت ئەقىللا تەبىئىي بولىدۇ، قالغان ھەممىنى يۈرۈپ ئۆگىنىدۇ» دېگەن. ئۇ يەنە پەرزەنتنىڭ يامان خۇي - پەيلىك بولۇشىنىڭ ئاساسىي سەۋەبىنى ئاتا.

غۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئانىسىنىڭ سەۋەنلىكى ئۈستىگە يۈكلىگەن. بۇ شۇنى چۈشەندۈرىدۇكى، تەربىيىلەش مۇددىئاسى بىلەن تەربىيىلەش ئۇسۇلى، بالىلارنىڭ ئىندىۋىدۇئال ئالاھىدىلىكى بىلەن ئۇنى چۈشىنىش ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت بولۇپ تۇرىدۇ. بۇ زىددىيەتنى توغرا ھەل قىلالمىغاندا يامان نەتىجە تەرەپكە سۆرەيدۇ. ھەر بىر بالىنىڭ ئۆزىگە خاس ئىندىۋىدۇئال ئالاھىدىلىكىنى ئانىلار ئىنتايىن ياخشى بىلىدۇ ۋە بىلىشى كېرەك، ئەسلىي تەلپەتنى قارىغاندا، ئوخشاشمىغان ئىندىۋىدۇئال ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغان بالىلارغا قويۇلىدىغان تەربىيە ئۇسۇلى ئوخشىماسلىقى كېرەك. بىر ئانىدىن تۇغۇلغان بەش بالىنىڭ مىجەزى ئوخشىمايدۇ، بىرى كىچىكىدىن تەرساراق بولسا، بىرى ئېغىر - بېسىق بولىدۇ، يەنە بىرى، قېيىدىغاق بولسا، يەنە بىرى، رايىش بولىدۇ، بىرى، تەۋاز بولسا، يەنە بىرى، ئاچچىقى يامان بولىدۇ. بۇ خىل مىجەزنىڭ تەربىيە بىلەن كۆپ مۇناسىۋىتى يوق، ئۇ بالىلارنىڭ ئىندىۋىدۇئال ئالاھىدىلىكىدىن كېلىپ چىققان پەرق. بۇ دۇنيادا تاشقى كۆرۈنۈشى قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشاپ كېتىدىغان بىرەر مۇئەددەمنى تاپقىلى بولمىغانغا ئوخشاش، پىسخىك ئالاھىدىلىكى ۋە ئىندىۋىدۇئاللىقى پۈتۈنلەي ئوخشاپ كېتىدىغان بىر مۇبالا يوق. ھەر بىر ئادەمنىڭ ئۆزى ناھايىتى مۇرەككەپ بىر دۇنيا.

بىراق، پەرزەنت تەربىيىسى ھەققىدە يېزىلغان كىتاب، ماتېرىياللاردا بالىلار تەربىيىسى مۇتەخەسسسلرى، بالىلار پىسخولوگلىرى ۋە پېداگوگلار بالىلارنىڭ ئورتاق ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن مۇنداق بىر قانچە تەربىيىلەش ئۇسۇلىنىڭ نامۇۋاپىق ئىكەنلىكىنى يەكۈنلەپ چىققان:

1) بالىلارنى ئۇرۇپ، تىللاپ، ھاقارەتلەپ باشقۇرۇش ئەڭ ئەسكى ۋە ناچار ئۇسۇلدىن بىرى.

بىر قىسىم ئاتا - ئانىلار پەرزەنت تەربىيىسىدە ئۇرۇش، تىللاش ۋە ھاقارەتلەشنى مۇھىم تەربىيە ۋاسىتىسى قىلىۋالغان. بىز ئۇلارنىڭ بالىلىرىنى رەھىمسىزلىرىچە ئۇرۇۋاتقانلىقىنى، ئېغىزغا ئالغۇسىز تىللار بىلەن تىللاۋاتقانلىقىنى ئۇچرىتىپ تۇرىمىز. ھەتتا تىلى چىقىمىغان بوۋاق بالىلارنى يىغلاپ خاپا قىلىدىك دەپ، نېمە ئۈچۈن يىغلاۋاتقانلىقىنى ئۇقماي

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قارىغۇلارچە ئۇرىدىغان ئانىلارنىمۇ ئۇچراتتۇق. بىلىش كېرەككى، ئۇرۇش، تىللاش يولى بىلەن ھەرگىزمۇ ياخشى نەتىجىگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ، ئەكسىچە، بالىلارنىڭ پىسخىك ۋە فىزىئولوگىيەلىك تەرەققىياتىغا ئىنتايىن ئېغىر زىيانكەشلىك قىلغان بولىمىز. ھاقارەتلەنگەن بالا كۆپىنچە ئۆزىگە ئىشەنمەيدىغان، ئۆزىنى كەمسىتىدىغان، ھېچ ئىشقا جۈرئەت قىلالمايدىغان پىسخىكىنى يېتىلدۈرۈۋالدى؛ ئاز ھاقارەتلەنگەن بالا، سەۋرچانلىق بىلەن تەربىيەلەنگەن بالا ئۆز قەدەر - قىممىتىنى ياخشى چۈشىنىدىغان، ئۆزىنى قەدىرلەيدىغان ئادەم بولۇپ يېتىشىدۇ. ئۇرۇپ - تىللاش بىلەن چوڭ قىلغان بالىلار قورقۇنچاق، كەم ئەقىل، تەربىيە تەسىر قىلمايدىغان، قېلىن، ئۆز بېشىمچى، جاھىل خاراكتېرنى يېتىلدۈرۈۋالدى، يالغان سۆزلەشكە مەجبۇرلىنىدۇ، چۈشكۈنلىشىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، ئاتا - ئانا بىلەن پەرزەنت ئوتتۇرىسىدىكى مېھىر - مۇھەببەتكە تەسىر يېتىدۇ، بالىلار ئۆزىنى يالغۇز، يەككە - يېگانە ھېس قىلىدۇ، ئاتا - ئانىسىدىن نەپەرەتلىنىدۇ - يۇ، قورقۇپلا ئىتائەتمەن بولۇۋالدى. ئىزوپ شۇڭا: «قوپال كۈچ ئىشلەتكەنگە قارىغاندا ياخشى گەپ بىلەن ھەر دائىم كۆپرەك نەتىجىگە ئىگە بولىسەن» دېگەن. پىساگور پەرزەنتلىرىنى ئۇرۇپ - تىللايدىغان ئاتا - ئانىلارغا ئېچىنىپ ئەپسۇسلانغان ھالدا: «قەبرىڭىز ئۈستىدە يىغلاشلىرى ئۈچۈن پەرزەنتلىرىڭىزنىڭ كۆز يېشىنى تۆكەڭ» دېگەنىكەن.

بىراق، پەرزەنتلەرنى ھە دېگەندىلا سىلىق سۆز بىلەن، ئالداش بىلەن ئىش پۈتمەيدۇ، نۆۋىتى كەلگەندە، بىر قىسىم جازالاش ۋاسىتىلىرىنى، قاتتىق قول بولۇش ئۇسۇلىنى قوللىنىشقا توغرا كېلىدۇ. بىز بۇ يەردە تىلغا ئالغان «قاتتىق قول بولۇش» ھەرگىزمۇ ئۇرۇپ - تىللاشنى كۆرسەتمەيدۇ، بەلكى تەلەپنىڭ قاتتىقراق بولۇشىنى، ئەتراپلىق بولۇشىنى، قاتتىق قوللۇق قىلىدىغان چاغدا يۇمشاقۋاشلىق قىلماسلىقىنى، ئانچە - مۇنچە ھەيۋە قىلىپ چۆچۈتۈپ قويۇشنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى كىشىلەر ئارىسىدا «بالىلار تومۇرچى كېلىدۇ» دېگەن گەپ بار. شۇڭا پەرزەنتلەر ئاتا - ئانىسىنى سۆيۈپلا قالماي، بەلكى ئاتا - ئانىدىن ئەيىبىنىدىغان بولۇشى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كېرەك. بەزى زۆرۈر تېپىلغان چاغلاردا ئانچە - مۇنچە پەش قېقىپ قويۇشنىڭمۇ تەسىرى ياخشى بولىدۇ. ئېسىمدە قېلىشچە، كىچىك ۋاقتىدا ئانامنى بەك خاپا قىلغان بولسام كېرەك. بۇنىڭ ئۈستىگە دادام كېلىپ قالدى. ئانام ئەھۋالنى ئېيتقاندى، دادام بىر چىۋىقنى قايرىۋېلىپ مېنى ساۋاشقا تەمشەلدى، ئانام بولسا، «قاچ، بولمىسا تاياق يەيسەن» دېدى، مەن قاچتىم، دادام كەينىمدىن خېلى يەرگىچە قوغلىدى. كۆرگەنلەر «تاھىر ئەمەت بالىسىنى تۇتۇۋالسا بىر يېرىنى چىقىۋېتىدىغان بولدى» دەپ قالاتتى. دادام ماڭا يېتىشىۋالدى. بىراق، ئىككى قولىنىڭمۇدىن تۇتۇپ، لېۋىنى چىشلەپ دەس كۆتۈرۈپ دىككىدا دەسسەتىپ قويۇپ كەينىگە قارىماي ماڭدى، مەنمۇ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ ماڭدىم. بۇنداق ئۇسۇل بەزىدە قاتتىق ئۇرغاندىنمۇ، سىلىق - سىپايە بولغاندىنمۇ ياخشىراق ئۈنۈم بېرىدۇ. شۇنى سەمىڭلارغا سېلىپ قويۇش كېرەككى، پەرزەنتلەرنىڭ يۇمران قەلبىدە قالدۇرۇلغان كىچىككىنە داغ مەڭگۈ ئۆچمەيدۇ.

(2) ھەددىدىن ئارتۇق ئەركە قىلىپ قويۇش پەرزەنتلەرنى كېرەكتىن چىقىرىدۇ.

يۈسۈپ خاس ھاجىپ مۇنداق ئەسكەرتكەن: «قىز - ئوغلۇڭنى ئەركە ئۆگىتىپ قويدۇڭمۇ، بولدى ئۇنىڭدىن كۆڭلۈڭنى ئۈز.» گېگېل مۇنداق دەيدۇ: «ئومۇمەن، ھەممە ئەخلاقسىز مۇناسىۋەتلەر ئىچىدە بالىلارغا قۇللارچە مۇناسىۋەتتە بولۇش ئەڭ زور ئەخلاقسىزلىق.»

ئۇنداقتا، بالىلارنى ئەركە ئۆگىتىپ قويۇشنىڭ ئىپادىلىرى نېمە؟

- (1) بالىلارغا ھەددىدىن ئارتۇق چوقۇنۇش.
- (2) ھەممە ئىشتا بالىلارنىڭ رايىغا بېقىش.
- (3) ھەددىدىن زىيادە كۆڭۈلچەكلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىش.
- (4) ئورۇنسىز تەلەپلىرىگە يول قويۇش، نېمە دېسە شۇنى ئېلىپ

بېرىش.

- (5) بالىلارنى ئاسرايمەن دەپ ئىشقا سالماسلىق.
- (6) ھە دېگەندە ماختاش ۋە ئەركىلىتىش.
- (7) بالىلاردىن گۇناھ ئۆتسىمۇ بالىغا يان بېسىش.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

- ئەركە تەربىيەلەش پەرزەنتلەرگە قانداق زىيانلارنى ئېلىپ كېلىدۇ؟
- (1) بالىلار ھەممىدە ئاتا - ئانىغا تايىنىۋالدىغان بولۇپ قالىدۇ.
 - (2) سىز بالىنى تىزگىنلەش ئىختىيارىڭىزنى قوللىغىزدىن بېرىپ قويسىز، بالىلار سىزگە ھۆكۈمران بولىدۇ.
 - (3) پىشىپ يېتىلىش ئىمكانىيىتىدىن مەھرۇم بولىدۇ، ھۇرۇن، ھارام تاماق بولىدۇ، ئازراق قىيىنچىلىققا ئۇچرسا ھەممىدىن ۋاز كېچىدۇ، مۇستەقىل ياشاش ئىقتىدارى بولمايدۇ، قىلغان كىچىككىنە ئىشىغا مىننەت قىلىدۇ.
 - (4) تەرسا، نېرۋا مىجەز بولۇپ قالىدۇ.
 - (5) تەسەخۇر، شەخسىيەتچى، ئۆز بېشىمچى بولۇپ قالىدۇ.
- (3) بالىنى ئىككى ئارىلىق قىلىپ قويۇش يېپى ئۈزۈلگەن لەڭگەك قىلىپ قويىدۇ.

يۈسۈپ خاس ھاجىپ شۇنداق دېگەن: «سەن بالىلىق بولىدىغان بولساڭ، ئۇنىڭ تەربىيىچىسى ئۆزۈڭلا بول.» بۇ تەۋسىيە شۇنى ئۇقتۇرىدۇكى، بىرى، ئاتا - ئانىلار ئۆزىنىڭ پەرزەنتىنى ياخشى چۈشىنىدۇ، باشقىلارنىڭ ئۇلارنى تولۇق چۈشىنىشى ناتايىن. يەنە بىرى، باشقىلار بالىلارغا ئۆزىڭىزدەك كۆيۈنمەيدۇ، كۆڭۈل بۆلمەيدۇ.

بالىلارنى چوڭ دادا، چوڭ ئانىلىرىغا باقتۇرغاندا، بالىلار ئىككى يۈزلىمە خاراكتېرنى يېتىلدۈرۈۋالىدۇ. ئوتتۇرىدا گەپ توشۇپ نەپ ئالىدىغان چېقىمچى ئادەتنى يېتىلدۈرۈۋالىدۇ. ئۇدىن ئازراق كۆڭلى رەنجىمە، تەلىپى قاندىرۇلمىسا چوڭ ئۆيگە بېرىۋالىدۇ. ئۇلارنى ئۆزىگە پاناھ قىلىۋېلىپ گەپكە كىرمەيدۇ. شۇڭا بالىلارنى بىر قوللۇق تەربىيەلەش لازىم.

يەنە، تەربىيەدە ئاتا - ئانىلار بىردەك بولۇشى لازىم، تەربىيەدە بىردەكلىكنى ساقلاش لازىم. مۇنداق بولمايدىكەن، بىر تەرەپ تەربىيە قىلىۋاتسا، يەنە بىر ئادەم ئارىلىشىۋالسا، بىر تەرەپ بىر نېمە دېسە، يەنە بىر تەرەپ ئەكسىچە بىر نەرسە دېسە، بىر تەرەپ قاتتىق تەلەپ قويۇپ، يەنە بىر تەرەپ بالىنىڭ ئىختىيارىغا قويۇۋەتسە، بالىلار ئىككى ئارىدا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

گاڭگىراپ قالىدۇ. كىمنىڭ توغرا، كىمنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ئايرىيالمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھېلىگەرلىك، فۇۋلۇقنى ئۆگىنىدۇ. كىم ئۆزىنىڭ گېپىنى قىلسا شۇنىڭ بېقىنىغا كىرىدۇ، قاتتىق تەلپ قويغان تەرەپتىن ئۆزىنى قاچۇرىدۇ.

يۇقىرىقىلاردىن باشقا، بالىلارنى ئاشكارا سورۇنلاردا ئەيىبلەش، باشقىلارغا سېلىشتۇرۇپ بالىنى كەم سۇندۇرۇش، بالىنىڭ تاللىشىغا، پىكىرىگە ھۆرمەت قىلماسلىق، بالىلارنى كىچىك دەپ ئېتىبارغا ئالماسلىق، ئۇلارنىڭ ئارزۇسىنى ھېس قىلماسلىق، كۆڭلىنى چۈشەنمەسلىك، ئۆزئارا پىكىر ئالماشتۇرماسلىق، ئۇلارغا زورلۇق ۋە بېسىم ئىشلىتىش قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى خاتا تەربىيەلەش ئۇسۇلىدۇر.

ئۇنداق بولسا مۇۋاپىق ۋە پايدىلىق ئۇسۇل قايسى؟

- (1) نورمال، ئوتتۇرا ھال يول تۇتۇش ئەڭ ياخشى ئۇسۇل.
- (2) ئاددىي، كىچىك سەۋەنلىكلىرىگىمۇ سەل قارىماسلىق.
- (3) ئالدىراڭغۇلۇق قىلماسلىق، سەۋرچان بولۇش.
- (4) ئۆلى دەسلەپكى تەربىيە مەزگىلىدىن چىڭتىپ مېڭىش.
- (5) بالىغا ئۆزىڭىزنىڭ كۆيۈنىدىغانلىقىڭىزنى ھەقىقىي ھېس قىلدۇرۇش.

(6) ھە دەپسە چېچىلىشتىن ۋە غەزەپلىنىشتىن ساقلىنىش.

(4) بالىلارنىڭ ئىشلىرىغا كۆپ ئارىلىشىۋېلىش بالىلارنى مۇستەقىل ياشاش ئىقتىدارىدىن مەھرۇم قىلىدۇ.

بالىلارنىڭمۇ ياشاش ئۇسۇلى ۋە ياشاش ئادىتى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ھەم ئۆزىگە خاس قىزىقىشى بولىدۇ، ئۆزى ياخشى دەپ قارىغان يولى بولىدۇ. ئەگەر ئۇلارنىڭ قىلمۇناتقان ئىشلىرى ئۇلارغا زىيان سالمايدىغان بولسا، ئۇلار شۇ ئىشنى ياخشى كۆرىدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ مەيلىگە قويۇپ بېرىش كېرەك. ھە دېگەندە ئۇلارنى كونترول قىلىپ، ئۆز خاھىشىڭىز بويىچە ئىشقا سالمىمەن دېسىڭىز، ئۇ بالىنىڭ ئىشى ئەمەس، بەلكى ئۆزىڭىزنىڭ ئىشى بولۇپ قالىدۇ. بالىڭىزنىڭ شۇ ئىشتىكى مەغلۇبىيىتى ئەمەلىيەتتە سىزنىڭ مەغلۇبىيىتىڭىز بولىدۇ. پەرزەنت بولسا سىزنىڭ خاھىشىڭىزنىڭ

غۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قۇربانى بولۇپ قالدۇ. بەزى ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلىرىنى كىچىك چېغىدىلا مۇنداق ئىش قىلدۇرىمەن دەپ تون پىچىپ قويدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ بالىنىڭ تەبىئىتىگە ماس كېلمەيدۇ - كەلمەيدۇ بۇنى ھېسابقا ئالمايدۇ، بۇ ياخشى تەربىيە ئۇسۇلى ئەمەس.

يەنە بىرى، بالىلارنىڭ تۇرمۇشتىكى بەزى ئىشلىرىنى ئۆزىنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىش كېرەك. بىرەرسى بىلەن ئۇرۇشۇپ كىرگىدەك بولسا، بالغا يان بېسىپ ئۇرۇشۇپ بېرىدىغان ئىشلارنى قىلماڭ. بۇ ئىنتايىن خاتا ئۇسۇل. ھېكايە قىلىنىشىچە، ھارۇن رەشىدىنىڭ ئوغۇللىرىدىن بىرى دادىسىنىڭ ئالدىغا غەزەپلەنگەن ھالدا كىرىپ كەپتۇ - دە، شۇنداق دەپتۇ: «پالانى لەشكەر بېشىنىڭ بالىسى مېنى قاتتىق تىللىدى.»

ھارۇن رەشىد دۆلەت ئەربابلىرىدىن بۇنداق ئادەملەرگە قانداق جازا بېرىمىز دەپ سورىغانىكەن، بىرى ئۆلتۈرۈشنى، يەنە بىرى تىلىنى كېسىپ تاشلاشنى تەلەپ قىپتۇ.

ھارۇن بولسا: «ئوغلۇم، مەردلىك قىلاي دېسەڭ، ئۇنى ئەپۇ قىل. ئەگەر بۇنىڭغا قادىر بولالمىساڭ، سەنمۇ ئۇنى تىللىۋال، ئەمما ئىنتىقام چەكتىن ئېشىپ كەتمىسۇن. چۈنكى ئۇ چاغدا زورلۇق سەن تەرەپتىن بولۇپ قېلىپ، قارشى تەرەپنىڭ دەۋاسىغا قالسەن!» دەپتۇ.

مانا بۇ ئۇسۇلنى قوللىنىش ياخشى ئۈنۈم بېرىدۇ.

(5) ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەردائىم ئەيىبلىگۈچى بولۇشى كۇپايە قىلمايدۇ، ئەڭ مۇھىمى ئۇلاردا پەرزەنتلەرگە نېمىنى قىلىش، نېمىنى قىلماسلىق لازىملىقىنى كۆرسىتىپ بېرەلمىگۈدەك ساپا بولۇشى كېرەك.

بىلىش كېرەككى، بالىلارنىڭ ئۆزى چۈشىنەلمىگەن ۋە ھېس قىلالمايدىغانلىقى سەۋەبلىك ئۆتكۈزۈپ قويغان خاتالىقلىرى، سادىر قىلغان كەمچىللىكى بالىلار ئۈچۈن گۇناھ بولمايدۇ. بۇنداق چاغدا كۆزنى يۇمۇۋېلىپلا كايىپ كېتىش تەربىيە ئەمەس، بەلكى زەربە بولىدۇ. يېڭىلىشىپ قېلىشتىن قورققۇلۇق ئەمەس، ئەڭ قورققۇنچۇقى ھېچ ئىش قىلماسلىق. قەدىمكى ئۇيغۇرلاردا «يېڭىلمەس مەرگەن يامغۇر، ئازماس

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئالىم ئەكس سادا» دېگەن ھىكمەتلىك ماقال بار. پەقەت ھېچ ئىش قىلمىغان ئادەملا يېڭىلىشىپ قالمايدۇ، ئەمەلىيەتتە بولسا ھېچ ئىش قىلماسلىقىنىڭ ئۆزى ئەڭ چوڭ يېڭىلىشىش. بالىلارنىڭ خاتالىشىپ قېلىشىدىن قورقۇپ ھېچ ئىش قىلدۇرماستىن، ماھىيەتتە ئەڭ چوڭ خاتالىققا يول قويغانلىق بولىدۇ. شۇڭا بالىلارغا مۇئامىلە قىلغاندا مۇئەييەنلەشتۈرۈشنىمۇ، ئىلھام بېرىشنىمۇ، تەتقىقلەشنىمۇ بىلىش، شۇنىڭ بىلەن بىرگە نېمىنىڭ توغرا، نېمىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىش ئىنتايىن مۇھىم.

5. پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ مەزمۇنى ۋە قەدەم - باسقۇچلىرى

خەلقىنىڭ بەخت - سائادىتى بالىلارنى توغرا تەربىيەلەشكە باغلىق.

— ژ. لوكك

(1) تەربىيىنىڭ مەزمۇنى

پەرزەنت تەربىيىسىدە، تەربىيەلەش مەزمۇنى ئىنتايىن مۇھىم. ئۇ پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ خاراكتېرى ۋە مەقسىتىنىمۇ، تەربىيەلەنگۈچىلەرنىمۇ ۋە تەربىيەلىگۈچىلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالدىغان، تېخى يېزىلىپ بولمىغان ئىنتايىن چوڭ ئەسەر. يىگىت بىلەن قىزنىڭ توي قىلىشى بۇ ئەسەرنىڭ مۇقەددىمىسىنىڭ يېزىلغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. پەرزەنتنىڭ دۇنياغا كۆز ئېچىشى ئائىلىگە خۇشاللىق، بەخت، ئۈمىد ۋە ئىلھام ئېلىپ كېلىدۇ، جەمئىيەت ئۈچۈن ھاياتى كۈچ بېغىشلايدۇ. بۇ خىل خاسىيەتنى ئۇيغۇر خەلقى «بالىلىق ئۆي بازار، بالىسىز ئۆي مازار» دەپ خۇلاسىلىگەن. يۈسۈپ خاس ھاجىپ نىكاھنىڭ ئىنسانىيەتكە ئېلىپ كەلگەن خاسىيىتىنى خۇلاسىلەپ: «ئەگەر ئادەمگە توي قىلىپ پەرزەنتلىك بولۇشتەك ئۇلۇغ مۆجىزە ئاتا قىلىنمىغان بولسا، ئىنسان بالىسىنىڭ ئۇرۇقى قۇرۇپ، جاھان بوش قالغان بولاتتى» دېگەندى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىنسان تېمىسى ئەڭ بۈيۈك تېما ۋە مەڭگۈلۈك تېما. ئىنسانىيەت ئاپىرىدە بولغان ئۇزاق ئەسىرلەر مابەينىدە نۇرغۇنلىغان بۈيۈك ئەسەرلەر بارلىققا كەلدى. ئۇنىڭ تۈپ مەقسىتى ئادەملەرنى تەربىيەلەش ئۈچۈن ئىدى. پۈتۈن تەبىئەت ۋە بارلىق مەۋجۇدىيەت ئىنسانلارنىڭ ئۆزىنى ئۆزى تەربىيەلىشىنىڭ ۋە تاكامۇللاشتۇرۇشىنىڭ ئەڭ كەڭ دەرسخانىسى بولۇپ بەردى. بۇ مۇساپە چەكسىزلىكى بىلەن ئىنسانلارنىڭ ئۆزىنى ئۆزى تەربىيەلىشىنى ئەڭ ياخشى ئىمكانىيەتلەر بىلەن تەمىن ئەتتى. گەرچە ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئوخشاش ئادىمىيلىك ئالاھىدىلىك بىلەن يارىتىلغان بولسىمۇ، لېكىن تەربىيەلىنىش شارائىتى ۋە ئىمكانىيەتلىرىنىڭ ئوخشاش بولماسلىقى سەۋەبلىك ھەرقايسى ئادەملەر توپىنىڭ ھەقىقىي مەنىدىكى ئىنسانلىق كامالىتىگە يېتىشىدە روشەن پەرقلەر ھەرقاچان مەۋجۇت بولۇپ كەلدى. چۈنكى ئىنساندىن ئىبارەت بۇ تېمىنى مۇكەممەل دەرىجىدە قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن قۇرغۇچى ھەقىقىي مەنىدىكى ئىنسان بولۇپ ۋە ئۇلۇغ سەنئەتكار بولۇشى كېرەك ئىدى. مۇكەممەل تەلىم - تەربىيەدىن مەھرۇم بولغان ئادەم بالىسى ئۈچۈن بۇ ئالەم قۇرۇق، مەنسىز، زېرىكىشلىك قونالغۇ بولۇشتىن باشقا ھېچ نەرسە بېرەلمەيدۇ. تولۇق، ئەتراپلىق تەربىيەگە ئىگە بولالغان ئادەملا بۇ دۇنيانىڭ قانچىلىك گۈزەل، مەنىلىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلالايدۇ، بۇ دۇنيانى تېخىمۇ گۈزەللەشتۈرەلەيدۇ ھەم ئۆزىنىمۇ مۇكەممەل ئىنسان سۈپىتىدە كۆرەلەيدۇ.

ئاتا - ئانىلار ئۈچۈن ئېيتقاندا، بىر پەرزەنتنى مۇكەممەل ئادەملىك سۈپەتكە ئىگە قىلىپ چەمئىيەتكە قوشالغىنى ئۇلارنىڭ جەمئىيەتكە قوشقان ئۇلۇغ تۆھپىسى بولۇپ قېلىۋېرىدۇ. بىراق بۇ نەتىجىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئوڭاي ئەمەس. چۈنكى پەرزەنت تەربىيەسىنىڭ مەزمۇنى ئىنتايىن كەڭ، چوڭقۇر ۋە چەكسىز. ئاتا - ئانىلارغا قويۇلدىغان تەلپ ئىنتايىن يۇقىرى. ئەگەر پەرزەنت تەربىيەسىگە مۇناسىۋەتلىك مەزمۇنلارنى كونكرېت ۋە تەپسىلىي يېزىش توغرا كەلسە، بىرەر يۈز مۇتەخەسسس نەچچە يىل سەرپ قىلىنىپمۇ يېزىپ تاماملىيالماسلىقى ۋە بۇ سىرلىق كۆھمقاپنىڭ سىرىنى تولۇق ئاچالماسلىقى مۇمكىن. لېكىن ئىنسانىيەت نەچچە مىڭ يىللىق

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەدەنىيەت تارىخى مۇساپىسىدە ئۈزلۈكسىز ئىزدىنىش ۋە مول تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلەش ئارقىلىق ناھايىتى قىممەتلىك تەلىم - تەربىيە نەتىجىلىرىنى بارلىققا كەلتۈردى. ھازىرقى زامان ئىلىم - پېنىنىڭ ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ پەرزەنت تەربىيىسى سەھىپىسىگە يەنە قىممەتلىك مەزمۇنلار قوشۇلدى.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئىجتىمائىي ھايات تارىخى ۋە مەدەنىيەت تارىخى مۇساپىسىنى كۆزىتىدىغان بولساق، ئۇلار پەرزەنت تەربىيىسى توغرىسىدا مىللىي خاسلىق ئىپادىلەنگەن ناھايىتى قىممەتلىك مەلۇماتلار، ئۈلگىلەر ۋە تەجرىبە - ساۋاقلارنى قالدۇرۇپ كەتكەن.

ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، پەرزەنت تەربىيىسى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان مەزمۇنلار مۇنداق بىرقانچە نۇقتىغا مەركەزلىشىدۇ:

(1) زامانغا ۋە دەۋرنىڭ تەرەققىياتىغا ياندىشالايدىغان، ئىسلاھات قەدىمىگە ماسلىشالايدىغان، دۇنياغا، كەلگۈسىگە يۈزلەنگەن، زامانىۋى پەن-مەدەنىيەت ئېڭىغا ئىگە بولغان ئىزباسار.

(2) ۋەتەننى سۆيىدىغان، ۋەتەن ئۈچۈن قۇربان بېرىشكە ھەرقاچان تەييار تۇرىدىغان، خەلق ئۈچۈن، خەلق مەنپەئىتى ئۈچۈن ياشاشنى ھايات نىشانى قىلغان شەخسىيەتسىز ئىنسان.

(3) ھەقىقىي مەنىدىكى مىللىي روھقا باي، غۇرۇرلۇق، ۋىجدانلىق، مىللىتىنى سۆيىدىغان، مىللىتىدىن پەخىرلىنىدىغان، مىللىي ئەنئەنىگە ھۆرمەت قىلىدىغان، ئىلغار مىللىي ئەنئەنىسىنى داۋاملاشتۇرالايدىغان چىن ئەقىدىلىك ھەقىقىي ئۇيغۇر قىز - ئوغلانلىرى بولۇش.

(4) ھازىرقى زامان بازار رىقابىتىدە پۈت تىرەپ تۇرالايدىغان، ئىقتىسادىي ئېڭى يۇقىرى، ئۆزىگە ئىشىنىدىغان، ئوقۇمۇشلۇق، جاسارەتلىك پەرزەنتلەردىن بولۇش.

(5) ئىجادچانلىق روھىغا باي، مۇستەقىل ياشاش ئىقتىدارىغا ئىگە، ئەمگەكچى، مېھنەتنى سۆيىدىغان، ھالال ياشىيالايدىغان كۈرەشچان بالىلاردىن بولۇش.

(6) ئەقىللىق، بىلىملىك، پاراسەتلىك، بىراقنى كۆرەر بالىلاردىن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولۇش.

(7) ئۆزىنى قەدرلەشنى بىلىدىغان، كىشىلەرنى سۆيىدىغان، مەنئىيە دۇنياسى ساغلام بولغان بالىلاردىن بولۇش.

(8) جىسمانىي ساپاسى يۇقىرى، ساغلام، بەردەم ئەۋلادلاردىن

بولۇش.

(9) ئەخلاق - پەزىلەت ساپاسى يۇقىرى، كەڭ قورساق، مەرد،

دادىل، باشقىلارغا ياردەم بېرىشنى خۇشاللىق دەپ بىلىدىغان ئادەم بولۇش.

(10) ھەقىقىي گۈزەللىكنى سۆيىدىغان، ھەق - ناھەق قارشى

ئېنىق، مۇستەقىل دۇنيا قاراشقا ئىگە، ئادالەتنى ياقلايدىغان،

ھەققانىيەتسىزلىككە باتۇرلۇق بىلەن قارشى تۇرۇشقا جۈرئەت قىلالايدىغان

ئادەم بولۇش.

(11) تىلى بىلەن دىلى بىردەك، دېگىنى بىلەن قىلغىنى بىردەك

ئاليجاناب، ياخشى تەبىئەتلىك ئادەم بولۇش.

(12) ئائىلىسىنى سۆيىدىغان، ئاتا - ئانىسىنى قەدرلەيدىغان،

دوستلارغا سادىق، دۈشمەنگە رەھىمسىز بولغان ئادەم بولۇش.

(13) ھاياتىنى قەدرلەشنى بىلىدىغان، ياشاشنى بىلىدىغان، ئۆزىگە

قاتتىق تەلەپ قويالايدىغان ئادەم بولۇش.

(14) كەيپ - ساپاغا، ئىچكىلىك، چېكىملىككە بېرىلمەيدىغان،

گالنىڭ قولى بولمىغان ئادەم بولۇش.

ئائىلە تەربىيىسى ھەرگىزمۇ مۇنداق يۇقىرى ساپالىق ئادەمنى قۇرۇپ

چىقىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىپ بولالمايدۇ. چۈنكى يۇقىرىقى مەزمۇن

تەلپىمۇ تېخى مۇكەممەل ئادەم بولۇش تەلپىنى تولۇق قاندۇرالمىدۇ.

چۈنكى ئىنسان تەبىئىتىدە يەنە «مەن» دىن ئىبارەت مۇقەددەس ئۇقۇم

بولدۇ. چۈنكى ئادەم ئىنسانىيەت ئۈچۈن ياشاش بىلەن بىرگە ئۆزى ئۈچۈن

ياشاشتەك بىر خىل مايىللىق ۋە زىددىيەت ئىچىدە ياشايدۇ. بۇ زىددىيەتنى

توغرا بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن ئوڭاي ئەمەس. چۈنكى «مەن» ئۇقۇمى

بولمىغان ئادەممۇ ھەقىقىي مۇكەممەل ئادەم ئەمەس.

(2) تەربىيىنىڭ قەدەم باسقۇچلىرى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

پەرزەنت تەربىيىسى كۆپ قاتلاملىق، دائىرلىك ۋە ئۇزۇن مەزگىللىك ئىش. ھازىرقى پەرزەنت تەربىيىسى ھەققىدىكى نەزەرىيىلەردە: پەرزەنت تەربىيىسى 18 ياشقىچە بولىدۇ، دەپ بىر چەك قويۇپ قويۇلغان. بىزنىڭ قارىشىمىزچە، ئاتا - ئانىلار ئۈچۈن پەرزەنت تەربىيىسى ئاتا - ئانىلارنىڭ كۆزى يۈمۈلگىچە بولىدۇ، پەرزەنتلەر ئۈچۈن ئېيتقاندا ئۇلار مەڭگۈ تەربىيىلەنگۈچى بولۇپ قالىدۇ. چۈنكى پەرزەنت تەربىيىسى يالغۇزلا ئائىلىنىڭ مەجبۇرىيىتى ۋە ۋەزىپىسى ئەمەس. پەرزەنت تەربىيىسى ئائىلە، مەكتەپ، جەمئىيەتتىن ئىبارەت ئۈچ گەۋدىنىڭ بىرلىشىشى ئارقىلىقلا بىر پۈتۈنلۈككە ئىگە بولىدۇ. جەمئىيەت ئائىلىگە پەرزەنتنى ھەرگىز ئۆزىنىڭ شەخسىي مۈلكى قاتارىدا كۆرمەسلىك تەلپىنى قويۇش بىلەن، پەرزەنتلەرنى ھەرگىزمۇ بىرەر ئاتا - ئانىغا تەئەللۇق دەپ قارمايدۇ. پەرزەنتلەرگە نىسبەتەن ئاتا - ئانا بىرىنچى تەربىيىچى بولسا، مەكتەپ ئىككىنچى تەربىيىچى، خەلق مەڭگۈلۈك تەربىيىچى بولۇپ قالىدۇ. بۇ خىل مۇناسىۋەتتە ئائىلە ئۆزىنىڭ مۇقەددەس مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلىش بىلەن بىرگە مەكتەپلەرگە ماسلىشىشى ۋە جەمئىيەتنىڭ تەلپىنى قاندۇرۇشقا تىرىشىشى، جەمئىيەتنىڭ نازارىتىنى، تەكلىپىنى قوبۇل قىلىشى كېرەك. ھەرگىزمۇ ئۆز بېشىمچىلىق قىلىشقا، ئۆزىنىڭ خاھىشى بويىچە ئىش تۇتۇشقا بولمايدۇ. چۈنكى ئاتا - ئانىلارمۇ، پەرزەنتلەرمۇ ئۆز قىممىتىنى جەمئىيەتتىن تاپالايدۇ. مەكتەپلەرگە نىسبەتەن پۈتكۈل مائارىپ فۇنكسىيىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچى، ئۇستازلار پەرزەنتلەرنى ئۆزىنىڭ پەرزەنتى دەپ بىلىشى، ئۇلارنىڭ ئىستىقبالىنى ئويلىشى، ئۇلار ئۈچۈن جان قېقىشى، پەرزەنتلەرگە كۆيۈنۈشى كېرەك. پەرزەنتلەر ئۈچۈن مەكتەپلەرنى ھەقىقىي مەرىپەت باغچىسى قىلىپ قۇرۇپ چىقىشى، پەرزەنتلەر مەكتەپتىن ئۆزىنىڭ پارلاق ئىستىقبالىنى تاپالايدىغان نۇرلۇق مەشئەلگە ئىگە بولۇشلىرى كېرەك. جەمئىيەتمۇ چوڭ ئائىلە، خەلق ئۇلۇغ ئاتا. جەمئىيەت ئۆزىنىڭ كونتروللۇقىنى يوقىتىپ قويماستىن، خەلق ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ ئۇستازلىق رولىنى ئۇنتۇپ قالماسلىقى لازىم. خەلق ئۆزىنىڭ ئورتاق مەسئۇلىيەتچانلىق ئەنئەنىسىنى داۋاملاشتۇرۇپ، مەكتەپلەرگە،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئوقۇتقۇچىلارغا قاتتىق تەلپ قويۇشى، ئاتا - ئانىلارغا قاتتىق تەلپ قويۇشى، ئائىلىلەرگە بولغان تەسىر كۆرسىتىش، يېتەكلەش ۋە مەسئۇل بولۇش روھىنى ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇشى كېرەك. «خەقنىڭ بالىسى نېمە بولسا بولمامدۇ، ئۆزۈمنىڭ بالىسىنىلا ئويلاي» دېيىش ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەنئەنىسىگە يات ئىش. «ئۆزۈمنىڭ بالىسىنى قانداق باشقۇرسام ئۆزۈمنىڭ ئىختىيارى» دېيىش تولىمۇ نادانلىق بولىدۇ.

دېمەك، ئۈچ قاتلامنىڭ ئورتاق تىرىشچانلىقى ۋە كۆيۈنۈشى بىلەنلا پەرزەنتلىرىمىز ياخشى تەربىيىلىنىش شارائىتىغا ۋە ياخشى، ياراملىق ئادەم بولۇپ يېتىلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولالايدۇ.

ئائىلە تەربىيىسىنىڭ قەدەم باسقۇچلىرىدىن ئالغاندا، تەربىيىلەش مەزمۇنى مۇنداق بىرقانچە باسقۇچلار بويىچە ئېلىپ بېرىلىدۇ:

- (1) ئەر - ئايالنىڭ توي قىلىشتىن بۇرۇنقى ئۆزىنى تەربىيىلىشى.
- (2) ئاياللارنىڭ ئېغىر ئاياغ مەزگىلىدىكى كۈتۈنۈشى.
- (3) دەسلەپكى تەربىيە باسقۇچى.

دەسلەپكى تەربىيە باسقۇچى پۈتكۈل تەلىم - تەربىيە باسقۇچلىرى ئىچىدە ئىنتايىن مۇھىم ۋە ھەل قىلغۇچ رول ئوينايدىغان باسقۇچ. بالىلارنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى داۋامىدا ئۇلارنىڭ جىسمانىي ۋە پىسخىك تەرەققىياتى قانۇنىيەتلىك بولىدۇ. دەسلەپكى تەربىيە دېگەندە ئاساسەن بالىلار تۇغۇلۇپ مەكتەپكە كىرگىچە بولغان ئارىلىقتىكى تەلىم - تەربىيە كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بۇ مەزگىلدىكى تەربىيە ناھايىتى نازۇك ۋە ئىنچىكە بولىدۇ، بۇ مەزگىل بالىلارنىڭ ئەقلىي ئىقتىدارىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشتە ئىنتايىن مۇھىم. بۇ باسقۇچ يەنە ئۆز ئىچىدىن ئۈچكە بۆلۈنىدۇ: نۆل ياشتىن بىر ياشقىچە بىر باسقۇچ، بىر ياشتىن ئۈچ ياشقىچە بىر باسقۇچ، ئۈچ ياشتىن مەكتەپكە كىرگىچە بىر باسقۇچ.

(4) باشلانغۇچ مەكتەپ باسقۇچى.

(5) ئوتتۇرا مەكتەپ باسقۇچى.

(6) ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا تېخنىكومدا ئوقۇۋاتقان مەزگىلدىكى

ئائىلە تەربىيىسى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

(7) تۇرمۇشلۇق بولۇشنىڭ ئالدى - كەينىدىكى تەربىيە.

(8) ئۆي - ئوچاقلىق بولغاندىن كېيىنكى تەربىيە.

(9) ئاخىرقى تولۇقلىما تەربىيە.

يۇقىرىقى نىسپىي جەھەتتە بۆلۈنگەن تەربىيە باسقۇچلىرىدا، پەرزەنتلەرنىڭ پىسخىك تەرەققىياتى، جىسمانىي جەھەتتىن ئۆسۈپ يېتىلىشى، جەمئىيەت بىلەن ئارىلىشىشى، مەكتەپ بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى، كىشىلەر بىلەن بولغان مۇئامىلە مۇناسىۋەتلىرىدە دەۋر خاراكتېرلىك ئۆزگىرىش بولۇپ تۇرىدۇ. ئۆي - ئوچاقلىق بولغاندىن كېيىن، پەرزەنتلەر ھاياتىدىكى يەنە بىر مۇھىم بۇرۇلۇش دەۋرىنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈشكە مەجبۇر بولىدۇ. دەسلەپكى تەلىم - تەربىيە باسقۇچىدا ئاساسەن بېقىش بىلەن تەربىيەلەش ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ، تەربىيە ئۇسۇلىدا تەسىر كۆرسىتىش بىلەن ئادەتلەندۈرۈش ئاساس بولىدۇ. باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە بالىلار يېرىم ئائىلە، يېرىم جەمئىيەت ئىلكىدە بولغان بولىدۇ. بۇ مەزگىلدە ئەقلىي، جىسمانىي تەربىيەگە ۋە ئەدەپ - ئەخلاق تەربىيىسىگە كۆپرەك كۆڭۈل بۆلۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ مەزگىلدە، ئۆلگە كۆرسىتىش ۋە ئادەتلەندۈرۈش بىلەن نەسىھەت قىلىش ماسلاشتۇرۇلىدۇ. ئوتتۇرا مەكتەپ باسقۇچىدا پەرزەنتلەر يېتەكلەشنى، تۇرمۇشنى چۈشىنىشنى بەكرەك تەقەززا قىلىدۇ. بۇ مەزگىلدە بالىلار جەمئىيەتنىڭ تەسىرىگە بەكرەك ئۇچرايدۇ. بۇ ۋاقىتتا ئاتا - ئانىلار تېخىمۇ سەگەك بولۇشى، بالىلارغا سىڭگەن ياخشى - يامان تەسىرلەرنى كۆزىتىپ تۇرۇشى، يامان تەسىرلەرنى نەسىھەت قىلىش، چۈشەندۈرۈش ئارقىلىق تازىلىشى لازىم بولىدۇ. قۇرامىغا يەتكەندىن كېيىن، بالىلاردا ئۆزىگە ئىشىنىش، ئۆزىگە تەمىننا قويۇش خاھىشى ئېغىرراق بولىدۇ. ئەمما ئۇلار تېخى پىشىپ يېتىلمىگەچكە، تۇرمۇشقا ھېسسىيات بىلەن مۇئامىلە قىلىدۇ، ھەۋەسكە كۆپرەك بېرىلىدۇ. شۇڭا، بۇ ۋاقىتتا پەرزەنتلەرگە داۋاملىق تۇرمۇش قانۇنىيەتلىرىدىن تەربىيە بېرىپ، ھاياتنى چۈشىنىشى ۋە پىشىپ يېتىلىشى ئۈچۈن تۈرتكە بولۇشقا توغرا كېلىدۇ. ئاخىرقى تولۇقلىما تەربىيە دېگەندە، گەرچە پەرزەنتلەر بۇ چاغدا مۇستەقىل ياشاشقا باشلىغان،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تۇرمۇشتا پىشقان، يېتىلگەن بولسۇم، لېكىن ئائىلە مۇناسىۋىتى، كىشىلىك مۇناسىۋەت، خىزمەت مۇناسىۋىتى ۋە مەنپەئەت مۇناسىۋىتى جەريانىدا ناھايىتى كۆپ زىددىيەتلەرگە دۇچ كېلىدۇ، ئوڭۇشسىزلىقلارغا ئۇچرايدۇ، چۈشكۈنلىشىش ئىپادىلىرى كۆرۈلىدۇ. بۇ چاغدا يەنىلا ئاتا - ئانىلار ئوتتۇرىغا چىقىپ پەرزەنتلەرگە توغرا نەسىھەت، ياخشى مەسلىھەتلەرنى قىلىپ ئۇلارنى يېتەكلەش تەقەززاسى تۇغۇلىدۇ. ئومۇمەن، بۇنداق باسقۇچلارنى ھەرقانداق بىر ئاتا - ئانا ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزىدۇ، ئۇلار پەرزەنتلەرنى قانداق شارائىتتا قانداق يېتەكلەشنىڭ لازىملىقىنى بىلىدۇ. بىز پەقەت پەرزەنت تەربىيىسىدە ھەرقانداق بىر ئاتا - ئانا دۇچ كېلىۋاتقان ئومۇمىي ۋە خاراكىتلىك خاراكتېرلىك مەسلىھەت ھەققىدە توختالدىق. مەقسەت، ئاتا - ئانىلار بىلەن ئەنئەنىۋى پەرزەنت تەربىيىسى بىلەن ئىلمىي پەرزەنت تەربىيىسىنى بىرلەشتۈرۈش ئارقىلىق ئۈستىمىزدىكى مەسئۇلىيەت ھەققىدە ئورتاق كېڭىشىش.

ئىككىنچى باب پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلى ۋە جىسمانىي ساپاسىنى ئۆستۈرۈشنىڭ دەسلەپكى ئامىللىرى

قازاندا نېمە بولسا، چۆمۈچكە شۇ چىقىدۇ.
— ئۇيغۇر خەلق تەمسىلى

سىز ئادەمنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسىز؟ ئۇنىڭ يوشۇرۇن
ئىقتىدارى ۋە قۇدرىتىنى چۈشىنەمسىز؟ مۇنتىزىم تەربىيە كۆرگەن ئادەم
بىلەن تەربىيە كۆرمىگەن ئادەم ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنىڭ قانچىلىك زور
بولدىغانلىقىنى ھېس قىلغانمۇ؟

ئادەم — غايەت قۇدرەتلىك كۈچ، بۇ دۇنيانىڭ روھى ۋە بېزىكى.
ئۇ ئەقلى بۈيۈكلۈكى بىلەنلا دۇنيادىكى بارلىق مەۋجۇداتلاردىن يۇقىرى
تۇرىدۇ. دۇنيا پەقەت ئادەم بىلەنلا گۈزەللىشەلەيدۇ ۋە ھەقىقىي قىممەتكە
ئىگە بولىدۇ. ئىنسانىيەت تارىخىدا يۈز بەرگەن بارلىق مۆجىزىلەر، بارلىق
ئىختىرالار ۋە مەدەنىيەت جەھەتتىكى يۈكسىلىشلەرنىڭ ھەممىسى ئىنسان
ئەقلىنىڭ كامالىتى.

ئەلشىر نەۋائىي ئىنسان ئەقلىنىڭ قۇدرىتىنى خۇلاسىلەپ مۇنداق
بايان بەرگەن:

«ھېكمەت دۇنياسىنىڭ غەۋۋاسى ماڭا گۆھەر مەسەللىك مۇنداق بىر
ھېكمەتنى ئېيتىپ بەردى:

بىر دەريادا نۇرغۇن بېلىقلار توپى بار ئىدى. ئۇلار ھەمىشە سۇ تېپىش
ئۈچۈن تەشنا بولۇپ يۈرۈشەتتى. ئۇلار سۇغا ئېرىشىشنىڭ ئارزۇسىدا:
سۇنىڭ رەڭگى ۋە تەمى قانداقتۇر؟ ئۇنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشىنى بەكمۇ
كۆرگىمىز بار، دېيىشەتتى. ھەممە بېلىقلارنىڭ جىسمى ئاشۇ ئارزۇ -

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئارمان ئوتلىرىدا كۆپەتتى - يۇ، لېكىن ھېچبىرى سۇغا ئېرىشكەنەك ئەمەس ئىدى. ئاخىر بىر بېلىق ئۆكۈنگەن ھالدا: دېڭىز دولقۇنىدا بىر چوڭ ياشلىق لەھەك بار، ئۈمىدىم شۇكى، ئۇ بىزگە سۇ بار جايىنى ئېيتىپ بېرىپ، بىزنىڭ مۇشكۈللىرىمىزنى ئاسان قىلغۇسى، دېدى. بېلىقلار سۇغا يېتىش ئارزۇسىدا كۆلدىن دېڭىز تەرەپكە قاراپ يول ئالدى، ئۇلار دولقۇن ئەتراپىغا يىغىلغاندىن كېيىن، ئۇ يەردىكى پىرقىراۋاتقان پەلەكتەك قاينامىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى. بۇ يەردىكى دولقۇن ۋە قاينامنىڭ تىك كۆتۈرۈلۈشلىرى سەۋەبلىك، بېلىقلار تەرەپ - تەرەپكە بۆلۈنۈپ كەتتى. شۇ چاغدا ھېلىقى لەھەك پەيدا بولۇپ، بۇ يەردىكى بىر - بىرىدىن جۇدا بولغان بېلىقلارنى يالماپ يۈتۈپ، قورسىقىغا تىقتى. بېلىقلار شۇ چاغدىلا ئاندىن ئىلگىرى ئۆز ئۆمرىنىڭ پۈتۈنلەي سۇ ئىچىدە ئۆتكەنلىكىنى بىلدى، لېكىن ھەسرەت - نادامەت كار قىلمىدى. »

— شۇنى بىلگىنىكى، — دەيدۇ نەۋائىي يۇقىرىقى مىسالدىن كېيىن، — «ھەر بىر ئىنساننىڭ ۋۇجۇدىدا بىر يوشۇرۇن خەزىنە بار. سېنىڭ تەبىئىتىڭ ئۆزۈڭدىكى بۇ خەزىنىنى بىلىشكە ئاجىزدۇر. ئۇ خەزىنە سەندە پىنھان ئەمەس، بەلكى سەن ئۇ خەزىنە ئىچىدە يوقالغاندۇرسەن. لېكىن نادانلىق تۈپەيلىدىن ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ چۈشىنەلمەيسەن. سەن ئاجايىپ - غارايىباتلارغا يول تاپمەن دەپ ئارزۇ قىلسەن؟! ئاگاھ بولغىنىكى، ئاجايىپ - غارايىباتلارنىڭ ھەممىسى ئۆزۈڭدە، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزۈڭنى بىلگىن - دە، توغرا يولغا قەدەم قويغىن، ئۇنداق قىلماي كېيىن نادامەت چەككىنىڭ بېھۇدە. »

شۇنداق، ھەممە نەرسىنى ئارىيەت ئالغىلى ۋە ئۆگەنگىلى بولىدۇكى، ھەرگىزمۇ ئەقىلنى ئارىيەت ئالغىلى ۋە ئۆگەنگىلى بولمايدۇ. چۈنكى ئەقىل ئىنساندىكى تەبىئىي، لېكىن يوشۇرۇن خەزىنە. بۇ خەزىنىنى پەقەت تەربىيىلىنىش ئارقىلىقلا ئاچقىلى ھەم ئۇنىڭ قۇدرىتىدىن پايدىلانغىلى بولىدۇ. بۇ سۆزىمىزنى يەنىلا ئەلىشىر نەۋائىينىڭ تۆۋەندىكى بايانلىرى بىلەن تولۇقلايمىز:

«ئىسكەندەر، ئەرەستودىن:

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

— ئىنسان پۈتكۈل مەخلۇقلاردىن شەرەپلىك ۋە ئەلادۇر. چۈنكى ئۇنىڭ زاتى ۋۇجۇدىدا تەڭرىنىڭ سىرلىرى يوشۇرۇنغاندۇر. بىراق نۇردىن ئىنساننىڭ كۆزى روشەنلەشمىگەن بولغاچقا ئۇلار ئۆز ۋۇجۇدىدىكى خەزىنىلەرنى كۆرەلمەيدۇ، ئۇنى بىلمەيدۇ. شۇنداق تۇرۇپ يەنە نېمە ئۈچۈن ماھىيەت جەھەتتە ئىنسانلار يەنىلا باشقا مەخلۇقلاردىن پەرقلىنىپ تۇرىدۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ئىنسان ئەگەر ئىزدىنىدىغان بولسا، ھەرقانداق نەرسىنىڭ تېگى-ماھىيىتىگە يېتەلەيدۇ، — دەيدى ئەرەستو جاۋاب بېرىپ، — شۇڭا ئۇ باشقا مەخلۇقلاردىن ئەزىز ۋە شەرەپلىك. ئەمما باشقا ھايۋانلار مۇنداق سۈپەتلەردىن خالىيدۇر. بىر ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىدا يوشۇرۇنغان سىرلار پۈتكۈل جاھان ئەھلىنىڭ بىلەلەيدىغانلىرىدىنمۇ كۆپرەكتۇر. بىراق كىشىلەر ئۆزىنىڭ ئىچكى دۇنياسى ھەققىدە بىلەلمىگەننى بىلىدۇ، بىلەلمىگەننى توغرىسىدا ئارتۇقچە ئىزدەنمەيدۇ. ئىنسانلار گەرچە ئۆزىنى ئوبدان بىلمىسىمۇ، لېكىن تاشقى دۇنيا ھەققىدە نۇرغۇن نەرسىلەرنى بىلىدۇ. مۇشۇ جەھەتتىكى بىلىمىمۇ ئۇلارنى باشقا جانلىقلاردىن پەرقلەندۈرۈپ تۇرىدۇ. ئېرىشەلمەسلىك شىددىتى ۋە تەلپەكچىلىك رەنج - مۇشەققەتلىرى ئىنسانلارنىڭ ھايۋانلاردىن ئەزىز ۋە شەۋكەتلىك بولۇشىغا سەۋەب بولغان. چۈنكى كىشىلەرنىڭ كۆڭلىدىكى ئارزۇ - ئىستەكلىرى ۋە ئىنتىلىشلىرى تېپىلغۇسىز گۆھەردۇر. »

ھازىرقى زامان ئىلىم - پېنى ئىسپاتلىغان، ئادەم ئەقلىنىڭ فۇنكسىيىسى بولغان مېڭىنىڭ ئۇچۇرلارنى قوبۇل قىلىش ۋە ساقلاش ئىقتىدارى بىزنى ھەيران قالدۇرىدۇ. ئامېرىكىلىق بىر پىسخولوگنىڭ قارىشىچە، ئادەم مېڭىسى ئامېرىكا دۆلەتلىك كۈتۈپخانىدا ساقلىنىۋاتقان كىتابلارنىڭ 50 ھەسسىسىگە باراۋەر كېلىدىغان ئۇچۇرلارنى قوبۇل قىلىش ۋە ساقلاش ئىقتىدارىغا ئىگە ئىكەن.

رېئال تۇرمۇش بىزگە يەنە شۇنداق بىر سېلىشتۇرما بېرىدۇكى، كىشىلىك جەمئىيەتتە ئىقتىدارلىق، ئەقىللىق ئادەم بىلەن ئىقتىدارسىز، ئەقىلسىز ئادەم ئوتتۇرىسىدا ئاسمان - زېمىن پەرق بولىدۇ. يۈسۈپ خاس

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھاجىپ بۇ خىل پەرقنى: ئەقلى يېتىلمىگەن مىڭ ئادەم ئەقلى يېتىلگەن قاپلىمەتلىك بىر ئادەمنىڭ ئىشىنى قىلالمايدۇ، شۇڭا ئەقىللىق ئادەم بىلەن ئەقىلسىز ئادەم تىرىك بىلەن ئۆلۈكتەك پەرققە ئىگە، دېگەن. ھۆرمەتلىك ئاتا - ئانىلارغا ئادەم توغرىسىدا ئەسكەرتىمە بېرىشىمىزنىڭ سەۋەبى نېمە؟ بۇ چۈشەنچىلەر بىزگە پەرزەنت تەربىيەلەشتە ۋە ئۇلارنىڭ ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىشتا، ئۇلارنى ھەقىقىي ئادەملىك ئىقتىدارغا ئىگە قىلىشىمىزدا قانچىلىك زۆرۈر ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرۇش ئۈچۈندۇر. ئەگەر بىز پەرزەنت تەربىيىسىگە ھەقىقىي كۆڭۈل بۆلمىسەك، پەرزەنتلىرىمىز سەئىدى:

ئۆز - ئۆزۈمگە مەن يېقىن، دوستۇم ئۆزۈمدىنمۇ يېقىن،
شۇنىسى قىزىق ۋە لېكىن مەن ئۇنىڭدىن بەك يىراق؛
نە قىلاي، كىملىرىگە ئېيتاي ئۇشبۇ ھالىمنى كۆرۈڭ:
يار قۇچاغىدا تۇرۇپ، ھىجراندا يۈرگەيمەن بىراق!

دېگەندەك ئەھۋالدا ئەڭ زور مەھرۇملۇقلار ئىچىدە ھاياتىنى ئۆتكۈزۈشكە مەھكۇم بولىدۇ. ئەقىل بېھۋودچىلىكىدىنمۇ ئارتۇق يوقىتىش بولماس!

1. پەرزەنت تەربىيىسى ئۆزىمىزنى تاكامۇللاشتۇرۇشتىن باشلىنىدۇ

ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چار قۇيرۇق.

— ئۇيغۇر خەلق تەمسىلى

ئىلىم - پەن يۈكسەك تەرەققىي قىلغان بۈگۈنكى دەۋردە، ئىنسانلار پەرزەنتلىرىنىڭ نەسلىنى ياخشىلاش، سۈپەتلىك، تالانتلىق، ياراملىق پەرزەنتلىرىنى دۇنياغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئۈزۈلۈكسىز ئىزدەنمەكتە. قانۇنىيەت نۇقتىسىدىن ئالغاندا، قانداق ئۇرۇق سېلىنسا شۇنداق مېۋە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بېرىدۇ. ياخشى مەھسۇلاتقا ئېرىشىش ئۈچۈن ئۇرۇقنىڭ سورتىنى ياخشىلاشقا توغرا كېلىدۇ. ئادەم نەسلىمۇ ھەرگىز بۇ قانۇنىيەتنىڭ سىرتىدا ئەمەس.

ئۇيغۇر خەلقى قەدىمدىن تارتىپ ئىرسىيەت مەسلىسىگە، يەنى ئەسلى نەسلىگە تارتىش قانۇنىيىتىگە ئەھمىيەت بېرىپ كەلدى. شۇڭا پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلىي قابىلىيىتى ۋە پىسخىك خۇسۇسىيەتلىرىنىڭ نىسپىي ھالدا ئاتا - ئانىسىنى تارتىدىغانلىقى مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن. شۇڭا يۈسۈپ خاس ھاجىپ ھاكىمىيەت ئىشلىرىغا ئادەم تاللاشتا ئەسلىي ئۇرۇققا قاراش كېرەك، ئۇرۇق ساپ بولسا پەرزەنت ياراملىق بولىدۇ، ئۇرۇق ياخشى بولمىغان پەرزەنتتىن ۋاپا كەلمەيدۇ، دەپ قارىغان. پىسخىك ئوخشاشلىق چىراي - شەكلى، بوي - تۇرقى، يۈرۈش - تۇرۇشىدىكىگە ئوخشاش روشەن كۆرۈنۈپ تۇرمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى بايقىماق ئاسان ئەمەس. رېئال تۇرمۇشتىن قارىغاندا، ئەقلىي قابىلىيەت جەھەتتىكى سېلىشتۇرمىدا پەرزەنتلەرنىڭ تۇنجىسى، يەنى ئەر - ئايال ياش، گۆدەك، ئەقلىي قابىلىيىتى ۋە جىسمانىيىتى تېخى تولۇق يېتىلمىگەن مەزگىلدە تۇغۇلغان بالىلار بىلەن ئۈچىنچى پەرزەنت، يەنى ئاتا - ئانىلار تولۇق يېتىلگەن، ئەقلى توشقان، تۇرمۇش تەجرىبىسى موللاشقان چاغدا كۆرگەن پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلىي قابىلىيىتى ئوخشاش بولمايدۇ. قەدىمكى ئۇيغۇر چۆچەكلىرىدىكى كەنجى ئوغۇلنىڭ، ئالدىدىكى ئىككى ئاكىسىغا قارىغاندا ئەقىللىق ۋە قابىلىيەتلىك بولىدىغانلىقىنىڭمۇ مەلۇم ئىلمىي ئاساسى بار.

ئىككىنچى نۇقتىدىن قارىغاندا، ئەقىللىق، قابىلىيەتلىك، تەربىيە كۆرگەن ئاتا - ئانىلاردىن تۇغۇلغان بالىلار بىلەن تەربىيەلمىگەن، دۆت، نادان، مەدەنىيەت سەۋىيىسى تۆۋەن ئاتا - ئانىلاردىن تۇغۇلغان پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلىي ئىقتىدارىدا بەلگىلىك پەرق بولىدۇ.

ئۈچىنچى نۇقتىدىن كۆزەتكەندە، ئەر - خوتۇننىڭ مۇھەببىتى، شۇ چاغدىكى روھىي كەيپىياتى، روھىي جەھەتتىكى ساغلاملىقى، ئۆزئارا كۆيۈنۈش، بىر - بىرىگە بولغان ئىنتىلىش ۋە تەقەززالىق قاتارلىق ئامىللارمۇ پەرزەنتلەرنىڭ تۇغما مەجەز - خاراكتېرىگە زور تەسىر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كۆرسىتىدۇ. بۇ نۇقتىمۇ مەخسۇس بۇ تېمىغا مۇراجىئەت قىلىنغان كىتابلاردا ياخشى ئىسپاتلىنىپ كۆرسىتىلگەن.

شاھتىن تۆرەلگەن يارامسىز ئوغۇل

بىر ئەقىللىق پادىشاھ ناھايىتى ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار بولغانىكەن. نۇرغۇن تېۋىپلارمۇ داۋا قىلالماپتۇ. شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇ شەھەرگە بىر تېۋىپ كېلىپ شاھنى دورىسىز داۋالاپ ساقايتىپتۇ. بىر كۈنى شاھ ھېلىقى تېۋىپنى يەنە چاقىرتىپ:

— نۇرغۇن تېۋىپلار تاپالمىغان دەردلىرىمدىن مېنى سەن قۇتۇلدۇردۇڭ، ئەمما مېنىڭ قەلبىمدە يەنە بىر دەرد باركى، ئۇنىڭ دەستىدىن كېچىلىرى ئۇخلىيالمىمەن، ئوغلۇمنىڭ قىلغان قىلمىشلىرىدىن يۈرىكىمگە ئورنىغان داغ ھېچ يوقىمىدى. ناھايەتكى، ماڭا ئوخشاش بىر پادىشاھنىڭ پۇشتىدىن يارىماس ۋە يۈزىسىز پەرزەنتىنىڭ تۇغۇلغىنى نېمىسى؟ — ئوغۇللىرى پادىشاھلىق تەختىنى ئىگىلىمەك ئۈچۈن سىلنى ئۆلتۈرمەكچى بولدى. سىلى ئۇنى زىندانغا تاشلىدىلا، ھەقىقىتىنى ئېيتقاندا، بۇ چوڭ مۇسەبەتنىڭ سەۋەبچىسى ئۆزلىرى.

— بۇنداق سۆزنى قىلىشقا قانداق جۈرئەت قىلدىڭ؟ قايسى ئاتا ئوغلنى يىرگىنچلىك يولغا باشلايدۇ؟ — دەپ كايىپتۇ پادىشاھ.

— مەسىلىنىڭ باشقا تەرىپىنى نەزەردە تۇتۇۋاتمەن شاھىم. گەپنى يىراقتىن باشلايلى، شۇ چاغدا ھەممىنى ئاسان چۈشىنىلا. مەلۇمكى، كۆكتاتلاردىن، ھەر تۈرلۈك زىرائەتلەردىن ۋە مېۋىلىك دەرەخلەردىن ياخشى ھەم مول ھوسۇل ئېلىش ئۇرۇقلارنىڭ سۈپىتىگە باغلىق. خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش ئىنسانلارنىڭمۇ نەسلىنىڭ ياخشى - يامان بولۇشى كۆپ جەھەتتە پەرزەنت يۈزى كۆرۈۋاتقان كىشىنىڭ شەھۋەت چىقىرىۋاتقان چاغدىكى روھىي ھالىتىگىمۇ بېرىپ تاقىلىدۇ. ئادەم بىرەر دەردكە (كېسەلگە) دۇچار بولغاندا، بۇ ئەھۋال قان ۋە سۈيدۈكتە مەلۇم بولغاندەك، ئادەمنىڭ مىجەزى، مەنىۋى ۋە ماددىي ھالىتى شەھۋەتنىڭ سۈپىتىگە تەسىر قىلىدۇ. شەھۋەتنىڭ سۈپىتى كەيپىيات ۋە شارائىتقا قاراپ بىر - بىرىگە ئوخشاشمىغان خۇسۇسىيەت بىلەن شەكىللىنىدۇ. شۇڭا بىر ئاتا - ئانىدىن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تۇغۇلغان پەرزەنتلەرنىڭ ئەقىل - ئىدراكى، بويى - تۇرقى ۋە سەجەزى جەھەتتە بىر - بىرىگە ئوخشىمايدىغانلىقىنى ئۆزلىرى پۇقرالاردىنمۇ كۆپرەك بىلىلا. بىر ۋاقىتتا ۋە بىر خىلدىكى شەھۋەتتىن تۇغۇلغان قوشكېزەك بالىلارلا كۆپ ھاللاردا بىر - بىرىگە بەكرەك ئوخشاش بولىدۇ.

— پاكىتلىرىڭمۇ قايىل قىلارلىق، بىراق بۇنىڭ ماڭا ۋە ھازىر ساڭا ئېيتقان دەرد - ھەسرەتتىگە نېمە ئالاقىسى بار؟

— شاھىم، بۇنىڭ چوڭ ئالاقىسى بار. ئېيتقىنىمدەك، ئەر - خوتۇن ئوتتۇرىسىدىكى كۆڭۈلسىزلىكلەر، غەزەپ - نەپەت، يۈرەكسىزلىك، قالاقلىق، بىلىمسىزلىك نەسلىنىڭ بۇزۇلۇشىغا سەۋەب بولىدۇ. ئوغۇللىرىنىڭ قورساققا قارار تاپقان ۋاقتىنى ئەسلەپ كۆرسىلە. شۇ چاغدا سىلى تاغلىرى ۋە ئۇنىڭ تەرەپدارلىرىنى ئۆلتۈرۈپ، تەخت ئىگىلىدىلە، بۇ قاتىللىق كەيپىيات خوتۇنلىرى بىلەن بىللە ياتقان پەيتتىكى شەھۋەت ئارقىلىق بولغۇسى پەرزەنتلىرىگە ئۆتكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن ئوغۇللىرىمۇ سىلىگە ئوخشاش قاتىللىق يولى بىلەن تەختنى ئىگىلىمەكچى بولغان.

— تېۋىپ، بۇ قاملاشمىغان گەپ! مېنى كولدۈرلىتىپ، مەسخىرە قىلىۋاتقان ئوخشاپسەن؟

— ياق ئالىيلىرى، — دەپ يەنە بىر مىسال كەلتۈرۈپتۇ تېۋىپ، — بىر قىمارۋاز چايخانىدا ئۆلپەتلىرى بىلەن چاقچاقلىشىپ ئولتۇرغاندا، قوشنىسى ئالاقزادە بولغان ھالدا يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئۆيىڭىزگە تېزىرەك بېرىڭ، ئوغلۇڭىز ئىككى كىشىگە پىچاق تىقۇۋەتتى، دەپ خەۋەر قىپتۇ. قىمارۋاز پەرۋا قىلىمىغان ھالدا:

— ئوغلۇمنىڭ بۇنداق ئىشنى قىلىشى تەبىئىي، چۈنكى مەن ئۆزۈم ئادەم ئۆلتۈرۈپ ئۆيۈمگە كەلگەن كۈنۈم خوتۇنۇم ئوغلۇمغا ھامىلىدار بولغانىدى ... شۇ چاغدىكى مېنىڭدىكى قاتىللىق ھېسسىيات شەھۋەت ئارقىلىق بىلىمىزغا ئۆتكەن، — دەپتۇ.

— تېۋىپ، بىر - ئىككى مىسال ئارقىلىق ھۆكۈم - خۇلاسە چىقىرىش ئانچە توغرا ئەمەس، — دەپتۇ پادىشاھ.

— مېنىڭ ئالدىمغا يېقىندا بىر ئادەم ئوغلۇنى ئېلىپ كەلدى. بۇ بالا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئورۇق، قورقۇنچاق، تارتىنچاق ۋە كۆرۈمسىز ئىدى. ئۇ كىشىدىن بالىنىڭ قانداق شارائىتىدا تۇغۇلغانلىقىنى سورىدىم. مەلۇم بولۇشىچە، ئانىسى بۇ بالىغا ھامىلىدار مەزگىلىدە زامان تولمۇ تىنچسىز ۋە مالمان ئىكەن. شەھەر بەزىدە ئۇ خاننىڭ، بەزىدە بۇ خاننىڭ قولىغا ئۆتۈپ، يۈزلەپ كىشىلەرنىڭ ياستۇقى بوش قالغان. ئەر - خوتۇن ھەمىشە يوقسۇزلۇققا ياشىغان. بۇ ئەھۋاللار نەسلىگە سەلبىي تەسىر كۆرسەتكەن. بۇ ئادەمنىڭ بەش پەرزەنتى بولۇپ، ئۇلار مەجەز - خۇلق، قابىلىيەت جەھەتتە بىر - بىرىگە ئوخشىمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە خۇرسەنجان ئىسىملىك ئوغلى ناھايىتى قابىلىيەتلىك، ئەدەپلىك ئىكەن. ئۇ ئادەمنىڭ ئېيتىشىچە، بۇ ئوغلى زامان تىنچىغاندا تۇغۇلغانىكەن. ئۇ كىشىنىڭ ئۆمرىدە بىر قېتىم ئاممىتى كېلىپ، خوتۇنى بىلەن بىرگە ساياھەتكە چىقىش پۇرسىتىگە ئېرىشىپتۇ. ئۇلار ئاجايىپ گۈزەل جايلارنى كۆرۈپتۇ. توي - تۆكۈن تاماشىلىرىدا بولۇپتۇ. سەيلى - ساياھەتلەر قىلىپتۇ. روھىي خاتىرجەملىك، ھۇزۇر - ھالاۋەت ئېغىر كۈنلەردىكى جاپا - مۇشەققەتلەرنى ئۇتۇلدۇرۇپتۇ. نەتىجىدە ئاستا - ئاستا ئەر - خوتۇننىڭ بىر - بىرىگە بولغان مۇھەببىتى ۋە مېھرىبانلىقى كۈچىيىپتۇ. مانا شۇنداق ياخشى كەيپىيات ئىچىدە يۈرۈشكەندە خوتۇنى ھامىلىدار بوپتۇ ۋە ھېلىقى ئەقىللىق ئوغۇل تۇغۇلۇپتۇ. بۇ ئوغۇل خۇرسەنچىلىك ئىچىدە تۇغۇلغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا خۇرسەنجان دەپ ئىسىم قويۇشقانىكەن.

— ھەي تېۋىپ، — دەپ ئېتىراز بىلدۈرۈپتۇ پادىشاھ، — بىر قېتىملىق ساياھەت مەزگىلىدىكى روھىي شادلىق نەتىجىسىدە ياخشى پەرزەنت دۇنياغا كەلدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە قانچە - قانچە ساياھەتلەردىمۇ بولدۇق. لېكىن، بىزنىڭ پەرزەنتىمىز خۇرسەنجانغا ئوخشىمايدىغۇ؟

— ئى شائىم، نازۇك بىر مەسىلىگە دىققەت - ئېتىبارلىرىنى بۇرۇشىمغا ئىجازەت بەرگەيلا. گەپ شۇنىڭدىكى، خۇرسەنجاندەك خۇش پېئىل ياخشى ئوغۇل بىر - بىرىنى ھەقىقىي مېھرى بىلەن سۆيىدىغان ئەر - خوتۇندىن دۇنياغا كېلىدۇ. ساياھەت جەريانىدا ئەر - خوتۇنلارنىڭ مۇھەببىتى تېخىمۇ كۈچەيگەن. بۇ ئەر - خوتۇنلار ھەم روھىي جەھەتتە،

غۇبغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھەم جىسمانىي جەھەتتىن بىر - بىرىگە كۈچلۈك تەلپۈنگەن، بىر - بىرىنى تولدۇرغان. نەتىجىدە ئۇلارنىڭ نەسلى ھەم تولۇق، ھەم سۈپەتلىك بولغان. سىلىنىڭ ئوغۇللىرى ھامىلە بولغان پەيتلەردە سىلەر ئەر - خوتۇندا ئەنە شۇنداق سەمىمىي مۇھەببەت ۋە كۆيۈمچانلىق بولمىغاندەك قىلىدۇ.

— بۇنداق دېيىشكە قانداقمۇ تىلىڭ باردى؟ بىر - بىرىمىزنى سۆيىمىز، — دەپ ئېتىراز بىلدۈرۈپتۇ شاھ.

— شاھىم، بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچكەيلا، توغرا، دەسلەپ شۇنداق بولغانىتى. كېيىن ئەھۋال ئۆزگەرگەن. ئۆزلىرى ئويلاپ كۆرسەلە، سىلى ھەرەملىرىدىكى گۈزەل كېنىزەكلەر بىلەن مەئشەت قىلغان تۇرۇقلۇق قانداق قىلىپ خوتۇنۇمنى سۆيىمەن دېيەلەيدىلا؟ خوتۇنلىرىنىڭمۇ سىلىنى سۆيەيدىغانلىقىغا ئىشەنچىم كامىل، بولمىسا خوتۇنلىرىدىن سوراپ باقتايمىز.

شاھ خوتۇنىدىن سەمىمىي جاۋاب بېرىشنى ئۆتۈنۈپ سوراپتۇ:

— مېنى سۆيەمسەن؟ يوشۇرماي راستلىق بىلەن جاۋاب بەرگىن.
— بولىدۇ، مەن ئىبتاي، سىلى بىلەن بىر ياستۇققا باش قويغاندا مۇھەببەتتىم ئوتتىدىن ئۆزۈممۇ قورققاندىم. ئەمما ئۇزاق ئۆتمەي مۇھەببەتتىمنى ھەرەمدىكىلەرگە ئاياغ ئاستى قىلىپ بەردىلە. مۇھەببەتتىمنىڭ يالقۇنىدا ئىسسىننىشقا ئۈلگۈرمەيلا، ئۇنىڭ تۇتۇنى كۆزۈمنى كور قىلدى، پادىشاھىم. ئەمما مەن سىلى سوراۋاتقان يۇرتنىڭ بىر قۇلىمەن، گەرچە سىلى خانىش دەپ ئاتاپ كەلگەن بولسىمۇ، سىلىگە بولغان مۇھەببەتتىم ئەمەس، نەپرىتىم ئۈچۈن سىلى مېنى دارغا ئېشىشقا ھەقلىق.

بۇ ساۋاقتىن پادىشاھ شۇنچە قايىل بوپتۇ ۋە:

— مەن مۇشۇ كۈنگىچە كۆپلىگەن ھايات سىرلىرىدىن خەۋەرسىز بولغىنىمدەك، خوتۇنۇمنىڭ نەپرىتىدىن خەۋەرسىز ئىكەنمەن، ئەپسۇس، — دەپتۇ.

— بۇ بىز چۈشەنگەن ۋە چۈشىنىپ بولالمىغان پانىي دۇنيا، شاھىم. سەۋر - تاقەتلىك، قانائەتچان ئاياللار ئاز ئەمەس. ئۇلار ئائىلىنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەنپەئەتتىكى كۆزلەپ ئەرلىرىنىڭ ناتوغرا ھەرىكەتلىرىنى بىلىشىمۇ بىلىمەسلىككە سالىدۇ، كۆڭلىدىكى نارازىلىقلىرىنى مەخپىي تۇتىدۇ. ئۇلارغا سادىق بولۇش، ئىززەت - ھۆرمەت بىلدۈرۈش، كۆڭۈللىرىنى ئېلىش ۋە ئارزۇ - تىلەكلىرىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش ھەربىر ئەر كىشىنىڭ بۇرچىدۇر. شۇ چاغدا ئاندىن خوتۇن كىشىدە ئەرگە بولغان مۇھەببەت ۋە ھۆرمەت جۇش ئۇرىدۇ. ئايالنىڭ ئېرىگە بولغان مۇھەببىتى كۈچەيگەن پەيتتە تۇغۇلغان بالىنىڭ تەبىئىتىدە ئاتا - ئانىغا بولغان مېھرىبانلىقمۇ كۈچلۈك بولىدۇ ۋە ئاتا - ئانىنى قەدىرلەيدىغان بالا بولىدۇ. تۇغما خۇسۇسىيەتلەر مەيلى ئىجابىي بولۇشىدىن، مەيلى سەلبىي بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ھەرقانداق شارائىتقا دۇچ كەلسىمۇ، كۆپ ھاللاردا ئەسلىي ماھىيىتىدىن ئۆزگەرمەيدۇ. شۇنداقمۇ كىشىلەر بولغانىكى، ياشلىقىدا قۇل ياكى كەمبەغەل بولۇپ، كېيىنكى چاغلاردا چوڭ ئەمەلدار ۋە دۆلەتمەن بولۇپ داڭ چىقارغان. شارائىتنىڭ يوقلۇقىدىن ساۋاتسىز قالغان ئاددىي كىشىلەر ئارىسىدىنمۇ داڭلىق شەخسلەر چىققان. بەزىلەر زىيالىي ئائىلىدىن، يۇقىرى تەبىئىتىدىن كېلىپ چىققان تۇرۇقلۇق ئۆزىنىڭ قابىلىيەتسىزلىكى تۈپەيلى ھېچقانداق ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقالمايدۇ. ئۆز تەبىئىتىگە نىسبەتەن ئىرادىسى بىر قەدەر كۈچلۈك قىسمەن كىشىلەر تۇغما نۇقسانلىرىنى زورغا سىر تۇتۇشى مۇمكىن. بىراق ۋاقتى كەلگەندە ئۇنىڭ بۇ نۇقسانلىرى ئىختىيارسىز ھالدا پارتلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر بۇ خىلدىكى ئادەملەر ئۈستىدىن: «بۇنچىلىك ناچار، يامان ئادەم ئىكەنلىكىنى ئەجەبمۇ بىلمەي يۈرگەنكەنمىز»، دېيىشىدۇ. بۇ خىلدىكى كىشىلەرنىڭ تۇغما نۇقسانلىرى ھەسەتخورلۇق، جاھىللىق، كۆرەڭلىك، ئاچ كۆزلۈك، زىناخورلۇق، ھاكاۋۇرلۇق، مەنسەپپەرەسلىك، شەپقەتسىزلىك، قورققانلىق، خۇشامەتچىلىك، ھىيلىگەرلىك ۋە باشقا سەلبىي ئامىللار ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. بۇ خىل ناچار ئىللەتلەرنىڭ ھەممىسى بىرلا ئادەمدە بولۇشى ناتايىن، بولغان تەقدىردىمۇ بىر - ئىككى خىل ئالامەت مەلۇم بولۇپ قالىدۇ. ياخشى خىسلەتلەردىن پاراسەتلىك، جاسارەتلىك، سېخىللىق، مېھرىبانلىق، ئىنساپلىق، تەدبىرلىك، ھوشيارلىق، مېھماندوستلۇق،

گۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

خۇش مۇئامىلىلىك قاتارلىق پەزىلەتلەرمۇ ھالقىلىق پەيتلەردە ئىپادىلىنىدۇ ۋە سىنىلىدۇ. پەرزەنتلەردە بۇنداق ئىجابىي خىسلەتلەرنىڭ شەكىللىنىشى، راۋاجلىنىشى ئۈچۈن كۆرۈش، پۇراش، ئاڭلاش، تەبىئىي ۋە مەنىۋى ئوزۇقلىنىش ۋە زوقلىنىشنى بىلىش قاتارلىقلارنىڭ رولىنىڭ چوڭلۇقىنى ئەلۋەتتە بىلىمىز شاھىم، — دەپ سۆزىنى خۇلاسىلەپتۇ تېۋىپ.

يۇقىرىقى بايانلارنىڭ ئىلمىي ئاساسى خېلى چوڭقۇر. ئۇ كىشىلەرنىڭ ئۇزۇن يىللىق تۇرمۇش ئەمەلىيىتى داۋامىدا توپلىغان رېئال تۇرمۇش پاكىتلىرىنىڭ خۇلاسىسى. شۇنداق ئىكەن، ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ ئەقىللىق، قابىلىيەتلىك، پاراسەتلىك، ئەدەپ - قائىدىلىك، مېھرىبان، جۈرئەتلىك ئادەم بولۇشى ئۈچۈن ئۆزى قانداق جىسمانىي ۋە مەنىۋى شەرتلەرنى ھازىرلىشى كېرەك؟

بىرىنچىدىن، ئاتا - ئانىلار ئالدى بىلەن ئۆزىنىڭ جىسمانىي ۋە مەنىۋى ساپاسىنى ئۆستۈرۈشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىشى كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن كەلگۈسىنىڭ ئاتا - ئانىلىرى كىچىكىدىن باشلاپلا ئەتراپلىق تەربىيىلىنىشى، كالىسىنى ئىلىم - پەن بىلىملىرى، تۇرمۇش چۈشەنچىلىرى بىلەن قوراللاندىرۇشى، تەپەككۈرىنى چىنىقتۇرۇشى كېرەك. ئىمكان بار مۇنتىزىم ئوقۇپ پىسخىك تەرەققىياتىدا يۈكسىلىشىنى بارلىققا كەلتۈرۈش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى لازىم. پىسخىك ساپاسى ساغلام، ئىلىم - پەن بىلەن كالىسىنى قوراللاندىرغان، ھەق - ناھەقنى، ياخشى - ياماننى پەرقلىنىدۇرۇش ئىقتىدارى يۇقىرى ئاتا - ئانىلاردىن تۆرەلگەن پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلىي تەرەققىياتى ۋە مىجەز - خۇلقى بىلەن بىلىمىسىز، نادان، ھايات توغرىسىدا تولۇق ئۇقۇمى يوق، پىسخىك تەرەققىياتى ۋە جىسمانىي ساپاسى تولۇق يېتىلمىگەن، يەپ - ئىچىنىلا بىلىدىغان، قورسىقىنى تويغۇزۇپ كۈن ئۆتكۈزۈش قانائەت قىلىدىغان ئاتا - ئانىلاردىن تۆرەلگەن پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلىي تەرەققىياتى ۋە قابىلىيەت جەھەتتىكى پەرقى خېلى گەۋدىلىك بولىدۇ. بۇنداق ئەھۋالنى مۇتلەق شەرتتۈرۈۋەتمىگەندىمۇ، لېكىن ياخشى، ساپالىق ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىلىرىنى تەربىيەلەشكە ئانچە كۆپ كۈچ سەرپ قىلىنمىسىمۇ، تەربىيىنىڭ ئۈنۈمى كۆرۈنەرلىك بولىدۇ. ساپاسىز،

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ناچار ئائىلىنىڭ بالىلىرىنى تەربىيەلەشكە ناھايىتى كۆپ كۈچ چىقىرىشقا توغرا كېلىدۇ. ئىرسىيەت نۇقتىسىدىن قارىغاندىمۇ، بەرزەنتلەرنىڭ ياخشى خاراكتېرلىك ۋە يامان خاراكتېرلىك بولۇشىدا ئاتا - ئانىلارنىڭ خاراكتېرى بەرزەنتلەرگە ئوخشاشمىغان دەرىجىدە تەسىر قالدۇرىدىغانلىقىنى ھېچكىم ئىنكار قىلالمايدۇ. ئىرسىيەت مەسىلىسىدە يەنە مۇنداق بىر تىپىك ھېكايىنى مىسال ئېلىپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ.

تېگىشلىكەن بالىلارنىڭ ھېكايىسى

بىر پادىشاھنىڭ تېخى بالاغەتكە يەتمىگەن ئوغلى ئوردا ناۋايخانسىغا تولا بارىدىغان بولۇپ قاپتۇ. بۇنىڭ سەۋەبىنى ھېچكىم ئېيتىپ بەرەلمەپتۇ. — ئاشۇ يەرگە بىر بېرىۋالسام كەيپىياتىم بەكمۇ ياخشىلىنىدۇ، باشقا ۋاقىتتا ئۆزۈمنى بەكمۇ پەرىشان، روھسىز ھېس قىلىمەن، — دەپتۇ ئوغلىمۇ. پادىشاھ «ئوغلۇم بىرەر كېسەلگە مۇپتىلا بولغان ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاپ، مەشھۇر تېۋىپلارغا كۆرسەتكەن بولسىمۇ ھېچ بىر ئۈنۈمى بولماپتۇ. بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان بىر دانىشمەن پادىشاھقا مۇنداق دەپتۇ: — بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچكەيلا، مەن ئۆز پىكرىمنى ئېيتسام، مېنىڭچە ئوغلۇللىرىنىڭ ئانا جەھەتتىن بىرەرسى ناۋايلىق بىلەن شۇغۇللانغان بولۇشى مۇمكىن. بۇ ناننىڭ پۇرىقىدىن ھۇزۇرلىنىش ئوغلۇللىرىغا قاندىن ئۆتكەن بولۇشى مۇمكىن.

پادىشاھ دانىشمەننىڭ بۇ سۆزىدىن غەزەپكە كەپتۇ ۋە بۇ سۆزگە بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي تېڭىرقاپ قاپتۇ. ئاخىرى دانىشمەننىڭ تەكلىپىگە ئاساسەن خوتۇندىن ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئارىسىدا ناۋايىنىڭ بار - يوقلۇقىنى سۈرۈشتە قىلغانىكەن، خوتۇنى:

— بىر قوشۇق قېنىمدىن كېچىپ، گۇناھىمدىن ئۆتكەيلا، ئۆزلىرىگە مەلۇمكى، كۆپ يىللاردىن بېرى تەخت ۋارىسىنىڭ يوقلۇقىدىن تولىمۇ قايغۇرغانىمەن، خۇدايىتائالانىڭ بۇيرۇقى بىلەن يەنىلا قىز تۇغقاندىم. ئالەم كۆزۈمگە قاراڭغۇ بولۇپ كۆرۈندى. شۇ چاغدا قىزىمغا تۇغۇت ئانىسى بولغان موماينىڭ ماڭا ئىچى ئاغرىپ، دەل شۇ كۈنى ناۋايىنىڭ خوتۇنىنىڭ ئوغۇل تۇغقانلىقىنى ۋە ئۇنىڭغا قىزىمىزنى ئالماشتۇرۇشۇمنى ئېيتتى.

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

باشقا ئىلاجىم بولمىغانلىقتىن، تەختنىڭ كېيىنكى ۋارىسىنىڭ غېمىدە، سىرنى ھېچكىمگە ئېيتماستىن شەرتى بىلەن بىر خالتا تىللا بېرىپ بالىنى ئالماشتۇردۇم. ئالدىلىرىدا تۇرغان ناۋاينىڭ ئوغلى شەخسەن شاھنىڭ تەربىيىسىدە يۈكسەك ئەدەپ - ئەخلاققا ئىگە بولۇپ ئۆستى. ھەممە گەپ مانا شۇ، — دەپ سۆزىنى تۈگىتىپتۇ خانىش.

پادىشاھ بىردەم خىيالغا چۆمۈپ، ئاندىن مۇنداق دەپتۇ:

— تەخت، دۆلىتىمىزنى شۇنچىلىك ئويلىغانلىقىڭ ئۈچۈن ساڭا رەھمەت. ئەمدى بولىدىغان ئىش بولدى. ھەقىقەتەنمۇ ئوغلۇمىز ھەر جەھەتتىن ماختاشقا ئەرزىيدۇ. خۇدايىتائالا بۇ ئوغلۇننىڭ پېشانىسىگە ھۆكۈمدارلىقنى يازغانىكەن. خانىدانىمىزدا ئۇ ۋايىغا يەتتى. مەن ئۇنى ئۆزۈمنىڭ ھەقىقىي ئوغلۇم ۋە مىراسخورۇم، دەپ ھېسابلايمەن.

ئۇزاق ئۆتمەي پادىشاھ تەختتىن ۋاز كېچىپ، ئوغلۇنى مەملىكەتكە ھۆكۈمدار دەپ ئېلان قىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئۇ ھۆكۈمدار خۇمارى تۇتقاندا ئىسسىق ناننى پۇراشنى ۋە ئۇنىڭغا قاراشنى تاشلىماپتۇ.

رېئال پاكىتلارمۇ بىزگە شۇنى تەۋسىيە قىلىدۇكى، ئىرسىيەت بىلەن تەلىم - تەربىيىنىڭ بىر - بىرىنى تولۇقلاپ بىر گەۋدىلىشىشى بەرزەنتلىرىمىزدىن بۈيۈك شەخسلەرنىڭ چىقىشىغا ئاساس بولىدۇ. ھۈنەرنىڭ ۋە باشقا قابىلىيەتنىڭ ئاتىدىن بالغا ئىرسىيەت ئارقىلىق مىراس قالىدىغانلىقىنى ئۇيغۇرلار «ئۇدۇم قالغان» دەپ ئاتايدۇ.

رېئال پاكىتلاردىن يەنە بىر قىزىقارلىق مىسال ئېلىپ ئۆتەيلى: كىلار سېرۋىيە ئىسىملىك بىر ئۇسسۇلچى يۈرەك، ئۆپكە كۆچۈرۈش ئوپېراتسىيىسى قىلدۇرغان. ئۇنىڭغا قاتناش ھادىسىسىگە ئۇچرىغان 13 ياشلىق بىر ئوغۇل بالىنىڭ يۈرىكى بىلەن ئۆپكەسىنى كۆچۈرگەن. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئۇسسۇلچىنىڭ ئوزۇقلىنىش ئادىتىدە ئاجايىپ ئۆزگىرىش بولغان. ئۇ ئەزەلدىن پىۋا ئىچمەيدىكەن. ئوپېراتسىيە قىلىنىپ ئۈچىنچى كۈنى ئۇنىڭ بىرىنچى ئارزۇسى پىۋا ئىچىش بولغان. ئىلگىرى يېيىشنى ياخشى كۆرمەيدىغان يېمەكلىكلەرنى يېگۈسى كېلىدىغان بولغان. بولۇپمۇ توخۇ كاۋىپىغا تولىمۇ ئامراق بولۇپ قالغان. كېيىن مەلۇم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولغانىكى، تىن ئىسىملىك ھېلىقى بالا پېۋىغا ۋە توخۇ كاۋېپىغا شۇنداق ئامراق ئىكەنتۇق، ھەتتا ئۆلگەن چاغدا يانچۇقىدىن توخۇ كاۋېپى چىققانىكەن.

بۇنىڭدىن شۇنداق بىر قانۇنىيەتلىك باغلىنىشنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا بولىدۇكى، بىر - ئىككى ئەزانىڭ ئالماشتۇرۇلۇشى بىلەن بىر ئادەمدە شۇنچىلىك زور ئۆزگىرىش بولغان يەردە، بىر پۈتۈن ۋۇجۇدىنى، بىر پۈتۈن ئادەمنى پەيدا قىلىشقا سەۋەب بولىدىغان شەھۋەتنىڭ پەرزەنتكە كۆرسىتىدىغان ئىرسىي تەسىرنىڭ قانچىلىك زور بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس ئەمەس.

ئىككىنچىدىن، قىز - يىگىتلەر جورا تاللاشقا ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىشى كېرەك. بىرى، ياخشى، تەربىيە كۆرگەن ئادەمنى تاللاش، ئىككىنچىدىن، ئەقىللىق، قابىلىيەتلىك، ئوقۇمۇشلۇق ئادەمنى تاللاش، ئۈچىنچىدىن، قەددى - قامىتى راۋۇرۇس، بېجىرىم ئادەمنى تاللاش، تۆتىنچىدىن، پەزىلەتلىك، خۇش چىراي، ئەدەپلىك ئادەمنى تاللاش كېرەك. XI ئەسىرنىڭ بۈيۈك جەمئىيەتشۇناسى يۈسۈپ خاس ھاجىپ «قانداق خوتۇنغا ئۆيلىنىش كېرەك؟» دېگەن نۇقتىدا پىكىر قىلىپ: «ئالدى بىلەن بىلىملىك، ئەقىللىق، تەقۋادار قىزىلارنى تاللاش كېرەك. چىرايلا قوغلىشىپ، ئەقىل - پاراسەت قوغلاشمىساڭ ئاخىرى ھەممىدىن مەھرۇم بولىسەن» دېگەن. ئۇ يەنە تەجرىبىسىگە ئاساسەن «ئۆزۈڭ قانداق بولساڭ، پەرزەنتىڭ شۇنداق بولىدۇ» دېگەن.

ھازىرقى ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە ياخشى بولمىغان بىر خىل خاھىش پەرزەنتلەرنىڭ سۈپىتىگە سەلبىي تەسىر كۆرسەتەتتى، بۇنىڭدا ئالاھىدە دىققىتىمىزنى قوزغايدىغان بىر ئىش، ساختا ئانكىت تولدۇرۇپ نەۋرىنى نەۋرىگە چانتىدىغان، ئىلمىي قانۇنىيەتكە ھۆرمەت قىلماي، «پېشانىسىدىن كۆرىدۇ» دەپ ئېمېلداشلارنىڭ ئۆزئارا توي قىلىشقا يول قويدىغان ئەھۋاللار بار. بۇ كېيىنكى ئەۋلادلارغا قەستەن زىيانكەشلىك قىلغانلىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. يەنە بىرى، جىسمانىي ساپاغا ئەھمىيەت بەرمەيۋاتىدۇ. يىگىت پاكار بولسا، ئۆزىدىنمۇ پاكار قىزنى تاللاپ توي قىلىۋاتىدۇ. بۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

خىل ئەھۋال بارا - بارا مىللەتنىڭ جىسمانىي ساپاسىغا سەلبىي تەسىر كۆرسىتىپ، پاكارلار مىللىتىگە ئايلىنىپ قېلىشقا سەۋەب بولىدۇ. ئۈچىنچىدىن، ئەر - ئاياللار بىرگە بولغان چاغلىرىدا روھىي ۋە جىسمانىي ساغلاملىقىغا دىققەت قىلىشى، بولۇپمۇ بالا ئېلىش ئۈچۈن بىرگە بولغان مەزگىللەردە ئەر - ئايال بىر - بىرىنىڭ كۆڭلىنى ۋە كەيپىياتىنى كۆتۈرۈشكە ئالاھىدە ئېتىبار بېرىشى كېرەك. ئۆزىگە بولغان ھۆرمەت، مېھىر - شەپقەت ۋە سۆيگۈنى كۆرگەن ئايالنىڭ كۆزلىرىدە ئۈمىد ئۇچقۇنلىرى چاقناپ، چىرايى گۈلدەك ئېچىلىدۇ. چىرايى ۋە لەۋلىرىدىن تەبەسسۇم كەتمەيدۇ. بۇ خىل روھىي كەيپىيات ئەر ئۈچۈنمۇ بەخت ھۇزۇرىنى بېرىدۇ. ئىككى ياشنىڭ ياشناۋاتقان بەخت ھارارىتىدىن پەيدا بولغان پەرزەنتلەر پەرىشتىدەك ئەقىللىق، ئىستېداتلىق، چىرايلىق، مېھرىبان بولۇپ تۇغۇلىدۇ.

ئەر - خوتۇنلار روھىي تەييارلىقسىز، خاتىرجەمسىز ۋە ئەندىشە ئىچىدە پەلپەتەش، پەۋقۇلئاددە ياكى مەست ھالدا ئىش تۇتۇش، ئەر - ئايال بىر - بىرىنىڭ روھىي كەيپىياتىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى ھېسابقا ئالماي زورلۇق بىلەن ئىش تۇتۇش، پەسىللەرنى ياخشى تاللىماي نومۇز ئىسسىقلاردا، قەھرىتان سوغۇقلاردا، ھېرىپ - چارچىغان، روھى سۇلغۇن، جىسمانىيىتى كېسەل ۋە زەمىپ چاغلاردا ئۆزىنى تۇتماي ئىش تۇتۇش پەرزەنتلەرنىڭ ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن نۇقسانلار بىلەن تۇغۇلۇشىغا سەۋەب بولىدىغان مۇھىم ئامىللار بولۇپ قالىدۇ. شۇڭا پەرزەنت كۆرمەكچى بولغان ئادەم ئىنتايىن مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن ئىش تۇتۇشى، بىر - بىرىگە چىن مېھىر - مۇھەببەت بىلەن سادىق بولۇپ، كۆڭلىنى چىگىدىغان، روھىي زەربە بولىدىغان ئەھۋاللاردىن پەرھىز قىلىپ ياراملىق پەرزەنت ئۈچۈن ئاساس سېلىشى كېرەك.

2. ھامىلىدارلىق مەزگىلىدىكى كۈتۈنۈشكە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك

ئاياللار ئۈچۈن ئېيتقاندا، تۇغۇت بىر ئۆلۈپ، بىر تىرىلىش دېگەن گەپ.

— خاتىرەمدىن

پەرزەنتنىڭ قورساققا قارار تېپىشى ئەر - خوتۇن مۇھەببىتىنىڭ شېرىن مەھسۇلاتى. بۇ مۆجىزە ئەر - خوتۇننى بىر - بىرىگە تېخىمۇ يېقىنلاشتۇرىدىغان، ئەۋلادنى ئەۋلادقا تۇتاشتۇرىدىغان روھىي زەنجىر. بىراق بۇ بالىنىڭ ساغلام، بېجىرىم ھالدا بۇ دۇنياغا كۆز ئېچىشى ئەر - ئايال ئۈچۈن چوڭ بىر سىناق.

ئاياللارغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، ھامىلىدار بولۇپ بوشىنىشقىچە بولغان 9 ئاي، 9 كۈن، 9 سائەت بىر قېتىملىق ھايات - ماماتلىق كۈرەش جەريانى. بۇ، ئانىلارنىڭ ئىنسانىيەت دۇنياسىغا قوشىدىغان ئۇلۇغ ئەجرى-مېھنىتىدىن بىرى. ھېچ بولمىغاندا ئانىلار مۇشۇ خالىس تۆھپىسى ئۈچۈنمۇ ھۆرمەتلىنىشكە ۋە قەدىرلىنىشكە ھەقىلىق. بىراق ئەرلەر ۋە جەمئىيەت شۇنى ئاڭلىق ھالدا ئېتىراپ قىلىشى كېرەككى، ھامىلىدارلىق مەزگىلى ئاياللارنىڭ ئەڭ نازۇك ۋە قىل ئۈستىدىكى مەزگىلى. شۇڭىمۇ ئۇلار ئادەتتىكىدىن بىر ھەسسە كۆپرەك كۈتۈنۈشكە ۋە ھۆرمەتكە موھتاج. چۈنكى ئۇلار بۇ 9 ئايدا يېڭىدىن تۆرەلگەن يېڭى مېھماننى ئۆزىنىڭ قارىنى ئارقىلىق تەربىيىلەپ ئۆستۈرىدۇ. بۇ بىر يېڭى پەرزەنتنىڭ مۇكەممەل، ساغلام ئادەم بولۇپ تۇغۇلۇشى ئائىلىنىڭ بەخت - سائادىتى، زېمىننىڭ خۇشاللىقى، شۇ بالىغا نىسبەتەن ياشاشتىن ئىبارەت بىر قېتىملىق ئۇلۇغ پۇرسەتنى بېرىدۇ. بۇ زېمىنغا يېڭى كۆز ئېچىش ئالدىدا تۇرغان بۇ ئەزىز مېھماننىڭ تولۇق يېتىلگەن فىزىئولوگىيىلىك ئورگانغا، ئەقىل - پاراسەت ۋە تالانت بالقىپ تۇرغان پىسخىك ئاساسقا ئىگە بولۇپ تۇغۇلۇشى ئۈچۈن ئاتا - ئانىلارنىڭ يەنىمۇ زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىگە توغرا كېلىدۇ. چۈنكى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھامىلىدارلىق مەزگىلىدىكى كۈتۈنۈش يالغۇز ئانىلارنى ئاسراشنىڭ ئېھتىياجى ئەمەس، بەلكى پەرزەنتنىڭ پىسخىك ۋە فىزىئولوگىيەلىك تەربىيىسىنىڭ ئاساسىنى قۇرۇشتا ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. يەنە بىر تەرەپتىن، بوۋاقلارنىڭ تۇغۇلغاندىن كېيىنكى تەلىم - تەربىيىسىنىڭ ئۈنۈمىنى ناھايىتى ياخشى ئاساس بىلەن تەمىن قىلىش كېرەك. «تۇغما تالانت» دېگەن باشقا نەرسە ئەمەس، ئۇ ئاتا - ئانىلارنىڭ تولۇق يېتىلگەنلىكى بىلەن قورساقتىكى مەزگىلدىكى تەربىيىنىڭ ئۆلچەملىك بولۇشىدىن ھاسىل بولغان مۇكەممەللىكنىڭ نەتىجىسى. شورلۇق يەرگە تىكىلگەن دەرەخ بىلەن چىلان تۇپراققا تىكىلگەن دەرەخنىڭ مېۋىسىنىڭ ئوخشىمايدىغانلىقى، ياخشى بېقىلغان دەرەخ بىلەن بېقىش تاپمىغان دەرەخنىڭ مېۋىسىنىڭ خېلىلا پەرقلىق بولىدىغانلىقىدىن ئىبارەت قانۇنىيەتنى ھەممە ئاتا - ئانىلار ياخشى بىلىدۇ. گەرچە ئادەم بىلەن دەرەخ ئوخشاشمىغان تەبىئىي جانلىقلار بولسىمۇ، لېكىن ئىككى شەيى ئوخشاش قىلىدىغان قانۇنىيەت ئۈچۈن پەرق قىلىدايدۇ. شۇڭا ئانىلارغا ھامىلىدارلىق مەزگىلىدىكى كۈتۈنۈش ھەققىدە مۇنداق بىر قانچە تەرەپتىن مەسلىھەت بېرىمىز:

بىرىنچى، ئوزۇقلىنىشقا ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك.

ئاياللار ھامىلىدارلىق مەزگىلىدە نورمال ۋاقىتىدىكىگە قارىغاندا ئوزۇقلۇققا بەكرەك موھتاج بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ مەزگىلدىكى ئوزۇقلىنىش تەلىپى ۋە ئېھتىياجى ئالاھىدىرەك بولىدۇ. ھامىلىدار بولۇپ 40 كۈندىن كېيىن لەختە قانغا جان كىرىدۇ. دەل مۇشۇ مەزگىلدىن باشلاپ ئاياللار سېزىك بولىدۇ. سېزىكىلىكنىڭ ئۆزى قورساقتىكى بوۋاقنىڭ ئوزۇقلۇق تەلپ قىلىۋاتقانلىقىنىڭ بىر خىل ئىسپاتى. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەنئەنىۋى قارىشىدا ئاياللارنىڭ سېزىككە قېنىشى (سېزىكىلىكتىن چىقىشى) ئىنتايىن مۇھىم. ئانىلار سېزىكىلىككە قانمىغاندا پەرزەنتنىڭ پىسخولوگىيەلىك يېتىلىشىگە تەسىر يەتكۈزىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن، ئاچ كۆز، تويما، كۆزى كىچىك بولۇشتەك ئەھۋاللارنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولىدۇ. گەرچە يۇقىرىقىدەك قاراشلارنىڭ كونا كونا ئىلمىي ئاساسى بولمىسىمۇ، لېكىن ئۇ قاراشلار ئۇزۇن يىللىق تەجرىبە - ساۋاقلار جەريانىدا

غۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كىشىلەرنىڭ بىلىشىگە ئايلانغان ئورتاق چۈشەنچە. ئىلمىي نۇقتىئىنەزەردىن قارىغاندا، «سۈپەتلىك تۇغۇش» دېگەندە پەرزەنتلەرنىڭ ھامىلە مەزگىلىدىكى يېتىلىشى ناھايىتى مۇھىم. تېببىي ئىلمىنىڭ تەلپىگە ئاساسلانغاندا، ھامىلىنىڭ نورمال تەرەققىياتى ئاقسىل بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدىكەن. ھامىلىدار ئاياللار كۈنىگە قوبۇل قىلىدىغان ئاقسىلنىڭ مىقدارى 60g دىن تۆۋەن بولماسلىقى تەلپ قىلىنىدىكەن. شۇڭا، كالا گۆشى، گۈرۈچ قاتارلىقلاردا ئاقسىل كۆپ بولىدۇ، گۈرۈچتە گەرچە ئاقسىل مىقدارى تۆۋەنرەك بولسىمۇ، لېكىن پايدىلىق تەرىپى %50 - 40 بولىدىكەن. ئانا تېنىگە لازىم بولىدىغان مۇھىم مىنېرال ماددىلارنىڭ بىرى كالتسىي ئىكەن. ھامىلە تۇغۇلۇشنىڭ ئالدىنقى ئېيىدا ئانا تېنىدىن كالتسىي قوبۇل قىلىنىدىكەن. ئەگەر ئاندا كالتسىي كەملىك قىلىپ ھامىلە مۇۋاپىق مىقداردا كالتسىي قوبۇل قىلالمىسا، تۇغۇلغان بالىدا راخت - سۆڭەك يۇمشاقلىق كېسىلى پەيدا بولۇشى مۇمكىن ئىكەن. شۇڭا ئانىلار بۇ مەزگىلدە ۋىتامىن D كۆپرەك بولغان يېلىققا ئوخشاش يېمەكلىكلەرنى ئىستېمال قىلىشى، كۈن نۇرىغا قاقلىنىشىمۇ ئەھمىيەت بېرىشى كېرەك ئىكەن. ئادەتتە ھامىلىدار ئاياللار كۈندە 150 گىرام كالتسىي قوبۇل قىلىشى كېرەك. تۆمۈر ماددىسىمۇ ھامىلىدار ئاياللارغا مۇھىم بولغان ئوزۇقلۇق ماددىدۇر. ھامىلىنىڭ قان ئىشلەشكە بولغان ئېھتىياجى ھەمدە ھامىلىدارلىقنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە ھامىلە جىگىرىنىڭ تۆمۈر ماددىسىنى ساقلاش ئېھتىياجىغا ئاساسەن ھامىلىدار ئايالنىڭ قىزىل قان ئاقسىلى كۆپىيىدۇ. ھامىلىدار ئاياللاردا يەنە ۋىتامىن C كەم بولسا بولمايدۇ. چۈنكى ۋىتامىن C نىڭ تۆمۈر ماددىسىنى سۈمۈرۈشكە پايدىسى بولىدىكەن. ھامىلىدار ئاياللاردا ۋىتامىن E كەمچىل بولسا تۇغۇتتىن كېيىنكى سۈت يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىكەن. شۇڭا ھامىلىدار ئاياللار يېمەكلىكىنى كۆپ خىللاشتۇرۇش بىلەن بىرگە، گۆش، تۇخۇم، سۈت، پۇرچاق تۈرىدىكى يېمەكلىكلەر، يېڭى مېۋە، يېڭى كۆكتاتلارنى كۆپرەك ئىستېمال قىلىشى كېرەك ئىكەن، تاماقنى بەك مايلىق قىلىپ يېيىشتىن پەرز تۇتۇشى كېرەك ئىكەن.

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئىككىنچى، ھامىلە ساپ ئوكسىگېنغا، خۇش پۇراقلارغا، خۇش ئاۋازلارغا، گۈزەل نەرسىلەرگە تولىمۇ موھتاج بولىدۇ. بەزى ئاتا - ئانىلار بەلكىم قورساقتىكى بوۋاق قانداقسىگە خۇش پۇراققا، يېقىملىق ئاۋازغا موھتاج بولىدۇ، قانداق پۇرىيالايدۇ، قانداق ئاڭلايدۇ، ئۇلار گۈزەل نەرسىلەرنى قانداق كۆرەلەيدۇ، دەپ قارىشى مۇمكىن. ياق، ئۇلار ئانىنىڭ ۋۇجۇدى ئارقىلىق كۆرىدۇ، ئاڭلايدۇ، پۇرايدۇ. سەت، كۆرۈمسىز نەرسىلەر، يىرگىنچلىك نەرسىلەر ئۇلارنىڭ فىزىئولوگىيىلىك يېتىلىشى ۋە گۈزەللىكىگە ئەكس تەسىر كۆرسىتىدۇ. تەبىئەتنىڭ گۈزەل مەنزىرىلىرى، يەنى دەريالار، چىرايلىق چوققىلار، ۋادىلاردىكى رەڭمۇرەڭ گۈل - چېچەكلەر، يايىپىشل مايسىلار ئانىلارنىڭ كۆزىنى قۇۋۋەتلەش، روھىنى كۆتۈرۈش ئارقىلىق ھامىلىگە ئەڭ كېرەكلىك ئۇزۇقلارنى يەتكۈزۈپ بېرىدۇ. ئانىلار ھامىلىدارلىق مەزگىلىدە ئىمكان بار يېقىمسىز، شاۋقۇنلۇق، قورقۇنچلۇق ئاۋازلاردىن ئۆزىنى قاچۇرۇشى كېرەك. بۇ خىل نورمالسىزلىق ئانىلارنىڭ كەيپىياتىنى بۇزۇپلا قالماي، ھامىلىنىڭ ساغلام ئۆسۈشىگە ھەم تەسىر كۆرسىتىدۇ. شۇڭا، ئانىلارنىڭ باغلاردا قۇشلارنىڭ سايراشلىرىنى، شىرىلداپ ئېقىۋاتقان ئۆستەڭ سۈلىرىنىڭ ئاۋازلىرىنى، لەرزىنى، يېقىملىق مۇزىكىلارنى ئاڭلاپ تۇرۇشى تولىمۇ پايدىلىق. ئانىلار ئۈچۈن يەنە بۇرۇن ئارقىلىق ئېرىشىدىغان ئۇزۇقنىڭمۇ ئەھمىيىتى بىباھادۇر. ھاۋالىق جايلارغا بېرىپ تۇرۇش، ئۆيىنىڭ ھاۋاسىنى ئالماشتۇرۇپ تۇرۇش، خۇش پۇراق گۈللەرنى پۇراش، ئالما، قوغۇن، شاپتۇل، بىيە ۋە باشقا يېمەك - ئىچمەك، نازۇ نېمەتلەرنىڭ خۇش پۇراقلىرىدىن ئوزۇقلىنىش، نەپەس يوللىرى پائالىيىتىنى ياخشىلاش، نەپەس يوللىرىنى تازىلاش، روھنى تېتىكلەشتۈرۈش، كەيپىياتىنى كۆتۈرۈش ئارقىلىق ھامىلىگە ياخشى يېتىلىش ئىمكانىيىتىنى ھازىرلاپ بېرىدۇ.

ئۈچىنچى، ئاياللار ھامىلىدارلىق مەزگىلىدە روھىي بېسىمغا ئۇچرىماسلىقى، خاپىلىق تارتىماسلىقى، غەزەپ - ئاچچىقتىن نېرى بولۇشى، تەشۋىش ۋە قورقۇتۇشەك روھىي ھالەتلەردىن ئىمكان بار ئۆزىنى ئازادە تۇتۇشقا تىرىشىشى لازىم. چۈنكى بۇ مەزگىلدە ھەرقانداق روھىي زەربە ۋە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئازاب - ئوقۇبەت ھامىلىنىڭ ساغلام دۇنياغا كېلىشى ئۈچۈن ئەڭ تەسىر كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بۇ مەزگىلدە ئانىلارمۇ ئۆزىنى ئوبدان ئامرىشى، ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ھەم جەمئىيەتمۇ ھامىلىدار ئاياللارغا ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈشى ۋە غەمخورلۇق قىلىشى كېرەك. ھەرقانداق ئىش يۈز بەرگەن تەقدىردىمۇ ئەرلەر ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ، بەزى تەرەپلەردە يول قويۇش پوزىتسىيىسىنى تۇتۇشى لازىم. ئاياللار ھامىلىدارلىق مەزگىلدە ئەرلەر ئىمكان بار ئۆيدىن ئايرىلماي، ئايالغا كۆيۈنۈپ، مېھىر - مۇھەببىتىنى تېخىمۇ ئاشۇرۇپ ئايالىدا ئىشەنچ، ئۈمىد ھاسىل قىلىشى كېرەك. بۇمۇ يەنىلا ئانىلار ئۈچۈنلا ئەمەس، پەرزەنتلەرنىڭ پىسخىك ۋە فىزىئولوگىيەلىك ساغلاملىقى ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇماسلىق لازىم.

تۆتىنچى، ئاياللار ھامىلىدارلىق مەزگىلدە قالايمىقان دورا ئىستېمال قىلماسلىقى، ھاراق - شاراب، ئىچىملىككە ھەرگىز يېقىن يولاپ قالماسلىقى كېرەك. جىنسىي مۇناسىۋەتتىن ئىمكان بار بالدۇرراق ئۆزىنى تارتىش لازىم. ئۇيغۇرلاردا ھامىلىدار ئاياللارنى بىر ئاي بۇرۇن ئەرنىڭ ئۆيىدىن يۆتكەپ كېتىش ئادىتىمۇ شۇ نۇقتىنى نەزەردە تۇتقان.

ئۈچىنچى باب دەسلەپكى تەربىيە ئەڭ ياخشى پۇرسەت

كىچىكلىكىدە ئۆگەنگەن تاشقا مۆھۈر باسقاندەك، چوڭ بولغاندا ئۆگەنگەن قۇمغا خەت يازغاندەك.

— ئۇيغۇر خەلق ماقالى

يېڭى بىر مېھمان كىشىلىك دۇنياسىغا كۆز ئاچتى. ئاتا - ئانىسىنىڭ قەلبىگە ئۈمىد شامىنى ياقىتى. ئاتا - ئانا پەرزەنتىدىن ئۇلۇغ ئارزۇلارنى كۈتۈپ بۇ مېھمانغا ئاجايىپ چىرايلىق، مەنىلىك ئىسىملارنى قويدى. 40 كۈن بولغاندا قىرىق سۈيىنى قۇيۇپ پەرزەنتىنىڭ بەخت - تەلىپىنى تىلىدى. شۇنداق قىلىپ بۇ بوۋاق ئىنسانىيەت دۇنياسىنىڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە ھاياتلىق سەپىرىنى باشلىدى. بۇ بالىنى قانداق قىسمەتلەر، قانداق تەقدىرلەر كۈتۈۋاتقاندۇ؟ بوۋاق تەلمۈرۈپ ئاتا - ئانىسىدىن ۋە بۇ دۇنيادىن نېمىلەرنى ئۈمىد قىلىۋاتقاندۇ؟

1. بوۋاقلارنى ھەرگىز «تىلسىز» دەپ قارىماڭ

بوۋاقلارنىڭ يىغىسىدىمۇ ئاجايىپ چوڭقۇر مەنە بار.
— خاتىرەمدىن

بوۋاقلارنىڭ «ئىشە» دەپ بۇ دۇنياغا كۆز ئېچىشى بىر خاسىيەتلىك ئىش. يىغىلىماي تۇغۇلغان بالىلاردا ھاياتلىقتىن ئۈمىد يوق. شۇڭا مەجبۇرىي ئۇرۇپ يىغىلىتىلىدۇ. بىر ئالىم بوۋاقلارنىڭ يىغىسىدىنمۇ ئۇلۇغ ۋە جاراڭلىق گىمىن يوق، دېگەنكىن. شۇنىڭ بىلەن بۇ پەرزەنتنىڭ خېلى بىر مەزگىللىك قىسمى ئاتا - ئانىلارنىڭ قولىغا ئۆتتى. بەزى بالىلار ياخشى

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

تەربىيىلىنىپ جەمئىيەتكە قوشۇلۇش پۇرسىتىگە ئىگە بولىدۇ، بەزى بالىلار ئەمدى دۇنياغا كېلىپ تېخى بىر نەرسىنى ئۇقۇپ - ئوقۇمايلا ھاياتلىقىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، ئاتا - ئانىلار قەلبىگە تۈگمەس ھەسرەتلەرنى قالدۇرۇپ كەتتى. ئاتا - ئانىلار بۇنداق پاجىئەنىڭ بولۇشىنى كۈتمىگەندى، بۇنداق بولۇشىنىمۇ ئۈمىد قىلمايتتى، بىراق بەزى بالىلار ياخشى پەرۋىش قىلىنمىغانلىقى، بېقىش تاپمىغانلىقى ئۈچۈنلا ياشاش پۇرسىتىدىن ۋاقىتسىز مەھرۇم قىلىندى. بەزى بالىلار ھەر خىل يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر، ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك سەۋەبىدىن بولىدىغان كېسەللەر سەۋەبلىك دوختۇرخانىلارغا ئاپىرىلماي، داخانلارغا ئوقۇتۇش بىلەن ئاتا - ئانىسىنىڭ نادانلىقى ۋە دۆتۈكىنىڭ قۇربانى بولۇپ كەتتى. يېشى سەل چوڭ بەزى بالىلار سۇغا چۈشۈپ تۇنجۇقۇپ ۋە ھەر خىل قاتناش ھادىسىلىرىدە ئۆلۈپ قالدى. قىسقىسى، ئاتا - ئانىلارنىڭ بىخۇدۇلۇقى سەۋەبلىك ئۇ بالىلار جېنىدىن ئايرىلدى. ئەپسۇس، شۇنداق بولسىمۇ بەزى خۇراپىي ئاتا - ئانىلار ئۇ پاجىئەنى ئۆزىدىن كۆرمىي تەقدىردىن كۆزۈشتى، «بۇ بالىنىڭ ئۆمرى شۇنچىلىك بولسا كېرەك» دەپ ئۆزىنى بەزلەشتى. بەزى بالىلار گەرچە ھايات ياشاۋاتقان بولسىمۇ ئاتا - ئانا تەربىيىسىنىڭ ناچارلىقى، ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك سەۋەبلىك فىزىئولوگىيىلىك ۋە پىسخىك جەھەتتىكى تەرەققىياتى ئىنتايىن تۆۋەن بولماقتا. شۇڭا ھازىر كىشىلەر «ئۇيغۇرلار پاكىتلار مىللىتى بولۇپ قالدى» دېيىشىۋاتىدۇ. شۇڭا دەسلەپكى تەربىيىنىڭ ئوخشاش بولماسلىقى ۋە ئاتا - ئانىلارنىڭ مەدەنىيەت ساپاسى پەرزەنتلەرنىڭ ساغلام، ئەقىللىق ئۆسۈپ چوڭ بولۇشىنى بەلگىلەيدىغان مۇھىم ئالدىنقى شەرتلەرنىڭ بىرى بولۇپ قالىدۇ. شۇڭا ئوقۇمۇشلۇق ۋە پەرزەنت تەربىيىلەش تەجرىبىسى يۇقىرى بولغان ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنى تەربىيىلەشتە ھەرگىز ئۇلارنىڭ تىلىنىڭ چىقىپ نەسبەت ئاڭلىغۇدەك بولۇشىنى كۈتمەيدۇ. ئۇلار دەل پەرزەنتلەر ئەمدىلا دۇنياغا كۆز ئاچقاندىن باشلاپ زۆرۈر تەلىم - تەربىيىنى باشلىۋېتىدۇ.

ئۇيغۇر ئانىلىرى بوۋاقلارنى ھەرگىز تىلىسىز دەپ قارمايدۇ، ئۇلار بوۋاقلارنىڭ كەيپىياتىدىكى ھەر خىل ئۆزگىرىشلەردىن، يەنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىنتىلىشلىرى، قوللىرىنى ئېمىشلىرى، ئىنجىقلاشلىرى، كۈلۈشلىرى ۋە باشقا ئىپادىلىرىدىن بوۋاقتىڭ قورسىقىنىڭ ئاچقانلىقى، ئەمگۈسى كەلگەنلىكى، بىرەر يېرىنىڭ ئاغرىۋاتقانلىقى قاتارلىقلارنى بىلىدۇ، ھەتتا بوۋاقتىڭ ئۆزىگە كۆيۈنۈشىنى، ئۆزىگە كۆپرەك گەپ قىلىپ بېرىشىنى، ئەركىنلىكىنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى بىلىدۇ. شۇڭا، بوۋاقلارنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىگە كۆڭۈل بۆلىدۇ ۋە ئىمكان بار بوۋاقتىڭ ھەر خىل ئوزۇقلىنىش تەلىپى ۋە مەنئى تەلىپىنى قاندۇرۇشقا تىرىشىدۇ.

بوۋاقلارنىڭ قىزىقىدىغىنى، ھەيرانلىقى ئىنتايىن كۆپ بولىدۇ. ئۇ كۆز ئالدىدىكى شەيئەلەرنىڭ ھەممىسىگە قىزىقىدۇ، بۇ يېڭى دۇنيادىكى ھەربىر نەرسىنىڭ ئۆزىگە تەۋە بولۇشىنى ئۈمىد قىلىدۇ. سىز بوۋاقلارنىڭ كۆز ئالدىغا قانداق بىر نەرسىنى ئېلىپ كەلسىڭىز ئۇنىڭغا ئىنتىلىدۇ. بوۋاقلارنى دائىم ئۆيگە سولاپ قويۇپ باققاندا يىغلاپ سىرتقا ئېلىپ چىقىشنى تەلەپ قىلىدۇ. ئۇلارنى سىرتلارغا ئېلىپ چىققاندا دەرھال يىغسى توختاپ ئەتراپتىكى نەرسىلەرگە قىزىقىپ قارايدۇ. بۇ ھەرگىز ئادەتتىكى ئىنتىلىش ۋە ئادەتتىكى گۈللىنىش ئەمەس، بەلكى بالىلار تېخى ئاڭسىز بولسىمۇ ئۇلار تەبىئەت دۇنياسى بىلەن ئۇچرىشىشقا تەقەززا بولىدۇ. شۇڭا ئاتا - ئانىلار بوۋاقلارنىڭ بۇ تىلىسىز ئىنتىلىشىنى ھەر دائىم قاندۇرۇشقا تىرىشىشى كېرەك. بۇ، بوۋاقلارنىڭ ئەقلى قايىلىيىتى، زېھنى كۈچى، شەيئەلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىگە نىسبەتەن ناھايىتى مۇھىم رول ئوينايدۇ. كۆزىتىش ۋە تەتقىقات تەجرىبىلىرىگە قارىغاندا، ئۆيدىلا بېقىلغان بالىلارنىڭ ئەقلى تەرەققىياتى بىلەن سىرتلارغا كۆپرەك ئېلىپ چىققان، سىرتلاردا ئوينىتىلغان بالىلارنىڭ ئەقلى ئىقتىدارىنىڭ ئەقلى ئىقتىدارىنىڭ پەرقى خېلى روشەن بولىدىكەن. شۇنداقلا، ئۆيدە قېزى مومىنلار بېقىپ چوڭ قىلغان بالىلارنىڭ ئەقلى ئىقتىدارىدىن يەنىلا چوڭ بولغان بالىلارنىڭ ئەقلى ئىقتىدارى يۇقىرى بولىدىكەن.

بوۋاقلارنىڭ تىلىنىڭ بۇرۇن چىقىشى ۋە كېيىن چىقىشى ھەم بوۋاقلارنى بېقىش سەنئىتىدىكى ئوخشاشماسلىق بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدىكەن. ئۇيغۇر ئانىلىرى ئەمدى تۇغۇلغان بوۋاققا «ئەركىلىتىش» يولى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىلەن ئۇلارنى ئانا تىل بىلەن ئۇچرىشىش پۇرسىتىگە ئىكەنلىكىنى كۆپلىگەن ئانا بوۋاقلارنى ماختايدۇ، ھەر خىل سۆزلەر بىلەن ئىرىكىتىدۇ ھەم ئۆزى گەپ قىلىپ ئۆزى جاۋاب بېرىش يولى بىلەن بوۋاق بىلەن سۆزلىشىدۇ. بوۋاقلار ئازراق ئۇقۇمغا ئىگە بولغاندىن باشلاپ، ئانىنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىگە، ھەربىر سۆزىگە دىققەت قىلىدۇ ۋە كۆزلىرى ۋە ئوماق كۈلۈشلىرى بىلەن ئانىغا ئىنكاس قايتۇرىدۇ. كۆپرەك گەپ قىلىپ بەرگەن بالىلارنىڭ تىلى خېلى ئوڭاي چىقىدۇ. كۆپ گەپ قىلىپ بەرمەي بۆلەپ قويغان، ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ئانچە كارى بولمىغان بالىلارنىڭ تىلى ھەم ئايىغىمۇ كېيىنرەك چىقىدۇ. شۇڭا، ئۇيغۇر ئانىلىرىنىڭ بوۋاقلارغا توختىماي گەپ قىلىپ بەرگەنلىكى، ئۇلار بىلەن پىكىر ۋە ھېسسىيات ئالماشتۇرغانلىقى ھەرگىزمۇ تاسادىپىي ياكى مېھىر - مۇھەببەتنىڭلا ئىپادىسى ئەمەس، بەلكى بۇ خىل ئۇسۇلنىڭ رولىنىڭ ئىنتايىن زور ئىكەنلىكىنى ئانىلار ئوبدان بىلگەنلىكىدە. بەزى ئانىلار بوۋاقلاردىكى ئازراق ئۆزگىرىشتىن بالىلارنىڭ مەجبۇرىيەت قانداق ئۆزگىرىش بولۇۋاتقانلىقىنى، يەنى تاماقنىڭ ئېغىر كەلگەنلىكى ياكى ئورنىنىڭ ھۆل بولۇپ قالغانلىقىنى بىلىدۇ - دە، دەرھال ئۇنىڭ تەدبىرىنى قىلىدۇ. بەزى تەجرىبىسىز ئانىلار بولسا بوۋاق يىغلىسا نېمە ئۈچۈن يىغلاۋاتقانلىقىنى ئۇقماي ئاچچىقلاپ كېتىدۇ ۋە ھەتتا تۇرىدۇ.

بوۋاقلار گەرچە تىلى بىلەن سۆزلەشنى ئۇقماي بىلەن ئانىلارنىڭ كەيپىياتىدىكى ھەر خىل ئۆزگىرىشلەرنى ناھايىتى ياخشى سېزەلەيدۇ. ئۇلار ھەتتا ئىنچىكە ئۆزگىرىشلەرنىمۇ ھېس قىلىشقا ماھىر. ئازراق قاپاق تۈرسەڭلا قاپاق تۇرىدۇ، تەبەسسۇم قىلساڭلا ياپراپ كېتىدۇ ۋە ئىلىقلاپ كۈلىدۇ، خاپا بولساڭلا يىغلايدۇ. تىللاپ ۋارقىراش ۋە ئاچچىقلاش بوۋاقلارنىڭ روھىغا ئېغىر تەسىر قىلىدۇ، كۆپ چۆچۈيدىغان، ئازراق قاتتىق تاۋۇش ئاڭلىسا قورقۇپ يىغلايدىغان بولۇپ قالىدۇ. بۇ بوۋاقلارنىڭ ئانا - ئانىلارغا بولغان «مېنى ئۈنچە قورقۇتما، ئاچچىقىڭنى مەندىن ئالما، مېنىڭمۇ دەردىمگە يەت» دېگەن ئىنكاسى ئەمەسمۇ؟!

بوۋاقلارنىڭ تىلى چىقىشقا باشلىغاندا، يەنى «مەممە، ئاپا، نان»

تۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دېگەندەك پەقەت بىر سۆزلۈك مەقسەتلىرىنى ئىپادىلەشكە باشلىغاندا ئۇلارغا بولغان يېتەكلەشنى تېخىمۇ كېڭەيتىش كېرەك. ئۇلارنى «ئۇ نېمە، بۇ نېمە، دادا دە، نان يەيمەن دە، مەن ئاپامنى ياخشى كۆرىمەن دە، مېنى سۆيۈپ قويۇڭ» دېگەندەك ئۇسۇللار بىلەن يېتەكلەش لازىم. ئۇلار تولۇق گەپ قىلالىمىغان بىلەن بۇنداق ئاددىي گەپلەرنى ئىچكى تۇيغۇسى ئارقىلىق بىلەلەيدۇ. شۇنىڭغا دىققەت قىلىش كېرەككى، ھەرگىز ئىركىلىتىپ ياكى بالىلارنىڭ سۆزلەرنى توغرا تەلەپپۇز قىلالمايدىغانلىقىنى نەزەرگە ئېلىپ: «مەمە دە، بايمەن دە، ئىممە دەپ قوي» دېگەندەك بالىلار تىلى بىلەن سۆزلىمەسلىك كېرەك. ئۇنىڭ ئورنىغا «سۇ دە، بارىمەن دە، سۆيۈپ قوي» دەپ تولۇق تەلەپپۇز بىلەن يېتەكلەش كېرەك. ئۇنداق بولمىسا بالىلارنىڭ تىلى خېلى ۋاقىتقىچە كەمتۈك بولۇپ چىقىدۇ، يەنى نەرسىلەرنىڭ نامىنى تولۇق ئاتىيالمايدۇ. بۇ ناھايىتى دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك مۇھىم مەسىلە. يەنە بىرى، بوۋاقلارنى كۆپ ھەرىكەت قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش كېرەك. ئۇلارنىڭ قولىغا بىرەر نەرسىنى تۇتقۇزۇپ قويۇش، ھەر خىل ئويۇنچۇقلارنى ئالدىغا قويۇپ بېرىش، ھېچ بولمىغاندا سىرتلارغا ئېلىپ چىقىپ توپا ئويناشقىمۇ ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىش لازىم. ئۇلار توپا يەۋالمىسىلا، ئۇلارنىڭ توپا ئويناشىمۇ ئۇلارنىڭ ئەقلىي تەرەققىياتى ۋە فىزىئولوگىيەلىك تەرەققىياتىغا پايدىسى بار. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، ئامېرىكىدا بىر خىل رەسىملىك كىتاب چىققان، ئۇنى بالىلار ئويناشىمۇ بولىدىكەن، يەۋەتسىمۇ ئوزۇق بولۇش رولىنى ئوينايدىكەن. بۇنى ئامېرىكىلىقلار بالىلارنىڭ كىچىكىدىن تارتىپ كىتابقا بولغان قىزىقىشىنى ئاشۇرۇشقىمۇ پايدىلىق، دەپ قارىغان.

بىزنىڭ ئەمەلىي تەكشۈرۈشىمىزگە قارىغاندا، بالىلارنىڭ ئايىغى چىقىشىنىڭ خېلى زور پەرقى بار ئىكەن. بەزى بالىلار 3 ياشقا كىرگىچىلىكىمۇ ئايىغى چىقمايدىكەن. بەزى بالىلار تېخى تۈزۈك ئۆسلىمىي تۇرۇپ 7 - 8 ئايلىق بولۇپلا ئايىغى چىقىدىكەن. بۇنىڭ سەۋەبى ئىككى ئىكەن، بىرى، ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك سەۋەبلىك، بوۋاقلارنىڭ فىزىئولوگىيەلىك تەرەققىياتى نورمال بولمىغانلىقىدىن ئىكەن. يەنە بىرى،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بالىلارنى مېڭىشقا يېتەكلەپ كۆپ ھەرىكەتلەندۈرۈپ بەرمىگەنلىكى سەۋەبلىك قان نورمال ئايلىنالمى، پۇتىدا ئانچە جان بولمايدىكەن، بىرەر قېتىم يىقىلىپ قورقۇپ كەتسە دەسسگىلى ئۇنىمايدىكەن. شۇڭا بالىلارنىڭ ئايىغىنىڭ تېزىرەك چىقىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن بالىلار ئاتا - ئانىلاردىن مۇنۇلارنى تەلەپ قىلىدۇ:

ئوزۇقلۇقنىڭ يېتەرلىك بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش بىلەن بىرگە، كۆپرەك دەستىنىپ بېرىش كېرەك. تەجرىبىلىك ئانىلار بالىنى بۆشۈكتىن يەشكەندە، ئالدى بىلەن ھەرنېمە قىلىپ بالىنى دەسسەپ تۇرۇشقا ئىشتىراك قىلىدۇ. ئايىغى چىقىش مەزگىلىگە كەلگەندە پات - پات ماڭدۇرۇپ بېرىش، سىيىپاپ ئۆمىلەتمەي، تىزلاپ ئۆمىلەشكە ئۆگىتىش لازىم. سىيىپاپ ئۆمىلىگەن بالىلاردىن تىزلىنىپ ئۆمىلىگەن بالىلارنىڭ ئايىغى تېزىرەك چىقىدۇ. بۇنداق كۆپ ھەرىكەت قىلدۇرۇپ بالدۇرراق مېڭىشقا، گەپ قىلىشقا ئۆگىتىش يالغۇز بالىلارنىڭ مېڭىشىنى ئۆگىتىشكە بېرىلگەن ياردەم ۋە غەمخورلۇق بولۇپلا قالماي، بەلكى ئۇلارنىڭ چوڭ مېڭىسىنىڭ تەرەققىياتى بىلەن ھەم مۇناسىۋەتلىك، ئايىغى ۋە تىلى بالدۇر چىققان بالىلارنىڭ فىزىئولوگىيىلىك ۋە پىسخىك تەرەققىياتى بىلەن ئايىغى تەستە چىققان، تىلى كېيىن چىققان بالىلارنىڭ پەرقى خېلى روشەن بولىدىكەن. بوۋاق بالىلارنىڭ كىچىك ۋاقتىدا ئىممۇنىتېت (كېسەلگە قارشى تۇرۇش) كۈچى ئاجىز بولىدۇ. شۇڭا ئازراق نورمالسىز تەسىرمۇ بالىلارنى ئوڭاي كېسەل قىلىپ قويىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بالىلار ئەمگىلى ئۇنىمايدۇ، تاماق يېمەيدۇ، يىغلايدۇ. ئۇلارنىڭ يىغىسى ھەرگىزمۇ بىكاردىن - بىكار سىزنى خاپا قىلىش ئۈچۈن، تېرىكتۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ قورسىقى ئاغرىۋاتقان بولۇشى، قورسىقى ئاچقان بولۇشى، ئۇسىغان بولۇشى، بۆشۈكنىڭ ھۆل بولۇپ كېتىشى، قىزىتمىسى ئۆرلەپ كەتكەن بولۇشى ۋە باشقا كېسەللەرگە گىرىپتار بولغان بولۇشى مۇمكىن. بالىلارنىڭ يىغلىغان ۋاقتى ئۇنىڭ سىزدىن بىرەر نەرسىنى تەلەپ قىلىۋاتقانلىقى، ئېمىت دەۋاتقانلىقى، داۋالات دەۋاتقانلىقى، سۇ بەر دەۋاتقانلىقى بولۇشى مۇمكىن. ئۇلارنىڭ ھەققانىي تەلپىنى ئورۇندىماي ئۇرسىڭىز، بۆشۈكنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

جالداقشنىپ تەرۋەتسىغىز، سىلكىشلىسىغىز بۇ سىزنىڭ رەھىمىسىز، تاش يۈرەك، ئەقىلىسىز ئىكەنلىكىڭىزنى ئاشكارىلاپ بېرىدۇ. شۇڭا، بوۋاقلارنى پەرۋىش قىلىشتا مۇنداق بىرقانچە تەرەپكە ئەھمىيەت بېرىڭ:

(1) بوۋاق يىغلىدى دەپلا ھە دېگەندە كۆتۈرۈۋالماڭ. بۇ ئۇلارنىڭ ئومۇرتقىسىنىڭ نورمال تەرەققىي قىلىپ ئۆسۈشىگە تەسىر يەتكۈزىدۇ.
(2) نەپەسلىنىشىگە دىققەت قىلىڭ. قىش كۈنلىرى بەك قېلىن يېپىۋەتمەسلىك، باش - كۆزلىرىنى مەھكەم چۈمكەپ قويماسلىق كېرەك. ئۆرۈلۈۋالغۇدەك بولغاندا دۈم بولۇۋېلىپ تۇنجۇقۇپ قېلىشتىن ھەزەر قىلىڭ.

(3) بولسا بالىغىزغا ھېچ بولمىغاندا ئالتە ئايلىق بولغۇچە ئۆزىڭىزنىڭ سۈتىنى ئېمىتىڭ. بۇ سىزنىڭ ئانىلىق بۇرچىڭىزنىڭ مۇھىم بىر قىسمى، ھەرگىز «بالا ئېمىتسە ئىتتىك قېرىپ كېتىدۇ» دېگەن ئۆسەك سۆزلىرىگە ئىشەنمەڭ. بولمىسا بالا چوڭ بولغاندا سىزنى ئىككى ھەسسە قېرىتىدۇ.
(4) بوۋاققا ئېغىر كېلىدىغان تاماقلارنى بەرمەڭ. چۈنكى بوۋاقلارنىڭ ھەزىم قىلىش ئىقتىدارى تولۇق يېتىلمىگەن بولىدۇ.

(5) بالغا سوغۇق ئۆتكۈزۈپ قويماڭ، بالىنىڭ ئۆپكەسى ئىتتىك ياللۇغلىنىپ قالىدۇ. پات - پات يۇيۇپ تۇرۇڭ، لېكىن ئۆينىڭ ھاۋاسىنى ياخشى تەڭشەپ ئاندىن يۇيۇڭ. بوۋاق گەرچە قىزىمىسىمۇ، يۆتەلمىسىمۇ ئۆپكە ياللۇغىغا گىرىپتار بولۇش ئېھتىمالى ناھايىتى يۇقىرى.

(6) پاكىزلىققا دىققەت قىلىڭ. ئۇيغۇرلاردا «مەينەتچىلىك ئەقلىنى بۇلغىيدۇ» دېگەن ھېكمەت بار. بوۋاقلارنىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈنمۇ پاكىز بېقىش ناھايىتى مۇھىم. بۇنىڭ ئۈچۈن بالىلار بوۋاق چاغدا تۇرۇپ قالغان يېمەكلىكلەرنى، چىۋىن تېگىپ قويغان يېمەكلىكنى بېرىپ قالماڭ. بالىنى ئېمىتەندە ياكى ئوزۇقلۇق بەرگەندە قوللىغىزنى ۋە كۆكسىڭىزنى پاكىز يۇيۇۋېتىپ ئاندىن بېرىڭ. بالىلارنىڭ تېرىسى ئىنتايىن يۇمران، سەزگۈر، شۇڭا تۇتقاندا ئاۋايلاش، يۇغاندا، تېقىمىنى، قۇلاق كەينىلىرىنى يۇغاندا ياكى ئۇپىلىمىغاندا بەك ئېھتىيات قىلىش كېرەك.

(7) بوۋاقلاردا باشقا ئەھۋاللار كۆرۈلسە بەزى تەجرىبىلىك ئاياللارغا

كۆرسىتىشكە، بولمىسا دەرھال دوختۇرغا ئاپىرىشكە، ھەرگىز كەينىگە سۆرمەشكە.

2. بالىلارنى ياخشى ئويناش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىش

بالىلار گۈزەللىك، ئويۇن، چۆچەك، مۇزىكا، رەسىم، خىيال، ئىجادىيەت ئالىمىدە ياشاشلىرى كېرەك.
— ۋ. ئا. سوخوملىنسىكى

ئۇيغۇر بالىلىرى ئۈچۈن قەدىمدىن تارتىپ «ئويۇن» ئۇلارنىڭ ئەڭ ياخشى يەسىلى بولۇش رولىنى ئۆتەپ كەلگەن. ئۇلار ئويۇن جەريانىدا دۇنيانى چۈشىنىش، ئۆزىنى چۈشىنىش، ئەقلىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ دەسلەپكى ئاساسىنى سالغان. بىز تارىختىن بۇنىڭدىن مىڭ ھەتتا ئىككى مىڭ يىللار بۇرۇنلا نەچچە يۈزلىگەن قېلىپلاشقان، قائىدىلەشكەن بالىلار ئويۇنلىرىنىڭ بولغانلىقىنى بىلىمىز. بۇ ئويۇنلار بىلەن ئۇلار ھايات بىلەن ئۇچراشقان، چوڭلارغا تەقلىد قىلىپ تۇرمۇشنى ئۆگەنگەن، ئويۇن جەريانىدا نۇرغۇن نەرسىلەرنى ياساپ ئىجادچانلىق قابىلىيىتىنى يۇقىرى كۆتۈرگەن.

ھازىرقى دەۋردىمۇ يېزا بالىلىرى يەسلى كۆرمەيدۇ. پۈتۈن تەبىئەت — يېزىلاردىكى كەڭرى دالا، ئات - ھارۋا، قوي - كالىلار، دەل - دەرەخلەر ۋە بالىلىق ئويۇنلىرى ئۇلارنىڭ يەسىلىسى. بىز كىچىك چاغلىرىمىزدا ئوينىيدىغان ئويۇنلىرىمىز ناھايىتى كۆپ خىل، مەزمۇنىمۇ مول بولىدىغان. يەسلى كۆرمىگەن بولساقمۇ ناھايىتى كۆپ نەرسىلەرنى بىلەتتۇق. بۇ ئويۇنلار بىزنى تەربىيەلەيتتى. بىز كەكە ياساپ ئوتۇن ياراتتۇق، ئۇنى كەتمەن قىلىپ تېرىقچىلىق قىلاتتۇق. تاپانچا، مىلتىق قاتارلىق نەرسىلەرنى ياساپ ئىككى تەرەپ بولۇپ ئۇرۇشۇپ ئوينىتتۇق. ئۆي تۇتۇپ ئوينىتتۇق. قىزلار لايدىن خېمىر قىلىپ تاماقلارنى ئېتەتتى، قونچاق ياسىغىنىمىز بىزنىڭ ئېڭىمىزدا ئادەم ياسىغىنىمىز ئىدى. ئويۇنغا شۇنچىلىك مەپتۇن

گۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولۇپ كېتەتتۇكى، قورسىقىمىزنىڭ ئاچقانلىقىنىمۇ ئۇنتۇپ قالاتتۇق. تونۇر بېشىدا خېلى كەچكە ئولتۇرۇپ چۆچەك ئېيتىشاتتۇق، تېپىشماق ئېيتىشاتتۇق. شۇنداق قىلىپ بالىلىق چاغلىرىمىزدا شۇنداق ئەركىن، شوخ ئىدۇق ۋە بەختىيار ئىدۇق. ئۇ ئويۇنلار بىزگە ناھايىتى كۆپ ئەقىل ۋە پاراسەت بەرگەنلىكىنى كېيىن ھېس قىلدۇق. ئادەبىيىسى بىز مەكتەپكە كىرىشتىن بۇرۇنلا بىزدە ئاللىبۇرۇن سانلار ئۇقۇمى شەكىللىنىپ بولغان. نەچچە يۈز، نەچچە مىڭغىچە بولغان سانلارنى سانىيالايتتۇق، قوشۇپ، ئاللايتتۇق. بۇنداق ئەقىللىي ئۇقۇم ھازىر بەزى مەكتەپلەردە ئىككىنچى سىنىپلاردا ئاندىن ئورۇندىلىدۇ.

شۇنداق، بالىلارنىڭ ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىش مانا شۇنداق ئۇچرىشىشلاردىن كېلىدۇ، تۇرمۇشتىن كېلىدۇ. شۇڭا بالىلارغا كىچىك چىغدىلا پېشىپ يېتىلىش ئىمكانىيىتىنى ھازىرلاپ بېرىش لازىم. ژ. ژ. روسو مۇنداق دېگەن: «بالىنى ئەقىللىق ۋە پىكىرلىك قىلىش ئۈچۈن ئۇنى قۇۋۋەتلىك ۋە ساغلام ئۆستۈرۈڭ؛ مەيلى ئۇ ئىشلىسۇن، تىنىم تاپمىسۇن، يۈگۈرۈپ چاپسۇن، ۋارقىراپ - جارقىرسۇن، قانداقلا بولسۇن، دائىم ھەرىكەتتە بولسۇن.» بىلىش كېرەككى، ھەرىكەت تەپەككۈر قىلىشقا ئۆگىتىدۇ، پىكىر قىلىشنى ئۆگىتىدۇ، كالا ئىشلىتىشنى ئۆگىتىدۇ، ئاخىرى ئادەمنى ئۆتكۈر، پاراسەتلىك، ئەقىللىق قىلىدۇ. شۇڭا، ئانا - ئانىلار مۇنداق بىرقانچە پىرىنسىپقا ئەمەل قىلىشى كېرەك:

(1) بالىلار كىچىكىدىن ئەركىن، شوخ بولسۇن، ئۇلارنىڭ كەپسىزلىكىگە يول قويۇڭ. ئەگەر بىز بالىلارنىڭ شوخلۇقلىرىغا يول قويماي، ھە دەپسە ھەممە ئىشتىن چەكلەۋەرسەك، ئۇنداق بالىلاردىن ھەقىقىي ياراملىق دانىشمەن بالىلارنىڭ چىقىشى ناتايىن، چۈنكى شوخلۇقمۇ مەلۇم جەھەتتە شۇ بالىنىڭ بىر قابىلىيىتى. شۇڭا شوخلۇقنى بوغۇش بالىلارنىڭ تەپەككۈرىنى، قابىلىيىتىنى بوغۇشتۇر.

(2) بالىلار پۈتۈن زېھنى بىلەن ئوينىۋاتقان چاغدا، ئۇلارغا دەخلى-تەرۈز قىلماڭ، ھەتتا ھەرقانچە مۇھىم ئىشىڭىز بولسىمۇ، بەلكىم بۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

پۇرسەت ئۇلارغا سىزنىڭ ئەھمىيەتلىك تەربىيىڭىزدىنمۇ، بەزىدە ئۇلارغا بەرگەن گۆش - يېغىڭىزدىنمۇ ئەھمىيەتلىك رول ئوينىشى مۇمكىن. چۈنكى بۇنداق چاغدا ئۇلارنىڭ كالىسى ھەرىكەتتە بولىدۇ. بولسا سىز ئۇلار ئوينىمايدىغان ھەر خىل ئويۇنچۇقلارنى ئېلىپ بېرىڭ، ھەتتا بىرگە ئوينىسىڭىز بولىدۇ.

(3) بالىلار كىچىكىدە رەسىم سىزىشقا قىزىقسۇن، توپ ئويناشقا قىزىقسۇن، مۇزىكىغا قىزىقسۇن، ھەممىگە ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىڭ. بۇمۇ ئۇلار ئۈچۈن بىر ئويۇن ھېسابلىنىدۇ. بەزى ئاتا - ئانىلار بالىلار بىرەر ئىشقا قىزىقسا كۆڭلى يېرىم بولىدۇ. ياق، بالا ۋاقتىدىكى تاللاش ئۇلارنىڭ ھەقىقىي تاللىشى ۋە قىزىقىشى ئەمەس، بەلكى ئۇ تېخى ئۇلارنىڭ ئۇ مەشغۇلىيەتنى ئويۇن ئورنىدىلا كۆرگەنلىكى. بۇ مەشغۇلىيەتنىڭ ئۇلارنىڭ كېيىنكى ھەقىقىي تاللىشىغا پايدىسى بولىدۇكى، ھەرگىزمۇ ئۇلار ئۈچۈن زىيانلىق ئەمەس.

(4) بالىلار يەككە - يېگانە يالغۇز ئوينىسا، بىر تەرەپتىن پايدىلىق بولغاندىمۇ، بىر تەرەپتىن زىيانلىق. ئۇلارنىڭ بالىلار بىلەن بىرگە ئورتاق ئويۇنغا قاتنىشىشى ئۇلارنىڭ بالىلارنى چۈشىنىشى، ئۆزىگە ئىشىنىشى ئۈچۈنلا پايدىلىق بولۇپ قالماي، ئۇلار بۇ ئارقىلىق خۇشاللىقتىن ۋە قايغۇدىن باشقا بالىلار بىلەن ئورتاق بەھرىمەن بولالايدۇ، ئۆزئارا ئەقىل ئالماشتۇرالايدۇ، پىكىر ئالماشتۇرىدۇ، تەپەككۈرى چېنىقىدۇ.

(5) بالىلار تېلېۋىزورنى ئويۇن قاتارىدا كۆرگەندەك، ھېكايە ئاڭلاش، تېپىشماق ئېيتىشىش قاتارلىقلارنىمۇ ئويۇن ئورنىدا كۆرىدۇ. بالىلار مەكتەپ يېشىغا توشمىغان چاغلاردا كۆپىنچە ياخشى، ئەھمىيەتلىك، قىزىقارلىق چۆچەكلەرنى ئېيتىپ بېرىش ئۇلارغا نەسىھەت قىلغاندىن كۆپرەك رول ئوينايدۇ. ئۇلار چۆچەكتىكى پېرسوناژلار بىلەن ئۇچرىشىدۇ، ياخشى، ئىجابىي پېرسوناژلارنىڭ باتۇرلۇقى، ئاق كۆڭۈللۈكى، قورقماس يۈرەكلىكلىكى، ئەقىللىق، پاراسەتلىكلىكى بالىلارغا تەسىر قىلىدۇ. ئۇلار ئۇلارغا ھەۋەس قىلىدۇ، ئۇلارغا ھېسداشلىق قىلىدۇ، قەبىھ، ياۋۇز، ئاچ كۆز، ساختىپەز ئوبرازلارنىڭ قىلمىشىدىن بالىلارچە ئىبەرەت ئالىدۇ؛

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دوستلۇق، ئەدەپ - ئەخلاق، كىشىلىك مۇناسىۋەت قائىدىلىرىنىمۇ ئۆگىنىشىگە ياردەم بېرىدۇ. بولسا ئۇلاردىن چۆچەكتىكى ئوبرازلار ھەققىدە ھەر خىل سوئاللارنى سوراڭ، پىكىرلىشىش لازىم. بۇ ۋاستە ھەرقانداق نوقۇل نەسىھەتتىنمۇ ياخشى رول ئوينايدۇ.

3. ئادەتلەندۈرۈش — ئەڭ ياخشى تەربىيە

ياخشى ئادەت — ئۆمۈرلۈك بايلىق.

— خاتىرەمدىن

كۆيگەن يامانمۇ - كۆنگەنمۇ؟ دېسە، كۆنگەن يامان دەپتىكەن. ئەسلىدىن ئالغاندا كىشىلەرنىڭ ھەر خىل ياشاش ئادەتلىرى، ئۆرپ - ئادەتلىرى ئادەتلىنىشتىن كېلىپ چىققان، ھەتتا تىلىمۇ شۇ ئادەتلىنىشتىن: ئەگەر بىر ئۇيغۇر بالىسى خەنزۇ بالىلار بىلەن ئويناپ چوڭ بولسا تىلى خەنزۇچە چىقىدۇ، بىر خەنزۇ بالىسى ئۇيغۇر بالىلىرى بىلەن ئويناپ چوڭ بولسا تىلى ئۇيغۇرچە چىقىدۇ. بىرەر ھۈنەر ئۆگەنگەن ئادەممۇ ناھايىتى كۆپ مەشىق قىلىش، تەكرار - تەكرار بىر ئىشنى قىلىش ئارقىلىق قولنى كۆندۈرىدۇ، كۆزنى كۆندۈرىدۇ، ئەقلىنى، تەپەككۈرىنى كۆندۈرىدۇ. ئادەملەر ئۆزى كۆنۈپ قالغان تۇرمۇش ئۇسۇلىدىن ئۆمۈر بويى ئايرىلالمايدۇ.

پەرزەنت تەربىيىسىدىمۇ بالا كىچىكىدىن نېمىگە، قانداق ئىشقا ئادەتلەندۈرۈلسە، ئۇ دائىم ئۇ بالا ئۈچۈن كۈنىگە ئۈچ ۋاخ تاماق يېگەندەكلا بىر ئادەتكە ئايلىنىپ كېتىدۇ. خۇددى ئېمىزگىگە ئۆگىنىپ قالغان بالىنى ئايرىماق ناھايىتى تەس بولغاندەك، بىرەر يامان ئىشقا ئادەتلىنىپ قالسا، ئۇنى تەربىيە بىلەن توسۇش مۇمكىن بولماي قالىدۇ. كىچىك چاغدا بۇرنىنى كولاشقا، ياقىسىنى چىشلەشكە ئادەتلىنىپ قالغان بالىلار قۇرامىغا يەتكەندىمۇ بۇ ئادىتىنى تاشلىيالمىدىكەن. ياخشى ئىشقا ئادەتلەنگەن بالا ھەر قاچان بۇ ئادىتىنى ئۇنتۇپ قالمايدىكەن. شۇڭا، پەرزەنت تەربىيىسىدىكى

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

مۇھىم بىر ئىش بالىلارنى كىچىكىدىن باشلاپلا ياخشى ئىشلارغا ئادەتلەندۈرۈش كېرەك.

1) ياخشى تازىلىق ئادىتىنى يېتىلدۈرۈش

ئۇيغۇر خەلقى تازىلىقنى سۆيىدىغان خەلق. شۇڭا، ئۇيغۇرلار تازىلىقنى «ئامەت، بەرىكەت، سالامەت» لىكىنىڭ ئاچقۇچى، دەپ قارايدۇ. قىز - چوكانلىرىمىزنىڭ سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ قىلىدىغان بىرىنچى ئىشى - ھويلا - ئارامنى پاكىز تازىلاپ سۇ چېچىش، ھەتتا دەرۋازا ئالدى ۋە كوچىلارنىمۇ سۇپۇرۇپ تازىلاش. چۈنكى تازىلىق قىلىشقا كۆپ دەسمى كەتمەيدۇ، تازىلىققا بايلىق، كەمبەغەللىك كەتمەيدۇ. ئاق يەرنى سۇپۇرۇپ ئولتۇرسىمۇ كۆڭۈل روشەن بولىدۇ. شۇڭا، ئەنئەنىۋى ئادەت بويىچە بالىلاردا كىچىكىدىن باشلاپ ياخشى تازىلىق ئادىتىنى يېتىلدۈرۈش ناھايىتى مۇھىم. بولۇپمۇ ئۇلارنى ئەتكەندە ئورنىدىن تۇرۇپ يۈز - قوللىرىنى پاكىز يۇيۇش، چىشىنى چوتكىلاش، ھەپتىدە بىر قېتىم يۇيۇنۇش، ھاجەتخانغا كىرىپ - چىقىپ ياكى باشقا ئىشلارنى قىلىپ تاماققا ئولتۇرغاندا ئالدى بىلەن چوقۇم قولىنى يۇيۇش، قولىنى يۇيماي تاماققا ئولتۇرماسلىققا ئادەتلەندۈرۈش لازىم. بۇنداق ئادەتنى يېتىلدۈرۈشكە ئانچە كۈچ كەتمەيدۇ. ئۆزىڭىزدىمۇ شۇ ئادەت بولسا، ھەر قېتىم تاماققا ئولتۇرۇش ئالدىدا «يۈزۈڭنى يۇيىدۇڭمۇ، قولۇڭنى يۇيىدۇڭمۇ، چىشىڭنى چوتكىلىدىڭمۇ» دەپ سۈرۈشتە قىلىپ سۈيىلەپ قويسىڭىزلا، ئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، «بويۇتۇ، بۇدا يەۋەرگىن» دېسىڭىزمۇ، بالىڭىز «ياق، قولىنى يۇيماي تاماق يېسە قانداق بولىدۇ» دەپ ئېتىراز بىلدۈرىدىغان بولىدۇ. ئەگەر بۇ ئىشلارغا ئادەتلەنمىسە بالىلار ئۈچۈن قولىنى، يۈزىنى يۇيۇش خۇددى قولىنى ئوتقا تىقىدىغاندەك ئېغىر كېلىدۇ.

2) ئۆزىنىڭ ئىشلىرىنى ئۆزى قىلىشقا ئادەتلەندۈرۈش

ئەگەر بالىلارغا ئۆزى قىلالايدىغان ئىشلارنى، يەنى ئورۇن - كۆرپىسىنى ئۆزى يىغىپ قاتلاش، پايىقىنى ئۆزى يۇيۇش، ئېشىنى ئۆزى يېيىش، كىيىملىرىنى ئۆزى كىيىش قاتارلىقلارغا ئوخشاش ئىشلارنى ئۆزىگە قىلدۇرۇپ ئادەتلەندۈرمىسىڭىز، بالىڭىز ئۆي - ئوچاقلىق بولغۇچە ئۇنىڭ

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئورنىنى ئۆزىڭىز يىغىسىز، پايىقىڭىزنىمۇ ئۆزىڭىز يۇيىسىز، خېلى چوڭ بولغۇچە سىز يېگۈزۈپ قويىسىڭىز ئۆزى تاماق يېيەلمەيدۇ، كىيىمىنى كىيىدۈرۈپ قويىسىڭىز ئۆزى كىيىمىنى كىيەلمەيدۇ ياكى ئۆزى كىيىشنى ئېغىر ئالىدۇ. ئادەبىيىسى ئويناۋېتىپ يىقىلىپ كەتكەن بولسا، دەرھال بېرىپ قويۇرۇپ قويىسىڭىز، يەنە بىر قېتىم يىقىلغاندا بىرەرسى يۆلەپ تۇرغۇزۇپ قويايلىمىكىن، دەپ ئورنىدىن قوپماي ياتىدۇ، تۇرغۇزۇپ قويدىغان ئادەم بولمىغاندا، ئەتراپىغا قارىۋېتىپ ئۆزى ئورنىدىن تۇرۇشقا مەجبۇر بولىدۇ. بالىڭىز بىرەر بالا بىلەن ئۇرۇشۇپ قېلىپ يىغلاپ ئالدىڭىزغا كىرگەندە، كۆكۈرۈپ، تاتىرىپ چىقىپ بالىنىڭ ئىشىغا ئارىلىشىپ قويىسىڭىز، ئۇ خاتا ئىشىڭىزنىڭ دەردىنى خېلى ئۇزۇنغىچە تارتىسىز. ئازراق ئىشقىمۇ يىغلاپ كىرىپ سىزدىن پاناھلىق تىلەيدۇ. ئەگەر توغرا تەدبىر قوللىنىپ: بالام، ھېچ ئىش بولمايدۇ، شۇنچىلىك ئىشقىمۇ يىغلامدۇ، ئويۇنغا چىدىمىغان ئادەم چىدىماس ئادەم بولىدۇ دېسىڭىز، ئىككىنچى ئالدىڭىزغا يىغلاپ كەلمەيدۇ، ھەتتا يىغلىغان بولسا، كۆز ياشلىرىنى ئېرتىۋېتىپ ئاندىن ئالدىڭىزغا كىرىدۇ. دېمەك، دەسلەپكى تەربىيىدە ئەڭ كىچىك ئادەبىي ئىشلارغا سەل قاراشقا بولمايدۇ. ياخشى ئىشتا كىچىك ئىشلارغىمۇ ئادەتلەندۈرۈش، يامان ئىشتا كىچىككىنە ئىشقىمۇ يول قويماسلىق لازىم.

3) ئۈلگە كۆرسىتىش ئارقىلىق ئادەتلەندۈرۈش

بالىلار كۆپىنچە ئىشلارنى چوڭلارنىڭ ئىشىغا تەقلىد قىلىش ئارقىلىق ئۆگىنىدۇ. ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەربىر سۆز - ھەرىكىتى، توۋلاپ ۋارقىراشلىرى، ئەدەپ - ئەخلاقى، كىيىنىش ئادەتلىرى، ئولتۇرۇش، قوپۇش، كىشىلەر بىلەن مۇئامىلە - مۇناسىۋەت قىلىش، سالاملىشىش، سۆھبەتلىشىش ئادەتلىرى بالىلارغا ئۈزلۈكسىز سىڭىپ تۇرىدۇ. ئومۇمەن ئائىلىۋى تۇرمۇش ئادىتى قانداق بولسا، بالىلار شۇنداق تۇرمۇش ئادىتىنى ئۆزلەشتۈرىدۇ. مەسىلەن، سىز تۇرمۇشتا چېچىلاڭغۇ بولسىڭىز بالىلارمۇ چېچىلاڭغۇ بولىدۇ. تەرتىپلىك بولسىڭىز بالىلارمۇ تەرتىپلىك بولۇشقا ئادەتلىنىدۇ. كەچتە ۋاقتىدا يېتىپ ئەتكەن نۇرسىڭىز، بالىلارمۇ شۇنىڭغا ئادەتلىنىدۇ. كەچ يېتىپ چۈش بولغۇچە ئۇخلىسىڭىز، بالىلارمۇ لايغىزەل

غۇيخۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بولۇپ ئۇخلايدۇ. تېلېۋىزور كۆرۈشكە مەپتۇن بولۇپ كەتسىڭىز بالىلارمۇ تېلېۋىزور مەستانىسى بولۇپ كېتىدۇ. كۆپرەك كىتاب ئوقۇش ئادىتىڭىز بولسا، بالىلارمۇ كىتاب ئوقۇشقا ئادەتلىنىدۇ. شۇڭا ئائىلىدە مۇئەييەن قائىدە - تەرتىپ ئورنىتىش لازىم. بالىلارنىڭ ياش قۇرامىغا قاراپ ھەربىر سىنىڭ ئائىلىدە ئۈستىگە ئالغان ۋەزىپىسى بولسۇن، سۇ ئېلىپ كىرىش، يۇندىنى تۆكۈش، ئەينەكنى سۈرتۈش، ھاجەتخانىنى تازىلاش، قاچا - قۇچلارنى يۇيۇش قاتارلىق كۈنكەرت ئىشلارنى قۇربىتى يېتىشىگە يارىشا قىلسۇن، ئۇنداق تەرتىپ ئورنىتىلمايدىكەن، بىر - بىرىگە بەس سېلىپ ئارىدا چېدەل - ماجىرا چىقىدىغان ئىشلار يۈز بېرىدۇ. يەنە بىرى، ھەر ئىشنى ئۆز ۋاقتىدا قىلىشقا ئادەتلەندۈرۈش لازىم. مەسىلەن، مەكتەپكە ئۆز ۋاقتىدا بېرىش، ئۆز ۋاقتىدا قايتىش، تاپشۇرۇقنى ئەستايىدىل ۋە ۋاقتىدا ئورۇنداپ بولۇپ ئاندىن ئويناش، تاپشۇرغان ئىشلارنى «كېيىن، ئەتە» دېمەسلىك، ۋاقتىدا قىلىش قاتارلىقلار.

4) ئىلھام بېرىش — ئادەتلەندۈرۈشنىڭ ياخشى ئۇسۇلى

بالىلار كۆپ ئىشلارغا قىزىقىدۇ. نۇرغۇن ئىشلار ئۇلارغا يېڭىلىق تۇيۇلىدۇ، بەزى ئىشلارنى قىلىپ باقماقچى بولىدۇ. ئۇلار بۇ خىل ئېھتىياجىنى سىلەردىن «بۇ نېمە ئۈچۈن، بۇ نېمە ئۈچۈن» دەپ قاندۇرۇشقا تىرىشىدۇ، ئويۇنچۇقلىرىنى بۇزۇپ ئۇنىڭ سىرىنى بىلمەكچى بولىدۇ، ئاكتىپلىق بىلەن ئۆيىنىڭ بەزى ئىشلىرىنى قىلماقچى بولىدۇ. بۇنداق چاغدا ئۇلارنىڭ قىزغىنلىقىغا سوغۇق سۇ سەپمەي، بەلكى قىزغىنلىق بىلەن ئۇلارنى قوللاش، ئىلھام بېرىش ئارقىلىق رىغبەتلەندۈرۈش كېرەك. ئىشنى جايىدا قىلالماسلىقى گۇناھ ئەمەس، بەلكى ھېچ نەرسىگە قىزىقماسلىقى ئۇلارنىڭ ئەقلىي تەرەققىياتىنى بوغىدۇ.

ئومۇمەن، ئائىلىدىكى ئەخلاقىي ئادەتلەرمۇ، ئەخلاقسىز قىلمىشلارمۇ، ياخشى، چىرايلىق گەپلەرمۇ، قوپال، يىرىك، ئەسكى گەپ - سۆزلەرمۇ بالىلارغا ئوخشاشمىغان نۇقتىدىن تەسىر قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئوخشاشمىغان ئادەتلەرنى يېتىلدۈرۈشنىڭ سەۋەبى بولۇپ قالىدۇ. شۇڭا، ئاتا - ئانىلار سەزگۈرلۈك بىلەن بالىلارنى ياخشى ئادەتكە يېتەكلىشى كېرەك.

تۆتىنچى باب ئائىلە تەربىيىسىنى مەكتەپ تەربىيىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈش

ئەقىلسىز ۋۇجۇد قاراڭغۇ تۈنگە ئوخشاش؛ ئەقىل قاراڭغۇ
تۈندىكى چىراغ، بىراق ئەقىل چىرىغى بىلىمسىز ھەرگىز
يورۇماس.

— يۈسۈپ خاس ھاجىپ

بىلىش ئىنسانلارنىڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكى، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۆگىنىش
ئىنسان ئۈچۈن مەڭگۈلۈك زۆرۈرىيەت. چۈنكى بىلىشىز ئادەم ھەقىقىي
مەنىدىكى ئىنسان بولۇش شەرتىنى ئورۇندىمىغان بولىدۇ. شۇڭا، يۈسۈپ
خاس ھاجىپ «ئىنسانغا بىلىمنىڭ ئاتا قىلىنىشى، ئۇنىڭ بۈگۈنكىدەك
بۈيۈكلۈككە يېتىشىنىڭ ئاساسى بولدى» دېگەندى. ئادەمنىڭ بىلىشى
ئىككى مەنبەگە تايىنىدۇ، بىرى كىشىلىك تۇرمۇش دەرسخانىسى، يەنە بىرى
مەكتەپ دەرسخانىسى.

مەكتەپنىڭ بارلىققا كېلىشى، ئادەمنىڭ ئادەمنى تەربىيىلىشىنىڭ
خاسىيەتلىك ئەڭگۈشتىرى بولغانىدى. مانا شۇنىڭدىن تارتىپ دۇنيادىكى
ھېچقانداق بىر قۇدرەتلىك كۈچ مەكتەپتەك ئۇلۇغ تۆھپە يارىتىپ
باقمىغاندۇر. چۈنكى ئۇ ئىپتىدائىي ئادەمنى ئۈزلۈكسىز يۈكسەلدۈرۈپ
ھازىرقى زامانىۋى ئادەمگە ئايلاندۇرۇشتا، ئادەمنىڭ ئۆزىنى ئۆزى تونۇشى
ۋە ئۆزىنى ئۆزى يارىتىشىدا ناھايىتى زور رول ئوينىغان. ئەگەر ئەمگەك
ئىنساننى ياراتتى دېسەك، ئۇنداقتا مەكتەپ ئۇنى تاكامۇللاشتۇردى.

ئۇيغۇرلاردا مۇتتىزىم مەكتەپلەرنىڭ تارىخىمىزدىكى قايسى دەۋرلەردە
ئېچىلغانلىقىنى بىلمىسەكمۇ، ئىلمىي پەرزەنگە ئاساسەن، ئۇيغۇرلاردا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يېزىقنىڭ بارلىققا كېلىشى بىلەن مەكتەپلەرنىڭ ئېچىلىشى بىر دەۋرگە توغرا كېلىدۇ، دېيەلەيمىز. مانا شۇنىڭدىن كېيىن ئىپتىدائىي مەكتەپلەرنىڭ ئورنىنى پەننىي مەكتەپلەر ئىگىلىگەن، دەپ قاراشقا بولىدۇ. ئۇيغۇرلاردا ئەڭ دەسلەپكى پەننىي مەكتەپلەر ئېچىلغان ئىككى مىڭ يىلدىن ئۇزاق مائارىپ تارىخىمىزدا، مەكتەپلەر مەدەنىيەت تارىخىمىزدا پارلىغان ئۇلۇغ يۇلتۇزلارنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، ئۇيغۇر خەلقىنى ئىنسانىيەت مەدەنىيەت مۇنبىرىدىكى مۆتۈر ئورۇنغا چىقارغانىدى. ئۇيغۇر مائارىپىنىڭ ئەڭ گۈللەنگەن تارىخىي دەۋرى قوچۇ دەۋرى بىلەن قاراخانىيلار دەۋرى ھېسابلىنىدۇ. سىڭقۇ سەلى تۇتۇڭدەك، مەھمۇد قەشقەرىدەك، يۈسۈپ خاس ھاجىپتەك ئۇلۇغ مەدەنىيەت سەركەردىلىرى مانا شۇ ئۇيغۇر مائارىپىنىڭ شانلىق مېۋىسى ئىدى. بۇ ئىككى خانلىق مۇتەئەزىز بولغاندىن تارتىپ تاكى XX ئەسىرنىڭ باشلىرىغا قەدەر ئۇيغۇر مائارىپى زور دەرىجىدە چېكىنىپ تار دائىرىدىكى دىنىي مائارىپ بىلەنلا چەكلىنىپ قالغانىدى. مائارىپنىڭ چېكىنىشى مەدەنىيەت جەھەتتە، سىياسىي، ئىقتىسادىي جەھەتتە چېكىنىشىمىزنىڭ مۇھىم بىر سەۋەبى.

شۇنداق، ھەرقانداق مىللەتنىڭ مەدەنىيەتلىك مىللەتلەر قاتارىدىن ئورۇن ئېلىشى ئۇلارنىڭ مائارىپىنىڭ ساپاسىغا باغلىق. مائارىپ تەرەققىي قىلمىغان مىللەت مەڭگۈ مەدەنىيەتلىك مىللەت بولۇپ ئۆزىنى نامايان قىلالمايدۇ، ئۇلارنىڭ تەرەققىياتىمۇ، ئىستىقبالىمۇ بولمايدۇ. «مەكتەپ — ۋايىغا يېتىۋاتقان ئەۋلادلار تەپەككۈرىنى شەكىللەندۈرۈش دەرسخانىسىدۇر، — دەيدۇ باربىيوس، — ئەگەر كېلەچەكنى قولدىن بېرىشنى خالىمىسالاڭ، مەكتەپنى قولدا مەھكەم تۇتۇشۇڭ كېرەك.»

شۇنداق ئىكەن، ھازىرقى يۈكسەك تەرەققىي قىلغان دۇنيا مائارىپ سەۋىيىسىگە ياندېشىش، ئەۋلادلىرىمىزنى ئەخلاقلىق، ئەقىللىق ۋە مەدەنىيەتلىك ئادەملەردىن قىلىپ تەربىيەلەشتە ئاتا-ئانىلار بىلەن مەكتەپلەر قانداق رول ئوينىشى ۋە قانداق ماسلىشىشى لازىم؟

1. پەرزەنتلەردە ئويغانغان دەسلەپكى ئوقۇش قىزغىنلىقى ئىنتايىن مۇھىم

ئۆزى خالاپ كۆتۈرگەن يۈكنىڭ ئېغىرى بولمايدۇ.
— ئۇيغۇر خەلق ماقالى

پەرزەنتلەرنىڭ مەكتەپ بېشىغا توشۇپ، مەكتەپ دەۋرىسىغا قەدەم قويۇشى ئۇلار ئۈچۈن ھاياتىدىكى يېڭى بىر قەدەمنىڭ باشلانغانلىقى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئاتا - ئانىلار ناھايىتى بۈيۈك ئارزۇ - ئارمانلار بىلەن پەرزەنتىنى مەكتەپكە بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ ياخشى ئوقۇپ ياراملىق ئادەم بولۇپ چىقىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ. چۈنكى ئوقۇش پەرزەنتلەرنىڭ ئۆمۈرلۈك تەقدىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك مۇھىم ئىش.

ئۇيغۇر خەلقى مائارىپنى سۆيىدۇ، مائارىپنى قوللايدۇ. قەدىمدىن تارتىپ ئۇيغۇرلاردا «بىلىم» بىلەن «ئوقۇش» ئۇقۇمى ناھايىتى قىممەتلىك ئۇقۇم سۈپىتىدە قوبۇل قىلىنغان. قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا بىز ھازىر قوللىنىۋاتقان «ئەقىل» ئۇقۇمى «ئوقۇش» دەپمۇ ئېلىنغان. «بىلىم» نى ئادەم بىلەن ھاياۋاننى ئايرىشنىڭ گىر تېشى دەپ قارىغان. شۇڭىمۇ پەرزەنتلەرنى ئوقۇتۇش ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلەر ئۈستىدىكى ئەڭ مۇھىم مەجبۇرىيىتى ۋە مەسئۇلىيىتى بولۇپ كەلدى. شۇڭا، ئۇيغۇرلارنىڭ ئوقۇمۇشلۇق ئەربابلىرى پەرزەنت تەربىيىسىدە «ھەرقانداق نەسەب ۋە بايلىقتىن ئىلىم ۋە ھۈنەر ئۆگىنىش قىممەتلىك مىراس، نەسەبكە قورساق توپمايدۇ، مال - دۇنيا بولسا خەجلىسە تۈگەيدۇ، ئىلىم ۋە ھۈنەر مەڭگۈ تۈگىمەس بايلىقتۇر» دېگەن. دادام ماڭا «بالام، مېنىڭ ساڭا قالدۇرىدىغان باشقا مىراسىم يوق، سېنى ياخشى ئوقۇتۇپ قويسام، شۇ ساڭا مەڭگۈ ئەسقاتىدۇ. ئوقۇغان ئادەم خار بولمايدۇ» دېگەن. كېيىن مەن دادامنىڭ بۇ نەسەبىنىڭ چىن مەنىسىنى چۈشەندىم. بۇ خۇسۇستا قەدىمكى دانىشمەنلەر قالدۇرۇپ كەتكەن ئىبىرەتلىك ھېكايەتلەرمۇ بار:

— بىر بۇرادىرىمنىڭ ئايالى ھامىلىدار ئىدى، — دەپ ھېكايە قىلىدۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دانشمەن كىشى، — ئاي - كۈنى توشۇپ، كۆزى يورۇشقا ئاز قالغانى. ئۇ بۇرادىرىم ئۆمرىدە تېخى بالا يۈزى كۆرمىگەندى. ئۇ بىر كۈنى ماڭا: ئەگەر ماڭا خۇدايتائالا ئوغۇل ئاتا قىلىدىغان بولسا ئۇچامدىكى مۇشۇ جەندەمدىن باشقا بارلىق مال - مۈلكۈمنى ئۇنىڭغا ئاتا قىلىمەن، دېگەنتى. بىرقانچە يىلدىن كېيىن مەن شامغا قىلغان سەپىرىمدىن قايتىپ كېلىپ شۇ بۇرادىرىمنىڭ مەھەللىسىدىن ئۆتۈپ قالدىم. كىشىلەرنىڭ ئېيتىشىچە، ھېلىقى بۇرادىرىمنىڭ ئايالى ئوغۇل تۇققانكەن، كېيىن ئوغلى ھاراق ئىچىپ جېدەل چىقىرىپتۇ ۋە بىر ئادەمنىڭ جېنىغا زامىن بوپتۇ. ئارقىدىن بىر ياقلارغا يوقىلىپ كېتىپتۇ. شۇ ئوغۇلنىڭ كاساپىتى بىلەن دادىسىنىڭ بويىغا زەنجىر، پۇتغا ئېغىر كىشەن چۈشۈپ گۈندىخانغا قامىلىپ قاپتۇ. مەن دېدىمكى، بۇ بالا - قازانى ئۇ ئادەم ئۆزى تاپقان.

بۇ بايانلارنى قىلىشىمىزدىكى مەقسەت شۇكى، ئاتا - ئانىلار ئاۋۋال پەرزەنتلەرنى ئوقۇتۇشنىڭ قىممىتىنى ھەقىقىي تونۇشى ۋە ئۇلاردا قىزغىنلىق بولۇشى لازىم. كۆپلىگەن ئاتا - ئانىلار يۈكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق ۋە ئۈمىدۋارلىق بىلەن پەرزەنتلەرنى مەكتەپكە بېرىدۇ. مەكتەپلەر بىلەن يېقىندىن ماسلىشىپ ياخشى ئۈنۈمگە ئېرىشىش ئۈچۈن تىرىشىدۇ. بىراق بىر قىسىم ئاتا - ئانىلارمۇ باركى، ئۇلار كۆڭلىدە، بىز دېگەن دېھقان، ھازىر ئوقۇش چىقىمى ئېشىپ كەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە مەكتەپ پۈتتۈرگەندىن كېيىن خىزمەت تاپماق تېخىمۇ مۇشكۈل، ئەپلەپ ساۋاتى چىقىپ قالسىلا بولدى، دەپ پەرزەنتلەرنىڭ ئوقۇش قىزغىنلىقىغا سوغۇق سۇ سېپىدۇ. بۇ خىل قاراش ئىنتايىن خاتا ۋە نادان، قالاق كىشىلەرنىڭ تونۇشى. بىلىش كېرەككى، جەمئىيەتتە نۇرغۇن قابىلىيەتلىك بالىلار ئوقۇپ جەمئىيەتكە چىقىپ خىزمەت قىلىۋاتىدۇ، بەزىلىرى ئۆز ئالدىغا شىركەت قۇرۇپ چوڭ - چوڭ ئىشلارنى قىلىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى كادىرنىڭ بالىلىرى ئەمەس. شۇلارنىڭ ئارىسىدا دېھقاننىڭ بالىلىرىمۇ ناھايىتى كۆپ. بەزى جۈرئەتلىك، ئىشچان بالىلار ئوقۇۋېتىپ بىر تەرەپتىن شىركەتلەردە ئىشلەپ، بەزىلىرى ئائىلە ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ پۇل تېپىپ ئوقۇش چىقىمىنى ئۆزى كۆتۈرۈۋاتىدۇ. شۇڭا گەپ سىلەرنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كادىر بولغانلىقىڭلار ياكى دېھقان بولغانلىقىڭلاردا ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى ئاۋۋال پەرزەنتلەر ئوقۇپ ئۆزىنىڭ ياشاش قابىلىيىتىنى ئاشۇرۇشى كېرەك. ھازىرقى دۇنيادا ئوقۇماي تۇرۇپ ياخشى تۇرمۇش بەرپا قىلىش مۇمكىن ئەمەس. ياخشى ئوقۇپ مەلۇم كەسىپتە نەتىجە ياراتسا خىزمەتكە ئورۇنلىشالماي قالغان تەقدىردىمۇ، باشقا ھەرقانداق ئىشنى قىلىش ئۈچۈنمۇ بىلىم كېرەككۇ؟ ھازىرقى ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىۋاتقان دۇنيادا بىلىم ۋە قابىلىيەت بولمىسا ياخشى، ياراملىق دېھقان بولۇشمۇ تەس. شۇڭا ئاڭلىق ھالدا پەرزەنتلەرنى رىغبەتلەندۈرۈش، ئوقۇشقا قىزىقتۇرۇش، ئۆزىمىزمۇ قىزغىن بولۇشىمىز لازىم.

بىزنىڭ قارىشىمىزچە، پەرزەنتلەردە دەسلەپكى قىزغىنلىقنى قوزغاش ئىنتايىن مۇھىم. بۇنىڭ ئۈچۈن مۇنداق بىرقانچە تەرەپكە ئەھمىيەت بېرىش لازىم:

(1) بالىلار مەكتەپكە كىرىشتىن بۇرۇنلا ئۇلار ئۈچۈن مەخسۇس ئۆگىنىش قىلىدىغان ئورۇندۇق، شىرە ۋە باشقا ئوقۇش لازىمەتلىكلىرىنى ھازىرلاپ بېرىش كېرەك. بۇ خىل ئىلھام ئۇلارنىڭ مەكتەپكە كىرىش تەييارلىقى ئۈچۈن روھىي جەھەتتە تەقەززالىقنى قوزغايدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، ئۆزىنىڭ چوڭ بولغانلىقى، مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى بولىدىغانلىقى ئۇلاردا ھايىجان پەيدا قىلىدۇ. بىر بۇرادىرىم ماڭا مۇنداق بىر ساۋاقنى دەپ بەرگەن: ئۇ سۆھبەتدېشىمنىڭ ئوغلى ئۆگىنىش قىلىدىغان مەخسۇس شىرە ۋە ئورۇندۇقى بولۇشنى ئارزۇ قىلىدىكەن. بىراق ئۇ تەلپى قاندۇرۇلمىغاندىن كېيىن، ئىچىدە غۇم ساقلاپ تۇرۇپتۇ. بىر كۈنى بىر ساۋاقدىشىغىغا «دادام ئۆلۈپ كەتكەندە شىرە ۋە ئورۇندۇقنى مەن ئىشلىتىمەن» دەۋاتقىدەك. بۇ تۇرمۇشىمىزدا كۆرۈنگەن ئەھۋال.

(2) پەرزەنتلەردە دەسلەپكى قەدەمدە مەكتەپ ھەققىدە ياخشى چۈشەنچە ھاسىل قىلىشقا تىرىشىش لازىم. چۈنكى ئۇلارنىڭ ھېسسىياتىدا دەسلەپتە قورقۇنۇش، قىسىلىش، ئىزا تارتىش ھەتتا مۇئەللىملەر ئۇرامدىغاندۇ، دېگەندەك ئەندىشلەر بولىدۇ. بۇ خىل ئەندىشنى تۈگىتىش ئۈچۈن «قارا بالام، مەكتەپ بالىلىرى نېمە دېگەن رەتلىك، پاكىز - ھە؟ سىنىپلارغا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قارساق شۇنداق چىرايلىق، يورۇق، ئازادە. مۇئەللىملەر شۇنداق ئىلىق، كۆيۈمچان، مېھرىبان. ئۇلار شۇنداق قىزىقارلىق دەرسلەرنى ئۆگىتىدۇ. بىزمۇ بىلمەيدىغان نۇرغۇن بىلىملەرنى سىلەر بىلىۋالسىلەر. ياخشى ئوقۇساق بىزگە قىزىقارلىق كىتابلارنى ئوقۇپ بېرىسەن. تېخى ياخشى ئوقۇپ ئالىم بولۇپ، چەت ئەللەردە ئوقۇمىسەن تېخى» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن ئۇلاردا مەكتەپكە نىسبەتەن دەسلەپكى قىزغىنلىقنى ئويغىتىش لازىم. (3) بالىلارنى مەكتەپكە بەرگەندە ئۆزىڭىز بىرگە ئېلىپ بېرىڭ. سىنىپ مەسئۇلى بىلەن كۆرۈشۈپ، پەرزەنتىڭىزنىڭ مىجەز - خۇلقى، ئادىتى توغرىسىدا دەسلەپكى قەدەمدە چۈشەنچە بېرىڭ. بۇ ئوقۇتقۇچىلارنىڭ پەرزەنتىڭىزنى چۈشىنىش ۋە مىجەز - خاراكتېرىگە قاراپ يېتەكلىشى ئۈچۈن پايدىلىق. يەنە بىرى، بالىڭىزنىڭ ئوقۇشتىكى ئەھۋالىنى، تاپشۇرۇق ئىشلەش ئەھۋالىنى ۋە باشقا ئەھۋاللىرىنى ئىگىلەپ تۇرۇشىڭىز لازىم. ئائىلە باشلىقلىرى يىغىنلىرىغا ئاكتىپ قاتنىشىڭ. بۇ سىزنىڭ تەلەپچانلىقىڭىزنى ئىپادىلەيدۇ، بۇ ئارقىلىق بالىلارنىڭ مۇئەللىمگە بىر خىل، سىلەرگە بىر خىل گەپ قىلىدىغان يامان ئادەتنى يېتىلدۈرۈۋېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ.

(4) پەرزەنتىڭىز مەكتەپتىن كەلگەندە ناھايىتى قىزغىنلىق بىلەن ئۇنى كۈتۈۋېلىڭ. «قايتىپ كەلدىڭمۇ بالام، بۈگۈن نېمىلەرنى ئوقۇدۇڭ، چۈشىنىۋالدىڭمۇ، چۈشىنىۋالدىڭمۇ بولساڭ سەمىمىيلىك بىلەن مۇئەللىمىڭدىن سورىۋالغىن. ساۋاقداشلاردىن سوراپ بىلىۋالساڭمۇ بولىدۇ. بىلىمگەننى سوراپ بىلىۋالغان ئالىم، سوراپ بىلىشنى ھار ئالغان ئۆزىگە زالىم، دېگەن گەپ بار بالام. مۇئەللىملەر جۈرئەتلىك بىلەن سوئال سورىغان بالىلارنى ياخشى كۆرىدۇ. سورىمىساق چۈشەنگەن ئوخشايدۇ، دەيدۇ. شۇ يەر بوش قالىدۇ. بۇنداق بوشلۇق كۆپىيىۋەرسە ئاخىرىدا ئارقىدا قالسىن» دېگەندەك گەپلەرنى قىلىش لازىم. يەنە ئۇلارغا «ساۋاقداشلىرىڭ ياخشىمۇكەن، مۇئەللىمىڭ ساڭا كۆيۈنەمدۇ، ياخشى ئوقۇغۇچىغا ساۋاقداشلارمۇ، مۇئەللىملەرمۇ ئامراق بولىدۇ، بالام. ئەسكى، چۇۋالچاق بولسا ھېچكىم ياخشى كۆرمەيدۇ» دەپ چۈشەندۈرۈش

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

كېرەك.

(5) بالىلار مەكتەپكە كىرگەن دەسلەپكى چاغلاردا ئۇلار بالىلىق ئويۇنلىرىغا تېخى قانمىغان بولىدۇ، شۇڭا ئۇلاردا ئويۇن ئويناش قىزغىنلىقى يۇقىرى بولىدۇ. ئۇلار مەكتەپتە ئالتە سائەت ئوقۇپ كەلسە، ئائىلىدە يەنە بىرقانچە سائەتلەپ ئۆگىنىش قىلىشقا، تاپشۇرۇق ئىشلەشكە زورلانسىمۇ، بالىلاردا بارا - بارا بېسىم پەيدا بولۇپ قالىدۇ، مەتبۇئات ئۇلار ئوقۇشتىن زېرىكىدۇ. شۇڭا بالىلاردا كۆڭۈل ئازادلىكىمۇ بولۇشى، ئويۇن ئويناشقىمۇ يول قويۇلۇشى، تاپشۇرۇق ئىشلەشنىمۇ ماسلاشتۇرۇشقا ئەھمىيەت بېرىش كېرەك. ھازىر مەكتەپلەرمۇ كۆپ تاپشۇرۇق بېرىپ بالىلارنىڭ جۈللىقىنى چىقىرىۋېتىدىغان ئادەتكە چەك قويدى. بىر سائەت قېتىرقىنىپ ئولتۇرسا تاپشۇرۇقلار تولۇق ئىشلىنىپ بولىدۇ. شۇڭا، بالىلارغا «بالام، تاپشۇرۇق بارمۇ، كۆڭۈل قويۇپ ئىشلەپ بولۇپ ئاندىن ئوينىغىن، بولمىسا ئەتە مۇئەللىمنىڭ سوراپ قالسا يەرگە قاراپ قالسىن، ساۋاقداشلىرىنىڭ ئالدىدا ئىزا تارتىسەن» دەپ، ئۇلارنى تاپشۇرۇق ئىشلەش، ئۆگىنىش قىلىشنى كۈندىلىك قىلىشقا تېگىشلىك مەسئۇلىيەتمۇ دەپ بىلىدىغانغا ئادەتلەندۈرۈش كېرەك. ئەگەر ئۇلار ئۇنى پەقەت بىر ۋەزىپە دەپ قاراپ قالسا، ئۈنۈمى ياخشى بولمايدۇ. بەزى ۋاقتلاردا بالىغا «ماڭا دەپ ئىشلەپ باققىنا» دەپ، ئويۇن - چاقچاق بىلەن، خۇشاللىق بىلەن جانلىق ھالدا تاپشۇرۇق ئىشلەشكە شارائىت ھازىرلاپ بېرىش لازىم.

(6) ئەگەر بالىڭىز مەكتەپتىن مۇئەللىمنىڭ خاپا بولغانلىقى ياكى تەنقىدلىگەنلىكى توغرىسىدا ئەرزىيەت ئېيتىپ كەلسە، ھەرگىز بالىلار ئالدىدا مۇئەللىمنىڭ يامان گېپىنى قىلماڭ. بالىدىن ئىشنىڭ مەۋجۇبىنى سۈرۈشتۈرۈپ: «بالام، مۇئەللىمىڭنىڭ دېگىنى توغرا، ئۇلارمۇ ساڭا ياخشى بولسۇن، دەپ تەنقىدلىيدۇ. ئۇلارنىڭ خاپا بولغىنىنى بىزنىڭ خاپا بولغىنىمىز دەپ بىلگىن» دەپ نەسەھەت قىلىش كېرەك.

(7) بالىلارنى مەكتەپتىكى كولىپكتىپ پائالىيەتلەرگە، مەكتەپتىكى ھەر خىل كۈرۈۋاتۇكلارغا ئاكتىپ قاتنىشىشقا ئىلھاملاندۇرۇش لازىم. «بالام، سىنىپتا جۈرئەتلىك، جۇشقۇن بول، بىلگەنلىرىڭنى خىجىل بولۇپ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دەپسەلمەسلىكتىن خىجىل بولساڭ بولىدۇ. سىنىپتا ئورۇنلاشتۇرۇلغان، مەكتەپتە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھەر خىل پائالىيەتلەرگە قاتنىشىپ ئۆزۈڭنىڭ ئالاھىدىلىكىنى ئىپادىلە، قابىلىيىتىڭنى نامايان قىل» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن ئۇلارغا ھەيدەكچىلىك قىلىش كېرەك.

(8) بالىلار مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن بەزىدە ئالغا ئىلگىرىلەيدۇ، بەزىدە چېكىنىدۇ، بەزىدە يۇقىرى نومۇر ئالىدۇ، بەزىدە تۆۋەن نومۇر ئېلىپ قالىدۇ. يۇقىرى نومۇر ئالغاندا ھەددىدىن ئارتۇق ئۇچۇرۇپ، تۆۋەن نومۇر ئالغاندا بېسىم ئىشلىتىپ، تىللاپ، ھەتتا ئۇرۇپ زەربە بېرىشكە ھەرگىز بولمايدۇ، بەلكى سەۋەبىنى سۈرۈشتۈرۈش، چېكىنىپ كېتىشكە سەۋەب بولغان ئامىللارنى بايقاپ، شۇنىڭغا ئاساسەن يېتەكلەش كېرەك. بالىلارنى ھەددىدىن ئارتۇق ماختاپ ئۇچۇرغاندا، ئۇلار ئۆزىگە تەسەننا قويدىغان بولۇپ قالىدۇ. دەرىستە چېكىنىپ كېتىشتىكى سەۋەب مۇنداق بىرقانچە ئامىلغا باغلىق بولۇشى مۇمكىن: ① ئوقۇتقۇچى ئالماشقان، بالا يېڭى ئوقۇتقۇچىنىڭ دەرس ئۆتۈش مېتودىغا ماسلىشالمىغان بولۇشى ياكى يېڭى ئالماشقان ئوقۇتقۇچىنىڭ چۈشەندۈرۈش، يېتەكلەش ئىقتىدارى تۆۋەنرەك بولۇشى مۇمكىن. ② دەرسلىكنىڭ مەزمۇنى ۋە قىيىنلىق دەرىجىسى بالىنىڭ قوبۇل قىلىش ئىقتىدارىدىن يۇقىرىراق بولغان بولۇشى مۇمكىن. ③ ئويۇنپەرەس بولۇپ قالغان، سىنىپتا دەرسكە كۆڭۈل قويمايدىغان بولۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن. ④ ئۆگىنىش ئۇسۇلى جانلىق ئەمەس، ئۆلۈك، رەسمىيەت ئۈچۈنلا ئۆگىنىدىغان ھۇرۇن بولۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن. ⑤ مەلۇم دەرسكە نىسبەتەن قىزغىنلىقى بوشاپ قالغان بولۇشى مۇمكىن. ⑥ ئۆلۈكلا يادا ئالىدىغان، تېگى - ماھىيىتىنى چۈشىنىۋالماي ئاساسى پۇختا بولمىغان بولۇشى مۇمكىن.

شۇنىمۇ ئېتىباردىن نېرى قىلماسلىق كېرەككى، ئىمتىھان نەتىجىسىنىڭ 90 بولۇشى بىلەن 100 بولۇشى ئوتتۇرىسىدا ئانچە چوڭ پەرق يوق. ناھايىتى ياخشى بالىلارمۇ بەزىدە 80 - 90 نومۇر ئېلىپ قالىدىغان ئەھۋاللار بولىدۇ. بۇنىڭ بىلەنلا بالىلارنى «سەن دۆت»، «كالۋا»، «ھارام تاماق» دەپ زىتىغا تېگىدىغان تىللار بىلەن تىللاپ روھىغا زەربە بېرىشكە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولمايدۇ. نەتىجە يالغۇزلا بالىنىڭ تىرىشچانلىقىغا ۋە ئۇنىڭ ئەقىللىق، ھوشيار بولۇشىغا باغلىق ئاددىي ئىش ئەمەس. بەزى بالىلار دەستە ياخشى تۇرۇقلۇق، ئىمتىھان ۋاقتىدا جىددىيلىشىپ قېلىپ بىلىدىغىنىنىمۇ توغرا يازالماي چىقىدىغان ئەھۋاللار بولىدۇ، يەنە بالا ئىمتىھان ۋاقتىدا بېشى قېيمىش، كۆڭلى ئېلىشىش، روھىي ھالىتى نورمال بولماسلىقتەك سەۋەبلەر تۈپەيلى كۆڭۈلدىكىدەك ئىمتىھان بېرەلمىگەن بولۇشى مۇمكىن، شۇنداقلا سوئالنىڭ قىيىنلىق دەرىجىسى يۇقىرى بولغان بولۇشى مۇمكىن. دېمەك، يۇقىرىقىدەك ھەر خىل ئامىللارنىڭ قايسىسى تەسىر كۆرسەتكەن بولسا، شۇنىڭغا يارىشا يېتەكلەش كېرەك.

(9) تەلىم - تەربىيە ئوخشاش بولىدۇ، لېكىن بالىلارنىڭ تەبىئىتى ھەر خىل بولىدۇ. شۇڭا ئاخىرقى نەتىجىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ. بەزى ئاتا-ئانىلار بالىلىرىنىڭ نەتىجىسىنىڭ ياخشى بولمىغانلىقى، ياخشى ئوقۇيالماغانلىقىنى ئوقۇتقۇچىنىڭ ئوقۇتقۇچىنىڭ ياخشى بولمىغانلىقىدىن كۆرىدۇ. شۇڭا، مەكتەپ تاللايدۇ، ياخشى ئوقۇتقۇچىنىڭ قولىغا تۇتۇپ بەرسەم دەپ ئارزۇ قىلىدۇ. بۇ، مەسئۇلىيەتچانلىقنىڭ بىر خىل ئىپادىسى. شۇنداق، مەكتەپنىڭ شەرت - شارائىتىدىكى ئوخشاماسلىق ئوقۇغۇچىنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىسىگە ئالاھىدە تەسىر كۆرسىتىدۇ. مۇئەللىملەرنىڭ ياراملىق، تەلپىچان بولۇشى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئالغا بېسىشىغا ئىنتايىن زور تۈرتكىلىك رول ئوينايدۇ. يارامسىز ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلارنى بۇزىدۇ. گېۋىتى مۇنداق دېگەن: «بىزگە تەلىم بېرىۋاتقانلار ھەقىقەتتە ھالدا بىزنىڭ ئوقۇتقۇچىلىرىمىز ھېسابلىنىدۇ، ئەمما بىزنى ئوقۇتۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىلا بۇ نامغا لايىق ئەمەس.» شۇڭا مەكتەپنى تاللاش، ئوقۇتقۇچىنى تاللاش ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەقىقەتتە تەلىپى. بىراق ئىنتايىن ياراملىق ئوقۇتقۇچىلارنىڭ قولىدىنمۇ يارامسىز ئوقۇغۇچىلار چىقىدۇ. بۇ نېمە ئۈچۈن؟ ھېكايە قىلىنىشىچە:

بىر پادىشاھ ئۆز ئوغلىنى بىر داموللىغا ئوقۇشقا بېرىپ مۇنداق دەيدى: «بۇ بالا سېنىڭ بولسۇن، ئۇنىڭغا ئۆز بالاڭدەك تەربىيە بەرگىن!» داموللا: «خوپ، پەرمانبەردارمەن» دەيدى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

شۇنىڭ بىلەن داموللا بىرنەچچە يىل تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ ئۇ شاھزادىگە تەربىيە يۇقتۇرمىدى. داموللىنىڭ باشقا ئوقۇغۇچىلىرى بولسا بىلىم ۋە بالاغەتتە، ئىلىمدا كامالەتكە ئېرىشتى. پادىشاھ داموللىنى جاۋابكارلىققا تارتىپ كايىپ كەتتى: «سەن ۋەدىگە خىلاپلىق قىلدىڭ، سۆزۈڭنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىدىڭ!»

داموللا دەيدىكى: «يەر يۈزىنىڭ ئۇلۇغ پادىشاھىنىڭ رايىغا مەخپىي ئەمەسكى، تەربىيە بىر خىل بولىدۇ، ئەمما مەجەز - تەبئەت ھەر خىل!»

مۇنداق مىساللار رېئال تۇرمۇشىمىزدىمۇ ناھايىتى كۆپقۇ. بۇنداق بولۇشنىڭ سەۋەبى، ئالدى بىلەن ئائىلە تەربىيىسىدىن ئىبارەت ئۇلنىڭ پۇختا سېلىنىمغانلىقى، يەنە بىرى، پەرزەنتلەرنىڭ تەبئىتىدىكى ئوخشىماسلىق ۋە ئۆزىگە بولغان تەلەپچانلىقنىڭ ئوخشاش بولمىغانلىقىدىن بولىدۇ.

(10) پەرزەنتلەرنى تەربىيەلەشتە مەبلەغنى ئورۇنلۇق يەرگە سېلىش كېرەك. نۆۋەتتە ئالىي ۋە ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشنىڭ سانى كۆپەيدى. بۇنىڭدىن كېيىن ئوقۇشقا كىرىش ئوڭاي، پۈتتۈرمەك قىيىن، پۈتتۈرگەندىن كېيىن خىزمەتكە ئورۇنلىشىش تېخىمۇ قىيىن بولىدۇ. شەخسىي شىركەتلەر كۆپىيىدۇ. مۇقىم، ئۆمۈرلۈك خىزمەت ئۆتەيدىغان تۆمۈر تامغىنىڭ ئورنىنى توختام تۈزۈمى بىلەن ئىشلەش ئىگىلەيدۇ. بۇنداق ئۆزگىرىش، ئاتا - ئانىلارغا خېلى زور باش قېتىنچىلىق ئېلىپ كەلدى. ئوقۇش چىقىمىنىڭ ئېشىپ كەتكەنلىكى بىلەن نۇرغۇن بالىلار ئالىي مەكتەپتە ئوقۇش پۇرسىتىدىن مەھرۇم بولدى. بەزى ئائىلىلەر ئىستىياىن زور تىرىشچانلىق قىلىپ پەرزەنتلىرىنى ئوقۇتۇۋاتىدۇ. بەزى بالىلار نەچچە تۈمەنلەپ چىقىم بىلەن ئوقۇپ چىقىپ نەچچە يىلغىچە خىزمەت ئورنى تاپالماي تېنەپ - تەمتىرەپ يۈرىدۇ ياكى ئۆزى مۇستەقىل بىرەر ئىشنى تۇتۇپ قىلىشقا قۇربىتى يەتمەيدۇ. بۇنداق بولۇشنىڭ سەۋەبى نېمە؟ بۇ توغرىدا خېلى كۆپ ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن سۆزلىشىپ باقتىم. ئۇلارنىڭ دېيىشىچە، ئۇلار ئۆگەنگەن بەزى كەسىپلەر ئۈچۈن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

جەمئىيەتنىڭ ئېھتىياجى يوق ئىكەن، بەزىلىرى ئۈچۈن ئورۇن يوقىدى. ئۇلارنى پەقەت خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرمىسىلا، ئۆگەنگەن كەسپى بىلەن مۇستەقىل بىر ئىش تۇتۇپ جان باقالمايدىكەن. بۇنىڭدا مۇھىم مەسىلە، ئالىي مەكتەپتە ئوقۇتۇشتا كەسپنى توغرا تاللاش كېرەك. ئىمكان بار ھۈنەر - كەسپ ئۆگىتىدىغان، جەمئىيەت ئۈچۈن پايدىلىق بولغان كەسپلەردە ئوقۇتۇش مۇھىم. بۇنداق بولغاندا، ئەگەر خىزمەتكە ئورۇنلاشالماي قالغان تەقدىردىمۇ ئۆزلىرى ئىش تېپىپ قىلالايدۇ. ھەرگىز باشقىلارنى دوراش بىلەنلا بالىلارنى زورلاپ ئۆزى خالىمايدىغان كەسپلەرگە بېرىشكە بولمايدۇ. بۇنداق قىلىش پەرزەنتلەرنىڭ مۇۋەپپەقىيەت دەۋازىسىنى تاقاش ھېسابلىنىدۇ. ئوقۇغان كەسپىدىن ئايرىۋېتىپ باشقا ئىشلارغا سېلىش مۇ پەرزەنتلەرنى ئۆزىنىڭ ئىقتىدارىنى نامايان قىلىش پۇرسىتىدىن مەھرۇم قىلىش ھېسابلىنىدۇ.

(11) پەرزەنتلەرگە ئوقۇشنىڭ ئەھمىيىتى ۋە ئىلىم - پەننىڭ قىممىتىنى تونۇتۇشقا، ئىلىم - پەنگە مۇھەببەت باغلاشقا تۈرتكە بولۇش كېرەك. پەرزەنتلەردە ئۆگىنىش ئىشتىياقىنى قوزغىتىش ئىنتايىن مۇھىم. ھەرگىز ئۇلارنىڭ قىزغىنلىقىغا سوغۇق سۇ سېپىدىغان گەپ - سۆزلەرنى قىلماسلىق كېرەك.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، سەن مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى بولۇپ قالدىڭ. بۇ ئەمدى سېنىڭ چوڭ بولۇپ بىلىم ئۆگىنىدىغان ۋاقتىڭ بولغانلىقىنى ئۇقتۇرىدۇ. مەكتەپ دېگەن ساخا بىلىم ئۆگىتىدىغان باغچا، مۇئەللىم بولسا مېھرىبان ئۇستاز. سەن مەكتەپ ئارقىلىقلا ئۆزۈڭنى ھەقىقىي تونۇيالايسەن، مۇكەممەل ئادەم بولۇش شەرتىنى ھازىرلىيالايسەن. سەن قانچىلىك بىلىملىكسەن، ئەلگە ئىشۇنچىلىك پايدىلىقسەن، قانچىلىك نادانسەن، ئەلگە شۇنچىلىك ئېغىر يۈكسەن، ئۆزۈڭگە ئۆزۈڭ ھەم ئاپەتسەن. سەن بۇ دۇنيانىڭ قانۇنىيەتلىرى ھەققىدە قانچىلىك كۆپ بىلىشكە ئەگە بولالساڭ، شۇنچىلىك ئەركىنلىشىسەن، ئۆزۈڭ توغرىسىدىمۇ چوڭقۇر چۈشىنىش ھاسىل قىلالايسەن. سەن نېمىنى چۈشەنمىسەڭ، شۇ نەرسە مەڭگۈ يەتكىلى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولمايدىغان قىرغاق بولۇپ قېلىۋېرىدۇ.

بالام، دۇنيادا بىلىمگىلى بولمايدىغان نەرسە يوق، بىز تېخى بىلىمگىلى نەرسىلەر ناھايىتى كۆپ. ئادەم دېگەن ھېچ بولمىغاندا ئۆزىنىڭ تارىخى، مەدەنىيەت تارىخى، ئەخلاق - پەزىلەت تارىخى، مىللىي ئەنئەنىسى ۋە ئۆز دەۋرىدىكى ئىلىم - پەننىڭ ئومۇمىي يۈزلىنىشى توغرىسىدا بىلىمگىلى چۈشەنچىگە ئىگە بولمىسا، ئۇنى مۇكەممەل ئادەم دېگىلى بولمايدۇ. بىلىم دېگەن بىزنىڭ كىرىشىمىزنىڭ ۋە مۇۋەپپەقىيەت قىرغىقىغا چىقىشىمىزنىڭ بىزىدىن بىر يولى ئۆزۈڭلۈكسىز ئۆگىنىش ۋە ئۆزۈڭلۈكسىز ئىزدىنىشتۇر. بىلىم دېگەن چايناپ يېگۈزۈپ قويىدىغان نان ئەمەس، ئۇ زور مۇشەققەت بىلەن ئىگىلەيدىغان بايلىق. ئۆگىنىش ۋە بىلىش ئادەم ئۈچۈن مەجبۇرىيەت ئەمەس، بەلكى ئۇ زۆرۈرىيەت. سەن ھەرگىزمۇ بىز ئۈچۈن، مۇتەللىمىڭ ئۈچۈن ئۆگەنمەيسەن، ئۆزۈڭ ئۈچۈن ئۆگىنمەيسەن. سەن بىلىش بىلىم ئۆگىنىش كۈندىلىك ئاش - تاماقتىنمۇ مۇھىم، چۈنكى تاماق يېيىش پەقەت سېنىڭ ھايات تۇرۇشۇڭغا كاپالەتلىك قىلىدۇ، بىلىم بولسا سېنىڭ تىرىك ئۆلۈك بولۇپ قالماستىقىڭغا، ئادىمىيلىكىڭدىن مەھرۇم بولماستىقىڭغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. ئادەمنىڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكى بىلىش، پىكىر قىلىش، ئىزدىنىش. بىلىش، ئىزدىنىش، پىكىر قىلىش بار يەردە تەرەققىيات بار، پىكىر ۋە ئىزدىنىش بار يەردە ھەم ئادەم بار. ئەگەر پىكىر قىلىش، ئىزدىنىش ۋە بىلىشتىن مەھرۇم بولساڭ ئىنسانىي ئالاھىدىلىكىڭدىن مەھرۇم بولىمەن، بالام.

بالام، سېنىڭ كۆزۈڭ ئېچىلىپ، ئەقلىڭگە كېلىپ قىلىدىغان بىرىنچى ئىشنىڭ ئۆزۈڭنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىڭنى تونۇش بولسۇن. ئادەم پەقەت ئۆزىنى ھەقىقىي تونۇپ يەتكەندىن باشلاپلا ھەقىقىي ھاياتقا قەدەم قويايلىدۇ. بىلىش ئىنسان بالىلىرىنىڭ ھەممىسى ئەسلىي بۈيۈك بولىدۇ، پەقەت ئۇلارنى بىر-بىرىدىن ئايرىپ تۇرىدىغان بىرلا نەرسە بار، ئۇنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەيسەن؟ ئۇ ئەمەل، مەنەپمۇ ئەمەس، پۈلمۇ ئەمەس، بەلكى ئىلىم. بىلىمگىلى بولساڭ ھەممە يەردە ئۇلۇغ ۋە بۈيۈك سانلىمەن، بىلىمىمىز بولساڭ خار ۋە ئېتىبارسىز قارىمەن. ئادانلىقنىڭ يىلتىزى شۇنچىلىك قاباھەتلىكى،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇ يوقىلىش، ھالاكەت مەنبەسىدىن سۇ ئىچىدۇ. بىلىملا سېنى يۈكسەكلىككە يەتكۈزىدۇ. بالام، سەن ئىنسانىيەت تارىخىدا ياشاپ ئۆتكەن شۇنچە ساناقسىز ئادەملەرنىڭ قايىسى بىرسىنىڭ باي بولغانلىقى ياكى چوڭ ئەمەلدار بولغانلىقى ئۈچۈن كېيىنكى ئەۋلادلارنىڭ قەلب خاتىرىسىدە ساقلىنىپ قالغانلىقىنى بىلمەسەن؟ ئۇلارنىڭ مال - دۇنياسى ۋە ئەمەلدارلىقى ئۇلارنى بۇ دۇنيادىن ئىز - دېرەكسىز يەر يۈتۈپ كېتىشىنى توسۇيالدىمۇ؟ ياق! بالام، مال - دۇنيا، ئەمەل - مەنەپ ئۆتكۈنچى نەرسە، ئىلىم - مەرىپەت مەڭگۈلۈك. كۆرمىدىڭمۇ، تارىختا ئۆتكەن نۇرغۇن ئىلىم ئىگىلىرى ئۆزلىرى قالدۇرۇپ كەتكەن قىممەتلىك تۆھپىلىرى بىلەن ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا ئەل قەلبىدە ياشاپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇلار قالدۇرۇپ كەتكەن قىممەتلىك كەشپىياتلار ۋە ئۇلۇغ ئەسەرلەر كىشىلەرگە مەنئى ئوزۇق بولۇپ يول باشلىماقتا. شۇڭا، ئۇلارنىڭ جىسمى توپىغا ئايلىنغان بولسىمۇ، روھى مەڭگۈ ھايات، ئۇ ئەل بىلەن بىرگە مەڭگۈ ياشايدۇ. ھاياتنىڭ قىممىتى دېگەن مانا شۇ، بەخت دېگەن مانا شۇ بالام. شۇڭا، مەھمۇد قەشقەرى بولمىز: «قوت بەلگىسى — بىلىم» (بىلىم — بەخت - سائادەتلىك بولۇشنىڭ بەلگىسى) دېگەن. ئەقىلنىڭ بولىدىغان بولسا، ھەرقانداق نەرسىدىن ۋاز كەچسەڭ كەچكىنكى، ئىلىم ئۆگىنىشتىن ۋاز كەچمە. سەن ھەرقانچە تۆۋەن ئورۇندا بولساڭمۇ باشقىلار بىلەن ئوخشاشلا بىر ئىنسان ئىكەنلىكىڭنى چۈشىنىشىڭ كېرەك، دەۋرداشلىرىڭدىن ئەقىل ۋە پاراسەتتە، بىلىم - كامالەتتە تۆۋەن ئورۇندا تۇرۇش نومۇسلىق ئىش. سەن يۈكسىلىشى، ئادەمدەك ياشاشنى بىلىشىڭ كېرەك. بۇنىڭ بىردىنبىر يولى بىلىمنى قەدىرلەش، ئوقۇشنى ئۇلۇغلاش ۋە بۇ يولدا جان پىدا قىلىش. پەقەت سېنى شۇلا ئۇلۇغلىق شۆھرىتى بىلەن مۇكاپاتلايدۇ.

بالام، ئىنسانلار ھاياتلىق دۇنياسىغا قەدەم قويۇش بىلەن ئۇلار ئارزۇ - ئۈمىد مەشۇتلىرىغا ئېسىلغان. ئۇلار شۇ مەشۇتلارغا ئېسىلىپ ئۇزاق مەزگىل كۈرەش قىلدى. بىراق ئۇلارغا سايدەكلا ھەمراھ بولغان قاپاھەتلىك زۇلۇم زەنجىرى ئۇلارنى قاننى يوق قۇشقا ئايلاندۇرغانىدى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇلار كۈرەش داۋامىدا ئاخىرى ئۇ قاباھەت زەنجىرىنى پاجاقلاشنىڭ كەڭ قاننىتىغىمۇ ئىگە بولدى. ياشاش ئۈچۈن ھەممىدىن ئاۋۋال ئىلىمنى يولباشچى قىلىشنىڭ لازىملىقىنى چۈشەندى. چۈنكى ئىلىملا ئەڭ توغرا يولباشچى ۋە يېتەكچى بولالايتتى. ئىلىمنى قورال قىلغان ئادەم ھەرقانداق مۇشكۈلۈك ئۈستىدىن غالىب كېلەلەيدۇ. بىلىم قەسەم قىلىشقان قېرىنداشلىرىڭدەك ھەردائىم ساڭا ھەمراھ بولىدۇ، ساڭا توغرا مەسلىھەت بېرىدۇ، نىجادلىق يولنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. شۇڭا، يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋىسىز دېگەنكى: «بىلىم گادايلاشمايدىغان ۋە ئوغرى، قاراقچى ئالالمايدىغان بايلىق.» شۇڭا، بالام، دوست تۇتۇش توغرا كەلسە ئالدى بىلەن ئىلىم - پەننى دوست تۇت. ھەرقانداق دوست ساڭا ئىلىم - پەندەك مېھرىبان بولالمايدۇ. سەن ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرمىسەڭلا، ئۇ سەندىن مەڭگۈ يۈز ئۆرمىسەيدۇ. ئۇ سەندىن ياخشىلىق كۆرمىسىمۇ يامانلىق قولىنى سۇنمايدۇ.

بالام، ئادەم كىيىم - كېچەك، چىراي - تۇرق بىلەنلا ئادەم ھېسابلانمايدۇ. بايلىقىمۇ شۆھرەتكە ئىگە قىلالمايدۇ. ھەرقانداق شان - شەرەپ، ئابىرۇي ئىلىم ئارقىلىق تىكلەنگەن شانۇ شۆھرەتتىن ئۇلۇغ بولمايدۇ. سەن ئۇلۇغ كىشىلەرنىڭ ئەۋلادى بولغانلىقىڭ ئۈچۈنلا قەدىرلىك بولۇپ قالمايسەن. سەن ئاتا - ئاناڭدىن قالغان نام - نەسب بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۆز ئەقىل - پاراسىتىڭ ۋە ئىلىم - ھۈنرىڭ بىلەن ئىپتىخارلىنىشى بىل. ئۇچاڭدىكى كىيىم - كېچەك، زىبۇ زىننەت قۇرۇق سۆلتىدىن باشقا نەرسە ئەمەس، ئۇ سېنىڭ ئالىيلىقىڭغا گۇۋاھ بولالمايدۇ. ئەگەر ئۈستۈبىشىڭ كاتتا بولۇپ، ئىچىڭ كاۋاك بولسا قۇرۇق ھەيكەلدىن پەرقلەنمەيسەن. ئىلىمىز نادان ئادەمنىڭ ھېچبىر كىشىگە پايدىسى تەگمەيدۇ، ئىلىم - ھۈنەرسىز كىشى قۇرۇق خادىغا ئوخشايدۇ. قۇرۇق خادا ھەتتا ئۆزىگىمۇ سايە چۈشۈرەلمەيدىغۇ. شۇنى بىلىشىڭ كېرەككى، بىلىمىزلىك بەئەينى ساقايماس كېسەللىكتۇر. بۇ كېسەل ساڭا ھەرخىل ھاقارەت تامغىسىنى بېسىشقا قابىل. ئۇنىڭغا ھەرقانداق دوختۇرمۇ داۋا قىلالمايدۇ. بۇ كېسەلنىڭ بىردىنبىر شىپاسى يەنىلا بىلىم ئىگىلەش. بالام،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تۇرمۇشتا مەينەتچىلىك كۆپ، كىرىمۇ تولا، نادانلىق يۇيۇپ تازىلىغىلى بولمايدىغان كىردۇر. بىلىمىزلىك ھەم ئەڭ ياۋۇز دۈشمەنكى، ھەرقانداق بىر قەبىھ دۈشمەنمۇ ساڭا نادانلىقىڭدەك زىيانكەشلىك قىلالمايدۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋىمىز بىلىملىك بىلەن نادانلىقنىڭ پەرقىنى تىرىك بىلەن ئۆلۈككە ئوخشاتقان. ئەلىشىر نەۋائىي بوۋىمىز: «نادان — ئېشەككىمۇ يەتمەيدۇ» دېگەن.

بالام، ئالدىڭغا قارا، ئىزىڭدا تەمتىرەپ قايىمۇقۇپ يۈرمە. يىراققا نەزەر سال، ئورنىڭغا قارا، دەۋرىڭگە قارا! بىر دەۋردە، بىر ئەسىردە ياشاپ تۇرۇپ تۇرمۇشۇڭ، تەسەۋۋۇرۇڭ، مەقسەتلىك ۋە غايەتلىك قايىسى سەھرايى كەبىرلەردە قالغانلىقىنى ئويلا. سەنمۇ دەۋرداشلىرىڭنىڭ ئالدىدا تۇرۇشقا تىرىشىقىن. كېيىنكى ھەسرەت - ئادامەت، يىغا - زاز سېنى قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلدۇرالمىدۇ. دۇنيادىكى ھەرقانداق تەس تۈگۈننى ئىلىم - پەن ئارقىلىق يەشكىلى بولىدۇ. قارىغۇلارچە ئاڭسىز ياشاش ئادەم بالىسىغا خاس خۇسۇسىيەت ئەمەس. ئەقىل ئىنسانغا بىكار ئاتا قىلىنمىغان. شۇ مۇقەددەس ئەقىلنى ئىلىم بىلەن سۇغۇرساڭ بۇ دۇنيادىمۇ جەننەتنىڭ ئىشىكىنى ئاچقىلى بولىدۇ. سەن باشقىلار شۇنچە كۆپ نەرسىلەرنى، قىممەتلىك مۆجىزىلەرنى ئىختىرا قىلىپ مەدەنىيەت جەھەتتە كۆپ ئىلگىرىلەپ كەتكەن تۇرسا، مېنىڭ قولىمدىن نېمە كېلەتتى، دەپ قاراپ ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ كىشەنلەپ قويا. ئىنسانلار قانچىلىك يېڭى قانۇنىيەتلەرنى بايقىغانسېرى، ئېچىشقا تېگىشلىك سىر تېخىمۇ كۆپ، بىلىشكە تېگىشلىك ئىشلار تېخىمۇ زور، قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار تېخىمۇ كەڭ ۋە چوڭقۇر بولماقتا. ھېچ بولمىغاندا يېڭى كەشپىيات يارىتالمىساڭمۇ باشقىلار ئاللىبۇرۇن بىلىپ بولغان قانۇنىيەتلەرنى چۈشىنىپ بىلەلىشىڭمۇ ناھايىتى چوڭ ئىش. قاراىى بوۋىمىز مۇنداق دېگەن: «بۇ ۋۇجۇت ۋە ئالەم سىرلىرى پىشۇرۇلماي ئۆز پېتى خام قالدى، ئۇ قىممەت، دۇر يىپىلىرىغا تىزىلماي قالدى، گەرچە ھەركىم ئۆز ئەقلىچە مەنە ئېيتقان بولسىمۇ، لېكىن ئەسلى سىر ئۆز پېتى ئېچىلماي قالدى.» بۇ دۇنيانىڭ ئۆزى بىر بۈيۈك ھېكمەت بالام، ئىزدەنگەن ھەرقانداق ئادەمگە ئۆزىنىڭ سىرلىرىدىن خەۋەر بېرىپ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تۇرىدۇ، نادان ئادەم ئۈچۈن ئۆزىمۇ مەڭگۈ سىر بولۇپ قېلىۋېرىدۇ. بىلىم دېڭىزغا كىرىشنىڭ بىردىنبىر يول خېتى ئۆزلۈكىسى ئىزدىنىش، بالام. ئادەم ئۆزىنى مەڭگۈ ئوقۇغۇچى ھېسابلىشى كېرەك. كامالەتكە يەتتىم دەپ غادىيىش ئۆز - ئۆزىنى ئۆلتۈرۈش بىلەن باراۋەر. دۇنيادا تولۇق كامالەت دېگەن نەرسە يوق، پەقەت كامالەت ئۈچۈن كۈرەش قىلىش مەڭگۈلۈك. بالام، ئۇستازلىرىڭنى ۋە ئىلىم - ئەھلىنى ھۆرمەتلىگەيسەن. ئۇلارنىڭ ئالدىدىن توغرا ئۆتسە، ئۇلارغا تىل تەڭگۈزمە. ئۇستازىڭنى ھۆرمەتلىسەڭ سەنمۇ ھۆرمەتلىك بولۇپ قالسىەن. ئەلىشىر نەۋائىي بوۋىمىز: «ساڭا ئەقىدە قىلىپ بىر ئىلىم ئۆگەتكەن ئۇستازىڭنىڭ ھەقىقىتىنى سىڭ تىللا بېرىپمۇ ئادا قىلغىلى بولمايدۇ» دېگەن.

بالام، مەكتەپ ساڭا نېمىنى ئۆگىنىش، قانداق ئۆگىنىش يوللىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ، بىر قىسىم قانۇنىيەتلەرنى چۈشەندۈرىدۇ. مەكتەپتىكى ئۆگەنگەن بىلىمىڭلا تايىنىپ ھەممە نەرسىنى بىلىپ كەتتىم دېيىش ئازغۇنلۇق. ئادەمنىڭ بىلىمىدە كامالەتكە يېتىشى پۈتۈنلەي ئۆزىنىڭ تىرىشچانلىقىغا باغلىق. چۈنكى مەكتەپ ھاياتى ناھايىتى قىسقا، ئەمما سەن ئۈچۈن ئۆگىنىش مەڭگۈلۈك. سەن ئۆزۈڭگە ھەقىقىي ئىشىنىلىگەن چاغدىلا ئۇستازىڭدىن ھالقىپ كېتەلەيسەن. سەن قانچىلىك ئاز نەرسىنى بىلسەڭ بىلىگەنلىرىڭ ئۆزۈڭگە بەك كەڭ بىلىنىدۇ، قانچىلىك كۆپ نەرسىنى بىلگەنسېرى سەن بىلىمگەن ۋە بىلىشكە تېگىشلىك نەرسىلەرنىڭ قانچىلىك كۆپ ئىكەنلىكىنى ھېس قىلسەن.

بالام، ئادەم بىلىم ئىگىلەشتە نېمىنى ئۆگىنىش، نېمىنى ئۆگەنمەسلىك، قانداق ئۆگىنىش كېرەكلىكىنى بىلىۋېلىشى لازىم. قارىغۇلارچە نېمە ئالدىغا كەلسە شۇنىڭغا كۆڭۈل بېرىۋەرسە بولمايدۇ. بىلىم دېگەن كۆپ خىل بولىدۇ، بەزى بىلىملەر پاركىن، سېنىڭ پۈت - قولۇڭنى چۈشەپ قويمىدۇ، يەنە بەزى بىلىملەر ئىشپىنى قاناتلاندۇرىدۇ. شۇڭا، ھەممىنىلا بىلىم دەپ ئۆگىنىۋېرىش كۆزى ئوچۇق تۇرۇپ ھاسىغا تاپانغان ئادەمدەك سېنى ئوچ پۈتۈلۈك قىلىپ قويدۇ، سەندە مەۋقە ۋە مەيدان بولمايدۇ، دۇنيا قارىشىڭ مۇجمەللىشىدۇ، تەپەككۈرىڭنى تومۇزلايدۇ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىرادەڭنى بوشاشتۇرىدۇ. شۇڭا ئىلغار، تەرەققىياتقا، ئىستىقبالغا، ئۈمىدكە ئىشتىراك قىلىدىغان، كۈرەش قىلىشقا، ئۆزۈڭنى قەدىرلەشكە ئىلھاملاندۇرىدىغان ئىلىملەرنى ئۆگەنگىن. چۈشكۈن، زەمىپ ئىدىيىدىكى ئىلىمنى ھەرگىز ئۆگەنمە. بالام، ئىلىم - پەننىڭ بىرىنچى دۈشمىنى تەكەببۇرلۇق.

بالام، ئىجتىھات بىلەن ئۆگەنگەن ئىكەنسىن، ئۆگەنگەن بىلىملىرىڭنى جايىدا ئورۇنلۇق ئىشلىتىشىنى بىلگەنسىن. ئۆگەنمەك تولا مۇشكۈل، ئەمدى ئۆگەنگەننى ئەل ئۈچۈن سەرپ قىلىپ چىقىرىش تېخىمۇ مۇشەققەتلىك. خەزىنىدە دۇر - گۆھەرلەر تولۇپ ياتقىنى بىلەن ئۇنى ئىشلەتمەسە نېمە پايدا؟ دانىشمەنلەر ئېيتقانىكى، ئىلىم ئۆگىنىشتىكى مەقسەت يامان يولدىن يىراق بولماق ئۈچۈندۇر، ھەرگىزمۇ دۇنيا بېغىش ياكى يامان يولغا ئىشلىتىش ئۈچۈن ئەمەس. ئىلىم ئۆگىنىپ، ئۇنى ئەمەلدە ئىشلەتمىگەن كىشى قوش ھەيدەپ ئۇرۇق سالماق ياكى ئۇرۇق سېلىپ ھوسۇل ئالمىغان كىشىگە ئوخشاشتۇر. ئۆز ئىلىمنى ئىشلەتمىگەن ئالىم كىتاب ئارتىلغان ئۇلاغدۇر، دېگەن دانالار. بىر ئادەمدىن: «ئەمەلسىز ئالىم نېمىگە ئوخشايدۇ» دەپ سورىغانىكەن، ئۇ: «ئەمەلسىز ھەرىگە» دەپ جاۋاب بەرگەنىكەن.

2. پەرزەنتلەردە توغرا رىقابەت ئېڭىنى يېتىلدۈرۈش كېرەك

توغرا رىقابەت — ئىلگىرىلەش يولىدىكى پەلەمپەي.
— خاتىرەمدىن

ئىنساننىڭ تۇغما ئالاھىدىلىكىدىن بىرى مەنپەئەتپەرەسلىك. شۇنىڭ ئۈچۈن كىچىك بالىلاردا بولسۇن، چوڭلاردا بولسۇن، مەنپەئەت ئېڭى بولىدۇ. بوۋاق بالىلارمۇ ھەتتا ئۆزىگە تەۋە دەپ قارىغان نەرسىنى باشقىلارغا بېرىشكە كۆنمەيدۇ، باشقىلار قولىدىكى نەرسىنى زورلۇق بىلەن ئېلىۋالسا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يىغلايدۇ. مەكتەپ پېشىغا كىرگەندىن كېيىن، ئۆگىنىش داۋامىدا ساۋاقداشلار ئارا رىقابەت ئېڭى ئۆسۈپ بارىدۇ. بىراق يەنە بەزى بالىلاردا رىقابەت ئېڭى تۆۋەنرەك بولىدۇ. ئۇنداق بالىلارنىڭ ئالغا ئىلگىرىلەش روھى ۋە ئىرادىسى تۆۋەنرەك بولىدۇ. نەتىجىدە ئۆزى ئارقىدا قالمىدۇ، باشقىلار ئۆزىدىن ئېشىپ كېتەمدۇ، پەرۋاسىز مۇئامىلە قىلىدۇ.

خەلقىمىزنىڭ بالا تەربىيىلەش ئەنئەنىسىدە بوۋاق چېغىدىن تارتىپ شەخسىيەتچىلىك ئېڭىنى يوقىتىشقا تىرىشىدۇ. مەسىلەن، ئەگەر بوۋاقلارنىڭ قولىدا بىرەر نەرسە بولسا «ئەكىلىڭ، قولغىزدىكىنى ماڭا بېرىڭ» دەپ ئىرىكىلىتىدۇ. بەزى بالىلار دەرھال تەنڭلەيدۇ، بەزى بالىلار باشقىلار ئېلىۋالمىسۇن دېگەندەك دەرھال قولىنى تارتىدۇ. بۇ ۋاقىتتا ئانا «بېرىڭ، ئۇ ئاداش ئەمەسمۇ، ئاچاش ئەمەسمۇ، ئۇكاش ئەمەسمۇ، مېنىڭ بالام ياخشى، بېرىدۇ» دەپ بالىلارنىڭ قولىدىكى نەرسىنى باشقىلارغا بېرىشكە ئىلھاملاندۇرىدۇ. ئاندىن بالا قولىدىكى نەرسىلەرنى باشقىلارغا سۈنىدۇ. بۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى پەرزەنت تەربىيىسى داۋامىدا شەكىللەنگەن بىر ياخشى سەنئەت. ئەگەر ئاتا - ئانىسى «قولغۇدىكى نەرسىنى ھەرگىز بىرىكىمگە بەرمە جۈمۇ» دەپ تاپىلىغان بولسا، ئۇ بالا ھەرگىزمۇ قولىدىكى نەرسىنى باشقىلارغا بەرمەيدۇ.

خوش، مۇشۇنداق پىسخىك جەريان تەدرىجىي ھالدا بالىلاردا رىقابەت ئېڭى ۋە مەنپەئەتپەرەسلىك ئېڭىدىن ئىبارەت ئىككى خىل خاراكتېرنى يېتىلدۈرىدۇ. ئەگەر بۇ جەھەتتىن توغرا ۋە ئىلمىي يېتەكلەش بولمىغاندا، بالىلاردىكى مەنپەئەتپەرەسلىك ئېڭى تېخىمۇ چوڭقۇرلىشىپ، ساۋاقداشلىرى بىلەن دۈشمەنلىشىپ قالىدىغان، چىقىشالمايدىغان، خۇيلىنىدىغان بولۇپ قالىدۇ. ھەتتا بەزى ئىچى كۈچلۈك بالىلار دەستە كەينىدە قالسا، باشقىلارغا يېتىشەلمەسە، ئۆزىچىلا مەكتەپتىن قاچىدىغان ئەھۋاللارمۇ يۈز بېرىدۇ. ئۆگىنىشتە ياخشى، ئالدىدا ماڭغان ئوقۇغۇچىلار مەكتەپكە بېرىشقا ئالدىرايدۇ. مەكتەپتىن قاچقان بالىلار باشقىلارنىڭ كەينىدە قالغانلىقى، شۇ سەۋەبلىك كۆپرەك تەقىد ئاڭلاپ ساۋاقداشلىرىنىڭ ئالدىدا غۇرۇرى ئازار

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يېگەنلىكى ئۈچۈندۇر. شۇڭا ئاتا - ئانىلار بالىلارغا كىچىكىدىن تارتىپ ئىككى ياقلىما تەربىيە بېرىشكە ئادەتلىنىشى كېرەك. بىرى، ئۇلاردا كەڭ قورساقلىق، سەرۋانلىق ۋە چىدامچانلىق بولسۇن، يەنە بىرى، كۈچلۈك رىقابەت ئېڭى بولسۇن.

بۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار بالىلارنىڭ روھىي ھالىتىدىكى زىددىيەتنىڭ تۈپ سەۋەبىنى سەۋرچانلىق بىلەن بىلىشى، شۇنىڭغا ئاساسەن نەسەت قىلىپ بالىلارنى قايىل قىلىشى كېرەك. يەنە باشقىلار بىلەن دۈشمەنلىشىش ۋە باشقىلار بىلەن زىددىيەتلىشىشكە سەۋەب بولىدىغان گەپلەر بىلەن بالىلارنىڭ سەبىي قەلبىگە زىددىيەت ئۇرۇقىنى چېچىپ قويۇشقا تېخىمۇ بولمايدۇ. ئەگەر پەرزەنتلەرنى توغرا، ئادىل بولغان رىقابەت ئېڭىغا يېتەكلىمىگەندە، ئاخىرقى ھېسابتا بالىلار چوڭ بولۇپ، شەخسىيەتچىلىك ۋە قارا نىيەتلىكنى توغرا رىقابەت ئورنىغا دەستىدۇ - دە، نەتىجىدە ئۆزىنىڭ ئىلگىرىلەش يولىنى ئۆزى قاشالاپ قويدۇ، كۆرەلمەسلىك، ھەسەت ۋە پىتەنە - پاساتقا ئادەتلىنىپ قالىدۇ.

• بالىلار گۆدەك چاغلاردا: «بالام، ئۇزۇڭدىن ئۈمىدسىزلەنمە، ئازراق تىرىشچانلىق كۆرسەتسەڭ، سەنمۇ باشقا ساۋاقداشلىرىڭغا ئوخشاش ئىلغارلار قاتارىغا كىرەلەيسەن. ئىلغار بالىلار بىلەن ئارىلىشىپ ئۇلاردىن ئۆگەنگىن. ئەگەر ئۇلارغا ئۆچمەنلىك قىلساڭ، كۆزى كىچىك، كۆرەلمەس، ئىچى تار، ئىقتىدارسىز ئادەم قاتارىغا كىرىپ قالسىەن. ساۋاقداشلىرىڭ ياخشى نەتىجىگە ئېرىشكەن بولسا، ئۇلاردىن خۇشال بولغىن. ئۇ سىلەرنىڭ سىنىپىڭلارنىڭ شان - شەرىپى بولغانىكەن، ئۇ ھەم سېنىڭ شان - شەرىپىڭ دەڭلار.

ئەگەر نەمۇنچى بالىلار چېكىنىپ كېتىپ روھسىزلىنىپ قالسا: «بالام، بىر ئادەم مەڭگۈ ئىلغار بولىدىغان، يەنە بىرى مەڭگۈ ئارقىدا قالدىغان ئىش بولمايدۇ. ئۇلارمۇ ئىلغارلار قاتارىغا كىرىش ئۈچۈن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تىرىشىدۇ ئەمەسمۇ. ئىلگىرىلەش دېگەن شۇنداق بولىدۇ. ئۇنىڭدىن مەيۈسلىنىپ كېتىشكە بولمايدۇ. ساۋاقداشلىرىڭنىڭ سەندىن ئېشىپ كەتكەنلىكى يۇساغا تېخىمۇ زور ئىلھام ۋە تۈرتكە بولىدۇ. سەن بولساڭ سەندىن ئېشىپ كەتكەن ساۋاقداشلىرىڭنى ئالقىشلا ۋە چىن كۆڭلۈڭدىن تەبرىكلە» دەڭلار.

پەرزەنتىڭلار قۇرامىغا يېتىپ قالغاندا: «بالام، بىزدە ئېشەك - ئېشەكتىن قالسا قۇلقىنى كەس، دېگەن گەپ بار. سەن ئۆزۈڭگە قاتتىقراق تەلەپ قويغىن. سەندىمۇ باشقىلارغا ئوخشا ئەقىل - پاراسەت بار. تىرىشچانلىق كۆرسىتىدىغانلا بولساڭ ھەرگىز مەغلۇپ بولمايسەن. باشقىلار بىلەن دۈشمەنلەشمە ھەم پۇت تېپىشمە، باشقىلارغا ئورا كۈلۈش خىيالدىمۇ بولما. ئۆزۈڭگە ئىشەنچىڭ بولسا، شان - شەرەپ ۋە نام - ئابرويىنى باشقىلارنىڭ مۇرىسىگە دەسسەپ ياكى ئۇلارنىڭ پۇتىغا پۇت قويۇپ تۇرۇپ ئەمەس، بەلكى يۈرىكىڭنى ئالقىنىڭغا ئېلىپ قويۇپ تىكىلگىن. كەڭ قورساقلىق ئىنسان ئۈچۈن بىر بايلىق، ئەقىللىقلارنىڭ قەلبى مانا شۇنداق بولىدۇ. ھەرقانداق ئىشقا غەيرەت، شىجائىتىڭگە تايىنىپ تۇتۇش قىلىمىساڭ، ھەر قاچان تەپەككۈر كەمىرىڭ ئۈزۈك بولۇپ قېلىپ، تىتىرىگەن سۇدا ئەكسىڭنى كۆرەلمىگەندەك، ياخشى تەدبىر خاتىرەڭ ئەينىكىدە كۆرۈنمەيدۇ. ھەرقانداق ئىشقا كىرىشىشتە ياپسام پىشارمۇ، كۆمىسەم پىشارمۇ، دەپ ئىككى خىيال بولۇپ تۇرۇۋەرسەڭ، ھەرقانچە قارىغىنىڭ بىلەنمۇ تەلەپ، مەقسەت دىدارىنى كۆرەلمەيسەن، ئەقىل لەۋھەسىگە ھەرقانچە قارىغىنىڭ بىلەنمۇ، ئۇنىڭغا مەقسەت رەقىمىنى ئويالمايسەن؛ ئەگەر ئۆزۈڭدە باشقىلاردىن ئۆتۈپ كەتكۈدەك مادار ۋە ئىقتىدار بولمىسا، ئۇلارنى قوللاپ، ئۇلارغا كەڭ يول ئېچىپ بەر بالام» دەپ نەسىھەت قىلىڭلار.

3. پەرزەنتلىرىمىز «تەقدىر» بويۇنتۇرۇقىغا
ئەسىر بولۇپ قالمىسۇن

ھەرقانداق بىر قوۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىشىگە ئاللا
ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتەيدۇ.

— سۈرە. رەئد 11 - ئايەت

«تەقدىر» — سىرلىق ھەم مۇتلەق نەرسىمۇ؟ ئۇنداقتا سىز ئۇنى
قانداق چۈشىنىسىز؟

كۈندىلىك تۇرمۇشىمىزغا ياكى پۈتۈن ھاياتىمىزغا «تەقدىر»
ھەققىدىكى قاراش، چۈشەنچە مۇئەييەن دەرىجىدە ئۆز تەسىرىنى كۆرسىتىپ
تۇرىدۇ. نۇرغۇنلىغان ۋەقە، ئىش - ھەرىكەتلەرنىڭ شەكىللىنىشى ۋە
تۈگەللىنىشىنى بىز كۆپىنچە «تەقدىر» گە باغلاپ چۈشىنىمىز ۋە
چۈشەندۈرىمىز.

سەگەك مېڭە، ئۆتكۈر كۆز بىلەن نەزەر سالىدىغان بولساق، بىزنىڭ
«تەقدىر» ھەققىدىكى چۈشەنچىمىز يۈزە ۋە بىر تەرەپلىمە بولغانلىقتىن،
ئۇ بىزنىڭ ئېڭىمىزنى، روھىمىزنى، ئەركىمىزنى ۋە ئىستىقبالىمىزنى
قامال قىلىپ قويغان.

«تەقدىرگە تەن بەرگۈلۈك»، «تەقدىرسىز قىل تەۋرىمەيدۇ»،
«ئىختىيارىمىز تەقدىرنىڭ قولىدا»، «پېشانىمىزگە شۇنداق پۈتۈلگەن»
دېگەنگە ئوخشاش بىر يۈرۈش ئۇقۇملار زامانلاردىن بېرى داۋاملىشىپ كەلدى
ۋە روھىمىزغا سىڭىپ كەتتى. ئەۋلادلارنى رايش قىلىپ تەربىيەلەش،
شۈكۈر - قانائەت قىلدۇرۇشنىڭ ئەڭ چوڭ دەسمايىسى بولغان بۇ خىل
قاراشلار نۇرغۇن ئائىلىلەردە پەرزەنتلەرنى تەربىيەلەشتىكى، بەزلەشتىكى
مىزان بولۇپ قالدى. مۇشۇنداق تەرغىب قىلىش ۋە تەربىيە بېرىش ئۇسۇلى
ئىلمىي ۋە توغرا بولامدۇ؟

شۇنى بىلىش كېرەككى، دۇنيادىكى بارلىق مەۋجۇداتلار مۇئەييەن
باغلىنىش ئىچىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. بۇنى تەبىئىي قانۇنىيەت دەيمىز.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەسىلەن، تۇغۇلۇش ۋە ئۆلۈش، كۈننىڭ ئەتىگەندە شەرقىدىن چىقىپ غەربكە ياتقانلىقى، كېچە ۋە كۈندۈزنىڭ قانۇنىيەتلىك تەرتىپتە ئالمىشىپ تۇرۇشى بىر خىل تەبىئىي قانۇنىيەت. ھېچقانداق قۇدرەتلىك كۈچنىڭمۇ بۇنى ئۆزگەرتىشكە قۇربى يەتمەيدۇ. جەمئىيەتمۇ مۇئەييەن قانۇنىيەت بىلەن تەرەققىي قىلىدۇ. ئۇنىڭ تۈپ نېگىزى ئادەمنىڭ پائالىيەتچانلىقى ۋە ئىجادچانلىقى ئارقىلىقلا ئورۇنلىنىدۇ. ئىنسانلار تۇرمۇش ئەمەلىيىتى داۋامىدا ھاياتىنىڭ، ئىجتىمائىيەتنىڭ قانۇنىيىتىنى ۋە تەبىئەتنىڭ قانۇنىيىتىنى بايقايدۇ ياكى تونۇيدۇ. ئۇلارنىڭ بىلىش تەجرىبىسى دۇنيانى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق ئۆزلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە گۈللەندۈرۈشكە تۈرتكە بولىدۇ. مەسىلەن، نەم يەرگە ئۇرۇق چاچسا زىرائەت ئۈنىدىغانلىقى بىر تەبىئىي قانۇنىيەت، ئادەمنىڭ ئۆگىنىش ۋە تىرىشچانلىق ئارقىلىق كامالەتكە يېتىشى بۇ بىر ئىجتىمائىي قانۇنىيەت. ئىنسانلار بۇ قانۇنىيەتلىك باغلىنىشلارنى بايقىغاندىن كېيىن ئاندىن تېرىقچىلىق قىلغان ۋە ئۆگىنىش ئارقىلىق ئۆزلىرىنى بارا - بارا قۇدرەتلىك قىلالىغان. «ئادەم بۇ دۇنياغا قانداق ئۇرۇق چاچسا شۇنىلا ئورۇدۇ، تېرىق تېرىسا تېرىق ئالىدۇ، بۇغداي تېرىسا بۇغداي ئۈنىدۇ، تېرىمىسا ھېچ نەرسىگە ئېرىشەلمەيدۇ؛ ياخشىلىق ئۇرۇقىنى چاچقان ئادەم ياخشىلىققا ئېرىشىدۇ، يامانلىق ئۇرۇقىنى چاچقان ئادەم يامانلىققا ئېرىشىدۇ» دېگەن. مانا بۇ تەقدىرنىڭ ئىجتىمائىي قانۇنىيىتىنىڭ ئىلمىي يېشىمى. بۇنىڭدىن قارىغاندىمۇ، ئاتا - ئانىلار ئالدى بىلەن «تەقدىر» توغرىسىدىكى چۈشەنچىنى ئىلمىي ئاساستا تونۇۋېلىشى كېرەك. شۇنداق قىلغاندىلا ئاندىن پەرزەنتلەرنى توغرا دۇنيا قاراش، ئىلمىي «تەقدىر» قارىشى بىلەن تەربىيەلەش مەقسىتىگە يېتەلەيمىز.

مەلۇمكى، تەبىئەت دۇنياسىدىكى بارلىق مەشھەت ئىنسانلار ئۈچۈن ئورتاق يارىتىلغان. ھەرگىزمۇ بىرىمىزگە كۆپرەك، مولراق تەقسىم قىلىنىپ، يەنە بىرىمىزگە ئازراق تەقسىم قىلىنغان ئەمەس. قانداقتۇر بىرىمىزنىڭ «زۇۋۇلىسى يوغان ئۈزۈلۈپ، يەنە بىرىمىزنىڭ زۇۋۇلىسى كىچىك ئۈزۈلگەنمۇ ئەمەس. بارلىق ئىنسانلارغا ئەقىل - ئىدراك، ئىشلەشكە قول، مېڭىشقا پۈت، كۆرۈشكە كۆز، ئاڭلاشقا قۇلاق، يېيىشكە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئېغىز ئوخشاش ئاتا قىلىنغان، شۇنداق تۇرۇقلۇق بىزنىڭ ئاتالمىش «تەقدىر» دىن نالە قىلىشقا نېمە ئاساسىمىز بولسۇن؟ ئەگەر بىز ئۆزىمىزنىڭ بەختسىزلىكىنى، ئىقتىدارسىزلىقىمىزنى، نامراتلىقىمىزنى ياكى بايلىقىمىزنى، بەختىمىزنى «تەقدىر» دىن كۆرسەك، ئۇنداقتا ئادەم تۇغۇلۇشىدىنلا بايلىق تاجىنى كىيىپ چۈشۈشى ياكى كەمبەغەللىك كۇلاسىنى كىيىپ چۈشۈشى كېرەك بولىدۇ. بۇنداق ئىبارىنى كىم قايسى مۇقەددەس كىتابلاردىن ئوقۇغان؟ يەنە شۇنىڭغىمۇ دىققەت قىلايلى: مەلۇم ئادەم دەسلەپتە ئىنتايىن باي ياكى كەمبەغەل ئىدى، كېيىن ئۇ بىردىنلا كەمبەغەل ياكى باي بولۇپ كەتتى. ئۇنداق بولسا، ئۇنىڭ ھاياتى يېرىم يولغا كەلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ تەقدىرى ھەققىدە يېڭىۋاشتىن ھۆكۈم چىقىرىلغان بولامدۇ؟

ياق! تەقدىرنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ھەممە ئادەم ئېتىراپ قىلىدۇ. چۈنكى يۇقىرىدا بايان قىلىپ ئۆتكىنىمىزدەك، ياخشىلىق ئۇرۇقىنى چاچقان ئادەم ياخشى تەقدىرگە ئۇچرايدۇ، يامانلىق قىلغانلار يامان تەقدىرنىڭ قىسمىتىگە يولۇقىدۇ. بۇ نېمە ئۈچۈن؟ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، بۇ دۇنيادا ياخشىلىقمۇ بار، يامانلىقمۇ مەۋجۇت، بايلىقمۇ بار ھەم كەمبەغەللىكمۇ بار. بەختمۇ بار، بەختسىزلىكمۇ ھەر دائىم بەختكە ھەمراھ. لېكىن باي قىلىپ قويغان ياكى كەمبەغەل قىلىپ قويغان، ساق قىلىپ قويغان ياكى ئاغرىق قىلىپ قويغان، ياخشى قىلىپ قويغان ياكى يامان قىلىپ قويغان، بەختلىك قىلىپ قويغان ياكى بەختسىزلىككە دۇچار قىلىپ قويغان قانداقتۇر «تەقدىر» بولماستىن، بەلكى ئۆزىمىز قىلغان سەۋەبىمىزدە. شۇنىڭدىن كۆرۈشكە بولىدۇكى، «تەقدىر» دېگەن ھەر بىر ئادەمنىڭ ئۆز ئىلكىدە بولىدۇ.

بۇ ھەقىقەتكە قايىل بولغۇچى ھەرقانداق كىشى ئەتراپلىق تەھلىل قىلغاندا بۇلارنىڭ ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىۋالالايدۇ. پەرزەنتلەرگە توغرا ئەقىدە، ئىلمىي تەقدىر قارىشىنى سىڭدۈرۈش، ھەرگىزمۇ خۇراپاتلىق پاتقىقىغا پاتۇرۇپ قويماسلىق كېرەك.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، بۇ دۇنيا سەۋەب ئالىمى، شۇڭا كونىلار «سەۋەب قىلساڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سېۋەتتە سۇ توختايدۇ» دېگەن. سەۋەبىسىز، ئەجىر - مېھنەتسىز ھېچقانداق مەنزىلگە يېتەلمىشك مۇمكىن ئەمەس. سەن ئۆزۈڭگە نېمىنى راۋا كۆرگەن بولساڭ ۋە بۇ يولدا قانداق تەقدىر توغىنىنى قوپۇرغان بولساڭ، تەقدىرنىڭ شۇ يەردە بولىدۇ. سەن ئۆزۈڭگە مەردلىك يولىنى مەقسەت قىلغان بولساڭ، سېنى ھېچكىم نامەردلىك بەتنامى بىلەن قارىلىيالمايدۇ؛ نۇرغۇن ئادەم ئۆزىنىڭ رەزىللىكى، زەئىپلىكى ۋە ئىقتىدارسىزلىقى سەۋەبلىك ئۆزىنى خارلىق ۋە ئازابلىق كويىلارغا مۇپتىلا قىلىدۇ. شۇڭا دانىشمەنلەرنىڭ «تەقدىردىن كۆرمەي ئۆزۈڭدىن كۆر» دېگەن ھېكمىتى يادىڭدا بولسۇن. بىر چىشلەم ناننىڭ تەمىدە ئۆزىنى ئۆزى باغرى تاش مەلئۇنلارنىڭ ئايىغىغا باش قويغۇزۇپ، ھاقارەت تەستەكلىرى، خورلۇق تېپىكلىرىنى يەيمۇ ئۆزىگە شەرەپ بىلىپ يۈرىدىغان تەبىئەتسىز ئادەملەرنىڭ ھېكايىسى كۆپقۇ.

ئەلىشىر نەۋائىي، ھارام تاماق، پەس تەبىئەتلىك بىر كىشى ھەققىدە مۇنداق ھېكايە قىلغان:

خەلىق ئارىسىدا بىر غەيرەتسىز كىشى بار ئىدى. خالايق ئۇنىڭ ئۆلۈمتۈك ۋە غەيرەتسىزلىكىنى كۆرۈپ، ھەربىرى بىردىن مۇشت ياكى تەستەكلىرىنى ئۇراتتى. شۇ ئارقىلىق ئۇ كىشىلەردىن بىر لوقمىدىن نان ئېلىپ يەيتتى، كىشىلەر قانچە قوغلىسىمۇ كەتمەيتتى؛ بەلكى ئۇ باغرى تاش زالىملارنىڭ ئۆيىدىن چىقمايتتى. كىشىلەر ئۇنى بۇ جايلارغا ئۆگىتىۋالغانىدى. ئۇنى خالىغان بىر كىشى كېلىپ تەپسە، بىر چۆرگىلەپ توختايتتى. ئۇ غەيرەتسىز، پەس كىشى ئۇنىڭ بەدىلىگە تەپكۈچى كىشىدىن بىر نەرسە ئالاتتى. چۈنكى ئۇنىڭ نەرخى شۇنىڭغا توختىغانىدى. ھەر كىشى ئۇنىڭغا بىر پارچە نان بەرسە، نەپسىنىڭ خاھىشى بويىچە ئۇنى ئېلىپ ئاغزىغا سالاتتى. نان بەرگۈچى شۇ ھامان بىر مۇشت سالاتتى - دە، ئۇ كىشى يەرگە يىقىلاتتى. گەرچە ناننى يەپ قورسىقى تويىسىمۇ، لېكىن مۇشتىنى يەپ ھېچ نەرسە يېمىگەندەك يۈرەتتى ...

دېمەك، بىلىش لازىمكى، ئۇنداق يامان قىسمەتنى ھەرگىز ئۇلارغا تەقدىر ئېلىپ كەلگەن ئەمەس، بەلكى ئۇلار ئۆز رازىلىقى بىلەن ئاشۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تەقدىرگە ئۆزلىرىنى بەخشەندە قىلغان؛ ئۆز تەبىئىتىڭ سېنى قانداق تەقدىرگە ئىشتىراك قىلسا سەن شۇنداق تەقدىرنىڭ ئىلكىدە بولىسەن. شۇڭا بىز پەرزەنتلىرىمىزگە تەربىيە قىلغاندا، ئىلمىي، ئەتراپلىق، توغرا چۈشەنچىلەرنى ئۇلار ۋۇجۇدىغا سىڭدۈرۈپ، تىرىشچان، ئەخلاقلىق، پاراسەتلىك، قەيسەر كىشىلەردىن بولۇشقا يېتەكلەيلى. ئۇلار ھەرگىزمۇ «تەقدىر» بويۇنتۇرۇقىنىڭ رايىش ئەسرلىرىدىن بولۇپ قالمىسۇن!

4. پەرزەنتلەرنى كىتابقا ھېرىسمەن قىلىش كېرەك

كىتاب — ئەقىل پەرزەنتىدۇر.

— ژ. سىفىت

پەرزەنتلەرنى كىچىكىدىن باشلاپ كىتاب دۇنياسىغا باشلاپ كىرىش، ئۇلاردا كىتابقا مۇھەببەت تۇيغۇسىنى ئورنىتىش پەرزەنت تەربىيىسىدە قەتئىي ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك مۇھىم تەربىيەلەش ئۇسۇللىرىدىن بىرى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن ئاتا - ئانىلار كىتابنىڭ قىممىتى، ئۇنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدىكى رولىنى توغرا تونۇشى كېرەك.

بىلىش كېرەككى، كىتابنىڭ بارلىققا كېلىشى ئىنسانلارنىڭ ئەقلىي بايلىقلىرىنىڭ مەڭگۈلۈك مىراس قىلىشىنى زور دەرىجىدە ئالغا سىلجىتىشى. ئۇ ئىنسانىيەتنىڭ تارىخى ۋە مەدەنىيەت مۇساپىسىنى يورۇتقۇچى جاھاننەما بولۇپ خىزمەت قىلدى. شۇڭا يېزىقنىڭ پەيدا بولۇشىدىن بۇرۇنقى تارىخنى قاراڭغۇ تارىخ دەيمىز. كىتاب ئىنسانلارنىڭ بىلىش نەتىجىلىرى، ئەقلىي جەۋھەرلىرىنى يورۇتقۇچى مەشئەل بولدى، شۇنداقلا ئۆتمۈشنى بۈگۈنگە، بۈگۈننى كېلەچەككە تۇتاشتۇرىدىغان قۇدرەتلىك كۆۋرۈككە ئايلاندى. ئۇ ئىنسانلارنىڭ ھايات مۇساپىسىدە دۇچ كەلگەن قاراڭغۇلۇقلىرىنى يورۇتقۇچى چىراغ، يۇقىرى ئۆزلەش يولىدىكى شوت، ئەقىل - پاراستى ئۈچۈن ئاچقۇچ، بىلىم قۇرۇلمىسى ئۈچۈن چەكسىز خەزىنە بىلەن تەمىن ئەتتى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ سىر ئەمەسكى، تارىختا بارلىققا كەلگەن ھەرقانداق بىر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئالىم كىتابقا تايانماي تۇرۇپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىغان ئەمەس. ئۇلار ئۆزىدىن بۇرۇنقى ئۇلۇغ ئەربابلارنىڭ قىممەتلىك ئەسەرلىرىدىن مول ئوزۇق ئېلىپ، ئۇنى ئۆزىنىڭ ئەمەلىي تەجرىبىسى ۋە ئەقىل - پاراسىتى بىلەن يۇغۇرۇپ تاكامۇللاشتۇرغان ۋە تەرەققىي قىلدۇرغان. «كىتابخانلىق لەززىتى ۋە سەنئىتى» دېگەن ئەسەردە يېزىلىشىچە، ئىككى مىڭ يىل بۇرۇن سۇلايمان پادىشاھ مۇنداق چاقىرىق قىلغانىكەن: «كىتابنىڭ پەيدا بولۇشى مەڭگۈلۈك چەكسىزلىك. ①» «باسما ماتېرىيال بىزنىڭ ھەقىقەت دۆلىتىگە كىرىشىمىزنىڭ يول خېتى، دۆلىتىمىزدە ئەڭ كىچىك كۈتۈپخانىلار بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى خەزىنە، بىلىم دۇنيادىكى ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئۇلۇغ خاسىيەتلىك تەرجىمىھالى.» يۇقىرىقى كىتابنىڭ كىرىش سۆزىدە مۇنداق دېيىلگەن: «كىتاب بولمىغان دۇنيا ھېچقانداق بوستانلىق بولمىغان قۇملۇققا ئوخشاش، بۇنداق دۇنيادا ئىنساننىڭ گەۋدىسى بەلكىم ساقلىنىپ قالار، لېكىن ئۇنىڭ روھىنى ھەرگىز سۇغىرالمايدۇ. تەربىيىلىنىش يوق مۇھىتتا ناھايىتى تېزلا قۇرۇپ ئۆلۈپ قالىدۇ.» يۇقىرىقى بايانلار ئارقىلىق شۇنداق خۇلاسەگە كېلىش مۇمكىنكى، يەر شارىدا ساقلىنىۋاتقان ھەرقانداق قىممەتلىك خەزىنەمۇ كىتاب ئارقىلىق ساقلىنىۋاتقان بىلىم خەزىنىسىدىن قىممەتلىك بولالمايدۇ.

ئۇنداق بولسا كىتابنىڭ پەرزەنتلەرنى تەربىيەلەشتىكى رولى قايسى جەھەتلەردە ئىپادىلىنىدۇ؟

بىرىنچى، كىتاب پەرزەنتلەرگە سىلەر بېرىشكە قادىر بولالمىغان ناھايىتى نۇرغۇن نەرسىلەرنى بېرىدۇ، ھەتتا مەكتەپ بېرەلمەيدىغان بىلىملەرنى بېرەلەيدۇ. كىتاب ئارقىلىق بالىلار دۇنيانى چۈشىنىدۇ، ئادەملەرنى چۈشىنىدۇ، ياشاشنى ئۆگىنىدۇ.

ئىككىنچى، كىتابنىڭ رولى نەزەرىيە جەھەتتىن ئەمەس، مۇھىمى ئەمەلىيەت جەھەتتە ئىپادىلىنىدۇ. كىتاب بىلىش قىممىتىگە،

① ئاۋەين: «كىتاب ياراتقان دۇنيا»، بېكۇن قاتارلىقلار تۈزگەن «كىتابخانلىق لەززىتى ۋە سەنئىتى»، جۇڭگو دوستلۇق نەشرىياتى، 1988 - يىل نەشرى، 14 - بەت.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تەربىيىلىنىش قىممىتىگە ۋە تەپەككۈرنى چېنىقتۇرۇش قىممىتىگە ئىگە. پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلىي قابىلىيىتىنى چېنىقتۇرۇشتا كىتابتىن ياخشى قورال يوق. چۈنكى كىتاب ئوقۇش جەريانى ماھىيەتتە تەپەككۈر قىلىش جەريانى. بالىلار كىتاب ئوقۇۋاتقاندا توختىماستىن پىكىر قىلىدۇ، تەسەۋۋۇر قىلىدۇ، ھۆكۈم قىلىدۇ، باھالايدۇ، ئەقلىي خۇلاسە چىقىرىدۇ. شۇڭا، ئامېرىكىلىق ئوقۇتۇش مۇتەخەسسسى R. C. شىرۋى «ئوقۇرمەنلەر ئۈچۈن تەرىمىلەر» ژۇرنىلىدا كىتاب ئوقۇش ئۇسۇلىنى تونۇشتۇرغان كىتابچىنى ئېلان قىلغان. ئۇنى «ئوقۇش — بىر تەپەككۈر جەريانىدۇر» دەپ ئاتىغان. كىتابنى كۆپ ئوقۇغان بالىلارنىڭ مەنتىقىي تەپەككۈرى ۋە ئوبرازلىق تەپەككۈرى يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ. كىتاب ئوقۇمايدىغان بالىلارنىڭ تەپەككۈرى بارا - بارا دات باغلاپ قاتمىلىشىپ قالىدۇ، شۇنىڭ بىلەن مەسىلىلەرنى كۆزىتىش، مۇلاھىزە قىلىش، ئۇنىڭغا باھا بېرىش ئىقتىدارى زور دەرىجىدە تۆۋەنلەپ كېتىدۇ - دە، مۇستەقىل پىكىر قىلىش ئىقتىدارى بولمايدۇ، نەتىجىدە ئۇلار «ماقۇل» دەيدىغان ياغاچ قونچاققا ئايلىنىپ قالىدۇ.

ئۈچىنچى، كىتاب — ئىجاد قىلىش ۋە يېڭى بىلىملەرنى مەيدانغا چىقىرىشنىڭ بۆشۈكى.

تۆتىنچى، كىتاب — بۇرۇقتۇرمىلىق مۇھىتتىن سىرتلارغا ئېلىپ چىقىپ ساياھەت قىلدۇرىدىغان ئۇچقۇر كېمە. ئۇ ئۇلارنى باشقىلارنىڭ قەلب دۇنياسىغا باشلاپ كىرىدۇ، قەدىمكى دەۋرلەرگە باشلاپ بېرىپ دانالار بىلەن ئۇچراشتۇرىدۇ، دۇنيا بىلەن ئۇچراشتۇرىدۇ. دۇنيادا ھېچقانداق ئادەم كىتاب سەير قىلدۇرغان دۇنيانى ئەمەلىيەتتە سەير قىلالىشى مۇمكىن ئەمەس. كىتاب پەرزەنتلەرنىڭ ئالەمنىڭ ئىچكى ماھىيەتلىرىنى چۈشىنىشىگە ھەم زېمىن ھازىرلايدۇ.

بەشىنچى، كىتاب پەرزەنتلەرنىڭ كەيپىياتىنى تۇراقلاشتۇرۇش، ئەخلاقىي كەيپىياتىنى ساغلاملاشتۇرۇش، روھىنى ئۇرغۇتۇش، ئېغىر كۈنلەرگە قالغاندا ئۇلارغا سىرداش بولۇش رولىنىمۇ ئوينايدۇ. ئالتىنچى، ياخشى كىتاب بالىلارنى بۇرۇقتۇرمىلىقتىن،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۈمىدسىزلىكتىن، زېرىكىشتىن ئازاد قىلىدۇ.

يەتتىنچى، كىتاب ھاردۇق چىقىرىش، ئېستېتىك زوق بېرىش، ھاياجانغا چۆمدۈرۈش رولىغا ئىگە.

سەككىزىنچى، كىتابقا بېرىلگەن بالىلار ئەخلاقلىق، پەزىلەتلىك بولۇپ، تەمكىن خاراكتېرنى يېتىلدۈرەلەيدۇ. ئۇلار بىكار ۋاقتىنى مەنسىز ئويۇنلار بىلەن ئەمەس، بەلكى كىتاب ئوقۇش بىلەن ئۆتكۈزىدۇ، نەتىجىدە ئۆزىنىڭ يامان يولغا كىرىپ قېلىشىنى زور دەرىجىدە تىزگىنلەيدۇ.

شۇڭا ھۆرمەتلىك ئاتا - ئانىلارغا تەۋسىيىمىز شۇكى، گەرچە ئۆزىڭىز كىتاب ئوقۇمىسىڭىزمۇ، ئۆزىڭىز چۈشەنمىسىڭىزمۇ، پەرزەنتىڭىزنىڭ كىتاب ئوقۇش قىزغىنلىقىنى بوغماڭ، ئىمكانىيەت بولسىلا ئۇلار ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بېرىڭ. ئۆيىڭىزدە زىننەت ئۈچۈن تىزىپ قويۇلغان خرۇستال قاچىلار، گىلەم ۋە باشقا ھەشەمەتلەر ئەمەلىيەتتە بىر كىتابنىڭ زىنىتىچىلىك قىممەتكە ئىگە ئەمەس. دانىشمەنلەر «كىتابىز ئۆي — جانىمىز تەن»، «قايسى ئائىلىدە كىتاب ئوقۇلمىسا ئۇ مەزمۇنە مۈكەممەل ئائىلە بولالمايدۇ» دېگەن. بالىلارنى ياخشى كۆرسىڭىز ئۇلارنى كىتاب ئوقۇش بەختىدىن مەھرۇم قىلماڭ. بېت. سىرىق مۇنداق دېگەن: «دۇنيادا ئەڭ بەختسىز ئادەم ئاشۇ ياخشى كىتابنى ئوقۇپ ئىگە بولۇشقا تېگىشلىك روھنى قاندۇرىدىغان لەززەتتىن بەھرىمەن بولالمىغان ئادەمدۇر.» سىز كىتاب ئارقىلىق ئىگە بولىدىغان بەختتىن قانچىلىك بەھرىمەن بولالدىڭىز؟ ئۆيىڭىزدە بىرەر كىتاب جاھازىسى بارمۇ؟ جاھازىڭىزدا قانچىلىك كىتاب بار؟ بۇ ئۆزىڭىزنىڭ مەدەنىيەتلىك ئىكەنلىكىڭىزنى، ئىلىم - پەنگە قانچىلىك كۆڭۈل بۆلىدىغانلىقىڭىزنى، پەرزەنتلەرنىڭ تەربىيىلىنىشىگە قانچىلىك كۆڭۈل بۆلگەنلىكىڭىزنى ئۆلچەپ كۆرۈشىڭىز ئۈچۈن مۇھىم سىناق. سىز ھېچ بولمىغاندا بالىلارغا كىتابنىڭ رولىنى ۋە قىممىتىنى چۈشەندۈرگىدەك چۈشەنچىگە ئىگە بولۇڭ.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، كىتاب ئوقۇشقا ئادەتلەنگىن. كىتاب دېگەن بەك ئۇلۇغ نەرسە. ئۇ مەنىۋى نازۇ نېمەتلەر توپلانغان سېھىرلىك «ئىچكىلىك داستان» دۇر.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇيغۇر خەلقى كىتابخۇمار خەلق. ئۇيغۇرلاردا كىتابنىڭ دۇنياغا كېلىشى ناھايىتى قەدىمكى دەۋرلەرگە توغرا كېلىدۇ. شۇنىڭدىن تارتىپ ھازىرغىچە ئۇيغۇر خەلقى كىتاب ئارقىلىق دۇنيانى چۈشەندى، كىتاب ئارقىلىق دۇنياغا ئۆزلىرىنى نامايان قىلدى. كىتابنى تارقىتىش، كىشىلەرنى كىتاب ئوقۇشقا ئىشتىراك قىلىش ۋە كىتاب ئوقۇش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىش ئۈچۈن مەرسىپە تىپەرۋەر بايلار يېنىدىن يۈل چىقىرىپ كىتابلارنى كۆچۈرۈپ تارقىتاتتى. شۇنداقسىمۇ بىر كىتاب پەقەت بىر ياكى بىر قانچە نۇسخا تارقىتىلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولاتتى. ئۇ چاغلاردا پەقەت بەگ - غوجاملارلا كىتاب ئوقۇش پۇرسىتىگە ئىگە بولالايتتى. شۇڭا، ئۇيغۇرلار ئەڭ بۇرۇنلا مىخ مەتبەئە ئارقىلىق كىتابنىڭ تېز ۋە كەڭ تارقىلىشى ئۈچۈن زور تۆھپە قوشتى. خەلقىمىزنىڭ كىتابخۇمارلىقىدىن بۇنىڭدىن مىڭ، مىڭ نەچچە يۈز يىل بۇرۇن يېزىلغان كىتابلار شۇنداق ياخشى ساقلانغان. شۇ كىتابلار بارلىققا كەلگەندىن باشلاپ نۇرغۇن ئوردا - سارايلار ۋەيران بولدى، بىراق ئۇ كىتابلار يەنىلا ئۆزىنىڭ قىممىتىنى يوقاتقىنى يوق. ھازىر مانا قانداق كىتابلارنى تاللاپ ئوقۇيمەن دېسەڭ شۇنداق كىتابلار تېپىلىدۇ. دۇنيادا ھازىر 40 مىليون خىلدىن ئارتۇق كىتاب ساقلانماقتا. شۇ كىتابلاردىن تاللاپ ئۇتۇقلۇق پايدىلىنىش جەمئىيەت ساخا ئانا قىلغان ئاجايىپ بۈيۈك ھوقۇق، بالام. بۇ ھوقۇقۇڭدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنالمىساڭ ئەڭ چوڭ مەھرۇملۇق ۋە بەختسىزلىك.

بالام، كىتاب ئوڭايلا يېزىلىپ قالدىغان نەرسە ئەمەس، بىلىش كىتاب قەلەمدىن تۆكۈلگەن سىياھ ئەمەس، ئۇ دانىشمەنلەرنىڭ ۋۇجۇدىدىن تۆكۈلگەن قان بىلەن ئىنسانىيەتكە سوۋغا قىلغان جاندىن پۈتىدۇ. ئۇنىڭغا قانچىلىغان مۇشەققەتلىك كۈنلەر، قانچە - قانچە ئۇيغۇسىز تۈنلەر سەرپ قىلىنىدۇ، نۇرغۇن ئەقىل ۋە زېھنىي كۈچ سەرپ بولىدۇ، ئۇ ئۈمىد ۋە ئىشەنچ بىلەن يۇغۇرۇلىدۇ. كىتاب يازغان ئاقىللار نېمە دېگەن كەڭ قورساق، نېمە دېگەن ئالمىچاناب ئىنسانلار. ھە! ئۇلار قەتئىي ئىككىلەنمەي بىر ئۆمۈر جاپا - مۇشەققەت بىلەن توپلىغان بىلىم بايلىقلىرىنى، ئەقىل - پاراستىنى، بىلىش نەتىجىلىرىنى، تەجرىبە - ساۋاقلارنى جەمئىيەتكە

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

سوۋغا قىلدى. بىز ئۇنى ئوقۇپ قويۇشقىمۇ قادىر بولالماستاق تولىمۇ ئېچىنىشلىق ھال ئەمەسمۇ؟

بالام، ياخشى بىر كىتابنى ئوقۇساڭ ئەڭ گۈزەل، ياسىداق بىر شەھەرنى ساياھەت قىلغاندىمۇ ئارتۇقراق ھۇزۇرغا چۆمسەن. بەزى ھاللاردا ئۇ تەقدىرىمىزنى ئۆزگەرتىشكە قادىر بولىدۇ. كىتاب قەلبىڭنى ئالسىجاناب قەلبىلەرگە تۇتاشتۇرۇپ، ئۈمىدىسىزلىك ئازگىلىدىن تارتىپ چىقىشقا قايىل، سەن ئۆزۈڭنى بۇ كەڭرى دۇنيادا بىچارە ۋە غەپىرەت ھېس قىلغان، ئازاب كېچىكىلىرىدە ئۈزگەن چاغلىرىڭدا ساڭا مەنىۋى ئوزۇق ۋە ئىشەنچ ئاتا قىلىدۇ. كىتاب ساڭا مەڭگۈلۈك ئۇستاز. ئۇ ئەقىللىق، ئىقتىدارلىق، ئۆز دەۋرىنىڭ ئالدىدا تۇرىدىغان كاتتا ئەربابلارنىڭ ئەقلى مۈلكى. كىتاب بەرگەن قىممەتلىك بىلىملەرنى ئەڭ ياراملىق ئۇستازلارمۇ بېرەلمەسلىكى مۈمكىن. سەن كىتاب ئوقۇۋاتقان ۋاقىتتىلا تەپەككۈرلۈك خۇش ناۋالىق، ئىللىق ھاۋالىق باغقا كىرىپ قالغاندەك ياپراپ كېتىدۇ. بۇ مەنىدە كىتاب تەپەككۈرىڭنىڭ، ئەقلىڭنىڭ ئوزۇقى بالام، ھېچ كىمگە ئادەملەرنىڭ روھى دۇنياسىنى ساياھەت قىلىش پۇرسىتى نېسىپ بولمىغان. كىتاب بىزنى روھىي دۇنيانىڭ مەنزىرىسىنى، ئەقىل خەزىنىسىدىكى جاۋابكارلارنى سەيلى - ساياھەت قىلدۇرىدىغان تەپەككۈر كېمىسى. ئۇ ئىنسانلارنىڭ ئۆتمۈشىلا ئەمەس، بەلكى كەلگۈسى توغرىسىدىكى گۈزەل تەسەۋۋۇرلار بىلەن ئورتاقلاشتۇرىدۇ.

بالام، كىتابنىڭ خاسىيىتىنى سۆزلىسەم، نەچچە كىتاب يازساممۇ تۈگىمەيدۇ. بولمىسا سەن جەمئىيەتنى كىتاب، ئوقۇش بولمىغان ھالەتتە تەسەۋۋۇر قىلىپ باقىن. ئىنسانىيەت دەرھال ئىپتىدائىي دەۋرگە قايتىدۇ. شۇڭا، كىتاب ئىنسانىيەتنى مەدەنىيەتلىك ئادەمگە ئايلاندۇرغان خاسىيەتلىك ئەڭگۈشتە. بىرەر ئادەمنىڭ، ھەر بىر جەمئىيەتنىڭ مەدەنىيەت ئاتموسفىراسىنى ئۆلچەيدىغان ئۆلچەممۇ ئۇ ئادەمنىڭ قانداق كىتابلارنى ئوقۇۋاتقانلىقى، قانچىلىك كىتاب ئوقۇغانلىقى بىلەن ئۆلچىنىدۇ. ئەتراپىڭغا قارا، توپدا ئولتۇرۇپ قارتا ئويناۋاتقان، كۈن بويى تاشنى تاشقا سوقۇپ بىرلىيارت ئويناۋاتقان، كۈنلىرىنى قاۋاقخانىدا ئۆتكۈزۈۋاتقان

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

زامانداشلىرىڭدىن ئىبەرت ئالغىن. ئۇلار ئەگەر كىتابتىن ئىبارەت بۇ سېھرىي دۇنيانى سەپىر قىلىشنىڭ قانچىلىك لەززەتلىك ۋە مەنىلىك ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولسا ئىدى، ئەھمىيەتسىز، مەنسىز ئۆتكۈزگەن ياشلىق ھاياتى ئۈچۈن بېشىنى تاشقا ئۇرغان بولاتتى. كىتاب ئوقۇمايدىغان ساۋاتلىق ئادەم، ئېتى تۇرۇپ مەنمەي پىيادە قالغان يولۇچىغا ئوخشايدۇ. دەپمەك، كىتاب ئوقۇمايدىغان ئادەم خەت تونۇشمۇ ساۋاتسىز، ئەقلىي جەھەتتە تولمۇ بىچارە ئادەمدۇر.

بالام، ھەربىر قەدەمنى مەقسەتسىز، نىشانسىز ئالسا مەنزىلگە يېتىپ بارغىلى بولمايدىغانغا ئوخشاش، كىتابنىمۇ مەقسەتلىك، نىشانلىق ئوقۇمىساڭ، تاللاپ ئوقۇمىساڭ ساڭا كۆپ نەپ بەرمەيدۇ. كىتابنى تاللاپ كۆرۈشنى بىلىشمۇ بىر خىل مۇھىم قايىلىيەت. چۈنكى يېزىلغانلىقى كىتابنىڭ ھەممىسى ياخشى، ساغلام بولمۇرەمەيدۇ. ئۇنىڭ ياخشىسى، يامىنىسى، ئىجابىيىسى ۋە سەلبىيىسى، قىممەتلىكى ۋە قىممەتسىزلىرى بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە نەشردىن چىقىۋاتقان كىتابلارنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇپ ئۈلگۈرۈپ بولالمايسەن، ئىقتىسادىي ئەھۋالمۇ يار بەرمەيدۇ. بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ماڭارپ - پەن - مەدەنىيەت ئورنىنىڭ ستاتىستىكىسىغا قارىغاندا، 1800 - يىللاردىن باشلاپ نەشر قىلىنىۋاتقان ئىلىم - پەن، تېخنىكا ژۇرناللىرىنىڭ ئېشىش سۈرئىتى مۇنداق بولغان: 1800 - يىلى 100 خىل ئەتراپىدا بولغان، 1850 - يىلى 1000 خىلغا يەتكەن، 1900 - يىلى 10000 خىلغا، 1950 - يىلى 100000 خىلغا يەتكەن. شۇ تەرەققىيات بويىچە 2000 - يىلىغا كەلگەندە دۇنيادا نەشر قىلىنىدىغان پەن - تېخنىكا ژۇرناللىرىنىڭ سانى مىليون خىلدىن ئېشىپ كېتىدىغانلىقى مۆلچەرلەنگەن. ھەر يىلى چىقىۋاتقان كىتابلارنى قوشقاندا تېخىمۇ زور سان بولىدۇ. شۇڭا بىلىم ئۈزلۈكسىز يېغىلىنىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە كىتاب ئوقۇش مۇنداق ئۈچ خىل رىقابەتكە دۇچ كەلدى: بىرىنچى، چەكسىز كىتاب دۇنياسىنىڭ چەكلىك ۋاقتقا بولغان رىقابىتى؛ ئىككىنچى، گېئومېتىرىك پروگرېسسىيە بويىچە كۆپىيىۋاتقان ئۇچۇرنىڭ كىشىلەرنىڭ قوبۇل قىلىش ئىقتىدارىغا قىلغان رىقابىتى؛ ئۈچىنچى، ئۈزلۈكسىز

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كۆپىيىۋاتقان يېڭى بىلىملەرنىڭ كىشىلەرنىڭ چۈشىنىش ئىقتىدارىغا ئېلان قىلغان رىقابىتى. شۇڭا بالام، ناچار كىتابلار ئۈچۈن پۇل بۇزما، ۋاقىتىڭنى زايە قىلما. شوپېنخاۋېر «كىتاب ئوقۇش نەزەرىيىسى» دېگەن ماقالىسىدا: «يامان كىتابلارنى ئاز ئوقۇساڭمۇ ئاز ھېسابلانمايدۇ، ياخشى كىتابلارنى ھەرقانچە كۆپ ئوقۇساڭمۇ كۆپلۈك قىلمايدۇ» دېگەن. يامان كىتاب شېكەر يالىتىلغان زەھەرگە ئوخشاش ئاستا - ئاستا سېنى نابۇت قىلىۋېتىدۇ، دۇنيا قارسىشىڭنى، ئېتىقادىڭنى، ۋەجدانىڭنى بۇلغايدۇ. بۇ نۇقتىنى ھەرگىز نەزەرىڭدىن ساقىت قىلمىغايەن.

بالام، ساڭا يەنە شۇنىمۇ ئەسكەرتىپ قوياي، كىتابقا ھەددىدىن ئارتۇق چوقۇنما، بۇ دېگىنىم، كىتابقا يېزىلغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى قارىغۇلارچە قوبۇل قىلىۋەرمە. كىتابنىمۇ ئادەم يازىدۇ. بىلىم دېگەن ئۈزلۈكسىز يېڭىلىنىپ تۇرىدۇ. بۈگۈن ھەقىقەت دەپ تونۇلغان نەرسىلەر ۋە نەزەرىيىلەر ئەتە سەپسەتكە ئايلىنىپ قېلىشى مۇمكىن. بۈگۈن سەپسەتە دەپ ئېتىراپ قىلىنىمىغان چۈشەنچىلەر ئەتە ھەقىقەتكە ئايلىنىشى مۇمكىن. شۇڭا كىتابقا ئىجادىي، ئىلمىي مۇئامىلە قىلىشنى ئۆگىنىۋالغىن.

5. ئەقىل - پاراسەت تەربىيىسى

ئەقىللىق ئۇقار ئول، بىلىملىك بىلۇر،
بىلىملىك، ئەقىللىق تىلەككە يېتۇر.

— يۈسۈپ خاس ھاجىپ

ئالدىنقى بابتا پەرزەنتلەرنىڭ ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىشنىڭ دەسلەپكى ئاساسلىرى توغرىسىدا قىسقىچە ئەسكەرتىمە بېرىلگەندى. بۇ ماۋزۇدا بىز تەلىم - تەربىيە شەكلى ئارقىلىق ئەقىلنىڭ رولىنى قانداق جارى قىلدۇرغىلى بولىدۇ؟ ئەقىل بىلەن ئوقۇشنىڭ قانداق مۇناسىۋىتى بار؟ بۇ مۇناسىۋەتنى ئاتا - ئانىلار قانداق چۈشىنىشى ۋە پەرزەنتلەرگە قانداق ئۆتۈرۈشى كېرەك؟ دېگەن مەسىلە ھەققىدىلا قىسقىچە چۈشەنچە بېرىش

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىلەن كۇپايلىنىمىز.

يۇسۇپ خاس ھاجىپ: ئەقىل تەبىئىي بولىدۇ، ئۇنى ئۆگەنگىلى بولمايدۇ، دېگەن. ئۇ: ئەقىل ۋۇجۇد ئۆيىدىكى چىراغ، ئىنسانغا ئانا قىلىنغان تەبىئىي بايلىق، بۇ چىراغنى پەقەت بىلىش ئارقىلىقلا يورۇتقىلى بولىدۇ، دەپ چۈشەندۈرگەن. يەنە بىر قىسىم ئالىملار ئەقىلنى ئىككى خىلغا ئايرىغان: بىرى، پۈتۈن ئەقىل، يەنە بىرى، كەمتۈك ئەقىل. پۈتۈن ئەقىلنى سەھەر چىققان قۇياشقا، كەمتۈك ئەقىلنى پىلىلداپ كۆرۈنگەن يۇلتۇزغا ئوخشاتقان. توشقان ئەقىلنى دەريادىكى سۇغا، كەمتۈك ئەقىلنى بىر قەترە سۇغا سېلىشتۇرغان. ياخشى ئائىلە تەربىيىسى ئەقىل بىناسىنىڭ ئۇلى ياكى ئەقىل بۇلىقىنىڭ مەنبەسى. مەكتەپ تەربىيىسى ۋە تۇرمۇش تەجرىبىسى ئەقىلنى تاكامۇللاشتۇرغۇچى ۋاستە، بۇنىڭ قايسى تەرىپى ئاجىز بولۇپ قالغان بولسا ئەقىل چىرىشى قۇياشتەك يورۇشتىن مەھرۇم بولىدۇ. مەكتەپ تەربىيىسى بىر مەزگىللىك، تۇرمۇش تەجرىبىسى مەڭگۈلۈك بولىدۇ. پەرزەنتلەردە ئەقىلنىڭ تاكامۇللىشىشى مەكتەپتە ئۆگەنگەن بىلىملەر ئارقىلىق، كېيىنكى راۋاجى تۇرمۇش ئەمەلىيىتى ئارقىلىق بولىدۇ.

ئۇنداق بولسا پەرزەنتلەرنىڭ كېيىنكى ئەقلىي كامالىتى ئۈچۈن ئائىلە تەربىيىسى قايسى تەرەپتىن رول ئوينىيالايدۇ؟

ئەقىلنى ھەرگىزمۇ پەرزەنتلەرگە بىلىمنى ئۆگىنىشكە ئىشتىراك قىلغاندەك ئۆگەتكىلى بولىدىغان نەرسە ئەمەس، لېكىن ئىنسانىيەت ئۆزلىرىنىڭ تۇرمۇش تەجرىبىلىرى ئارقىلىق ھېس قىلغان، يەكۈنلىگەن بارلىق قانۇنىيەتلەر ئەقىلنىڭ مېۋىسى ھېسابلىنىدۇ. بۇنداق ئەقىل مېۋىسىدىن يېتەرلىك ئوزۇقلىنىش يېڭى - يېڭى ئەقىل بايلىقىنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ. مەسىلەن، يەرگە ئۇرۇق چېچىش ئارقىلىق نېمەتلەرگە ئېرىشىش مۇمكىنلىكى ئىنسانلارنىڭ بىلىشى بىلەن ئەقلىي كۈچىنىڭ يۇغۇرۇلمىسىدىن ھېس قىلىنغان مۆجىزە. قەدىمكى ئۇيغۇرلاردا بىر دانىشمەن بولىدىكەن، ئۇ دائىم شەھەردە، رەستىلەردە، يېزا - قىشلاقلاردا ئايلىنىپ يۈرۈپ كىشىلەرگە: «ھەي ئۇيغۇر، ياغاچ كەسەڭ ئۇزۇن

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

كەس، تۆمۈر كەسەڭ قىسقا كەس،» دېگەنگە ئوخشاش بىلىشتىن ۋە تەجرىبىدىن ئۆتكەن ھېكمەتلەرنى ئۆگىتىدىكەن. بىز بۇنى ئەمەلىيەتتە ئەقىل ئۆگىتىش دەيمىز. ئەقىل ئەقىلنى تاپىدۇ، ئەقىلدىن ئەقىل تۇغۇلىدۇ. شۇڭا ئاتا - ئانىلار بەرزەنتلەرگە ئالدى بىلەن ئەقىلنىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇشتا بىلىمنىڭ قانچىلىك رول ئوينىيىدىغانلىقى توغرىسىدا چۈشەنچە بېرىشى، ئاندىن ئەقىللىق ئادەم بىلەن ئەقىلسىز ئادەمنىڭ پاشاشتىكى پەرقى ھەققىدە سېلىشتۇرما قىلىپ بېرىشى، ئەڭ مۇھىمى، ئۇلارنى ئەقىل بىلەن ئىش قىلىشنىڭ تۇرمۇشتىكى ئىپادىلىرىنى چۈشىنىش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىشى كېرەك.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، ئادەمنىڭ ھايۋاندىن پەرقلىنىپ تۇرىدىغان بىردىنبىر ئالاھىدىلىكىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەسەن؟ ئادەم پەقەت ئەقىل مۇقەددەسلىكى بىلەنلا دۇنيادىكى بارلىق مەۋجۇداتلاردىن ماھىيەتلىك ھالدا پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. ئەقىل دېگەن ئىنسانغا بېرىلگەن ئەڭ قىممەتلىك بايلىق. ئۇ بىزگە ئاتا قىلىنغان تەڭداشسىز كۈچ ۋە نۇر. ئادەمدە ئەقىل مۇقەددەسلىكى بولمىغاندا ئىدى، ئىككى پۇتلۇق ھايۋاندىن پەرق قىلماس ئىدى. ئادەم ھەرقانداق بىر ئىشنى قىلماقچى بولسا ئۇنى بىلىم بىلەن باشلايدۇ، لېكىن ئۇنىڭغا ئەقىل بىلەن قوماندانلىق قىلىدۇ. چۈنكى بىلىم ئەقىل ئاتا قىلغان بىلەن نۆۋىتى كەلگەندە ئەقىلنىڭ باشقۇرۇشىنى قوبۇل قىلىدۇ. ئەقىل بىلەن قىلغان ئىش بۇزۇلماستۇر. ئەقىل كىشىگە ئەقىل ئۆگىتىدۇ، ئەقىل يەنە ئەقىلگە يولباشچى بولىدۇ. كۆڭۈل بولمىسا كۆزۈم تام تۆشۈكىگە ئوخشاش رولىنى يوقاتقاندەك، ئەقىل بولمىسا كۆڭۈلمۇ ئۆز رولىنى يوقىتىدۇ. كۆزۈڭنى كۆڭۈل باشقۇرسا، كۆڭۈلنى ئەقىل باشقۇرىدۇ. ئەقىل دېگەن پۈتۈن ۋۇجۇدۇڭنىڭ، بارلىق ھەرىكەت - پائالىيەتلىرىڭنىڭ قوماندانلىقىنى ئۆتەيدۇ، قوماندان توشقان، ياراملىق بولسا، ھەرقانداق ئىشتا مۇۋەپپەقىيەت دەرىۋازسى سەن ئۈچۈن ھەر دائىم ئوچۇق بولىدۇ، ئەگەر قوماندان يارامسىز بولسا، ئۇ ھېسسىياتىڭنىڭ، كۆڭلۈڭنىڭ ۋە نەپسىڭنىڭ ئېزىقتۇرۇشىنى قوبۇل قىلىدۇ - دە، ساڭا

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ھەرگىز مەقسەت دىدارىنى كۆرسەتمەيدۇ. كۈنلار ئەقىللىق ئادەمنى تىرىك ھېسابلىسا، ئەقىلسىز ئادەمنى ئۆلۈك ھېسابلىغان. شۇڭا بالام، ئۆزۈڭگە ئاتا قىلىنغان ئەقىلدىن ئىبارەت مۇقەددەس بايلىقتىن پايدىلىنالمىساڭ، ھاياتىڭدىنمۇ توغرا پايدىلىنالمىسەن. ئەقىل دېگەن كۆزى يوققا كۆز، تىلى يوققا تىل، «ئۆلۈك» تەنگە جان بەخش ئېتىدۇ ئەمەسمۇ. شۇنچە قىممەتلىك بايلىقتىن جايدا پايدىلىنالماسلىق، شۇنچە نۇرلۇق مەشەلنى يورۇتماي قاراڭغۇ زۇلمەتكە پاتتۇرۇپ قويۇش ھەقىقەتەن ئادەمنىڭ ئەڭ چوڭ جىنايىتى بولمامدۇ؟! ئەسلىدىن ئالغاندا دۇنيادىكى ھەرقانداق مەھرۇملۇقتىنمۇ كۆرە ئەقىل بايلىقىنى نابۇت قىلىشتىنمۇ ئارتۇق مەھرۇملۇق بولمايدۇ. بالام، ئەقىل مۇنداق ئۈچ ئىشتىن نابۇت بولۇپ كېتىدۇ: بىرىنچى، ئەقىلنى يامان، ئەسكى ئىشلارنى قىلىشقا، قۇۋلۇق-شۇملۇق قىلىشقا ئىشلىتىش ئارقىلىق ئۇ نابۇت بولىدۇ. بۇ خۇددى قىممەتلىك گۆھەرنى تاشقا ئورغان بىلەن ئوخشاش ئەقىلسىزلىق. ئەقىل دېگەن ئىنسانغا يامان ئىشلارنى قىلىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ياخشى، خاسىيەتلىك ئىشلارنى قىلىش ئۈچۈن بېرىلگەن. ئىككىنچى، ئەقىلنى نەپسنىڭ ئىلكىگە تۇتۇپ بېرىش ئەقىلنى بۇلغايدىغان ئەڭ يامان كۈشەندىدۇر. ئۈچىنچى، خۇددى پىچاقنى بىلەپ تۇرمىسا گاللىشىپ قالغىنىغا ئوخشاش، ئەقىلنىڭ بىلىمى بىلىش ۋە پىكىر قىلىش، ھەرىكەتمۇ پىكىر قىلىش بىلەن بولىدۇ، پىكىر قىلىش، ئىزدىنىش ۋە ئىلىم - مەرىپەتنىڭ يورۇتۇشىدىن مەھرۇم قالغان ئەقىل قۇرۇق قاپاققا ئوخشاپ قالىدۇ. سەن ئۈچۈن بىر سائەتلىك پىكىر قىلىش ۋە ھەرىكەت بىر سائەتلىك چۈشەندۈرۈشتىن كۆپرەك نەرسە بېرىدۇ. بالام، ھەرقاچان ھەرىكەتتىن، پىكىر قىلىشتىن توختاپ قالمىغايەن، ھەرقانداق قۇدرەتلىك كۈچمۇ سېنىڭ مۇستەقىل پىكىر قىلىش، مۇستەقىل تەپەككۈر قىلىش ھوقۇقىڭغا دەخلى - تەرۇز يەتكۈزەلمەيدۇ. پىكىردە ۋە روھتىمۇ ئەركىن بولالمىساڭ ھېچقانداق ئەركىڭ قولۇڭدا بولمايدۇ، باشقىلارنىڭ ئەقلى ئۆزىگە تەن، ئۆزۈڭنىڭ ئەقلى گەرچە ئاز بولسىمۇ ئۆزۈڭگە تەن. باشقىلارنىڭ ئەقلى بىلەن قىلغان ئىشتىن ھېچقانچە چوڭ ئىشلارنى ئۇجۇدقا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چىقىرىلمايىسەن. ھەرقانداق نەرسىنى ئارىيەت ئالغىلى بولغان بىلەن ئەقىل بىلەن بىلىمنى ئارىيەت ئالغىلى بولمايدۇ. شۇڭا ئۆزۈڭنىڭ ئەقلى بىلەن ياشاشنى ئۆگەنگىن. ھەرقانداق ئىشقا دۇچ كەلگەندە ئەقلىنى ئادىل ھاكىم ۋە كامىل مەسلىھەتچى بىلىپ، كۆپرەك ئويلاپ ئىش قىلىش كېرەك. ئەقىل مۇقەددەسلىكى سېنىڭ ئەڭ قىيىن ئەھۋاللاردىن ئوڭۇشلۇق قۇتۇلۇپ چىقىشىڭغا يول باشچى ۋە مەسلىھەتچى بولىدۇ. ئەقىلسىزلىق سېنى ھەرقەدەمدە پالاكەت ۋە ئاپەت بىلەن ھالاك قىلىش پېيىدە بولىدۇ. مەن ساڭا بۇ خۇسۇستا مۇكەممەل ئاقىل، يېرىم ئاقىل، ئەقىلسىز جاھىل ئۈچ بېلىقنىڭ ھېكايىسىنى ئېيتىپ بېرىمەن.

ئۈچ بېلىقنىڭ ھېكايىسى

يولدىن چەت بىر جايدا بىر كۆل بار ئىكەن. يولدىن يىراق بولغانلىقتىن كىشىلەرنىڭ كۆزى بۇ كۆلگە ئانچە چۈشمەيدىكەن. بۇ كۆلدە ئۈچ بېلىق بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ چوڭلۇقى ۋە سېمىزلىكى كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىكەن. بۇ ئۈچ بېلىقنىڭ بىرى مۇكەممەل ئاقىل، يەنە بىرى يېرىم ئاقىل، ئۈچىنچىسى ئەقىلسىز جاھىل ئىكەن. بىر يىلى باھار مەزگىلىدە بۇ كۆلدىكى بېلىقلار ئىككى - ئۈچ بېلىقچىنىڭ نەزەرنى تارتىپتۇ. ئۇلار بۇ كۆلدە بېلىق بارلىقىنى بىلىپ ئۆزئارا سۆزلىشىپ، ئەتىسى تور ئەپكېلىپ بېلىقلارنى تۇتماقچى بولۇپ ۋەدىلىشىپ ئۆيلىرىگە قايتىشىپتۇ. بېلىقلار بۇ ئاپەت خەۋىرىدىن ۋاقىپ بولۇپ، كۆل ئىچىدە ھەسرەت ۋە غەم ئوتى بىلەن كۆيۈشكە باشلاپتۇ. كەچ كىرىپتۇ. ھېلىقى مۇكەممەل ئاقىل — ۋەھىمىدىن ھوشيارراق بېلىق جاپاكەر زامانىنىڭ كۈلپەتلىرى ۋە ئىككى يۈزلىمە پەلەكنىڭ مۇشەققەتلىرىنى كۆپ كۆرۈپ، نۇرغۇن تەجرىبە ھاسىل قىلغاچقا، ئوۋچىلارنىڭ تورىدىن قۇتۇلۇشنىڭ پېيىگە چۈشۈپتۇ. دانالار ھەر ئىشقا قەدەم قويسا ئىش بىناسىنىڭ ئۇلىنى مەھكەم سالىدۇ، ئەقىلسىزلار سالغان ئىش بىناسى ئۆزىنى ھالاك قىلىدۇ ئەمەسمۇ؟ مۇكەممەل ئاقىل قارىسا كۆلنىڭ بىر ئېرىقى بار بولۇپ، ئېرىق ئارقىلىق كەلگەن سۇ دەرياغا يېنىشما بولۇپ تۇرغانىكەن. قالغان ئىككى بېلىق پەرىشانلىق ۋە غىزىتراپ بىلەن ئۆزىنى قىرغاققا ئۇرۇپ تۇرۇۋېرىپتۇ، مۇكەممەل ئاقىل ئېرىق

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئارقىلىق دەرياغا كېتىپ جېنىنى قۇتۇلدۇرۇپتۇ. تاڭ ئاتقاندا ئوۋچىلار كېلىپ ھېلىقى ئېرىقنى چىڭ باغلىۋېتىپتۇ، يېرىم ئاقىلنىڭ بىر ئاز ئەقىل-ھوشى بولسىمۇ تەجرىبە كۆرمىگەن بولغاچقا، بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، پۇرسەتنى قولىدىن بېرىپ قويغانلىقى ئۈچۈن كۆپ پۇشايمان يەپتۇ ۋە ئۆز-ئۆزىگە: «ۋاھ دەرىخا، غەپلەتتە قاپتىمەن، غاپىلارنىڭ ئىشى مانا شۇنداق بولسىدەكەندە! مەنمۇ مۇكەممەل ئاقىلدەك بالا كېلىشتىن بۇرۇن ئۆز غېمىمنى يېگەن بولسام، بۇ بالا توردىن قۇتۇلۇپ كەتمەسەمدىم. ئاقىللىارنىڭ تەدبىرىنى ئىشتىن بۇرۇن قىلماق لازىم. ئىش ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىنكى ھەسرەت - نادامەت قىلچە پايدا بەرمەيدۇ، دېگىنى راست ئىكەن ئەمەسمۇ» دەپتۇ. ئۇ يەنە ئەقلىنى ئىشقا سېلىپ مۇنداق پىكىر يۈرگۈزۈپتۇ: «گەرچە پۇرسەتنى ئۆتكۈزۈۋەتكەن بولساممۇ، لېكىن ھىيلە - مىكىر ئۈچۈن يەنە بىر پۇرسەت بارغۇ. بالا كەلگەندە تەدبىرمۇ ئارا تۇرالمايدۇ، دەپپىلىگەن بولسىمۇ، ئاقىل كىشى ئۆز ئىدراكىنىڭ مەنپەئىتىدىن ھېچ ۋاقىت ئائۇمد بولماسلىقى كېرەك ۋە دۈشمەننىڭ يامانلىقىدىن مۇداپىئە كۆرۈشتە ھەرگىز تەخىر قىلىپ قاراپ تۇرماسلىقى كېرەك.» ئۇ شۇلارنى خىيال قىپتۇ - دە، ئۆزىنى ئۆلگەندەك قىلىپ كۆرسىتىپ قورسىقىنى ئاسمانغا قىلىپ، ئېرىقنىڭ باغلانغان يېرىگە يېقىن بېرىپ تۇرۇپتۇ. بېلىقچىدىن بىرى ئۇنى كۆرۈپ «ئۆلگەن بېلىق ئوخشايدۇ» دەپ قولغا ئېلىپ قىرغاققا تاشلاپتۇ. بېلىق ئىككى ئېغىنابالا ئۆزىنى ئېرىققا تاشلاپ، جېنىنى ساق - سالامەت قۇتقۇزۇپ دەرياغا بېرىۋاپتۇ.

ئەمما غەپلەتكە پاتقان ئەقىلسىز جاھىل ھەيران ۋە سەرسانلىق بىلەن ئوڭ ۋە سول تەرەپكە قېچىپ مۆكۈپ بېقىپتۇ، تىپىرلاپ يۇقىرى - تۆۋەن چۆكۈپ يۈرگەن بولسىمۇ ئاخىرى ھېچ پايدا بەرمەي بېلىقچىلارنىڭ تورىغا چۈشۈپتۇ.

يۇقىرىقى ھېكايىدىن قىياس قىلغىنىكى، كىم ئىشنىڭ ئاخىرىسىنى كۆزلىمەيدىكەن، ئۇ ئادەمنىڭ كۆزى كۆرمەس، ئەقلى ئىشلىمەس دېيىش كېرەك. ئەقىللىق ئادەملەر ئۆتۈپ كەتكەن ۋە ئورنىغا كەلمەيدىغان ئىش

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۈچۈن پەرياد چەكمەي، كەلگۈسى ئىشلار ئۈچۈن تەدبىر ئىزدەيدۇ. ئەقىلسىز ئادەملەر تۈنۈگۈن ئۈچۈن پەرياد چېكىپ، بۈگۈنكى پۇرسەتتىنمۇ قولىدىن بېرىپ قويدۇ.

بالام، مەن ساڭا ئەقىللىق ۋە ئەقىلسىزلىقنىڭ ئالامەتلىرىدىن بىرقانچە كەلمە سۆزلەپ بېرەي، ئىبەرەت قىلغايەن.

ئەقىللىق ئادەم ھەرقانداق ئىشنى قىلىشتا يەتتە ئۆلچەپ بىر كېسىدۇ،

ئەقىلسىز ئادەم بىر ئىشنى يەتتە قېتىم ئىشلەيدۇ. بىرەر ئىشنى ئۇتۇقلۇق

قىلىشنىڭ ئۆلچىمى قانداق ئىش قىلىۋاتقانلىقىدا ئەمەس، بەلكى شۇ

ئىشنىڭ قانداق قىلىنغانلىقىغا باغلىق. ئەقىللىق ئادەم ئۆزى قىلغان ئىشلار

ئەۋلادلارغا ئاچچىق ساۋاق بولۇشتىن ئىلگىرى، بۇرۇتقىلارنىڭ تەجرىبە -

ساۋاقلرىدىن ئىبەرەت ئالىدۇ. بىر قېتىم سىنالغان، تەجرىبىدىن ئۆتكەن

ئاچچىق ساۋاقنى قايتا ئۆزىگە سىناق قىلىش ئەڭ چوڭ ئەقىلسىزلىق بالام.

ئەقىللىق ئادەمنىڭ يەنە بىر نىشانى، دۈشمەنگە ھەرگىز رەھىم - شەپقەت

قىلمايدۇ. ئەقىلسىز ئادەم ھەرزىمگەن ئىش ئۈچۈن دوستىنى دۈشمەنگە

ئايلىنىدۇرۇۋالىدۇ. ئەقىل ئىگىسى ھوشيارلىق بىلەن كۆزىنى ئېچىپ

ئەتراپىغا، ئوڭ - سولغا پاراسەت بىلەن بېقىپ ياشايدۇ، ئەقىلسىز ئادەم

غايىسىلىق بىلەن ئۆزىنى ئابۇت قىلىدۇ. ئەقىللىق ئادەم تەمە بىلەن

باشماقتىكى دانغا ئۆزىنى ئۇرمايدۇ، دانغا ئۆزىنى ئۇرغانىكەن، ئەقىللىق

ھېسابلانمايدۇ. ھۆكۈمالار: «ئۈچ خىل كىشى ھېكمەت دەۋاسىدىن يىراق،

ئەقىل يولىدىن تاشقىرىدۇر» دېگەن. «بۇنىڭ بىرىنچىسى، ئۆزىنىڭ كۈچ -

قۇدرىتىگە ئىشىنىپ ھەرقانداق بالا كەلسە قارشى كېتىۋېرىدىغانلار.

ئىككىنچىسى، تاقىم ۋە شارابنىڭ ئۆزىگە يېتەرلىك مىقدارىنى بىلمەيدىغانلار

ۋە مەيدىسىنىڭ ھەزىم قىلىشقا ئاجىز كېلىشىنى، ھەددىدىن ئارتۇق

شارابنىڭ ئۆز جېنىغا ئېكەك سېلىش ئىكەنلىكىنى بىلمەي ئىچىۋېرىدىغان،

يەۋىرىدىغانلار. شۇبھىسىزكى، ئۇنداق كىشىلەر ئۆز جېنىنىڭ

دۈشمىنىدۇر. ئۈچىنچىسى، ئاداۋەت ئەھلىنىڭ سۆزىگە مەغرۇر بولۇپ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇلارنىڭ خۇشامەتلىرىگە ئالدىنغانلار. بۇنداق كىشىنىڭ ئىشى ئاغىرى
ھەسرەت - نادامەت ۋە پۇشايمان كەلتۈرىدۇ. ①
بالام، ئەقىللىق ئادەم باشقىلارنىڭ خۇشاللىقى ۋە مۇۋەپپەقىيەتلىرى
ئۈچۈن خۇشال بولالايدۇ. ئەقىللىق ئادەم بولسا ھەسرەت ئوتىدا كۆيۈپ
ئۆزىنى ئۆرتەيدۇ. ئەقىللىق ئادەم دوست - دۈشمەننى پەرقلىنىدۇرۇپ
مۇئامىلە قىلىدۇ. ئەقىللىق ئادەم دوستىنىڭ ئاغرىتىپ ئېيتقان سەھىيىسى
سۆزىدىن ئاغرىنىپ ئۇنى دۈشمەن تۇتىدۇ، دۈشمەننىڭ قۇرۇق ماختاپ
ئۇچۇرۇشىغا گول بولۇپ ئۆزىنى چاغلىماي ئۈچىدۇ، چۈشۈشنى بىلمەيدۇ.
ئەقىللىق ئادەمگە نىسبەتەن ھەر بىر كۈن يېڭى بىر ھاياتلىقتۇر، ئەقىللىق
ئادەم ئۈچۈن پۈتۈن ھاياتى ئېرىقتا ئاققان لاي سۈدەك مەنىسىز ۋە
ئەھمىيەتسىزدۇر. ئەقىللىق ئادەم لېيغاننى سۈزۈلدۈرىدۇ، بۇزۇلغاننى
موخشايدۇ، تۈگۈنلەرنى بېشەلەيدۇ. ئۇ ھەرگىز ئالدىراقسانلىق بىلەن ئىش
تۇتمايدۇ، پۈتۈن ئىشقا چارە بىلەن مۇۋاپىق پەيت تاپىدۇ. ئەقىل ھەر ئىشنى
ئوڭ قىلىدۇ، تەتۈر قىلمايدۇ.

بالام، ئەقىل بىلەن ئەقىللىق توغرىسىدىكى يۇقىرىقى ئالامەتلەرنى
ئىشلىتىش. بۇ دۇنيادا ئەقىل بىلەن ياشاشنى، دۇنيانى ئەقىل بىلەن
كۆزىتىشنى ئۆگەنگەن. ئەقىلنى ئىلىم بىلەن نۇرلاندۇرغىن. بىراق بالام،
ئوقۇغان بىلەنلا ئەقىللىق، پاراسەتلىك بولۇپ كەتكىلى بولمايدۇ. تۇرمۇشتا
خېلى كۆپ يۇقىرى مەلۇماتلىق، بىلىملىك ئادەملەر بار، لېكىن ئۇلارنىڭ
ھەممىسىنلا ئەقىللىق دېگىلى بولمايدۇ. بىر قىسىم ئادەملەر گەرچە تولۇق
ئوقۇيالغان بولسىمۇ ناھايىتى ئەقىللىق ۋە پاراسەتلىك. بۇنىڭ سەۋەبى
شۇكى، ئەقىلنىڭ كۆپرەكىنى ئەمەلىيەتتىن، تەجرىبە ۋە پىكىر قىلىشتىن
ئالغىلى بولىدۇ. بىلىملا بولۇپ، ئەقىلى تەربىيىلىنىشى تۆۋەن بولسا،

① «كەلە ۋە دەپنە»، 636 - بەت.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھالقىلىق پەيتلەردە يەنىلا ئەقىلىسىزلىقنى ئاشكارىلاپ قويىدۇ. بالام، ئېسىڭدە بولسۇنكى، ئەقلىڭدىن ئازمىساڭلا، ھەرقانداق ئېزىتقۇنىڭ قولىدىن قۇتۇلۇپ چىقالايسەن. ئەقلىنى ئوغرىلايدىغان ئەڭ يامان ئېزىتقۇ ئالدىراڭغۇلۇق ۋە غەزەپ. ئۇيغۇرلاردا «ئادەم غەزەپلەنگەندە ئەقلىدىن ئازىدۇ» دېگەن گەپ بار. ھەددىدىن ئارتۇق غەم - قايغۇمۇ تەپەككۈرىمىزنى توسۇپ، تەدبىر ئىختىيارىمىزغا كىشەن سالماق، زېھنىمىزنى تېرىقتەك چاچىدۇ. شۇڭا ھەر ئىشنى قىلغاندا تەمكىن بول، قىزىققانلىقنى قوي. ئەقلىڭ ئۇزۇڭ بىلەن بولسۇن، بالام.

بەشىنچى باب ئەدەپ - ئەخلاق تەربىيىسى

پەزىلەتلىك كىشى گۆھەرگە ئوخشايدۇ، پەزىلەتسىز كىشى
ئۆتۈك ئىچىدىكى پېتەككە ئوخشايدۇ.

— قەدىمكى ئۇيغۇر شېئىرلىرىدىن

پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان ئەدەپ - ئەخلاق تەربىيىسى ئائىلە ئۈستىگە
ئېلىشقا تېگىشلىك تەلىم - تەربىيە مەزمۇنىنىڭ ئەڭ مۇھىم سالىمىقىنى
ئىسكىلەيدۇ. ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە پەرزەنتلەرنىڭ تەربىيە كۆرگەن ياكى
تەربىيە كۆرمىگەنلىكىنى ئۆلچەشتە، بىلىملىك ياكى بىلىمسىز بولۇشىدىنمۇ
كۆرە ئەخلاق - پەزىلەت جەھەتتىكى نەلەپنى يۇقىرىراق ئورۇنغا قويدۇ،
چۈنكى، كىشىلىك مۇناسىۋەت جەريانىدا ئەڭ روشەن ۋە گەۋدىلىك
ئىپادىلىنىپ تۇرىدىغىنى ھەربىر ئادەمنىڭ پەزىلىتى. ھازىرقى جەمئىيەتتە
كىشىلەر پەزىلەتلىك بالىلارنىڭمۇ، پەزىلەتسىز بالىلارنىڭمۇ مەسئۇلىيىتىنى
ئائىلە بىلەن مەكتەپكە يۈكلەيدۇ. پەزىلەتلىك بالىلار ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار
بىلەن مۇئەللىمگە رەھمەت ئېيتسا، پەزىلەتسىز بالىلار ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار
ۋە مەكتەپتىن ئاغرىنىشىدۇ.

ئەدەپ - ئەخلاق تەربىيىسى پەقەت تەربىيەلىشكە باغلىق، ئەدەپ -
ئەخلاق جەھەتتە ياخشى تەربىيە كۆرگەن بالىلار «قان بىلەن كىرگەن خۇي
جان بىلەن چىقار» دېگەندەك ئۆمۈرلۈك گۈزەللىك «لىياس» نى كىيىدۇ.
بۇنىڭ ئالدىنقى شەرتى كىچىك چاغدىن تارتىپلا پەرزەنتلەرنى ئەدەپكە
ئۆگىتىش، ئۇلاردا پەزىلەت يېتىلدۈرۈش كېرەك. ئاتا - ئانىلار بالىلارنىڭ
ھەربىر ئىشى - ھەرىكىتى، ھەربىر سۆزىگە دىققەت قىلىشى، ھەربىر ئىشقا
توغرا كەلگەندە تەربىيە قىلىپ تۇرۇشى لازىم. ئەدەپ - ئەخلاق
تەربىيىسىنىڭ مەزمۇنى ئىنتايىن كەڭ. ئۇ ئادەمنىڭ بارلىق ھەرىكەت
پائالىيەتلىرى ۋە ئوي - خىياللىرىدا ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. بىز بۇ بايتا
كىشىلىك مۇناسىۋەت جەھەتتە ئىپادىلىنىدىغان بىر قىسىم ئەدەپ - ئەخلاق

مەسىلىلىرى ئۈستىدىلا مەسلىھەت بېرىش بىلەن كۆپايىلىنىمىز.

1. ياخشىلىق قىلىش، يامانلىق قىلماسلىق تەربىيىسى

ياخشىلىق قىلالماساڭ، يامانلىق قىلما، ياخشىلىقنى بىلمىسەڭ، ياخشىلارغا قوشۇل.

— ئەلىشىر نەۋائىي

پەرزەنتلەرگە كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلىشنى ئۆگىتىش، يامانلىق قىلىشنىڭ زىيىنىنى چۈشەندۈرۈش پەزىلەت تەربىيىسىنىڭ يادروسى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇرلاردا: «ياخشىلىق قىلساڭمۇ ئۆزۈڭگە قىلسەن، يامانلىق قىلساڭمۇ ئۆزۈڭگە قىلسەن» دېگەن ئەقىدە بار. بۇ ئۇزۇن يىللىق تۇرمۇش ئەمەلىيىتىدىن يەكۈنلەنگەن تەجرىبە.

پەرزەنتلەردە كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلىش خىسلىتى قانداق شەكىللىنىدۇ؟

بىرىنچى، پەرزەنتلەرگە كىچىكىدىن باشلاپ مېھرىبانلىق، باشقىلارغا كۆيۈنۈش، كىشىلەرنى سۆيۈش تەربىيىسى ئېلىپ بېرىش كېرەك. ئۇلار ياخشىلىق قىلىش ئادىمىيلىكىنىڭ مۇھىم بەلگىسى ئىكەنلىكىنى چۈشەنسۇن. ئۇلارنى ساۋاقداشلىرى قىيىنچىلىققا يولۇققاندا ئۇلارغا ئاكتىپلىق بىلەن ياردەم قىلىشقا ئىلھاملاندۇرۇڭ.

ئىككىنچى، پەرزەنتلەر شەخسىيەتچى، مەنپەئەتپەرەس بولۇپ قالمىسۇن. پەقەت ئۆزىنىلا ئويلايدىغان ئادەملەر باشقىلارغا ياخشىلىق قىلىشنى راۋا كۆرمەيدۇ.

ئۈچىنچى، ياخشىلىق قىلىشتا ئاتا - ئانىلار ئۆزى ئۈلگە بولۇشى، تەسىر ئارقىلىق ياخشىلىق قىلىشنىڭ قەدەر - قىممىتىنى ھېس قىلدۇرۇشى لازىم.

تۆتىنچى، پەرزەنتلەرنىڭ ياخشى ئىش، ياخشى ھەرىكەتلىرىگە ئىلھام بېرىش، ئۇلارنى قوللاش كېرەك. ھەرگىز «خەق بىلەن كارىڭ نېمىتى،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇنىڭ بالىسىغا نېمىشقا ياردەم قىلاتتىڭ، ئۇ ساڭا قانچىلىك ياخشىلىق قىلغان» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن پەرزەنتلەرنىڭ ساغلام، ئاليجاناب روھىغا ھەرگىز سوغۇق سۇ سەپمەسلىك كېرەك، ھەتتا سىلەر ئەسكى دەپ قارايدىغان ۋە سىلەر ئۈچۈن دۈشمەن دەپ تونۇلغان بىر ئادەمگە ياردەم قىلغان بولسىمۇ، «ئوبدان قىپسەن بالام» دېيىش سىلەرنىڭ ياخشى، پەزىلەتلىك ئانا - ئانا ئىكەنلىكىڭلارنى ئىپادىلەيدۇ. شۇندىلا پەرزەنتلىرىمىز ياخشىلىقنىڭ خاسىيىتىنى ھەقىقىي ھېس قىلالايدۇ.

نەسەھەتتىن نەمۇنە

بالام، ياخشى ئادەم بولۇشقا تىرىشىڭ، ياخشى بالا بولۇشنىڭ ئەڭ مۇھىم ئۆلچىمىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟ قانداق بالىنىڭ يامان، ئەسكى سانىلىدىغانلىقىنى ئۇقاسەن؟ شۇنى بىلگىنىكى، باشقىلارغا ياخشىلىق قىلىدىغان، ياخشىلىق قىلىشنى ئويلايدىغان، باشقىلارغا ياردەم بېرىشنى خۇشاللىق دەپ بىلىدىغان، باشقىلارغا ياخشىلىق قىلىشنى تەۋسىيە قىلىدىغان بالا ياخشى، ئەخلاقلىق، ئەقىللىق بالا سانىلىدۇ. باشقىلارغا يامانلىق قىلىدىغان، يامانلىق كۆزلەيدىغان، يامانلىق قىلىشنى ئويلايدىغان بالا ئەڭ يامان، ئەسكى بالا، ئەقىلسىز، پەزىلەتسىز بالا دەپ قارىلىدۇ. ئادەم بۇ دۇنياغا ياخشىلىق قىلىش ئۈچۈن كەلگەن، ھەرگىزمۇ يامانلىق قىلىش ئۈچۈن كەلگەن ئەمەس. سەن ياخشىلىق قىلىش ئۈچۈن، يامانلىقتىن قول ئۈزۈش ئۈچۈن نېمىنىڭ ۋە قانداق ئىشنىڭ ياخشى ئىش، قانداق ئىشنىڭ يامان ئىش ئىكەنلىكىنى بىلىشىڭ لازىم. ياخشىلىق قىلىشىڭمۇ، يامانلىق قىلىشىڭمۇ دەرىجىسى بولىدۇ. بىر قىسىم يامانلىقلار بار، ئۇنىڭ يامان ئىش ئىكەنلىكىنى بىلمەي قىلىپ قالساڭ ئۇ يامانلىق ھېسابلانمايدۇ، كېيىن ئۇنداق ئىشنى قىلماساڭلا سەن ياخشى ئادەم بولىسەن، ئەگەر بىلىپ تۇرۇپ يامان ئىش قىلساڭ ئەقىلسىز، ئەسكى بالا بولۇپ قالسىەن. بالام، باشقىلارنىڭ يامان گېپىنى قىلما، باشقىلارنىڭ نەرسىلىرىنى ئېلىۋالما، كولىككىپىنىڭ نەرسىلىرى بولسۇن، شەخسلەرنىڭ نەرسىلىرى بولسۇن، ئۆزۈڭنىڭ نەرسىلىرىدەك بىلىپ ئاسرا. باشقىلارغا تاش - چالما ئاتىدىغان، كىشىلەرنىڭ ئىشىك - دېرىزىلىرىگە تاش ئاتىدىغان ئىشلارنى قىلىپ سالما. ئۆزۈڭدىن كىچىكلەرنى بوزەك قىلىپ ئۇرۇشساڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولمايدۇ. ئاجىزلىرىنى باشقىلار بوزەك قىلغان بولسا، ئاجىزلارغا ياردەم بەرسەك ياخشىلىق قىلغان بولسەن. يامان ئادەملەر باشقىلارغا زىيانكەشلىك قىلىۋاتقان بولسا، جۈرئەتلىك ھالدا يامان ئادەملەرگە قارشى تۇرۇش ياكى ساقچىغا مەلۇم قىلىشۇم ياخشى ئىش قىلغانلىقىم بولىدۇ، باشقىلارنىڭ يامان ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپ كارلىك بولمىسا، يامانلارغا يانتايلىق بولغان بولسەن، بالام. قېرى ئادەملەرگە، ئاجىز كىشىلەرگە ياردەملىشىپ ئىشلىرىنى قىلىشىپ بەرگىن. ياخشى سۆز، ياخشى ھەرىكەت، ياخشى ئوي - خىياللارنىڭ ھەممىسى ياخشىلىق بولىدۇ. يامان ئىش، يامان سۆز ۋە يامان خىياللارنىڭ ھەممىسى يامانلىق بولىدۇ. ئەلشىر نەۋائىي بۇيىمىز شۇنداق دېگەن بالام: «ياخشىلىق قىلالمىساڭمۇ يامانلىق قىلما، يامانلىق قىلمىغانلىقىڭ ياخشىلىق قىلغانچە بار.»

پەرزەنتلەر سەل قۇرامىغا يېتىپ قالغاندا، تەلەپنى تېخىمۇ قاتتىقراق قويۇشقا توغرا كېلىدۇ، بۇ چاغدا ئۇلارنىڭ مەجەز - خاراكتېرى تېخىمۇ روشەنلىشىدۇ، جەمئىيەت بىلەن بولغان مۇئامىلە - مۇناسىۋەتلىرى قويۇقلىشىدۇ. بۇ توغرىدا كېيىنكى بابلاردا يەنە كۆنكرېت توختىلىمىز.

2. ئەدەپ تەربىيىسى

بىر قوۋمدىن بىر ئادەم يامان ئىش قىلسا،
چوڭ - كىچىك ھەممىنىڭ قويماس قەدرىنى.
كۆرمىدىڭمۇ بىر كالا ئېكىنگە كىرسە،
يېزىدىكى كالىنىڭ بۇلغار بەرىنى.

— شەيخ سەئىدى

بىر دانىشمەن «ئەدەپسىز ئادەم مىڭ ئادەمنىڭ ئارىسىدىمۇ يالغۇز قالدۇ» دېگەنكەن. چۈنكى ئەدەپسىز، پەزىلەتسىز ئادەمنىڭ قىلىقلىرى ئىنتايىن سەت بولىدۇ. ئەدەپسىزلىك نادانلىق ۋە مەدەنىيەتسىزلىكنىڭ بىر ئالامىتى بولۇپ، كىشىلەر ئۇنداق ئادەمدىن قاچىدۇ. پەزىلەتلىك ئادەمگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كىشىلەر بېيىشىدۇ، چۈنكى پەزىلەتلىك ئادەمنى ھەرقانداق سورۇننىڭ گۈلى قىلغىلى بولىدۇ. كونايلار: ئەدەپسىز ئادەم چوڭ ئىشلارغا يارمايدۇ، پىشقان ئىشنى خېمىغا ياندۇرىدۇ، دېيىشىدۇ. شۇڭا، ئۇيغۇر خەلقى پەرزەنتلەرگە تېخى تىلى چىقىمىغان چاغدىن باشلاپلا ئەدەپ تەربىيىسىنى باشلىۋېتىدۇ، ئەدەپ سۆزلىرىنى دەپ قۇلىقىنى پىشۇرىدۇ. مەسىلەن، «ياخشىمۇسىز دە، خوش دە، ئاچاشنى ياكى ئاكاشنى سۆيۈپ قوي، تاغا نىنچىلىقمۇ دە، ھامما خوش دە، رەھمەت دە، ھەشقاللا دە، چوڭ ئاپام، چوڭ دادام ياخشىمۇ دە» دېگەنگە ئوخشاش ھۆرمەت ۋە ئەدەپ سۆزلىرىنى ئۇيغۇر يۇرتلىرى چۈشىنىدۇ ۋە قول ئىشارىسى بىلەن مەقسەتنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ خىل ئادەتلەندۈرۈش پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان پەزىلەت تەربىيىسىنىڭ دەسلەپكى ئاساسىنى سالىدۇ، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ گۈدەك قەلبىدە كىشىلەرنى سۆيۈش ۋە ھۆرمەت قىلىش تۇيغۇسى ئويغىنىدۇ. ئاتا-ئانىلار قەتئىي دىققەت قىلىشى كېرەككى، بالىلار گۈدەك، بوۋاق چاغدا ھەرگىز چاقچاق قىلىپ بولسىمۇ ئۇلارغا «ئاناڭنى دە، تىللا، ئۇنداق دە، مۇنداق دە، تۇفى دە» دېگەندەك ئەدەپسىز ئىشلارنى ۋە ئەدەپسىز سۆزلەرنى ئۆگىتىشكە بولمايدۇ.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، بىز ئۇيغۇرلار ئەدەپ - قائىدىگە بەك ئەھمىيەت بېرىمىز. بىزدە ئەدەپلىك، پەزىلەتلىك كىشىلەر ئۇلۇغلىنىدۇ، ئەدەپسىز، پەزىلەتسىز كىشىلەر ھەر ۋاقىت پەس كۆرۈلىدۇ. ئەدەپسىز ئادەم ھايۋان قاتارىدا سانىلىدۇ. چۈنكى ئەدەپ - ئەخلاق ئادىمىيلىكنىڭ ئەڭ مۇھىم بەلگىسى، ھەرقانچە سالاپەتلىك ئادەمۇ پەزىلەتسىز بولسا كىشىلەرنىڭ نەزەردە ئەڭ سەت كۆرۈنىدۇ، ھەرقانچە سەت ئادەم گۈزەل پەزىلەتلىك بولسا، كىشىلەرنىڭ سۆيۈشىگە ئېرىشىدۇ. سەن ئۆزۈڭنى قانچىلىك ھۆرمەت قىلساڭ، باشقىلارنىمۇ شۇنداق ھۆرمەت قىل. ئەدەپ - ئەخلاق ئۆزۈڭنى قەدىرلەش بىلەن باشقىلارنى ھۆرمەتلەشتىن ئىبارەت گۈزەل قەلبىتىن پەيدا بولىدۇ. باشقىلارنى ھۆرمەت قىلساڭ، سەنمۇ ھۆرمەتكە لايىق ئادەم بولىسەن.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بالام، ئۇيغۇرلارنىڭ ئەدەپ - ئەخلاقىغا ئۇيغۇن كونكرېت تەلەپلىرى مۇنداق بىرقانچە تەرەپلەرگە مۇناسىۋەتلىك:

(1) كىشىلەر بىلەن ئۇچرىشىش ۋە سالاملاشتىمكى ئەدەپ: بالام، سېنىڭ پەزىلىتىڭ كىشىلەر بىلەن ئارىلىشىش، كۆرۈشۈش، ئۇچرىشىش جەريانىدا روشەن كۆرۈنىدۇ. چۈنكى كىشىلەر بىلەن ئۇچرىشىش ۋە كۆرۈشۈشىڭمۇ ئۆزىگە خاس ئەدەپ - قائىدىسى بار. بۇ بىزدىكى ئەزەلدىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان قىممەتلىك ئەنئەنىنىڭ بىرى. مۇبادا سەن بىرىكىم بىلەن كۆرۈشۈش ئۈچۈن ئۆيىگە كەلگەن بولساڭ، ئالدى بىلەن ئىشىكىنى ئاستا چېكىپ (قاتتىق ئۇرۇشۇمۇ ئەدەپسىزلىك بولىدۇ) ئىزنى (رۇخسەت) سورايسەن. ئۆي ئىچىدىن «كىم» دەپ سورىسا «مەن پوكۇنى» دەپ ئىسمىڭنى ئېيتسەن. «مەن» دەپلا قويۇش ئەدەپسىزلىككە ياتىدۇ. ئۆي ئىچىدىن تۇرۇپ «كىمنى ئىزدەيسىز» دېسە ئىزدەيمەكچى بولغان ئادەمنىڭ ئىسمىنى دەيسەن، ئەگەر كىرىشكە ئىجازەت بەرسە كىرسەن، ئەگەر باشقا جاۋاب بولمىسا كېتىپ قالغىنىڭ تۈزۈك.

ئۆزئارا سالاملاشقاندا، ئومۇمىي قائىدە «ئەسسالامۇئەلەيكۇم» دەپ سالام بېرىش، سالامنى «ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام» دەپ ئىلىك ئېلىش. سالامنىڭمۇ مۇنداق ئەدەپ تەلەپلىرى بار، دىققەت قىلغىن:

ئۇيغۇرلاردا ئىككى مۆمىن ئۆزئارا ئۇچراشقاندا بىر - بىرىگە سالام قىلىدۇ. سالام قىلماسلىق ۋە سالامنى ئىلىك ئالماسلىق ئەدەپسىزلىك بولىدۇ. سالام بەرگەندە ۋە جاۋاب قايتۇرغاندىمۇ قارشى تەرەپ ئاڭلىغۇدەك بولسۇن. ئەگەر سەن جامائەتنىڭ ئالدىغا كىرسەڭ، چوڭلار بىلەن ئۇچراشساڭ، ئالدى بىلەن سالام قىلسەن، ھەرگىز جامائەت ئارىسىدىكى بىرەر ئادەمنىڭ نامىنى ئاتا پۇرۇپ سالام قىلىشقا، خوشلاشقاندىمۇ بىرەر ئادەمنىڭ نامىنى ئاتا پۇرۇپ خوشلىشىشقا بولمايدۇ. چوڭ كوچىدا ۋە بازاردا تونۇشتىن باشقا ئادەمگە سالام قىلىش تەلەپ قىلىنمايدۇ. ئەگەر بىر كىشى يەنە بىر كىشىدىن ساڭا سالام ئېيتقان بولسا ياكى خەت ئارقىلىق سالام ئەۋەتكەن بولسا، دەرھال جاۋابىنى قايتۇر، بولمىسا ئەدەپسىزلىك سەن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تەرەپتىن بولۇپ، رىشتىنى ئۈزۈشكە سەۋەب بولۇپ قالسىەن. سالام - سەھەتنىڭ يەنە بىر قائىدىسى، مەرتىۋەڭ ھەرقانچە چوڭ بولغان تەقدىردىمۇ كىچىكلەرگە ئاۋۋال سالام بېرىسەن، ھارۋىدا، ئاتتا ياكى موتسىكىلتتا بولساڭ تۇرغان ياكى ئولتۇرغانلارغا سالام بېرىسەن. جامائەتنىڭ ئالدىدىن ھەرقانداق قاتناش قوراللىرىنى تېز چاپتۇرۇپ ھەيدەپ، توپا توزۇتۇپ ئۆتۈش ئەدەپسىزلىك بولىدۇ. بولسا سۈرئەتنى ئاسىتلىتىپ سالام قىلىپ ئاندىن تېزلىتىش ئەدەپسىزلىك بولمايدۇ. ماڭغان بولساڭ ئولتۇرغانلارغا سالام بېرىسەن، ھەرگىز ئولتۇرغانلاردىن سالام كۈتمەيسەن. ئازچىلىق كۆپچىلىككە، باشلىق پۇقراغا سالام قىلىدۇ، بولمىسا قائىدىگە خىلاپ. تۆۋەندىكى ئەھۋالدا سالاملىشىش تەلەپ قىلىنمايدۇ: ئەگەر ماشىنىلىق كىشىگە، ھاجەتخانىدىكى كىشىگە، ئۇخلاۋاتقان كىشىگە، يۇيۇنۇۋاتقان كىشىگە، ئائىلە يەپ تۇرغان كىشىگە سالام قىلمىسىمۇ بولىدۇ، جاۋابمۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ.

مۇنداق كىشىلەر بىلەن ئۇچراشساڭ سالاممۇ قىلما، سالامنىمۇ ئىلىك ئالما: پىتنە - پاسات تارقاقچى، سۇخەنچى، پاسىق، ناپاك، زالىم، ئۆكتەم، قارا نىيەت، بۇزۇق ئادەملەر.

سالاملىشىش شەكلىدىمۇ تۈرلۈك ئەدەپ - قائىدە بار.

كىشىلەر بىلەن ئۇچراشقاندا قول ئېلىشىپ كۆرۈشىسەن. بىر قول بىلەن كۆرۈشۈش ياكى قولنىڭ ئۈچىنىلا بېرىپ كۆرۈشۈش ئەدەپسىزلىك ۋە تەكەببۇرلۇق بولىدۇ. شۇڭا، ئىككى قول بىلەن ئالغاننى ئالمىغانغا تەڭگۈزۈپ كۆرۈشسەڭ يېقىنلىق پەيدا قىلىدۇ. قول ئېلىشقاندا قاتتىق سىلكىمۇ، قاتتىق سىقىمۇ كۆرۈشمەسلىكىڭ، نورمال كۆرۈشۈشۈڭ كېرەك. بەك يېقىن كىشىلەر، دوستلىرىڭ ۋە ئۇزۇن زامان كۆرۈشمىگەن تۇغقانلار بىلەن قاتتىق سىقىشىپ كۆرۈشسەڭ ئەدەپسىزلىك بولمايدۇ. قىزلار كۆرۈشكەندە قول ئېلىشىپ كۆرۈشىمۇ بولىدۇ، ئەمما ئادەت بويىچە بولغاندا يۈزىنى يۈزىگە يېقىپ كۆرۈشكەندە تېخىمۇ نازاكەتلىك ۋە يېقىنلىق ئىپادىلىنىدۇ. ئۆزئارا قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈشتە مۇنداق بىر قانچە شەرت بار: سەپەردىن كەلگەن يېقىن تۇغقانلار ئۆزىنى كۈتۈپ تۇرغان كىشىلەر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ، مۇھەببەتتى، سېغىنىشتى ئىپادىلەيدۇ، قۇرامىغا يەتمىگەن ئوغۇل ۋە قىزىلارنى قۇچاقلاپ ھەم يۈزىدىن سۆيۈپ كۆرۈشسە بولىدۇ. يات ئەر - خوتۇنلار ھەرقانچە يېقىن بولسىمۇ قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈش چەكلىنىدۇ. ئەر - ئاياللارنىڭ قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈشىدە ئانا - بالا، ئەر - خوتۇن (ئەر - خوتۇن كۆپچىلىكىنىڭ يېنىدا ئۆزىنى تۇتۇپ قۇچاقلىشىشتىن ھايى قىلىشى كېرەك) بىر تۇغقان ۋە بىر نەۋرىلەر قۇچاقلىشىپ كۆرۈشسە بولىدۇ. بالام، بۇرۇن ئۇيغۇرلاردا مۆتىۋەر، ئۇلۇغ كىشىلەرنى كۆرسە قولىنى سۆيۈپ كۆرۈشۈش ئادىتى بار ئىدى. ھازىر قولىنى سۆيۈپ كۆرۈشۈش توغرا ئەمەس.

خوشلىشىشىمۇ كۆرۈشۈشكە ئوخشاشلا ئىنتايىن مۇھىم. خوشلىشىشتىمۇ قول ئېلىشىپ، قۇچاقلىشىپ خوشلىشىش قائىدىسى كۆرۈشۈش تەلەپلىرىگە ئوخشاش. ئامانلىق تىلىگەندە مۇنداق سۆزلەر قوللىنىلىدۇ: «خۇدا ساقلىسۇن، خۇداغا ئامانەت، سالامەت بولۇڭ، ئامانلىق تىلەيمەن، سالامەت كۆرۈشكىلى نېسىپ قىلسۇن، ئىشلىرىڭ كۆڭۈلدىكىدەك بولسۇن.» ئەگەر بىرەر كۈنلۈك ئايرىلىدىغان بولسا: «خەير - خوش، ئەتە كۆرۈشەرمىز»، ئەگەر كەچ ۋاقىت بولسا: «ياخشى چۈش كۆرۈڭ» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن خوشلىشىش ياخشى. كۆرۈشكەندە بولسۇن، خوشلاشقاندا بولسۇن ئوچۇق - يورۇق، خۇش چىراي بىلەن مۇئامىلە قىلىش كېرەك.

(2) ياسىنىش ۋە كىيىنىش ئەدەپلىرى:

بالام، ياسىنىش ۋە كىيىنىشنىڭمۇ ئۆزىگە يارىشا ئەدەپ - قائىدىسى بار. ئالدى بىلەن كىيىم - كېچەكلىرىڭ پاكىز، تازا بولسۇن، رەتلىك كىيىنىڭ، بولۇپمۇ ئاممىۋى سورۇنلارغا بارغاندا كىيىم - كېچەككە بەكمۇ ئەھمىيەت بىلەن قارىشىڭ كېرەك، ئۇ سېنىڭ شۇ سورۇندىكىلەرنى ھۆرمەت قىلغانلىقىڭ بولىدۇ. ئاممىۋى سورۇنغا ساڭگىل - سۇڭگۈل، مەينەت، قاسماق كىيىملەرنى كىيىپ بارساڭ ئۆزۈڭنىڭمۇ ئېتىبارى بولمايدۇ، دۈشمەنلىرىڭ بولسا كۈلىدۇ، سورۇننىمۇ كۆزگە ئىلمىغان بولۇپ قالمىسەن. ئوغۇل بالا قۇرامىغا يېتىپ قالغاندىن كېيىن،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مويىسىپىتلەرنىڭ ئالدىدا ۋە قىز - ئاياللارنىڭ ئالدىدا بېرىم يالىڭاچ ھالەتتە تۇرۇشى ئەدەبىيەتلىك بولىدۇ. قىزلار ئائىلىدە بولسۇن، ئاممىۋى سورۇنلاردا بولسۇن يەڭسىز، قولتىقى ئوچۇق مايىكلارنى كىيىشى، تىزىدىن يۇقىمى تار، مېڭىشتا قىيىلىدىغان پوپىكلارنى كىيىشى ھاياسزلىق سانىلىدۇ. ئوغۇل بالا كىيىم - كېچەككە ئارتۇق ھەۋەس قىلماسلىقى، قىزىل - تۈزۈل كىيىملەرنى كىيىمەسلىكى، قولغا ئۈزۈك، بويىغا زەنجىر ۋە باشقا زەرلىك نەرسىلەرنى زىننەت ئۈچۈن ئىشلەتمەسلىكى كېرەك. بۇ ھال ئاياللار بىلەن ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرغانلىق بولىدۇ ھەم كىشىلەرنىڭ غىدىقىنى قوزغايدۇ. ئېسىل كىيىملەرنى كىيىمەك بولىدۇ، لېكىن ياسانچۇقلىق، تەكەببۇرلۇق، مەنەنچىلىك، ھاۋايى - ھەۋەس ئۈچۈن ياسىنىش ئەدەبىيەتلىك بولىدۇ. شەيخ سەئىدى «گۈلىستان» ناملىق كىتابىدا شۇنداق بىر مىسال كەلتۈرىدۇ: «بىر يوغان قورساق ئەخمەقنى كۆردۈم، ئۇنىڭ ئۇچىسىدا قىممەت باھالىق تون، ئاستىدا ئەرەب ئېتى، بېشىدا مىسىرنىڭ ئېسىل رەختىدىن قىلىنغان سەلىسى بار ئىدى. ئۇ ئات ئۈستىدە ھېچ كىمنى پەسەنتكە ئالماي گىدىيىپ ئولتۇراتتى. بىر ھەمراھىم مەندىن سورىدى: سەئىدى، بۇ پەسىز ھايۋاننىڭ ئۇچىسىدىكى كىمخاب تونغا قانداق قارايسەن؟»

مەن دېدىم: مەزمۇنى يامان خەت ئالتۇن ھەل بىلەن يېزىلىپتۇ،

«خلاس!»

شىرپانۇ ھۆكۈمرانلىق تەختىدە سەلتەنەت سۇرۇۋاتاتتى — دەپ ھېكايە قىلىنىدۇ «ئەخلاقۇل مۇھسىنىن» دا، — ئۇنىڭ بىر ئوغلى بار ئىدى. ئۇ ئاجايىپ قىممەت باھالىق سەرىپاي كىيىۋالغانىدى، بۇنى كۆرۈپ ئوغلىغا: — ئوغلۇم، پادىشاھلار تونى شۇنداق بولغايكى، ئۇ ھېچ كىشىنىڭ خەزىنىسىدە بولمىغان ۋە خۇشخۇيلۇق يوسۇنلىرى بىلەن ئۆزىگە تەرتىپ بەرگەن كىشى ھەممىدىن چىرايلىق كۆرۈنىدۇ، — دېدى.

— ئۇنداق ئېگىن نەدە باردۇر؟ — دېدى شاھزادە. پادىشاھ:

— ئۇنداق ئېگىننىڭ ئۆرۈشى خۇشخۇيلۇق، ئارقىقى مۇلايىملىقتىن ئىشلەتكەندۇر. بۇ سۆزنى ماقۇل كۆرمىسەڭ شۇنى بىلگىنىكى، ئالەمدىكى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بارلىق ياخشى سۈپەت ۋە خۇشخۇيلىق يوسۇنلىرى بىلەن ئۆزىگە تەرتىپ بەرگەن كىشى ھەممىدىن چىرايلىق كۆرۈنىدۇ، — دەيدى.

شۇڭا بالام، گۈزەل خۇلق مىڭ كىمخاپ توندىن ياخشى. ئەگەر ئەپسىل كىسىم - كىچەكلەرنى كىيىۋېلىپ ئەخلاقسىزلىق، ھاياسىزلىق قىلساڭ ھەممە ئادەمگە ھەقىر ۋە پەس كۆرۈنەن.

(3) سەپەر ۋە يول يۈرۈشتىكى ئەدەپ:

بالام، ئۇيغۇرلاردا مۇساپىر بولمىغان ئادەم تولۇق ئادەم بولالمايدۇ، دېگەن گەپ بار، سەپەرنىڭ خاسىيىتى ناھايىتى چوڭ، بۇ خۇسۇستا ئەلىشىر نەۋائىينىڭ مۇنۇ بايانلىرىغا قۇلاق سالغىن:

ئىسكەندەر زۇلقەرنەينىن ئارستوتىلىدىن سورايتۇ:

— سەپەردە ئادەم رەنج - مۇشەققەت چېكىدۇ، كىشىنىڭ تەبىئىتى ھەرەج تارتىدۇ، قىيىنلىدۇ. شۇنداق بولسىمۇ نۇرغۇن كىشىلەر سەپەر قىلىشنى زۆرۈر دەپ قارايدۇ، بۇنىڭ ھېكمىتى نېمە؟

— سەپەردە قىيىنچىلىق كۆپ بولسىمۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئارستوتىل، — لېكىن دانالار سەپەر قىلىشنى تەشەببۇس قىلىشقان. چۈنكى سەپەرنىڭ كىشىگە نۇرغۇن پايدىسى بار. ھەر بىر مۇشەققەتنىڭ كەينىدىن راھىتى، ھەر بىر مۇشكۈللۈكنىڭ ئارقىسىدىن ھالاۋىتى بار. مەسىلەن، ئاش - تاماق جاننىڭ راھىتى، تەننىڭ قۇۋۋىتىدۇر، ئەمما شۇنداق ئەزىز نەرسە ئوتنىڭ جاپاسىنى تارتىمىغۇچە خاملىقتىن پىشپ تەييار بولمايدۇ.

ئالتۇننى ھەممە خالاپىق ياخشى كۆرۈپ ئەتىۋارلايدۇ، لېكىن ئۇمۇ ئوتقا كىرمىگىچە تازىلانمايدۇ، ھەقىقەتەن سەپەر ئازابى دوزاخ ئازابى دېگەن گەپ بار. بۇ ئوتتا كۆيۈشنى ھېچكىم خالىمايدۇ. بىراق ئىنسان ئۈچۈن سەپەر يەنىلا زۆرۈر. چۈنكى مۇساپىرلارنىڭ ئالتۇن ۋۇجۇدى سەپەر ئوتلىرى بىلەن تۈزۈلۈپ ساپ ۋە پاك بولىدۇ. سەپەرنىڭ يەنە بىر خاسىيىتى شۇكى، بەدەن شۇ ئارقىلىق ساغلاملىققا گېرىشىدۇ. ئاددىيىسى بىر ئادەم بىرەر مەسىلىدە ئىككىلىنىش سەۋەبىدىن ئىختىيارسىز ھالدا بىرنەچچە قەدەم مېڭىپ قويغان تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭ بەدىنىدىكى بۇزۇق ماددىلار ۋە زىيانلىق خىلىتلەر ھەزىم بولۇپ، غىزاغا ئىشتىھا پەيدا بولىدۇ. دېمەك، شۇنچىلىك سەپەردىنلا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇنىڭغا كۆپ ساغلاملىق ئاتا قىلىنىدۇ. سەپەرنىڭ يەنە بىر خاسىيىتى، ئۇ ئادەمنىڭ تەبىئىتىگە خۇشاللىق بەخش ئېتىدۇ، روھىنى كۆتۈرىدۇ، كۆڭۈلنىڭ بۇزۇقلىرى تۈزۈلىدۇ، كۆڭۈل ئەينىكى تازىلىنىدۇ، داۋاملىق بىر خىل ھاۋا، بىر خىل سۇ، بىر خىل مۇھىت ۋە تۇپراقتا تۇرۇۋېرىشتىنمۇ ئادەمنىڭ بەدىنىگە ئاغرىق ۋە زەئىپلىك يۈزلىنىدۇ، بۇنداق چاغدا كىشىلەرنىڭ تەبىئىتى تازا ۋە يېڭى نەرسىلەرنى تەلەپ قىلىدۇ، بىر خىل نەرسىنى تەكرار قوبۇل قىلىشتىن زېرىكىدۇ، يېپيېڭى ۋە باشقا - باشقا نەرسىلەرگە ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلىدۇ. بۇنىڭغا پەقەت سەپەر ئارقىلىقلا ئېرىشكىلى بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كىشىلەرنىڭ تېنىدە ساغلاملىق، مۇقىملىق ۋە كۈچ - قۇۋۋەت ھاسىل بولىدۇ. سەپەرنىڭ يەنە بىر خاسىيىتى شۇكى، سەپەر دەردمەنلەرنى ئارزۇسىغا يەتكۈزىدۇ، مەھرۇملارنى مۇرادىغا يەتكۈزىدۇ، خاملارنى پىشۇرىدۇ. دۇنيادىكى ئاجايىپ غارايىباتلار بىلەن ئۇچراشتۇرىدۇ. دۇنيادىكى ئۇلۇغ مۆجىزە ۋە ھېكمەتلەرنى كۆرۈش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىدۇ. ياخشى خۇلق، ياخشى ئادەتلەرنى ئۆزلەشتۈرگۈزىدۇ. ھاياتنىڭ ئىسسىق - سوغۇقى، ئاچچىق - چۈچۈكلىرىنى تېتىتىدۇ. ھەرقايسى شەھەرلەرنىڭ ئاۋاتلىقلىرى، گۈزەل جايلارنى سەپەر قىلغۇچىلار ياخشى بىلىدۇ. دېمەككى، مۇساپىرلىق مېھنىتىنى تارتىمىغان ئادەم ۋەتەننىڭ قەدىر - قىممىتىگە يەتمەيدۇ. ھەرىكەت ئەھلىگە ھاياتتىن ئەسەردۇر، قېتىپ بىر ئورۇندىلا تۇرغانلار تىرىكلىك نىشانىدىن بىخەۋەردۇر. سەپەر تاۋلىنىش ئوچىقىدۇر، ئەدەپ ۋە كەمتەرلىكنىڭ سەرمايىسىدۇر، خىزىمۇ سەپەر قىلغانلارنىڭ ھەمراھىدۇر، بۇ سوۋغىدىن پۈت ئالمىغان كىشى دۇنيادىكى ئۆزگىرىشلەردىن قانداقمۇ خەۋەردار بولسۇن. سەپەر قىلمىغان كىشى خام كېلىدۇ، ئىسسىق - سوغۇققا چىدىمايدۇ. يەنە شۇنداق خاسىيىتىمۇ باركى، مۇساپىرلىق ئۇزۇڭگە ئۇزۇڭنى قايتا تونۇتىدۇ، جەمئىيەتنى، ئادەملەرنى چۈشىنىشكە ياردەم بېرىدۇ. ئادەمنىڭ ياخشى - يامىنى، مەردلىكى ۋە خەسسىلىكى سەپەردە سىنىلىدۇ.

بالام، سەپەرگە چىقساڭ ئىلاجى بار ياخشى ھەمراھلار بىلەن بىرگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چىققىن، شۇندىلا يولنىڭ مۇشەققىتى بىلىنمەيدۇ. سەپەر جەريانىدا يېتىڭدا نېمە بولسا سەپەرداشلار بىلەن بىرگە يېگىن. يېمەك - ئىچىمىكىنى ئۇلاردىن يوشۇرما، ھەرگىز ھەمراھلىرىڭنى تاشلاپ كەتمە. ئۇلار يولدا ئاغرىق - سىلاق تارتىپ قالسا ھالىدىن ئويىدىن خەۋەر ئالغىن، سەپەر دېگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتىنى سىنايدىغان سىناق تېشى.

بالام، ئەگەر ئۆسۈپ چوڭ بولغان يۇرتۇڭدا تۇرمۇشۇڭ كۆڭۈلدىكىدەك بولماي، كىشىلەرنىڭ ئېتىۋارىغا ئېرىشەلمەي، بىر ياقتا سۆرۈلۈپ قالىغۇدەك بولساڭ، سەپەر قىلىپ جاھان كۆرۈپ باققىن. قۇدۇقتىكى پاقىدەك ئاسماننىڭ چوڭلۇقى شۇنچىلىك ئوخشايدۇ، دەپ قانائەت ياستۇقىغا بېشىڭنى قويۇپ يېتىۋەرمە. ئەگەر سەندە مۇنداق بىرقانچە ئالاھىدىلىك بولمىسا ئىلاج بار يۇرتۇڭدىن ئايرىلما: بىرىنچى، قولۇڭدا ياخشى ھۈنەر، كالاڭدا بىلىم بولۇشى كېرەك. قولۇڭدا ھۈنەر بولمىسا نەگە بارساڭ ساڭا قازاننىڭ قولىقى تۆت. ئىككىنچى، قولۇڭدا ئاز - تولا دەسمى بولۇشى كېرەك. قۇرۇق قول بىلەن يۈزۈڭگە قىزىللىق يۈگۈرتەلمەيسەن. ئۈچىنچى، ھەر يەرگە بارساڭ ئوچۇق - كۆڭۈل، خۇشخۇي، چىقىشقاق، غەدەپ - قاتتىقلىق بولغىن، شۇندىلا كىشىلەر سېنى خالاپ ئارىسىغا ئالىدۇ.

بالام، يول ماڭغاندا ناھايىتى سالماق، نورمال قەدەم بىلەن ماڭغىن. پۇتلىرىڭنى سۆرەپ، ئۇياققا - بۇياققا، يولۇچىلارغا قاراپ ھاڭۋېقىپ ماڭما. كوچىدا بىرنەرسە يەپ ماڭما. قەدىڭنى كۆتۈرۈپ مەزمۇت قەدەم بىلەن ئۇدۇل قاراپ ماڭغىن. يول ماڭغاندا خىيال بىلەن ماڭما، بولمىسا يېقىن تونۇشلار ئۇچرىسىمۇ كۆزۈڭ كۆرمەي قالىدۇ ھەم بەزى خېيىمخەتەردىن خالىي بولالمايسەن. كوچا لاي - پاتقاق بولسا باشقىلارغا لاي چاچرىتىۋېتىشنىن ئېھتىيات قىل. قىستاقچىلىق بولۇپ بىرەرسىنىڭ مۇرىسىگە ئۇرۇلۇپ كەتسەڭ ياكى بىرەرسىنىڭ پۈتىنى دەسسەپ سالىساڭ كىچىك پېشىللىق بىلەن ئەپۇ سورىغىن. چوڭلار، ئاياللار سۆزلىشىپ تۇرغان يەردىن ئۆتكەندە ھەرگىز ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتمىگىن. يول ئۈستىدە بولسۇن، ماشىنىغا چىققان ۋە چىقىدىغان چاغدا بولسۇن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چوغلارنى، ئاياللارنى ھۆرمەت قىلىپ يول بەرگىن. ئۇستازنىڭ بىلەن بىرگە ماڭغان بولساڭ ئازراق ئارىلىق تاشلاپ كەينىدىن ماڭغىن، ئالدىغا كىرىۋالما، بولمىسا ئەدەپسىزلىك بولىدۇ. بىرىكىم بىلەن بىرگە ماڭغان بولساڭ، يولدا يەنە بىر تونۇشۇڭ ئۇچراپ قالغان بولسا، سالام بېرىپ ئۆزرە سوراپلا ماڭغىن، سۆزلىشىپ، ھەمراھىڭنى ساقلىتىپ قويا. ئۆتەر يولدا بىرىكىم بىلەن پاراڭلىشىپ تۇرما، يولنىڭ چېتىگە چىقىپ سۆزلەشكىن. يولدا تۇتۇلۇپ، ۋارقىراپ - چارقىراپ گەپ قىلىشتىن ھەزەر قىل. يولدا كەلسە - كەلمەس تۈكۈرىدىغان، مىشقىرىدىغان، شاپاق - شالتاققا ئوخشاش نەرسىلەرنى يولغا تاشلايدىغان ئەدەپسىزلىكنى ھەرگىز قىلما، يولدا كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان تاش ۋە باشقا مەينەت نەرسىلەر بولسا ئېلىۋەتكىن. ئاپتوبۇس ۋە باشقا قاتناش قوراللىرىدا سەپەر قىلغان بولساڭ ھەرگىز كەلسە - كەلمەس قالايمىقان نەرسىلەرنى تاشلىما، ئاپتوبۇسۇ ئاممىۋى قورال، ئۇنىڭغا شۆپۈكلۈك نەرسىلەرنى تاشلىساڭ ھەم مەينەتچىلىك، ھەم ئەدەپسىزلىك بولىدۇ، بالام.

(4) ئاممىۋى سورۇنلاردىكى ئەدەپ:

بالام، ئاممىۋى سورۇنلاردا، يەنى سىنىپتا، كىشىلەر بىلەن سۆھبەتلەشكەندە، باشقىلارنىڭكىدە مېھمان بولغاندا، مەجلىستە ئەدەپ - قائىدىگە بەك رىئايە قىلغايەن، بۇنداق سورۇندا ھەر بىر ھەرىكىتىڭ كىشىلەرنىڭ نەزەرىگە چۈشۈپ تۇرىدۇ، ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ سوراپ ھەر بىر ھالقىغا دىققەت قىلغىن.

سىنىپىڭدا پارتا، ئورۇندۇقلارنىڭ ئۈستىگە پۈتۈڭنى ئېلىپ ئولتۇرۇش، پارتا - ئورۇندۇقلارغا دەسسەش، دوسكىغا قالايمىقان سۈرەتلەرنى سىزىپ قويۇش، قالايمىقان سۆزلەرنى يېزىپ قويۇش، مۇئەللىملەرگە ۋە ساۋاقداشلارغا يىرىك، قوپال گەپ قىلىش قاتارلىقلار ئەدەپسىزلىك بولىدۇ.

بالام، زىياپەتكە بارساڭ ئەدەپ كەمىرىنى بەلگە باغلاپ، نەپسىنىڭ ئوغرىسى ئەقلىڭ تەۋەلىكىدە غالىبلىق ئۇسسۇلنى ئويناشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، مۇنۇ بىرقانچە ئەدەپ - يوسۇننى ئۆزۈڭگە ھاكىم قىل: ئەڭ ئاۋۋال

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھەرقانداق جايغا تەكلىپ قىلىنساڭ ۋاقتىدا بارغىن، باشقىلارنى يولغا قارىتىش تولىمۇ ئەدەپسىزلىك بولىدۇ. سەن ئالدىراش بولساڭ چاقىرغۇچىنى خەۋەرلەندۈرۈپ قوي. چاقىرغان يەردىن قالما، چاقىرىمىغان يەرگە ھەرگىز بارما. سېنى چاقىرغان جايغا ھەرگىز يەنە بىر ئادەمنى شېرىك قىلىپ ئاپارما. يەنە بىرى، چاقىرىلغان بولساڭمۇ كۆڭلۈڭ خالىمىغان سورۇنلارغا باھانە كۆرسىتىپ بارمىغىن. ئۇنداق سورۇن ساڭا ھەرگىز كۆڭۈل ئازادلىك بەرمەيدۇ، كۆڭلۈڭنى بېشىمەن دەپ بېرىپ، دىلىك چىكىلىپ قايتىسەن. بىر كاپام ئاش ۋە بىر ئوتلام ئىچىملىكنى دەپ بېرىپ ئۆزۈڭنى خار قىلما. ھەرقانداق مېھماندارچىلىقتا ۋە يىغىلىشلارغا بارساڭ سورۇن تاللاپ، ئادەم تاللاپ بېرىشقا ئادەتلەنگىن، سورۇنغا بارغاندىن كېيىن، ئۆزۈڭنى تۇتۇشنى بىلگىن، ئەدەپ بىلەن ئولتۇرغىن، ئورۇندۇقتا ئولتۇرساڭ پۇتلىرىڭنى مىنگەشتۈرۈپ ئولتۇرما، باشقا سېلىنچىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغان بولساڭ، يۈكۈنۈپ ياكى چازا قۇرۇپ ئولتۇرغىن. زور ئولتۇرۇش، پۇتىنى سۈنۈپ ئولتۇرۇش، يانپاشلاپ يېتىش، باشقىلارنىڭ تىزىغا پۇتىنى مىنگەشتۈرۈۋېلىش ئەدەپسىزلىك بولىدۇ. گىلەم سېلىنغان ۋە باشقا سېلىنچا سېلىنغان جايغا ھەرگىز ئاياغ كىيىم بىلەن دەسسەمە. ئايىغىڭنى سېلىپ كىرگىن. پايپاقلىرىڭ پاكىز يۇيۇپ كىيىلگەن بولسۇن، پايپىقىڭ پۇرايدىغان بولسا سېلىۋېتىپ، پۇتۈڭنى يۇيۇپ سورۇنغا كىر، سورۇندا ئورنۇڭ ئەگە توغرا كەلسە شۇ يەردە ئولتۇرغىن، چوڭلارنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋالساڭ ئەدەپسىزلىك بولىدۇ، چوڭلارنىڭ ئالدىغا ئەدەپ بىلەن كىر، قوللىرىڭنى پۇلاڭلىتىپ، گىدىيىپ، تەكەببۇرلۇق قىلىمىغىن. ھەرقانداق ئادەمنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى، جامائەت ئالدىدىكى قەدەر - قىممىتىنىڭ يۇقىرى - تۆۋەنلىكى، بىلىملىك ياكى بىلىمسىزلىكىگە قاراپ جەمئىيەتتە بەلگىلىك ئورنى بولىدۇ. ئۆز ئورنۇڭنى بىلمىسەڭ، ئۆزۈڭنىڭ قەدەر - قىممىتىنىڭ قانچىلىك ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمىگەن بولىسەن. تاڭام يېگەندە، ئوڭ قولۇڭ بىلەن يېگىن، چوڭلار تاڭامغا قول ئۇزارتشتىن بۇرۇن قولۇڭنى تاماققا ئۇزارتما. نەپىسلىك بالاسى سېنى ئالدىراتقان بولسىمۇ، باشقىلارنىڭ ئالدىدىكى لوقىمغا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قول سۇنما. ئالدىدا نېمە بولسا شۇنى يېگىن ۋە شۇنىڭغا قانائەت قىلغىن، تاماق يېگەندە ئالدىراپمۇ كەتمە، نازلىنىپمۇ ئولتۇرما، ئاچ كۆزلۈك قىلىپ يانچۇقۇڭغا بىر نەرسىلەرنى سېلىۋالما، باشقىلار تاماق يەۋاتقان چاغدا ئۇلارغا سەپ سالما. بىر كىشى تاماق يەۋاتقانكەن، ئۇدۇلىدا ئولتۇرغان يەنە بىر كىشى ئۇ ئادەم ئەمدى تائامنى ئېغىزىغا سېلىۋاتسا، ئاگاھلاندۇرۇپ، قوللىغىزدىكى تاماقنى قىلى تۇرىدۇ، دەپتۇ. ھېلىقى كىشى دەرھال ئورنىدىن قوپۇپ داستىخاندىن چىقىپ كېتىپتۇ. ساھىبخان كەينىدىن چىقىپ، نېمە ئىش بولدى، دەپ سورىغانكەن، ئۇ كىشى، شۇنچە ئارىلىقتىن بىر كاپام ئاشىنىكى قىلغا كۆز تىكىپ تۇرغان ئادەمنىڭ ئالدىدا تائام يېيىش مەكرۇھ، دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. بالام، سورۇندا تائامنى ئۇششاق چايناپ يېگىن، ئالدىراپ پۈتۈن - پۈتۈن يۇتما. قىزىق ئاشنى قىزىق پېتى ئوتلاپ قالما، ئاشنى پۈزلەشمۇ ئەدەپسىزلىك سانىلىدۇ. قىسقىسى، نەپىسنىڭ ھاكىملىق قىلىپ پەزىلىتىڭنى پەسەشتۈرمىسۇن.

سۆھبەت ئۈستىدە ئەسەنەش، چىش كولاش، بۇرۇن كولاش، تىرناق ئېلىش، بىرەيلەن گەپ قىلىۋاتقاندا ياكى ساز چېلىۋاتقاندا كۇسۇرلىشىپ گەپ قىلىش ئەدەپسىزلىك بولىدۇ. ئەسەنەك كەلسە، ئىمكان بار چاندۇرما سىلىق، چۈشكۈرۈك كەلسە ئىككى قولىنى ئېغىزغا تۇتۇپ، تۈكۈرۈك چاچراندىلىرىنىڭ باشقىلارغا چاچراپ كېتىشىدىن ساقلىنىش كېرەك. سۆھبەتداشلىرىڭنىڭ ھېچقايسىسىنى بۇيرۇقۇزۇشقا قىلىپ ئىشقا بۇيرۇما، سۆھبەت داۋامىدا باشتىن - ئاياغ زۇۋان سۈرمەي ئولتۇرۇۋالما، ئۇنداق قىلساڭ ئەدەپسىزلىكلا ئەمەس، بەلكى باشقىلارنىڭ كۆڭلىدە شۈبھە پەيدا قىلىپ قويىسەن. دوست - يار، بۇرادەرلىرىڭ بىلەن بىرگە ئولتۇرغاندا ئارىدىن بىرەر ئادەمنى چوڭ بىلىپ خۇشامەتچىلىك قىلىپ ئۆزۈڭنى پەس ئورۇنغا چۈشۈرۈپ قويما، باشقىلارنىڭ غەيۋىتىگە قۇلاق سالما ۋە ئۆزۈڭمۇ غەيۋەت قىلما.

بالام، ئۆزۈڭ مېھمان كۈتكۈچى بولۇپ قالغاندا مۇنداق تەرەپلەرگە دىققەت قىلغىن: مېھمانلارنىڭ ھەممىسىگە ئوخشاش مۇئامىلىدە بولغىن، بىرىگە كۆپ ئىلتىپات كۆرسىتىپ، بىرىگە ئېتىبار قىلماسلىق ئەدەپكە

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

يات. مېھمانلارغا ئوچۇق چىراي، خۇش چاقچاق ھالدا مۇئامىلە قىلىپ كۈتۈۋال. ئاۋۋال مېھمانلارنىڭ قولىغا سۇ بېرىش بىزدىكى ياخشى ئەنئەنە. سۇ بەرگەندە ئۈچ قېتىم سۇ قۇبىسەن، سۇنى بەك ئېگىز تۇتۇپمۇ، بەك پەس تۇتۇپمۇ ئەمەس نورمال تۇتۇپ بەرگىن. قول يۇغاندىمۇ ئۈچ قېتىم قۇيغاندىن كېيىن، «خوش» دېيىش ياخشى، قولىنى يۇيۇپ بولۇپ سىلكىش ئەدەپسىزلىك بولىدۇ. مېھمانلارنى تاماققا تەكلىپ قىلغاندا بىر ئادەمنىڭ نامىنى چاقىرىپ تاماققا ئۈندىمە، «مېھمانلار تارتىنماي ئېلىڭلار» دەپ ئورتاق تەكلىپ قىل. مېھمانلارنىڭ بىرىگە چوڭراق لوقما، يەنە بىرىگە كىچىكرەك لوقما تارتىشمۇ مېھمانغا بولغان ھۆرمەتسىزلىك.

سۇ ئىچىش ۋە تاماق يېيىشتە مۇنداق بىر قانچە مۇھىم ئەدەپ بار: سۇ ئىچكەندە كۆلچەك، ئۆستەڭ ۋە چېلەككە دۈم يېتىپ ئېغىزنىڭ بىلەن سۇ ئىچمە. ئېسىڭدە بولسۇنكى، ھايۋانلارلا بىۋاسىتە ئېغىزى بىلەن سۇ ئىچىدۇ. قاچىدا، نوگايدا سۇ ئىچكەن چاغدا قاچىغا ئۇدۇل تىنىپ ئىچمە. ھەرقانچە ئۇسساپ كەتكەن بولساڭمۇ ئۈزۈپ - ئۈزۈپ ئىچكىن، ئالدىراپ جاۋغىنىڭدىن ۋە قاچا گىرۋىكىدىن سۇنىڭ كىيىم - كېچەكلىرىگە ياكى كىلىم، كۆرپىلەرگە ئېقىپ چۈشۈشىدىن ئېھتىيات قىل. چەينەك ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرنىڭ جوغىسىدىن سۇ ئىچمە، بۇمۇ ئەدەپكە خىلاپ بالام. تاماق يېگەندە بولسۇن، سۇ ئىچكەندە بولسۇن ئولتۇرۇپ يەپ - ئىچ، ئۆرە تۇرۇپ، مېڭىپ يۈرۈپ ياكى ئىشىك ئالدىغا چىقىپ تاماق يېيىش ئەدەپسىزلىك بولىدۇ، تاماق يېگەندە ئېغىزىڭنى قاچىغا يېقىن ئاپىرنۇالما، قوشۇقسىز، چوكىسىز بىۋاسىتە قاچا بىلەن تاماق يېمە. قوشۇق بىلەن تاماق يېگەندە بولسۇن، چوكا بىلەن تاماق يېگەندە بولسۇن، ئاز - ئاز ئېلىپ يە، ئېغىزىڭغا پاتىمغۇدەك ئېلىۋېلىپ، قالغىنىنى يەنە قاچىغا قايتۇرۇش ئەدەپ - قائىدىگە خىلاپ. قوشۇقنى ئېغىزغا ئاپارغاندا ئېغىزىڭنى بەكمۇ يوغان ئاچما، نورمال ئاچقان ياخشى، قوشۇق ۋە چوكىنى ئېغىزىڭغا ئىچكىرى سېلىپ تاماق يېمە. ئاشنى شالاپىشتىپ ئاۋاز چىقىرىپ يېمە، قولدا تاماق يېگەن بولساڭ بىر قولۇڭ بىلەن يېگىن، يەنە بىر قولۇڭنى ھەرگىز يېقىن ئاپارما. قولۇڭدىكى قالدۇق تاماقنى پاكىز يەپ ئاندىن قايتا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قولۇڭنى سوزغىن، ھەرگىز قولۇڭنى داستىخانغا قاقما ھەم قولۇڭنى
داستىخانغا سۇرتۇپ قويما.

(5) كۈلۈش ئەدەبى:

بالام، كۈلكىمۇ ھەربىر ئادەمنىڭ قانداق ئادەملىكىنى، پەزىلىتىنى
ئۆلچەيدىغان بىر مۇھىم بەلگە. ئادەمنىڭ نېمىگە كۈلۈۋاتقانلىقى، قانداق
كۈلۈۋاتقانلىقىغا قاراپ ئۇنىڭ پەزىلىتىگە ۋە پاراسىتىگە باھا بەرگىلى
بولدۇ. كۈلكە ئىنسانغا خاس خۇسۇسىيەتلەردىن بىرى، ئادەم كۈلىدىغان
پۇرسەت چىقىسىلا ئايىماي كۈلۈۋالغۇلۇق، كۆڭۈلسىزلىككە ۋە
بەختسىزلىككە ئۇچرىغان چاغلىرىڭدىمۇ ئاچچىقلىنىپ، چېچىلىپ ئۆزۈڭنى
ئۇپراتقاندىن كۈلۈپ قويغىنىڭ سەن ئۈچۈن تولىمۇ پايدىلىق، بالام. كۈلكە
ئادەمنى جۇشتۇن قىلىدۇ، روھىڭنى كۆتۈرىدۇ، مەجەزنى
نورماللاشتۇرىدۇ، نېرۋانىنى تىنچلاندۇرىدۇ. ياخشى بىر كۈلۈۋالساڭ
ھاردۇقۇڭ چىقىپ يەڭگىلەپ قالىسەن. شۇڭا، بەزى دانىشمەنلەر،
ھاياتنىڭ مەنىسى نېمە دېسە، كۈلكە دەپ جاۋاب بېرىشكەن. خۇشخۇي
ئادەمگە پۈتۈن ئالەم خۇشخۇي كۆرۈنىدۇ، روھى ساغلام ئادەملەرلا ھەقىقىي
چىن كۆڭلىدىن كۈلەلەيدۇ، خۇشچاقچاق بولساڭ ھەربىر كۈنۈڭ خۇشال،
بەختىيار ئۆتىدۇ، ئۇنداق ئادەم بەختلىك ئادەم. ئوچۇق كۆڭۈل، سېخى،
مېھرىبان ئادەملەر چىرايلىق كۈلەلەيدۇ. بالام، كۈلكە بار جايدىن قاچما،
چىن ۋۇجۇدۇڭدىن ۋە ھەقىقىي كۆڭلۈڭدىن ئۇرغۇپ چىققان كۈلكە ئۆلگەن
ھۈجەيرىلىرىڭنى تىرىلدۈرىدۇ، ساڭا ساغلاملىق بېغىشلايدۇ. كۈلكە
ئۆمۈرنى ئۇزارتىدۇ، غەم - قايغۇ ئۆمۈرنى قىسقارتىدۇ، دېگەپ گەپ
راست. كۈلمەكچى بولساڭ چاقچاقتىن قاچما. چاقچاق دېگەن ئەقىلدىن
چىقىدۇ، تەپەككۈرنى چېنىقتۇرىدۇ، ھازىر جاۋابلىقىنى ئۆگىتىدۇ. چاقچاق
دېگەن چاقچاق، ئۇنى چۈشەنگىن، راستقا بۇراپ تېرىكمە، قوپال جاۋاب
بەرمە، چاقچاقنى چۈشەنمەسلىك، تېرىكىش ئەدەپسىزلىك بولىدۇ.
فېيىپىياخ چاقچاق توغرىسىدا مۇنداق دېگەنكىن: «چاقچاق كۆڭۈلنى تېگى
يوق ھاڭلاردىن ئۆتكۈزۈپ كېتەلەيدۇ ۋە كىشىگە دەرد - ئەلەمنى
مەنسىتمەسلىكىنى ئۆگىتىدۇ.»

غۇبغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بالام، ھەرقانداق ئىش چېكىدىن ئېشىپ كەتسە يامان تەسىر بېرىدۇ. كۈلكە باشقىلارغا ھۇزۇر بېغىشلىشى، شادلاندىرۇشى كېرەككى، ھەرگىز غەشلىك پەيدا قىلىدىغان بولمىسۇن. بۇنىڭ ئۈچۈن مۇنداق بىر قانچە ئىشقا دىققەت قىلغىن: ئالدى بىلەن ئۆزۈڭگە گەپ قىلىپ ئۆزۈڭگە كۈلمە، ئانچىكى گەپلەرگە قاقاقلاپ قاتتىق ئۇن بىلەن كۈلمە، مۇنداق كۈلكە مەسلەرگە، تەلۋىلەرگە خاستۇر. قېلىپتىن چىققان زىيادە كۈلكە بىر تەرەپتىن سېنى نادان ئورۇنغا چۈشۈرۈپ قويسا، يەنە بىرى ئورۇنسىز كۈلكە ياسما بولىدۇ، ياسما كۈلكە خۇشامەتچىلىكنى ئىپادىلەپ قويدۇ. باشقىلار بەختسىزلىككە ئۇچرسا كەينىدىن كۈلمە. بىر ئادەم تېپىلىپ - يىقىلىپ چۈشسە كۈلۈپ كېتىش ئەدەپسىزلىك، بولسا بېرىپ يۆلەپ قويساڭ پەزىلەتلىكسەن.

(6) كېسەل يوقلاش ئەدەپى:

بالام، تۇرمۇشتىكى يەنە بىر مۇھىم ئىش ۋە پەزىلەت، كېسەل يوقلاش ئەدەپ - قائىدىسىگە رىئايە قىلىشتۇر. سەن يېقىنلىرىڭ، ساۋاقداشلىرىڭ، دوستلىرىڭ، مۇئەللىملىرىڭ ياكى ئۇيغۇنلىرىڭ كېسەل تارتىپ يېتىپ قالغان بولسا، ئۇلارنى يوقلاپ بارغىن، نېمە ئېلىپ بېرىشىڭ مۇھىم ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى كۆڭۈل ساناپ ئۇنىڭدىن ئەھۋال سوراڭنىڭ ئۆزى سېنىڭ ئادىمىگە رىئايە قىلىشىڭنى ئىپادىلەيدۇ. بىراق كېسەل يوقلاشنىڭمۇ ئۆزىگە خاس ئەدەپ - قائىدىسى بار: كېسەلنىڭ ئالدىغا كىرگەن ۋاقىتتا ئوچۇق چىراي، خۇشخۇي بولغىن، كېسەل بىلەن ناھايىتى دوستانە ۋە شەپقەت نەزەرى بىلەن كۆرۈشۈش لازىم. ئېغىرراق كېسەلنىڭ قېشىغا كىرگەندە تولىمۇ يېڭى كىيىمىمۇ ئەمەس، كونا كىيىمىمۇ ئەمەس، ئوتتۇرا ھال كىيىم كىيىپ كىرگىن. ئۆزۈڭنىڭ نورماللىقىنى ساقلاپ، ئەھۋال سورا. ھە دېگەندە كېسەلنىڭ چىرايىغا قاراپ تۇرۇۋالما، كۆپ گەپ قىلما، يۇقىرى ئاۋاز بىلەن سۆزلىمە، ئەدەپ بىلەن «چىرايىڭنى خېلىلا ياخشى تۇرىدۇ، ئوڭشىلىپ قالغاندەك قىلىسىز» دەپ روھىنى كۆتۈرگىن. ھەرگىز «سارغىيىپ قايسىز، كۆزىڭنى ئولتۇرۇشۇپ كېتىپتۇ» دېگەندەك گەپلەرنى قىلما. بىمارنىڭ قېشىدا كۆپ ئولتۇرۇۋالما سلىق كېرەك. ئەگەر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كېسەل مولتۇرۇشىڭنى ئۆتۈنسە، خۇشچاقچاق گەپلەر بىلەن كۆڭلىنى كۆتۈرۈشكە تىرىشقىن.

يۇقىرىقى بىر قاتار ئەدەپ - قائىدىلەردىن باشقا يەنە پەرزەنتلەرگە مۇسبەت كۈنلىرىدە ئۆزىنى قانداق تۇتۇش، باشقىلارغا قانداق سۆزلەر بىلەن تەسەللىي بېرىش، باشقىلارنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى قانداق تەبرىكلەش، ھېيت - ئايەم كۈنلىرىدە كىشىلەر بىلەن قانداق بېرىش - كېلىش قىلىش قاتارلىق ساھەلەردىكى ئەدەپ - ئەخلاق ئۆلچەملىرىنىمۇ ئۆگىتىش كېرەك.

ئالتىنچى باب سالامەتلىك ۋە تازىلىقنى سۆيۈش تەربىيىسى

40 يىلغىچىلىكمۇ ئۆزىنىڭ مەجەزنى بىلمىگەن ئادەمنى
ھايۋان ئاتاش كېرەك.

— يۈسۈپ خاس ھاجىپ

ئۇيغۇر خەلقى پەرزەنت تەربىيىسىدە يېمەك - ئىچمەك، تازىلىق ۋە سالامەتلىككە ئالاھىدە ئېتىبار بىلەن قارايدۇ. چۈنكى بۇ ئۈچى بىرلىشىپ ئادەمنىڭ نورمال پائالىيىتىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىدۇ. بالىلار جىسمانىي جەھەتتە ساغلام بولغاندىلا مەنئىي دۇنياسىمۇ ساغلام بولىدۇ ۋە ئەقلىي تەرەققىياتى نورمال بولىدۇ. ساغلاملىقنىڭ ئالدىنقى شەرتى يېمەك - ئىچمەك ۋە تازىلىق، تازىلىققا ئەھمىيەت بەرمىگەن ئائىلىدىمۇ سالامەتلىك ۋە خاتىرجەملىك بولمايدۇ. بىز باشتا ئوزۇقلۇق بىلەن پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلىي تەرەققىياتىنىڭ مۇناسىۋىتى توغرىسىدا چۈشەنچە بەرگەن. بۇ بايتا خاتىرجەملىكنىڭ ئاساسى بولغان بىر قىسىم كونكرېت مەسىلىلەر توغرىسىدا مەسلىھەت بېرىمىز.

1. ئوزۇقلىنىش ئادىتى ۋە تازىلىقنى سۆيۈش تەربىيىسى

پاكىزلىق يېرىم دۆلەت.

— ئۇيغۇر خەلق ماقالى

بىز دەسلەپكى تەربىيە ھەققىدە توختالغاندا، بالىلارنى تازىلىقنى سۆيۈشكە ئادەتلەندۈرۈش كېرەكلىكىنى ئەسكەرتىپ ئۆتكەندۇق. چۈنكى

غۇبۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تازىلىق سالامەتلىكىنىڭ ئاساسى بولۇپ قالماي، بەلكى تازىلىق — پاكىزلىق مەدەنىيەتلىك جەمئىيەتنىڭ ئەڭ مۇھىم بىر بەلگىسى. پۇللا بولغان بىلەن مەدەنىيەتلىك ئادەم بولالمايدۇ. ئەلشىر نەۋائىي ساۋاتسىز، نادان بايلارنى بىر خۇرچۇن پۇل ئارتىلغان ئېشەككە ئوخشاتقان. مەدەنىيەتلىك بولۇشنىڭ ئىككى مۇھىم شەرتى بار: بىرى ئىلىم - مەرىپەتلىك بولۇش، يەنە بىرى پاكىز، ئەدەپلىك بولۇش. مەن بىر كۈنى قەشقەر بىلەن ئاتۇشنىڭ ئارىلىقىدا بىر كارخانىچى «بوۋاي» بىلەن بىر سائەتلىك سەپەرداش بولۇپ قالدىم. ئۇ ئادەمنىڭ كىيىنىشى تولىمۇ غەلىتە ئىدى. ئىشتىنى يېپىپىڭى، چاپىنى بولسا ئەينى جۇۋازچىنىڭ چاپىنىدەك قاتمۇقات مايلىشىپ كەتكەن. قويۇۋالغان سېرىق كەكە ساقلىنىش ئارىسىنى توغرا باسقان، بېشىدىكى يېڭىسار تۇمىقى تېخىمۇ شۇنداق، نېمىدىن تىكىلگەنلىكىنى بىلگىلى بولمىغىدەك دەرىجىدە قاسماق بولۇپ كەتكەن. مەن ئۇ ئادەمدىن «بۇ يەرگە نېمىشقا كەلگەن» دەپ سورىغاندىم، ئوينىغىلى كەلگەن، دەپ جاۋاب بەردى، ئۇ ئادەمدىن نېمە ئىش قىلىدىغانلىقىنى سورىغاندىم، ئۇ ئادەم ئۆزىنىڭ ئىككى ئىتتىرىش ماشىنىسى بارلىقى، بىر ماي تارتىش ماشىنىسى بارلىقىنى ئېيتتى. مەن ھەيران قېلىپ «ھە سىلەر تېخى كارخانىچى ئىكەنسىلەر ھە» دېدىم. نەچچە ياشقا كىردىڭلار، دەپ سورىدىم ئارقىدىن، 35 كە كىردىم، دەدى، مەن تېخىمۇ ھەيران بولدۇم. شۇ ۋاقىتتا مەن بىلەن تەپمۇتەڭ يىگىتكەن ئەمەسمۇ. مەن ئوچۇق كۆڭۈللۈك بىلەن ئۇ بۇرادىرىمگە بىر ئاز نەسەت قىلدىم. «بۇرادەر، مەن سىلنى تېخى 50 تىن ئاشقان ئادەم دەپتىمەن. تۇرقىڭىزدىن سىلنى بىر ئادەم ھەرگىز كارخانىچى دەپمەيدۇ. پۇل دېگەننى چىرايلىق كىيىم كىيىش، باياشات تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۈچۈن تاپىمىز. پات - پات يۇيۇنۇپ تۇرسا ئادەم ساغلام بولىدۇ، روھى كۆتۈرۈلىدۇ، ھاردۇق چىقىدۇ. مەنەتچىلىك بېسىپ كەتسە بەرىكەت كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ، ئامەت قاچىدۇ» دېدىم. شۇندىلا يېنىدىكى چوكان: «دېمىدىمۇ، خەق مانا شۇنداق دەيدۇ» دەدى ۋە ماڭا قاراپ: «تېخى ماۋۇ ئىشتاننى مەن زورلاپ بازاردىن ئېلىپ كىيگۈزۈپ قويدۇم» دەپ چۈشەندۈردى. ئۇ چوكان ھېلىقى «كارخانىچى بوۋاي» نىڭ ئايالى

ئىكەن.

بۇنداق مىساللار تۇرمۇشىمىزدا ناھايىتى كۆپ. شۇڭا تازىلىقنى سۆيۈش ھەرگىز باي - كەمبەغەللىكنى ئۆلچەم قىلىدىغان ئىش ئەمەس، بەلكى ئادەم ئۈچۈن ئەڭ زۆرۈر مەجبۇرىيەت. كىيىملىرىمىز كونا بولسىمۇ پاكىز يۇيۇپ كىيىسەك بولىدۇ، ئۆيىمىز ياسىداق بولمىسىمۇ پاكىز، ئازادە تازىلاپ ئولتۇرساق كۆڭلىمىز روشەن بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن كۆپ كۈچ سەرپ قىلىشۇ كەتمەيدۇ، كۆپ ئىقتىسادىي چىقىمىنىمۇ تەلەپ قىلمايدۇ. بىراق ئائىلىدىكى مۇنداق ئادەت پەرزەنتلەرگە ئۈلگە بولىدۇ. ئۇيغۇرلاردا «مەينەتچىلىك ئەقىلىنى بۇلغايىدۇ» دېگەن گەپ بار. پەرزەنتلەرنىڭ ئەقلى ساغلاملىقىنى قوغداشنىڭ مۇھىم شەرتىمۇ ئۇلارنى تازىلىقنى سۆيىدىغان بالا قىلىپ تەربىيەلەش. تازىلىق يالغۇز سالامەتلىكىنىڭلا ئېھتىياجى ئەمەس، بەلكى تازىلىق — مەدەنىيەت، تازىلىق گۈزەللىك، تازىلىق ھۆرمەت ۋە ئىناۋەت. پەرزەنتلەرنىڭ ئۈستىبۇشىنىڭ پاكىز، رەتلىك بولۇشى كىشىلەردە ئاتا - ئانىلارغا بولغان ھۆرمەت تۇيغۇسىنى قوزغايىدۇ، مەينەت، ساڭگىل - سۇڭگۈل، قاسماق بالىلارنى كۆرگەن كىشىلەر ئاتا - ئانىلاردىن رەنجىيدۇ. چۈنكى بالىلار گۆدەك چاغلاردا ئۇلارنىڭ پاكىز، رەتلىك بولغان - بولمىغانلىقى ئاتا - ئانىلارنىڭ زىمىنىگە يۈكلىنىدۇ. پەرزەنتلەر نەسەتكە كۆنۈپ، ئۆزىنى ئۆزى سوراپ ئىش قىلىدىغان بولغاندا نەسەتتى كۈچەيتىش، ئۇلارغا تازىلىقنىڭ رولىنى، تازىلىقنىڭ سالامەتلىك بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى چۈشەندۈرۈش، ئۇلاردا تازىلىققا ئالاھىدە قارايدىغان، شەخسىي تازىلىققا، مۇھىت تازىلىقىغا، ئائىلە تازىلىقىغا ۋە ئاممىۋى سورۇنلار تازىلىقىغا رىئايە قىلىدىغان ئاڭلىقلىقنى يېتىلدۈرۈشكە تىرىشىش لازىم. بۇنىڭدا يەنىلا ئەڭ ياخشى ئۇسۇل: ئۆزىمىز ئۈلگە بولۇش، كىچىكىدىن پاكىزلىققا ئادەتلەندۈرۈش ۋە ياخشى پۇرسەتنى تېپىپ ئۈنۈملۈك نەسەت قىلىش.

نەسەتتىن نەمۇنە

بالام، تىرىكلىك ئۈچۈن ئادەم ساغلام بەدەنگە ئىگە بولۇشى كېرەك. بەدەننىڭ ساغلاملىقى ئوزۇقلىنىش بىلەن پاكىزلىققا باغلىق. چۈنكى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئوزۇقلۇقسىز ھاياتلىقنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. بۇ دۇنيانىڭ لەززىتى ۋە مەنئىتىدىن بىرىمۇ ياخشى يەپ، ياخشى ئىچىش، دۇنيانىڭ بارلىق مەنئەتلىرى بىزنىڭ پايدىلىنىشىمىز ئۈچۈن يارىتىلغان. شۇڭا قۇربىتىنىڭ يەتسىلا بۇ دۇنيانىڭ نېمەتلىرىنى ئۆزۈڭگە ھارام قىلما. گېلىغا قۇلۇپ سېلىپ پۇل توپلايمەن دېگەن ئادەم ئەڭ چوڭ ئەخمەق. بىر كۈنى جامائەت بىلەن پاراڭلىشىپ تۇراتتۇق. ھاسىغا تايانغان، ئورۇقلاپ قۇرۇق خادىغا ئوخشاپ قالغان بىر كىشى ئۆتۈپ قالدى. يېنىمىزدىكى بىرەيلەن سىلەر پەرز قىلىپ بېقىڭلار، ئاۋۇ ئادەم بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرىمدا قانچىلىك ياش پەرقى باردۇر، دېدى. بىز ئىككى ئادەمنى سېلىشتۇرۇپ، 15 ياش پەرق بارلىقىنى ئىپتىدائىي تۇتۇق. چۈنكى بىز بىلەن سۆھبەتلىشىپ تۇرغان كىشى شۇنداق قاۋۇل، تىمەن ۋە خوش چاقچاق ئادەم ئىدى، ئۇ كىشى كۈلۈپ كېتىپ: «بىز ئۇ ئاداش بىلەن ساۋاقداش، بىراق ياشاش ئۇسۇلىمىز ئوخشىمايدۇ. مەن بولسام تاپقانىنى گالغا يەپ، چىرايلىق كىيىپ، ئىشلىگەندە ئىشلەپ، ئوينىغاندا پۇخادىن چىققۇچە ئويناپ ئۆتمەن. بىر ئىشقا ئانچە غەم تارتىپ كەتمەيمەن، ئۇ بۇرادەر بولسا بالىلىرىم ئۈچۈن پۇل توپلايمەن، ئۇلارنى ئۆيلەيمەن، ئەرگە بېرىمەن، ئۇلارغا ئۆي ئېلىپ بېرىمەن، دەپ يېمەي - ئىچمەي پۇل يىغىدۇ. شۇڭا 50 ياشقا كىرىپلا كېسەلمەن بولۇپ قالدى. ئالىمادىس ئۆلۈپ كەتسە بالىلىرى يېتىم بولىدۇ» دېدى. ئۆيىنىڭ تۇۋرۇكى يېقىلغاندىن كېيىن بالىلارنىڭ ھالى تېخىمۇ خارابىلىشىدۇ. شۇڭا ئادەم ئالدى بىلەن ئۆزىنى ئاسراش كېرەك. ئۆلگۈچە بالىلارنىڭ يۈكىدىن قۇتۇلالامدۇ؟ شۇڭا بالام، بالا دېگەن ئاتا - ئانىغا يۆلىنىۋالسا بولمايدۇ. بىزنىڭمۇ قولىمىزنى سوۋۇتۇشۇڭ كېرەك، ئۆزۈڭمۇ ياخشى ياشىشىڭ لازىم.

بالام، سەن ھەرگىز تاماق تاللىمىغىن، يېمەك - ئىچمەكنى خارلىمىغىن. تەبىئەت ئاتا قىلغان نېمەتلىرىنىڭ ھەممىسىدە بەدەن ئۈچۈن لازىملىق ئوزۇقلۇق بار. كۆپ خىل ئوزۇقلۇق بىلەن ئوزۇقلىنىش تەن ساغلاملىققا پايدىلىق. بىرەر نەرسىنى يەپ باقمىي تۇرۇپلا ئادەتلەنمىگەنلىك سەۋەبلىك ئۇ ئاتامدىن ئۆزۈڭنى تارتما. ئاۋۋال يەپ باققىن، مەجەزىڭگە،

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەرىپىسى

تەبىئىيەتتىكىگە ياقمىسا ئاندىن يېمىسەڭ بولىدۇ. ھېكايە قىلىنىشىچە: بىر ئادەم ئۆمۈر بويى سۇدىن پەرھىز تۇتۇپ ئۆتۈپتۇ. ئۇ كىشى سۇنىڭ سالامەتلىكىگە زىيان قىلىشىدىن ئەنسىرەيدىكەن. شۇنداق قىلىپ ئۇ ئادەمنىڭ ئۆمرى ئاخىرلىشىپ سەكراتقا چۈشۈپتۇ. بۇ چاغدا يۈرىكى شۇنچىلىك قاقشاپ تۇرسىمۇ، سۇ دېيىشكە پېتىنالمىپتۇ. بىراق بالىلىرى دادىسىنىڭ ئېغىزىغا سۇ تېمىتىپتۇ. سۇ ئۇ ئادەمگە ھاياتىدا ھېس قىلىپ باقمىغان لەرزەتنى ئانا قىپتۇ. ئۇ ئادەم كۆزىنى بوغان ئېچىپ: بالام، ئېغىزىمغا تېمىتقان نېمە؟ ئابى ھايات دېگەن شۇمۇ؟ دەپتۇ. بالىلىرى: دادا، بۇ دېگەن ئىشك ئالدىمىزدىكى ئېرىقنىڭ سۈيى، دەپتۇ. ھېلىقى ئادەم ناھايىتى ئېچىنىشلىق ھالدا: ئېست! ئارمان بىلەن كېتىدىغان بولدۇم، دەپ مەڭگۈلۈك كۆز يۈمۈپتۇ. بالام، شۇنى بىلگىنىكى، ھەر بىر ئادەمنىڭ تەبىئىيەتتىكى ئوخشىمايدۇ. بەزى كىشىلەر مېغىز يېسىمۇ زىيان قىلىشى مۇمكىن، بەزى ئادەملەر ھەتتا تاش يەپمۇ سىڭدۈرەلشى مۇمكىن. شۇڭا تەبىئىيەتتىكىگە نېمە پايدا قىلسا شۇنى يېگىن. يېمەك - ئىچمەكتە ھەرگىز گۇناھ يوق. تەبىئىيەتتىكىگە ھۆرمەت قىلىشنى بىل.

بالام، تەن ساقلىقنىڭ يەنە بىر كاپالىتى ئۆلچەملىك ئوزۇقلىنىشتۇر. ئۆلچەملىك ئوزۇقلىنىش مەدەنىيەتنىڭ بەلگىسى، ئۆلچەمگە ئەھمىيەت بەرمەسلىك ياۋايىلىقنىڭ ئالامىتى. بىلگىنىكى، نورمال تاماق سېنى كۆتۈرىدۇ، ھەددىدىن ئارتۇق تاماق يېسەڭ تاماقنى سەن كۆتۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ. كۆپ يېگەن ئادەم كېسەلمەن، زەئىپ ۋە چىدامسىز بولىدۇ، شۇڭا يۈسۈپ خاس ھاجىپ: تېنىم ساق بولسۇن دېسەڭ «ئاز يە» دېگەن دورىنى يېگىن، دەپ ئەسكەرتكەن. بۇ خۇسۇستا يەنە مۇنداق مەشھۇر بىر ھېكايە بار: مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام دەۋرىدە ئەجەم پادىشاھلىرىدىن بىرى بىر ئۇسۇستا تېۋىپنى ساھابىلارنىڭ كېسىلىنى داۋالاش ئۈچۈن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا ئەۋەتىپتۇ، تېۋىپ ئۇ يەردە توپتوغرا بىر يىل تۇرغان بولسىمۇ، بىرەر ئادەم كېسەل كۆرسىتىشكە كەلمەپتۇ. ئۇ كىشى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كىرىپ ئەھۋالنى ئېيتقاندىن، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەپتۇ: بۇ كىشىلەرنىڭ ئادىتى شۇكى،

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئىشتىھاسى غالىب بولمىغىچە يېمەيدۇ ۋە ئىشتىھاسىنى پەسەيتتۈرگەنگە قەدەر تاغامدىن قولنى تارتىپ تۇرىدۇ.

تېۋىپ «بۇلارنىڭ تېنى ساق تۇرغانلىقىنىڭ سەۋەبى شۇ ئىكەن» دەپتۇ. دە، يەر ئۆيۈپ كېتىپ قاپتۇ. دېمەك، «ئاجلىقتىن توقلۇق يامان» دېگەن ھېكمەتنىڭ ئاساسى بار، بالام. ئاجلىققا چىداش مۇمكىن، توقلۇق ئازابغا چىداش مۇمكىن ئەمەس، ھەرگىز زورلاپ تاماق يېمىگىن. ئاجلىقمۇ ئادەم ئۆلتۈرىدۇ، ھەددىدىن ئارتۇق توقلۇقمۇ كېسەل پەيدا قىلىپ ئۆلۈشكە سەۋەب بولىدۇ. «ياخشى تاماق ئېشىپ قالغۇچە يامان قورساق يېرىلىپ كەتسۇن» دېگەن گەپ ئەڭ مەدەنىيەتسىز ئادەملەرنىڭ شوئارى. بىر قوشۇق غىزانى زورلاپ يېسەڭ ئۇ ساڭا زەھەر بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا ئادەم ھەر دائىم تويۇپ تاماق يېگەندىن بەزىدە ئاچ قالغانمۇ پايدىلىق. شۇڭا سوقرات: «تاماقنىڭ ئەڭ ياخشى قوشۇمچىسى — ئاجلىق» دېگەن. بۇ غۇسۇستا مۇنداق بىر ھېكايە بار: ئىككى مۇساپىر ھەمەسەپەر بولۇپ ساياھەتكە چىققانىكەن. ئۇنىڭ بىرى ئاجىز، ئورۇق ئىدى، چۈنكى ئۇ كۈندە بىر قېتىملا كەچتە ئىپتار قىلىدىكەن. يەنە بىرى ئىنتايىن كۈچلۈك ھەم سېمىز بولۇپ، ھەر كۈنى ئۈچ ۋاخ تاماقنى ناھايىتى تويۇپ يەيتتى. ئۇلار بىر شەھەرگە كەلگەندە كۈتۈلمىگەندە ئۇلارنى جاسۇس دېگەن تۆھمەت بىلەن تۇتۇپ ئىككىسىنى بىر ئۆيگە سولاپ قويۇپتۇ، ئىككى ھەپتىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ گۇناھسىز ئىكەنلىكى مەلۇم بوپتۇ. ئىككىسى ئېچىپ قارىغۇدەك بولسا ھېلىقى كۈچلۈك، سېمىزى ئۆلۈپ قاپتۇ، ئاجىز، ئورۇقى تىرىك قاپتۇ. بۇ ئىشنى كۆرۈپ كىشىلەر ھەيران قېلىشىپتۇ. بۇ چاغدا بىر دانىشمەن دەپتۇكى: «ئەگەر ئىش بۇنىڭ تەتۈرىچە بولغاندا ئەجەبلىنەرلىك بولاتتى. چۈنكى ئاۋۇ ئۆلگىنى كۆپ يېيىشكە ئادەتلەنگەچكە، ئاجلىققا بەرداشلىق بېرەلمەي قىيىنلىپ ئۆلگەن. مۇنۇ تىرىك قالغىنى نەپسىنى تىزگىنلەپ قانائەتكە ئادەتلەنگەنلىكى ئۈچۈن تىرىك قالغان.»

بالام، شۇڭا ئەتىگەنلىك ناشتىدا ۋە كەچتە ئاز تاماق يېيىشكە ئادەتلەنگىن. چۈشتە تويۇپ يېسەڭ بولىدۇ. ئەمما ئەتىگەنلىك ناشتىدىن قاچما، «ئەتىگەندىكى مۇشتىن قايتما» دېگەن گەپمۇ شۇنىڭغا ئاساسەن

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

دېيىلگەن. غېيىتىشلارغا قارىغاندا لوقمان ھېكىم ھەر كۈنى كەچتە بىر پارچە ناننى بېشىغا قويۇپ ياتىدىكەن. ئەتىگەندە ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ بىر پارچە ناننى ئېغىزىغا سېلىۋېتىپ ئورنىدىن تۇرىدىكەن. بىر كۈنى ھېكىم بېشىغا نان قويۇپ يېتىشىنى ئۇنتۇپ قاپتۇ، ئەتىگەندە نان قويىدىغان يەرگە قولنى ئۇزارتقاندىن قولىغا بىر سىقىم توپا چىقىپتۇ. لوقمان ھېكىم ئىككىلەنمەي توپىنى ئاشتا ئورنىدا كاپ ئېتىپتۇ... بۇ ھېكايە ئەتىگەنلىك ئاشتىنىڭ تەن سالامەتلىك بىلەن قانچىلىك باغلىنىشلىق ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ، بالام.

بالام، ئۇيغۇرلار تازىلىقنى سۆيىدۇ، پاكىزلىق خەلقىمىزنىڭ ئەڭ قىممەتلىك ئەنئەنىلىرىدىن بىرى. چۈنكى تازىلىق دېگەن ئىنسان تەبىئىتىنىڭ زۆرۈر ئېھتىياجى. ئادەمنىڭ تېنى پاكلىق بىلەن يارىتىلغان، ئۇ ھەرگىزمۇ مەينەتچىلىك بىلەن سىغىشالمايدۇ. مەينەتچىلىك بار يەردە تەنمۇ ساغلام بولمايدۇ، روھمۇ غازادە بولالمايدۇ. ئادەم ئېغىر گۇناھ ئۆتكۈزسە ئاندىن جازالىنىدۇ، تەن سالامەتلىكىنى ئاسرىماسلىق ئۆزىنى ئۆزى جازالاش، بىگۇناھ تەننى ۋە روھنى ئازابلاش پىلەن باراۋەر. تېنىڭنى ساغلام تۇتالساڭ ھۇزۇرلىنىپ كۈلەلەيسەن، مەغرۇر قەددىڭنى كۆتۈرۈپ ماڭالايسەن، لەززەتلىنىپ ئوزۇقلىنالايسەن، ناخشا ئېيتالايسەن، ئوسۇل ئوينىيالايسەن، ئومۇمەن بۇ دۇنيانىڭ ھۇزۇرىنى سۈرەلەيسەن. تېنىڭ ساق بولمىسا ھەممىدىن مەھرۇم بولىسەن، سالامەت بولساڭ دوزاخقىمۇ بەرداشلىق بېرەلەيسەن، ساقسىز بولساڭ جەننەتتىمۇ ھۇزۇر ئالالمايسەن. شۇڭا ساقسىز پادىشاھلىقتىن، ساغلام گاداي نەچچە ھەسسە بەختلىكتۇر دېگەن گەپ بار. كۈنلارنىڭ تازىلىقتا بەرىكەت، تازىلىقتا ئامەت دېگەن گېپى دۇرۇس ئېيتىلغان.

بالام، يېمەك - ئىچمەك تازىلىقى سالامەتلىكنىڭ مۇھىم كاپالىتى. چۈنكى كېسەللىك نەپەس يولى بىلەن ئېغىزدىن كىرىدۇ. مەينەتچىلىك بەدەنگە كېسەللىك ئېلىپ كېلىپ قالماي، بەلكى ئەقىلىنىمۇ بۇلغايدۇ. بۇ گەپكە ماس كېلىدىغان بىر ھېكايە يادىمغا كەلدى، ئاڭلاپ تۇرغىن: بىر

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

پادشاھنىڭ ئىنتايىن ئەقىللىق، زېرەك بىر ئوغلى بار ئىكەن. شاھزادە يۈكسەك ئەقىل - پاراستىگە تايىنىپ شاھ دادىسى نېمە ئويلىغان ۋە نېمە دېمەكچى بولغان بولسا ئالدىن بىلىۋېلىپ: «دادام ھازىر ما ئىشنى ئويلاۋاتىدۇ، ئۇ مۇنداق دېمەكچى» دەپ ئالدىغا ئوتتۇرىلىدىكەن. شاھ بۇ ئىشتىن خەۋىرسىرەپ، باش ۋەزىرگە مەسلىھەت سايپتۇ:

— ۋەزىر، — دەپتۇ پادشاھ، — شاھزادىدىن بىر ئاز تەشۋىشلىنىپ قالدىم. ئۇ مەن نېمىنى ئويلىغان بولسام، نېمە دېمەكچى بولسام شۇنى بىلىۋېلىپ باردۇ. بۇنداق كېتىۋەرسە بولمايدۇ، بىر چارە بولسا قىلغىن. — بولدى ئالىيلىرى، بۇنىڭ چارىسى ئوڭاي، — دەپتۇ ۋەزىر.

شۇنىڭدىن كېيىن شاھزادىنى ئوردىنىڭ تامىقىدىن ئايرىپ، ھەر كۈنى رەستىگە ئېلىپ چىقىپ ئاممىۋى ئاشخانلارنىڭ تاماقلىرى بىلەن ئوزۇقلاندۇرۇشقا باشلاپتۇ. بۇ ئىشنى توپتوغرا 40 كۈن داۋاملاشتۇرغاندىن كېيىن، شاھزادە دادىسىنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلەلمەيدىغان، دېمەكچى بولغىنىنى ئوقالمايدىغان ھالغا چۈشۈپتۇ.

بۇ ھېكايە ساڭا ئىبرەت بولسۇنكى، بالام، تالا - تۈزدە قالايمىقان بىر نەرسە يېمە. مۇمكىن بولسا ئاممىۋى ئاشخانلارنىڭ تاماقلىرىغا ئۆزۈڭنى ئۇرما. تازىلىقىغا ھەقىقىي ئىشەنچ بولسا يېسەڭ بولىدۇ. مەكتەپلەرنىڭ ئالدىدىكى لەڭپۇڭ، دوغ ۋە باشقا يېمەكلىكلەرنى ھەرگىز يېمە، ئىچمە. ئۇنىڭغا كۈن بويى تۇرۇپ نۇرغۇن توپا - چاڭ ۋە مىكروبلار قونىدۇ. شۇڭا تېز كېسەل قىلىپ قويدۇ، بەزىدە زەھەرلىنىپ قالىدىغان ئەھۋاللار يۈز بېرىدۇ. يەل - يېمىش يېگەن چاغدا يۇماي تۇرۇپ يېمىگەن. قىسقىسى ئۆي ئىچىدە بولسۇن، سىرتتا بولسۇن يېمەكلىك تازىلىقىغا بەك ئەھمىيەت بەرگۈلۈك. تاماق پاك بولمىسا گالغا قېرىغ بولىدۇ. شۇڭا ھەرگىز شەك بار تاماقنى يېمىگەن، شەك بىلەن يېگەن ھەسەلمۇ زەھەرگە ئوخشاش ساڭا زىيان يەتكۈزىدۇ. يېمەك - ئىچمەكتە پاكىزلىققا ئەھمىيەت بەرمەسلىك پۇل خەجلەپ كېسەلنى سېتىۋالغانغا ئوخشاش بىر ئىش. كۆرمەسەن، بىر شەھەردە نەچچە - نەچچە چوڭ دوختۇرخانىلار بار، بىراق كېسەللەرنىڭ كۆپلۈكىدىن شۇنچە كۆپ دوختۇرخانىلار يېتىشمەيۋاتىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى،

غۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىرى، مۇھىتنىڭ بۇلغىنىشىدىن، يەنە بىرى، تازىلىقنىڭ ياخشى بولمىغانلىقىدىن.

بالام، شەخسىي تازىلىق بولسۇن، مۇھىت تازىلىقى بولسۇن، ئۇ يالغۇز بىرەر ئادەمنىڭ ئىشى ئەمەس، پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ ساغلاملىقىغا مۇناسىۋەتلىك ئىش. بېلىشنىڭ كېرەككى، يەر شارىدا ھەممىنىڭ ھەقىقىي بولۇپلا قالماي، بەلكى كەلگۈسى ئەۋلادلارنىڭمۇ ھەقىقىي بار. شۇڭا مۇھىت تازىلىقى بىرەر ئادەمنىڭ شەخسىي ئىشى ئەمەس، بەلكى ھەممىنىڭ ئورتاق ئىشى. ھېچقانداق ئادەمنىڭ سۈنى، ھاۋانى ۋە تۇپراقنى بۇلغاش ھەقىقىي يوق. ھەر بىر ئادەمنىڭ ئىنسانلارنىڭ سالامەتلىكىگە دەخلى يەتكۈزىدىغان مۇھىتنى بۇلغىدىغان ئىشلارغا قارشى تۇرۇش ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتى بار، بالام. شۇڭا بالام، شەخسىي تازىلىقىڭغا ئەھمىيەت بېرىپلا قالماي، سىنىڭ ئىشلىڭ، مەكتىپىڭنىڭ، شەھەرنىڭ، ھەتتا يەر شارىنىڭ پاك ۋە تازا بولۇشى ئۈچۈن تىرىشقىن. شۇنداق قىلساڭ ئاندىن مەدەنىيەتلىك، ساغلام ئادەم بولالايسىن.

2. پەرزەنتلەرنىڭ ئەڭ چوڭ دۈشمىنى — ئىچكىلىك ۋە چېكىملىككە ئۆگىنىپ قېلىش

ھەرقانداق قورقۇنچلۇق كېسەلمۇ پەرزەنتلەرنى ئىچكىلىك ۋە چېكىملىككە بېرىلگەنچىلىك نابۇت قىلالمايدۇ.

— خاتىرەمدىن

ھازىرقى جەمئىيەتتە پەرزەنتلەرنىڭ ئاتا - ئانىلارنى ئەڭ ئەنسىرىتىدىغان، خاتىرجەمسىزلەندۈرىدىغان ئىشىنىڭ بىرى ئىچكىلىك ۋە چېكىملىككە بېرىلىپ ئۆزىنى ئۆزى نابۇت قىلىشى. كىشىلىك تۇرمۇشتىكى نۇرغۇن ئاچچىق ساۋاقلار ئاتا - ئانىلارغا ئىبىرەتلىك سەلبىي دەرسلەرنى بەردى. ئىچكىلىك، چېكىملىكتىن ئىبارەت ياۋۇز ۋە رەھىمسىز ئالۋاستى شۇنچىلىك ساغلام، ئەقىللىق ۋە چىرايلىق بالىلىرىمىزنى يۈتۈپ كەتتى؛

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كۆپلىگەن ئائىلىلەرنى سورىۋەتتى. بۇنداق ئېغىر ئاقىۋەتنىڭ ئەڭ چوڭ مەسئۇلىيىتى كىمدە؟ بۇنىڭ مەسئۇلىيىتى ئىككى تەرەپتە. بىرى جەمئىيەتتە، يەنە بىرى تەلىم - تەربىيەدە.

جەمئىيەت نۇقتىسىدىن قارىغاندا، ھەقىقەتەن جەمئىيەت بۇزۇلۇپ كەتتى. ئۇيغۇرلارنىڭ ھاراق ۋە تاماكا ئىسپمىالى ئادەمنى قورقۇتقۇدەك دەرىجىدە يۇقىرى. ئۆسمۈر بالىلارمۇ تاماكامغا ۋە ھاراققا ئۆگىنىپ قالغان. ئەڭ ئەپسۇسلىنىشلارنى قىز - ئاياللارمۇ ئارىسىدەمۇ ئىچىدىغان، چېكىدىغان ئەھۋاللار ئومۇملاشقانلىقى تۇرغان. بىزنىڭ ۋەجدانىمىز ئىرىكەكلىرىمىز سۈرەتتەك چىرايلىق، ئاق قەغەزدەك پاك قىز پەرزەنتلىرىمىزگە ياسىما گىپلەر بىلەن ھاراق زورلاپ ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىنى بۇلغىشىنى شەرىپ بىلگەن. كىچىك، قۇرامغا يەتمىگەن بالىلار تاماكا چېكىمۇنسا ئۇنى كۆرۈپ تۇرۇپ ھېچ كىمنىڭ كارى بولمايۋاتىدۇ. بۇ جەھەتتە سۆزلىدىك گەپ جىق.

ئاتا - ئانىلارنىڭ تەلىم - تەربىيىسى جەھەتتىكى مەسئۇلىيىتىدىن ئېيتقاندا، كۆپلىگەن ئاتا - ئانىلار ئىنتايىن سەزگۈرلۈك بىلەن پەرزەنتلەرنىڭ ئىچىملىك، چېكىملىككە ئۆگىنىپ قېلىشىنى چەكلەپ، ياخشى نەتىجىگە ئېرىشكەن بولسىمۇ، بىراق بەزى بالىلارغا ئائىلە تەربىيىسىدىن جەمئىيەت تەسىرى غالىپ كېلىپ ئاتا - ئانىلارنى ھەسرەتتە قويغان. بىر قىسىم ئاتا - ئانىلار بۇ جەھەتتىكى تەلىم - تەربىيىگە سەل قارىغان، ھەتتا ئۆزلىرى باشلامچى بولۇپ پەرزەنتلىرىگە ئىچىشىنى، چېكىشىنى ئۆگەتكەن. مەن بۇ توغرىدا ئىنتايىن تىپىك بولغان بىر مىسالنى ئېلىپ بېرەي:

بىر كۈنى مەن بىر زۆرۈرىيەت بىلەن ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى «گۈزەل ھايات رېستورانى» غا بارغانىدىم. بۇ يەردە شۇ كۈنى بىر كادىرنىڭ ئوغلىنىڭ سۈننەت توي مەرىكىسى ئۆتكۈزۈلگەنىكىن. بۇ چاغدا ساھىبخان قولىغا بىر رومكا ھاراقنى ئېلىپ مىكروفون ئالدىغا كېلىپ نۇرغۇن چىرايلىق سۆزلەرنى قىلدى. ئەڭ ئاخىرىدا قولىدىكى ھاراقنى تېخىمۇ ئېگىز كۆتۈرۈپ، ئاۋازىنى تېخىمۇ يوغان قىلىپ خۇدانى ئاغزىغا ئېلىپ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تۇرۇپ: ھېلىقى خەتتە تويىنى قىلغان پەرزەنتنىڭ بەختىنى تىلىدى. بىر مىللەتكە نىسبەتەن پەرزەنت تەربىيىسىدە ۋە مەدەنىيەت جەھەتتە بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق ياتلىشىش ۋە ئاينىش بولامدۇ؟ روھىي جەھەتتىكى زەئىپلىك بىزنى ئەنە شۇنداق ھاياتنىڭ كۈشەندىسى، ئەقىل - پاراسەتنىڭ دۈشمىنى بولغان ھاراقىتىن بەخت - تەلەينى، سالامەتلىكنى تىلەيدىغان ئېچىنىشلىق ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغان. بەزى ئاتا - ئانىلار تەپ تارتماي پەرزەنتلىرىنى ھاراققا، تاماكاغا بۇيرۇيدۇ. پەرزەنتلەرنىڭ ئالدىدا غەرق مەست بولۇپ ئېگىز - پەس گەپلەرنى قىلىپ، ئاستىن - ئۈستۈن دەسسەپ يۈرۈشتىن ھەرگىز نومۇس قىلمايۋاتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاتا - ئانىلار ئوتتۇرىسىدا بولىدىغان نازۇك ھايا پەردىسى يىرتىلىپ كەتكەن. ئۇ ئاتىنىڭمۇ بالىسىغا تەربىيە قىلىدىغان تىلى كېكەچ بولۇپ قالغان.

بىز مۇشۇ زۆرۈرىيەت بىلەن ئاتا - ئانىلارغا شۇنى تەۋسىيە قىلىمىزكى، پەرزەنتلىرىمىز كەلگۈسىنىڭ ئۈمىد غۇنچىلىرى، مىللەتنىڭ كېلەچىكى، ئۇلارنى نىجىس ھاراق، ئىبلىس چېكىملىكىنىڭ ئازدۇرۇشىدىن ساقلاپ قېلىپ، ساغلام ئۆسۈپ يېتىلىشىگە كاپالەتلىك قىلىش ھەققىمىز بار. ئەگەر ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەر ئالدىدىكى بۇ مەجبۇرىيەتنى ياخشى ئادا قىلمىساق، پەرزەنتلەر ئالدىدا، ئەجدادلار ئالدىدا ۋە كەلگۈسى ئالدىدا جىنايەتكار ھېسابلىنىپ قالمىز. بۇنداق مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلىش ئۈچۈن مۇنداق بىرقانچە تەرەپلەرگە دىققەت قىلىشىمىز لازىم:

بىرىنچى، ئاتا - ئانىلار تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئۆز - ئۆزىگە مەسئۇل بولۇپ ئىچكىلىك، چېكىملىكتىن ئۆزىنى تارتىشى كېرەك. پەرزەنتلەرنى ئىچكىملىك ۋە چېكىملىكتىن چەكلەشتە بۇنىڭدىنمۇ ئۈنۈملۈك رول ئوينايدىغان ئۇسۇل يوق.

ئىككىنچى، پەرزەنتلەرنىڭ ئاتا - ئانىلاردىن ھايا قىلىشىنى ئۈمىد قىلغان ئىكەنمىز ئۆزىمىز ھەم پەرزەنتلەردىن ھايا قىلىشىمىز كېرەك. پەرزەنتلىرىمىزنى ھاراققا ۋە تاماكاغا بۇيرۇماسلىق، ئۇلارنى قارىتىپ قويۇپ ھاراق ئىچمەسلىك ھەم ئۇلارنىڭ ئالدىغا مەست ھالەتتە كىرمەسلىكىمىز لازىم. ئەگەر بۇ تەرەپلەرگە دىققەت قىلىنغاندا، بالىلارنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئالدىدا ئېتىبارسىز بولمايدۇ ۋە تىلىمىز ئۆتمەس بولۇپ قالدۇ. ئۈچىنچى، پەرزەنتلەرنى ئىچىملىك ۋە چېكىملىك جەھەتتىن قانچىلىك چىڭ تۇتساق ھەرگىزمۇ رەھىمسىزلىك بولمايدۇ. بۇ جەھەتتە ئىركىمگە قويۇپ بېرىش ئەڭ چوڭ رەھىمسىزلىك بولىدۇ. بولۇپمۇ ئىقتىسادىي جەھەتتىكى كونتروللۇققا ئەھمىيەت بېرىش، يۈرۈش - تۇرۇشىغا كۆز - قۇلاق بولۇش، ئارىلىشىۋاتقان دوستلىرىنى سۈرۈشتۈرۈپ تۇرۇش لازىم. تۆتىنچى، پەرزەنتلەر ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققان چاغلاردا مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن روھىي بېسىمى ئېغىرلىشىپ ئوڭايلا ئىچىملىك، چېكىملىككە بېرىلىپ قېلىش ئەھۋالى يۈز بېرىدۇ. بۇنداق مەزگىللەردە ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ روھىي تۇرمۇشىغا ئەھمىيەت بېرىشى، ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە روھىي جەھەتتىكى بېسىمنى يەڭگىللىتىپ، ئۇلارغا ئازادلىك بېغىشلاشقا تىرىشىشى لازىم.

بەشىنچى، ئەڭ مۇۋاپىق ئۇسۇل ۋە مۇۋاپىق پەيتىنى تاللاپ تۇرۇپ، ئۇلارغا ئىچىملىك ۋە چېكىملىكنىڭ ئىنسانىيەتكە كەلتۈرىدىغان زىيىنى ۋە ئاپىتى توغرىسىدا كونكرېت چۈشەنچە بېرىش ھەم ئۈنۈملۈك نەسىھەت قىلىشقا ئەھمىيەت بېرىش كېرەك.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، مەن ھىرانمەن، كىشىلەر نېمە ئۈچۈن شۇ نىجىس ھاراققا بېشىنى تىقىپ ئەقىل - ئىدراكقا تورمۇز، ھاياتىغا ئېكەك سالدىغاندۇ؟ دېموكرىتنىڭ «تەن كېسەللىكى بولغاندەك ياشاش شەكلىدىمۇ كېسەللىك بولىدۇ» دېگەن سۆزى ھەقىقەتەن راست ئىكەن. بەزى كىشىلەر ئۇنى «ياشاش» دەپ چۈشەندۈرىدىكەن. بەزىلەر ھاياجاندا ھاراق كۆتۈرەلەيدىغانلىقى، بىر كۈندە نەچچە قاپ تاماكا چېكىدىغانلىقىدىن پەخىرلىنىدىكەن ۋە پو ئاتىدىكەن، سەن ئۇلارنىڭ بۇنداق «بەخت» زوقىغا قانداق قارايسەن؟

مېنىڭ قارىشىمچە بالام، ئىچىملىك ۋە چېكىملىك بۇ دۇنيادىن بەزىگەن، بەختنى چۈشەنمىگەن بىكار تەلەپ، ھۇرۇن ئادەملەرنىڭ ئۆزىنى ئۆزى بەزەش ئۈچۈن تېپىۋالغان ئەڭ ئۈنۈمسىز ۋە مەنىسىز مەشغۇللۇقى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھاراقكەشلەرنىڭ ۋە بەڭگىلەرنىڭ ھەرقانداق باھانە - سەۋەبلىرى، ھەرقانداق چۈشەندۈرۈشلىرىمۇ ھاراق بىلەن تاماكا ۋە باشقا زەھەرلىك چېكىملىكلەرنىڭ جىنايىتىنى ئاقلاپ بولالمايدۇ. بالام، تارىختا نۇرغۇن باھادىر ئوغلانلار مانا شۇ ھاراق تۈپەيلى بىلەن جەل بېشىدىن جۇدا بولغانى. ھەتتا نۇرغۇن دۆلەتلەرمۇ ئىچكىلىك كاساپىتىدىن زاۋاللىققا پاتقاندى. ھازىرغىچە بۇ ئىبلىس ئىنساننىڭ بەختىگە، ئىستىقبالىغا سۇنغان زەھەرلىك قارا قولنى تارتىشنى يوق. ھاراقكەشلىك ۋە بەڭگىلىك خۇددى يۇقۇملۇق كېسەلگە ئوخشايدۇ. ئۇ سېنى نابۇت قىلىپلا قالماي، بەلكى بۇ ئىللەت ئەتراپىڭدىكىلەرگە يۇقىدۇ ۋە كېيىنكى ئەۋلادلارغىمۇ مىراس بولۇپ قالىدۇ. بالام، يامان ئادەت كۈچىدەك دەھشەتلىك زالىم يوق، ئەڭ كۈچلۈك ئىرادە بىلەن ئۇنىڭدىن ئازاد بولالمىساڭ ھەرگىزمۇ ئەركىن بولالمايسەن. سەن كىشىلەرنىڭ ئادەتلىنىپ قاپتىمەن، تاشلاش بەك قىيىن ئىكەن، دېگەن گەپلىرىگە ئىشەنمە. بۇ دۇنيادا ۋاز كەچكىلى بولمايدىغان ھېچقانداق كۈچ يوق. شۇنى بىلگىنكى، ئورنۇڭ، ئىمتىيازىڭ ھەرقانچە يۇقىرى كۆتۈرۈلگەن بىلەن قىلىقىڭ ۋە ياشاش ئۇسۇلىڭنى ئۆزگەرتىشىڭ ھېچقاچان ئۆزۈڭنىڭ قىممىتىڭنى يۇقىرى كۆتۈرەلمەيسەن. چۈنكى ئىچكىلىك ۋە چېكىملىك مەشغۇللۇقى ۋەجدانى بۇلغايدىغان، ھاياتىڭغا، ئەخلاقىڭغا داغ چۈشۈرىدىغان ئاپەت. ئىرادەڭگە قارشى ئىشلارنىڭ ھەممىسى مەستلىكنىڭ بېسىمى بىلەن بولىدۇ. ھەرقانچە ھوشيار، ئەقىللىق ئادەملەرمۇ نىجىس ھاراققا بېشىنى تىقىمۇ ئەقلى بىلەن خوشلىشىدۇ، بىلىسەڭ، مەستلىك دېگەندە ئادەم ئۆزىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇيدۇ، كونتروللۇقىنى يوقىتىدۇ، بىلگىنكى، ئۆزىنى ئۇنتۇش، كونتروللۇقىنى يوقىتىش ساراڭلىقنىڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكى. شۇڭا سىنىڭ: «مەستلىك — ئۆزى خالاپ ساراڭ بولۇش دېمەكتۇر» دېگەن. بۇ خۇسۇستا ساڭا بىر مىسال ئېلىپ بېرىم:

قەدىمكى زاماندا بىر تېۋىپ ھاراقنى كەشىپ قىلىپ پادشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كەپتۇ. دە، شۇنداق ئاجايىپ بىر دورىنى كەشىپ قىلغانلىقىنى، بۇ دورىنىڭ ئەمالارنىڭ كۆزىنى ئاچالايدىغانلىقىنى، پالەنچى

مۇيغۇرلاردا بەرزەنت ئەرەبىيىسى

ساقايتالايدىغانلىقىنى، ھەتتا گادايىنى باي قىلالايدىغانلىقىنى ئىپتىپتىۋ. بۇنىڭغا ھەيران قالغان پادىشاھ ئەمما، پالەچ، گادايىلارنى ئوردىغا ئالدىرۇپ كېلىپ تەجرىبە قىپتىۋ. تېۋىپ ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە بىر پىيالىدىن ھاراق بېرىپتىۋ. ھاراق ئۇلارنى ئەمدىلا كەيپ قىلىشقا باشلىغاندا ھاراق تولدۇرۇلغان پىيالىدىن بىرنى ئەمما كىشىگە تۇتۇپتىۋ. بۇ ئىككى كۆزى ئەمما كىشى قولىدىكى بۇ پىيالىنى ناھايىتى ئىپتىپات بىلەن تۇتقان ھالدا:

— ۋاي - ۋوي، رەڭگىڭ نېمانچە پاكىز، سۈزۈك، گۈزەل نەرسە سەن، — دەپ ھاراقنى توختىماي ماختاپتىۋ. بۇ چاغدا ئىككى پۇتمى قىمىرلىتالماي ياتقان پالەچ زەمبىلدە يېتىپ تۇرۇپ:

— ھەي قارىغۇ، پىيالىنى تېزىرەك بوشات، بولمىسا ھازىر قارىغۇغا بىر تېپىپ، پۈتۈن بەدىنىڭنى پارە - پارە قىلىپ تاشلىماي يەنە، — دەپتىۋ. ھاراق كۈچى بىلەن كەيپى ئۆرلەپ ئولتۇرغان گاداي بولسا:

— ھەي پالەچ، بۇ قارىغۇنى تېزىرەك پەشۋا بىلەن بىرنى ئۇرۇپ ئورۇۋەت، ئۇنىڭ خۇنىنى ئۆزۈم تۆلەيمەن، — دەپتىۋ. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ئولتۇرغان ئوردى ئەھلى ھەيران بولۇپ، قاقاقلاپ كۈلۈشۈپتىۋ. پادىشاھ ھاراقنىڭ ئادەمدە سۈنئىي كەيپىيات پەيدا قىلىپ، جىبەل - ماجىرا چىقىرىدىغانلىقىنى سېزىپ، تېۋىپقا ھاراق ياساشنىڭ سىرلىرىنى ھېچكىمگە ئاشكارىلىماسلىقىنى بۇيرۇپتىۋ.

بۇ ھېكايىدىن ۋە تۇرمۇشتىن قىياس قىلغىنىكى، ھاراق ئىچكەن ئادەمنىڭ كۆزى كۆرمەيدىغاننى كۆرىدۇ، قارىمايدىغانغا قارايدۇ، پۇتى ماڭمايدىغان يولغا ماڭىدۇ، قولى تۇتمايدىغاننى تۇتىدۇ، ئىچىز دېمەيدىغاننى دەيدۇ. دۈشمىنىگە دوستلۇق ئىزھار قىلىدۇ، دوستىنى بولسا ئۆزىگە دۈشمەن قىلىۋالىدۇ. ھاراق سىنى يۇقىرىقىدەك ئىرادەگە، ۋىجدانىغا قارشى جىنلارنىڭ ئۈسۈلىنى ئوينىتىپ، خەلقى ئالەم ئالدىدا كۈلكىگە قويۇش بىلەن قانائەت قىلمايدۇ. ئۇ ۋەھشىلەشكەندە ئىشتان - كۆڭلەكلىرىنى سالدۇرۇپ ئاندىن تۇغما ھالدا جامائەت ئالدىدا سازايى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلالايدۇ، قولۇڭغا پىچاق ئالدۇرۇپ باشقىلارغا سالدىرۇپ ئۆمۈر خامىنىڭغا ئوت قويالايدۇ. تۇرمۇشتىكى ھاراق كەلتۈرۈپ چىقارغان پاجىئەلەر ئاز ئەمەس. بۇنىڭدىن ئىبەرەت ئالغىن. ھاراقنىڭ كەيىپى بىلەن بوراندا قالغان قاغىدەك ئەگىپ، چوشقىدەك ۋارقىراپ - جارقىراپ بازار- كوچىلاردا يۈرگەن ھاياسىز مەستلەر، ئۇلاردىن مەرەزدىن قاچقاندەك قېچىۋاتقان خالايقىلار مېنىڭ ساڭا قىلغان نەسىمەتلىرىمدىنمۇ ياخشىراق تەربىيە بولالايدىغۇ. كۆز ئالدىڭغا كەلتۈرۈپ باق، كوچىلاردا قۇسۇپ يېتىپ قالغان، بېشىدا ئىتلار قۇسۇقلىرىنى يالاۋاتقان مەستلەرنىڭ شۇ ھالى ئۇلارنىڭ ئىرادىسىمدى؟ شۇنداق تەبىئەت ئەركەكلەرنىڭ ھۆركىرەپ يىغلاپ، ئازاب دەريالىرىدا ئېقىپ كونتروللۇقنى يوقىتىپ ماشىنىلارغا ئۆزىنى ئۇرۇشى، دەريالارغا ئۆزىنى تاشلىشى ئۇلارنىڭ ئىرادىسىمدى؟ بالام، بەزى ئادەملەر «زەھەرنى زەھەر ئالىدۇ»، دەردى ھاراق بىلەن يۇغىلى بولىدۇ، دەپ قۇرۇق باھانە كۆرسىتىدىكەن. بۇنداق ئېزىتقۇ گەپلەرگە ھەرگىز ئىشەنمە. يۇقىرىقى پاجىئەلەر دەرد - ھەسرەتتىن پارىخ بولغانلىق بولامدۇ؟ ياق، بالام، مەستلىك دەرد ئۇستىگە دەرد قوشىدۇ. قەلبىڭدىكى يارنى تېخىمۇ تاتىلايدۇ. ئەقىل بېغىڭنى خازانغا ئايلاندۇرىدۇ. چۈنكى ھاراق بىر شەيتانكى، ئۇنىڭ ئالدى بىلەن ھەپلىشىدىغىنى سېنىڭ ئەقىل - پاراسىتىڭ. ئەقىل تىزگىنىڭنى ھاراققا تۇتقۇزغانىكەنسىن، ئۆزۈڭ بىلەن، بەخت بىلەن خوشلاشمىقىڭ لازىمدۇر. مەستلىكنى «ياشاش، بەخت» دەپ قارىغان ئادەملەرنىڭ ھالىغا ۋاي دە. ئۇلار ئالدى بىلەن قىممەتلىك ۋاقتىنى قۇرۇقتىن - قۇرۇق مەنىسىز قۇربان قىلىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن، ئىقتىسادىنى شامالغا سورۇيدۇ، ئاخىرىدا موھتاجلىقتا قەرزگە بوغۇلىدۇ. ئوغۇل بالا ئۈچۈن قەرز كۆتۈرۈش مۇشكۈل بولغان تاش بالام، شۇڭا كۈنلەر «قەرز - يۈزىگە چۈشكەن داغ» دەپ بىكار ئېيتىمىغان - دە. ئۈچىنچى تەرەپتىن، ئائىلىسىنى ۋە بالىلىرىنى ۋەيران، ئاتا - ئانىسىنى سەرسان قىلىدۇ. ئاخىرىدا بۆرەك زەمىپلىشىدۇ، جىگەر قېتىشىدۇ، نېرۋا ئاجىزلىشىدۇ، پۈتۈن بەدەن كېسەللىك تورىغا چىرمىشىدۇ. ئاخىرىدا ئەجىلدىن بۇرۇن ئۆلۈشكە سەۋەب بولىدۇ.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇلارنىڭ «بەخت»، «ياشاش» دېگىنى مۇشۇ بلام؟
دېمەكچىمەنكى بلام، ھاراقىتىن، چېكىملىكتىن بەخت ئىزدىگەن ئادەم ئەڭ نادان، ھاماقەت ئادەم. يامان كەيپلەرنىڭ ھەممىسى ئالدى بىلەن ئاشۇنداق نادان، ئەخمەق ئادەملەرنى كۆتۈرۈپ باسدۇ. «مەينىڭ ئېيتىشىچە، ئۇنى ئىچكەن ئادەم تۆت سۈپەتكە ئىگە بولىدىكەن. دەسلەپ ئۇ تاۋۇسقا ئايلىنىپ ئۆزىنى كۆز - كۆز قىلىدىكەن، ھەرىكەتلىرى راۋان، ئۆزىنى ئۇلۇغۋار ھېس قىلىدىكەن. كېيىن مايمۇن قىياپىتىگە كىرىپ ھەممە ئادەم بىلەن چاقچاقلىشىپ قىزىقچى بولۇشقا باشلايدىكەن. ئاندىن كېيىن بولسا شىرغا ئايلىنىپ ئۆزىگە مۇنار تىكلەيدىكەن، مەغرۇرلۇقى تۇتۇپ، ئۆز كۈچىگە ئىشىنىپ كېتىدىكەن. لېكىن ئاخىرىدا چوشقىغا ئايلىنىپ، ئەخلەتتە چوشقىدەك ئېغىنلاپ ياتىدىكەن» (ئەبۇل خاراج). مانا، پۇل خەجلەپ ئەقىلسىزلىكنى، جېدەلنى، بۇزىنى قارا قىلىشنى، موھتاجلىقنى سېتىۋالدىغان بىغەرەزلىكتىن ھەزەر قىلغىن.

ھازىرقى دۇنيادا ھاراق كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ مۇھىم بىر مەزمۇنىغا ئايلىنىپ كەتتى. دوقمۇش - دوقمۇشلاردا ھاراق دۇكانلىرى بار. تېلېۋىزور، رادىئولاردا ھاراقنى ماختاپ بەرگەن ئېلانلار قۇلاقنىڭ مېيىنى يەيدۇ. مېھماندارچىلىق سورۇنلىرىدا ئون قوي سويىسىمۇ، بىرەر بوتۇلكىنىڭ ئېغىزىنى ئاچمىسا مېھماندارچىلىق ھېسابلىمايدۇ. بەزىلەر تېخى «قۇلاقتىن قاس چىقىمىسا» ھېساب قىلمايدۇ. شۇنداق بىر جەمئىيەتتە پەرزەنتلەرنى ئىچىملىكتىن ئومۇميۈزلۈك چەكلەش بەلكىم مۇمكىن بولماس. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار ھاراقنىڭ، تاماكا ۋە باشقا زەھەرلىك چېكىملىكلەرنىڭ زىيىنىنى چۈشەندۈرۈش بىلەن بىرگە، ھاراققا مەدەنىي مۇئامىلە قىلىش، ھەرگىز چەكتىن ئېشىپ ھايۋان ئاتالماسلىق ھەققىدە ئەسكەرتىمە بېرىپ تۇرۇش زۆرۈر. مەسىلەن، بلام، ئىمكان بولسا ھەرگىزمۇ ھاراقنى ئېغىزىڭغا ئالما. ئەگەر ياشلىق ھەۋسىنىڭ غالىب كېلىپ زۆرۈرىيەتتىن ئىچىشكە توغرا كېلىپ قالغاندا، مۇنداق بىر قانچە تەرەپلەرگە ئەمەل قىل:

بىرى، ھاراق ئىچىش توغرا كېلىپ قالسا غىزالىنىشقا دىققەت قىل، ھەرگىزمۇ ئاچ قورساققا ھاراق ئىچمە. يەنە بىرى، تاماق يەپ بولۇپلا ھەزىم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولۇشنى كۈتمەي ھاراق ئىچمە. تاماق ھەزىم بولماي تۈرۈپ ھەتتا سۇ ئىچسەڭمۇ زىيان قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە كۆپ يېۋىلىشمۇ ئاشقازىنىڭنى بۇزىدۇ.

ئىككىنچى، سورۇن، ئورۇن ۋە ئادەمنى توغرا تاللاپ ئولتۇرغىن. ياخشى سورۇندا ئولتۇرساڭ ئۇزۇڭمۇ ئىزگىن، خۇشچاغ بولسەن. ئورۇن تاللىغاندا ئىمكان بار كىشىلەردىن يىراق ۋە يوشۇرۇن جايىنى تاللا، ھاراقنى كىشىلەرگە كۆز - كۆز قىلىپ ئىچىش ھاياسزلىق بالام. ئۇنىڭدىن ماختىنىش مەدەنىيەتسىزلىك. ھەرقانداق بىر سورۇنغا بارساڭ ئىچىش تەمەسىدە بارما، بولسا ئىچىدىغان سورۇندىن قاچ. ئىلاج بولمىسا بىر - ئىككى رومكا ئىچىپ توختىۋال. ئەگەر سورۇندا شىرنىڭ رايىڭغا باقمىي زورلاپ تۇرۇۋالسا، ئۇنداق سورۇندىن قايتىپ چىقىشىڭ ياخشى. سېنىڭ ئەركىنلىكىڭگە ھۆرمەت قىلىنغان سورۇندا ئولتۇرۇشتىن نېمە پايدا؟ شۇڭا كىشىلەر ئۆمەر ھەيىيانىڭ مۇنۇ رۇبائىيىسىنى يادلىشىپ يۈرىشىدۇ:

مەي ئىچسەڭ قەلبى نۇر دەنا بىرلە ئىچ!
ياكى بىر گۈل بۈزلۈك رەنا بىرلە ئىچ!
كۆپ ئىچمە، ئىچ ئۇنى بەزى - بەزىدە،
مەخپىي ئىچ، چىرايلىق، ھايا بىرلە ئىچ. ①

خىسراۋ دېھلىۋمۇ مۇنداق مىسرالارنى تىزغانىكەن:

زۆرۈرىيەتتىن ئالساڭ مەي تولغان جامنى،
سەن مەي ئىچ، سېنى مەي ئىچمىسۇن زادى.

ئۈچىنچى، تومۇز ئىسسىقتا، قەھرىتان سوغۇقلاردا ھاراق ئىچىشنى تەرك قىل. ھەرقانداق ئىشنى تەرتىپ، ئۆلچەم بىلەن قىلساڭ مەدەنىيلىك بولىدۇ، ھەددىدىن ئارتۇق بولسا ھايۋانلىق بولىدۇ، بالام.

① «ئۆمەر ھەيىيام رۇبائىيلىرى» مىللەتلەر نەشرىياتى 1981 - يىل نەشرى.

يەتتىنچى باب ھايات ئېڭى ۋە ۋاقىت ئېڭى تەربىيىسى

1. ھايات ئېڭى تەربىيىسى

بالام، سەن ئۆزۈڭ ياشاۋاتقان بۇ دۇنيادا ئۆزۈڭ ئۈستىدىكى مەجبۇرىيەتنى ھەقىقىي ھېس قىلالساڭ، ئاندىن ئۆزۈڭنى بۇ دەۋردە ياشاۋاتمەن، دەپ قارىغىن.

— «تەپەككۈرۈمدىن تامچىلار» دىن

پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان ھاياتنى سۆيۈش ۋە ھاياتنى چۈشىنىش تەربىيىسى پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ ئەڭ مۇھىم مەزمۇنى بولۇپ قالماي، بەلكى ئۇ پۈتكۈل ھاياتلىق تەربىيىسى ۋە مائارىپ تەربىيىسىنىڭ ئەڭ ماھىيەتلىك قىسمى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى ئىنساننىڭ بۇ ئالەمدىكى بىردىنبىر مەقسىتى ياشاش، شۇڭا كىشىلەرنىڭ بارلىق تىرىشچانلىقلىرى يىغىپ ئېيتقاندا ياشاش ئۈچۈن. بىراق كىشىلەرنىڭ ياشاش نىشانى ۋە ئۇسۇلى ئوخشاش بولمايدۇ، ھاياتنىڭ مەنىسى ۋە قىممىتىنى چۈشىنىشمۇ ئوخشىمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ھاياتلىق دۇنياسىنىڭ ھەر بىر كىشىگە بەرگەن نېمىتى ۋە نەتىجىسىمۇ پەرقلىق بولىدۇ. بەزىلەر ھاياتنى بەخت-سائادەت ئىچىدە ئۆتكۈزسە، بەزىلەرنىڭ ھاياتى بەختسىزلىك ئىچىدە ئۆتىدۇ. بەزىلەر ھاياتىدا ئىنسانىيەت ئۈچۈن ئاجايىپ قىممەتلىك مۆجىزاتلارنى قالدۇرۇپ كەتسە، بەزىلەر بۇ دۇنياغا تۇغۇلغىنى بىلەن تۇغۇلمىغىنىنىڭ پەرقى يوق ھالدا ئۆلۈك بىلەن تىرىك ئارىلىقىدا ھاياتنى ئۆتكۈزىدۇ. بەزىلەر ياشاشتىكى مەقسىتىنى يەپ - ئىچىپ، ئويناش دەپ چۈشەنسە، بەزىلەر بۇ قىممەتلىك ھايات پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ ئىنسانىيەت ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك قەرزى ۋە بۇرچىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۆمۈر بويى تىرىشچانلىق كۆرسىتىدۇ.

ئۇيغۇر خەلقى ھاياتنى ئاتقان ئوققا، ئاققان سۇغا، چېقىلغان چاقماققا تەققاسلاپ چۈشەندۈرىدۇ. كلاسسىكىلىرىمىز ئەسەرلىرىدە ئەۋلادلار ئۈچۈن ھايات ۋە ئۇنى قەدىرلەش توغرىسىدا ئىنتايىن قىممەتلىك تەجربە - ساۋاقلارنى ۋە نەسىھەتلەرنى قالدۇرۇشقان. يۈسۈپ خاس ھاجىپ پۈتۈن بايانلىرىغا: «ئوغلۇم، غاپىل ياشىما، ئۆلۈمنى ئۇنتۇپ قالما» دېگەن مەزمۇنى چوڭقۇر سىڭدۈرگەن. ئۇ يەنە: «ئۆتكەن ئۆمۈرگە ئەپسۇسلانما، ئۇنى توسۇپ قالغىلى بولمايدۇ، ئەمگەكسىز، مېھنەتسىز ئۆتكەن ئۆمۈرۈڭ ئۈچۈن ئېچىن» دېگەن. يەنە ئۇ ئەۋلادلارغا مۇراجىئەت قىلىپ: «ئوغلۇم، سەن تۈنۈگۈننى تەكرارلىما، سېنىڭ ھاياتىڭ داداڭنىڭكىدىن ياخشىراق بولسۇن» دېگەن. ئەمدى بىز ئەلىشىر نەۋائىينىڭ ئەۋلادلارغا قالدۇرغان مۇنۇ بايانلىرىنى ئاتا - ئانىلارنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن تەۋسىيە قىلىمىز:

ھېكمەت

ئىسكەندەر زۇلقەرنەينىن ئارستوتىلىدىن:

— ئادەم قېرىغاندا پۈت - قولىدىن ماغدۇر، جىسمىدىن ھۇزۇر كېتىدۇ. ئەقىل - پاراسەتمۇ توسالغۇغا ئۇچرايدۇ. شۇنداق تۇرۇقلۇق، نېمە ئۈچۈن ياشلىقتا كىشىنىڭ تەبىئىتى ياخشى ئىشلارغا مايىل بولمايدۇ؟ — دېگەن خۇسۇستا سوئال سورىدى. ئارستوتىل بۇ سوئالغا مۇنداق جاۋاب بەردى:

— ئادەم كىچىك ۋاقتىدا ئۇنىڭدا ئەقىل ئاز، تەبىئىتى بىلىم ۋە پاراسەتلەردىن يىراقراق بولىدۇ. بۇ خىل ئالاھىدىلىك ئۇلارنىڭ ھەمىشە سەۋەنلىك ۋە خاتالىق سادىر قىلىشىغا سەۋەب بولىدۇ. ئەقىل - ئىدراكنىڭ يوقلۇقى سەۋەبىدىن داۋاملىق نەپسنىڭ قىلتىقىغا چۈشۈپ قېلىپ، ھاۋايى-ھەۋەسكە بېرىلىپ كېتىدۇ. ئادەم بالىلىق دەۋرىدىن ئۆتۈپ، ياشلىق مەزگىلىگە قەدەم قويغاندا ئۇنىڭ دىلىنى ئەقىل - پاراسەت نۇرلىرى يورۇتىدۇ. بۇ مەزگىلدىكىلەرنىڭ ۋۇجۇدىدا ئىككى خىل كۈچ بولىدۇ. ئۇنىڭ بىرى ئەقىل، يەنە بىرى نەپستۇر. ئەگەر ئۇنىڭ ئەقلى كۈچلۈك بولۇپ، ياخشى ئىشلارغا كۆڭلىنى بەرسە، ئۇنداق كىشى پۈتكۈل ئالەم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

خەلقىنىڭ ئارزۇسىغا ئايلىنىدۇ. خالايق ئارىسىدا كۆزگە كۆرۈنگەن شەخس بولۇپ قالىدۇ. ئەگەر ئۇنىڭ نەپسى ئەقلىدىن كۈچلۈك بولۇپ قالسا، ئۇ تەبىئىي ھالدا نەپسنىڭ كەينىگە كىرىپ كېتىدۇ. نەپسى ئۇنى ھەرقانداق ھاۋايى - ھەۋەسكە، يامان - چاكىنا ئىشلارغا بۇيرۇسىمۇ رەت قىلىشقا ئىلاجسىز قالىدۇ، ئۇنى شۇ ھامان ئورۇندايدۇ. نەپسنىڭ خاھىشى ھەرقانداق ۋاقىتتا خاتا ۋە گۇناھلىق ئىشلارغا مايىلدۇر. ھەركىم ئۆزىنىڭ روھىيىتىنى پاك ۋە تازا تۇتسا، ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئەقىل شامى يورۇتۇپ، مۇنەۋۋەر قىلىدۇ. ئەقىللىق، بىلىملىك كىشىلەر ئۆزىنىڭ ياشلىق دەۋرىنى بەھۋە ئۆتكۈزمەيدۇ، قېرىغاندىمۇ بارغانسېرى پاك ۋە دانىشمەن بولىدۇ. ھەرقانداق ئىشنىڭ بېشى ياشلىق دەۋرىدىن باشلىنىدۇ. كىشى ياشلىقتا قانداق ئىشقا مايىل بولسا، قېرىغاندىمۇ ئۇنىڭ كۆڭلى شۇ ياققا تارتىدۇ. ياشلىقتا قانداق ئىشقا كۆڭۈل بەرسە، قېرىغان چاغدىمۇ ئۇنىڭدىن شۇنداق ئىش نامايان بولىدۇ.

قەدىرلىك ئاتا - ئانىلار، سىلەرگە كۈندۈزدەك روشەن، ئاپتاپتەك ئايانكى، ھازىر بىزنىڭ ياشلىرىمىزدىكى ھايات بەھۋەدچىلىكى ھەرقانداق بىر دەۋرگە، ھەرقانداق بىر مىللەتكە قارىغاندا ئىنتايىن ئېغىر. بىزنىڭ نەچچە مىليون ياشلىرىمىز ھازىر زادى نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ، ھاياتىنى قانداق مەشغۇللۇق بىلەن ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ، ئۇلار بۇ ھايات گۈلشىنىدىن نېمىگە ئېرىشتى، ئۇلاردا قانچىلىك ئىنسانىي ئالڭ، ئىنسانىي قابىلىيەت بار، بىزنىڭ ياشلىرىمىز ئۆزىنىڭ پەقەت بىرلا قېتىم نېسىپ بولىدىغان بۇ قىممەتلىك ھاياتىنى نېمىلەرگە تېگىشىۋاتىدۇ، ئۇلار بۇ سوئالغا پەقەت جان ئېتىش ئۈچۈن، تىرىكلىك ئۈچۈنلا ياشاۋاتقانلىقىنى ئېيتىدۇ. بۇ زادى نېمە ئۈچۈن؟ بىزنىڭ پەرزەنتلىرىمىز ھەقىقەتەن مۇنتىزىم تەربىيىلىنىش پۇرسىتىگە ئېرىشەلمىدى. سىلەر ئۇلارغا ھايات ھەققىدە قانچىلىك تەربىيە بېرىلىدىغانلار، ئۇلارنى ھاياتنىڭ قىممىتىنى تونۇۋېلىش ئۈچۈن قانچىلىك يېتەكلىدىغانلار؟ ئېتىراپ قىلىمىزكى، بىز پەرزەنتلىرىمىزگە ھايات ھەقىقەتلىرىنى چۈشەندۈرۈشكە ئانچە ئېتىبار بېرىلمىدۇق. ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆپلىگەن ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۆزىمۇ ھايات

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

توغرىسىدا ئاساسەن كۆپ نەرسىلەرنى بىلمەيدۇ. بۇ ئىبەرەت قەدىرلىك ئاتا - ئانىلارغا بىزنىڭ پەرزەنتلەرگە كىچىكىدىن تارتىپ ھاياتنىڭ ھەقىقىي قىممىتىنى ۋە بۇ قىسقا ھايات پۇرسىتىدىن قانداق قىلىپ مەنلىك، ئەھمىيەتلىك پايدىلىنىشنى ئۆگىتىش مەسئۇلىيىتىمىزنىڭ بار ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ. پەرزەنتلىرىمىز ھاياتنى چۈشەنسۇن، ئۇلارنىڭ كالىسىدا كىچىكىدىن باشلاپلا «ھايات مۇقەددەس، ھايات پۇرسەت» دېگەن بىر قىممەتلىك ئالڭ ئورۇن ئالسۇن. بۇنداق ئالڭنىڭ پەيدا بولۇشى پەرزەنتلىرىمىزنىڭ ئۆزىنى قەدىرلىشى، ھاياتنى سۆيۈشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇپ قالماي، بەلكى ئۇلارنىڭ بۇ كىشىلىك جەمئىيەتتە تۇتىدىغان ئورنى، بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك بەخت، ساۋادىتى ۋە ئىنسانىي قىممىتىنى جارى قىلدۇرۇشنىڭ مۇھىم ئاساسى بولۇپ قالىدۇ.

پەرزەنتلەردە ھاياتنى سۆيۈش تەربىيىسىنى ئېلىپ بېرىش ئۈنچە ئوڭاي ئەمەس. چۈنكى جەمئىيەتنىڭ ئاساسىي يۈزلىنىشىدە ھەرقاچان ئىككى خىل ئېقىم مەۋجۇت: بىرى، مېھنەت، ئىزدىنىش ۋە ئۆزىنى پىدا قىلىش روھى بىلەن سۇغىرىلغان ئېقىم. بۇنداق ھايات روھىي ئىقتىدارنى، يۈكسەك غايىنى ۋە ئوتلۇق بىر مۇھەببەتنى تەقەززا قىلىدۇ. يەنە بىرى، ئويۇن - تاماشا، نەپىس خاھىشى، راھەت - پاراغەت، مېھنەتتىن ئۆزىنى قاچۇرۇش ئىستىكى بىلەن يۇغۇرۇلغان ئېقىم. نۇرغۇن بالىلارنىڭ كۆڭۈل خاھىشى كۆپىنچە كېيىنكىگە تارتىپ كېتىدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ سېھرىي كۈچى ئالدىنقىسىغا قارىغاندا كۈچلۈكرەك بولىدۇ. يەنە بىر جەھەتتىن، تەربىيە ۋە ئۇسۇل ئىچىدە پەقەت نەسەت ئۇسۇلىنى قوللىنىش ئەپلىك، ئەمما نەسىر كۆرسىتىش ۋە ئادەتلەندۈرۈش كۆپلىگەن ئاتا - ئانىلار ئۈچۈن ئەپسىز توختايدۇ. شۇنداقتىمۇ ئاتا - ئانىلار تۆۋەندىكى بىر قانچە ئۇسۇل بويىچە تەربىيەلەشكە ئەھمىيەت بەرسە بەلگىلىك ئۈنۈمگە ئېرىشىشى مۇمكىن:

بىرىنچى، پەرزەنتلەرگە ئۇلاردا ھايات ھەققىدىكى ئازراق ئۇقۇم ھاسىل بولغاندىن باشلاپ، ھاياتنىڭ نېمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقى، ئىنسان ھاياتىنىڭ ھايۋان ھاياتى بىلەن بولغان پەرقى، ھاياتنىڭ ھەر بىر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كۈننىڭ ئەڭ قىممەتلىك پۇرسەت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرۇش كېرەك. ئۇنىڭ ئۈچۈن پەرزەنتلەرنى ئىشنى ئالدىدا، ئۈنۈملۈك ۋە ۋاقتىدا قىلىشقا ئادەتلەندۈرۈش، ھەرگىزمۇ بىرەر ئىشنى ئەتىگە قويۇشقا يول قويماسلىق كېرەك.

ئىككىنچى، پەرزەنتلەرنىڭ ساياق، ئويۇنپەز ئۆگىنىپ قېلىشىغا ھەرگىز پۇرسەت بەرمەسلىك كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلاردا كىچىكىدىن باشلاپلا كۈندىلىك پائالىيەتلىرىنى تەرتىپلىك ئورۇنلاشتۇرىدىغان ئادەت بولسۇن. سىز ئۇلارنىڭ كۈندىلىك مەشغۇلات پىلانىنى تۈزۈشكە ياردەم بېرىڭ. ھەر ئىشنى ئۆزىنىڭ مەشغۇلات پىلانى بويىچە قىلىشقا ئادەتلەنسۇن. ئەگەر كۈندىلىك پائالىيەتى چېچىلاڭغۇ، مەقسەتسىز، نىشانسىز بولۇپ قالسا، كېيىن تەرتىپكە سالماق تەس توختايدۇ.

ئۈچىنچى، پەرزەنتلەرگە رېئال تۇرمۇشتىكى ھەر خىل قىممەتتىكى ئادەملەردىن مىساللار كۆرسىتىپ، ئۇلارنىڭ كالىسىدا ھاياتنىڭ ھەقىقىي قىممىتى ھەققىدە ئويلىنىشى ئۈچۈن ھەر خىل نەمۇنەلەرنى كۆرسىتىش كېرەك. ئۇلار ھاياتىنىڭ پەقەت يەپ - ئىچىش ئۈچۈنلا ياشاش ئەمەسلىكىنى، قورساق بېقىش ئۈچۈنلا ياشاش ھايۋانغا خاس خۇسۇسىيەت ئىكەنلىكىنى چۈشەنسۇن. يەنە ئۇلارغا ھاياتنىڭ قىممىتى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەنلىكىدە ئەمەس، بەلكى ھەر بىر كۈننى مەنلىك، ئەھمىيەتلىك ئۆتكۈزۈشتە ئىكەنلىكىنى تونۇتۇش كېرەك. ئەلىشىر نەۋائىي بۇ ھەقتە مۇنداق بىر ئۈلگىلىك ھېكايىنى پەرزەنتلەر تەربىيىسى ئۈچۈن مىراس قالدۇرغانىكەن:

ھېكايەت

ئىلگىرى بىر ياش يىگىت بار ئىدى. ئۇنىڭ قەددى - قامىتى كېلىشكەن، چېھرىمۇ دىلنى مەپتۇن قىلغۇدەك دەرىجىدە گۈزەل ئىدى. بىراق ئۇ ئۆز ياشلىقىنىڭ تەقەززاسىدىن بەھۋەدە ئىشلارنى قىلىپ، قىش - ياز نەغمە ۋە شاراب بىلەن كۈن ئۆتكۈزەتتى. ئۇنىڭ تەرىقەت ۋە ئەدەپ - ئەخلاق يولىدا پىر - ئۇستاز دەرىجىسىگە يەتكەن بىر ھەقىقىي ماسايىسى بار ئىدى. ئۇ يىگىت بىلەن تەڭ دېمەتلىك ۋە قوشنا ئىدى. بۇ يىگىتنىڭ

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ناشاين ئىشلىرى ۋە غەلۋە - ماجىراللىرى تۈپەيلىدىن، ئۇنىڭ بىلەن قوشنا ئولتۇرغان ئۇستاز كۆپ تەڭلىكتە قالاتتى. شۇڭا ئۇنىڭغا دائىم سىلىق ۋە يېقىملىق لەۋزى بىلەن پەند - نەسەپتەلەرنى قىلاتتى. لېكىن ئۇ يىگىت نەسەپتەنى قوبۇل قىلماي:

— ياشلىق دېگەن راھەت - پاراغەتنىڭ پەيزىنى سۈرىدىغان، قېرىلىق بولسا ئائەت - ئىبادەتكە مەشغۇل بولىدىغان مەزگىلدۇر. تەقۋادارلىق، پەرەزكارلىقنى قېرىغان چاغدا قىلغان تۈزۈك، — دەپ جاۋاب بېرەتتى. ئۇ دائىم شاراب بىلەن كۆڭلىنى خۇش قىلىپ كۈنىنى ئۆتكۈزەتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ يىگىتنىڭ ياشلىق مەزگىلى ھەش - پەش دېگۈچە ئۆتۈپ كەتتى. ئۇنىڭ پۈت - قوللىرىدا مادار، تېنىدە قۇۋۋەت قالمىدى. ئۇ ئەمدى ئائەت - ئىبادەتكە مەشغۇل بولۇشقا نىيەت قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئادەتلىنىپ قالغان پاسىقلىق ھەم زەئىپ، ناتىۋانلىق تۈپەيلىدىن ھېچ ئىش قىلالىدى. ئۇ يىگىت شۇ ھالەتتە قېرىپ ئۆمرى ئاخىرىغا يەتتى. ئۇ چاغدا پىر - ئۇستاز ئۇنىڭ ياتقان يېرىگە كىردى. ئۇ ئازغۇن جان ئۇزۇش ئالدىدا تۇراتتى. ئۇستاز ئۇنىڭغا ئېچىنغان ھالدا بېشىغا كېلىپ ئولتۇردى ۋە ئۇنىڭ ئىلگىرى قىلغان يامان ئىشلىرىغا پۇشايمان قىلىۋاتقانلىقىنى بىلدى.

— قانچە قېتىملاپ نەسەپتە قىلدىم، — دېدى ئۇستاز ئۇنىڭغا، — لېكىن سەن قۇلاق سالماي، ئورۇنسىز ئىشلار بىلەن، مەنىسىز ھالدا ئۆمرۈڭنى ئۆتكۈزدۈڭ، بېشىڭغا مۇنداق كۈنلەرنىڭ كېلىدىغانلىقىنى ئويلىمىغانىدىڭ؟

ئۇ كىشى لېۋىنى ئارانلا مىدەرلىتىپ:

— ئۇ چاغدا مۇنداق تەجرىبە مېنىڭ بېشىمدىن ئۆتمىگەنىدى. قېرىغان چېغىمدا بۇنداق ناتىۋان ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدىغانلىقىمنى بىلگەن بولسام، ياش ۋاقتىمدا ھەرگىز يامان ئىشلار بىلەن ئۆمرۈمنى خاراب قىلماس ئىكەنمەن، — دېدى.

— مەن ساڭا نەسەپتە قىلغان چاغلاردا ئاتاڭ نەچچە ياشلاردا بار ئىدى؟ — دەپ سورىدى ئۇستاز ئۇنىڭدىن.

ئۇ كىشى ھېسابلاپ كۆرۈپ:

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

— بىر يۈز ئون ئىككى ياشتا ئىدى، — دەپ جاۋاب بەردى.
— شۇ چاغدا داداڭمۇ سېنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىڭدەك زەڭىپ، ناتىۋان
ھالەتتە بولغىيتى، — دەيدى ئۇستاز كۈلۈمسىرىگەن ھالدا، — ساڭا
بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق تەجرىبە بولامدۇ؟
ئۇ كىشى بۇنى ئاڭلاپ بېشىنى لىڭشىتىپ قايىل بولدى. بىراق
بۇنىڭدىن نېمە پايدا؟!

كۆرۈشكە بولىدۇكى، ئادەتلىنىپ قېلىش يامان ئىش، ئادەتكە
نەسىھەتمۇ ئانچە كار قىلمايدۇ. شۇڭا پەرزەنتلەرنى كىچىكىدىن ياخشى
مەشغۇلاتقا ئادەتلەندۈرۈش كېرەك، بولمىسا كېيىنكى پۇشايمان ئۆزۈڭگە
دۈشمەن دېگەندەك، ئۆزىڭىزمۇ پۇشايمان قىلىپ قالسىز، پەرزەنتىڭىزمۇ
سايىقلىقنىڭ قۇربانى بولىدۇ.

تۆتىنچى، مۇۋاپىق پۇرسەت ۋە مۇۋاپىق ئەھۋالدا ھايات ھەققىدە
نەسىھەت قىلىپ تۇرۇڭ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۆزىڭىزمۇ ئۈلگە بولۇشقا
تېرىشىڭ.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

(1) پەرزەنتلەرگە ھاياتنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى چۈشەندۈرۈڭ.
بالام، مەن ساڭا ھايات ھەققىدە ئازراق تەۋەرىۈك سۆزلىرىمنى
ئېيتىپ قوياي. سەن ھازىر تېخى كىچىك، تېخى تازا ھېس قىلىپ
كېتەلمەيسەن. بىراق ھازىردىن تارتىپ ھاياتىڭغا قاتتىق تەلەپ قويىمىساڭ،
كېيىن ھەرگىز ئورنىنى تولدۇرۇۋالالمايسەن. ئۇ چاغدا پۇشايمان دېگەن
ساڭا كۆز يېشىدىن باشقا ھېچ نەرسە بېرەلمەيدۇ. سۆزلىرىم ئۇلۇغ ئەربابلار
ئېيتقان قىممەتلىك تەۋسىيە، بۇ تەۋسىيەلەرنى قەلب دەپتىرىڭگە
پۈتۈۋالساڭ ھەرگىز زىيان تارتمايسەن. توغرا نەسىھەتنى ئاڭلىمىغان
ئادەمنىڭ كېيىن تاپا - تەنگە نىشان بولىدىغانلىقىنى ئېسىڭدىن چىقارما.
بالام، ئۇيغۇرلاردا: «بىر كۈن ياشىساڭمۇ ئىشردەك ياشا» دېگەن گەپ
بار. ھەرقانداق ئادەم بۇ ھايات ئېتىزىدىن ئۆزىنىڭ ئىقبالىغا يارىشا
نېسىۋىگە ئىگە بولىدۇ. ئادەمگە ئۆمۈر دېگەن بىرلا قېتىم نېسىپ بولىدۇ.
ئۇ ھەرگىزمۇ قايتىلانمايدۇ. شۇڭا ئەلىشىر نەۋائىي بۇيۇمىز: «ھاياتنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھەربىر تىنقى غەنىمەت، ھەربىر تىنقى غەنىمەتتۇر» دېگەن. بىراق نۇرغۇن بالىلار بالىلىقنىڭ شېرىن شوخلۇقىغا ئەسىر بولۇپ كېتىپ بالىلىقنىڭ قانداق قىلىپ ياشلىققا ئالمىشىپ قالغانلىقىنى سېزەلمەي قالىدۇ. ياشلىق مەۋسۇمغا كەلگەندە ياشلىق غۇرۇرى ۋە كۈچ - قۇدرىتى ئۇنىڭغا قېرىلىقنىڭ مۇشەققىتىنى ئويلاشقا پۇرسەت بەرمەيدۇ. نەتىجىدە ھەش - پەش دېگۈچە ئۆمۈر گۈلشىنى خازان بولۇپ، قاقشال دەرەخكە ئوخشاش ئۆزىگىمۇ سايە تاشلىيالمايدىغان ئەھۋالغا قالىدۇ - دە، كەينىگە بۇرۇلۇپ باسقان ھايات مەنزىلىگە قاراپ قىلچە ھايات نىشانى قالمىغانلىقىنى، ھەربىر قەدىمىنى غەپلەتتىن سۆرەم سېلىپ باسقانلىقىنى بىلىدۇ. شۇڭا شەيخ سەئىدى: «ئادەم بۇ دۇنياغا ئىككى قېتىم تۆرەلمەيدۇ، شۇ بىر قېتىمىنىمۇ ياشاشنى بىلمىسە بولامدۇ» دېگەن. روسوننىڭ بىر سۆزى يادىمدا، ئۇ: «بەزى ئادەملەر يۈز ياشتا قەبرىگە كىرىدۇ - يۇ، ئەسلىدە بولسا تۇغۇلۇپلا ئۆلگەن بولىدۇ» دېگەن. بالام، بۇ دۇنيادا «ئادەم مەن» دەپ تۇرۇپ، ئادەمدەك ياشىيالماي ئۆلۈك بىلەن تىرىكنىڭ ئارىلىقىدا نەپەسلىنىشىنىلا بىلىدىغان تىرىك ئۆلۈك ھاياتىنى قانداقمۇ ھاياتلىق دېگىلى بولىسۇن. دېموكرىتنىڭ بىر سۆزىنى ئېيتىپ بېرەي: «ئەخمىقانە، مەنسىز، قانائەتسىز ياشاش زادى ياشاش ئەمەس، بەلكى ئاستا - ئاستا گۈلۈش دېمەكتۇر.» شۇڭا بالام، ئۆتكەن كۈنۈڭ ئۈچۈن ياش تۆكمە، ئەتىكى كۈنۈڭ ئۈچۈن غەم يېمە. ھەربىر كۈنۈڭنى ياخشى ئۆتكۈزەلسەڭ، ئۇ ئۆتمۈشۈڭگە كاپارەت، ئەتەڭگە كۆۋرۈك بولىدۇ.

بالام، سەن بۇ دۇنياغا، بۇ زېمىنغا يۈك بولۇش ئۈچۈن تۆرەلىدىڭ. شۇڭا سەن بۇ ھاياتلىقنىڭ يۈكىنى يەڭگىلىتىش ئۈچۈن ئۆزۈڭنى بېغىشلىغىن. سەن ياشاشتىكى مەقسەتنى پەقەت يەپ - ئىچىش، راھەت - پاراغات قوغلىشىش، دەپ قاراپ قالمىغايەن. بۇ ھاياتلىقتا مۇشەققەتسىز راھەت بولمايدۇ، مۇشەققەتسىز ئېرىشكەن راھەتمۇ ھەقىقىي پاراغات ھېسابلانمايدۇ. ھايات دېگەن شىرىلداپ ئېقىپ تۇرغان بۇلاق سۈيىدەك تىپتىنچ بولمايدۇ، سەن ھايات ئېقىنىنى ئۆركەشلىك ھەم قىيانلىق دەريا دەپ قىياس قىلغىن. ھەر خىل خېيىمخەتەرگە ھازىرلىق قىل. ئەگەر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇنداق بولمىسا ھاياتنىڭ تېخىمۇ ئېغىر بولىدۇ. ھېچقانداق ئادەم بۇ دۇنياغا مۇكەممەللىك تاجىنى كىيىپ كەتكەن ئەمەس، بەلكى تۇرمۇشنىڭ دولقۇنلۇق قاينالمىرىدا پىشىپ، بارا - بارا ئاكامۇللىشىپ بارىدۇ. ھاياتنىڭ مەنىسىمۇ ھايات دولقۇنلىرىنى يېرىپ ئۆتۈپ مەلۇم بىر ئىشتا كامالەتكە يېتىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىش ئارقىلىق زاھىر بولىدۇ. بالام، ئازراق نەرسىنى بىلىۋېلىپ چەللىدە ئات چاپقۇچى بولما، شۇنى بىلگىنكى، سەن ئۆزۈڭنى كامالەت ئىگىسى دەپ قارىغان كۈنۈڭدىن باشلاپلا، ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ دەپنە قىلىش يولىغا ماڭىسەن. تىنىمسىز ئىزدىنىشنى ئۆزۈڭگە مىزان قىل، ئۆزۈڭنى مەڭگۈ ئوقۇغۇچىمەن، دەپ ھېسابلا، شۇندىلا ئۆزۈڭگە قاتتىق تەلەپ قويالايسەن، ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ چۈشەپ قويمايسەن. ئىنسان ھاياتىنىڭ تىنىم تاپماسلىق ۋە تەشۋىشتىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى چۈشەنگەندىلا ئەقىلسىزلىقتىن قۇتۇلغان بولىدۇ. ھاياتنى ئەڭ مەنىسىز ۋە ئەڭ يىرگىنچلىك ئۆتكۈزۈشنىڭ ھەر خىل يوللىرى بار. بۇ ئېزىتقۇ يولغا باشلاپ، ماڭىدىغان ئەڭ قايماھەتلىك يول نەپىسنىڭ بويۇتتۇرۇقىغا ئەسىر بولۇپ، پەقەت نەپىسى ئۈچۈنلا ياشايدىغان مەخلۇققا ئايلىنىپ قېلىشتۇر. سەن بۇ دۇنيادىن ھامىنى كېتىدىغانلىقىڭنى بىلسەن. شۇنىڭ ئۈچۈنلا ھاياتىڭنى ئابدالنىڭ خالىتىسىغا ئايلاندۇرۇپ قويماي، بەلكى مەڭگۈ ئۆلمەيدىغاندەك تىرىشچانلىق قىلىش زۆرۈر.

(2) پەرزەنتلەر ھاياتىنىڭ پەقەت ئۆزىگىلا تەئەللۇق ئەمەسلىكىنى

ھېس قىلسۇن.

بالام، سەن بۇ دۇنيادا ئۆزۈڭنىڭ ھەقىقىي بىر كېرەكلىك ئادەم ئىكەنلىكىڭنى نامايان قىلغىن. ئۆزۈڭنىڭ ئىنسانلار ئارىسىدىكى قىممىتىڭنى بىلىش ساڭا زور سائادەت بەخش ئېتىدۇ. چۈنكى ئۇزاق ئۆمۈر كۆرگەن كىشىدىنمۇ ھاياتىنى چوڭقۇرراق چۈشىنىپ ياشىغان ئادەمنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن ھېسابلىنىدۇ. سەن ئۆزۈم ئۈچۈنلا ياشايمەن دەپ قارىما، ھاياتنىڭ سەن ئۈچۈن ئېرىۋاتقان شام ئەمەس، ئۆزى ئۈچۈن ياشاش ھايات ئەمەس. ئەتراپىڭدىكى بىرەر قۇردىشنىڭ ۋە بىرەر ئۆلپىتىڭنىڭ بەختسىزلىكىنى كۆرۈپ تۇرغاندا، ئۆزۈڭنىڭمۇ بەختسىز ئىكەنلىكىڭنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھېس قىلالساڭ، قەلبىڭدە ھەقىقىي ئىنسانلىق تۇيغۇسىنىڭ پەيدا بولغانلىقى دەپ بىل.

بالام، بۇ جەمئىيەتتە ھەر بىر ئادەمنىڭ ناھايىتى ئېغىر قەرزى بولىدۇ. بىز مۇشۇ تۇپراقتا ئۆسۈپ چوڭ بولدۇق، مۇشۇ تۇپراقتىن ئوزۇقلاندۇق. خەلق بىلەن بىرگە ياشىدۇق، خەلق بىزگە تۇرمۇشنى بەردى، روھ بەردى ۋە ئۆزىمىزگە ئۆزىمىزنى تونۇتتى. ئەل - ۋەتەنسىز، دوست - بۇرادەرسىز تۇرمۇشىمىزنىڭ قانداق مەزىسى بولسۇن. ئوغلۇم، بىزنىڭ يەنە ئۆتكەنكى ئەجدادلارنىڭ ۋە كېيىنكى ئەۋلادلارنىڭ ئالدىدىمۇ ئۆتەشكە تېگىشلىك مەسئۇلىيىتىمىز ۋە قايتۇرۇشقا تېگىشلىك قەرزىمىز بار. يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋىمىز بۇ ھەقتە مۇنداق نەسىھەت قىلغان: «بىز ياشاۋاتقان بۇ دۇنيا بىر داستىخان. بىزدىن بۇرۇنقىلار بۇ داستىخانغا داخىل بولغان. ئۇلار يەپ - ئىچكەن، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، بىزگىمۇ مول نېمەتلەرنى قالدۇرۇپ كەتتى. ئەمدى بىز بۇرۇنقىلاردىن قالغان تەييار داستىخانغا داخىل بولدۇق. ئەمدى بىز بۇ نېمەت داستىخىنىنى قۇرۇقداپ قويماي، كېيىنكى ئەۋلادلار ئۈچۈن مول نېمەتلەرنى راسلاپ قويۇشىمىز كېرەك.» مانا بۇ ئىنساپ بالام، مانا بۇ مەڭگۈلۈك ئىزچىللىق ۋە تەرەققىياتنىڭ بۆشۈكى.

بالام، سېنىڭ ھاياتىڭ جەمئىيەتكە، مىللەتكە ۋە ۋەتەنگە ئەنئەنىلۈك. سەن مەڭگۈلۈك ھاياتلىققا ئېرىشمەك بولساڭ خەلقىنىڭ قەلبىدە مەڭگۈ يىقىلمايدىغان پىرامىدا ياسىغىن. سەن ئۈچۈن ھايات ئەڭ قىممەتلىك پۇرسەت. پۇرسەتنى قولدىن بەردىڭ دېگەن گەپ ھاياتنى قولدىن بەردىڭ دېگەن سۆز. سېنىڭ ھەتتا بارلىق خوشاللىقنىڭ ۋە بەخت - سائادىتىڭ ئاشۇ پۇرسەت ئىچىدە نامايان بولىدۇ. سەن بىر تامچە بالام، ئەل دېگەن چوڭ دېڭىز، دېڭىزدىن ئايرىلغان تامچىنىڭ ھالى قانداق بولماقچى. شۇڭا سېنىڭ ھاياتىڭمۇ شۇ ئەل بولغانلىقى ئۈچۈنلا مەنلىك بولىدۇ. ئەگەر سەن ھاياتىڭنى ئەل ئۈچۈن پايدىسىز ۋە ئەھمىيەتسىز دەپ قارىغىنىڭدا، پۈتۈن نەرسىلەر ساڭا مەنسىز بولۇپ تويۇلىدۇ.

2. ۋاقىت ئېڭى تەربىيىسى

بالام، سەن ۋاقىتنىڭ سەن ئۈچۈن قانچىلىك قىممەتلىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ يەتكەن چېغىڭدا، بىھۈدە ئۆتۈپ كەتكەن كۈنلىرىڭ ئۈچۈن بېشىڭنى تاشقا ئۇرغان بولاتتىڭ. — «تەپەككۈرۈمدىن تامچىلار» دىن

پەرزەنتلەردە ۋاقىت ئېڭىنى يېتىلدۈرۈش ھايات ئېڭىنى يېتىلدۈرۈشنىڭ مۇھىم ئاساسى. چۈنكى ھايات مۇئەييەن ۋاقىت ئىچىدىكى تىرىكلىك. ۋاھىز كاشىقى مۇنداق دېگەن: «ئاقىل ۋە ھوشيارلارنىڭ ئاپتاپقا ئوخشاش پارلاق كۆڭۈل ئاينىسىدە زاھىر ۋە روشەنكى، ئادىمىزاتنىڭ ئەزىز ئۆمرى چېقىن مەسەللىك تېز ئۆتۈپ كېتىدۇ. تىرىكلىك سائەتلىرى دەريا مەۋجىدەك سەۋرىسىدۇر. ئۆتۈپ كېتىدىغان ھەربىر پۇرسەت تەڭداشسىز گۆھەردۇركى، ئىنسان ئۇنىڭ باھاسىنى بىلىشى كېرەك. چىقىۋاتقان ھەربىر نەپەس (تىنىق) نى غەنىمەت بىلىپ زايە قىلماسلىق كېرەك. تىرىكلىكتە ھامان بەزى ئىشلار ئۆتىدۇ، ئەمما ئۇنى ياندۇرۇپ قولغا كەلتۈرمەك مۇمكىن ئەمەس. قىلىنماي قالغان بەزى ئىشلىرى غايىبلىق پەردىسى ئىچىدە ئۆزىدىن نىشان بەرمەس. ئۆتۈپ كېتىدىغان ئۆمۈرنى غەنىمەت بىلىپ، ۋاقىتنى زايە قىلماي، كېيىنكى بەختنىڭ جابدۇقىنى قىلماق كېرەك.»

ۋاقىت مەدەنىي مىللەتلەرنىڭ ئەڭ مۇھىم قىممەتلىك بايلىقى. ۋاقىت قىممەت يارىتالمايدۇ، بۇنىڭدا پەقەت ۋاقىت ئېڭىغا مىنگەن ئادەم بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ مەقسەت مەنزىلىگە يېتەلەيدۇ. ھاياتىدا ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتلەرنى بارلىققا كەلتۈرگەن كىشىلەرنىڭ سىرى شۇكى، ئۇلار ھەرگىز ۋاقىتنى ئۇتتۇرۇپ قويمايدۇ. بۇ دۇنيادىن ئىز - دېرەكسىز، نام - نىشانسىز كەتكەن ئادەملەرنىڭ خاتالىقى شۇكى، ئۇلار ۋاقىتنى مەنىسىز ئىشلارنىڭ قۇربانى قىلىۋەتكەن. ھازىرقى ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە بالىلاردىن تارتىپ چوڭلارغىچە ۋاقىت ئىسراپچىلىقى ئىنتايىن ئېغىر. بەزى كىشىلەر

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئۆمرىدە ھاياتىغا يۈز كېلەلگۈدەك بىرەر ئەھمىيەتلىك ئىش قىلغان بىرەر سائىتىنىمۇ ئەسلىيەلمەيدۇ. بىز ئىقتىدارسىز، نادان ئادەملەرنىڭ ئۆزلىرىگە بېرىلگەن ۋاقىت پۇرسىتىنىڭ مەنىسى ۋە قىممىتىنى چۈشەنەي ئۆمرىنى زايە قىلىۋاتقانلىقىغا ئانچە ئەپسۇسلىنىپ كەتمەيمىز. پەقەتلا مۇنتىزىم ئوقۇغان، خېلى كۆپ پەن - مەدەنىيەت بىلىملىرىگە ئىگە بولغان مىليونلىغان ياشلارنىڭ ئەڭ گۈزەل ياشلىق چاغلىرىنى قىمارخانلاردا، كەيپ - ساپا سورۇنلىرىدا، تېلېۋىزور ئالدىدا، رېستوراندا، كوچا - كويىلاردا ئۆتكۈزۈپ، خۇددى ماشىنا ئادەمدەك بۇ تەكرار مەنىسىز مەشغۇللۇقتىن زېرىكمىگەنلىكىگە ئېچىنىمىز.

بۇنداق ئاشسىز قۇربان بېرىشنىڭ تۈرلۈك سەۋەبلىرى بولسىمۇ، ئەڭ مۇھىم سەۋەب شۇكى، بەرزەنتلىرىمىزدە ۋاقىت ئېغى تولۇق يېتىلمىگەن، ئۇلار ھەر بىر سائەتلىك ۋاقىتنىڭ ئۆزى ئۈچۈن قانچىلىك قىممەتلىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلمىغان. ئۇلارنىڭ ئېڭىدا ھەر بىر كۈنى ھېچقانداق ئۆزگىرىشىز قايتا - قايتا تەكرارلىنىۋاتقانداك، بۈگۈننىڭ ئەتە بىلەن ھېچقانداق پەرقى يوقتەك بىلىنىدۇ. يىللار تۈپتۈرماي ئۆتۈۋېرىدۇ، ئۇلار يۈزلىرىدە ساقال پەيدا بولغانلىقىنى، بالىلىق بولۇپ قالغانلىقىنى پەقەت بىر فىزىئولوگىيەلىك ئۆزگىرىش دەپ قوبۇل قىلىدۇ. ئۆزىنىڭ ھاياتىنىڭ چەكسىز ۋاقىت بوشلۇقى ئىچىدىكى پەقەت بىر چېكىت ئىكەنلىكىنى يادىغىمۇ كەلتۈرۈپ قويۇشمايدۇ. كالىسىدا ئادەم ھامىنى قېرىپ ئۆلۈپ كېتىدۇ، دېگەن چۈشەنچە بولسىمۇ، بۇ قىسقا ئۆمۈرنى قانداق ئۆتكۈزۈشۈم كېرەك، دېگەن سوئالنى ئۆزىگە قويۇپ باقمايدۇ.

ھۆرمەتلىك ئاتا - ئانىلار، ئىنسانىيەت ئىنتايىن تېز سۈرئەتتە تەرەققىي قىلماقتا. تۇرمۇش رىتىمىمۇ تېزلىشىپ كەتتى. ستاتىستىكىغا قارىغاندا، ئىنسانلار مۇشۇ 10 يىل ئىچىدىلا ئىنسانىيەتنىڭ پۈتكۈل مەدەنىيەت تەرەققىيات سەۋىيىسىنى نەچچە قاتلاپ بولغان. ئەپسۇسكى، بىزدىكى مۇتلەق كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ ئېڭى تېخىچە ئوتتۇرا ئەسىر سەۋىيىسىدە توختاپ قالغان، بىز مىليونلىغان ياشلىرىمىزنىڭ ھەر كۈندە قىلىۋاتقان ئەمەلىي ئىشى، تەپەككۈر قىلىشى، ئىزدىنىشى بىر سائەتكىمۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يەتتە يۇرتتا ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ تۇرۇپتىمىز. مۇشۇنداق سۈرئەت بىلەن بىز دۇنيا مەدەنىيەت سۈرئىتىگە ياندېشىۋاتىمىز؟ ئارىمىزدا يەنە بىر مۇھىم زىيان سالغان ئادەمگە پىچاق سېلىشقا تەييار تۇرىدىغان، بىراق «ئالتۇندىن قىممەتلىك» دەپ ئاتالغان ۋاقىتقا ئىچى ئاغرىمايدىغان، نەچچە سائەتلەپ ئەرزىمىگەن ئىش ئۈچۈن باشقىلارنى ساقلاپ، ئۇنىڭغا قىلچە ئېتىراز بىلدۈرمەيدىغان ياشلىرىمىزدا ۋاقىت ئېغى بار دەپ قارىيالايمىز؟

ئەگەر بىز ۋاقىتتىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشنى بىلسەك، ئۇ بىزنىڭ ئىجابىي خاسىيەتلىك مۈلكىمىز بولىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭدىن ياخشى پايدىلىنالمىساق، ۋاقىت بىزنى قۇل قىلىدۇ. سىلەر پەرزەنتلەرگە ئۆزۈڭلارنىڭ ھاياتىدا زايە قىلىۋەتكەن ۋاقىتلارنىڭ ئاچچىق ئەلەملىرىدىن قانچىلىك سۆزلەپ بەردىڭلار. ئۆزۈڭلارنىڭ ھېس قىلغىنى بويىچە سۆزلەپ بېرىڭلار. ئۇلار ۋاقىت تىراگېدىيىسىنىڭ ئىنتايىن قورقۇنچلۇق، ئىنتايىن ئېغىر يوقىتىش ئىكەنلىكىنى تونۇسۇن. ھەر بىر سائەتنىڭ پۇرسەت ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتكەن پەرزەنت ھەرگىز كۈنلىرىنى بېھۇدە زايە قىلىشنى راۋا كۆرمەيدۇ. ئۇلار بىر كۈنى بىكار ئۆتۈپ كەتسە تىت - تىت بولۇپ، كۆپ نەرسىدىن مەھرۇم قالغاندەك ھېسسىياتتا بولىدىغان بولسۇن. بۇنىڭ ئۈچۈن مۇنداق بىر قانچە تەرەپكە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك:

(1) پەرزەنتلەرنىڭ ۋاقىتنى كونترول قىلىشى ئۈچۈن نەسىھەتتىنمۇ كۆرە يەنىلا بالىلاردا ۋاقىت ئېغى شەكىللىنىشىگە ئەگىشىپ ئۇلارنى ۋاقىتقا جىددىي قاراشقا ئادەتلەندۈرۈش كېرەك. بۇ نۇقتىدا چوڭ ئىش ياكى كىچىك ئىش بولسۇن ئوخشاشلا جىددىي قارايدىغان بولسۇن. ئەتىگەندە ئورنىدىن تۇرۇپ يۈزىنى يۇيۇش، چاي ئىچىش، مەكتەپكە بېرىش ئۈچۈن كېتىدىغان ئېھتىق ۋاقىت ئۇلارنىڭ ئېغىدا تۇرسۇن. ئازراق سۇسۇلۇق قىلسا دەرسكە كېلىپ كېتىدىغانلىقى، ئۇستازنىڭ ۋە ساۋاقداشلىرىنىڭ ئالدىدا يەرگە قارايدىغانلىقىنى ئەسكەرتىپ تۇرۇش كېرەك. مەكتەپتىن ئەگەر ۋاقىتچىراق قايتىپ كەلسە نېمە ئىش قىلغانلىقىنى سۈرۈشتۈرۈش لازىم.

(2) بالىلارنىڭ ۋاقىتنى ئۈنۈملۈك كونترول قىلىشى ئۇلارنىڭ كىچىكىدىن تارتىپ چوققىسىگە قىلىشقا مەشغۇل بولۇشى ۋە بىرەر ئىشقا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىزىقىشى ئارقىلىق ھەل بولىدۇ. ۋاقىت ئوغرىسى بالىلارنىڭ كۆپىنچىسى بىكارچىلىققا، ئويۇنغا ئادەتلىنىپ كەتكەن بالىلار، شۇنداقلا بىرەر ئىشقا قىزىقمايدىغان، ھەۋەس قىلمايدىغان بالىلار ئىكەن. شۇڭا، بالىلارنىڭ كىچىكىدىن باشلاپ قىزىقىشى بويىچە مەلۇم ئىش بىلەن شۇغۇللىنىشىغا يول قويۇش لازىم. ۋاقىتتىن ئۈنۈم ھاسىل قىلىشتا ئىنساننىڭ ئۆز قىزىقىشىدىنمۇ ياخشى نەسىھەتچى يوق.

(3) ئۇيغۇرلارنىڭ «بىكار تۇرغۇچە بىكارغا ئىشلە» دېگەن قىممەتلىك ھېكمىتى بار. مەلۇمكى، ئىنسانغا بىكارچىلىقتىنمۇ ئېغىر يوقىتىش يوق. بالىلارنى بۇزىدىغانمۇ، يولدىن چىقىرىدىغانمۇ ئاساسىي سەۋەب بىكارچىلىق. شۇڭا ئۇيغۇرلار بالىلارنى مەكتەپتە ئوقۇتىدۇ، مەكتەپكە قىزىقسا دەرھال بىرەر ھۈنەرگە بېرىدۇ. بۇ ئۇسۇل ئۇلارنىڭ بىكارچى بولۇپ قېلىشىنى تىزگىنلەشلا ئەمەس، بەلكى ئەخلاقىنى تىزگىنلەيدىغان ئەڭ ياخشى ۋاسىتە. شۇڭا بالىلارنىڭ ۋاقىتىنى بىكار ئۆتكۈزمەسلىكى ئۈچۈن ئۇلارغا ئۆز قىزىقىشى بويىچە ئىش كۆرسىتىپ بېرىش ئىنتايىن مۇھىم.

(4) ئاتا - ئانىلار ۋاقىت ئېغى جەھەتتە يالغۇز تەربىيىچى بولۇش بىلەن ئىش پۈتمەيدۇ، ئەڭ مۇھىمى بالىلارغا ۋاقىتىنى قەدىرلەشنىڭ ئۆلگىسى بولۇشى كېرەك.

(5) پۇرسىتى كەلگەندە ھەم پەرزەنتلەرنىڭ ۋاقىت ئۇقۇمىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، ئۇلارغا كۆز ئالدىدىكى، تۇرمۇشتىكى ۋاقىتنى زايە قىلىۋاتقان كىشىلەرنىڭ جەمئىيەتتە تۇتقان ئورنىنى، ۋاقىتنى ئالغا ئىلگىرىلەش ۋە قىممەت يارىتىشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتىگە ئايلاندۇرۇۋاتقان ياشلارنى سېلىشتۇرۇپ بېرىش كېرەك. زۆرۈر تېپىلغاندا ئۇلارنىڭ ئېغىغا تەسىر قىلغۇدەك چوڭقۇرلۇقتا نەسىھەت قىلىپ تۇرۇش لازىم.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

پەرزەنتلەردىن سوراپ بېقىڭلار:

بالام، بۈگۈن نېمە ئىش قىلدىڭ؟ بۈگۈنكى بىر كۈنۈڭدىن رازىمۇسەن؟ بۈگۈنكى كۈنۈڭدىن رازى ۋە مەمنۇن بولالساڭ ئەتىكى كۈنۈڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

خەيرلىك بولىدۇ.

بالام، بۈگۈنكى 6 سائەتلىك دەرس ساڭا نېمىلەرنى بەردى؟ ئەگەر بۈگۈنكى بىر كۈنۈك ئۇتۇقلۇق بولغان بولسا بۇ كۈنلۈك ئۆمرۈڭنىڭ قىممىتى بولىدۇ. ئەگەر بۈگۈن بۇ ھاياتلىقتىن ھېچ نەرسىگە ئىگە بولالمىساڭ ياكى ھېچ ئىش قىلمىغان بولساڭ، شۇ كۈنلۈك ھاياتىڭنى ئۆلگەن ھايات دەپ، ئۆمرۈڭدىن چىقىرىۋەت. ئەگەر دەرىسلىرىڭدە چالا تەرەپ بولسا دەرھال بىرەر سائەت ۋاقىت چىقىرىپ پۇختىلىۋال. بۈگۈنكى ئىشىڭنى بۈگۈن قىلىۋالماي، ئەتىكى يۈكۈڭنى ئېغىرلاشتۇرۇپ قويدۇ. ھەر كۈنى ئاشۇنداق داۋاملىشىۋەرسە، ئاخىرى بۇ كۈنلۈك قالدۇقلار سېنى بېسىپ، سېنى ئالغا باستۇرمايدۇ. ھەر كۈنلۈك ئىشىڭنى شۇ كۈنى ئورۇنداپ بولساڭ، كۈندىن - كۈنگە بىلىدىغانلىرىڭ كۆپىيىپ بارىدۇ ھەم يەڭگىلەپ قالمىسەن.

بالام، بۈگۈن قانداق ئوينىدىڭ، قانچىلىك ئوينىدىڭ؟ ئويۇن ئوينا. ئويۇنۇ ھاياتنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. پەقەت ئىشلەشنىلا بىلىپ ئويناشنى، ئارام ئېلىشنى بىلمىگەن ئادەم ئەمەلىيەتتە ئىشلەشنىمۇ بىلمەيدۇ. ئەمما ئوينىغان ئويۇنچۇمۇ مەنىلىك بولسۇن. شۇ ئويۇن ساڭا ھاياتنىڭ مەلۇم تەرەپلىرىنى ھېس قىلدۇرسا ياكى ساغلاملىقىڭغا پايدىلىق بولسا، چارچاشنىڭ ئالدىنى ئېلىپ نېرۋا جەھەتتىكى جىددىيلىكنى نورماللاشتۇرسا، بۇ ئويۇن ساڭا مەلۇم نەرسە ئاتا قىلغان بولىدۇ. ھەرگىزمۇ بىر - ئىككى سائەتلىك ۋاقىتنى كوچا چېڭداپ زايە قىلمىغىن. ياللارنى بىرەر ئىشقا بۇيرۇسىڭىز «ئەتە قىلايچۇ» دېسە: بالام «ئەتە» دېگەن سۆز ھۇرۇن، دۆت ئادەملەرنىڭ ئۆزىنى ۋە باشقىلارنى ئالداشتىكى باھانىسى. ئۆزۈڭنىڭ ئىشىنىڭ ۋاقتىنى ئۆزۈڭ سورىساڭ، خۇددى ئۆزىنىڭ مال - مۈلكىنى ئۆزى ئوغرىلىغان ئادەمگە ئوخشاپ قالمامسەن. ئىش دېگەن بۈگۈن خەجلىمەي ئەتە خەجلىي دەپ ئاياپ قويدىغان پۇل ئەمەس. بۈگۈنۈك كەتسە بىر كۈنلۈك ئۆمرۈڭ كەتتى دېگەن گەپ، ئۆمۈرمۇ قايتىلانمايدۇ، ۋاقىتمۇ كەينىگە يانمايدۇ. شۇڭا ھەر قانداق ئىشقا كەڭ قورساق بولساڭمۇ ۋاقىتقا خەسس بول. بالام، «ۋاقتى ئۆتكەندە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئوقۇلغان سۈرە ياسىنىڭ ئەھمىيىتى يوق» دېگەن تەمسىلىنى قەلبىڭگە پۈكۈۋالغىن. ھەرقانداق كىچىك ئىشقا ئېتىبارسىز قارىساڭ، چوڭ ئىشلاردىمۇ مەغلۇپ بولىسەن. يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋىمىز: «بۈگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قويساڭ ئىشنىڭ ئىلگىرى باسمايدۇ» دېگەن. پىغاگور: «ئەتىگەن ئورنۇڭدىن تۇرۇپ ئۆزۈڭدىن «بۈگۈن نېمە ئىش قىلىشىم كېرەك» دەپ، كەچقۇرۇن يېتىشتىن بۇرۇن «بۈگۈن نېمە ئىش قىلىدىم» دەپ سورا دېگەن. ئۆزۈڭنىڭ كۈنلىرىڭنىڭ ھېسابىنى ئېلىپ تۇرغىن. ئەگەر سەن ئەقىللىق بولىدىغان بولساڭ بىكار ئۆتۈپ كېتىۋاتقان كۈنلىرىڭ ئۈچۈن تىت-تىت بولساڭ، ئازابلىنساڭ ئەرزىيدۇ.

بالام، ۋاقىت ھەم سېنىڭ قەدىر - قىممىتىڭنى جارى قىلىشىڭنىڭ دەسمايىسى ھەم ھاياتىڭنى شامالغا سوزۇيدىغان يالماۋۇز. نەۋائىي بوۋىمىز شۇڭا: «ۋاقىت ئۆتكۈر قىلىچتۇر» دېگەن. دۇنيادا ئېرىشمەكچى بولغان ئۇلۇغۋار مەقسەتلىرىڭگە ۋاقىت بىلەن ياشاش ئىقتىدارىڭنى بىرلەشتۈرگىنىڭدىلا بېتەلەيسەن. ۋاقىتنىڭ قەدىر - قىممىتىگە يەتمەسەڭ، ۋاقىتقا ئېتىبارسىز قارىساڭ، ئېرىشىش مۈمكىن بولغان مۈمكىنچىلىكلەرنىڭ ھەممىسىدىن مەھرۇم بولىسەن. دارۋېن شۇنداق دېگەن: ئۆز ۋاقىتنىڭ ھېچ بولمىغاندا بىر سائىتىنى بوشقا ئۆتكۈزمەكچى بولغان ئادەمنى ھاياتنىڭ پۈتۈن قەدىر - قىممىتىنى تېخى چۈشىنىپ يېتىش دەرىجىسىگە بارمىغان دەپسە بولىدۇ. ۋاقىتىڭدىن ئاقىلانلىك بىلەن پايدىلىنىش قىممىتىڭنى بارغانسېرى ئاشۇرىدۇ. بالام، ھازىرقى تۇرمۇش رىتىمىگە نىسبەتەن بىر كۈنۈڭگە سەل قارىساڭ، ئىككى كۈن سەرپ قىلىپمۇ يېتەلمەيسەن. ۋاقىتقا سۇس قارىساڭ كۈنلىرىڭ ئۆزۈڭ بىلەن ئۆزۈڭ چېلىشىۋاتقاندەك كۆپىنچە كېلىشمەسلىكلەر بىلەن ئېلىشىشقا كېتىدۇ. بىكارچىلىق بولسا تەپەككۈرىڭنى كېرەكتىن چىقىرىپ ئۆزۈڭنى يارماسلار قاتارىغا تارتىدۇ.

بالام، ۋاقىتنىڭ قىممىتىنى ھېس قىلغان بولساڭ، ئۆزۈڭنىڭ ۋاقىتىنى قەدىرلەش بىلەن بىرگە باشقىلارنىڭ ۋاقىتىنىمۇ قەدىرلە. باشقىلارنىڭ سېنىڭ ۋاقىتىڭنى ئوغرىلىشىغا يول قويا. سەن مەدەنىيەتلىك

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئادەملەر بىلەن ئارىلاش، ئۇلارنى دوست تۇت. مەدەنىيەتلىك ئادەملەرنىڭ مۇھىم بىر بەلگىسى ئۇلار ھەرگىز سېنىڭ ۋاقتىڭغا خىيانەت قىلمايدۇ. ھەرقانداق باھانە بىلەن ۋاقتىڭغا ھۆرمەت قىلمىغان ئادەمنىڭ دوستلۇق دەۋاسى يالغان، ئۇلارنىڭ مەدەنىيەتلىكىمەن دېگىنى قۇرۇق گەپ.

بالام، سەن بايلىق تېجەش ۋە بايلىق ئىزدەشتىن بۇرۇن ۋاقتىڭنى تېجە. بەزى ھاللاردا بىر كۈنلۈك ئەھمىيەتلىك ھاياتىڭ ساخا مەڭگۈلۈك شان. شەرەپ ئېلىپ كېلىشى مۇمكىن، يەنە بەزى ھاللاردا 100 يىللىق ئۆمۈر ساخا لەنەت ئېلىپ كېلىشى مۇمكىن.

سەككىزىنچى باب تىل مەدەنىيىتى ۋە گەپ - سۆزدىكى ئەدەپ تەربىيىسى

ئۆز تىلىغا قانداق مۇناسىۋەتتە بولغانلىقىغا قاراپ ھەربىر كىشىنىڭ مەدەنىيەت دەرىجىسىنى، پۇقرالىق قەدەر - قىممىتىنى ئېنىق ئېيتىپ بەرگىلى بولىدۇ.

— ك. گ. پائوستوۋسكىي

ئۇيغۇر خەلقى قەدىمدىن تارتىپ مەدەنىيەتلىك مىللەتلەرنىڭ قاتارىدىن ئورۇن ئېلىپ كەلگەن خەلق. بۇنىڭ سەۋەبى يالغۇز ئۇيغۇر خەلقى ياراتقان ئۇلۇغۋار مەدەنىيەت مۇۋەپپەقىيەتلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇپ قالماي، بەلكى ئۇيغۇر خەلقى گۈزەل، باي، مەدەنىي تىلغا ئىگە بولغانلىقى، ئۇيغۇرلارنىڭ سۆزلەرنى بايان قىلىش ۋە سۆزلەشتىكى ئەدەپكە تولمۇ ئەھمىيەت بىلەن قارايدىغانلىقى بىلەنمۇ مۇناسىۋەتلىك ئىدى. تىلدىكى مەدەنىيەت ۋە ئىپادىلەشتىكى پاساھەت شۇ مىللەتنىڭ تەپەككۈر ساپاسىنىمۇ ئۆلچەشنىڭ مۇھىم ئاچقۇچى بولۇپ كەلدى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ تىل مەدەنىيىتى ۋە سۆزلەش ئەدەبىي تەربىيىسى پەرزەنتلەرنىڭ ساپاسى مەسىلىسىدە ئەڭ كۆڭۈل بۆلۈشكە تېگىشلىك جىددىي ۋەزىپە.

1. تىل مەدەنىيىتى تەربىيىسى

ئەقىل ھەم بىلىم تەرجىمانى بۇ تىل،
روشن تىل كىشىنى يورۇتقۇچى، بىل!
— يۈسۈپ خاس ھاجىپ

تىل مەدەنىيىتى تەربىيىسى دېگەندە نەزەردە تۇتۇلىدىغىنى ئانا تىل

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تەربىيىسى. ئانا تىل تەربىيىسى پەرزەنتلەرنىڭ قەلبىدە ئانا تىلغا بولغان مۇھەببەت تۇيغۇسىنى ئويغىتىش، ئانا تىلنى قوغداش ۋە ئانا تىلنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنى مەقسەت قىلىدۇ. شۇڭا، «تىل ۋە تىلشۇناسلىق خەلق ماڭارىپىنىڭ ئادەتتىكى ھاياتىمىلا ئەمەس، بەلكى مەركىزىي ماھىيىتىنى تەشكىل قىلىدۇ» (كارامىزىن). بىراق ئانا تىل تەربىيىسى مەكتەپلەرنىڭلا ۋەزىپىسى ئەمەس، بەلكى ئۇ پۈتۈن جەمئىيەت ۋە ھەربىر ئائىلىنىڭ ئورتاق مەسئۇلىيەتلىرىنىڭ بىرى. ئۇيغۇر خەلقى ئۇزۇن مەدەنىيەت تارىخى مۇساپىسىدە ئۇيغۇر تىلىنى يارىتىپ ۋە ئۇنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئۇنى جەھەتتە قەدىرلەپ كەلدى. ئۇيغۇرلار پەرزەنتلىرى ئەمدى دۇنياغا كۆز ئاچقاندىن تارتىپ پەرزەنتلەرنىڭ قەلبىگە ئانا تىل تاۋۇشلىرىنى سىڭدۈرۈپ، ئۇلارنىڭ قەلبىدە ئانا تىلغا بولغان چوڭقۇر مۇھەببەت تۇيغۇسىنى ئويغىتىپ كەلدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئانا تىل مەدەنىيىتى تەربىيىسى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ئۇلۇغۋار ئەنئەنىلىرىنىڭ بىرى بولۇپ كەلگەنلىكى تارىختىن بىزگە مەلۇم. ئۇيغۇر ماڭارىپىمۇ ئانا تىل دەرسىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بىلەن قارايتتى.

تارىخىي مۇساپىگە نەزەر سالىدىغان بولساق، ئۇيغۇر خەلقى ئانا تىلنى ۋە ئۇنىڭ ساپلىقىنى قوغداش، ئانا تىلنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن پۈتۈن ھاياتىنى سەرپ قىلغانلىقى تارىختىن بىزگە مەلۇم. بۇنىڭدىن مىڭ يىللار مۇقەددەم ئوتتۇرا ئاسىيادا ئومۇميۈزلۈك ئەۋج ئالغان ئەربەبلەشتۈرۈش دولقۇنىدا قاراخانىيلارنىڭ مەھمۇد ئىسمىلىك بىر شاھزادىسى يېتىشىپ چىقىپ، ئۆز دەۋرىدە «مۇقەددەس تىل» دەپ ئۇلۇغلىنىۋاتقان ئەرەب تىلى بىلەن ئۇيغۇر تىلىنىڭ «بەيگىگە چۈشكەن ئىككى ئاتقا ئوخشاش تەڭ چېپىپ كېتىۋاتقان» مەدەنىي تىل ئىكەنلىكىنى ئەرەبلەرگە ۋە ئۆز ۋاقتىدىكى ئانا تىلىدىن ئاينىغان ۋە ياتلاشقان بىر بۆلەك زىيالىيلارغا ئىسپاتلاپ بېرىش مەقسىتىدە «تۈركىي تىللار دىۋانى» دېگەن بۈيۈك قامۇسىنى يازغان. ئۇ بۇ ئەسىرى ئۈچۈن ئۆمرىنىڭ يېرىمىنى دېگۈدەك سەرپ قىلغان. ئۇ گىگانىت ئالىم بۇ قىممەتلىك ۋە ئەھمىيەتلىك ئەمگىكى بىلەن ئەينى دەۋردە ئۇيغۇر تىلى ۋە ئۇيغۇر مەدەنىيىتىگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلىنىۋاتقان دەھشەتلىك ھۇجۇم ئۈچۈن مۇستەھكەم مەنىۋى سېپىل سوققاندى. XV. ئەسىرگە كەلگەندە يەنىلا بىر قىسىم ئاغمىچى شائىرلار ئانا تىلنى كەمسىتىدىغان، پارس تىلىنى مەدەنىي تىل ھېسابلىغان بىر تەنۈر ئېقىم ئوتتۇرىغا چىققان. خېلى كۆپ ئاپتورلار ئەسەرلىرىنى پارس تىلىدا يازغان. ئەرەب - پارىچە نۇرغۇن سۆزلەر ئۇيغۇر تىلىغا كىرىپ ئۇيغۇر تىلىنىڭ لۇغەت سوستاۋىدا خېلى بۇزۇلۇشنى بارلىققا كەلتۈرگەنىدى. بۇ خىل يۈزلىنىشنىڭ يامان ئاقىۋىتىنى ئەقىل كۆزى بىلەن كۆرگەن نۇرغۇن مەدەنىيەت سەركەردىلىرى كۆكرەك كېرىپ ئوتتۇرىغا چىقىپ، بىر تەرەپتىن، ئىلمىي ئەسەرلەر ئارقىلىق ئۇيغۇر تىلى بىلەن پارس تىلىنىڭ مەدەنىيلىك دەرىجىسىنى سېلىشتۇرۇپ، ئۇيغۇر تىلىنىڭ پارس تىلىدىن مەدەنىي تىل ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىغان بولسا، يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇيغۇر تىلىدا مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، ئۈلگە كۆرسىتىش ئارقىلىق ئاغمىچىلارغا زەربە بەردى ۋە ئانا تىلنى قوغداپ قالغانىدى.

ئۇلار ئانا تىل ئۈچۈن نېمىشقا بۇنچە كۆيدۇ، ئانا تىل ئۈچۈن شۇنچە زور قۇربان بېرىشكە تەييار تۇرىدۇ؟ چۈنكى تىل دېگەن بىر مىللەتنىڭ ئەڭ قۇدرەتلىك مەنىۋى بايلىقلىرىدىن بىرى. تىل دېگەن مىللەتنىڭ روھى، مىللەتنىڭ جېنى. تىل ھەم بىر مىللەتنىڭ ئورتاق مۈلكى، قەدىمكى ئەجدادلىرىدىن قالغان قىممەتلىك تەۋەررۈكى. ھەرقانداق بىر مىللەتنىڭ تىلى شۇ مىللەتنىڭ تەپەككۈرى بىلەن قان بىلەن گۆشتەك يۇغۇرۇلۇپ كەتكەن. تىل بايلىقى تەپەككۈر بايلىقى دېگەن سۆز. شۇڭا، ئۇلار تىلنى مىللەتنىڭ جېنى دەپ قارايتتى. مىللەتنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى، مەدەنىيەتنىڭ ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا ئىزچىل داۋاملىشىشى تىلدىن ئىبارەت قورالغا باغلىق. ئەگەر بىر مىللەتنىڭ تىلى يوقالسا، مىللەتنىڭ ئۆزىمۇ ۋە مەدەنىيىتىمۇ يوقىلاتتى. ئۇلار خەلقنىڭ تىلىغا قىلغان ھۇجۇمنى ئۇنىڭ قەلبىگە قىلغان ھۇجۇم دەپ چۈشىنەتتى. «خەلق تىلىنىڭ ھەمىشە مىللىي روھ بىلەن چەمبەرچاس باغلانغانلىقىنى» (گومبۇلىدت) بىلەتتى. ئانا تىلنى قوغداش ئۈچۈن بولغان كۈرەش ۋە تەنپەرۋەرلىك ۋە خەلقپەرۋەرلىكنىڭ ئالىي ئىپادىسى ئىدى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مانا شۇ ئۇيغۇر تىلى ئۇزاق يىللار مابەينىدە ئۇيغۇر خەلقىنى دۇنيا بىلەن باغلاپ تۇردى، دۇنيا مەدەنىيىتى ئۇچرىشىدىغان بۇ ئالتۇن ماكاندا ئالتۇن كۆۋرۈك بولۇپ، دۇنيا بىلەن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قەلبىنى ئۈزۈلمەس رىشتە بىلەن باغلىدى. ئۇيغۇر تىلىنىڭ قۇدرەتلىك كۈچى تارىخىمىزدا نۇرغۇن ئۇلۇغ ئالىملارنى يېتىشتۈرۈپ، ئۇيغۇرلارنى دۇنيا مەدەنىيەت مۇنبىرىدە ئالدىنقى قاتارغا ئۆتكۈزگەنىدى. ئىنسانىيەت ئۈچۈن بەخت يولىنى، نىجاتلىق يولىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان دۇنياۋى خاراكتېرلىك نادىر ئەسەرلەر ئەنە شۇ مەدەنىي ئۇيغۇر تىلى بىلەن بارلىققا كېلىپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ شان - شۆھرىتىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە تونۇتقانىدى. دۇنيا تارىخىدا بارلىققا كەلگەن مۇقەددەس كىتابلارمۇ ئۇيغۇر تىلىغا ئاغدۇرۇلۇپ، ئۆزىنىڭ ھاياتىي قۇدرىتىنى نامايان قىلغانىدى.

بۇ ھەقىقەتنى تولۇق چۈشەنگەن ئۇيغۇر خەلقى بالا «ئىكە» دەپ تۇغۇلغىنىدىن تارتىپ، ئۇنىڭ قەلب دەپتىرىگە «ئەللەي ناخشىلىرى» بىلەن ئانا تىلىنىڭ مۇقەددەس نۇرلىرىنى نەقىشلەشكە باشلايتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇيغۇر تىلى نەچچە مىڭ يىللىق تارىخىي مۇساپىنى بېسىپ، تارىختىكى ھەر خىل تىل ئاسسىمىلياتسىيىلىرىگە قارشى كۈرەشتە غالىپ كېلىپ، پەن-مەدەنىيەت غايەت زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلغان بۈگۈنكى XXI ئەسىرگە دادىل قەدەم باستى.

ھازىرقى مەدەنىي دۇنيادا ئۇيغۇر خەلقى پەرزەنتلىرىگە ئانا تىل ھەققىدە قانداق تەربىيە بېرىشى كېرەك؟ ئۇيغۇر تىلىنىڭ ھازىرقى زامان دۇنيا مەدەنىيىتىگە ياندېشىشى ۋە كەلگۈسى ئىستىقبالىغا كاپالەتلىك قىلىشتا ئائىلە تەربىيىسى قانداق رول ئوينايدۇ؟

ئانا تىل تەربىيىسى ھازىرقى دۇنيادىمۇ ۋە كەلگۈسىدەمۇ قەتئىي جىددىي قاراشقا تېگىشلىك بىر چەكسىزلىك. ئانا تىل تەربىيىسىگە سەل قارىغانلىق، باشقا تەربىيىلەرگە ھەم سەل قارىغانلىق بولۇپ قالدۇ. پەرزەنتلىرىنىڭ بوۋاق چېغىدا چىققان تۇنجى «ئانا» سۆزى ئانا تىل مۇقەددەسلىكى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ كېتىدۇ. شۇ تۇنجى سادادىن كېيىن ئۇيغۇر ئانىلىرى ھەر خىل ئۇسۇللار بىلەن پەرزەنتلىرىنىڭ تۇنجى ئانا تىل

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ قالدۇ. ئانىنىڭ بۇ ھەقتە سىڭدۈرگەن ئەجرى پەرزەنتلەرنىڭ تىلىنىڭ راۋان بولۇشى، تەپەككۈرنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن چوڭقۇر ئاساس سالدى. چۈنكى تىلنىڭ راۋانلىقى، ئېنىقلىقى ۋە ئىپادە قىلىش كۈچى پەرزەنتلەرنىڭ پىكىر قىلىش قابىلىيىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم. تىلى بالدۇر چىققان بالىلارنىڭ ئەقلى تەرەققىياتى بىلەن تىلى كېيىن چىققان بالىلارنىڭ ئەقلى تەرەققىياتى روشەن پەرقلىنىدۇ. بالىلارنىڭ تىلىنىڭ تېز ۋە راۋان چىقىشى كۆپ مەشىقلەندۈرۈش، كۆپ سۆزلىتىش، كۆپ گەپ قىلىپ بېرىش بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك. شۇڭا، ئۇيغۇرلار مەقسەت - مۇددىئاسىنى تولۇق، راۋان ئۇقتۇرايلىغان بالىلارنى «ئەقىللىق بالا ئىكەن» دەيدۇ. دۇدۇقلاپ گېپىنى ئۇقتۇرالمىغان، گەپنى تاققا - تۇققا قىلىپ مەقسىتىنى ئۇقتۇرالمىغان جۈرئەتسىز بالىلارنى ياخشى تىل تەربىيىسى كۆرمىگەن، دەپ قارايدۇ. شۇڭا، پەرزەنتلەرنىڭ تىلىنىڭ ئوچۇق ۋە راۋان بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن مۇنداق بىرقانچە خىل ئۇسۇلنى قوللىنىش مۇۋاپىق:

بىرىنچى، پەرزەنتلەرنى تىلى چىقىشقا باشلىغاندىن تارتىپ ئېنىق، توغرا تەلەپپۇز بىلەن راۋان سۆزلەشكە ئادەتلەندۈرۈش لازىم. ئەگەر گېپىنى تولۇق تەلەپپۇز قىلالماسلىق ئەھۋاللىرى بايقالسا، جۈرئەتلىك بولۇشقا، تارتىنماسلىققا ئىلھاملاندۇرۇپ، گەپنى ئېنىق، دانە - دانە، ئالدىرىماي سۆزلەشكە ئادەتلەندۈرۈش؛ قىيىنلىق قېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغاندا، يېتەكلەش خاراكتېرىدە سۆزلىرىنى تولۇقلاپ بېرىش كېرەك. چۈنكى بەزى بالىلار تارتىنىش ۋە جىددەيلىشىش تۈپەيلىدىن گەپنى تولۇق تەلەپپۇز قىلالمايدۇ.

ئىككىنچى، بالىلارغا گەپ قىلىش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلغان چاغدىلا گەپ قىلىپ، قالغان چاغلاردا كارىمىز بولمىسا بولمايدۇ. زۆرۈرىيەتسىز چاغلاردىمۇ بالىلاردىن كۆپرەك نەرسىلەرنى سوراش يولى بىلەن غىدىقلاش لازىم. ئەگەر بالىلار بىرەر يەرگە بارغان بولسا شۇ يەرگە بارغاندىن كېيىنكى تەسىراتلىرىنى، نېمىلەرنى كۆرگەنلىكىنى، نېمىلەرنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلغانلىقىنى سۆزلىتىش، ئوينىغان، تۇرغان ئىشلىرى توغرىسىدا سۆزلىتىش، باشقىلارغا بولغان چۈشەنچىسىنى سۆزلىتىش كېرەك. بەزى چاغلاردا پالانىنىڭكىگە بېرىپ «مۇنداق، مۇنداق دەپ كەل» دەپ بۇيرۇش، تېلېفوندا سۆزلىتىش قاتارلىق ئۇسۇللار بىلەن يېتەكلەش كېرەك.

ئۈچىنچى، مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن ۋە مەكتەپكە كىرىشتىن بۇرۇن، بالىلار بىلەن كۆپرەك ئارىلىشىپ پىكىر ئالماشتۇرۇشقا ئىشتىراك قىلىش. ئوقۇشتىكى تەسىراتلىرىنى، دەرسلەرنىڭ مەزمۇنلىرىنى سۆزلەپ بېقىشقا ھەيدەكچىلىك قىلىش، كىتابلىرىنى ئۈزلۈك ئوقۇپ بېرىشنى ئۆتۈنۈش يولى بىلەن بالىلارنىڭ تىل قابىلىيىتىنى، نۇتۇق قابىلىيىتىنى ئاشۇرۇشقا بولىدۇ. بالىلار بىلەن ئانچە - مۇنچە بەزى مەسىلىلەر ھەققىدە مۇنازىرىلىشىپ قويۇشۇمۇ بالىلارنىڭ پىكىرىنى ئۆتكۈرلەشتۈرىدۇ، تىلنى راۋان قىلىدۇ.

ئاتا - ئانىلار پەرزەنت تەربىيەلەشتە ئانا تىل بىلەن خەنزۇ تىلى ۋە باشقا چەت ئەل تىللىرىنىڭ مۇناسىۋىتىگە ئىلمىي كۆز قاراشتا بولۇشى كېرەك.

قوش تىل ئۆگىنىش قەدىمدىن بېرى ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنتلەرگە قويغان مۇھىم تەلىپى بولۇپ كەلگەن. دىنىي ئېتىقاد ئېھتىياجىدىن بولسۇن، مەدەنىيەت نۇقتىئىنەزەرىدىن بولسۇن، ئۇيغۇرلار قوش تىللىق بولۇشنى دۇنياغا يۈزلىنىشنىڭ يول خېتى دەپ قاراشقان. قەدىمكى بۈيۈك ئالىملاردىن مەھمۇد قەشقەرى، يۈسۈپ خاس ھاجىپ، ئەلىشىر نەۋائىيلارمۇ ئەرەب، پارس تىللىرىنىڭ ئەڭ ئۈستىلىرى ھېسابلىناتتى. ئۇلار ھەتتا ئەرەب - پارس تىللىرىدا يۇقىرى سەۋىيىلىك ۋە پاساھەتلىك ئەسەرلەرنى يازغانىدى. بىراق ئۇلار شۇنداق كامالەتكە يەتكەن تۇرۇقلۇقمۇ ھەرگىز ئانا تىلدىن ۋاز كەچمىگەن، بەلكى ئانا تىلنى ئۇلۇغ بىلگەن ۋە ئانا تىلدا ئەسەر يېزىپ دۇنياغا تونۇلغان.

ھازىر ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ قوش تىللىق بولۇشىغا بەك كۆڭۈل بۆلۈۋاتىدۇ. بولۇپمۇ شەرت - شارائىتى يار بېرىدىغان جايلاردا بالىلارنىڭ خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش ۋە چەت ئەل تىلى ئۆگىنىش ئىشتىياقى زور دەرىجىدە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يۇقىرى كۆتۈرۈلگەن، چەت ئەل تىلى كۇرسلىرى كۆپەيگەن. بۇ خىل يۈزلىنىش ئەلۋەتتە كىشىنى سۆيۈندۈرىدۇ. ئاتا - ئانىلار بۇنىڭ ئۈچۈن خېلى كۆپ پۇل چىقىم قىلىۋاتىدۇ.

بىراق ئەپسۇسلىنارلىق بىر ئىش، بەزى ئاتا - ئانىلار باشلامچىلىق بىلەن پەرزەنتلەرنى ئاتا تىلىدىن ياتلاشتۇرىدىغان ئەھۋاللار باش كۆتۈردى.

بۇنىڭ ئىپادىلىرى مۇنداق بىرقانچە تەرەپلەردە ئىپادىلىنىدۇ: بىرى، بەزى ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلىرى ئۆزئارا ئالاقىدە ئانا تىلدا سۆزلىمەي، خەنزۇ تىلىدا سۆزلەشسە، بەزىلىرى يېرىم ئۇيغۇر تىلىدا، يېرىم خەنزۇ تىلىدا سۆزلەپ ئەبجەش بىر تىلنى بارلىققا كەلتۈرۈۋاتسا ئۇنىڭغا توغرا تەدبىر قوللانماقتا يوق، ئەكسىچە پەخىرلىنىدىغان، ھەتتا ئۆزى باشلامچى بولۇپ خەنزۇ تىلىدا سۆزلىشىدىغان ئەھۋاللارنىمۇ ئۇچراتتۇق. يەنە بىرى، ھازىر خېلى كۆپ ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلىرىنى خەنزۇ مەكتەپلىرىگە بېرىش بىر دولقۇنغا ئايلانغىلى تۇردى. بۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئاتا تىلى مەڭگۈ خەنزۇ تىلى بولۇپ قالىدۇ. ئۇيغۇر تىلى ئۇلار ئۈچۈن ئىككىنچى ئورۇندىكى قوشۇمچە ئۆگەنگەن تىل بولىدۇ. ئۇ بالىلار ھەرگىزمۇ ئۇيغۇر مەكتەپلىرىدە ئانا تىل تەربىيىسى كۆرگەن بالىلاردەك قەلب ھېسسىياتىنى ئانا تىل بىلەن تولۇق مۇكەممەل ئىپادىلەپ بېرەلمەيدۇ. ئۇلار ئانا تىل بىلەن پەقەت تۇرمۇشتىكى ئاددىي ئالاقىنىڭلا ھۆددىسىدىن چىقالشى مۇمكىن. مەن تونۇيدىغان ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغان خەنزۇ تىلىدا ئىمتىھان بېرىپ قوبۇل قىلىنغان بىرنەچچە ئوقۇغۇچى بار ئىدى. ئۇلار 5 يىل مۇنتىزىم ئۇيغۇر تىلىدا دەرس ئاڭلاپمۇ، كېيىن خېلى ئۇزۇن مەزگىل ئۇيغۇر تىلى بىلەن دەرس ئۆتۈشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىدى. بەزىلىرى كەسىپ ئالماشتۇرۇپ چىقىپ كەتتى.

بۇنداق بولۇشنىڭ نېمە سەۋەبى باردۇر، دەپ جەمئىيەتتىن ئەھۋال ئىگىلەپ باقتىم. بەزى ئاتا - ئانىلار، ئۇيغۇر مەكتەپلىرىدە ئوقۇغان بالىلار خەنزۇ تىلىنى بىلمەيدىكەن، شۇڭا، ئۇلارنىڭ ئىستىقبالى يوق بولىدىكەن، خەنزۇ مەكتەپلىرىدە ئوقۇسا ئىستىقبالى بولىدۇ، دەپ قارايدىكەن. يەنە بىر بۆلەك ئاتا - ئانىلار، ئۇيغۇر مەكتەپلىرىنىڭ شەرت - شارائىتى ناچار، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ساپاسى تۆۋەن، خەنزۇ مەكتەپلىرىنىڭ شارائىتى ياخشى،

ئۇيغۇرلاردا/ پەرزەنت تەربىيىسى

ئوقۇتقۇچىلىرىنىڭ ساپاسى يۇقىرى، دەپ قارايدىكەن. بىرىنچى خىل قاراشنىڭ ئاساسى يوق. ئەگەر مەسىلىگە ئۇنداق قارايدىغان بولساق، مەنىق جەھەتتىن خەنزۇ بالىلارنىڭ ئىستىقبالى بار، ئۇيغۇر بالىلارنىڭ ئىستىقبالى يوق دېگەن خاتا ئەقلى يەكۈن چىقارغان بولۇپ قالسىز. بىلىش كېرەككى، مىللىي مائارىپ پۈتۈن جۇڭگو مائارىپىنىڭ ئايرىلماس تەركىبىي قىسمى، ئۇيغۇر مائارىپىمۇ سوتسىيالىزم ئۈچۈن، جۇڭگوچە زامانىۋىلاشتۇرۇش ئۈچۈن، كەلگۈسى ئۈچۈن، تەرەققىيات ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇلدى، ئورتاق مائارىپ فاڭجېنى بويىچە ئادەم تەربىيەلەيدۇ. ھازىر دەرسلىك مەزمۇنىمۇ بىرلىككە كەلتۈرۈلدى. ئەگەر تىل پەرقى نۇقتىسىدىن ئىستىقبالى پەرقلەندۈرۈپ قارايدىغان بولساق، ئۇنداقتا مىللىي مائارىپنىڭ دەۋرۋازىسىنى تاقاپ، بارلىق بالىلارنى خەنزۇ مەكتەپلەرگە بېرىش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلامدۇ؟

شۇنى بىلىش كېرەككى، مىللىي مائارىپ مىللەتنىڭ گۈللىنىشى ۋە تەرەققىياتىنىڭ ئەڭ مۇھىم كاپالەتچىسى. ئومۇملۇق نۇقتىسىدىن قارىغاندا، ئىستىقبال مەسىلىسىنى پەرزەنتلەرنى خەنزۇ مەكتەپلىرىگە بېرىش يولى بىلەن ھەل قىلغىلى بولمايدۇ، بەلكى مىللىي مائارىپنىڭ سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئارقىلىق بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئاساس سالغىلى بولىدۇ. ئۇيغۇر تىلى ۋە ئۇيغۇر مائارىپى ھەرگىزمۇ مىللەتنىڭ ئىستىقبالغا ئەكس تەسىر كۆرسىتىدىغان مائارىپ ئەمەس، ئۇيغۇر مائارىپى نەچچە مىڭ يىللاردىن بۇيان ئانا تىلدا دەرس ئۆتۈش ئارقىلىق دۇنياۋى مەشھۇر ئالىملارنى يېتىشتۈرۈپ چىققانىدى. ھازىرمۇ شۇنچە كۆپ پروفېسسور ۋە دوكتورلارنى جەمئىيەتكە چىقاردى. خەنزۇ مەكتەپلىرىدە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلار بىلەن ئۇيغۇر مەكتەپلىرىدە (شارائىتى ياخشىراق مەكتەپلەردە) ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلارنىڭ ساپاسىدا روشەن پەرق يوققۇ. تىل مەسىلىسىدىن قارىساق، ھازىر 3 - يىللىقتىن باشلاپ تاكى ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگىچە خەنزۇ تىلى ئۆگىنىدۇ. ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەن كۆپلىگەن بالىلار خەنزۇ تىلىدا راۋان ئالاقىلىشالايدۇ. شۇڭا، ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلىرىنى ئانا تىلىدىن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەرھۇم قىلىشقا زورلايدىغان ھەرقانداق ۋاسىتىسىنى ئىستىقبال ئۈچۈن تىرىشىش دەپ قارىمايمىز. ئۇ شەخسىيەتچىلىك، مەنپەئەتپەرەسلىكتىن كېلىپ چىققان قۇرۇق باھاندىن باشقا نەرسە ئەمەس، ئەگەر ئانا - ئانىلار ھەقىقەتەن پەرزەنتلەرنىڭ ئىستىقبالىنى ئويلايدىغان بولسا، ئۇنى مىللەتنىڭ بىر پۈتۈن مەدەنىيەت ئىزچىللىقى ۋە ئانا تىلىنىڭ مۇكەممەللىكىدىن ئىزدىشى لازىم.

پەرزەنتلەر ئۈچۈن ئانا تىلىدىن مەرھۇم قىلىنىشتىنمۇ ئارتۇق يوقىتىش بولمايدۇ. چۈنكى «تىلدا خەلقنىڭ بارلىقى، ئۇنىڭ ۋەتىنى گەۋدىلىنىدۇ ... تىل خەلقنىڭ ئۆتمۈشى، ھازىرى ھەم كېلەچەك ئەۋلادىنى مۇستەھكەم بىر پۈتۈنلۈككە، تارىخىيلىق ۋە جانلىقلىق جەھەتتە چېپىلىشقا ئايلاندۇرغۇچى ئەڭ ھاياتىي، ئەڭ باي، ئەڭ مۇستەھكەم ۋاسىتىدۇر» (ئوشىنسكى).

نەسەبتىن نەمۇنە

بالام، ئانا تىلنىڭنى قەدىرلىگەيسەن. ھەرگىز ئانا تىلنىڭغا ھاقارەت كەلتۈرىدىغان ئىش قىلما. ئۇيغۇر تىلى ھەرگىزمۇ دۇنيادىكى ئىلغار، مەدەنىي تىللاردىن كەينىدە قالدىغان تىل ئەمەس. پىفاگور شۇنداق دېگەنكى: «بىر مىللەتكە تەۋە بولغان ئەڭ ئۇلۇغ ۋە ئەڭ قەدىرلەشكە تېگىشلىك نەرسىنىڭ تىل ئىكەنلىكىنى بىلگىنىڭدە، ئاندىن ئۆزۈڭنى بىسلىمەلەيسەن.» تىلنى يوقاتقان مىللەت — مەدەنىيەتتىنمۇ، ئاخىرى ئۆزىنىمۇ يوقىتىدۇ. بىر ئادەمنىڭ ئانا تىلغا تۇتقان پوزىتسىيىسى مىللەتكە بولغان پوزىتسىيىسىنى ئىپادىلەيدىغان ئەڭ مۇھىم ئالامەت. ئانا تىل شۇ مىللەتنىڭ قەلبىنى بىر - بىرىگە تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدىغان رىشتە. ئانا تىلنىڭلا سېنى خەلق بىلەن بىر گەۋدگە ئايلاندۇرالايدۇ. شۇڭا ئەللىشىر نەۋائىي بوۋىسىمىز: «تىلغا ئېتىبارسىز قارىغانلىقىڭ، ئەلگە ئېتىبارسىز قارىغانلىقىڭدۇر» دېگەن. ئانا تىل دېگەن نەچچە مىڭ يىللاردىن بېرىقى ئەجدادلارنىڭ روھى ۋە تەپەككۈرنىڭ جانلىق سىماسى بولۇپ، ئانا تىلنىڭ ئارقىلىق خەلقنىڭ بىلەن پىكىر ئالماشتۇرالماسلىقىنىڭ نېمە دېگەن ئېچىنىشلىق ھال؟

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بالام، ئانا تىلدا سۆزلىمەي، باشقا تىللاردا سۆزلىشىشنى مەدەنىيلىك ھېسابلايدىغان ئادەملەرگە ئۇچرساڭ جۈرئەتلىك نەسەت قىل. ئۇلار نەسەتتىكىگە كىرمىسە ئۇلار بىلەن ئارىلاشما، ئۆزىنىڭ تىلىدىن يانغان، تانغان ئادەم ساڭا ۋاپا قىلمايدۇ. ئۇنداق ئادەمنىڭ ئۆزىنى ئاقلاشمۇ سەۋەبى ۋە سالاھىيىتى يوق، ئانا تىلغا قىلغان ئاسىيلىق مىللەتكە، مىللىي مەدەنىيەتكە ۋە ئەجدادلارغا قىلغان ئاسىيلىق بولىدۇ، بۇ گېھىمنى ھەرگىز ئۇنتۇما.

بالام، قېرىنداش مىللەتلەرنىڭ تىلىنى ۋە بىرەر چەت ئەل تىلىنى كۆڭۈل قويۇپ، تىرىشىپ ئۆگىنىۋالغىن. بۇ سېنىڭ دۇنيا بىلەن ئۇچرىشىشىڭ، دۇنيا مەدەنىيىتى بىلەن ئۇچرىشىشىڭ، باشقا مىللەتلەر ۋە دۇنيا خەلقى بىلەن قەلب ئالماشتۇرۇشىڭدا ئالتۇن كۆۋرۈك بولىدۇ. ھازىرقى دۇنيادا يالغۇز ئانا تىلنىلا بىلىپ، باشقا بىرەر تىل بىلمىگەن ئادەمنى يېرىم ئادەم دەيمىز. قوش تىللىق ئادەمنى قوش قاناتلىق قۇش دەپ تەسەۋۋۇر قىل. خەنزۇ تىلى ۋە باشقا چەت ئەل تىللىرىنى ئۆگەنگەندە ئۇنى ھەرگىز ئانا تىلىڭنىڭ ئۈستىگە قويا. چەت ئەل تىلىنى بىلەتتىم دەپ تەمەننا قويۇپ، ئانا تىلىڭنى كەمسىتمە. ئانا تىلىڭنى كەمسىتكەنلىكىڭ ئەمەلىيەتتە ئۆزۈڭنى، مىللىتىڭنى كەمسىتكەنلىكىڭ بولىدۇ. كۆپ تىللىق بولۇش ئادەمنىڭ مەدەنىيلىك دەرىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈرىدۇ. بىراق ئۆز تىلىڭدا ھېسسىياتىڭنى ئېنىق، روشەن، جانلىق بايان قىلىپ بېرەلمىسەڭ، سېنى مەدەنىيەتلىك دەپ قاراشقا بولمايدۇ. شۇڭا، ئانا تىلىڭنى پۇختا ئۆگەنگىن، تىلىڭنى قانچىلىك بېيىتساڭ، تەپەككۈرۈڭ شۇنچىلىك ئۆتكۈرلىشىدۇ.

بالام، بىلىسەڭ ئىدى، ئۇيغۇر تىلى ئىپادىلەش كۈچىگە باي، ئەركىن، جانلىق، گۈزەل، راۋان تىل. ئۇ قەلبىڭدىكى ھەرقانداق چوڭقۇر مەنىلەرنى ئەڭ روشەن ئىپادىلەپ بېرىشنىڭ ھۆددىسىدىن تولۇق چىقالايدۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ شۇڭا، «ئانا تىل بىلەن يۈز سۆزنىڭ تۈگۈنىنى بىر سۆز بىلەن يەشكىلى بولىدۇ» دەپ تەرىپلىگەن. شۇڭا ئانا تىلىڭنىڭ قەدرىگە يەتكىن ۋە ئۇنى بېيىتىش ئۈچۈن تىرىشقىن.

2. گەپ - سۆزدىكى ئەدەپ تەربىيىسى

سۆزۈڭنى كۆزەتكىن، بېشىڭ كەتمىسۇن،
تىلىڭنى كۆزەتكىن، چىشىڭ سۇنمىسۇن.

— يۈسۈپ خاس ھاجىپ

مەھمۇد قەشقەرى «تۈركىي تىللار دىۋانى» ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق بىر قىممەتلىك ئۇچۇرنى بەرگەن: تۈرك تىلىدا «قىلدى» سۆزى ئەر - ئاياللار ئوتتۇرىسىدىكى جىنسىي ئالاقىگە ئىشلىتىلگەنلىكى ئۈچۈن، تۈركلەر ئاياللارنى ئىزا تارتىپ قالمىسۇن، دەپ شۇ سۆزنى ئاياللار قېشىدا ئىشلىتىشتىن ۋاز كەچكەن. بۇ مەلۇمات بىزگە شۇنى ئۇقتۇرىدۇكى، ئۇيغۇر خەلقى ئەدەپ - ئەخلاقى بەك قەدىرلەيدۇ ۋە ئەدەپ - ئەخلاققا بەك ئېتىبار بىلەن قارايدۇ. بولۇپمۇ گەپ - سۆزدىكى ئەدەپكە ئەھمىيەت بېرىدۇ. چۈنكى ئىنساننىڭ ئەدەپ - ئەخلاق ئۆلچىمىدە ئالدى بىلەن تىل مۇھىم ئورۇننى ئىگىلەيدۇ، ئاندىن ھەرىكەتتىكى ئەدەپ تەكىتلىنىدۇ. بۇ ئىككى ئامىلنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن قەلبتىكى ئەدەپ - ئەخلاققا باھا بېرىلىدۇ.

قەدىمكى ئۇيغۇرلاردا «ئەدەپ — ئەردەم بېشى تىل» دېگەن ماقال بار ئىدى، يەنى ئەدەپ - ئەخلاق تىلدىن باشلىنىدۇ ۋە تىلنى ئاساسىي ئۆلچەم قىلىنىدۇ. شۇڭا، ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى ئەنئەنىسىدە تىل مەدەنىيىتىگە كۆڭۈل بۆلۈپ قالماي، بەلكى تىل ئەدەپىگىمۇ ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىپ كەلگەن.

ئۇنداقتا، پەرزەنت تەربىيىسىدە تىل ئەدەپى جەھەتتىكى يېتەكچىلىكنى قايسى تەرەپلەردىن ئېلىپ بېرىش تەلەپ قىلىنىدۇ؟

(1) راست سۆزلەشكە يېتەكلەش، يالغان سۆزلىمەسلىكنى تەكىتلەش تىل ئەدەپى تەربىيىسىگە قويۇلىدىغان بىرىنچى تەلەپ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ، تىلنىڭ ئەڭ يامىنى يالغان سۆزلەشتۈر دېگەن. ئەلىشىر نەۋائىي: «سۆزنىڭ تۈرى ناھايىتى كۆپ، ئەمما يالغان سۆزدىن يامانراق تۈرى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يوقتۇر» ① دېگەن. شۇڭا، پەرزەنتلەرنىڭ يالغانچىلىققا ئادەتلىنىپ قېلىشى بىر ئاپەت. بۇ ئاپەتنىڭ ئالدى ئېلىنمىسا، ئاخىرى ئۇ ئۆزىنىڭ بەشىنى يېيىش بىلەن نەتىجىلىنىدۇ. ئەلشىر نەۋائىي: كىم يالغانچى ئاتالغان بولسا، ئۇ «قۇرئان» دىن دەلىل كەلتۈرۈپ سۆزلىسىمۇ، كىشىلەر ئۇنىڭغا ئىشەنمەيدۇ، دېگەن. ھېكايە قىلىنىشىچە، بىر كىشى يالغانچىلىق بىلەن تونۇلغانىكەن. بىر كۈنى ئۇنىڭ ئۆيىگە ئوت كېتىپتۇ، ئۇ چار سېلىپ، پەرياد قىلىپ كىشىلەردىن ياردەم سورىغان بولسىمۇ، كىشىلەر ئۇنىڭ بۇ ئېچىنىشلىق پەريادىغا ئىشەنمەي كارى بولماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ئۆيى كۆزنى يۇمۇپ ئاچقىچە كۈلگە ئايلىنىپتۇ. بۇنى كۆرگەن بىر دانا كىشى ئۇنىڭغا شۇنداق دەپتۇ:

— كىمكى يالغان سۆزنى تولا قىلسا، ئۇنىڭ راست سۆزىمۇ خەلق ئالدىدا يالغان سانىلىدۇ. ئەگەر باشقىلار ساڭا ھىممەت كۆرسەتمىگەن بولسا، ئۇلاردىن رەنجىمەي ئۆزۈڭدىن رەنجىشىڭ لازىم.

بالىلارنىڭ يالغان سۆزگە ئادەتلىنىپ قېلىشىنىڭ مۇنداق بىر قانچە سەۋەبى بار: بىرىنچى، ئۇلار سىلەرنىڭ ئەيىبلىشىڭلاردىن قورقۇپ يالغان سۆزلەيدۇ. بىر قېتىم نەپ ئېلىۋالغان بولسا، كېيىنكى قېتىم يەنە شۇ يالغان بىلەن نەپ ئېلىشقا ئۇرۇنىدۇ. ئىككىنچى، ئۇلارنىڭ راست ئېيتقان سەمىمىي سۆزىگە ئىشەنمىگەن چېغىڭىزدا ئۇنىڭغا زەربە بولۇپ، كېيىنكى قېتىمدا يالغان سۆز بىلەن ئېغىزىڭىزنى تۇۋاقلماق بولىدۇ. ئۈچىنچى، يالغانچىلىق مەنبە ئەتپەرەسلىك، شەخسىيەتچىلىك ۋە ۋىجدانسىزلىقتەك يامان خاراكتېر ئۆزلىشىپ قالغان بالىلاردا كۆپرەك بولىدۇ. تۆتىنچى، سىلەر بالىلارغا يالغان سۆزلىسەڭلار، ئۇلارمۇ ئەلۋەتتە سىلەرنى دورايدۇ. شۇڭا، ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ يالغان سۆزلىشىگە يوپۇق ئېچىپ بەرمەسلىكى، ئوچۇق كۆڭۈللۈك ۋە سەۋرچانلىق بىلەن ئۇلارنى راست سۆزلەشكە ئۆگىتىشى، نەسىھەت ئارقىلىق راستچىللىق بىلەن يالغانچىلىقنىڭ ئەخلاق - پەزىلەت بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تونۇتۇشى كېرەك.

① ئەلشىر نەۋائىي: «مەھبۇبۇلقۇلۇب»، 178 - بەت.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، ھەرقاچان كىشىلەر ئارىسىدا راستچىل دېگەن ياخشى ئاتاقنى ئېلىشقا تىرىشقىن، ھەرگىز يالغانچى ئاتىلىپ قالما، يالغانچىلىق بىلەن ئۆزۈڭنى بۇلغىما، يۈزۈڭگە قارا سۇۋۇما. يالغان سۆز ھەرقانچە بېزەك بىلەن ئېتىلغان بىلەن ھامىنى يۈزۈڭنى يەرگە قارتىدۇ. يالغانچىلىق بىلەن ئېرىشكەن پايداڭدىن ئاغىرى تارتقان زىيىنىڭ زىيادە بولىدۇ. دانالار دېگەنكى، يالغاننى راستتەك سۆزلەيدىغان سۆزمەن كۈمۈشكە ئالتۇن بىلەن ھەل بېرىدىغان زەرگەرگە ئوخشايدۇ. يالغان سۆز ئاز بولسىمۇ گۇناھ، زەھەرنىڭ مىقدارى ئاز بولسىمۇ ئادەم ئۆلتۈرىدۇ. راست سۆز يۈزۈڭنى يورۇق قىلىدۇ، خەلق ئارىسىدىكى ئابروۋىڭنى كۆتۈرىدۇ.

پەرزەنتلەر ئاق - قارىنى پەرق ئەتكۈدەك بولغاندا، ئۇلارنى راست ۋە يالغاننىڭ ماھىيىتى ۋە كىشىلىك تۇرمۇشتىكى ئورنىدىن ياخشى - يامان رولى توغرىسىدىمۇ چوڭقۇرراق چۈشەنچىگە ئىگە قىلىش كېرەك.

بالام، راست سۆز دەپ ھەممە گەپنى تىلغا ئېلىۋېرىشمۇ ئەخلاقسىزلىق بولىدۇ، بەزى چاغلاردا باشقىلارغا ياردىمى بولىدىغان بولسا ۋە بىرەر ئادەمنىڭ جېنىنى قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشقا سەۋەب بولىدىغان بولسا يالغان ئېيتىشقىمۇ بولىدۇ. چۈنكى كىشىنىڭ جېنىغا زامان بولىدىغان راست سۆزدىن، باشقىلارنىڭ جېنىغا ئارا تۇرالايدىغان يالغان سۆز ئەۋزەلەرەك. ھېكايە قىلىنىشىچە: بىر پادىشاھ بىر ئەسىرنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇغان. ئۇ بىچارە ئۈمىدىسىز ھالەتتە پادىشاھنى يامان تىل بىلەن تىللاشقا باشلىغان، چۈنكى، كىمكى جېنىدىن ئۈمىد ئۈزسە كۆڭلىدىكى جىمى گېپىنى دەۋالىدۇ ئەمەسمۇ.

پادىشاھ سوراپتۇ: «ئۇ نېمە دەۋاتىدۇ؟»، ئالىمجاناب ۋەزىرلەردىن بىرى جاۋاب بېرىپ: «ئەي پادىشاھىم ئۇ ئېيتىدۇكى، جەننەت — غەزىپىنى يۇتقۇچىلار ۋە خەلقنىڭ كەمچىلىكلىرىنى كەچۈرگۈچىلەر ئۈچۈن تەييارلانغان دەيدۇ» دەپتۇ.

پادىشاھنىڭ ئۇ ئەسىرگە رەھىم كېلىپ ئۇنىڭ خۇندىن ئۆتۈپتۇ. لېكىن بايىقى ئالىمجاناب ۋەزىرگە زىت بولغان يەنە بىر ۋەزىر: «بىزنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

خەلقىمىزدىكى كىشىلەرگە پادىشاھ ھۇزۇرىدا راست سۆزدىن باشقىنى دەپمىش لايىق ئەمەس. بۇ ئەسىر پادىشاھىمىزغا دەشنام بېرىپ، نالايىق سۆزلەرنى قىلدى» دەپتۇ. پادىشاھ بۇ سۆزدىن بوينىنى تولغاپ، مۇنداق دەپتۇ: «ماڭا سېنىڭ راست سۆزۈڭدىن كۆرە، ئۇنىڭ يالغان سۆزى ماقۇل كەلگەندى. چۈنكى ئۇنىڭ يالغان سۆزى يارىشىش جەھەتتىن ئېيتىلغان، سېنىڭ راست سۆزۈڭ يامانلىق قىلىشقا قارىتىلغان. ھالبۇكى، ئاقىللار پىتنە تۇغدۇرىدىغان راست سۆزدىن ياخشىلىق يەتكۈزىدىغان يالغان سۆز ئەۋزەل دېگەن.» يەنە بىر ھېكايە كەلتۈرەي: ھەججاج زالىم نەچچىلىگەن كىشىنى گۇناھكار قىلىپ ئۆلتۈرگەندى. ئاخىرى يەنە بىر كىشىگە نۆۋەت كەلدى، ئۇ كىشى:

— ئەي ئەمىر، سەن ئۈچۈن مېنىڭ قىلغان خىزمىتىم بار: پالانى دۈشمىنىڭ قەبىھ تىل بىلەن سېنىڭ غەيۋىتىڭنى قىلغانىدى، مەن «ھەججاجنىڭ يامانلىقىدىن ياخشىلىقى تولا، سەن يالغان ئېيتىۋاتىسەن» دەپ مەنىنى قىلىدىم، — دېدى.

— گۇۋاھچىڭ بارمۇ؟ — دەپ سورىدى ھەججاج.
ئۇ كىشى شۇ مەجلىستە ئولتۇرغان بىرسىنى كۆرسەتتى. ئۇ كىشىنىڭ بۇ ۋەقەدىن خەۋىرى يوق ئىدى، ئەمما ھېلىقى كىشىنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن «راست ئېيتىدۇ» دەپ گۇۋاھلىق بەردى.
— سەنمۇ بار ئىكەنسەن، نېمە ئۈچۈن شۇڭ ئولتۇردۇڭ، — دەپ سورىدى ھەججاج.

— مەن، — دېدى گۇۋاھلىق بەرگۈچى كىشى، — ئۇ ۋاقىتتا سېنىڭ ھۇزۇرۇڭغا كېلىپ ئىنتام - ئېھسانىڭنى كۆرگەن ئەمەسمەن. شۇڭا، ئۇنىڭ غەيۋەت قىلغىنى ماڭمۇ خۇش كەلدى. شۇ سەۋەبتىن مەنىنى قىلىدىم.

ھەججاج ئۇلار راست سۆزلىگەنلىكى ئۈچۈن ئىككىسىنى ئازاد قىلدى.
(2) سۆزلەش ئەدەپىگە قويۇلىدىغان يەنە بىر تەلەپ، پەرزەنتلەرنى گەپنى قىسقا، مېخىزلىق قىلىشقا، مەنلىك، ئورۇنلۇق سۆزلەشكە ئادەتلەندۈرۈش؛ ئۇزۇن، بىمەزە سۆزلەپ كىشىلەرنى بىزار قىلماسلىققا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئاگاھلاندۇرۇش كېرەك.

ئۇيغۇر خەلقى گەپنى تولا قىلغان كىشىلەرنى ئەدەپسىز، لاۋزا، دەپ قارايدۇ. چۈنكى كۆپ گەپ قىلغۇچىلار پەقەت ئۆزىنىڭ گەپىنى يورغىلىتىدۇ، مەدەنلىق ئۇلارنىڭ خاراكتېرى، ئۆزىنى كۆرسىتىش ئۇلارنىڭ مەقسىتى، باشقىلارغا گەپ بەرمەسلىك ئۇلارنىڭ خۇسۇسىيىتى، گەپكە قوشۇق سېلىش ئۇلارنىڭ ئادىتى. شۇڭا، پەرزەنتلەرگە كىچىكىدىن باشلاپ سۆھبەتلىشىش قائىدە - يوسۇنلىرى، ئاممىۋى سورۇنلاردىكى سۆزلەش ئەدەپلىرى توغرىسىدا ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇش ۋە نەسىھەت قىلىش كېرەك.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، ھەرقانداق نەرسىنىڭ قىممىتى بولىدۇ، تىلنىڭ قىممىتى ئۇنىڭ مەنىسىدە، مەنىسىز تىلنى بىر چاڭگال لاي بىلىش كېرەك. ئەمما ھەرقانداق ئەزىز نەرسىلەرمۇ زۆرۈرىيەتسىز چاغدا ئىشلىتىلسە قەدىر - قىممەتكە ئېرىشەلمەيدۇ. تىل سېنى ئەرمۇ قىلىدۇ، بەرمۇ قىلىدۇ. ئورۇنسىز يەردە گەپدانلىق قىلىش، ھەرقانداق سورۇندا بولساڭ كۆپ سۆزلەشتىن ھەزەر قىل. ئىككى نەرسە ئەقىلسىزلىق جۈملىسىگە كىرىدۇ، بىرى، زۆرۈر چاغدا سۆزلىمەسلىك، يەنە بىرى، ئورۇنسىز چاغدا كۆپ سۆزلەپ چېكىدىن ئېشىپ كېتىش. قىسقا، ئورۇنلۇق سۆز ئەيىبنى ياپىدۇ، ئۇزۇن سۆز نادانلىققا شاھىت بولىدۇ. بالام، كۆپ سۆزلەش دېگەنلىك سورالماستىن، زۆرۈرىيەتسىز چاغدا سۆزلەۋېرىشتۇر. ئورۇنسىز چاغدا قىلىنغان سۆز ھەرقانچە قىممەتلىك ۋە پاساھەتلىك بولسىمۇ، باشقىلارغا تېتىمايدۇ، كىشىلەرنىڭ كۆڭلىگە بىئاراملىق جاپاسىنى سالىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، كۆپ گەپ قىلغان كىشىدە ئەيىب ھەم كۆپ كۆرۈلىدۇ، ئالدى بىلەن دېيىلمەيدىغان سۆزلەرنىمۇ دەپ قالىسەن، يالغان - ياۋىداق سۆزلەرگىمۇ ئورۇن بېرىپ قالىسەن، يەنە بىرى، ئۆزۈڭنىڭ بەزى پىنھان سىرلىرىڭنىمۇ ئاشكارىلاپ قويسەن. ئۆزۈڭ بىلىدىغان، ئۆزۈڭگە مۇناسىپ سۆز بولسا سۆزلىگىن. ئىمكان بار سورۇنغا قاراپ گەپ قىل. ھەرگىز ئۆزۈڭنىڭ پىكىرىنى يورغىلاتما، بەلكىم سورۇندا سەندىنمۇ بىلىملىك، ئەقىللىق

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئادەملەر بولۇشى مۇمكىن. سۆزلىرىڭ ئۇلارنى قايىل قىلالغۇدەك، ئۇلارغا نەپ بەرگۈدەك بولسا، ئۇلارنى ھاياتنىڭ مەلۇم تەرىپى توغرىسىدىكى چۈشەنچىدىن مەنپەئەتدار قىلالساڭ، سەنمۇ ئۇلارنىڭ سۆھبىتىدىن بەھرە ئالالساڭ بۇ سۆھبەت ئەھمىيەتلىك بولغان بولىدۇ. ئەگەر ئۆزۈڭلا ۋالاقشىپ باشقىلارغا پۇرسەت بەرمىسەڭ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار سەندىن قاچىدۇ، سېنى سۆھبەتكە قاتناشتۇرمايدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇنداق سۆھبەتلەردىن ئالدىنغان مەنپەئەتنىمۇ قۇرۇق قالسەن.

بالام، مۇمكىن بولسا دانالارنىڭ سۆھبىتىگە داخىل بول، نادانلارنىڭ سۆھبىتىدىن قاچ. ئالىملارنىڭ سۆھبىتىگە داخىل بولساڭ ئاڭلاشنى ۋەزىپە قىلغىن، ئۇيغۇرلاردا «ئادەم قۇلاقتىن سەمرىدۇ، ھايۋان تۇياقتىن» دېگەن گەپ بار. بىلىملىكلەرنىڭ سۆزى باھار يامغۇرىغا ئوخشاش كۆڭۈل ئېتىزلىرىنى ياشارتىدۇ، مۇراد گۈللىرىنى ئېچىلدۈرىدۇ. ئالىملارنىڭ سۆزى ساپ ۋە ئارامبەخش بولۇپ، چاڭقىغان دىللارغا شىپالىق بېرىدۇ. سەن چوڭلارنىڭ گېپىگە ھەرگىز قوشۇق سالما، ئۇلارنىڭ گېپىگە دىققەت بىلەن قۇلاق سېلىپ مۇناسىپ بىلىملىرىنى ئۆگىنىۋال. دانىشمەنلەر شۇنداق دېگەنكى، ھېچكىم ئۆزىنىڭ نادانلىقىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ، بىرىكىم سۆزلەۋاتقاندا گېپى تۈگىمەي تۇرۇپلا قوشۇق سېلىپ گېپىنى بۆلۈۋېتىش ئەڭ چوڭ نادانلىق. بالام، سۆزلەشنىلا بىلىپ، باشقىلارنىڭ سۆزىگە ئېتىبار قىلماسلىق يامان ئەخلاقسىزلىق. بىلىسەڭ، ئاڭلاش سۆزلەشكە قارىغاندا ساڭا كۆپرەك نەرسە بېرىدۇ. ئۇ ساڭا قەدىر - قىممەت بېرىدۇ، سۆزدە يېڭىلىنىشىپ قېلىشتىن ساقلايدۇ، باشقىلارنىڭ سۆزلىرىدىن ئېرىشىدىغان مەنپەئەتتىن بەھرىسىز قويمايدۇ.

بالام، بىلىدىغان نەرسىلىرىڭ بولسا كىشىلەردىن يوشۇرما. بىلمەيدىغان ئىشلار ھەققىدە گەپ بولغاندا ئېغىز ئاچما. ئۆزۈڭگە روشەن بولغان چۈشەنچىلەر ھەققىدە پىكىر قىل. سەن ئۈچۈن غۇۋا نەرسىلەر توغرىسىدا گەپ بولغاندا تىلىڭنى تارت. بالام، باشقىلار بىلەن سۆھبەتلەشكەندە، ئۇلارنىڭ تىلىغا، تىلىدا ئىپادىلىنىۋاتقان مەنىگە قاراپ باھا بەرگىن، ھەرگىز ئۇلارنىڭ كىيىم - كېچىكىگە قاراپلا قارىغۇلارچە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چوقۇنما ياكى مەنىستەمەسلىك نەزەرى بىلەن قارىما. ھېكايە قىلىنىشىچە، گۈلۈغ ئالىم فارابى شامغا قىلغان بىر قېتىملىق سەپىرىدە، سەيپۇل دەۋلەنىڭ ① ئوردىسىغا قەدەم تەشرىپ قىپتۇ. بۇ چاغدا ياش پادىشاھنىڭ سارىيىغا توپلانغان مۆتىۋەرلەر ھەر خىل ئىلمىي مەسىلىلەر ئۈستىدە سۆھبەتلىشىۋاتقانكەن. ئۇلار ئۈستىگە تۈركىي كىيىم كىيگەن، پۈتتۈرۈلۈپ دەپ ئاتىلىدىغان ئۇچى ئۈچلۈك ئۆتۈك كىيگەن بۇ كىشىنى تونۇمايتتى. پادىشاھ بۇ ناتونۇش كىشىنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلغاندا، فارابى پادىشاھتىن «خالىغان جايدىمۇ ياكى بەلگىلەنگەن جايدىمۇ؟» دەپ سورىغان. سەيپۇل دەۋلە، خالىغان جايدا ئولتۇرۇڭ، دەپ ئىجازەت بەرگەن. فارابى كىشىلەر ئالدىدىن ئۆتۈپ، توپ - توغرا سەيپۇل دەۋلە يېنىدىكى بوش ئورۇنغا كېلىپ ئولتۇرغان. سەيپۇل دەۋلەنىڭ يېنىدىكى مۇھاپىزەتچى مەمەلىك ئۆزلىرى چۈشىنىدىغان ئايرىم بىر تىل بىلەن سەيپۇل دەۋلەگە «بۇ شەيخ ئەدەپسىزلىك قىلدى، مەن ئۇنىڭغا بىر قانچە سوئال قويۇپ كۆرەي، ئەگەر جاۋاب بېرەلمىسە، ئۇنىڭ جازاسىنى بېرىپ، ئوردىدىن قوغلاپ چىقىرايلى» دېگەن. فارابى بۇ تىلنى ياخشى بىلەتتى. شۇڭا، دەرھال: «ئەمىر ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋېلىڭ، ھەرقانداق ئىشقا پەقەت ئۇنىڭ ئاغىرىدىلا باھا بېرىش كېرەك» دېدۇ. سەيپۇل دەۋلە فارابىدىن «سىز بۇ تىلنى بىلەمسىز؟» دەپ سورىغاندا، فارابى «بىلىمەن» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن سۆھبەت باشلىنىپ كېتىپتۇ. ھەر خىل ئىلمىي تېمىلار ئولتۇرۇشقا قويۇلۇپتۇ. پەقەت فارابىلا بۇ مەسىلىلەرگە روشەن ئىزاھات بېرەلەپتۇ. سورۇن ئەھلى ئۇنىڭغا قايىل بولۇپتۇ. دېمەك، بالام، ئادەم ئۆزىگە ئىشەنچ قىلالىغاندىلا سۆھبەتكە سۆز قىستۇرۇشى، تۈمەن مەنىلەرنىڭ تۈگۈنىنى بىر سۆز بىلەن يېشىشى كېرەك. كۆپىنچە ئادەم ئۆزىنى ئادەتتە ئۈچۈد قەپىسىگە سولاپ قويۇپ ياشايدۇ. بىراق ئۇلارنىڭ كىملىرى بىلەن ئارىلىشىۋاتقانلىقى ۋە تىلىغا قاراپ، ئۇلارنىڭ قەلب

① سەيپۇل دەۋلە — شىمالىي سۈرىيە ھۆكۈمرانى، ھەمدە ئىسلام ئىلىمىنىڭ قۇرغۇچىسى، 943 - يىلى دەشەنقى پاتىخت قىلغان.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

گۆرنى ئېچىش مۇمكىن. كۈنلارنىڭ غىلاپقا قارماي پىچاققا قارا دېگىنى مانا شۇ. قاپنىڭ ئىچىدە بىگىزنى يوشۇرۇپ قالايمىسەن. قەلب ئۇيۇغى ياكىز تازىلاپ سۆزلىرىڭنى گۈزەل، چىرايلىق، قىسقا، مەنىلىك قىلغىن. تىل دېگەن قەلبنىڭ مېۋىسى، بالام.

(3) پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان سۆزلەش ئەدەبىي تەربىيىسىنىڭ يەنە بىر مەزمۇنى — بالىلارنى سىلىق، ئىلمىي، چىرايلىق گەپ قىلىشقا ئۆگىتىش، قوپال، سەت، تۇنۇرۇقسىز گەپ قىلىشتىن چەكلەشنى تەلپ قىلدۇ.

مەدەنىيەتلىك مىللەت بولۇشنىڭ بىر شەرتى كىشىلەردىن ئۆزئارا مۇئامىلە، مۇناسىۋەت قىلغاندا ناھايىتى ئىلمىي، سىلىق، خۇشخوي، ئوچۇق - يورۇق بولۇشنى تەلپ قىلدۇ. ھە دېگەندە توۋلاپ - ۋارقىراش، كىچىككىنە ئىش ئۈچۈن ئېغىزىغا ئەسكى تىللارنى ئېلىپ باشقىلارنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىش، قوپاللىق، تېرىككەكلىك ۋە قىزىل ئۆپكەلىك قىلىش مەدەنىيەتسىزلىك، ياۋايىلىقنىڭ بەلگىسى بولۇپ قالدۇ. ھازىرقى ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە مەدەنىيەتلىك ئىلمىي ئادەملەرمۇ خېلى بار، لېكىن قوپال، تولك، ئۆكتەم، ھاياسىز ئادەملەرمۇ ناھايىتى كۆپ. ئۇلارنىڭ بەزى قىلىقلىرى، ئېغىزىدىن چىقۇۋاتقان ئەسكى گەپ ئادەمنى سەسكەندۈرىدۇ. بۇنداق بولۇشنىڭ سەۋەبى نېمە؟ بىزنىڭ كۆزىتىشىمىزگە قارىغاندا، بىرىنچىدىن، تەربىيەلىنمىگەن قارا قورساق كىشىلەردە مۇنداق يامان ئادەت كۆپرەك ئىكەن. ئىككىنچىدىن، ئائىلىسىدىكى يامان ئادەت پەرزەنتلەرگە يۇققانكەن. بەزى ئائىلىلەردە ئاتا-ئانىلار ئەسەبىيەشكەندەكلا ھەرقاچان چالۋاچاق تۇرىدىكەن، بالىلىرىنى ئەسكى تىللار بىلەن تىللايدىكەن، ياخشى، سىلىق گەپ قىلىمۇ بولىدىغان يەرگە ئورۇنسىز ھالدا شۇنداق قوپاللىق بىلەن مۇئامىلە قىلىدىكەن. ئائىلىدىكى مۇنداق كەيپىيات بارا - بارا يىللىرىغا سىڭىپ ئادەت كۈچىگە ئايلىنىپ قالغان. ئۈچىنچىدىن، جەمئىيەتنىڭ ئومۇمىي كەيپىياتىدىكى ئاشۇنداق ناچار ئادەتلەر بارا - بارا ئومۇملىشىپ قالغان. يوشۇرماي ئېيتىش كېرەككى، ھەربىر يۇرتتا ھازىر مەلۇم ئەسكى تىل «ئەسالامۇ ئەلەيكۈم» دېگەن ھۆرمەتلىك سالىمىمىزنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئورنىنى ئىگىلەپ كەتكەن، « ھەي سولامچى ياخشىمۇسەن، » « ھەي جالابنىڭ بالىسى نەگە باردىڭ » دېگەندەك. مەن ئوقۇۋاتقان چېخىمدا بىر ساۋاقداشلىقىم بار ئىدى، ئۇ ھەر بىر گەپنى قىلسا «جالابنىڭ بالىسى» دېگەن گەپنى قىلاتتى. بىر كۈنى مېنىمۇ شۇنداق دېدى. مەن يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئۇنى ئۇرۇپ قويدۇم. كېيىن باشقىلار يىغىلىپ كەتتى. ئۇ دەيدۇكى: بىز ئەڭ يېقىن كىشىلىرىمىزنى شۇنداق دەيمىز. دېمەك، بىز ئۆزىمىز دەۋاتقان گەپنىڭ نېمە ئىكەنلىكى، ئۇنىڭ باشقىلارغا قانداق تەسىر بېرىدىغانلىقىنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلىپ قويغان. بۇ جەھەتتە ئاتا-ئانىلار ئۆزىمىزگىمۇ قاتتىق تەلەپ قويۇشىمىز، پەرزەنتلەرگىمۇ ياخشى نەسىھەت قىلىپ تۇرۇشىمىز لازىم.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، سىلىق، ياخشى، گۈزەل سۆزلۈك بول. تىل دېگەن ياخشى، چىرايلىق سۆزلەش ئۈچۈن بېرىلگەن. ئادەمنىڭ ئەڭ ئېسىل ئەزاسى تىل بىلەن قەلب، بۇ گۆھەرنى ئەسكى، ناچار، قوپال سۆزلەرنى قىلىپ بۇلغىساڭ، گۆھەرنى نىجاسەتكە ئاتقان دەك ئىش بولمايدۇ. دانالار، «ئاغزىغا كەلگەننى دېمەك ناداننىڭ ئىشى، ئالدىغا كەلگەننى يېمەك ھايۋاننىڭ ئىشى» (نەۋائىي) دېگەن. قوپال مۇئامىلە دېگەن ئوچۇق قەلبلەرنى تاقاپ قۇلۇپ سالىدۇ. يۇمشاق سۆز تاشنى ئېزىپ يۇمشىتىدۇ. «تىل تىغى بىلەن گۇناھسىز ئادەمگە ئازار بېرىش ساغلام قان تومۇرغا نەشتەر ئۇرۇپ ئابۇت قىلغانغا ئوخشاش» (نەۋائىي). بولسا يىرىك سۆزگىمۇ يۇمشاق جاۋاب بېرىشكە ئادەتلىنكىن. ئۇ چاغدا باشقىلار سېنى ئەقىللىق، مەدەنىيەتلىك ھېسابلايدۇ، قارشى تەرەپنى ئەدەپسىزلىك، مەدەنىيەتسىزلىكتە ئەيىبلەيدۇ. ھەرقانداق سۆزنى قىلغاندا مەقسەتلىك، نىشانلىق قىلىپ دەل جايىغا تەڭكۈزگىن. سۆزۈڭگە ھەردائىم ھېزى بول، ئۇ نەدىن چىقتى، نەگە بارىدۇ بىلىپ، ئويلاپ ئاندىن سۆزلە. سۆزنىڭ قانچىلىكىنى دېيىش، قانچىلىكىنى دېمەسلىك، نېمىنى دېيىش، نېمىنى دېمەسلىك كېرەكلىكى ھەققىدە ئەقىل بىلەن ئويىدان كېڭەشكىن. تىل دېگەن ئەقىلدىن چىققىنى ياخشى. سۆز خەزىنىسىدىن ياخشى سۆزمۇ چىقىدۇ، يامان سۆزمۇ چىقىدۇ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

زەھەرلىك سۆزمۇ چىقىدۇ، شېرىن سۆزمۇ چىقىدۇ. بۇلارنى ئوبدان بايقاپ تىل ئاچساڭ، قەلب دېڭىزىدىن راستچىللىق، ھەققانىيلىق، توغرىلىق، پاكلىق ۋە ئادالەت ئۈنچىلىرىنى ياغدۇرساڭ، ئۇنىڭ پايدىسى مۆلچەرلىگۈسىز. ئەقىل بىلەن ئېيتىلغان سۆزنىڭ ھىممىتى بىلەن ئەڭ تۆۋەن يەردە تۇرغان كىشى ئىززەت قولى بىلەن كۆتۈرۈلۈپ ھۆرمەت تۈرىگە ئېرىشىدۇ.

بالام، قۇرۇق چۇقان - سۈرەن، ۋارقىراپ - چارقىراشلار بىلەن ھېچ ئىشنى ھەل قىلغىلى بولمايدۇ، بەلكى ئىشلىرىڭنى تېخىمۇ چېگىشلەشتۈرۈپ قويدۇ. شۇڭا، ئاقىللار دېگەنكى: تاتلىق سۆزلۈك سويار دۈشمەن بوستىنى، قوپال سۆزلۈك دۈشمەن قىلار دوستىنى. قوپاللىق خۇددى قىغىرلىقتەك روھىي مېيىپلىقنىڭ ئالامىتى بالام. ئۇنداق ئادەت ئىززەت - ھۆرمىتىڭنى يەرگە ئۇرىدۇ. ئەگەر ئىشەنمىسەڭ قوپال، يىرىك سۆزلۈك ئادەملەرنىڭ ساخا قىلغان مۇئامىلىسىگە قاراپ باق، بولمىسا قوپاللىق قىلغان ۋاقىتتىڭدا ئەينەككە قاراپ باققىن، مېنىڭ نەزەرىمدە قوپال، يىرىك تىللىق، چېچىلغاق ئادەم نېرۋىسىدىن يېرىم كەتكەن ئادەمدۇر.

بالام، تىلدىكى قوپاللىقنىڭ يەنە بىرى، ئورۇنسىز سوئالدىر. ئورۇنسىز سوئالمۇ قوپال جاۋابقا سەۋەب بولىدۇ. كىشىلىك مۇناسىۋەت دېگەن ئەكس ساداغا ئوخشايدۇ. سەن باشقىلارغا قانداق مۇئامىلە قىلساڭ شۇنداق جاۋابقا ئېرىشىسەن. ھېكايەتلەردە ئېيتىلىشىچە: بىر جوھۇت يەنە بىر مۇسۇلمان بىلەن سۆز تالىشىپ قاپتۇ. مۇسۇلمان دەپتۈكى: «ئەگەر بۇ نەرسەدىن جالىق كۆرۈلسە جوھۇت بولۇپ ئۆلەي.» شۇ چاغدا جوھۇتتۇ ئاچچىق بىلەن «ئەگەر سۆزۈم يالغان بولسا، (تەۋرات) بىلەن قەسەمكى، سەندەك بىر مۇسۇلمان بولۇپ كېتەي.» دېمەك، باشقىلارنىڭ زىتىغا تەگسەڭ، سەنمۇ ئاچچىق تىل ئاڭلايسەن. سەن باشقىلاردىن بىزار بولساڭ، باشقىلار سەندىن يۈز ھەسسە بىزار بولۇشى مۇمكىن. سەن باشقىلارنى مەنسىتمىسەڭ باشقىلارمۇ سېنى مەنسىتمەيدۇ. ھېكايە قىلىنىشىچە: بىر تۇتى قوشنى قاغا بىلەن بىر قەپەسكە سولاپ قويغانىكەن. تۇتى قاغىنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يېقىمىسىز كۆرۈنۈشىدىن يىرگىنىپ شۇنداق دەپتۇ: «بۇنىڭ تەلەتى نېمىدېگەن سەت، قىياپىتى نېمىدېگەن خۇنۇك، تۇرقى نېمىدېگەن يىرگىنچلىك، قىلىقى نېمىدېگەن ئەسكى! ئەي جۇدالىق قاغىسى، كاشكى ئارسىز ئىككى مەشرىق ئارىلىقىدەك يىراق بولۇپ قالسىچۇ!» شۇنىسى قىزىشكى، قاغىمۇ تۇتى بىلەن بىللە بولۇپ قالغانلىقىغا جېنىدىن بىزار بولۇپ خاپىچىلىقتا قالغان. ئۇمۇ «لاھەۋلە»^① ئوقۇپ، پەلەكنىڭ تەنۇر چۆرگىلىگەنلىكىدىن نالىغان ۋە مەيۈسلۈك قولىنى بىر - بىرىگە سۈركەپ مۇنداق دېگەن: «بۇ نېمىدېگەن شور پېشانىلىق، نېمىدېگەن تەلىسى پەسلىك، نېمىدېگەن تۇراقسىز كۈنلەر! مەن باشقا قاغىلار بىلەن بىللە باغنىنىڭ تاملىرىدا سۆلەت بىلەن يۈرگەن بولسام، ئۆزۈمنىڭ قەدىر - قىممىتىگە لايىق بىر ئىش بولمامتى! مەن نېمە گۇناھ قىلغان بولغىنىتتىم. ئۇنىڭ جازاسى ئۇچۇن تەقدىر مېنى ئاشۇنداق بىر مەنەنچى، ئەخمەق، ۋالاقىتەككۈر ئائەھلىنىڭ سۆھبىتىگە كىرگۈزۈپ قويۇپ، مۇشۇنداق بالا - قازا رەنجىگە گىرىپتار قىلدى!

سۈرتىنىڭ بولسا، تامنىڭ قېشىدا،
ھېچ كىشى كەلمەي، ئارقىغا يانار.
جەننەتتە بولسا گەر تۇرار جايىڭ،
كىشى دوزاقنى قىلار ئىختىيار.

بالام، قوپاللىقنىڭ يەنە بىرى، باشقىلارنىڭ ئەيىبىنى ۋە لەقىمىنى ئاتاىپ گەپ قىلىشتۇر. «ساقنى تاز دېسە كۈلگىسى كېلۇر، تازنى تاز دېسە ئۆلگىسى كېلۇر» دېگەن گەپ بار. باشقىلارنىڭ ئەزان توۋلاپ قويغان ئىسمىنى تولۇق ئاتاىپ چاقىرساڭ يېقىنلىق ئىپادە قىلغان بولمىسەن. لەقىمىنى ئاتاىپ ھاقارەت قىلساڭ قەلبىگە داغ سالمىسەن. ھەتتا دۈشمىنىڭ بولمىسىمۇ توغرا سۆز بىلەن گەپ قىل، قوپال، يىرىك سۆز قىلما.

① لاھەۋلە — بۇ يەردە خۇدا مېنى قۇتقۇزغىن دېگەن مەنىدە.

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

قوپاللىقنىڭ ئاجىزلىقىنى ئاشكارىلاپ قويدۇ. كۈنلارنىڭ بىر ئەقىدىسى باركى، «يۇمشاق قۇرت قاتتىق ياغاچنى يەيدۇ.» ھەرقانچە ئۇرۇش - تالاش قىلىپ قالساڭمۇ تىل - ھاقارەت ئىشلەتمە. كىشىنىڭ ئەيىبىنى دېمە. بۇ سېنى زەئىپ - بىچارە ھالغا چۈشۈرۈپ قويدۇ.

بالام، ھەرقانداق سۆزنى دېگەندە ئېھتىيات بىلەن سۆزلىگىن. «ئېغىزدىن چىققان سۆز ئورنىدىن چاچرىغان كۆز» دېگەن گەپ بار. سۆز دېگەن ئاتقان ئوققا ئوخشاش قايتۇرۇۋېلىش مۇشكۈل. «زۇۋانغا كەلدى زىيانغا كەلدى» دېگەن مەسەل بار. ئورۇنلۇق سۆز نۇرغۇن گىرەلەرنى ئېچىمىۋېتىدۇ، ئورۇنسىز سۆز قىلغۇچى ئېغىر زەنجىرگە باغلىنىدۇ. ئاڭلىغانىدىكى، بەدەنگە جان كىرگۈزىدىغان سۆزمۇ بار، ئېيتقۇچىنىڭ بېشىنى شامالغا سۈرۈپىدىغان سۆزمۇ بار. ھېكايە قىلىمىتۇرلەركى: بىر پادىشاھ چۈشە، ئوتتۇز ئىككى تال چىشى پۈتۈنلەي تۆكۈلۈپ كېتىپ چۈشەپ قاپتۇ. بۇ چۈشنى مۇنەججىم - تەبىرىچىلەرگە ئۇرۇنگەنكەن. بىر مۇنەججىم ناھايىتى قوپاللىق بىلەن: «ئالسىلىرى، پۈتۈن ئۇرۇق - تۇغقانلىرى سىلىدىن بۇرۇن ئۆلۈپ كېتىدىكەن» دەپ تەبىر بېرىپتۇ. بۇنىڭدىن قاتتىق غەزەپلەنگەن شاھ بۇ مۇنەججىمنى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىپتۇ. يەنە بىر مۇنەججىم بۇ چۈشكە مۇنداق تەبىر بېرىپتۇ: «ئالسىلىرى، سىلى پۈتۈن ئۇرۇق - تۇغقانلىرىدىن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدىكەنلا.» بۇ تەبىر شاھقا ماقۇل كەپتۇ ۋە نۇرغۇن مۇكاپات بېرىپتۇ.

كۆردۈڭمۇ، ھەر ئىككى تەبىرنىڭ چىقارغان خۇلاسىسى ئەمەلىيەتتە ئوخشاش. لېكىن گەپنى ئورۇنلۇق قىلالماي، قوپال تىل ئىشلەتكىنى ئۈچۈن بىرى بېشىنى بەردى، يەنە بىرى، ئەقىل بىلەن گەپكە ماھارەت لىباسىنى كىيىدۈرگەنلىكى ئۈچۈن مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

بالام، يەنە شۇنىڭغىمۇ دىققەت قىلغىنكى، سۆزلىگەندە ھايى بىلەن سۆزلىگىن. ئادەمگە ھايىسىزلىق بەك ئەيىبتۇر، دېدىم دەپ ھەممە گەپنى ئوچۇق دېيىشكە بولمايدۇ ھەم ھەممە ئەزانى تىلغا ئېلىۋېرىش تېخىمۇ يارىمايدۇ. قىز - ئوغۇللار ئارىسىدا دەيدىغان گەپمۇ بولىدۇ، دېمەيدىغان گەپمۇ بولىدۇ. چوڭلارنىڭ ئارىسىدا دەيدىغان گەپمۇ بولىدۇ، دېمەيدىغان

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

گەپمۇ بولمىدۇ. ھەرقانداق سورۇندا ھايا بىلەن سۆزلىگۈلۈك، ھايا بىلەن ئىنسان قاتارىدا سەن، ھايا كۆتۈرۈلسە ھايۋان سانلىسى، ھەتتا كىشىلەر بىلەن ئۇرۇشۇپ قالساڭمۇ ئەتراپىڭغا بېقىپ ھايا بىلەن تىل يارىغىن. باشقىلارنىڭ ھاياسىزلىقىدىن ئىبەرەت ئالغىن. ھاياسىز ئادەم كىشىلەرگە ئەڭ سەت كۆرۈنىدۇ. ئەگەر ھاياسىزلىقنىڭ سورۇنىغا كىرىپ قالىغۇدەك بولساڭ ئۆزۈڭنى ئېلىپ قاچ، بولمىسا كۆڭلۈڭنى غەش قىلىۋالسىن. ھايا پەردىسى كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن يەردە ئەدەپ - قائىدىگە ئورۇن قالمايدۇ. ئۇيغۇرلاردا «ھايا يوق يەردە ئىمان يوق» دېگەن گەپ بارغۇ. ھاياسىز ئادەم ئەڭ پەزىلەتسىز ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا، ئادان، پەزىلەتسىز ئادەملەر بىلەن ئۇرۇشۇپ قالما. ئۇرۇشساڭ ھەرگىز ئۇلاردىن ھايا كۈتمە. شۇڭا، مەھمۇد قەشقەرى بۇيىمىز شۇنداق ئاگاھلاندۇرغانكى: «ياۋاش بىلەن ئۇرۇش، يۈزسىز بىلەن ئېيتىشما؛ ياۋاش ئېغىرىڭنى كۆتۈرىدۇ، يۈزسىز بولسا سېنى شەرمەندە قىلىدۇ.»^①

پەرزەنتلەرگە يەنە شۇنى ئەسكەرتىشىڭلار كېرەككى، ھەزىل - چاقچاق بار يەردە ھايا كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ. ئۇيغۇرلاردا «چاقچاقنىڭ ئاخىرى چاقچاق» دېگەن گەپ بار، بالام، ھەرقانداق ھەزىل - چاقچاق يوللۇق، ئوتتۇرا ھال بولغىنى ياخشى، قوپال، يىرىك، ئەپسانە چاقچاق ئادەمنى ھاڭغا سۆرەيدۇ. ئەگەر ئويۇنغا چاقچاق قىلماق بولساڭ، گۈزەل، چىرايلىق سۆزلەر بىلەن كىشىلەرنىڭ كۆڭلىگە ئارام بېرىدىغان، دىلنى يېشىدىغان چاقچاقلارنى قىل، قىزىق لەتىپىلەرنى سۆزلە، ھەرگىز ئەپسانە، قوپال، ھاياسىز لەتىپىلەرنى سۆزلەپ كىشىلەرنى كۈلدۈرمەن دەپمە. پەقەت چىرايلىق گەپلەر بىلەن باشقىلارنى ئۆزىگە تارتىشقا قۇربى يەتمىگەن كىشىلەر ئاشۇنداق ھاياسىز چاقچاق بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. ھاياسىز چاقچاق قىلىدىغان ئادەم يۈزسىز بولىدۇ. شۇڭا، ئۇنداق ئادەملەردىن ئۆزۈڭنى تارتىمىڭ لازىم. ئەگەر قۇربىتىڭ يەتسە كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى رام قىلىپ ئوۋلىيالىغۇدەك گۈزەل چاقچاقلارنى قىل. ھەزرىتى مۇھەممەد

① «تۈركىي تىللار دىۋانى»، I توم، 296 - بەت.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئەلەيھىسسالام بەزى چاغلاردا ساھابىلەرگە ھەق سۆزلەر بىلەن چاقچاق قىلاتتى ۋە لەتىپە سۆزلەيتتى. رىۋايەت قىلىنىشىچە، ھەزرىتى ئائىشەنىڭ ئۆيىدە بىر قېرى خوتۇن بار ئىدى. بىر كۈنى ئۇ قېرى خوتۇن: «يا رەسۇلۇللا، ماڭا شاپائەت قىلسىلا، ئاللاتائالا مېنى جەننەتكە كىرگۈزسۇن» دېدى. ھەزرىتى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «قېرى خوتۇنلار جەننەتكە كىرمەيدۇ» دېدى. بىچارە قېرى يىغلاپ تاشلىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۈلۈپ تۇرۇپ: «ھەي موماي، كۆڭلىڭنى بۇزماڭ، مېنىڭ سۆزۈم ھەق سۆزدۇر، يالغان ئەمەس. قىيامەت كۈنى بارلىق خەلق مەيلى ياش، مەيلى قېرى بولسۇن، گۆردىن تىرىلىپ قوپقاندا ھەممىسى ياشلىق، يىگىتلىك ھالىتىدە قوپار، تەڭرى بەندىلىرىنى جەننەتكە كىرگۈزگەندە ياش، يىگىتلىك ھالىتىدە كىرگۈزەر» دېدى.

ئوغلۇم، لەتىپە - چاقچاق قىلساڭ، چاقچاقنى چۈشىنەلەيدىغان، چاقچىقىڭغا يولىدا چاقچاق قايتۇرالايدىغان كىشىلەر بىلەن قىل. چۈنكى چاقچاق دېگەنمۇ ئەقىل - پاراسەت بىلەن بولىدۇ. نادان ئادەملەر چاقچاقنىڭ قەدەر - قىممىتىنى بىلمەيدۇ ھەم چۈشەنمەي ساڭا تىل سالىدۇ. چاقچاق قىلغاندا باشقىلارنىڭ ئەيىبىنى شىبە كەلتۈرۈپ قىلما، بۇ چاقچاق ئەمەس، باشقىلارغا قىلغان ھاقارەت بولىدۇ. بالام، ساق ئادەمنىڭ مەست بىلەن چاقچاقلىشىشى تولىمۇ كۈلكىلىك ھال. ئاقىل بولساڭ ھەرگىز مەست ئادەم بىلەن گەپ تالاشما ھەم چاقچاقلاشما.

توققۇزىنچى باب پاك قەلبلىك بولۇشقا يېتەكلەش تەربىيىسى

ھالال ئادەمنىڭ تەمگە بېرىلمەيدىغان ئېسىل ئادىتى
مۇتەپەلەرنى ھەمىشە دەككە - دۈككە سالغىنى سالغان.
— ژ. ژ. روسو

پەرزەنتلەردە ياخشى ئىنسانىي خاراكتېر يېتىلدۈرۈش، ئاجىز، زەئىپ خاراكتېرلىك بولۇپ قالماسلىقىغا كاپالەتلىك قىلىشنىڭ يەنە بىر مۇھىم شەرتى — پەرزەنتلەرنىڭ ئاليجاناب، پاك قەلبلىك ئادەم بولۇپ يېتىشىپ چىقىشىغا بولغان يېتەكچىلىكنىڭ توغرا ۋە ئىلمىي بولۇشىغا باغلىق. بۇ نۇقتىدا پەرزەنتلەرنى ئۆز مەبلىگە قويۇپ بەرسە كۆپ ھاللاردا تۇتۇرۇقسىز خاراكتېر يېتىلدۈرۈۋالىدۇ. بۇ جەھەتتە ئاتا - ئانىلار مۇنداق ئۈچ نۇقتىغا دىققەت قىلىشى كېرەك:

1. پەرزەنتلەردە ھەققانىيلىق تۇيغۇسىنى يېتىلدۈرۈش

ھەقىقەت — ئېتىقاد ۋە ئۇمىدلىرىمىزنىڭ مەنبەسى؛ ھەقىقەت ھەرقانداق مۇساپىگە پەسەنت قىلمايدۇ. ئۇنى ھېچبىر چېگرا توختىتالمايدۇ.

— ئا. بارىيۇس

بالىلارنىڭ مىجەز - خاراكتېرى ئوخشىمايدۇ. بەزى بالىلار كىچىكىدىن باشلاپلا بەزى يولسىزلىققا، ناھەقچىلىققا (ئۆزى ناھەق دەپ تونۇغان ئىشلارغا) چىدىمايدۇ. جاھىللىق بىلەن ئۆزىنىڭكىنى راست قىلىشقا

تۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئۇرۇندۇ. بەزى بالىلار گولراق بولىدۇ. ئازراق ئالدىسىلا ئوڭاي ئەل بولۇپ كېتىدۇ. بۇ خىل ئوخشاشمىغان ئالاھىدىلىكنى كىشىلەر ئالدىنقىسىنى يامان خاراكتېرگە، كېيىنكىسىنى ياخشى خاراكتېرگە جورۇيدۇ. بىلىش كېرەككى، بالىلاردىكى يۇقىرىقىدەك ئوخشاشمىغان ئالاھىدىلىك ھەرگىز خاراكتېر ئەمەس، بەلكى ئۇ بالىلارنىڭ ئۆزىگە خاس مىجەزى، ئەمما بۇ خىل مىجەز تەرەققىي قىلىپ كېيىن مۇكەممەل خاراكتېرنى شەكىللەندۈرۈشنىڭ مۇھىم بىر ئاساسى بولۇپ قالىدۇ. ئەسلىدىن ئالغاندا، بالىلاردىكى جاھىللىقنىڭمۇ ئىجابىي تەرىپى ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ. ئۇ ئىلمىي پەرۋىش قىلىش پۇرسىتىگە ئېرىشەلمەس، ھەق-ناھەق، ياخشى - ياماننى توغرا پەرق ئېتەلمەس، تۇرمۇشنى، ھاياتىنى ياخشى چۈشەنسە كۈچلۈك خاراكتېرگە ئايلىنىدۇ. بىزنىڭچە، نادان ئادەمنىڭ مۇكەممەل خاراكتېرى بولۇشى ناتايىن. شۇڭا، بۇ مەسىلىدە بەرزەنتلەرنىڭ نېمىنىڭ ھەق، نېمىنىڭ ناھەق ئىكەنلىكىنى بىلىشى ئاساسىي مەسىلە ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى بەرزەنتلەر ئۆزى ھەق - ناھەق دەپ قارىغان ئىشتا ئۆزىنى قانداق تۇتۇشى ۋە ئۇنىڭغا قانداق مۇئامىلە ۋە مۇناسىۋەتتە بولۇشى ئىنتايىن مۇھىم. شۇڭا، بالىلارغا بۇ نۇقتىدا شۇنداق تەلپ قويۇش كېرەككى، ھەتتا سىزنىڭ خاتا، ناھەق بولىدىغان بولسا، جۈرئەتلىك ھالدا ئىنكار قىلالايدىغان، ئەگەر سىزنىڭ دۈشمىنىڭىزنىڭ ھەق بولىدىغان بولسا، ئۇنى قوللىيالايدىغان بولسۇن. ئۇلارنى يەنە ھەرقانداق جايدا، ھەرقانداق بىر ئىشتا ناھەقچىلىقلارغا دۇچ كەلگەن چاغدا دەرھال كۆكرەك كېرىپ چىقىپ، ئادالەتسىزلىك ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا ئىلھاملاندۇرۇش كېرەك.

بەرزەنتلەردە ئوخشاشمىغان ئىندىۋىدۇئال پىسخىك ئالاھىدىلىك بولىدۇ. بەزى بالىلارنىڭ ھەققانىيەت تۇيغۇسى بەك كۈچلۈك، ئۇلار ناھەقچىلىققا قەتئىي چىدىمايدۇ، ئۆزى ياكى ساۋاقداشلىرى ناھەقچىلىققا ئۇچرىسا دەرھال ئوتتۇرىغا چىقىپ ئۆزىنىڭ نارازىلىقىنى ئىپادىلەيدۇ، ھەتتا بەزى بالىلار بۇنداق چاغدا ھەرقانداق سالا - سۈلھىگە پىسەنت قىلمايدۇ. يەنە بىر قىسىم بالىلار بار. ھەرقانچە ناھەقچىلىققا ئۇچرىسىمۇ ئىنكاس

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىلدۈرمەيدۇ ياكى سۈكۈتتە تۇرۇشقا ئۆزىنى مەجبۇرلايدۇ، جەمئىيەتتە دۇچ كەلگەن ناھەقچىلىقلارغا بىپەرۋا قارايدۇ ياكى كارى بولماسلىق پوزىتسىيىسىنى تۇتىدۇ. بۇ خىل ئەھۋالنى بەزى ئاتا - ئانىلار بالىلارنىڭ ئېغىر - بېسىقلىقى ياكى يەڭگىلتەكلىكىگە مۇناسىۋەتلىك دەپ قارايدۇ. بۇ قاراش خاتا. ھەق - ناھەق مەسىلىسىگە نىسبەتەن تۇتقان مۇئامىلە ۋە مۇناسىۋەتتە ھەرگىز مەجەزىدىكى ئېغىر - بېسىقلىق ياكى يەڭگىلتەكلىكىنى ئۆلچەم قىلمايمىز. بۇنى بىز خاراكتېرنىڭ كۈچلۈك - ئاجىزلىقى تەرەپتىن باھالايمىز. بەزى ئاتا - ئانىلار نۇرغۇن پرىنسىپاللىق مەسىلىلەردە پەرزەنتىنى ئىنتايىن قاتتىق باسدۇ، پەرزەنتلەرگە قەتئىي ئىتائەتەن بولۇش، شەرتسىز بويسۇنۇش، بۇيرۇقنىغا ئىنكاس قايتۇرماسلىق، خىلاپلىق قىلماسلىق تەلىپىنى قويدۇ. چوڭلارنىڭ، باشلىقلارنىڭ، مۇئەللىملەرنىڭ سۆزلىرىنى چوقۇم ئاڭلاش، نېمە دېسە شۇنىڭغا ئەمەل قىلىشقا ئۈندەيدۇ. پەرزەنتلەردە قارشىلىق ئىپادىسى كۆرۈلۈپ قالسا ئۇرىدۇ. بۇ خىل ئۇسۇل پەرزەنتلەرنى سېپى ئۆزىدىن ماشىنا ئادەمگە ئايلاندۇرۇپ قويۇشقا ئېلىپ بارىدۇ. بۇ ئىنتايىن خەتەرلىك ئەھۋال. ئالگېرى دانتى ھەق - ناھەق تۇيغۇسى ئاجىز، خاراكتېرسىز كىشىلەر ھەققىدە مۇنداق دېگەن: «دوزاخنىڭ ئەڭ دەھشەتلىك جايلىرى بۈيۈك مەنۋىلىكىنى سىنايدىغان مىنۇتلاردا بىتەرەپ تۇرىدىغان ئادەملەرگە قالدۇرۇلغان.» شۇنى بىلىش كېرەككى، يامانلىققا، ناھەقچىلىققا قارشى تۇرۇشقا جۈرئەت قىلالايدىغان بالىلاردا خاراكتېر مۇ يوق، ئېتىقاد مۇ يوق، ئۆزىمۇ يوق.

2. پەرزەنتلەر قەلبىدە پاك ۋە مۇستەھكەم ۋىجدان - غۇرۇر يېتىلدۈرۈش

ۋىجدان — ئادەملەر ھاياتىنىڭ ئادىل رەھناماسىدۇر.

— ل. تولستوي

ۋىجدان ئىنسان مەنۋىيىتىنىڭ بىخۇبار بۇلقى، ئەقىلنىڭ ئادىل

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سودىيىسى، پاك ۋۇجۇدنىڭ مۇستەھكەم قەسىرى. پەرزەنت بۇ دۇنياغا كۆز ئاچقاندا قەلب بېتى خۇددى ئاق قەغەزگە ئوخشاش تازا ۋە قۇرۇق بولىدۇ. بالىلار تۇرمۇشقا ئارىلىشىش داۋامىدا ياخشىلىق - يامانلىق، ھەق-ناھەق، توغرىلىق - خاتالىق، ئاق كۆڭۈللۈك - قارا كۆڭۈللۈك قاتارلىق ئىجابىي ۋە سەلبىي ئامىللار بىلەن ئۇچرىشىدۇ. بۇ ئۇچرىشىش بالىلارنىڭ قەلب بېتىگە تۈرلۈك تۈمەن سوئال بەلگىلىرىنى قويىدۇ. بالىلار كىشىلىك ھاياتنىڭ تارازىسىدا تارتىلىشقا باشلايدۇ. شۇنىڭغا ئەگىشىپ ۋىجدان قەسىرىگە خىرىس قىلىدىغان مەنپەئەت مۇناسىۋىتى ئارىسىدا تېنەشكە باشلايدۇ، دەل مۇشۇنداق نازۇك پەيتتە تۇرغاندا ئىككىنچى تەرەپتىن كەلگەن ئىجابىي ۋە سەلبىي تەسىر، توغرا يېتەكلەش ياكى خاتا يېتەكلەش پەرزەنتلەرنىڭ ۋىجدانلىق ياكى ۋىجدانسىز ئادەم بولۇپ چىقىشىغا ناھايىتى چوڭقۇر تەسىر كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل ھالەت چوڭ ئىشلاردا بولسۇن، ئادەتتىكى كىچىك ئىشلاردا بولسۇن ئىنتايىن روشەن ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. ئاشۇنداق پەيتلەردە ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ پاك قەلبىگە ھۆرمەت قىلىشى، ئۇلارنىڭ توغرا تاللىشىنى قوللىشى كېرەك. ھەرگىزمۇ كىچىككىنە پايىدا - مەنپەئەت ئۈچۈن بالىلارنىڭ پاك، ئالىيىجانلىق يوشۇرۇنغان قەلبىگە زەربە بېرىپ، بېسىم ئىشلىتىپ پاك قەلبىنى بۇلغاشقا ئىشتىراك قىلىشقا بولمايدۇ. پەرزەنتلەرنىڭ ئۆز نەپسىگە چوڭ تارتىپ، باشقىلارغا قارا چاپلىشىغا ياكى ئۆزىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن يالغان سۆزلىشىگە يول قويۇشقىمۇ بولمايدۇ. ئەگەر ئاشۇنداق ئىشلار سادىر بولۇپ قالغۇدەك بولسا دەرھال نەسىھەت قىلىپ، بۇ خىل ئىللەتنىڭ ئىنتايىن يامان ئىش ئىكەنلىكىنى سەمىمىيلىك بىلەن تونۇتۇش كېرەك. بالىلار كىچىكىدىن باشلاپ راستنى راست دېسۇن، يالغاننى يالغان دېسۇن، مۇبادا پەرزەنتلەر ئاشۇنداق تەشەببۇسكارلىق بىلەن بالىلارچە سەمىمىيەتنى ئىپادىلەۋاتقان مەنۇتلاردا «ئۇنداق دېمە» دېگەن بىرەر شەپىنى بېرىش ئۈچۈن كۆز قىسىپ قالىشىڭىز، بالىلارنىڭ پاك، بىغۇبار قەلبىگە قىلغان چوڭ زىيانكەشلىك بولىدۇ.

ئۇيغۇرلاردا «ئىنساپ» (قانائەت) سۆزى بار. ئەگەر بىز بىر سېۋەت

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئالمىنى تۆت بالىنىڭ ئالدىغا قويساق، بالىلارنىڭ بىرى ئالمىدىن بىرنىلا ئېلىپ يېمىشكە باشلايدۇ. يەنە بىر بالا ئىككى قولغا ئىككىنى ئالىدۇ. يەنە بىرى، يانچۇقلىرىغا قاچىلاشقا باشلايدۇ. تۆتىنچىسى بولسا، سېۋىتى بىلەنلا كۆتۈرۈپ كېتىپ، باشقىلارغا بىرىنمۇ بەرمەسلىكىنى ئويلايدۇ. گەرچە بۇ ئىش ۋىجدان مەسلىسىگە ئاقالمىسىمۇ، بۇمۇ بالىلارنىڭ ئىندىۋىدۇئال خاراكتېرىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان ئاددىي ئىپادە. ئەگەر ئۈچىنچى بالا بىلەن تۆتىنچى بالىنىڭ نەپسانىيەتچىلىك، ئىنساپسىزلىق كەمچىلىكىنى تۈزىتىشكە ياردەم قىلمىغاندا، بارا - بارا ئۇ بالا ئىنساپ پەزىلىتىدىن مەھرۇم بولىدۇ، بۇ خىل ئۆزىنىلا ئويلاش، ئۆزىنىلا دېيىش تەرەققىي قىلىۋەرسە ئاخىرى نەپسانىيەتچىلىككە ئېلىپ بارىدۇ. نەپسانىيەتچىلىك ۋىجداننى بۇلغاپ، قەلبىنى قارا قىلىدىغان ئەڭ بىرگىنچىلىك خاراكتېر.

پەرزەنتلەرنى ۋىجدانغا خىلاپلىق قىلىشنى ھار ئالمايدىغان ۋە پاك قەلبىنى بۇلغاشقا ئۆگىتىدىغان يەنە بىر ئىلمەت، پەرزەنتلەرنىڭ تەمگە ئادەتلىنىپ قېلىشى. ئۇيغۇرلاردا «تەم ھارام» دېگەن گەپ بار، چۈنكى تەمە ئاخىرى بېرىپ ئادەمنىڭ ئۆزىنىمۇ ھارام قىلىدۇ. تەمگەرلىككە ئادەتلەنگەن بالىلاردا تۇراقلىق مەيدان، تۇراقلىق مەۋقە بولمايدۇ. ئۇنداق بالىلار كۆپىنچە باشقىلارنىڭ رايى بويىچە ئىش تۇتىدۇ. تەمگەر ئادەم قۇل ئادەم، قۇلنىڭ ئۆز ئەركى قولىدا بولمايدۇ. تەمدىن خالىي ئادەم پادىشاھقىمۇ بېشىنى ئەگمەيدۇ.

ھېكايەت

بىر دەرۋىش قاقاس بىر يەردە تەنھا ئولتۇراتتى. بىر پادىشاھ ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ قالدى. دەرۋىش: «مەنمۇ ئۆزۈمگە ئادەم، پادىشاھ بولسا ئۆزىگە، ئۇنىڭغا سالام قىلىش مېنىڭ قەرزىم ئەمەس، ئۇنىڭ پۇقرالارنىڭ بېشىنى سىيلاش قەرزى بار، دېگەن نىيەت بىلەن پادىشاھقا نەزەرمۇ سالماي بېشىنى سېلىپ ئولتۇرۇۋەردى. شاھ ئاچچىقلىنىپ: «جەندە كىيگەن بۇ بىر نېمىلەر خۇددى ھايۋانغا ئوخشايدۇ. ئۇلاردا ئادەمگەرچىلىك پەزىلىتى يوق!» دېدى.

گۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ۋەزىر ئۇ ئادەمنىڭ قېشىغا كېلىپ: «ھەي مەرد كىشى، يەر يۈزىنىڭ سۇلتانى يېنىڭدىن ئۆتسە نېمىشقا ئورنۇڭدىن تۇرۇپ تەزىم قىلمايسەن ۋە ئەدەپ - قائىدىلەرنى بەجا كەلتۈرمەيسەن؟» دېدى.

ھېلىقى ئادەم دېدى: «شاھقا ئېست، ئۇنىڭ ئىلتىپاتلىرىدىن كىم بەھرىمەن بولۇشنى ئۈمىد قىلسا، شۇ كىشىدىن خۇشامەت قىلىشنى كۈتسۇن، يەنە شۇنى بىلىپ قويسۇنكى، پادىشاھ دېگەن پۇقرالارنى ساقلاش ئۈچۈن مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ، پۇقرالار ھەرگىز پادىشاھقا ئىتائەت قىلىش ئۈچۈن ئەمەس.»

ف. ۋولتېرنىڭ مۇنداق بىر سۆزى بار: «ئادەملەر ئۆزلىرى ئادەت قىلىۋالغان ئىش - ھەرىكەتلەردىن ھېچ ۋاقىت ۋىجدان ئازابى ھېس قىلمايدۇ.» بۇ خۇددى دىۋانلىققا ئادەتلىنىپ قالغان ئادەم ھەرگىز ئۆزىنى ئەيىبكار سانمىغانغا، ئوغرىلىققا ئادەتلىنىپ قالغان ئادەم ئۇنى ۋىجدانسىزلىق دەپ قارىمىغانغا، مىڭلىغان ئادەملەرنىڭ جېنىغا زامىن بولغان ئادەملەرمۇ ۋىجدان ئازابى تارتىمىغانغا ئوخشاش بىر ئىش. چۈنكى ئۇلارنىڭ نومۇس ۋە ۋىجدان قورغىنى ئاللىبۇرۇن بۇزۇلغان، بۇ پاك قورغاندىن مەھرۇم بولغان ئادەم ئۆز كونتروللۇقىنى يوقاتقان، نېرۋىلاردىن مەھرۇم بولغان پالەچ ئادەمنىڭ دەل ئۆزى. بۇنىڭدىن شۇنى ھېس قىلىش كېرەككى، پەرزەنتلەرنىڭ يامان ئىشقا ئادەتلىنىپ قېلىشى، ۋىجدان، نومۇس قەسىرىنىڭ بۇلغىنىشى ئىنتايىن ئاسان. بىراق مۇستەھكەم ۋىجدان قەسىرىنى تۇرغۇزماق، ئۇنى ھەر خىل خەس - خەشەكلەردىن ئاسراش ئىنتايىن قىيىن ۋە مۇشكۈل.

ۋىجداننى بۇلغايدىغان ۋە سۇسلاشتۇرىدىغان نۇرغۇن ئامىللار بولسىمۇ، ئەڭ مۇھىم ئامىل مەنپەئەتپەرەسلىك بىلەن نەپسانىيەتچىلىك.

بەزى ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەردە تەمگەرلىك ئىلتىتىشنىڭ يېتىلىپ قېلىشىغا سەل قارايدۇ. دىققەت قىلىش كېرەككى، ئادەتتىكى گەپ - سۆزلەرمۇ پەرزەنتلەرنى تەمگەر قىلىپ قويدۇ. مەسىلەن، «مېنى ياخشى دېسەڭ پۇل بېرىمەن، مېنى ياخشى دېسەڭ ئۇ يەرگە ئاپىرىمەن، بۇ يەرگە ئاپىرىمەن»، «بالام، ئۇ دېگەن باشلىق، نېمە دېسە ماقۇل دېمىسەڭ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىشىغىغا توپا سالىسەن» دېگەنگە ئوخشاش سۆزلەر ئادەتتە ئويۇن - چاقچاق ۋە زۆرۈر تەۋسىيىلەردەك تۇرغىنى بىلەن، بۇ خىل ئەھۋاللارنىڭ تەكرارلىنىشىنى يالغاندا بارا - بارا تەمەگەرلىك ئادىتىنى شەكىللەندۈرۈپ قويدۇ. تەمە ئادەمدە ئىرادىنى سۇسلاشتۇرىدۇ، باشقىلار ۋىجدانىنى ھاقارەتلەۋاتسىمۇ ھار ئالمايدىغان، ئەكسىچە تېخىمۇ ئېگىلىپ باشقىلارنىڭ تاپىنىنى يالايدىغان قۇلچىلىققا ئادەتلەندۈرۈپ قويدۇ.

بۇ خىل يامان ئىللەتنىڭ تەرەققىي قىلىشى ئادەمدە ھەتتا مۇستەقىل پىكىر قىلىش، ھەقىقەتنى ياقلاش، قەتئىي بولۇش، غۇرۇرنى ھىمايە قىلىش ئادىتىگە چەك قويۇپ، باشقىلار نېمە دېسە ھە دەيدىغان، غۇرۇرى ھاقارەتلەنسۇمۇ سۈكۈت قىلىش، ھەقىقەت خورلىنىۋاتسىمۇ سۈكۈت قىلىش، ھاقارەت تەستىكىنى يەپ تۇرۇپمۇ خۇشامەت قىلىشتەك ناچار خاراكتېرنى يېتىلدۈرۈپ قويدۇ. شۇڭا، بالىلارنى كىچىكىدىن باشلاپ ئۆزىنىڭ غۇرۇرنى ساقلاشقا، ئۆزىنى ھەرگىزمۇ باشقىلاردىن تۆۋەن كۆرۈپ ئۆزىنى ئۆزى كەمسىتمەسلىككە، تەمە بىلەن ئۆزىنى خورلىماسلىققا ئۆگىتىش لازىم. پەرزەنتلەردە يېتىلگەن غۇرۇر ۋە نومۇس كۈچى ئۇلاردا ئۆزىگە قاتتىق تەلەپ قويدىغان، ئۆزىنى قەدىرلەيدىغان، «يېمە نامەرد ئېشىنى ئاشلىق سېنى ئۆلتۈرسىمۇ، ئۆتمە نامەرد كۆۋرۈكىدىن سەل سېنى ئاقتۇرسىمۇ» دېگەندەك ئالىجاناب ياخشى تەبىئەتنى يېتىلدۈرىدۇ. غۇرۇرلۇق ۋە نومۇسلۇق تەربىيەلەنگەن بالا ھەرگىز تەمەگەر بولمايدۇ ھەم ۋىجدانغا خىلاپ ئىش قىلىشتىن ئۇيۇلىدۇ. شوپىنخاۋېر مۇنداق دەيدۇ: «نومۇس — تاشقى ۋىجدان، ۋىجدان بولسا ئىچكى نومۇس.» شۇڭا پەرزەنتلەرگە غۇرۇر ۋە نومۇس تەربىيىسىنى ئەتراپلىق ئېلىپ بارغاندىلا، ئۇلارنىڭ ۋىجدانىنى پاك ساقلىيالىشىغا ئۈنۈملۈك يېتەكچىلىك قىلغىلى بولىدۇ. مۇبادا ئۆزىڭىزدە نومۇس ۋە ۋىجدان بولمىسا، «ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چار قۇيرۇق» دېگەندەك، پەرزەنتىڭىزمۇ سىزنىڭ مەھسۇلاتىڭىز بولۇپ يېتىشىپ چىقىدۇ.

3. پەرزەنتلەر ۋۇجۇدىدا مەردلىك خىسلەتلىرىنى
يېتىلدۈرۈش

شەرىئەتتە بولۇشتىن قورقۇش مەردلىكتۇر؛ باشقىلارنىڭ بىزگە قىلغان ئالايىق ئىش - ھەرىكەتلىرىنى سەۋر - تاقەت بىلەن كەچۈرۈشنى بىلىشمۇ خۇددى شۇنداق مەردلىكتۇر.
— ب. جونسون

ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى ئەنگەنسە مەردلىك ئۇلۇغلىنىدۇ ۋە كۆپ تەشەببۇس قىلىنىدۇ، نامەردلىك ئىنتايىن ئەيىبلەك ۋە ۋىجدانسىزلىق سانلىنىدۇ. شۇڭا، ئۇيغۇرلار پەرزەنتلەر قەلبىدە مەردلىك خىسلەتلىرىنى يېتىلدۈرۈشكە بەك ئەھمىيەت بېرىدۇ. مەردلىك توغرىسىدىكى ھېكايىلەر، چۆچەكلەرنىڭ ئىنتايىن كۆپ ئىكەنلىكى ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدە مەردلىك خاراكتېرىگە قانچىلىك كۆڭۈل بۆلىدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. مەسىلەن، ئۇيغۇرلاردا «مەرد سۆزىدىن قايتماي» دېگەن گەپ بار. بۇ خۇسۇستا مۇنداق بىر ھېكايە بار:

ھېكايەت

ھېكايە قىلىنىشىچە، نۇشرۇۋان بىر كاتتا ئىمارەت سالدۇرۇشقا قەدەم قويغانىدى. نۇشرۇۋان كېتىپ باراتتى. بىر ھاممال ئۇنىڭ سالدۇرماقچى بولغان ئىمارەتكە ناھايىتى مۇشەققەت بىلەن ئېغىر بىر چوڭ تاشنى كۆتۈرۈپ ماڭغانىدى، نۇشرۇۋان ھاممالنىڭ مۇشەققەت تارتقىنىغا رەھىم قىلىپ:

— تاشنى يەرگە قويغىن، — دېدى. ئۇ ھاممال شۇ زامان تاشنى يەرگە تاشلىدى. ئۇ تاش خېلى ئۇزۇن مەزگىل شۇ مەيداندا تۇردى. مۇلازىمىلارنىڭ ئاتلىرى ھەر قېتىم ئۆتكەندە ئۈرگۈپ كېتەتتى. مۇلازىمىلار:

— يا سۇلتان ئالىيلىرى، پالانى كۈنى شەپقەت يۈزىسىدىن بىر چوڭ تاشنى ھاممالغا تاشلاشنى بۇيرۇپ تاشلاتقاننىڭىز، ئۇ تاشنى شۇ كىشىدىن بۆلەك كىشى يۆتكىيەلمەيدۇ، ھەر قېتىم ئۇ يەردىن ئۆتەر بولساق

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئاتلىرىمىز ئۈرۈكۈيدۇ، شۇ ھامالغا ئەمر قىلىپ، تاشنى بىر چەتكە ئالدۇرۇۋەتكەن بولسىڭىز، — دەپ ئىلتىماس قىلىشتى. شاھ:
— ئۇ كۈنى تاشنى شۇ يەرگە تاشلا دەپ ھۆرمەتلەنگەندىم. ئەمدى
كۆتۈر دېگىنىم نالايتتۇر، — دېدى.

ھېكايە قىلغۇچى مۇنداق خۇلاسىە سۆزىنى ئېيتىدۇ: قەتئىي ئىرادە ۋە مەردلىك شۇكى، بېھۋە خىيالىنىڭ قورقۇنچى بىلەن ئۆز سۆزىدىن ئازماسلىق ۋە يانماسلىق، شۇم رۇيلارنىڭ ئادەتلىرى بىلەن قائىدە - رەسىملەرنى بۇزماسلىق. ھەر ئىشقا قەدەم قويۇپ تامامغا يەتمىگۈچە، ئۈنىڭدىن قەدەم يۆتكىمەسلىكتۇر. دەر ھەقىقەت، قەتئىي ئىرادە ۋە مەردلىكنىڭ كۈچى بەرىكەتنىڭ كۆچىتى، روناق تېپىشنىڭ ئاساسى، باشقىلارغا نەپ يەتكۈزۈشنىڭ مەنبەسىدۇر.

ئۇيغۇرلارنىڭ مەردلىك تەربىيىسىدە ئىش - ھەرىكەتلەردىمۇ مەردلىك ئادەتلىرىگە دىققەت قىلىدۇ. ئۇرۇشۇپ، مۇشتلىشىپ قالغان بولسا بالىلارنى بىرگە بىر قويۇپ بېرىدۇ، چوڭلار ئارىلاشمايدۇ. شۇڭا، ئۇيغۇر بالىلىرىدا «بىرگە بىر چىق» دېگەن مەردلىك خىتابى بار. چېلىشىش ئادىتىدىمۇ ھەرگىز پۇت قويۇشقا يول قويۇلمايدۇ. پۇت قويسا نامەردلىك ھېسابلىنىدۇ. بىرگە بىر ئۇرۇشقاندا ھەرگىز پىچاق، تاش ۋە باشقا ۋاسىتىلەرنى ئىشلەتمەيدۇ. ئىشلەتسە نامەردلىك، چىدىماسلىق بولىدۇ. بۇنداق ئادەتلەرگە رىغبەتلەندۈرۈش بالىلاردا ياخشى خاراكتېر يېتىلدۈرىدۇ. ھەرگىزمۇ بالىلار ئۆزئارا ئۇرۇشۇپ قالغاندا «تاش بىلەن بېشىنى يېرىۋەتمەپسەن» دېگەندەك خاتا تەربىيە ئۇسۇلىنى قوللانماسلىق كېرەك، بولمىسا بالىلار بارا - بارا ئۇششۇق، نامەرد، چىدىماس ئادەم بولۇپ قالىدۇ. ئازغىنە مەنەپەئىتى زىيانغا ئۇچرىسا پىچاق سالىدۇ ياكى ھەرخىل قەبىھ ۋاسىتىلەر بىلەن زىيانكەشلىك قىلىدىغان نامەردلىكنى ئۆزلەشتۈرۈۋالىدۇ. ۋىجدانسىزلىقنىڭ كۆپىنچىسى نامەردلىك بىلەن مۇناسىۋەتلىك، ھەسەتخورلۇق، قورقۇنچاقلىق، سەممىيەتسىزلىك، يالغانچىلىق قاتارلىق ئىللەتلەرمۇ نامەردلىكتىن كېلىپ چىقىدىغان رەزىل تۇيغۇ، مەردلىك خىسلىتى بالىلارغا بۈيۈك ئادىمىيلىكنى ئاتا قىلىدۇ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەردلىك خىسلىتىگە ئىگە بالىلار ھەرقانچە قىيىنچىلىققا ئۇچرىسىمۇ نالە قىلمايدۇ، نامەرد ئادەملەر ھېچقانچە جاپا چەكمەي تۇرۇپلا نالە قىلىدۇ، مەرد ئادەم باشقىلارنىڭ ئانچە - مۇنچە خاتالىقلىرىنى ئەپۇ قىلالايدۇ، ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقلىرىنىمۇ، كەمچىلىكلىرىنىمۇ دادىللىق بىلەن ئېتىراپ قىلىدۇ ۋە تۈزىتىلەيدۇ. مەرد ئادەم خېيىمخەتەرگە دۇچ كەلگەندىمۇ قورقۇشنى نومۇس دەپ بىلىدۇ، خېيىمخەتەرنى جاسارەت بىلەن يېڭىدۇ، قىيىنچىلىق ئالدىدا تېنەپ تۇرغان ئادەم مەرد ھېسابلانمايدۇ. مەرد سۆزىدىن يانمايدۇ، ھەقىقىي ھەق دەيدۇ، ناھەقىقىي ناھەق دەيدۇ. شۇڭا «بىرنى بىر دېگۈلۈك» دېگەن ئىبارە ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنتلەرنى مەردلىك خىسلىتىلىرى بىلەن تەربىيىلىشىنىڭ يەنە بىر ۋاسىتىسى. يۈسۈپ خاس ھاجىپ: «مەرد ئوغلان دۈشمەنگە ھەرگىز كەينىنى قىلمايدۇ» دېگەن.

دېمەك، مەردلىك كىشىلىك تۇرمۇشتا ھەربىر قەدەمدە، ھەربىر مۇئامىلە - مۇناسىۋەتلەردە ئوخشاشمىغان شەكىلدە سىنىلىدۇ ۋە تاۋلىنىدۇ. شۇنداق ئالىيچاناب پاك قەلب يېتىلگەندە يېڭىلمەس بۈيۈك خاراكتېر يېتىشىپ چىقىدۇ. شۇڭا، پەرزەنتلەرگە بېرىدىغان پاك قەلبلىك بولۇش تەربىيىسىگە سەل قاراشقا بولمايدۇ.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

ھەققانىي بولۇش، ئادالەتنى ياقلاش ھەققىدە:

بالام، ھەرقاچان، ھەر زامان ھەققانىي، توغرا بول، ھەرگىز ناھەقچىلىك قىلما، ناھەق تەرەپتە تۇرما. قەيەردە ھەقىقەت، ھەققانىيەت بولسا يۈرەكلىك قوللا ھەم قوغدا. ناھەقچىلىك، ئادالەتسىزلىك بولسا مەردانىلىق بىلەن قارشى تۇرغىن. ھەقىقەت ۋە توغرىلىق بىلەن ناھەقچىلىك شۇنداق ئايرىلىدۇكى، ھەقىقەت ۋە توغرىلىق تۈز بولىدۇ، ئادالەتسىزلىك ۋە ناھەقچىلىك ئەگرى بولىدۇ، تۈز نەرسىلەر ئۈز بولىدۇ، نېمىكى ئۈز بولسا ئۈز بولىدۇ. نېمىكى ئەگرى، قىغغىر بولسا ئۈسەت، كۆرۈمسىز بولىدۇ، چۈنكى پۈتۈن ئەگرىلىك يامانلىقنىڭ بەلگىسى. تۈز نەرسە ئۈز بولغاچقا قىممەتلىكتۇر.

تۈز ياغاچنىڭ ھېكايىتى

ھېكايە قىلىنىشىچە، بىر پادىشاھ بىر تۇۋرۇكلۇك ساراي سالماقچى بولۇپ، تۈز بىر ياغاچقا ھاجىتى چۈشتى. ئۆز تەۋەلىكىنى ئاڭتۇرۇپ، ئۆلچەملىك، بېجىرىم تۈز ياغاچتىن بىرنى تاپتى. لېكىن ئۇ ياغاچنىڭ ئىگىسى ئاجىز بىر قېرى ئىدى. شاھ ياغاچنى ئون، يۈز، بەلكى مىڭ ھەسسە باھا بىلەن سېتىۋالماقچى بولغان بولسىمۇ، قېرى رازى بولمىدى. ياغاچنىڭ باھاسى چەكسىز ئۆسۈۋېرىپ، ئاخىرى نۇرغۇن ئالتۇنغا سېتىلدى.

شاھ ساراينى ياسىتىپ گۆھەر بىلەن بېزىدى. ھېلىقى تۇۋرۇكنى بولسا ئالتۇن بىلەن زىننەتلىدى. ھېلىقى ياغاچنىڭ ئىگىسى بۇ ساراينى كۆرگىلى كېلىپ، ياغاچنى سۆيۈپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

— ئۆزۈڭ تۈز يارالغىنىڭ ئۈچۈن ئۆزۈڭنىمۇ، مېنىمۇ ئالتۇنغا كۆمۈۋەتتىڭ.

بالام، تۈزلۈك، توغرىلىق ياغاچقا شۇنچىلىك ياراشقان يەردە، ئادەمگە قانچىلىك قىممەت بېغىشلايدىغانلىقىنى ئويلا. ھەققانىيلىقنىڭ ئىنساننى پەزىلىتىنى مۇكەممەللەشتۈرىدۇ. بالام، ئادەتتىكى ئىشلاردىمۇ ھەققانىي بول. ئادالەتنىڭ ھىمايىچىسى بول، ھەقىقەت تەرەپدارى بول. «بىر سائەتلىك ئادالەت پۈتۈن ئىنسان ۋە جىنلارنىڭ ئىبادىتىدىنمۇ ياخشىراق تۇر»، سەن ھەقىقەت ئىزدەيمەن دەپ تېنەپ يۈرمە، ھەقىقەت ھامان خەلق تەرەپتە بولىدۇ، كىم ئادالەتلىك بولسا شۇ تەرەپتە بولىدۇ. جاھالەت بار جايدا ھەقىقەت بولمايدۇ، ئەگەر سەن خەلقنى ئۆزۈڭنى ئەيىبلەش سۆزلىرىنى ئاڭلىغان بولساڭ، ئۆزۈڭنى ھەقىقەتكە خىيانەت قىلىپتىمەن، دەپ بىل. ھەققانىي بولالساڭ ھەرقاچان ئۆزۈڭگە، خەلققە يۈز كېلەلەيسەن، ئادالەت، ھەققانىيەت قوغداپ قېلىنىمىغان جايدا ئۆزۈڭنىڭمۇ قەدەر - قىممىتىنى قوغداپ قالالغۇدەك ھېچ نېمىگە ئىگە بولالمايسەن، ئىنساننىڭ مۇھىم ئىنتىلىشى ھەقىقەتنى ئىزدەش، ئادالەتكە تەلپۈنۈش تۇرسا، ئادالەتكە، ھەققانىيەتكە بولغان مەسئۇلىيەتسىزلىك ئەڭ چوڭ ۋىجدانسىزلىق بولىدۇ، بالام.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

غۇرۇرلۇق، ۋەجدانلىق بولۇش ھەققىدە:

بالام، ئادەمدە ناھايىتى سەزگۈر غۇرۇر ۋە پاك ۋەجدان بولۇشى كېرەك. ۋەجداننىڭ پاك، غۇرۇرۇڭ ساغلام بولسلا، بۇ دۇنيادا ھالال ياشىدىم دېسەڭ بولىدۇ. ھالال بولساڭ ھەرقاچان ئۆزۈڭنى قۇدرەتلىك ھېس قىلالايسەن، ناپاك ياشىساڭ بېشىڭنى ئېگىز كۆتۈرەلمەيسەن. ئادەم بۇ دۇنيادا ئۆز ۋەجدانىغا يۈز كېلەلگۈدەك ياشىالسسا، «يۈرىكىنى ئالغىنىغا ئېلىپ ئەل ئارىسىدا ئۇياتماي يۈرەلمەسە» نېمىدېگەن بەخت، بالام، سەن ھەردائىم ۋەجداننىڭ پاكلىقىنى قوغدا، ۋەجداننىڭ بۇلغانسا ئەخلاقىڭمۇ، ئىمانىڭمۇ بۇلغىنىدۇ. ۋەجدانسىز بولساڭ ھەرقانچە قابىلىيەتلىك ۋە پاراسەتلىك بولساڭمۇ يەنىلا لەنت - نەپرەتكە قالىسەن، سەن ۋەجداننىڭغا خىلاپ بىرەر يوشۇرۇن ئىش قىلىپ قويۇپ «ھەر نېمە بولسا باشقىلار ئوقۇمىدى» دېمە، باشقىلارنىڭ كۆزىدىن قۇتۇلۇپ قالالىغىنىڭ بىلەن ۋەجداننىڭ ئەيىبلىشىدىن قۇتۇلالامسەن؟

بالام، سېنىڭ ۋەجداننىڭغا خىرىس قىلىدىغان بىر ياۋۇز دۈشمەن بار. ئۇ بولسىمۇ سېنىڭ شەخسىيەتلىك ۋە نەپسانىيەتچىلىك يولىغا مېڭىشنىڭ بىر دانىشمەندىن «سېنىڭ ئەڭ يامان دۈشمىنىڭ ئىككى بېقىنىڭ ئارىسىدىكى ئەپسىڭدۇر» دېگەن ھەدىسىنىڭ مەنىسى نېمە؟ دەپ سورىسا، ئۇ كىشى دېدىكى: «بۇنىڭ مەنىسى شۇكى، ھەرقانداق دۈشمەنگە ياخشىلىق قىلساڭ دوستقا ئايلىنىشى مۇمكىن، ئەمما نەپس شۇنداق يامان دۈشمەنكى، ئۇنىڭغا قانچە كۆپ يول قويساڭ، ئۇ شۇنچە كۆپ قارشىلىشىدۇ.» سەن ئەقىلنىڭ بولسا شۇنى ئويلىغىنىكى، ۋەجداننىڭ سېنى پۇلغا يەنە قانداق نېمىگە ئېرىشەلەيسەن؟ نەپس ئۈچۈن ھەرگىز ۋەجداننى تېگىشۋەتكۈلۈك ئەمەس، بالام. سەن باشقىلاردىن بىرەر تەستەكنى ئوشۇق يېگەننى ياكى بىرەر ئېغىز تىل - ھاقارەتنى ئىشتەكنى غۇرۇرۇمغا تەگدى دەپ تىغ كۆتۈرسەڭ ۋەجدانلىق بولۇپ كەتمەيسەن؛ ھەقىقەت، ئادالەت دەپسەندە قىلىنىۋاتقان چاغدا، ئېتىقاد ۋە ئەقىدەڭ ھاقارەتلەنگەندە ۋەجداننىڭ ئازابلىسا مانا شۇنى ۋەجداننىڭ ساپلىقى دەيمىز.

بالام، ئۆزۈڭ سادىر قىلىپ قويغان ۋەجدانسىزلىقتىن كۆرە،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

باشقىلارنىڭ كۈشكۈرتۈشى بىلەن قىلىپ قويغان ۋىجدانسىزلىقنىڭ سېنى نەچچە ھەسسە ئازابلايدۇ ۋە خورلۇققا قويدۇ. سەن ئۇ چاغدا ئۆزۈڭگە ئەمەس، دەل باشقىلارنىڭ چومىقىغا ئايلىنىپ قالسىەن - دە.

بالام، سەن ھەردائىم ۋىجدانىڭغا سوئال قويۇپ تۇرغىن، ئەگەر ئازراق بولسىمۇ ۋىجداننىڭ ئازابلانغۇدەك ئىش قىلىپ قويغان بولساڭ، دەرھال تۈزىتىۋالغىن. ئەگەر ئۇنداق قىلمىساڭ، تېخىمۇ چوڭ گۇناھقا يول قويغان بولىسىەن. باشقىلاردىن ئېھتىيات قىلىپ نومۇسچان بولۇۋېلىش بەك پەسكەشلىك. ۋىجداننىڭ ۋە ئادىمىيلىكىڭدىن نومۇس قىلىشنى ھەقىقىي نومۇس دەپ بىلگىن بالام، يامان ئىش قىلىپ قويۇپ قىزارمىساڭ سېنىڭ مۇردىدىن پەرقىڭ قالمايدۇ.

بالام، سەندە ھەقىقىي غۇرۇر ۋە ۋىجدان مۇقەددەسلىكى بولىدىكەن ۋىجدانسىز، غۇرۇرسىز ئادەملەرنى ئادەم دەپ ھېسابلىما، ئۇلار ئۆزلىرىنى ھەرقانچە پەرداز قىلسىمۇ ئۇلارغا ئىشەنمە؛ غۇرۇرسىز، ۋىجدانسىز ئادەملەرنى بىر دۆۋە ئىخەلت دەپ بىل، ئەگەر ئۇنداق ئادەملەرگە قول بەرسەڭ ئۆزۈڭمۇ شۇ ئادەملەر جۈملىسىدىن سەن.

مەردلىك خىسلەتلىرى ھەققىدە:

بالام، بىزدە مەردلىك بەك ئۇلۇغلىنىدۇ، نامەردلىك پەسكەشلىك ھېسابلىنىدۇ. ئادەم دېگەن بىر كۈن ياشىسىمۇ مەردلىك بىلەن ياشىشى كېرەك. مەرد بولكى، ھەرگىز نامەردلىك بىلەن ئىنسانىي قەدەر - قىممىتىڭنى ھاقارەتكە قويدىغان ئىشلارنى قىلىپ قالما. نامەردلىك جامائەت ئالدىدىكى ئوبرازىڭنى ئەڭ خۇنۇك ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدۇ، دوستلىرىڭ ئالدىدا ئېتىبارىڭ بولمايدۇ، ئەل ئارىسىدا ئورنۇڭ بولمايدۇ، بالام.

مەردلىك بولسا سېنىڭ نۇرغۇن ئەيىب - نۇقسانلىرىڭنى ياپىدىغان قالغان. مەردلىك ھەم ساڭا ئېغىر كۈنلەردىمۇ يول ئېچىپ بېرىدىغان كارۋان. «تەقدىر زەربىلىرىنى مەردلىك كۈمپەيكۈم قىلىدۇ» (دېموكرىت). قورقۇنچاقلىق مەردلىكنى خاراب قىلىدىغان يامان جاراھەت، قورقۇش بىلەن بۇ دۇنيادا ھېچقانداق ئىشنى باشقا ئېلىپ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چىقالمايسەن. «قورققانغا قوش كۆرۈنۈپتۇ» دېگەننى ئاڭلىمىغانمۇ سەن. ھاياتتا ھېچقاچان قورقۇنماق، جۈرئەتسىز ئادەملەر نىجاتلىق يولى تاپقان ئەمەس، مەرد ئوغلان ھەرقاچان يولدىن قايتقان ئەمەس. ساڭا بىر ئاددىي ھېكايە ئېيتىپ بېرەي:

بەھرام بىلەن قەبزە

بەھرام بىر كۈنى شىكارغا چىقىپ بىر كېيىكنى ئۇچراتتى. ئۇنى جەھلى بىلەن قوغلىدى. كۈن چۈش بولدى، ھاۋا ئىسسىق ئىدى. قەبزە ئاتلىق بىر ئەرەبى بار ئىدى. كېيىك ئاخىرى قېچىپ، بىتاقەت بولۇپ ئۇنىڭ قېشىغا كەلدى. قەبزە ئۇنى تۇتۇپ باغلاپ قويدى. شۇ ھالدا بەھرام يېتىپ كەلدى. بەھرام تىرىكەشتىن ئوق چىقىرىپ قەبزىگە ھەملە قىلدى:

— ھەي ئەرەبى، مېنىڭ ئولجامنى چىقىرىپ بەرگىن!

قەبزە ئۇنىڭ بەھرام ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ:

— ھەي ئاتلىق، بۇ خۇدانىڭ مەخلۇقىدۇر. مېنىڭ قېشىمغا پاناھلىق ئىزدەپ كەپتۇ. مېنى ئۆلتۈرسەڭمۇ ئۇنى ساڭا تۇتۇپ بەرمەيمەن. چۈنكى بۇ مەردلىك ئەمەس، — دېدى.

بەھرام بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قوپاللىق ئىزھار قىلدى. قەبزە:

— ھەي يىگىت، بىۋەدە سۆزلەرنى ئېيتىمىغىن. ئوق قولۇڭدا. تا مېنى ئۆلتۈرمەي، ئول جانۋارنى ئالالمايسەن. ئەگەر خالىساڭ بىر شاش دۈلدۈلۈم بار، ساڭا بېرەي، كەلگەن يولۇڭغا يانغىن، — دېدى. بەھرامغا قەبزىنىڭ ھىممىتى خۇش كەلدى، بەھرام ئۇنىڭ مەردلىكىگە ھەيران قېلىپ ئارقىسىغا ياندى.

كېيىن بەھرام شاھلىق تەختكە چىقتى. بەھرام قەبزىنى چاقىرتىپ كېلىپ نۇرغۇن ئىنئام ۋە ئېھسانلار قىلىپ، خاس مەھرەملىرىدىن قىلىۋالدى.

بالام، بۇ دۇنيادا مانا ئاشۇنداق مەردلىك خىسلىتىگە ئىگە ئادەملەر ئاز ئەمەس، ئاشۇنداق ئادەملەرنىڭ خىسلىتىدىن ئۆگەنەنەك بولىدۇ، مەردلىك دېگەن ئادەمگە ئاجايىپ قىممەتلىك سوۋغىلارنى بېرىدۇ.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بالام، ئۆزىنىلا ئويلايدىغان، پەقەت جان قايغۇسىدىلا ياشايدىغان ئادەم مەردلىكتىن يىراق تۇرۇر. مەرد شۇكى، ئۆزىنىڭ بارلىقىنى ئەل - ۋەتەن ئۈچۈن تەقدىم قىلالايدۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋىسىز شۇنداق تەلىم بەرگەنكەن: مال - دۇنيا تارقاق سېخىلىق ئەمەس، ھەقىقىي سېخى شۇكى، پۈتۈن ھاياتىنى ئەلگە تەسەددۇق قىلىپ پۇشايمان يېمەس.

بالام، شۇنىمۇ بىلگىنكى، ئادەمنىڭ ئۆزىنى ئۆزى ئېتىراپ قىلىشقا جۈرئەتلىك بولۇشىمۇ مەردلىك جۈملىسىدىندۇر. ئۆزىنى ئېتىراپ قىلىش ئاقىلانلىك ۋە مەردلىك. ئۆزىنى چۈشەنگەن ئادەملەر ئۆزىنى ئېتىراپ قىلىشقا جۈرئەت قىلالايدۇ، ئۆزىنى چۈشىنىپ تۇرۇپمۇ ئېتىراپ قىلالمىغان ئادەم ئىرادىسىز، جاھىل ئادەمدۇر. سېنى كۆپتۈرۈپ ماختايدىغان ئادەملەردىن كەمچىلىكلىرىڭنى كۆرسىتىپ تەنقىدلىگەن ئادەمنى ئۆزۈڭگە ھەقىقىي كۆڭۈل بۆلىدىكەن دەپ بىل. «كېسەلنى يوشۇرساڭ ئۆلۈمىڭ ئاشكارا» دېگەندەك، سەن ئۆزۈڭنى ئېتىراپ قىلغان چاغدىلا، ۋەجدانغىغا خىلاپلىق ئىش قىلىپ قويغانلىقىڭغا توۋا قىلالغۇدەك ئىرادىگە ئىگە بولالغان چاغدا ئۆزۈڭدىكى ئىللەتلەرگە شىپا تاپالايسىن.

بالام، مەرد ئادەم ھەرقانداق قىيىن ۋە مۇشكۈل شارائىتلاردىمۇ قەددىنى تىك تۇتالايدۇ. ئازراق ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچراپ چۈشكۈنلەشسەك بىر ئوڭۇشسىزلىقنىڭ مىڭ ئوڭۇشسىزلىقلارنى ئېلىپ كېلىدۇ. مەرد ئادەم ھەرقانچە چىقىش يولى تاپالمىغان چاغلاردىمۇ ۋەجداننى بۇلغىمايدۇ، قىيىنچىلىق، مۇشكۈللۈكلەر ئىچىدىن ئۆزى ئۈچۈن توغرا يول تاپىدۇ ۋە ئۈمىدۋارلىقىنى يوقاتمايدۇ.

بالام، ھاياتتا بەك تەمكىن بولغىن. نوپچىلىق، ئۇشۇقلۇق، چىدىماسلىق قىلما، ئۆزىنى نوپچى دەپ ئاتىۋالغان، ئۆزىنى چوڭ چاغلايدىغان، ئۆزىگە تەمەننا قويدىغان، ئۆزىنى پۇلدار ھېسابلاپ بويۇتتاۋلىق قىلىدىغان، مۇشتۇمزورلۇق قىلىدىغان چاكنى، ئۇشۇق، مۇتەبەھم ئادەملەرنىڭ ئالدىدا ئۆزۈڭنى مەغرۇر تۇت. ئۇنداق ئادەملەرگە قول بەرمە. ياخشىلار ئۈچۈن بار نەرسىلىرىڭنى ئايمىما، مۇتەبەھمەرگە خۇشامەت قىلىشتىن ئۆلۈمنى ئەۋزەل بىلگىن.

ئونىنچى باب پەرزەنتلەر، ئۆز قىممىتىنى جەمئىيەتتىن تاپسۇن

ئادەم ئۆز تەبىئىتىگە نىسبەتەن ئىجتىمائىي مەۋجۇدات ئىكەن، دېمەك، ئۇ ئۆزىنىڭ ھەقىقىي تەبىئىتىنى پەقەت جەمئىيەتتىلا كامالەتكە يەتكۈزەلەيدۇ.

— ك. ماركس

بىز يۇقىرىدا ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنى ئەل ئۈچۈن تۇغدۇ، ئەل ئۈچۈن تەربىيەلەيدۇ، دېگەندۇق. ئاتا - ئانىلارنىڭ ئەجرى بىلەن بالا تەربىيەلەشتىكى ماھىيەت دەل شۇ يەردە. شۇنداق ئۇلۇغ مەقسەتنى چىقىش قىلغان ئائىلىدە ئۆسۈپ چوڭ بولغان بالىلار ياراملىق ئادەم بولۇپ چىقىدۇ. بالىنى ئانا تۇغدۇ، لېكىن ئۇنى جەمئىيەت كامالەتكە يەتكۈزىدۇ. بالىلار جەمئىيەتتىلا ئۆزىنىڭ قىممىتىنى تاپالايدۇ، ئۆزىنىڭ قىممىتىنى جارى قىلدۇرالايدۇ، ئۆزىنىڭ ئىنسان ئىكەنلىكىنى تونۇيالايدۇ. جەمئىيەتتىن ئايرىلغان قىممەتمۇ، ئىنسانمۇ مەۋجۇت ئەمەس. «كەلىلە ۋە دېمىنە» دە جەمئىيەتنىڭ شەخسنىڭ مەۋجۇتلۇقى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى مۇنداق بىر تىپك مىسال بىلەن ناھايىتى روشەن يورۇتۇپ بېرىلگەن: «دۇنيادىن ۋە ئادەملەردىن قېچىش ياخشى ئادەت ئەمەس. بۇ دۇنيا ئىنسانلارنى بىر - بىرىگە موھتاج ۋە بىر - بىرىگە لازىم قىلىپ ياراتقان تۇرسا، كىشىلەرگە خىلۋەت تەنھالىق قانداق راۋا بولسۇن؟ ئاددىمىزاتنىڭ تەبىئىتى تەبىئەت ماددىلىرىدىن بەرپا بولغانلىقى ئۈچۈن بىر - بىرىگە قوشۇلماققا مايىل كېلىدۇ ۋە بىر - بىرىدىن ياردەم تىلەشكە ئېھتىياجى چۈشىدۇ. بىر كىشى بىر قازان ئاش پىشۇرماقچى بولسا ياكى بىرەر كىيىم كىيمەكچى بولسا، ئاۋۋال قازان ياساش ۋە كەتمەن سوقۇش كېرەك بولىدۇ. شۇڭا، لاي ئېتىپ بىر قاچا ياساپ، ئۇنىڭغا سۇ ئېلىپ كەكە سوقۇپ، ئۇنىڭ بىلەن ئوتۇن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كېسىپ ھەر ئىشنى ئۆز تەرتىپى بىلەن قىلىش لازىم بولىدۇ. قازان، كەكە سوقۇشقا بولغا، سەندەل، كۈرەك ۋە كۆمۈر كېتىدۇ. ئاددىيىسى كۈرەك ياساش ئۈچۈنمۇ تېرە ئەيلەش كېرەك. تاغقا بېرىپ كۆمۈر كۆيدۈرۈپ ئەپكېلىشكە تاغار توقۇش كېرەك. تاغار توقۇش ئۈچۈن يۇڭ تېپىپ ئۇنى ئىگىرىش كېرەك. يۇڭنى ھازىر قىلىش ئۈچۈن قوي، تۆگە بېقىش لازىم بولىدۇ. قىسقىسى، ئەنە شۇنداق ئاۋارە بولۇش كېرەك. ئاشۇنداقلا بولسا ھەرقانداق ئادەم بىركىمنىڭ ياردىمىسىز پۈتۈن ئۆمرى ئىچىدە بىرەر قېتىم ئاش پىشۇرۇپ يېيەلەيدۇ، يا يېيەلمەيدۇ. شۇڭا، زۆرۈرىيەت يۈزىسىدىن بىركىم قازان ياساسا، بىرى كەكە سوقىدۇ، ئالاھەزەل ھەركىم بىر ئىشقا مەشغۇل بولۇپ، ئۆز ئېھتىياجىدىن ئارتۇقنى باشقىلارغا بېرىپ ياكى سېتىپ، باشقىلارنىڭ ئەجرىدىن پۈتكەنلىرىنى ئۆز ھاجىتىگە ئىشلىتىدۇ. شۇنداق قىلىپ ھەرقانداق ئىش ئاسانلىق بىلەن ھەل بولىدۇ. مانا بۇ ئادەملەرنىڭ چوقۇم بىر - بىرىگە ھاجىتى چۈشىدىغانلىقىنى، بىرلەشمە ھېچقانداق ئىشنى باشقا ئېلىپ چىققىلى بولمايدىغانلىقىنى ئىسپاتلايدۇ. « بۇنداق باغلىنىشتىن كۆرۈشكە بولىدۇكى، ھەرقانداق بىر ئىنسان بالىسى بۇ جەمئىيەتكە قۇرۇق قول، تۆھپىسىز قاتنىشالمايدۇ، جەمئىيەتسىز ھەم ئۆزىنىڭ قىممىتىنى تاپالمايدۇ.

ئۇنداق بولسا پەرزەنتلەر بۇ ئىنسانىيەت جەمئىيىتىگە قانداق دەسمى ۋە قانداق سۈپەت بىلەن قاتنىشىشى كېرەك؟ ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ جەمئىيەتتە بىر كىشىلىك قىممىتىنى تېپىشى ئۈچۈن قانداق رول ئوينىشى لازىم؟

ئالدىنقى بابتا بىز پەرزەنتلەرنىڭ ئىنسان سۈپىتىدە كامالەت تېپىشىنىڭ تۈپ ئاساسى بولغان ئەقىل - پاراسەت، ئىلىم - مەدەپەت ۋە ئۇنىڭ پەرزەنتلەرنىڭ تەقدىرى ۋە ئىستىقبالى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى توغرىسىدىكى مەسلىھەتلىرىمىزنى ئاتا - ئانىلار بىلەن ئورتاقلاشتۇق. بىز يەنە شۇنى بىلىمىزكى، بىر پۈتۈن ئىنسانىي قىممەتنىڭ جۈلالىنىشىغا پەقەت ئىلىم - مەدەپەتلىك ۋە ئەقىل - پاراسەتلىك بولۇش بىلەن ئېرىشكىلى بولمايدۇ. چۈنكى رەزىللىك ئۈچۈنمۇ ئەقىل - پاراسەت كېرەك، ئىلىم -

مەرسپەت يامانلىق، ياۋۇزلۇق ئۈچۈنمۇ لازىم. شۇڭا، پەرزەنتلەرنىڭ جەمئىيەتكە ئاليجاناب روھ، كوللېكتىۋىزىملىق ئېتىقاد ۋە ئەقىدە بىلەن قاتنىشىشى، شەخسىيەتچى، نەپسانىيەتچى بولماسلىقى، ئاچ كۆز، تەمەخور بولماسلىقى ئۈچۈن ئۇلارنى ئۆزىنىڭ قىممىتىنى، جەمئىيەتتىكى ئورنى، ئابروۋى ۋە ھۆرمىتىنى جارى قىلدۇرۇشى ئۈچۈن مۇنداق بىر قانچە تەرەپلەردىن قاتتىق تەلەپ قويۇپ تەربىيەلەشكە توغرا كېلىدۇ.

1. ئالىم بولماق ئوڭاي، ئادەم بولماق تەس

ئالىم، شائىر، جەڭچى ... قانۇنشۇناس ۋە باشقىلار بولۇش ياخشى، لېكىن ئىنسان بولماسلىق يامان.

— بېلىنسىكى

ئانا - ئانىلاردا ئورتاق بىر ئومۇملىق شۇكى، پەرزەنت بۇ دۇنياغا كۆز ئېچىش بىلەن ئاجايىپ ئۇلۇغ ئارزۇلار بىلەن «ئالىم»، «ساداقەت»، «مەرسپەت»، «قەھرىمان»، «باتۇر» دېگەنگە ئوخشاش چىرايلىق ئىسىملارنى قويىمىز. كۆزىگە قاراپ، «ئالىم بولىدىغان بالام، شائىر بولىدىغان بالام، دوختۇر بولىدىغان بالام» دېگەندەك شېرىن ئارزۇلار بىلەن ئۆزىمىزنى بەزلەيمىز. بالىلار چوڭ بولغاندا ئۇلاردىن «بالام چوڭ بولغاندا نېمە بولىسەن؟» دەپ سورايمىز. ئۇلار بىزگە «ئىنژېنېر بولسەن، باشلىق بولسەن، ئۇچقۇچى بولسەن» دەپ بەرسە شۇنداق خۇشال بولۇپ كېتىمىز، «ئەقىللىق بالام» دەپ سۆيۈپ كېتىمىز. ئەگەر ئۇلار «دېھقان بولسەن»، «ئىشچى بولسەن» دېگەندەك سۆزلەرنى قىلىپ قالسا، خۇددى ئۇ گۆدەك بالا ئۆزىنىڭ تەقدىرىنى ئۆزى پىچىۋاتقانداك مەيۈسلىنىپ كېتىمىز. ھېچقايسىمىز «بالام سەن قانداق ئادەم بولسەن» دېگەن سوئالنى سوراپ باقمايمىز. بۇ شۇنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇكى، بىز بالىلارنىڭ نېمە ئىش قىلىشىغا، نېمە بولۇشىغا كۆپرەك كۆڭۈل بۆلىمىز - يۇ، قانداق ئادەم بولۇشىغا ئانچە كۆڭۈل بۆلىمىز. بىلىش كېرەككى، پەرزەنتلىرىمىزنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

نېمە بولۇشى، قانداق ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇشى مۇھىم ئەمەس، ئۇ ھەم پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ نىشانىمۇ ئەمەس، چۈنكى ئۇلار قۇرامىغا يەتكەندە ئۆز ئىقتىدارى، ئۆزىنىڭ مايللىقىغا ئاساسەن نېمە ئىش قىلىشنى ئۆزى تاللايدۇ. شۇڭا، پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ئەڭ مۇھىم مەسىلە — پەرزەنتلەرنىڭ قانداق ئادەم بولۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈش، ئۇلارنى ھەقىقىي مەنىدىكى ئادەم بولۇشقا يېتەكلەش ۋە ھەقىقىي ئادەم قىلىپ تەربىيەلەش بىزنىڭ ئەڭ كۆڭۈل بۆلۈشىمىزگە ئەرزىيدىغان مۇھىم مەسئۇلىيەت بولۇپ قالىدۇ.

بەزى ئادەملەر باركى، تۇتقان - پۈتكىنى قۇۋلۇق - شۇملۇق، ئويلايدىغىنى باشقىلارنىڭ رىزقىنى تارتىۋېلىش، شۇغۇللىنىدىغىنى سامانىنىڭ تېگىدىن سۇ قويۇپ باشقىلارغا زىيانكەشلىك قىلىش، ئەمەل - مەنەسپ تەمەسىدە ئۆزىنى قۇللۇققا بەخشەندە قىلىش، شۇ يولدا تەمەگەر ۋە نان كۈچكى بولۇپ ئۆزىنىڭ ئىنسانلىقىنى ئۇنتۇش. ئۇلار دوست - يارەنلىرىگە ۋاپاسزلىق قىلىپ، ۋاستە تاللاپ ئولتۇرماي ئۆز مەقسىتىگە يېتىش ئۈچۈن قارا نىيەتلىك بىلەن باشقىلارغا ئورا كولاش پېيىدە يۈرىدۇ. ئۇلار يۇقىرىقىدەك ئىنسان قېلىپىدىن چىققان يامان يولنى جان بېقىشنىڭ پەلسەپىسى قىلىپ ياشاشقا ئادەتلەنگەن. بىزنىڭ كۆزىتىشىمىز ۋە تەتقىق قىلىشىمىزغا قارىغاندا، ھازىر خېلى كۆپ ياشلار ئەمەل - مەنەسپ تەمەسىدە ۋە ئەمەل - مەنەسپ خىيالىدا يۈرۈۋاتىدۇ. بەزىلەر ياخشى ئىشلەپ نەتىجە قازىنىش ئارقىلىق بىرەر ئەمەلنىڭ قۇيرۇقىنى تۇتۇشقا ئىنتىلسە، بەزىلەر ھەردائىم ئەمەل - مەنەسپنى ۋىجدانىغا، غۇرۇرىغا سېتىۋېلىش، پۇلغا سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئۆزىدىن يۇقىرى دەرىجىدىكى باشلىقلارنىڭ ئۆيىگە قاترايدۇ. قابىلىيەت ۋە ئىقتىدارنى ئەمەلنىڭ ئۆسكەن - ئۆسمىگەنلىكى بىلەن ئۆلچەيدۇ. ھەرقانداق بىر سورۇندا «ئۇ پالانى يەرگە جۇيچاك بوپتۇ، پوكۇنى بۇ ئىدارىگە شۇجى بوپتۇ» دەپ ئۇلارنىڭ قانداق ۋاستە قوللىنىپ شۇ ئەمەلنى سېتىۋالغانلىقى توغرىسىدا ھەر خىل مۇلاھىزىلەر بولىدۇ. ئەمەل - مەنەسپنى قىممەت دەپ قارايدىغان، ئۇنى ياشاش مەقسىتى ۋە نىشانى قىلىۋالغان كىشىلەرنىڭ قورالى شۇكى، ئۇلار ئۆزىدىن يۇقىرى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دەرىجىلىك باشلىقلارنىڭ ئالدىدا كۈچۈكتەك ئۆمىلەپ، ئۆزىنى ساداقەتەن، ۋاپادار، ئىقتىدارلىق قىلىپ كۆرسىتىدۇ، سەپداشلىرىنى قاغاپ، قۇرۇق تۆھمەتلەرنى چاپلاپ، پىتىنە - ئىغۇغا تارقىتىپ تەپرىقچىلىك قىلىپ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر مەقسەت - تەلىپى ھەل بولماي قالغۇدەك بولسا دەرھال نىشاننى بۇراپ رەھبىرىي كادىرلارنىڭ ئارقىسىدىن ئۆسەك گەپلەرنى تارقىتىدۇ، ئۇلارنى قارىلايدۇ ۋە سىياسىي جەھەتتىن زىيانكەشلىك قىلىپ ئىنتىقام ئالماق بولىدۇ.

بۇنداق قۇللۇق بويۇنتۇرۇقى بەزى پەرزەنتلەرگە قانداق بولۇپ سېلىنىپ قالدى؟

تۇرمۇش تەجرىبىسى شۇنى تولۇق ئىسپاتلاپ تۇرۇپتىكى، پەرزەنتلەر بۇ خىل ئىنسانلىققا يات بولغان يامان خۇسۇسىيەتنى بىرى جەمئىيەتتىن سىڭدۈرۈۋالغان، ئەڭ مۇھىمى پەرزەنتلىرىمىز ھەقىقىي ئىنسانىي قىممەت ھەققىدىكى تەلىم - تەربىيىدىن مەھرۇم قالغان، ھەتتا بەزى ئاتا - ئانىلار مەقسەتلىك ۋە مەقسەتسىز ھالدا بالىلارغا يۇقىرىقىدەك چاكىنا قىممەت ئېلىشىنى سىڭدۈرۈپ قويغان. بەزى ئاتا - ئانىلارنىڭ گۆدەك بالىلىرىنى ئوقۇشقا، ئۆگىنىشكە ئۈندەشنىڭ بىر ۋاسىتىسى سۈپىتىدە مۇنداق مەزمۇندا ئىلھاملاندۇرۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالغىمىز: «بالام، ياخشى ئوقۇساڭ كادىر بولىسەن، باشلىق بولىسەن، قولۇڭدىن پۇل ئۆكسۈمەيدۇ، باشلىق بولساڭ ماشىنىنىڭ بولىدۇ، بىز بالىمىز باشلىق دەپ كىشىلەرنىڭ ئالدىدا پەخىرلىنەلەيمىز» دېگەنگە ئوخشاش. بىز ھەتتا بەزى ئوقۇتقۇچىلارنىڭ بالىلارنى دەرسكە قىزىقتۇرۇشنىڭ ۋاسىتىسى سۈپىتىدە «ساۋاقداشلار، ياخشى ئوقۇغان بالىلارنىڭ ئىستىقبالى پارلاق بولىدۇ، يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇنلاردا خىزمەت قىلالايسىلەر؛ ياخشى ئوقۇمىغان بالىلار، بىر ئۆمۈر چاپا - مۇشەققەتتىن قۇتۇلالماي قارا ئەمگەك قىلىشىلەر، موھتاجلىق بىلەن تۇرمۇش ئۆتكۈزۈشىلەر» دېگەندەك چۈشكۈن، چاكىنا ئىدىيىنى بالىلارغا سىڭدۈرۈۋاتقانلىقى توغرىسىدىكى ئىنكاسلارنى ئاڭلىدۇق. ھەتتا بەزى ئاتا - ئانىلار مەكتەپكە كېلىپ ئوقۇتقۇچىدىن بالىسىنى سىنىپنىڭ سىنىپ باشلىقى، بولمىسا سىنىپ ھەيئىتى قىلىپ قويۇشنى ئۆتۈنۈپ، ئۇلارنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۆيىگە داستىخان كۆتۈرۈپ بېرىشتىن نومۇس قىلمىغان. مانا بۇنداق ناچار تەسىر ۋە چاكىنا تەلىم - تەربىيە بەزى ئىقتىدارسىز بالىلارنىڭ چىقىش يولىنى شۇ ئەمەل - مەنسەپ شوتىسىغا يامىشىشتىن ئىزدەيدىغان ناچار ئىللەتنىڭ ۋە ناچار خاراكتېرنىڭ باش كۆتۈرۈپ قېلىشىنىڭ يوشۇرۇن ئاپىتى بولۇپ قالغان.

بىزنىڭ بۇلارنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈشىمىزدىكى مەقسەت شۇكى، بالىلارغا كىچىكىدىن تارتىپ ساغلام ئىدىيە، ئىلغار، پاك نىيەت، توغرا دۇنيا قاراش سىڭدۈرۈلۈپ تەربىيەلەنسەندە، ئاق نانچى، ھارام تاماق، قارا نىيەت ئادەم بولۇپ چىقىدۇ. تارىختىكى شۇنچە كۆپ ئۇلۇغ ئادەملەر نېمە ئۈچۈن شۇنچە بۈيۈك، پاك قەلبىگە ئىگە بولالدى؟ نېمە ئۈچۈن گىگانت ئادەمدەك قەددىنى رۇسلاپ ئىنسانىيەتنىڭ ئۇلۇغۇر كۈرەش تارىخىدا، پارلاق مەدەنىيەت تارىخىدا مەڭگۈلۈك قىممەتكە ئىگە بولۇپ قالدى؟ چۈنكى ئۇلار كىچىكىدىن تارتىپلا ئىنسانىي قىممەت ھەققىدىكى تەلىم - تەربىيىنىڭ خاسىيەتلىك تەسىرىنى قوبۇل قىلغان، ئۇلارنىڭ گۆدەك قەلب دەپتىرىگە ئانا - ئانىلار ئارقىلىق ناھايىتى گۈزەل ۋە پاك بولغان مەنىۋى نەقىش چېكىلگەن.

تارىختا مىليونلىغان ئادەم بۇ زېمىندا ياشاپ ئۆتتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى چوڭ تۆھپە يارىتالمىسىمۇ ھالال ياشاپ، ياخشىلىق قىلالمىسىمۇ باشقىلارغا زىيانكەشلىك قىلماي ۋىجدانى بىلەن بۇ دۇنيادىن كېتىشتى. بەزىلەرچۇ، بۇ قىسقىغىنە ھاياتىدا قىلمىغان ئەسكىلىكلىرى، قاقشاتىمىغان ئادىمى، قىلمىغان رەزىلىلىكى قالماي لەنەت - نەپرەتكە، ئىنسانىيەتنىڭ قارغىشىغا، تۈكۈرۈك قاچىسىغا ئايلىنىپ، بۇ پاك زېمىننى بۇلغاپ كېتىشتى. ئۆزى بىلەن كەتمەي ئەۋلادلىرىغىمۇ بۇ ھاقارەتنى مىراس قىلىپ كېتىشتى. ئۇلارنىڭ تاللىغان قىممىتى مۇشۇمىدى؟

ھۆرمەتلىك ئانا - ئانىلار ۋە ئاتا - ئانا بولغۇچى مېھرىبانلار، بۇنداق ئوخشاشمىغان ئىككى خىل تەقدىر ۋە قىممەتتە ئانا - ئانىلارنىڭ ئوينىغان رولى يوقمۇ؟ شۇڭا، قىممەت مەسىلىسى ھەققىدە ئۆزۈڭلارمۇ چوڭقۇرراق ئويلىنىڭلار؛ پەرزەنتلەرنىمۇ ساغلام، پاك قىممەت قارشى بىلەن تەربىيەلەش ئۈچۈن بەلگىلىك تىرىشچانلىق كۆرسىتىڭلار.

2. پەرزەنتلەر ھەسەتخور، شەخسىيەتچى
بولۇپ قالمىسۇن

ھېس - تۇيغۇلارنىڭ ئەڭ يىرگىنچلىكى — ھەسەت ...
خائىنلىق ۋە پىتنە - پاساتلارنىڭ ھەممىسى ھەسەت بايرىقى
ئاستىدا كۈن كۆرىدۇ.

— ك. گىلبۇتتس

پەرزەنتلەرنىڭ ئىچىنىشلىق بەختسىزلىكى موھتاجلىقتىنمۇ،
يالغۇزلۇقتىنمۇ كۆرە ھەسەتخورلۇق ۋە شەخسىيەتچىلىكتىن يۈز بېرىدۇ.
نەپسانىيەتچىلىك ۋە شەخسىيەتچىلىك بىلەن ھەسەتخورلۇق قوشكېزەك. بىز
باشقىلارغا ياردەم بېرىشنى خۇشاللىق دەپ بىلىدىغان، ھېچ بولمىغاندا
ئۆزىنىڭ شەخسىي مەنپەئىتى بىلەن باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى بىردەك دەپ
بىلىدىغان، باشقىلارنىڭ بەختىنى تۆرۈپ خۇشال بولىدىغان،
بەختسىزلىكىنى كۆرۈپ قايغۇرىدىغان ئالىجاناب قەلبكە ئىگە پەرزەنتلەرنى
جەمئىيەتكە چىقىرايلى. گەرچە ئىنساندا «مەن» دىن ئىبارەت مەنپەئەت
ئېڭى بولسىمۇ، لېكىن ھاياتنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى چۈشەنگەن ۋە ياخشى
تەربىيىگە ئىگە بولغان پەرزەنتلەرنىڭ ۋۇجۇدىدا نەپسىگە چوغ تارتمايدىغان،
ھەسەتخورلۇقنى نومۇس دەپ بىلىدىغان ياخشى قەلب پەيدا بولىدۇ. بىراق
بۇ جەھەتتىكى تەلىم - تەربىيە تەلپى بەك نازۇك ۋە ئىنچىكە بولغاچقا،
ئاتا - ئانىلار دەماللىققا پەرزەنتلەردە شەكىللىنىۋاتقان ھەسەتخورلۇق
كېسىلىنى ئىتتىك بايقىيالمىدۇ، بۇنداق ئىشلارنىڭ ئاشكارىلىنىش باسقۇچى
دەل بالىلارنىڭ مەنپەئىتىگە مۇناسىۋەتلىك ھالقىلىق پەيتلەردە روشەن
كۆرۈلىدۇ. ھېچقانداق بالا ئۆزىنىڭ ھەسەتخورلۇقىنى ئۆزى ھېس
قىلمايدۇ، ئۇلار ھەتتا قەلبىدە پەيدا بولغان ھەسەت تۇيغۇسىنى ۋىجدان،
غۇرۇر، ھەققانىيەت تۇيغۇسى دەپ چۈشىنىۋالىدۇ. مەسىلەن،
پەرزەنتلەردىكى بۇ خىل پىسخىك ئاجىزلىق شۇكى، ياخشى بالىلارنىڭ
نەتىجىسىگە نىسبەتەن، ئۇلارنىڭ ئۆزىدىن ئالدىدا تۇرىدىغانلىقىنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كۆرەلمەي، ئۇلارنى ئېتىراپ قىلىشقا جورئەت قىلالماي، ئۇلارغا مەنسىتمەسلىك نەزەرى بىلەن قارايدۇ. ئۇلارنىڭ نەتىجىسى تىرىشچانلىقىنىڭ نەتىجىسى دەپ قارىماي، دىمىغدا «ھەم» دەپ قويدۇ. چۈنكى ھەسەت دېگەن مەنپەئەت مۇناسىۋىتىدىن، كۆرەلمەسلىكتىن تۇغۇلىدىغان ئازابلىق تۇيغۇ، شۇ مەنپەئەت باغلىنىشى بولمىغان ئادەمگە ھېچ كىشى ھەسەت قىلمايدۇ، بەلكى ئۇلارغا قىزىقىش، ھەۋەس قىلىش ھېسسىياتى تۇغۇلىدۇ. دەل يۇقىرىقىدەك نازۇك ھەسەتخورلۇقنىڭ ئۈندۈرمىسى بارا - بارا تەرەققىي قىلىپ ئادەمنى پىتتە - پاسانچى، قارا نىيەتچى قىلىپ قويدۇ. ئۇنداق پىسخىكىنى ئۆزلەشتۈرۈۋالغان ئادەم بۇ دۇنيادا كۆڭلى خاتىرجەمسىزلىك، ئازاب - ئوقۇبەتتە پۇچىلىنىش، ھەسەت ئوتىدا كۆيۈپ كۈل بولۇش بىلەن ئۆزىنى ئۆزى ئازابلان بىخەتسىزلىك ئىچىدە ھاياتىنى ئۆتكۈزىدۇ.

بىز پەرزەنتلەردە مۇنداق پىسخىك ھالەتنى بايقاش بىلەن ناھايىتى گۈنۈملۈك ئۇسۇللار بىلەن، پەرزەنتلەرنىڭ بۇ خىل ئېغىر يۈكىنى يەڭگىلەشكە ماھىر بولۇشىمىز لازىم.

مەن بىر بۇرادىرىم بىلەن مۇشۇ مەسىلە ئۈستىدە سۆزلىشىپ تېما مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، ئۇ بۇرادىرىم: — بۇ دۇنيادا ھەربىر ئادەم ئۆزىگە تېگىشلىك مەنپەئەتكە ئېرىشىدۇ، مەن «ئىنجىل» دا مۇنداق بىر ھېكايىنى كۆرگەندىم، — دەيدى، — بىر ئادەم بېغىغا ئىشلىتىش ئۈچۈن ئەتىگەندە بازارغا بېرىپ بىر ئىشلەمچىنى بىر كۈن ئىشلەپ بېرىشنى ئون تەڭگىگە سۆزلىشىپ ئېلىپ كەپتۇ، چۈشكە يېقىن بولغاندا قارسا، ئۇ ئادەم ئىشنى تۈگىتەلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ، يەنە بىر ئادەمنى يەنە ئون تەڭگە پۇلغا سۆزلىشىپ ئېلىپ كەپتۇ. پېشىن بولغاندا بازارغا بېرىپ يەنە بىر ئادەمنى ئېلىپ كەپتۇ، شۇنداق قىلىپ بۇ ئۈچ ئادەم كەچتە ئىشنى تۈگىتىپتۇ، ئۇ ئادەم ئىشلەمچىلەرنى ھەربىرىگە ئون تەڭگىدىن بېرىپ يولغا سالماق بوپتۇ. بۇ چاغدا ئەتىگەندە كەلگەن ئىشلەمچىدىن پىكىر چىقىپتۇ: مەن سەھەر كېلىپ ئىشلەشكە باشلىغان تۇرسام، ماڭمۇ ئون تەڭگە بەرسەڭ، بۇلار تېخى چۈشتىن كېيىن كەلگەن تۇرسا بۇلارغا نېمىشقا ئون تەڭگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بېرىسەن، بۇمۇ ئادالەت بولدۇمۇ؟ — دەپ نارازىلىق بىلدۈرۈپتۇ. ھېلىقى خوجايىن ئۇنىڭغا: — ھەي ئادەم، مەن سېنى ئون تەڭگىگە سۆزلىشىپ ئېلىپ كەلدىم، ئون تەڭگە پۇلۇڭنى تولۇق بەردىم، ئەمدى يولۇڭغا ماڭساڭ بولىدۇ، مەن بۇلارغا سېنىڭ پۇلۇڭدىن تۇتۇۋېلىپ بەرمىدىمغۇ، بۇلارغا نەچچە پۇل بېرىشىم بىلەن سېنىڭ نېمە مۇناسىۋىتىڭ بار؟ — دەپتۇ.

بىز ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرگە بۇ ھېكايىدە ئەكس ئەتتۈرۈلگەن تۇرمۇش ھەقىقىتىنى چۈشەندۈرۈشىمىز كېرەك. چۈنكى ھەسەتخورلۇق، نەپسانىيەتچىلىك بىلەن ئېرىشكەن قەدىر - قىممەت ھەرگىزمۇ مەڭگۈلۈك قىممەت ئېلىپ كېلەلمەيدۇ. ئۇ، ئاخىرقى ھېسابتا كىشىلىك جەمئىيەتتە كىشىلەرنىڭ لەنت - نەپىرىتىگە ئايلىنىپ، ھەممە ئادەم ئۇنىڭدىن قاچىدىغان قورقۇنچلۇق مەخلۇققا ئايلىنىپ قالىدۇ. شۇڭا، بالىلار ئاز - تولا ئاق - قارىنى پەرق ئەتكىلى باشلىغاندىن باشلاپ بۇ ھەقتىكى چۈشەنچە بىلەن ئۇلاردا كەڭ قورساقلىق خاراكتېرىنى يېتىلدۈرۈش كېرەك.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، ئادەمگە ئۆزىنىڭ قازانغان مۇۋەپپەقىيەتلىرىدىنمۇ كۆرە، باشقىلارنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىرى تېخىمۇ خۇشاللىق بېغىشلايدۇ، چۈنكى بىر ئادەمنىڭ بىر بولسا، كۆپ ئادەمنىڭ كۆپ بولىدۇ. ھەقىقىي قورسىقى كەڭ، ئاق كۆڭۈل، شەخسىيەتسىز ئادەملەر باشقىلارنىڭ بەختىدىنمۇ ھۇزۇر ئالالايدۇ. باشقىلارنىڭ ئالدىدا يۈزۈڭنى يورۇق قىل. بەزىلەر ھەردائىم ھەسەت ئوتىدا پۇچىلىنىپ ئۆزىنى ئۆزى ئازابلايدۇ، ئۇلار شۇنچە ئازابلىنىشىنىڭ بەدلىگە نېمىگە ئېرىشىدىغاندۇ. ئەسلىدىن ئالغاندا كىشىلەرنىڭ قازانغان نەتىجىلىرى باشقىلارغا ئىلھام ۋە روھ بېغىشلىشى كېرەك ئەمەسمۇ، شۇڭا، مۇۋەپپەقىيەت قازانغان ساۋاقداشلار ۋە سەپداشلاردىن پەخىرلىنىش كېرەك. ئۇلارنى چىن كۆڭلىدىن تەبرىكلەش نېمىدىگەن ياخشى. پەزىلەتلىك بولساڭ ياخشىلارغا مەدەت بەرگىن، ئۇلارنى قوللاپ - قۇۋۋەتلىسەڭ شۇندىلا ھەقىقىي قەدىر - قىممەتكە ئىگە بولالايسىن. ئادەم دېگەن نەپسانىيەتتىگە تارتىپ نامەردلىك قىلسا بولمايدۇ. ئادەم ئۆزىنى قانداق قەدىرلىسە ئۆزگىنىمۇ شۇنداق قەدىرلىگۈلۈك. ھەرگىزمۇ

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ساۋاقداشلار، دوستلار ۋە سەپداشلار ئالدىدا يۈز كېلەلمىگۈدەك ئىش قىلىپ قويغۇلۇق ئەمەس. كەڭ قورساقلىق دېگەن ئادەمنىڭ روھىنى ئازادە، تېنىنى ساغلام قىلىدۇ. بالام، ھەسەتخورلۇق، كۆزى كىچىكلىك ئادەمنى ئارامدا قويمايدۇ، ئۇنداق ئادەم مەڭگۈ بەخت يۈزىنى كۆرمەيدۇ، ئاخىرى ئۆزىنى ئۆزى خاراب قىلىدۇ. ئويلاپ باققىن، بۇ دۇنيادا ھەسەت ئوتىدا ئۆرتىنىپ كۈل بولغانلار ئازمۇ؟ ئۇلار شۇنچە قۇربان بېرىشنىڭ بەدىلىگە نېمىگە ئېرىشەلدى؟

ئۈچ ھەسەتخورنىڭ ھېكايىسى

ئۈچ قەبىھ ھەسەتخور كىشى باشقا - باشقا يۇرتلاردىن سەپەر قىلىپ يولدا ئۇچرىشىپ قاپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى قالغان ئىككىسىدىن سوراپتۇ:

— سىلەر ئۆز يۇرتۇڭلاردىن نېمىشقا چىقتىڭلار؟

— مەن قوشنامنىڭ ھەسەت ئوتىدا كۆيۈپ، باغرىم كاۋاپ بولۇپ كەتتى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇ قوشنام ھەردائىم ماڭا ياخشىلىق قىلىپ تېخىمۇ جېنىمغا تەگدى. كىشىلەر ئۇ قوشنامنى بەك ھۆرمەت قىلىدۇ، شۇڭا، چىدىماي يۇرتتىن چىقىپ كەتتىم، — دەپتۇ ئۇلاردىن بىرى.

— باشقىلار نېمە ئۈچۈن بىر - بىرىگە شۇنچە ياخشىلىق قىلىدۇ، بىزنىڭ يۇرتتا كىشىلەر شۇنداق ئىناق، شۇنداق خاتىرجەم ئۆتىدۇ، بىر - بىرىگە شۇنداق ياردەم قىلىشىپ كېتىدۇ. بۇ ئىش مېنى بەك ئازابلىدى.

شۇڭا، يۇرتىنى تەرك ئېتىپ چىقىپ كەتتىم، — دەپتۇ يەنە بىرى.

— سىلەر بىلەن مېنىڭ دەردىم ئوخشاش ئىكەن. مەن باشقىلارنىڭ

شادلانغانلىقىنى كۆرسەم، يۈرىكىم قانغا تولىدۇ، — دەپتۇ ئۈچىنچىسى.

بۇ ئۈچ ھەسەتخور بىر - بىرى بىلەن تونۇشقاندىن كېيىن، بىرىگە

سەپەر قىلىپ مېڭىپتۇ. يولدا بىر خىش ئالتۇن تېپىۋاپتۇ. بىراق ئۇلارنىڭ

ھەربىرى بۇ ئالتۇننىڭ پەقەت ئۆزىگە تەۋە بولۇشىنى تىلەيدىكەن. ئۆزىدىن

باشقىسىغا بۆلۈنۈپ كېتىشىنى كۆڭلىگە سىغدۇرالمىدىكەن. شۇنىڭ بىلەن

بۇلار ئالتۇننى بۆلەلمەي، قارىشىپ ئولتۇرغاننىڭ ئۈستىگە شۇ يۇرتنىڭ

پادىشاھى نەۋكەرلىرى بىلەن بۇ يەردىن ئۆتۈپ قاپتۇ.

— نېمە بولدى، نېمىشقا بۇنداق ئولتۇرىسىلەر؟ — دەپ سوراپتۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

نەۋكەرلەردىن بىرى. ئۇلار راستلىق بىلەن جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان پادىشاھ ئۇلارغا:

— ئۆزۈڭلارنىڭ قانچىلىك ھەسەتخور ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ
بېقىڭلار قېنى، مەن ئالتۇننى شۇنىڭغا قاراپ ئۈلەشتۈرۈپ بېرىي، —
دەپتۇ.

— مېنىڭ باشقىلارغا مەنپەئەت يەتكۈزۈشكە ئەسلا تاقىتىم يوق، —
دەپتۇ بىرى، — كىشىنىڭ مەندىن مەنپەئەت ئېلىپ شاد بولۇشىنى ھەرگىز
كۆرەلمەيمەن.

— ماڭا سېلىشتۇرغاندا سېنىڭ ھەسەتخورلۇقۇڭ ھېچ گەپ ئەمەس
ئىكەن، — دەپتۇ ئىككىنچىسى، — مەن كىشىنىڭ كىشىگە مەنپەئەت
يەتكۈزۈپ كۆڭلىنى سۆيۈندۈرۈشىنى كۆرسەم كۆڭلۈمگە داغ چۈشىدۇ.
— ھەيھات، ھەيھات، — دەپتۇ ئۈچىنچىسى، — سىلەرنىڭ
ھەسەتخورلۇقتىن لاپ ئۇرۇشۇڭلار بىمەنلىك ئىكەن. مەن دۇنيادا
ياخشىلىق دېگەننىڭ ئېتىنىمۇ قەلبىمگە سىغدۇرالمىمەن. باشقىلارنىڭ ماڭا
ياخشىلىق قىلىشىنىمۇ كۆرەلمەيمەن.

بۇنى ئاڭلىغان پادىشاھ ھەيرانلىقتا قولىنى تەپەككۈر چىشى بىلەن
چىشلەپ، ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن شۇملۇق رەقىمى ئۆزلىرىنىڭ سۈپەتلىرى
لەۋھەسىگە يېزىلغانلىقىنى چۈشىنىپ بەكمۇ ئەجەبلىنىپتۇ ۋە بۇنداق
ئادەملەرنىڭ بۇ يۇرتقا ئاپىرىدە بولۇشى يۇرت ئۈچۈن بىر بالا - قازاننىڭ
ئالامىتى ئىكەنلىكىنى پەملەپ، نەۋكەرلەرگە ئەمر قىپتۇ:

— ھەي مۇلازىملار ماۋۇ، كىشىگە ياخشىلىق قىلمايدىغان
ھەسەتخورغا ھەرگىز ياخشىلىق يۈزىنى كۆرسەتمەڭلار، ئىككى ئالەمنىڭ
بەخت ئىقبالىدىن مەھرۇم قىلىش جازاسىنى بېرىڭلار. ماۋۇ، كىشىلەرنىڭ
ياخشىلىقىنى كۆرەلمەيدىغاننى ئۆلتۈرۈڭلار. ماۋۇ، كىشىنىڭ ئۆزىگە
ياخشىلىق قىلىشىنىمۇ كۆرەلمەيدىغانغا شۇنداق ئازاب قىلىڭلاركى، چەكسىز
قىيىناقنىڭ چاڭگىلىدا روھنىڭ قۇشى قىل يۈتۈپ، ئەزرا ئىلىنىڭ دامىغا
گىرىپتار بولسۇن.

بۇ جازا دەرھال بەجا كەلتۈرۈلۈپ، ئۇ يۇرتقا كېلىش ئېھتىمالى بولغان

گۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

پىتنە - پاسات ۋە ھەسەتخورلۇق ئوتى ئۆچۈرۈلۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ھېلىقى ھەسەتخورلارمۇ ھەسەت ئازابىدىن بىراقلا قۇتۇلۇپتۇ.

بالام، سەن ئۆزۈڭدە بارغا قانائەت قىلىپ، يوقىغا تىرىشىپ تىرىشىپ، ئۆزۈڭدە يوققا ئانچە ئېتىبار قىلىپ كەتمەسەڭلا، سەندە ئازاب بولمايدۇ. ئۆزۈڭگە نېسىپ قىلىنغان نەرسىلەردىن تولۇق بەھرىمەن بولۇپ ھۇزۇرلىنىشنى بىلمەسەڭ، ئۆزۈڭگە نېسىپ قىلىنمىغان نەرسىلەر ئۈچۈن ئازابلانساڭ مانا بۇنى ئىنساپسىزلىق دەيمىز. بۇ دۇنيا ھەربىر ئادەمنىڭ ئارزۇسىنى مەڭگۈ قانائەتلەندۈرەلمەيدۇ. قارىنى - كۆكسى كەڭ ئادەملەر ھەرقانچە ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىسىمۇ يەنىلا قەددىنى تىك تۇتۇپ، ئۆزىنى ئوڭۇشاشنىڭ كويىدا يۈرۈيدۇ، ھەسەتخور ئادەملەر ئۆزى بەختسىزلىككە ئۇچرىسىمۇ، باشقىلارنىڭ ئامىتى كېلىپ قالسىمۇ دائىم پەرىشان يۈرۈيدۇ، ھەرگىز ئۆزىگە ئىشىنىدىغان قابىلىيەتلىك ئادەملەر باشقىلارغا ھەسەت قىلمايدۇ، باشقىلارنىڭ كەينىدىن غاجىشىغىمۇ پەرۋا قىلمايدۇ، قولدىن ئىش كەلمەيدىغان كىشىلەرلا قابىلىيەتلىكلەرنى كۆرەلمەيدۇ، خۇددى بازار ئىتلىرى ئوۋ ئىتلىرىنى كۆرسە قاۋاشقا باشلاپ قېشىغا بارالمىغاندەك، پەس ئادەملەر ھۈنەر - پەزىلەتتە باشقىلار بىلەن تەڭ كېلەلمەسە رەزىللىك بىلەن ئارقىدىن غاجاشقا باشلايدۇ. بىراق ھەسەتخورلار شۇنچە ئازابلانىپ، پىتنە - پاسات تېرىپ، باشقىلارنى غاجىلاپ ئۆزىنى خاراب قىلىدۇ، شۇنچە ئازابلانىپ نېمىگە ئېرىشىدىغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ.

بالام، «ھەسەت» دېگەن يامان بىر رەزىل كېسەل. ئۇ كېسەلنىڭ ئۇچۇدۇڭ قەلئەسىگە كىرىپ، تېنىڭ مەملىكىتىنى خانىۋەيران قىلىشىدىن ھەزەر قىل. دۇنيادا كېسەللىكمۇ كۆپ، بىراق ھەممە كېسەلنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق شىپالىق دورىسى بار. ئەپسۇسكى، كۆرەلمەسلىك ئۇرۇسىدىن پەيدا بولىدىغان كېسەللىكنىڭ داۋاسى يوق، ئۇ خۇددى زەھەرلىك قۇرتقا ئوخشاش ئىچىگە كىرىۋالدىمۇ قىم - قىملىق بالاسىغا مۇپتىلا قىلىدۇ، ئۆزىنىڭ گۆشىنى ئۆزى يېيىش ئادەم بالىسىغا نېسىپ بولمىغان، بىراق ھەسەت ئۆزۈڭنىڭ گۆشىنى ئۆزۈڭگە يېگۈزىدۇ. ئىچىڭ قۇرت يېگەن ياغاچتەك ئۆتمەستۇشۇك بولۇپ كېتىدۇ، چىرايىڭ سارغىيىپ، تېنىڭنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

زەئىپلەشتۈرىدۇ. ھەسەت ئوتى ساڭا تۇتاشقان بولسا، ئۇ ئوت ئىچىدە سەن كۆپرەك كۆيىسەن، باشقىلارنىڭ يارىسىنى ئېچىش بىلەن ياخشى ئاتالمايسەن، باشقىلارنىڭ ياخشىلىقىنى سۆزلەش پەزىلەت بولسا، قۇسۇر ئىزدەش پەزىلەتسىزلىكتۇر. ئىناۋەت غولۇڭ، ئابروئى يىلتىزنىڭ ھەسەت ئوتى بىلەن كۆيۈپ كۈل بولىدۇ.

بالام، قەلبىڭنى بىغۇبار ساقلىماقنى تىلىسەڭ پىتىنخور، ھەسەتخور كىشىلەرگە قوشۇلما. ئۇلار قەلبىڭنى ھىيلە دامى بىلەن ئوۋلاپ، پائىت ئازگىلىغا كىرىشكە مەجبۇرلايدۇ، ھەرقانداق ئىشنى ئەقىل تارازىسىغا سېلىپ ئاندىن قىلغىن. ئاڭلىماققا ئىشەنچلىكتەك تۇرغان ئەپچاقچى گەپلەرگە ئىشىنىپلا نىشانىڭنى ئۆزگەرتىپ ياخشى ئادەملەرگە دۈشمەن بولۇپ قالما، ھەسەت ئارقىلىق مەھرۇم بولغان نەرسەڭ ھەرقاچان ئېرىشكەن نەرسەڭدىن يۇقىرى بولىدۇ، بالام.

دېمەك، مۇشۇ يوسۇندا نەسىھەت قىلىپ، بالىلارغا ھەسەتنىڭ ئەسلا قىممىتى يوق، مەھرۇملۇقتىن باشقا مۇكاپاتى يوق كېسەللىك ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇرۇپ، كەڭ قورساق، مەرد بولۇشقا ئۈندەش كېرەك.

3. قەدىر - قىممەت ئۆزئارا ھۆرمەتتىن كېلىدۇ

ئۆزى ھەققىدە ھۆكۈم چىقىرىشنى ئۆگەنمىگەن ئادەم باشقىلار ھەققىدە ھۆكۈم چىقىرالمىدۇ.

— ئى. گېۋتى

ئۇيغۇرلار ئىنتايىن ئەدەپلىك، پەزىلەتلىك مىللەت. ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدىكى بىر ئالاھىدىلىك ۋە ياخشى ئەنئەنە شۇكى، پەرزەنتلەرگە كىچىكىدىن باشلاپ باشقىلار بىلەن بولغان سالام - سەئەت، چوڭلارنى ھۆرمەت قىلىش، كىچىكلەرنى ئىززەت قىلىشتەك ياخشى پەزىلەتنى ئۆگىتىدۇ. شۇڭا، 5 - 6 ياشلىق ئۇيغۇر بالىلىرىمۇ چوڭلار بىلەن ئۇچراشسا ياكى جامائەت ئولتۇرغان يەردىن ئۆتمەك بولسا تونۇسۇن.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تونۇمىسۇن «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم» دەپ چىرايلىق سالام بېرىپ ئۆتىدۇ. ئۆيىگە كىرگەن مېھمانلار بىلەنمۇ ئەدەپلىك سالاملىشىدۇ ۋە مېھمانلار ئالدىدا ناشايان ئىشلارنى قىلىپ قويۇشتىن بەك ھېيىقىدۇ. شۇڭا، مۇنداق بالىلارنى «ئادەمگەرچىلىكى بار، پەزىلەتلىك، كىچىك پېئىل بالا بوپتۇ» دەپ ماختىشىدۇ. بىر كۈنى مەن كوچا ئاپتوبۇسىدا مۇنداق ئىشقا دۇچ كەلدىم: ئاپتوبۇس بەك قىستاق ئىدى. بىر بېكەتكە كەلگەندە بىر مويسىمىت بوۋاي چىقتى. ئارقا ئورۇندۇقتا 10 ياش چامىسىدا بىر ئوغۇل بالا ئولتۇراتتى. دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ «بوۋا بۇ يەرگە كېلىپ ئولتۇرۇۋېلىڭ» دەپ ئورۇن بويىتىپ بەردى. بوۋاي ئولتۇرۇپ بولۇپ، بۇ بالىنى ماختاپ كەتتى: «ئوبدان بالام، لېي فېڭچى بالام، رەھمەت» دېدى. بۇ ۋاقىتتا بالا بىر ئاز تېرىكتى ... «بوۋا، مەن لېي فېڭدىن ئۆگىنىپ ئورۇن بويىتىپ بەرمىدىم، ئاتا - ئانام ماڭا دائىم چوڭلارنى ھۆرمەت قىل، ئۇلارغا ئورۇن بويىتىپ بەر دەپ تەربىيە قىلىدۇ» دېدى. بوۋاي: «ئوبدان ئادەمنىڭ بالىسىكەنەن بالام، رەھمەت» دېدى. شۇنداق، ئۇيغۇر ئاتا - ئانىلىرى پەرزەنتلەرنىڭ كىشىلىك مۇناسىۋىتىدىكى باشقىلارنى ھۆرمەتلەش مەسىلىسىگە بەكمۇ كۆڭۈل بۆلىدۇ.

پەرزەنتلەر جەمئىيەتتە ياشايدۇ، ھەر خىل سورۇنلاردا بولىدۇ، ئۇلارنىڭ باشقىلارنى ھۆرمەتلەش، باشقىلارغا يول قويۇش ئادىتىنىڭ يېتىلىشى ئۇلاردا بىرخىل ئالىمجاناب روھىنى يېتىلدۈرۈشنىڭ ئاساسى بولۇپ قالىدۇ. ئۇيغۇرلاردا كىچىك پېئىل، باشقىلارنى ھۆرمەتلەشنى بىلىدىغان بالىلار بەك قەدىرلىنىدۇ ۋە سۆيۈملۈك كۆرۈنىدۇ. تەكەببۇر، مەنەنچى بالىلار كۆزگە سىغمايدۇ ۋە سەت كۆرۈنىدۇ.

بالىلاردىكى تەكەببۇرلۇق كىچىك چاغلاردا ئانچە ئىپادىلەنمەيدۇ. بالىلار 12 ياشتىن ھالقىغاندا بۇ خىل خاراكتېرنىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بۇ ۋاقىتتىكى كۆرۈلىدىغان پىسخىك ئەھۋال شۇكى، بەزى بالىلار ئائىلىسىگە، ئاتا - ئانىسىغا تەمەننا قويۇپ، بەزى كەمبەغەللىرىنىڭ بالىلىرىنى كۆزگە ئىلمايدىغان، ساۋاقداشلىرى بىلەن ئۆزى ئوتتۇرىسىدا قىسمەن ئارىلىق پەيدا قىلىپ قويىدىغان ئەھۋال پەيدا بولۇپ قالىدىكەن،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھەتتا بۇنداق بالىلار مۇئەللىملەرگىمۇ تىل ياندۇرۇشقا جۈرئەت قىلىدىكەن، بۇنداق پىسخىك ئەھۋالنىڭ ئالدى ئېلىنىمىغاندا، بۇنداق ئەھۋال بارا - بارا تەرەققىي قىلىپ تەكەببۇرلۇق خاراكتېرىنى كۈچەيتىپ قويدىكەن. بۇ خىل پىسخىك ئەھۋال پەرزەنتلەر ئارىسىدا چىقىشالماسلىق، ئىچقويۇن - تاشقويۇن بولۇپ سىردىشالماسلىق، بىر نىيەتتە بولالماسلىقتەك ئەھۋاللارنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەب بولىدىكەن. شۇنىڭ بىلەن بارا - بارا يەككە - يېگانە قېلىپ، ئۆزى بىلەن ئۆزى جىلە بولىدىغان، ئىچى پۇشىدىغان، باشقىلارغا يېقىنلىشىشقا جۈرئەت قىلالمايدىغان ئەھۋاللار يۈز بېرىپ ئوقۇش نەتىجىسىگىمۇ تەسىر يەتكۈزىدىكەن. چۈنكى، باشقىلارنى كۆزگە ئىلمىغان بالىلارنى باشقا بالىلارمۇ كۆزگە ئىلمايدۇ ۋە ئارىغا قاتمايدۇ. بۇنداق پىسخىك ئەھۋاللارنىڭ پەيدا بولۇپ قېلىشىدا ئاتا - ئانىلارنىڭ ئوينايدىغان رولى ئىنتايىن چوڭ. مەسىلەن:

بىر باشلىقنىڭ بالىسى ئىككى ساۋاقدىشىنى باشلاپ ئۆيگە كىردى. بۇلارنىڭ بىرى كەمبەغەلنىڭ بالىسى، يەنە بىرى باينىڭ بالىسى ئىدى. بۇ ۋاقىتتا ساھىبخان بالىنىڭ دادىسى بۇ ئىككى بالىغا ئوخشاشلا ئىلتىپات كۆرسەتتى، ئۇلار بىلەن مەمىي سۆزلەشتى. بۇ دادىنىڭ پوزىتسىيىسى ھېلىقى ئىككى بالىغا بەك ياخشى تەسىر قىلدى ۋە كۆڭلىدىكى گەپلىرىنى ئۇ كىشىگە ئېيتىپ سىرداشتى. شۇ ئارىدا ساھىبخان بالىنىڭ ئانىسى سىرتتىن كىردى، ئانا باينىڭ بالىسىغا كۆپرەك ئىلتىپات كۆرسىتىپ، كەمبەغەلنىڭ بالىسىنىڭ كىرگەنلىكىگە نارازى بولغاندەك بىر خىل روھىي ھالىتىنى ئىپادىلىدى ... سىزنىڭچە، بۇنداق ئەھۋال بالىلارغا قانداق تەسىر كۆرسىتىدۇ؟

بالىلارنىڭ ئۆزىنى باشقىلاردىن تۆۋەن كۆرىدىغان پىسخىكىسىمۇ ياخشى ئەمەس، باشقىلاردىن ئۆزىنى چوڭ چاغلايدىغان، باشقىلارنى پەس كۆرىدىغان پىسخىك ھالەتمۇ خاتا. شۇڭا، پەرزەنتلەرگە تەربىيە قىلىشتا بالىلارنىڭ ئۆزىنى قەدىرلىشى، ئۆزىگە ئىشىنىشىگىمۇ ياردەم بېرىش كېرەك. باشقىلارنى ھۆرمەتلەش، باشقىلارغا ئىشىنىش ھەم ياردەم بېرىش كېرەك. بۇ پەرزەنتلەرنىڭ ئۆزىنىڭ قىممىتىنى ۋە باشقىلارنىڭ قىممىتىنى بىلىشىدە

ناھايىتى مۇھىم رول ئوينايدۇ.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

پەرزەنتلەر مەكتەپكە كىرمىگەندە، ئۇلارغا تۇرمۇشتىكى سالامىتىنى قاندىلىرىنى، ئەپۇ سوراڭ قاندىلىرىنى، ھەربىر كۈنكەرت ئىشقا توغرا كەلگەندە «بالام، پۈكۈنى ئاكاڭغا سالام قىلىدىغۇ، خوش ئاپا دە بالام، چوڭ ئاپاڭغا خاپا بولما ئاپا دېگەن، ناخشا ئېيتىپ بېرىپ كۆڭلىنى ئالغىنە» دېگەندەك ئادەتلەندۈرۈش ئارقىلىق كۆيۈنۈش ۋە ھۆرمەت قىلىشنى ئۆگىتىش كېرەك. بالىلار مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن، بالىلاردىكى ئۆزگىرىشلەرگە قاراپ، ساۋاقداشلىرى بىلەن بولغان ئىناقلىق، ئىتتىپاقلىق، باشقىلارنىڭ ئىنكاسىغا قاراپ نەسىھەت قىلىش كېرەك.

بالام، ساۋاقداشلىرىڭنى ھۆرمەت قىل، ئۇلارغا كۆيۈنكىن. ئۇلار بىلەن دوست بولۇپ، سىرداش بولۇپ ئۆتكىن. ياردەم تەلەپ قىلسا ياردىمىڭنى ئايمىما، ھەرگىز ئۆزۈڭنى چوڭ تۇتما، ئۆزۈڭنى چوڭ تۇتساڭ باشقىلاردىن ئايرىلىپ قالسىن. ساۋاقداش دېگەننىڭ ھەممىسى باراۋەر، بىرى چوڭ، بىرى كىچىك بولمايدۇ.

ئەگەر سىزنىڭ ئائىلىڭىز باياشات، باي ئائىلە بولسا:

سەن ئائىلىمىزگە تەمەننا قويۇپ، باشقىلار بىلەن ئۆزۈڭ ئوتتۇرىسىدا ئارىلىق پەيدا قىلىپ قويساڭ، باشقىلارمۇ سېنى كۆزگە ئىلمىيدۇ. بىر ئادەمنىڭ قەدىر - قىممىتى ھەرگىزمۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ بايلىقى ياكى چوڭ باشلىق ئىكەنلىكى بىلەن ئۆلچەنمەيدۇ، بالام، پەقەت ياخشى ئادەم، يامان ئادەم دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ، سەن ئادەملەرنى ئۆلچەشتە، مۇئامىلە قىلىشتا ياخشى، ياماننىلا ئۆلچەم قىل، ھەرگىز ئەمەل - مەنەپ، باي - كەمبەغەللىكنى ئۆلچەم قىلما ھەم ساۋاقداشلىرىڭنى ئۆزۈڭ بىلەن ئوخشاش كۆرگىن. بايىڭ، باشلىقنىڭ بالىسى بولۇپ قېلىش ھەرگىزمۇ سېنىڭ باشقىلاردىن ئارتۇقلىقۇڭنى كۆرسىتىدىغان بەلگە ئەمەس، ئاددىي پۇقرالارنىڭ بالىلىرى بولۇش، ھەرگىزمۇ ئۇلارنىڭ سەندىن تۆۋەن تۇرىدىغانلىقىنىڭ ئۆلچىمى ئەمەس. سىلەر خۇددى بىر شاختا ئېچىلغان غۇنچىلارغا ئوخشاش بىر - بىرىڭلاردىن ھەرگىز پەرقلىنمەيسىلەر. سەن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۆزۈڭدىن تۆۋەن كۆرگەن بالا ھەتتا بەزى تەرەپتە سەندىن ئۈستۈن بولۇشى مۇمكىن، سېنىڭ بىزنى قالغان قىلىپ ئۆزۈڭنى باشقىلاردىن ئالاھىدە چاغلىۋېلىشنىڭ ئۆزۈڭنىڭ ئاجىزلىقىنى ئىپادىلەپ قويدۇ، بالام، مەن ساڭا بىر مىسال ئېلىپ بېرىمەن:

بىر باينىڭ بالىسى دادىسىنىڭ مەرمەردىن ياسالغان قەبرىسى بېشىدا ئولتۇرۇپ، بىر كەمبەغەلنىڭ بالىسى بىلەن مۇنازىرىلىشىپتۇ. «دادامنىڭ قەبرىسى تاشتىن قوپۇرۇلغان، ئۈستىگە چىرايلىق خەتلەر نەقىش قىلىنغان، مەرمەر تاش ۋە پىرۇزە خىش ياتقۇزۇلغان. بۇ قەبرىە سېنىڭ داداڭنىڭ قەبرىسىگە قانداقمۇ ئوخشىسۇن، سېنىڭ داداڭنىڭ گۆرىگە بىر-ئىككى كېسەك قويۇلۇپ، ئۈستىگە ئىككى كەتەن توپا تاشلانغان، خالاس» دەپتۇ باينىڭ بالىسى دادىسىنىڭ قەبرىسىدىن ماختىنىپ.

كەمبەغەلنىڭ ئوغلى بۇ سۆزنى ئاڭلاپ مۇنداق دەپتۇ: «بويىتۇ، داداڭ ئېغىر تاشلارنىڭ ئاستىدا ئىنجىقلاپ تۇرسۇن، ئاڭغىچە مېنىڭ دادام جەننەتكە كىرىپ بولدى.»

بالام، بۇ ھېكايەتتىن ساۋاق ئالغىنىكى، دۇنيادا ھېچكىم ئەجدادىنىڭ ئۇلۇغ، مەدەنىيەتلىك ئەجداد بولغانلىقى بىلەنلا ئۇلۇغ بولۇپ قالمايدۇ، ھېچكىم ئەجدادى ۋە بوۋىلىرىنىڭ تارىختا تۆۋەن، پەس ئورۇندا تۇرغانلىقى بىلەن ئېتىبارسىز بولۇپ قالمايدۇ. ئالدى بىلەن بالام، تارىخنىڭ چاقى داۋاملىق چۆرگىلەپ تۇرىدۇ. ئەزىز بولغانلار خار بولىدۇ، خار بولغانلارمۇ بىر كۈنى خارلىق ھاقارىتىنى يۇيۇپ ئەزىزلىك تونىنى كىيىدۇ. شۇڭا بىردەملىك ئامەت ئۈچۈن كۆرەڭلەپ كىشىلەرگە بويۇتتاۋلىق قىلغۇلۇق ئەمەس، ھەرقانچە ئۇلۇغ مەرتىۋىگە چىققىن، ھەرقاچان نورماللىقنى ساقلىغىن، كىشىلەرگە گەدەنكەشلىك قىلىپ، ئۆزۈڭنى يەسلەشتۈرمە. ھەرقانچە كەمبەغەل، نامرات ئورۇنغا چۈشۈپ قالغان چاغلىرىڭدىنمۇ يەنىلا مەيدەڭنى كۆتۈرۈپ ياشاشقا تىرىشقىن. ھەرگىز باشقىلارغا قوللۇق قىلما. يەنە بىرى بالام، داداڭنىڭ ئەمەلدارلىقى، داداڭنىڭ شان - شەرىپى پەقەت داداڭغىلا گۇۋاھ بولالايدۇ. پەخىرلىنىش توغرا كەلسە ئۆزۈڭ بىلەن، ئۆزۈڭنىڭ ئىقتىدارى ۋە قابىلىيىتى بىلەن پەخىرلەن. بولمىسا دادىسىنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ياغونلۇق چاپىنى كىيىۋېلىپ «مەن گېنېرال» دەپ ماختانغان ھاماقەت بالىغا ئوخشاپ قالسىن. قەبرىنىڭ خىشتىن قوپۇرۇلغانلىقى بىلەن مەرمەردىن قوپۇرۇلغانلىقى بىرەر ئادەمنىڭ قەدىر - قىممىتىنى ئۆلچەيدىغان ئۆلچەم ئەمەس، ھەقىقىي قىممەت — خەلقنىڭ قەلب تۈرىدە قۇرغان خاتىرە مۇنارىنىڭ چوڭ - كىچىكلىكىدە. شۇڭا بالام، ساۋاقداشلىرىڭ بىلەن نورمال، ئىناق، باراۋەرلىك ئاساسىدىكى مۇناسىۋەتنى ساقلىغىن، ئەگەر بەزى ساۋاقداشلىرىڭ سەندىن ئۈستۈنلۈك تالاشسا ئېتىبار قىلما.

بالام، ئەگەر بىرەر ساۋاقداشنىڭ دادىسى ئېغىر جىنايەت ئۆتكۈزۈپ خاتالىشىپ قالغان بولسا، ھەرگىز ئۇ بالىدا گۇناھ يوق. سەن ئەقلىڭدىن ئېزىپ «سەن جىنايەتچىنىڭ بالىسى» دەپ ھاقارەت قىلما، ئەكسىچە ئۇ ساۋاقداشنىڭ يېقىندىن ياردەم قىل. ئۇنىڭ كۆڭۈل يارىسىغا مەلھەم بېرىشكە تىرىشقىن. مۇبادا جەمئىيەت ئۇ بالىنىڭ دادىسى بىلەن پەرزەنتىنى بىر كالتەكتە ھەيدەپ ئاتوغرا مۇئامىلىدە بولسا، شۇ جەمئىيەت جىنايەتكار ھېسابلىنىدۇ، ئۇقتۇڭمۇ؟

دېمەك، كىشىلىك تۇرمۇشتا پەرزەنتلەر ھەر خىل ئەھۋاللارغا دۇچ كېلىدۇ. ئۆزىنى قانداق تۇتۇشنى، قانداق مۇئامىلىدە بولۇشنى بىلمەي ھېسسىياتى بويىچە ئىش تۇتۇپ قالغاندا كونكرېت ئەھۋالغا قارىتا كونكرېت نەسىھەت قىلىش كېرەك. ئەڭ مۇھىمى كىشىلەر بىلەن بولغان مۇئامىلىدە ئاتا - ئانىلار ئۈلگە بولۇش لازىم. بىرەر ئىشتا خاتاغا يول قويسىڭىزلا ئەتىسى ئۇنى بالىڭىزدا ئۇچرىتىسىز.

ئون بىرىنچى باب پەرزەنتلەردە ياخشى خاراكتېر يېتىلدۈرۈش

خاراكتېرلىك ئادەملەر ئۆزلىرى مەنسۇپ بولغان
جەمئىيەتنىڭ ۋەجداندۇر.

— ر. ئىمپېرسون

ھازىرغىچە يېزىلغان پەرزەنت تەربىيىسى ھەققىدىكى كىتاب ۋە ماقالىلاردا پەرزەنت تەربىيىسىدە خاراكتېر يېتىلدۈرۈش ۋە خاراكتېرنى تاۋلاش توغرىسىدا ئاساسەن پىكىر قىلىنمىدى. چۈنكى ئىنسان خاراكتېرى ئىنتايىن مۇرەككەپ بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە خاراكتېرنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە يېتىلىشى ھەققىدە قاراشلار ئوخشاش ئەمەس. بەزىلەر خاراكتېرنى تۇغما بولىدۇ، دەپ قارايدۇ، بەزىلەر خاراكتېر ئىنسانلارنىڭ تۇرمۇشىنى ھەقىقىي چۈشەنگەندىن كېيىن ئاندىن شەكىللىنىدۇ، دەپ قارايدۇ، بەزىلەر خاراكتېر ھايات ئۈچۈن بولغان كۈرەش داۋامىدا تاۋلىنىدۇ، دەپ قارايدۇ. ئومۇمەن، خاراكتېر يېتىلدۈرۈش تەربىيىسىدە ئەخلاقى قائىدە، ئەخلاقى ئۆلچەملەرگە ئوخشاش مۇقىم، ئۆلچەملىك ئۇسۇل بولمىغانلىقى ئۈچۈنلا، خاراكتېر مەسىلىسىنى ياكى تۇغما ئالاھىدىلىككە ياكى تۇرمۇشنىڭ ئۆزىگە يۈكلەپ قويۇش بىلەن چەكلىنىپ قالغان.

بىزنىڭ قارىشىمىزچە، پەرزەنت تەربىيىسى مەسىلىسىدە خاراكتېر يېتىلدۈرۈش تەربىيىسى ھەرگىز سەل قاراشقا بولمايدىغان ئىنتايىن نازۇك ۋە قاتتىق بىر تەلەپ. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئالدى بىلەن خاراكتېرنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئۇنىڭ قانداق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغانلىقى، كۈچلۈك ئىنسان خاراكتېرىنى يېتىلدۈرۈشنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى بىلەن قانداق مۇناسىۋىتى بارلىقى ھەققىدە مۇئەييەن چۈشەنچىگە ئىگە بولۇش لازىم.

1. خاراكتېر دېگەن نېمە؟

ياخشى خاراكتېر ئۈزلۈكسىز كۈرەش ئىچىدە پىشپى يېتىلىدۇ ۋە تاكامۇللىشىدۇ.

— خاتىرەمدىن

خاراكتېر توغرىسىدىكى چۈشەنچە ۋە بىلىش ھەر خىل، خاراكتېر توغرىسىدا سېتىندال مۇنداق دېگەن: «مەن ئىنسان خاراكتېرى دەپ ئۇنىڭ ئەخلاقىي ئادەتلىرى مەجمۇئەسىنى ئاتايمەن.» «گىۋوتى: «ئىنساننىڭ ھاياتى — مانا ئۇنىڭ خاراكتېرى» دەيدۇ. كانت: «خاراكتېر پىرىنسىپلار ئارىسىدا ھەرىكەت قىلىش قابىلىيىتىدىن ئىبارەت» دەيدۇ. ك. فمىشر: «خاراكتېر ئىنسان قابىلىيەتلىرىنىڭ بۈيۈك كۆپەيگۈچىسى» دەيدۇ. خاراكتېر توغرىسىدىكى يۇقىرىقىدەك ئوخشاشمىغان تەبىرلەر خاراكتېرنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشىنىڭ ئوخشاشمىغان مومېنتلىرىدا ئوخشاشمىغان شەكىلدە ئىپادىلىنىدىغانلىقى، مەزمۇنىنىڭمۇ كۆپ تەرەپلىملىك ئامىللار ئارقىلىق زاھىر بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىزنىڭ قارىشىمىزدا: ئىنسان خاراكتېرى ھايات مۇساپىسىدىكى ئاجايىپ نازۇك ۋە ھەل قىلغۇچى مەنۇتلاردىكى ھايات سىناقلىرىغا قانداق مۇئامىلىدە ۋە قانداق مۇناسىۋەتتە بولغانلىقى بىلەن ئاشكارىلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن خاراكتېرنىڭ ياخشى - يامانلىق پەرقىدىن كۆرە ئۇنىڭ كۈچلۈك ياكى ئاجىزلىقى ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينايدۇ. مەسىلەن، بىر ئادەمنىڭ خاراكتېرىنى، يەنى كۈچلۈك خاراكتېرنى شامغا ئوخشاشتاق، يەنە بىر زەئىپ خاراكتېرنى نۇز چوكىسىغا ئوخشىتىش مۇمكىن، چۈنكى خاراكتېر دېگەن ئىنسان ۋۇجۇدىدا يېتىلىگەن قۇدرەتلىك بىر مەنۋى كۈچ، ئەقىلغىمۇ تولۇق بېقىنىپ كەتسەيدۇ، بىلىم كامالەت بىلەنمۇ ئۆلچەنمەيدۇ. بىر ئادەم ئەقىللىق ۋە بىلىملىك بولۇشى مۇمكىن، لېكىن خاراكتېرى كۈچلۈك بولۇشى ناتايىن، يەنە بىر جەھەتتىن، ئىنسان خاراكتېرى ئادەتتىكى نورمال تۇرمۇش بەتلىرىدىمۇ ئۆز جۇلاسىنى روشەن كۆرسەتمەيدۇ. نورمال تۇرمۇش

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مۇناسىۋەتلىرىدە ئىپادىلەنگىنى شۇ كىشىنىڭ مىجەزى بولۇشى مۇمكىن. مىجەز بىلەن خاراكتېر ئايرىم ئىككى ئۇقۇم. خاراكتېرنىڭ يەنە بىر مۇھىم ئالاھىدىلىكى، خاراكتېر ئىنسانىي خاراكتېر، ئىندىۋىدۇئال خاراكتېر ۋە ئەخلاقىي خاراكتېر قاتارلىقلارغا بۆلۈنىدۇ. مەسىلەن، ئىرادە ئەخلاق كاتېگورىيىسىدىكى خاراكتېرگە ياتمايدۇ، بىراق ئۇ خاراكتېرنى سىنايدىغان مۇھىم گىر تېشى. ۋىجدان بولسا ئەخلاقىي خاراكتېر كاتېگورىيىسىگە كىرىدۇ. ۋىجدانىي خاراكتېر كۆپ ھاللاردا پايدا - مەنپەئەت مۇناسىۋىتىدە سىنىلىدۇ. ئىنسانىي خاراكتېر ھايات - ماماتلىق پەيتلىرىدە سىنىلىدۇ. شۇڭا، بىز پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان خاراكتېر تەربىيىسىدە ئىنسانىي خاراكتېر، ئەخلاقىي خاراكتېر دەپ ئىككى مەزمۇن بويىچە نىشانلىق تەربىيىلەش تەكلىپىنى بېرىمىز. بۇ باپتا نۇقتىلىق قىلىپ ئىنسانىي خاراكتېر توغرىسىدا پەرزەنتلەرنى قانداق تەربىيىلەش ھەققىدە مەسلىھەت بېرىمىز.

بىز پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ قانۇنىيىتى ۋە پىرىنسىپى توغرىسىدىكى بايانىمىزدا، ئىنسان بالىسىدا تۇغما ئىنسانىي ئالاھىدىلىك بولىدۇ، ئۇنىڭ مۇكەممەللىشىشى تۇرمۇش ئەمەلىيىتىگە باغلىق بولىدۇ، تۇغما ئىنسانىي ئالاھىدىلىكمۇ يەنىلا تەربىيىلىنىشى تەلپ قىلىدۇ، دېگەندۇق. شۇنداق، ئىنسان تەبىئىتىدە ئەسلىي بولمىغان نەرسىنى تەربىيىلەش ئارقىلىق يېتىلدۈرۈش مۇمكىن ئەمەس. مەسىلەن، يېمەكلىك ئىنساننىڭ ئادەتلىنىشى جەريانىدا شەكىللىنىدۇ. ئادەم تۇرمۇش شارائىتىغا ئاساسەن نېمىنى يېيىشكە ئادەتلەنگەن بولسا، شۇنىڭغا تەبىئىتى ماسلىشىپ كېتىدۇ، بىراق ئادەمنى كىچىكىدىن باشلاپ توپا يېگۈزۈپ ئادەتلەندۈرۈش مۇمكىن ئەمەس، چۈنكى ئىنساننىڭ تۇغما ئالاھىدىلىكى توپىنى قوبۇل قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە ئەمەس.

ئۇنداق بولسا ئىنسان خاراكتېرى قانداق پىشپ يېتىلىدۇ؟
پەرزەنت تەربىيىسىدە خاراكتېر يېتىلدۈرۈشتە ئائىلە تەربىيىسى، جەمئىيەت تەربىيىسى ۋە مەكتەپ تەربىيىسىدىن ئىبارەت ئۈچ ئامىل خۇددى داڭقاننىڭ ئۈچ پۈتدەك رول ئوينايدۇ. بىر تەرەپكە سەل قارالسا، داڭقان

تۈز ھەم مەزمۇت تۇرالمايدۇ.

كۈچلۈك، يىمىرىلمەس خاراكتېرنىڭ يېتىلىشىدە ئەڭ مۇھىمى مۇنداق ئۈچ قاتلام ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينايدۇ:

(1) پەرزەنتلەرنىڭ ئىرادىسىنى چېنىقتۇرۇش ۋە تاۋلاشقا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك.

ئىرادە — ئادەمنىڭ مەلۇم مەقسەتنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش جەريانىدىكى تەۋرەنمەسلىكىدە، ئالدىدىكى قىيىنچىلىقلار، مۇشكۈللۈكلەر ئۈستىدىن غالىب كېلىشىدە ئىپادىلىنىدىغان بىر خىل جاسارەتلىك روھىي كۈچ. بۇنى ئۇيغۇرلار «سەۋر = چىداش، بەرداشلىق بېرىش ۋە يېڭىش» دەپ چۈشەنگەن. بۇ، «سەۋر قىلساڭ غورىدىن ھالۋا پىشىدۇ» دېگەندىن ئىبارەت. چىدام، كۈرەش، بەرداشلىق بېرىش ۋە ئىشنىڭ ئاخىرىغا چىقىش ئارقىلىقلا، غورىدىن ھالۋا چىقارغاندەكلا خاسىيەتلىك ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقارغىلى بولىدۇ. بۇنداق كۈچلۈك ئىرادە كىچىكىدىن پىشىپ يېتىلىش ئارقىلىق ئاندىن خاراكتېرگە ئايلىنالايدۇ.

مەن ئامېرىكىنىڭ بىر نېگىر بالىنىڭ دۇنيا مارافونچە يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىدە چېمپىيون بولغۇچە بولغان ئارىلىقتىكى ئۆزىنى ئىرادە جەھەتتە چېنىقتۇرۇش جەريانى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن بىر فىلىمنى كۆرگەن. فىلىمدە نېگىر بالىسى ئاق تەنلىكلەر تەرىپىدىن ئىنتايىن خورلىنىدۇ ۋە ھاقارەتلىنىدۇ، بىراق ئۇ كىچىك بولغاچقا بۇ ھاقارەتلەرنى ھېس قىلمايدۇ. ئۇ دائىم يالاڭ ئاياغ يۈگۈرۈپ ئۆزىنى چېنىقتۇرىدۇ. شۇنداق چىدام ۋە غەيرەت بىلەن ئامېرىكا رايونلۇق مۇسابىقىسىدە بىر ئاق تەنلىكتىن يېڭىلىپ قالىدۇ، كېيىن بۇ بالا تېخىمۇ قاتتىق چېنىقتۇرۇلىدۇ ۋە ئىرادىسى تاۋلىنىدۇ، كېيىن دۆلەتلىك مۇسابىقىدە يەنە بىر شتاتقا مۇسابىقىگە كېلىدۇ. بۇ جەرياندا بۇ بىردىنبىر نېگىر ماھىرىنى يالغۇز بىر ياتاققا ئورۇنلاشتۇرىدۇ. بىراق ئۇ بۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى ئۇقمايدۇ. شۇ ئارىدا بىر نېگىر پوپ بىلەن يەنە بىر نېگىر پروفېسسور نېگىر يىگىتنىڭ يېنىغا كىرىپ، سېنى نېمە ئۈچۈن يالغۇز ياتاققا ئورۇنلاشتۇرغانلىقىنى ھېس قىلىدىغۇمۇ؟ دەپ سورايدۇ. يىگىت بۇ تەرىپىنى تېخى ئويلىمىغانىدى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيەسى

ئۇلار: «سېنىڭ بىردەن بىر نېگىر بولغانلىقىڭ ئۈچۈنلا سېنى كەمسىتىپ ئايرىم ياتاققا ئورۇنلاشتۇرغان. شۇڭا، سەن بۇ قېتىمقى مارافونچە يۈگۈرۈشتە ئۆزۈڭ ئۈچۈنلا ئەمەس، بەلكى بىز نېگىرلارنىڭمۇ ئاق تەنلىكلەردىن ئۈستۈن تۇرالايدىغانلىقىنى نامايان قىلىپ، بۇ ھاقارەتنى يۈيۈشۈڭ كېرەك» دەيدۇ. نېگىر يىگىتتە يەنە بىر ئەقىدە ۋە ئېتىقاد شەكىللىنىدۇ، ئەتسى مۇسابىقىدە ھېلىقى نېگىر بالا يالاڭ ئاياغ يۈگۈرۈپ، پۇتلىرى قايرىپ، قاناپ كېتىدۇ. شۇنداقتىمۇ ئۇ يەنىلا بەرداشلىق بېرىپ ئىرادە ۋە ئىشەنچنىڭ كۈچىدىن ئاخىرى چېمپىيون بولىدۇ. شۇڭا، ئىرادىنى چېنىقتۇرۇش خاراكتېر يېتىلدۈرۈشنىڭ مۇھىم ئاساسى. ئىرادىسىز ئادەمدە كۈچلۈك خاراكتېر بولمايدۇ، ئەگەر بار دېيىلسە، ئۇ ئىنتايىن زەئىپ ۋە تېتىقسىز خاراكتېر بولىدۇ.

(2) كۈچلۈك چىن ئەقىدە ۋە ئېتىقاد خاراكتېر يېتىلدۈرۈشتە ئىنتايىن مۇھىم، چۈنكى ئىرادە كۈچى چوقۇم مۇئەييەن ئەقىدە ۋە ئېتىقاد كۈچىگە تايانغاندىلا ئۆزىنىڭ ھاياتى كۈچىنى جارى قىلدۇرالايدۇ ۋە مۇستەھكەم بىر پۈتۈن خاراكتېر يېتىلدۈرۈشنىڭ ئاساسىنى قۇرالايدۇ. شۇڭا، پەرزەنتلەردە كىچىكىدىن تارتىپ ئۇلۇغۋار مەقسەت ۋە ئەقىدە كۈچىنى يېتىلدۈرۈشكە تىرىشىش كېرەك.

(3) مۇستەھكەم خاراكتېر كۈچىنىڭ يېتىلىشى پەرزەنتلەرنى كۈچلۈك ئىنتىزام بىلەن تەربىيەلەشنى نەلەپ قىلىدۇ. ئىنتىزام كۆپىنچە پەرزەنتلەردە ئىرادىنى چېنىقتۇرۇشنىڭ ئەڭ ياخشى ياردەمچىسى بولىدۇ، چۈنكى ئىنتىزامسىز، چۇۋالچاق ئادەمدە ئىرادىمۇ بولمايدۇ، ئەقىدىمۇ بولمايدۇ؛

(4) پەرزەنتلەردە ياخشى خاراكتېر يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن، ئۇلارنى كىچىكىدىن باشلاپ ئۆزىنى تۇتالايدىغان، تەمكىن، مەزمۇت قىلىپ تەربىيەلەش كېرەك. چېچىلاڭغۇ، يەڭگىلەك، ئالدىراڭغۇ بولۇپ قالسا خاراكتېرىمۇ تۇراقسىز بولۇپ قالىدۇ. بۇ ھەقتە ئەلىشىر نەۋائىي مۇنداق دەيدۇ: بىرمۇنچە چوڭ كىشىلەر مۇلايىملىقنى توختامسىزلىق دەپ مەسخىرە قىلىدۇ. يەنە بىرمۇنچە كىشىلەر مۇلايىملىققا سەل قارايدۇ، دەۋران

تۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بېغىنىڭ شامىغا ئوخشاش تۇراقسىزلار ئالدىدا يۇمشاقلىق ئېغىرلىققا مەنسۇپ، ئۆزگىرىشچانلار ئالدىدا ئەيىبلەكتۇر. ئۇلار قۇيۇنغا ئوخشاش تۇپراقنى ھاۋاغا سورۇپ ئالدىراغۇلۇق بىلەن بېشىنى كۆككە يەتكۈزمەكچى بولىدۇ. تاغنى ئۆزىنىڭ ئايىغى ئاستىدا كۆرۈپ، دەشت - چۆللەرنى شامالداك سورىماق بولىدۇ. ئۇلارنىڭ شامالغا ئوخشاش ھەرىس ئىشكىتىن ئۈسۈپ كىرىشكە ئارى يوق، ئوتقا ئوخشاش ئاتەشداندىن تۆزگە شوئارى يوق. شامال گەرچە گۈللەرنىڭ تاجىنى ئۇچۇرالىسىمۇ، ئەمما قىيانىڭ بېلىگە قانداقمۇ تېگەلسۇن، ئوت گەرچە تاغنىڭ ئېتىكىنى كۆيدۈرەلسۇمۇ، ئەمما قۇياشنىڭ ئىسسىقىغا قانداقمۇ يېتەلسۇن؟! شامال گەرچە ئاسمانغا يەتسىمۇ ئالدىراغۇ ۋە ئۆلچەمسىزدۇر. تاغ ئەگەر تۇپراققا پاتىسىمۇ ئۇنىڭ شوئارى توختاملىق ۋە مۇلايىملىقتۇر. ئالدىنقىسىنىڭ ۋۇجۇدىدا ئوت ياققۇدەك پاخال ۋە غازاڭلار بار، كېيىنكىسىنىڭ قورسىقىدا شاھنىڭ تاجىغا لايىق ئوتلۇق مەرۋايىتلار بار، ھىرا تېغى ئېغىرلىقىدىن سەل ئېقىتىپ كېتىشتىن غەم يېمەيدۇ، قامغانىڭ ياپىرقى يەڭگىل بولغىنى ئۈچۈن تۈزۈپ كېتىدۇ («مەھبۇبۇلقۇلۇب»).

(5) بەرزەنتلەردىكى كۈچلۈك خاراكتېرنىڭ يېتىلىشى ئۇلارنى ئۈمىدۋار، ئۆزىگە ئىشىنىدىغان ئادەم قىلىپ تەربىيەلەش بىلەنمۇ زىچ مۇناسىۋەتلىك. ئۈمىد ۋە ئىشەنچ ئىرادە ئۈچۈن قانات، ئېتىقاد ئۈچۈن تۇۋرۇك بولىدۇ. خاراكتېر بولسا بۇلارسىز ئۆز كۈچىنى يوقىتىدۇ.

(6) جىسمانىي جەھەتتىن قاتتىق چېنىقىشمۇ ئىرادىنى تاۋلايدۇ، چۈنكى كۈچلۈك خاراكتېر جىسمانىي جەھەتتىكى بەرداشلىق بىلەن مەنۋى كۈچنىڭ بىرلىكىدە تاكامۇللىشىدۇ. بىلىش كېرەككى، قىيىن تۇرمۇش شارائىتىدا چېنىققان بالىلارنىڭ خاراكتېرى بىلەن باياشات ئۆيدە ئەركە چوڭ بولغان بالىلارنىڭ خاراكتېرى روشەن پەرقلىنىدۇ.

ئائىلە باشلىقلىرى بەرزەنتلەردە كۈچلۈك ئىنسانىي خاراكتېر يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن يۇقىرىقى ھەرىس تۈرگە دىققەت قىلىپ ۋە جىددىي قاراپ، كۈنكە تۇرمۇش ئەھۋالى ۋە بەرزەنتلەرنىڭ ئىندىۋىدۇئال ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن يېتەكلەش كېرەك. چۈنكى سىزنىڭ بەرزەنتىڭىزنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۆزىڭىز ھەرقانداق ئادەمدىنمۇ بەكرەك چۈشىنىسىز. پەرزەنتلەر ئۆزىدە ياخشى خاراكتېر يېتىلدۈرسە ئۇلار ئۈچۈن ئۆمۈرلۈك بايلىق بولۇپ قالدۇ. زۆرۈرىيەت تۇغۇلغاندا، بولۇپمۇ پەرزەنتلەردە مۇستەقىل دۇنيا قاراش تۇغۇلۇشتىن بۇرۇنراق كىشىلىك ھاياتنىڭ قانۇنىيىتى، ئىرادە كۈچى، ئۇمىدۋارلىق ۋە ئەقىدە - ئەتىقاد ھەققىدە چۈشەنچە بېرىش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ياخشى بىر خاراكتېرنىڭ يېتىلىشى ئۈچۈن ئۇل سېلىڭ.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، سەن بۇ دۇنياغا تۆرەلىدىڭ، چوڭ بولدۇڭ، ھاياتلىق قاينىمىغا قوشۇلدۇڭ. ھايات مۇساپىسى بىرلا خىل تۈز يولدا بولمايدۇ، تۇرمۇشۇڭدا ھەرخىل مۇشكۈللۈكلەرگە يولۇقسەن، تۈرلۈك تۈمەن توسالغۇلارغا ئۇچرايسەن. ھەر بىر قەدىمىڭنى ئىرادە بىلەن مەزمۇت باسقۇن. سەن پۇل، بايلىق، مەرتىۋە ۋە كۈچ - قۇدرىتىڭگە ئىشىنىپ، ئىرادەڭگە ئىشىنىپ. مۇستەھكەم ئىرادەلا سېنىڭ قەدىدىڭنى تىك تۇتۇپ يۈرەلىشىڭگە ئىمكان بېرىدۇ، ئىنساننىڭ بۈيۈكلۈكى شۇ ئادەمنىڭ ئىرادىسىگە باغلىق. سەن مەقسەت مەنزىلىگە شۇ ئىرادە تۇلىپىرىغا مىنىش ئارقىلىقلا يېتەلەيسەن. بۇ دۇنيادا ئىرادىلىك ئادەم ئۈچۈن يېتىش مۇمكىن بولمايدىغان مەنزىل بولمايدۇ. بىراق مۇمكىنسىزلىك ئۈچۈن ئۆزۈڭنى قۇربان قىلما. ئورنىغا كەلتۈرگىلى بولمايدىغان نەرسىلەر ئۈچۈن ئۆزۈڭنى قىيىنما، توسۇش مۇمكىن بولمايدىغان مۇقەررەلىك ئۈچۈن ياش تۆكۈمە. بۇ ئىشلار ئىرادەڭنى سۇندۇرۇۋېتىدۇ، چۈنكى قۇتۇلۇش مۇمكىن بولمايدىغان ئىشلارغىمۇ ئۆزۈڭنى بەرداشلىق بېرىشكە زورلاش سېنىڭ دانالىقىڭ بولىدۇ. مۇبادا چۈشكۈنلۈك ۋە ئۇمىدسىزلىك پاتىقىغا پاتىقىمۇ، بولدى، ئۈنىڭدىن ئۆلۈم يولى ياخشىراق، بەختسىزلىككە، ئوڭۇشسىزلىققا بەرداشلىق بېرەلمىگەن ئادەم بەختسىزلىكنىڭ قۇربانى بولىدۇ. مۇۋەپپەقىيەت قازانغان چاغلارنىڭدا كۆرەڭلەپ ھەددىڭدىن ئاشما، مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغان چاغلارنىڭدا ئىرادەڭدىن يانما. بەختلىك چاغلاردا ئۆزىنى تۇتۇشنى بىلىش، بەختسىز چاغلاردا ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشتىن ئوڭاي

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئەمەس. بىر ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچىرساڭ بىر ئەقىل تاپىدىن دېگەندەك، ئوڭۇشسىزلىقلىرىڭ سېنىڭ تېخىمۇ غەيرەتكە كېلىشىڭ ئۈچۈن تۈرتكە بولىسۇن. بەختسىزلىك ئىرادىسىزلىرىڭنىڭ قولىدىن، بەخت ئىرادىلىك ئادەمنىڭ يولىدىن بولىدۇ. سەئىدىنىڭ مۇنداق بىر مىسراسى يادىدا:

دىلىڭ كۆيمىسۇن نا ئۈمىدلىك بىلەن،
يورۇق كۈن تۇغۇلغاي قارا كېچىدىن.

يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋىمىز شۇنداق دېگەن: «بارلىق چىگىش تۈگۈنلەرنىڭ بېشىمى بولىدۇ، ھەرقانداق كېسەلنىڭ داۋاسى ۋە شىپاسى بولىدۇ، ئۇنى داۋالغۇچى ھۆكۈمامۇ چىقىدۇ.»

بالام، قىيىن ئىش يوق ئالەمدە، ئىرادىلىك ئادەمگە، دېگەن ھەقىقەتنى يادىڭدىن چىقارما. ئىرادىلىك ئادەم ئۆزى ئۈچۈن زۆرۈر شەرت - شارائىتلىرىنى ھازىرلىيالايدۇ، «مەرد ئادەم تەقدىر زەربىلىرىنى گەزىمەيدىغان نەرسە دەپ بىلىدۇ» (دېموكرىت)، ھەرقانداق مۇشكۈلۈكلەر ئىچىدىمۇ ئۆزى ئۈچۈن بىر يوقۇق چىقىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ.

بالام، ئۆزۈڭگە ئىشەن، ئۈمىدۋار بول.

بالام، سەن ئۆزۈڭنى باشقىلارغا ئوخشاش بېجىرىم ئادەم دەپ ھېس قىلالىغان چېغىڭدا ئۆزۈڭگە نىسبەتەن ئىشەنچ پەيدا بولىدۇ. ئۆزىگە ئىشەنمىگەن ئادەم ئۆز - ئۆزىنى دەپنە قىلغانغا باراۋەر. سەن ئۆزۈڭگە ئىشەنمىگەن چاغلىرىڭدا ئۆزۈڭدە نېمىلەرنىڭ كەم ئىكەنلىكى توغرىسىدا ئويلاپ باق، ئۆزۈڭدە ئىرادە كۈچى بىلەن ئۈمىدۋارلىقنىڭ ئاجىز ئىكەنلىكىنى بايقاپسەن. كىشىلىك تۇرمۇشتا ئادەمنى قاناتلاندۇرىدىغان، ياشاشقا، كەلگۈسىگە دالالەت قىلىدىغان، ۋۇجۇدىغا جاسارەت ۋە ئىشەنچ بېغىشلايدىغان بىر مەنبۇى كۈچ بار، ئۇ بولسىمۇ ئۈمىد. چۈنكى ھاياتلىقنىڭ يىلتىزى ئارزۇ - ئۈمىد بۇلىقىدىن سۇغىرىلىدۇ. بۇ توغرىسىدا يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋىمىز مۇنداق تەلىم بەرگەن: «كىم تۇرمۇشقا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئارزۇ-ئۈمىد بىلەن قەدەم باسسا، ئۇ ساخا ھەر قەدەمدە يار بولىدۇ، ھەرقانداق ئىشقا ئۈمىد بىلەن ماڭسا يىراق يەرمۇ يېقىن بولىدۇ. «خەلق ئارىسىدا» ئادەمنىڭ روھى چۈشسە ئېتى يۈگۈرەلمەيدۇ» دېگەن گەپ بار. ئەگەر ئىنساندا ئۇلۇغۋار ئۈمىد ۋە ئىرادە كۈچى بولمىغاندا ئىدى، ئىنسان ئۆزى ئۈستىدىن غالىب كېلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولمىغان بولاتتى. بالام، ئارىستوتىل شۇنداق دېگەن: «ياشلارنىڭ بەختى-ئۈمىد ئىچىدە بولىدۇ.» گاندېرسون: «ئۈمىد ئىرادىدىن ياسالغان كۆۋرۈك» دېگەن. سەندە مۇقەددەس بىر ئۈمىد ۋە غايە بولسۇن. بۇ دۇنيادا ئۈمىدىسىز، غايىسىز ياشاش خۇددى لەڭگەرسىز كېمىگە، رولىسىز ماشىنىغا چىققانغا ئوخشاش نىشانى ۋە قىرغىقى بولمايدۇ.

بالام، ھەرقانداق ئادەمنىڭ بەختكە ئىنتىلىش، بەختتىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقى بار. بەختلىك بولۇش ئۈچۈن شۇ بەختكە ئېرىشىش مۈمكىنلىكىگە ئىشىنىشنىڭ كېرەك. مەلۇم مەنىدە ئۈمىد ۋە ئىشەنچمۇ شېرىن بەخت ھۇزۇرىنى بېرىدۇ. تۇرمۇشتىكى ئەڭ قاراڭغۇ جايلار غەم-قايغۇغا ئۆز بېشىنى تۇتۇپ بەرگەن جايدىكىدەك مۇدەھىش بولمايدۇ. سېنى ئەقلىڭدىن ئازدۇرىدىغان، ئۆزۈڭدىن سوۋۇتۇۋېتىدىغان ئەڭ ۋەھشىي يىرتقۇچىنىڭ غەم - قايغۇ ئىكەنلىكىنى بىلگىنىڭدە، ئۆزۈڭنىڭ غەم - قايغۇ بىلەن ئۆتكۈزگەن كۈنلىرىڭ ئۈچۈن خىجىل بولغان بولاتتىڭ. بالام، قاننى قان بىلەن يۇغىلى بولمىغانغا، سۇنى سۇ بىلەن توسقىلى بولمىغانغا، ئوتنى ياغ بىلەن ئۆچۈرگىلى بولمىغانغا ئوخشاش، ھەرگىز غەمنى غەم بىلەن يۇيۇۋېتىش مۈمكىن ئەمەس، بەختسىزلىككە پەقەت مەردلىك بىلەن جەڭ ئېلان قىلغان چېغىڭدىلا غەم - قايغۇنى يۇيۇشنىڭ يولىنى تاپالايسىن. شېكىپىر شۇنداق دېگەنكىن:

كۈلپەتتە قالغاندا پەقەت بىرلا يول،
غەمنى ھېچ ئويلىما، تېتىك بەردەم بول.

سەن بۇ خۇسۇستا پىفاگورنىڭ مۇنۇ سۆزىنى ھەردائىم ئۆزۈڭگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھەمراھ قىل: «ئاچچىق كۆز ياشلىرى چىقمىغاندا، ھايات قەدىمى كۆڭلۈنى
ئاينىتىدەك دەرىجىدە تاتلىق بولغان بولاتتى.»

تەمكىن بولۇش، ئۆزىنى تۇتۇشنى بىلىش ھەققىدە: «يولۋاسنى
يەڭگەن باتۇر ئەمەس، ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر» دېگەن گەپ بارغۇ، بالام.
ئەگەر سەن كۆكسۇڭ مېھرابىنى پۇشايمان تىغى بىلەن زىدە قىلماي دېسەڭ،
تەمكىنلىكىنى ئۇزۇڭگە ئادەت قىل. ئەقىل مۇقەددەسلىكى غەزەپ تىغى
بىلەن كۆتەمەك بولىدۇ، مۇراد - نېسىۋەڭنى ئاچچىق توپانغا غەرق قىلىدۇ.
شۇڭا، ئاچچىق ۋە غەزەپ دولقۇنىغا تەمكىنلىكتىن توسما بىنا قىلغىن،
ئالدىراغۇلۇق ئېتىڭغا ئېغىرلىق يۈگىنىنى سالغىن. شۇندىلا ئەقلى -
ھوشۇڭ ھەردائىم ئۆزۈڭ بىلەن بولىدۇ، خەلق ئالدىدىمۇ ياخشى ئاتاققا ئىگە
بولمىسەن، ئۇنداق بولمىسا خاراكتېرىڭنىڭ بوش، تۇتۇرۇقسىزلىقىڭنى
ئاشكارىلايسەن. ھېكايە قىلىنىشىچە، بىر پاك دىل كىشى بىر پالۋاننى راسا
غەزەپلەنگەن ۋە ئاغزىدىن كۆپۈك ئاققان ھالەتتە كۆردى، ئۇ كىشى
سورىدى: «ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇ؟»، كىشىلەر جاۋاب بېرىشتى: «ئۇنى
پالانچى تىللاپتۇ.» پاك دىل كىشى دېدى: «بۇ پەسكەش يۈز پاتمان تاشنى
كۆتۈرىدۇ، بىرەر ئېغىز گەپنى كۆتۈرەلمەسمىكىن!» شۇڭا ھەدىستە «ھەر
ئىشتا ئېغىر بېسىق بولۇش، ئالدىراغۇلۇق قىلماسلىق خۇدايىتائالانىڭ
سۈپەتلىرىدۇر، ئالدىراغۇلۇق قىلماق شەپتانىڭ ۋە سۈۋەسىسىدۇر»
دېيىلگەن. بىر ۋەزىر ئوغلغا شۇنداق نەسىھەت قىلاتتى:

— ھەي پەرزەنت، سەن پۇقرالارغا ھاكىم بولساڭ ئەقلىڭ ساخا
ھاكىمدۇر. پۇقرالار ساخا قانداق ئىتائەت قىلسا، سەن ھەم ئەقلىڭگە شۇ
يوسۇنلۇق ئىتائەت قىلغىن. ھەر بىر مۇھىم ئىشلاردا چوڭقۇر ئويلا.
پۇقرالارغا نىسبەتەن ئاچچىق ۋە غەزەپ ئۆرلىگەن ۋاقىتتا، ئۆز
ئىختىيارىڭنىڭ تىزگىنىنى نەپسىنىڭ قولىغا بەرمەسلىك كېرەك. چۈنكى
پۇشايمانلىق ئىش يۈز بەرسە، ۋەقە ئۆتكەندىن كېيىنكى پۇشايمان ھېچ پايدا
بەرمەيدۇ. يېنىڭلىك ئوق مەسەللىكتۇر. ئوق يادىن ئېتىلىدىمۇ، ياندۇرماق
مۇشكۈلدۇر. بالام، غەزەپ بىلەن ئېتىلغان ئوقنىڭ ئۈمىد نىشانىغا
تەگكىنىنى نەدە كۆرگەن، بۇنداق ۋاقىتتا غەزەپنىڭ ئوتى كۆڭلۈڭ ئوچىقىدا
لاۋۇلداپ كۆيۈپ، تۇتۇنى دىمىڭنىڭ مورسىدىن ئۆزلەپ، يېنىڭلىكىڭ

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئىسىمى ئەقىلنىڭ ئەينىكىنى قارايتىۋېتىدۇ. شۇڭا بۇسۇپ خاس ھاجىپ بوۋىمىز: «ھەي ئاقىل كىشى، غەزەپنى ئۆزۈڭدىن نېرى قىلىپ، ئاچچىقتىن يىراق بولۇپ، ياخشى ئاتاققا ئىگە بول» دېگەن. بىلگىنىكى، ھاياتىڭدىكى نامۇناسىپ قىلىقنىڭ بىرى، قوپاللىق، ئىتتىكىلىك بولۇپ، بۇنىڭ بىلەن ئەل ئارىسىدا قەدىرسىزلىك نەزەرى بىلەن قارىلىسەن. ئالدىراقسانلىق، تەمكىن بولماسلىق، ئاچچىقنىڭ زىيادە بولۇشى سەن ئۈچۈن مۇنداق ئۇچ خىل زىيانغا سەۋەب بولىدۇ: بىرىنچىدىن، قىزىققان ئادەم ھەرقانچە بىلىملىك بولسىمۇ بىلىمىز سانلىدۇ. ئىككىنچىدىن، غەزەپ ۋە ئاچچىق ۋە سۆھبەت بىلەن ئۆزۈڭنىڭ ئەسلىي مەجەز - خۇلقىڭغا مۇناسىپ بولمىغان، مەقسەت قەدىمىڭنى توسىدىغان پالاكەت ئارغامچىسىغا پۈتلىشىسەن - دە، ئۆز بۇرۇنۇڭنى ئۆزۈڭ قان قىلىسەن. ئۈچىنچىدىن، ئۆزۈڭ قىلغان ئىش ئۆزۈڭگە پۇشايىمان ۋە ھاقارەت ئېلىپ كېلىدۇ.

بالام، تەمكىن بول، ئالدىراقسانلىقتىن ساقلان، ھەرقانداق ئىشنىڭ ئۇلىنى تەمكىنلىك بىلەن چىڭىتقىن. ھەرقانداق ئىشتا ئالدىرىغان ئىش پۇختا بولمايدۇ، ئەقىللىق كىشىلەر ھەرقاچان ئىش بىناسىنى ھەرگىز تەتەكلىك ئۇلىغا قويمايدۇ. ئالدىراخۇلۇق ساڭا يامان مەسلىھەتچى. يامان مەسلىھەتچى ساڭا ھەرگىز ياخشى يول كۆرسەتمەيدۇ. ھەر ئىشنى قىلىشتا يەتتە ئۆلچەپ بىر كېسىش ئادىتىنى ئۆزۈڭگە ھەمراھ قىل.

ھېكايە قىلىنىشىچە: بابۇر شاھ كاتىپلىرىغا ئۇچ پارچە مەكتۇپ يازدۇرۇپ، خاسلىرىدىن بىرىگە بەردى، «ئەگەر مەن سۆھبەتتە ئىتتىكىلىك قىلىسام بىرەر ئىشقا ھۆكۈم قىلىشتىن بۇرۇن بىر پارچە مەكتۇپنى كۆرسىتىپ ئاگاھلاندۇرغىن. ئەگەر ئۇمۇ كار قىلمىسا ئىككىنچىسىنى كۆرسەت» دېدى. بىرىنچى مەكتۇپنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى: «ئالدىراقسانلىق قىلمىغان، ئىختىيارىڭ يۈگىنىنى نەپسىڭنىڭ ئىلكىگە بەرمىگىن. سەن مەخلۇقسەن، سەن سېنى ياراتقۇچىدىن ئۇلۇغ ئەمەسسەن!» ئىككىنچى مەكتۇپنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى: «ئېغىر - بېسىقلىقىنى ئۆزۈڭگە ئادەت قىلغىن. خۇدايىتائالا ساڭا رەھمەت قىلغۇسىدۇر.» ئۈچىنچى مەكتۇپتا: «ھەرقانداق ھۆكۈمۈك شەرىئەتتىن تاشقىرى بولمىغاي!» دېيىلگەن.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئەقىدە، ئېتىقاد ھەققىدە:

بالام، سېنى بۇ دۇنياغا باغلاپ تۇرىدىغان بىر قۇدرەتلىك مەنئىي رىشتىگە ئىگە بولۇشۇڭ كېرەك. بىرەر رىشتە بولمىسا ھاياتنىڭ لەززىتى بولمايدۇ. ئەقىدە - ئېتىقاد ئىنسانغا يېڭىلىمەس كۈچ - قۇدرەت ئاتا قىلىدىغان مەنئىي تۇۋرۇك. ئەگەر سەندە بىرەر نەرسىگە ھەقىقىي چىن ئەقىدە - ئېتىقاد بۇرچى بولمىسا، ھاياتىڭنىڭ نېمە مەنىسى بولسۇن. ئەقىدە - ئېتىقاد دېگەن ھەقىقىي مۇستەھكەم بولىدىغان بولسا، ئۇ دەھشەتلىك بورانلارنىڭ باغرىنى تىللايدىغان گالڭ قاناتقا ئىگە بولىدۇ. سۇنىڭ ئۈستىدىكى كۆپۈكتەك ئېتىقاد ئېتىقاد ئەمەس. بالام، ھەقىقىي ئېتىقاد دېگەن تىك قىياغا ئوخشاش مەزمۇت تۇرۇشى كېرەك. سەن بىلىسەڭ ھەقىقىي ئېتىقاد ھەقىقىي ئادىمىيلىكتە كامال تاپىدۇ.

ھەرقانداق ئادەمدە ئەقىدە - ئېتىقاد بولىدۇ. ئېتىقادسىز ياشاش مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى ئېتىقاد كىشىگە ئۈمىد، ئىشەنچ ۋە جاسارەت ئاتا قىلىدۇ. كىشىلەرنى بىر پىكىرلىك ۋە بىر دىللىق قىلىپ ئىتتىپاقلاشتۇرىدۇ. بىرەر ئەقىدە ۋە ئېتىقادقا ئۆزىنى بېغىشلىمىغان ھايات ھايات ئەمەس، ئادەمۇ ئەمەس. ھېچ بولمىغاندا ئادەم ئۆزىگە بولسىمۇ بىر ئەقىدە تۇرغۇزۇشى لازىم. ئادەمنىڭ ئادىمىيلىكى ئۆزىگە مۇناسىۋەتلىك بارلىق تەرەپلەردە ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. ئادەم ئۆزىدە قانچىلىك دەرىجىدە ئادىمىيلىك ئالاھىدىلىك يېتىلدۈرەلسە ئەسلىي ماھىيەتكە شۇنچىلىك يېتىشىلىشىدۇ. سەن ئۆزۈڭدىكى ئادىمىيلىك ئالاھىدىلىكىنى قانچىلىك پوققاتساڭ ئۆزۈڭگە شۇنچىلىك ئاسىيلىق قىلغان بولىسەن. بالام، سەن ئۆزۈڭنى ھەقىقىي سۆيگەن چېغىڭدا بۇ دۇنيانى سۆيەلەيسەن، سەن بۇ دۇنيانى ھەقىقىي سۆيەلسەڭ ئىنسان كامالىتى ۋە ئىنسان مەنئىيىتى ئۈچۈن ھازىرلانغان بۇ كەڭرى دۇنيا سېنى چەكسىز ۋە يېتەرلىك شەرت - شارائىتلار بىلەن تەمىن ئېتىدۇ.

بالام، سەندە چىن ئېتىقاد بولۇشنىڭ يەنە بىر شەرتىمۇ بار. ئۇ بولسىمۇ، باشقىلارنىڭ ئېتىقادىغا ھۆرمەت قىلىشنى بىلىشتۇر. ئادان ئادەمدە ھەقىقىي چىن ئەقىدە ۋە ئېتىقادنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. ئادان ئادەمنىڭ ئېتىقادى سۇنىڭ ئېقىشىغا، شامالنىڭ يۆنىلىشىگە قاراپ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۆزگىرىۋېرىدۇ. سېنىڭ ئاليجانابلىقىڭ ۋە پەسلىكىڭمۇ ئەقىدىگە بولغان چىن مۇھەببىتىڭ تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ. شۇنى بىلگىنىكى، ئەقىدە - ئەپتىقاد دېگەن باشقىلارغا كۆز - كۆز قىلىدىغان نەرسە ئەمەس، ئۇ ئادەمنىڭ ئۇجۇدىنىڭ ئەڭ ئىچكى قىسمىدا يوشۇرۇنغاندۇر. بالام، ئەقىقىتى ئەپتىقادنىڭ مەڭگۈلۈك بىر ئۆلچىمى بار، ئۇ بولسىمۇ ئۆزۈڭ ۋە پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ بەخت - سائادىتى ئۈچۈن پايدىلىق بولۇشۇڭ كېرەك.

بالام، سەن ئۆزۈڭدە ھەقىقىي ئەقىدە - ئەپتىقاد تۇرغۇزالمىغان بولساڭ، ئەپتىقادىڭنى جان تىكىپ قوغدا، ئەپتىقادىڭنى قوغداپ قالالمىساڭ باشقا قىممەتلىك نەرسىلىرىڭنى قوغداپ قېلىشىڭنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بولسۇن؟ سەن ئۆزۈڭنىڭ ئەقىدە - ئەپتىقادىڭنىڭ توغرىلىقىغا ئىشەنگەن چاغدىلا ئاندىن سەن ھەقىقىي قۇدرەتلىك ئادەمگە ئايلىنالايسەن، چۈنكى ئەپتىقاد پەقەت ئۆزۈڭگە تەۋە بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئەمەس، بەلكى ھەققانىيلىقى ئۈچۈن قىممەتلىكتۇر. ئەگەر سەن ئەقىدە قىلىۋاتقان نەرسە ساڭا بەخت ئېلىپ كېلەلىشىگە ئىشەنمىسەڭ ياكى ئىستىقبالىڭدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش ياسايمىسا، ئۇ ئەپتىقاد تەبىئىيىكى، خاتا ئەپتىقاد بولىدۇ. ئىستىقبالى بولمىغان ئەقىدە - ئەپتىقاد سېنى خاراب قىلىدۇ. شۇڭا، سەن ئەپتىقاد قىلىۋاتقان نەرسىنىڭ كۈچ - قۇدرىتىنى ئىنسانىيەتكە ئېلىپ كېلىدىغان پايدىسى بىلەن ئۆلچىگىن. ئەگەر ئۇنىڭ ساڭا پارلاق ئىستىقبال يولىنى كۆرسىتىپ بېرىشىگە كۆزۈڭ يەتمىسە دەرھال ۋاز كەچكىن.

2. مەسئۇلىيەتچان بولسۇن، بىپەرۋا بولمىسۇن

بىپەرۋالىق قەلبىنىڭ پالەچلىكى، شۇنداقلا ئۇ ۋاقىتىمىز ئۆلۈمدۇر.

— ئا. پ. چېخوف

مەسئۇلىيەتچانلىقنى ئىنسان خاراكتېرىنى نۇرلاندۇرىدىغان چىراغ دەپ قارىساق، بىپەرۋالىق ئىنسان خاراكتېرىنى كۆمىدىغان گۆرۈك. چۈنكى ئىنساندىكى مەردلىكىمۇ، ۋىجدانىمۇ، نومۇسىمۇ، ئىرادىمۇ ئاخىرقى ھېسابتا

تۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئادەتتىكى مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىنىڭ كۈچلۈك - ئاجىزلىقىغا بېرىپ تاقىلىدۇ. شۇڭا، ئالگېرى دانتى مەسئۇلىيەتسىز، بىپەرۋا ئادەملەرگە قارىتا «دوزاخنىڭ ئەڭ دەھشەتلىك جايلىرى بۈيۈك مەسئۇلىكنى سىنايدىغان مىنۇتلاردا بىتەرەپ تۇرىدىغان ئادەملەرگە قالدۇرۇلغان» دېگەن. شۇڭا، ئانا - ئاتىلار پەرزەنتلەرنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشقا ئالاھىدە مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسى بىلەن قەدەم بېسىشى ئۈچۈن مەلۇم تىرىشچانلىقلارنى قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

پەرزەنتلەردىكى مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى كىچىكىدىن يېتىلىدۇ. ئۇ ئەڭ ئاددىي ئىشلاردىمۇ ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. ئۆز ئىشىغا پۇختا بولۇش، ھەر ئىشنى قىلسا ئەستايىدىل قىلىش، ئائىلە تاپشۇرغان ئىشنى ۋە مەكتەپ تاپشۇرغان ۋەزىپىلەرنى ۋاقىتىدا دېگەندەك ئورۇنداش، ئۆيىنىڭ، مەكتەپنىڭ، جامائەتنىڭ ھەر تۈرلۈك ئەسلىھەلىرىنى ياخشى ئاسراش، بىر نەرسىنى بۇزۇپ قويغان بولسا تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئۈستىگە ئېلىپ ئوڭشاپ بېرىش، ئادەتتىكى كىچىك ئىشلارغىمۇ سەل قارىمىلىق قاتارلىق ئىشلاردىن تارتىپ ھەر بىر ئىشتا مەسئۇلىيەتچانلىق ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. بىر كۈنى ئىككى ئوقۇغۇچى ئازىلىق قىلىپ بولۇپ، سىنىپنى قۇلۇپلاشنى ئۇنتۇپ قېلىپ قايتىپ كەتتى. يېرىم يولغا بارغاندا بىر ساۋاقداشنىڭ يادىغا كەلدى ۋە يەنە بىر ساۋاقداشقا ئېيتتى. ئۇ ساۋاقداشنى ھېچنىمە بولمايدۇ، ئوغرى ئېلىۋالىدىغان نېمە بارتى؟ دەپ پەرۋا قىلمىدى. يەنە بىرى، ياق، سىنىپنى ئوچۇق قويسا، ساۋاقداشلارنىڭ نۇرغۇن نەرسىلىرى بار، سىنىپنىڭ ئەسلىھەلىرى بار، بىرەرسى يوقىلىپ كەتسە زىيان بولىدۇ، ئوقۇش تەرتىپىگە زىيان يەتكۈزىدۇ دەپ قاراپ، دەرھال كەينىگە قايتىپ سىنىپنى قۇلۇپلاپ قايتىپ كەلدى، مانا بۇ نەلىم - تەربىيىنىڭ نەتىجىسى. مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى تەرەققىي قىلىپ پەرزەنتلەرنى ئۆزىنىڭ مەجبۇرىيىتىنى تونۇشقا، مەسئۇلىيىتىنى ئورۇنداشقا ئىشتىراك قىلدۇرىدىغان مەنىۋى كۈچ بولۇپ قالىدۇ. ئادەمدە كۈچلۈك مەسئۇلىيەتچانلىق يېتىلدۈرۈلگەندىلا ئاندىن ھەقىقىي مەنىدە ئۆزىگە مەسئۇل بولالايدىغان ئادەم بولۇپ يېتىشىپ چىقىدۇ.

مەسئۇلىيەتسىزلىك پەرزەنتلەرنى بىپەرۋالىققا ئۆگىتىدۇ. ھەر قانداق

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قورقۇنچلۇق ھالەتمۇ بىپەرۋالىقتەك ئېغىر ئاقىۋەت كەلتۈرەلمەيدۇ. چۈنكى بىپەرۋا ئادەم ئۇخلاپ ماڭغان يولۇچىغا ئوخشاش، ئۇنىڭ نە مەقسىتى، نە نىشانى بولمايدۇ. ئۇنداق ئادەم بىردەم ھەممە نەرسىنى ياخشى دەپ قارايدۇ ياكى ھەممە نەرسىنى يامان دەپ قارايدۇ، مۇقىم مەيدانى بولمايدۇ. بولۇپمۇ ئۇلارنىڭ بۇ خىل تۇيغۇسى تېخىمۇ تەرەققىي قىلسا، ياخشى بولامدۇ، يامان بولامدۇ ھەممە نەرسىگە بىپەرۋا قارايدۇ، مانا بۇ ئەڭ قورقۇنچلۇقى. شۇڭا، بىپەرۋا ئادەمنى ئۆز كونتروللۇقىنى يوقاتقان پالەچ ئادەمگە ئوخشىتىش مۇمكىن. يەنە بىر تەرەپتىن قارىغاندا، بىپەرۋا ئادەم ھېسسىياتتىن مەھرۇم بولغان قۇرۇق گەۋدىگىلا ئوخشايدۇ. چۈنكى ئۇنداق ئادەم «جاھاننى سەل باسسا تەرەپ - تەرەپتە، ئېشەكنىڭ غېمى بولارمىش ھەلەپتە» دېگەندەك، ئەلنىڭ، خەلقنىڭ تەقدىرى، ھەق - ناھەقنىڭ ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ كېتىپ بارغانلىقى بىلەن كارى بولمايلا قالماي، بەلكى ئۆزىنىڭ تەقدىرى بىلەنمۇ كارى بولمايدۇ. بۇ ھال ئەلۋەتتە قورقۇنچلۇق.

پەرزەنتلەرنىڭ بىپەرۋا بولماي، مەسئۇلىيەتچان ئادەم بولۇشىدا ئەلىم-تەربىيە ئۇسۇلى ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينايدۇ. بۇنىڭدا ئاتا - ئانىلار ناھايىتى مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن بالىلارنى يېتەكلىشى، ئادەتلەندۈرۈشى ۋە ئۈنۈملۈك نەسىھەتلەرنى قىلىشى كېرەك. بالىلار بىرەر ئىشقا مەسئۇلىيەتسىزلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىپ قالسا، دەرھال ئۇلارغا شۇ ئىشنىڭ مۇھىملىقىنى، ئەگەر ئازراق بىخۇدلۇق قىلىپ قالسا كېلىپ چىقىدىغان زىياننىڭ قانچىلىك بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈش كېرەك. ئاددىي ئىشلاردىمۇ بىپەرۋالىق بىلەن ئىش تۇتۇشىغا يول قويماسلىق لازىم. مەسىلەن، «بالام، كالىنى ئېڭىزلىققا باغلاپ قويۇپ كىر» دېسەڭ، ئۇ بالا كالىنى باشقىلارنىڭ قوناقلقىغا يېقىن باغلاپ قويدى. «باغلاپ قويدۇڭمۇ، ھە باغلاپ قويدۇم، قوناقلقتىن نېرىراق باغلىغانسەن، ياق. دەرھال چىقىپ قوناقلقتىن نېرى قىلىۋەتكىن، بول.» مانا مۇشۇنداق ئاددىي ئىشلارمۇ بالىلارنى بىپەرۋا بولماي، مەسئۇلىيەتچان بولۇشقا ئۆگىتىدۇ.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، ھەرقانداق ئىشنى قىلىشتا پۇختا بول، قولۇڭنىڭ ئۈچىدا قىلىپ قويساڭ ئۇنىڭ سورىقى يەنىلا ئۆزۈڭگە كېلىدۇ. بىر نەرسىنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيەسى

كۆرسەتمىمۇ ئەستايىدىل قارا، بىرەر گەپ - سۆز ئاڭلىغاندىمۇ ئەستايىدىل بول. ھەرگىز بولسا بولا، بولمىسا ئىز پۇلى بولا دەپ بىپەرۋالىق بىلەن ئىش تۇتما. شۇنى بىلگىنىكى، مەسئۇلىيەتچان نادان ئادەم بىپەرۋا دانادىن يۈز ھەسسە ياخشى. بىپەرۋالىق دېگەن پەقەت ئىنسانىي تۇيغۇدىن مەھرۇم بولغان ئادەملەرنىڭ تۇتقان يولى. تۇرمۇشتا ئۇچرىغان ھەرقانداق مەسىلىلەرگە جىددىي قارا، سوغۇققانلىق بىلەن تەدبىرنى قىل. بەزىلەر «ئاكالىق كىمنى ئالسا يەڭگەك شۇ» دەپ قارايدۇ. مانا بۇ ئەڭ چوڭ بىپەرۋالىق. تۇرمۇشتا ئىنسانىي پەزىلەتلەرگە يات بولغان، ۋىجدانىغا غىلاپ بولغان ئىش - ھەرىكەتلەرنى كۆرسەك، قول قوشتۇرۇپ تۇرمىغىن. خەقنىڭ ئىشى بىلەن كارىم يوق دېمە، سېنىڭ باشقىلار بىلەن كارىڭ بولمىسا، باشقىلارنىڭمۇ سەن بىلەن كارى بولمايدۇ. ئۆزۈڭ بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان بارلىق ئادەملەرنىڭ تەقدىرىگە كۆڭۈل بۆلۈشنى بىل. ئەگەر سەن باشقىلارنىڭ قايغۇ - ھەسرەتكە ئېتىبارسىز قارساڭ، ئىنسان دېگەن نامغا داغ تەڭگۈزگەن بولىسەن.

بالام، ھەرقاچان بىپەرۋا ئادەملەردىن ھەزەر قىل. بىپەرۋا ئادەملەر ساڭا زىيانكەشلىك قىلمايدۇ، مۇناپىقلىقمۇ قىلمايدۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ ئەڭ ھالقىلىق پەيتلەردە ئىچىگە تىنىپ جىمجىتلىق ئىچىدە قىلغان رەزىللىكلىرى قاتىلارنىڭ زىيانكەشلىكىدىنمۇ ئېغىر ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈشى مۇمكىن. «ناھەقچىلىقنى كۆرۈپ تۇرۇپ كارى بولماسلىق، شۇ ناھەقچىلىقتا قاتنىشىش بىلەن باراۋەردۇر» (روسو). بىپەرۋالىق سېنى بۇ دۇنيادىكى بارلىق مۇناسىۋەتلەردىن مەھرۇم قىلىدۇ. بالام، ياخشىلىق قىلالىمىساڭمۇ قىلما، ھەرگىز يامانلارغا يان تاياق بولما. يامانغا يان تاياق بولۇش ياخشىلارغا زۇلۇم قىلغانلىق بولىدۇ.

بالام، ئۆزۈڭنىڭ جەمئىيەتتىكى، مىللەت ئالدىدىكى، ئەجدادلار ۋە ئەۋلادلار ئالدىدىكى مەسئۇلىيەتنى ھېس قىلىپ ياشاشنى بىل. مەسئۇلىيەت ساڭا ئىنتايىن قىممەتلىك سوۋغىلارنى بېرىدۇ، بىپەرۋالىق سېنىڭ يۈرىكىڭنى سۇغۇرۇۋېلىشقا يارايدۇ. دۇنيادىكى نۇرغۇن خاسىيەتلىك ئىشلار مەسئۇلىيەتچانلىق ساخاۋىتىدىن بارلىققا كەلگەن، ھاياتتىكى يەنە نۇرغۇن مەھرۇملۇقلار بىپەرۋالىقتىن يۈز بەرگەن.

ئون ئىككىنچى باب پۇل ئېڭى ۋە ئىقتىسادچىلىق تەربىيىسى

بايلىق ئۆمۈرنى خاتىرجەم ئۆتكۈزۈش ئۈچۈندۈر، ئەمما
ئۆمۈر مال توپلاش ئۈچۈن ئەمەس.

— شەيخ سەئىدى

ئاتا - ئانىلارغا كۈندەك روشەن، بەش قولىداك ئايانكى، ھازىرقى
رېئاللىقتا ئىقتىساد ئېڭى ئىنتايىن مۇھىم ئورۇنغا ئۆتتى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ
پەرزەنتلەرنىڭ ئېڭىدا «ئانا»، «دادا» دىن قالسىلا پۇل ئۇقۇمى ئىنتايىن
چوڭقۇر ئورۇن ئالدى. تېخى تىلى چىقمىغان بوۋاققا بىر موچەن پۇل
تۇتقۇزسا، تالغا ئېلىپ چىقىشنى ئىشارە قىلىدۇ، سىرتقا ئېلىپ چىقسا
پۇلنى چوكامۇز ساتقۇچىغا ياكى كەمپۈت ساتقۇچىغا تەڭلەيدۇ. دېمىسىمۇ
پۇل جەمئىيەتنىڭ ئەڭ مۇھىم قىممەت ئۆلچىمى ۋە ھۆكۈمران ئاڭغا
ئايلىندى. چۈنكى پۇل ئېڭى ۋە ئۇقۇمى ئۆزىنىڭ جەلپكارلىقى، سېھرىي
كۈچكە بايلىقى، قىممەت يارىتىشتىكى ئەڭ مۇھىم ۋاستە بولۇش رولى
ۋە كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ بىردىنبىر كاپالەتلەندۈرگۈچىلىك رولى بىلەن
بالىلاردىن تارتىپ چوڭلارغىچە ھەممە ئادەمنىڭ كالىسىدا چوڭقۇر ئورۇن
ئالدى.

پۇل ئالماشتۇرۇش ۋاستىسى بولۇشقا باشلىغان ئەڭ قەدىمكى دەۋردىن
باشلاپ ئىنسانىيەتنى ئىككى تەبىقىگە ئايرىغانمۇ شۇ پۇل، كىشىلەرنىڭ
كۈندىلىك ئىشلەپچىقىرىش پائالىيەتلىرىگە ئەڭ كۈچلۈك ئىشتىراك
قىلغانمۇ يەنە شۇ پۇل بولغانىدى. ھازىرقى دۇنيادىمۇ ئەللەر بىلەن ئەللەر،
مىللەتلەر بىلەن مىللەتلەر، كىشىلەر بىلەن كىشىلەرنىڭ دۇنيادىكى ئورنى
ۋە تەسىرى ئىقتىسادنى ئالدىنقى شەرت قىلىدۇ. چۈنكى پۇل بولغاندا
تەرەققىي قىلغىلى، زامانىۋىلاشقىلى، مەدەنىيەتلىك بولغىلى بولىدۇ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىقتىسادىي ئاساس بولمىسا ياشاش ھوقۇقىدىنمۇ مەھرۇم بولىدۇ. كىشىلەر ھاياتىنى خاتىرجەم، باياشات، بەختلىك ئۆتكۈزۈشكەن دەيدىكەن پۇل بولۇشى كېرەك. پۇل بولمىسا ھېچ نەرسىگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ، ھەتتا ياشاشقىمۇ مۇمكىنچىلىك بولمايدۇ. شۇڭا، ئىنسانىيەتنىڭ بارلىق تىرىشچانلىقى ئاخىرقى ھېسابتا پۇل تېپىپ باي بولۇپ تۇرمۇشنى باياشات ئۆتكۈزۈش، بۇ دۇنيانىڭ ئېسىل نېمەتلىرىدىن تولۇق بەھرىمەن بولۇشتىن ئىبارەت بولۇپ قالدۇ.

پۇلنىڭ شۇنداق قۇدرەتلىك سېھرىي كۈچى ۋە تۈرتكىلىك رولى بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئىنسانىيەت ئۈزلۈكسىز ھالدا تەرەققىي قىلىپ ھازىرقى زامانىۋى دەۋرگە كىردى. جەمئىيەتتە كىشىلەر ئىنتىلىۋاتقان، تالىشىۋاتقان ۋە كۈرەش قىلىۋاتقان مەنپەئەت، ھوقۇق - ئىمتىياز ۋە ئۇنۋان قاتارلىقلارمۇ يەنىلا ئىنسانلارنىڭ شان - شەرەپ، نام - ئاتاق تۇيغۇسى بىلەن پۇلنى مەركەز قىلىدىغانلىقىنى ھېچكىم ئىنكار قىلالمايدۇ، بۇ بىر تەرەپ. يەنە بىر نۇقتىدىن قارىغاندا، پۇل تېپىپ باي بولۇش ياكى كەمبەغەل بولۇش ھەر بىر ئەلنىڭ، مىللەتنىڭ ۋە ھەر بىر شەخسنىڭ ياشاش ئىقتىدارىنى ئۆلچەيدىغان مۇھىم ئۆلچەملەرنىڭ بىرى بولۇپ قالدى. «ئاق مۈشۈك، قارا مۈشۈك، چاشقان تۇتقان ياخشى مۈشۈك» دېگەن ئىبارىمۇ شۇنىڭدىن چىقتى. ماركسىزم كلاسسىكىلىرىمۇ بۇ ھەقىقەتنى تولۇق مۇئەييەنلەشتۈرگەن. ماركس: «كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشى قانداق بولسا ئېڭى شۇنداق بولىدۇ» دېگەن. سىياسىغا تەبىر بەرگەن چاغدا «سىياسى ئىقتىسادنىڭ مەركەزلەشكەن ئىپادىسى» دەيمىز.

ئۇنداق بولسا بىزنىڭ بۇلارنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈشىمىزدىكى مەقسەت نېمە؟ بۇنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى بار؟ يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، ئىقتىسادىي ئاڭ ئىجتىمائىي ئاڭنىڭ يادروسى. ئۇنداق بولسا، پەرزەنتلەردە كىچىكىدىن باشلاپ توغرا ئىقتىسادىي ئاڭنى يېتىلدۈرۈش ئىنتايىن مۇھىم. ئۇلار پۇل خەجلىشىنىلا بىلىپ قالماي، پۇلنى قانداق خەجلىشىنى بىلسۇن، پۇلنى قانداق خەجلىشىنىلا بىلىپ قالماي، پۇلنىڭ قەيەردىن كېلىدىغانلىقىنى ھېس قىلسۇن، پۇلنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىممىتى ۋە رولىنى ھېس قىلىپ قالماي، پۇلىنى قانداق تاپىدىغانلىقىنى ئۆگەنسۇن. ياشاشنى ئۆگىنىشتە بۇلارنى بىلدۈرۈش ئىنتايىن مۇھىم. يەنە بىر تەرەپتىن، ئىقتىسادىي ئالڭ ئەخلاقىي ئالڭ بىلەن باغلىنىپ كېتىدۇ. پۇل تېپىش بىر ئىش، ئۇ پۇلىنى قانداق تېپىش يەنە بىر ئىش، پۇلىنى خەجلەش بىر ئىش، ئۇنى قانداق خەجلەش تېخىمۇ مۇھىم ئەلىم - تەربىيە تەلىپى.

بىز پەرزەنتلەردە ئىقتىسادىي ئاغىنى مۇنداق بىرقانچە تەرەپتىن يېتەكلەش ئارقىلىق يېتىلدۈرۈش كېرەك، دەپ قارايمىز:

1. پەرزەنتلەرنى پۇلنىڭ قەدەر - قىممىتىنى بىلىشكە، ئىقتىسادچىل بولۇشقا ئۆگىتىش كېرەك

ھامالىنىڭ ئېتىنى سۇغار، پۇلىنى ئال.

— ئۇيغۇر خەلق ماقالى

جەمئىيەتتە ھازىر «بالىلار ئائىلىنى، ئاتا - ئانىلارنى شورايدىغان زۇلۇككە ئايلىنىپ قالدى» دېگەن گەپ تارقالدى. ھەقىقەتەن بەزى ئوتتۇرا ۋە ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ خەجلەۋاتقان پۇلى ئادەمنى چۆچۈتدۇ، ئۇلارنىڭ ئولتۇرۇش - قوپۇشلىرى ئىنتايىن كاتتا، كىيىمىنى مودا كىيىم. بەزى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئېيىغا بەش يۈز يۈەن ئەۋەتىپ بەرسە، «ئوقۇمايمەن، ساۋاقداشلارنىڭ ئالدىدا نومۇسقا ئۆلتۈردۈڭ» دەپ ئاتا - ئانىسىغا بېسىم ئىشلەتكەنلىكىنى ئۇچراتتۇق. ئۇلارغا «ئۇكام، ئۆيۈڭدىكىلىرىنىڭ قىيىنچىلىقىنىمۇ ئويلا» دېسەك، «ئۇلارغا كىم ئوقۇتسۇن دەپتىكەن، ئوقۇتقاندىن كېيىن چىدىسۇن» دەپ جاۋاب بەرگەن ئوقۇغۇچىلارمۇ بار. ئۇلار خۇددى ئاتا - ئانىسىغا ئوقۇپ بېرىۋاتقانداك، ئوقۇشنىڭ ئۆزى ئۈچۈن ھېچقانداق پايدىسى يوقتەك ھېس قىلامدىغاندۇ؟ يەنە بىر تەرەپتىن، نۇرغۇن بالىلار ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق تۈپەيلىدىن ئوقۇش پۇرسىتىگە ئىگە بولالمىغان. ئۇلار بىكارچىلىقتا ئائىلىسىگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يۆلىنىۋېلىپ كۈن بويى تېلېۋىزور كۆرۈش ۋە مەنىسىز ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىش بىلەن كۈن ئۆتكۈزىدۇ، چوڭ ئىشلارنى قىلىش قولدىن كەلمەيدۇ، كىچىك ئىشلارنى قىلىشتىن نومۇس قىلىدۇ ۋە ياراتمايدۇ؛ كۈن بويى تام يۆلەپ ئولتۇرۇشقا رازىكى، ئىزدىنىپ، تىرىشىپ - تىرىشىپ پۇل تېپىپ كۈنلىرىنى ياخشىلاشنى ئويلىمايدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە قەدىمكىلەرنىڭ روھىنى ۋە ھايات ئۈچۈن، بەخت ئۈچۈن ئىنتىلىشلىرىنى بوغۇپ كەلگەن بارغا شۈكۈر - قاناتەت قىلىش توغرىسىدىكى تەرغىباتلارنىڭ تەسىرىدىن قۇتۇلالمىغان.

ئىسلاھات ۋە بازار ئىگىلىكىنىڭ يولغا قويۇلۇشى بىلەن پۈتۈن جۇڭگو خەلقى «كەمبەغەللىك شەرەپ» دېگەن خاتا شوئارىنى چۆرۈپ تاشلاپ، ئىقتىسادىي جەھەتتە يۈكسىلىش ۋە بېيىشقا ئاتلىنىپ كەتتى. ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ ئىقتىدارىنى نامايان قىلىپ تۇرمۇش ۋە مەدەنىيەت جەھەتتە ئىنتايىن يۈكسەك ئورۇنغا يەتتى. بىراق ئىقتىدارسىز، قابىلىيەتسىز كىشىلەر تەرەققىياتنىڭ سۈرئىتىگە يېتىشەلمىگەنلىكى ئۈچۈن يول تاپالماي نامراتلىقتىن ئىگراشقا باشلىدى. تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشى، ئىستېمال سەۋىيىسىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشى بىلەن تۇرمۇش رىتىمىمۇ تېزلىشىپ كەتتى. بەزىلەر زور تىرىشچانلىق بىلەن ھالدىن پۇل تېپىپ، ھالال يولغا ئىشلىتىپ شۆھرەت تاپتى. بايلار بىلەن كەمبەغەللىر ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنىڭ چوڭىيىشىغا ئەگىشىپ، بەزى ھارام تاماقلار پۇلىنى قانۇنسىز، خاتا يولدىن ئىزدەشتى، نەتىجىدە زەھەر سېتىش بىلەن مىڭلىغان كىشىلەرنى زەھەرلەش بەدىلىگە باي بولدى؛ بەزىلەر كىشىلەرنى قاقتى - سوقتى قىلىپ قويمىچىلىق يولى بىلەن باشقىلارنى قان قۇستۇرۇش ھېسابىغا بېيىش يولىنى تاللىۋالدى. بەزىلەر ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىقتەك رەزىل يولغا كىرىشتى؛ بەزىلەر نومۇسنى سېتىپ جان بېقىشنى ھار ئالدى. قىستىسى، ئىقتىدارسىز، ناباب چوڭ بولۇپ قالغان بالىلارنىڭ تۇتقان يولى ئۆزىنىمۇ ۋە ئۆزگىلەرنىمۇ نابۇت قىلىش ھېسابىغا جان بېقىش بولۇۋاتىدۇ. ئۇلار نېمە ئۈچۈن ئاشۇنداق قانۇنسىز، رەزىل يولىنى تاللىۋالدى؟ ئۇلارمۇ بىزنىڭ پەرزەنتلىرىمىزغۇ. ئاتا - ئانىلار بۇنىڭ تۈپ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سەۋەبىنى ئويلاپ باقتىڭلارمۇ؟

بىزنىڭ كۆزىتىشىمىز ۋە تۇرمۇش تەجرىبىمىزگە ئاساسلانغاندا، بىرى، پەرزەنتلىرىمىز مۇكەممەل، ئەتراپلىق تەربىيىلىنىش پۇرسىتىگە ئىگە بولمىغان، يەنە بىر تەرەپتىن، ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرگە كىچىكىدىن تارتىپ قاتتىق تەلەپ قويالمىغان. ئەسلىدىن ئالغاندا ئائىلە باشلىقلىرى بالىلارنى مۇنداق تەرەپلەردىن قاتتىق تەلەپ قويۇپ تەربىيىلىشى كېرەك: بىرىنچى، كۆپ بالىلار ئائىلىدە تىزگىنسىز، ئەركە ئۆگىنىپ قالغان. بىلىش كېرەككى، ئەركە ئۆگىنىپ قالغان بالىلاردىن ۋاپا كەلگىنى ناھايىتى ئاز. بالىلارغا ھەرگىزمۇ ئورۇنسىز، بەتخەجلىك بىلەن پۇل خەجەشكە ئىمكانىيەت بەرمەسلىك لازىم. ئۇلارغا پۇل لازىم بولغاندا، نېمە ئىشقا ئىشلىتىسەن، نەچچە پۇل كېتىدۇ، دەپ سۈرۈشتۈرۈش، زۆرۈرىيىتى يوق نەرسىلەر ئۈچۈن پۇل خەجلىشىنى توسۇش لازىم.

ئىككىنچى، بالىلار ھەرگىزمۇ سىلەرنى تۈگىمەس خەزىنە دەپ ھېس قىلىپ قالمىسۇن. ئۇلار ئائىلىنىڭ قىممەتچىلىقىنى بىلسۇن، باي بولساڭلارمۇ شۇ پۇلنىڭ بېشىدا كۆيۈۋاتقان ئوتنى ھېس قىلسۇن.

ۈچىنچى، پەرزەنتلەرنى ئۆيىنىڭ ئىقتىسادىي ئىشلىرىغا قىسمەن ئارىلاشتۇرۇش، ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلەرنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇش، پۇلنى ھېسابلىق بېرىپ، شۇنى يەتكۈزۈپ خەجەشكە بۇيرۇش لازىم. كەلگەندىن كېيىن پۇلنى قانداق خەجلىگەنلىكىنىڭ ھېسابىنى ئېلىش؛ ئەرزان، مۇۋاپىق ئالغان بولسا ماختاش، قىممەت ئالغان بولسا، «مانىچە پۇلغا ئالغىلى بولاتتى» دەپ چۈشەنچە بېرىش لازىم. دادام مېنى باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدىلا بازاردىن كۆكتات، گۆش قاتارلىق لازىمەتلىكلەرنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇتتى. مەن بەزىدە دادام مېنى ئەرزان ئاپسەن دەپ ماختىسۇن، دەپ يېنىمدىكى بىر، ئىككى موچەن پۇلۇمنى ئالغان نەرسىلەرگە قوشۇۋېتەتتىم. بۇ جەرياندا مەندە ئۆي بىلەن مېنىڭ مەنپەئەتتىم ئوتتۇرىسىدا بىر خىل ئورتاقلىق پەيدا بولغانىكەن. شۇڭا، مەندە ئۆيگە كۆيۈنۈش، ئائىلىنىڭ ئىقتىسادىي ئۆزۈمنىڭ ئىقتىسادى دەپ قارايدىغان ئاڭ شەكىللەنگەنىكەن. مەن سەل چوڭ بولغاندا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دادام ماڭا: بالام، ئادەم ھەرقانداق ئىشتا ئۇنتۇرۇپ قويسىمۇ ئاچچە ئەپسۇسلانمايدۇ، سودا ئىشىدا ئۇنتۇرۇپ قويۇش بەك ئەپسۇسلانارلىق ئىش. چۈنكى بىر نەرسىنى بىر كوي ئەرزان ئالساڭ كۆڭلۈڭ خۇش بولىدۇ، بىر كوي قىممەت ئېلىپ قالساڭ، كۆڭلۈڭ بېرىم بولىدۇ، دەيتتى. يەنە سودىدا تالىشىپ - تارتىشىپ ئېلىش ساۋاب دەيدىغان. شۇڭا، مەن ئەرزان پۇللۇق نەرسە بولسىمۇ بىرەر موچەن ئەرزان ئېلىشقا تىرىشاتتىم. چۈنكى دادام ئەسكەرتىپ «بالام، ئىككى پۇڭ پۇل بولمىسا بىر قاپ سەرەڭگە سېتىۋالغىلى بولمايدۇ، سەرەڭگە بولمىسا ئوت ياقىلى بولمايدۇ، ئوت بولمىسا ئۆيدە ئاشمۇ پىشمايدۇ» دېگەنتى. بۇ مېنىڭ بالىلىق چاغلىرىمدا پۇلنىڭ قىممىتىنى ۋە رولىنى بىلىشىمگە بولغان دەسلەپكى دەرسلىك بولغان بولسا كېرەك. مەن ھازىرغىچە چوڭ ئائىلەم بىلەن ئۆزۈمنىڭ كىچىك ئائىلەمنى باشقا - باشقا دەپ قارىمايمەن. بىزنىڭ ئائىلىدە پۈتۈن بىر تۇغقانلار ھازىرغىچە سېنىڭ، مېنىڭ دەيدىغان ئايرىمچىلىقنى قىلىپ باققىنىمزمۇ يوق.

تۆتىنچى، بالىلار قۇربىتى يېتىدىغان چاغدىن باشلاپ ئائىلىنىڭ ئىقتىسادىي ئىشلىرىغا ھەمكارلاشسۇن. ئۇلار تەتىل مەزگىلىدىن، دەم ئېلىش كۈنلىرىدىن پايدىلىنىپ بولسىمۇ ئۆيدىن بىر جاۋۇر ئۆرۈك، ئۈزۈم، شاپتۇلغا ئوخشاش نەرسىلەرنى بولسىمۇ ئەچىقىپ ساتسۇن. بولمىسا ئىمكانىيەت يار بېرىدىغان ئىشلارنى بولسىمۇ قىلدۇرۇپ، بىر - ئىككى كوي پۇلنى دەپتەر، سومكا ئېلىشقا ئىشلەتكۈزۈپ، ئۇلارنىڭمۇ مۇستەقىل ياشاش روھىغا ئىلھام بېرىش لازىم. بۇ ئۇلارنى پۇلنىڭ قانداق كېلىدىغانلىقىنى، نەدىن كېلىدىغانلىقىنى ھېس قىلىش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىدۇ. مەن خېلى باياشات ئائىلىدە چوڭ بولغان. شۇنداقتىمۇ مەن تەتىل مەزگىلىدە كېسەك قۇيۇپ پۇل تېپىپ ئۆيگە ئەپكەلتتىم. ئۆيدە ئېشىپ - تېشىپ تۇرغان ئوتۇن بولسىمۇ، دادام مېنى ئوتۇنغا ئەۋەتتەتتى، ئۈچ كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ ئېلىپ كەلگەن بىر ھارۋا ئوتۇننى 30 كويلارغا ساتاتتۇق. بۇ ماڭا پۇلنىڭ نەدىن كېلىدىغانلىقىنى ئۆگەتكەن.

بەشىنچى، پۇلنى بالىلارنى جازالاش ۋە مۇكاپاتلاشنىڭ ۋاسىتىسى

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

قىلىۋېلىش ۋە شۇنىڭغا ئادەتلەندۈرۈپ قويۇش خاتا. بۇنداق بولغاندا بالىلار ھەددىدىن ئارتۇق پۇلغا چوقۇنىدىغان خاتا ئۇنۇم بېرىپ قويدۇ. ئالتىنچى، بالىلارنىڭ چوڭ - كىچىكلىكىگە قاراپ ئۇلاردا دائىم بىر مودىن تارتىپ 10 كويغىچە پۇل بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم. ئۇلاردىن يېنىڭدا پۇل بارمۇ دەپ سوراپ تۇرۇش لازىم. ئەگەر يوق دېسە، تولۇقلاپ بېرىش ھەم يېنىدىكى پۇلنى نېمىگە ئىشلەتكەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈش لازىم. بۇ بىر تەرەپتىن، جىددىي پۇل لازىم بولسا باشقىلاردىن پۇل قەرز ئالىدىغان ئادەتنى يېتىلدۈرۈۋېلىشنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن، پۇل ئۈچۈن ناشايان ئىشلارنى قىلىپ قويۇشتىن ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ.

يەتتىنچى، بالىلارغا كىچىكىدىن باشلاپ پۇل ئىقتىساد قىلىشنى ئۆگىتىش كېرەك. ھېيت - ئايەملەردە بالىلار كۆپرەك پۇلغا ئىگە بولىدۇ. بەزى بالىلار 100 كوي پۇلنىمۇ بىر يوللا خەجلىپ تۈگىتىدۇ. بۇنداق ئۆگىنىپ قېلىش بەكمۇ خەتەرلىك. مەن بۇ ئىشتا مۇنداق بىر چارە قوللاندىم: بالىلارغا پۇل ئىقتىساد قىلىدىغان ساندۇق ئېلىپ بەردىم. ئۇلار ئىقتىساد قىلغان پۇلغا ئوقۇش ماتېرىياللىرىنى سېتىۋالىدۇ.

سەككىزىنچى، ئائىلىدە ھەرگىزمۇ ئاش-تائاملارنى ئىسراپ قىلىشقا يول قويماسلىق. بۇنىڭدا ئاتا - ئانىلار ئۈلگە بولۇشى كېرەك. ئۇيغۇرلاردا «ناننى دەسسە يامان بولىدۇ» دېگەن گەپ بار. شۇڭا، چوڭلار يەر يۈزىدە بىرەر پارچە تاشلاندىق ناننى ئۇچرىتىپ قالسا ئېلىپ يانچۇقىغا سېلىپ قويدۇ ياكى دەسسەلمەيدىغان يەرگە ئېلىپ قويدۇ. بالىلارغا بىر قاچا ئاشقان ئاشنى يۇنىدىغانغا تۆكۈشكە بۇيرۇسىڭىز، ئۇ بالا بارا - بارا قازانلاپ تۆكۈشكە ئۆگىنىدۇ. بولسا مەقسەتلىك ھالدا بالىلارنى بىر ۋاخ تاماقتىن قويۇپ بېقىڭلار. بۇمۇ ئۇلارنىڭ ناننىڭ قەدرىنى بىلىشىگە تۈرتكە بولىدۇ. توققۇزىنچى، بالىلارنىڭ كىيىم - كېچەك ۋە ئايىغى يىرتىلىپ كەتكەندە بىرەر قېتىم ياماپ كىيىشكە ئۆگىتىش كېرەك. ھەرقانچە باي بولسىڭىزمۇ شۇنداق قىلىڭ. ئۇنداق بولمىغاندا، ئۇلار چوڭ بولغاندا بىرەر قېتىم يۇيۇلغان ياكى ئازراق ئاقىرىپ قالغان كىيىمنى كىيىشتىن نومۇس

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھېس قىلىپ تاشلىۋېتىدىغان بولۇپ قېلىشى مۇمكىن.

نەسەتتىن نەمۇنە

باللارغا كىچىكىدىن باشلاپ ئىقتىسادچانلىقىنى ئادەتلەندۈرۈش بىلەن بىرگە، ئۇلارنىڭ قۇرامىغا يېتىشىگە ئەگىشىپ بۇ ھەقتىكى تۇرمۇش ھەقىقەتلىرىنى چۈشەندۈرۈش، پۇل تېپىشنىڭ يوللىرى توغرىسىدا نەسەت قىلىپ تۇرۇش ئىنتايىن زۆرۈر.

بالام، تۇرمۇش تىرىكچىلىكى پۇلسىز ئۆتمەيدۇ، بىراق پۇل دېگەن ئاسماندىن چۈشىدىغان نەرسە ئەمەس ياكى ئۇنى يەرگە تېرىپ ئالىدىغان قوناق، بۇغداي ئەمەس، ئۇنى خېلى زور ئەجىر - مېھنەت بىلەن، كالا ئىشلىتىش بىلەن قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ. بىر نان يېيىش ئۈچۈن بىر نانغا لايىق ئەجىر قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. بىر يۈەن پۇل بولمىسا بىر كۈن ئىچ قالىدىغان ئىش. بىراق قارا ئەمگەك بىلەنلا تۇرمۇش مەشىتىنى قۇرغىلى بولمايدۇ، ھازىرقى بازار رىقابىتىدە قابىلىيەتسىز، ئىقتىدارسىز ئادەم ھەرگىز ئىستېمال سەۋىيىسىگە ياندىنالمىدۇ. بالام، تۇرمۇش رىتىمى بەك تېزلىشىپ كەتتى، رىقابەت ئىنتايىن كۈچلۈك. ھەممە ئادەم پۇل تېپىش، يول ئىزدەشنىڭ كويىدا. بىكارچىلىق ئادەمنى كېرەكتىن چىقىرىۋېتىدۇ، چوڭ ئىش بولسۇن، كىچىك ئىش بولسۇن ئىشنىڭ ئۈگىيى يوق، گەپ ھەرقانداق بىر ئىش ساڭا نان بېرەلمەس ئۇ ئىشتىن ۋاز كەچكۈلۈك ئەمەس. بىر شەرت شۇكى، بىر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتۇپ، شۇ ئىشنىڭ ئەھلى بولغىن. بىر ئىشقا ھەقىقىي ئەقىدە قىلىپ مۇھەببەت بىلەن كىرىشسەڭ مۇۋەپپەقىيەت دەرۋازىسى ساڭا ئېچىلىدۇ، سۇ ئۇستىدىكى كۆپۈكتەك لەيلەپ يۈرسەڭ كىچىككىنە دولقۇنغىمۇ بەرداشلىق بېرەلمەيسەن. ھەركىمنىڭ يولى ئۆزى بىلەن بىرگە بولىدۇ، ئۇ ئىش شۇلارنىڭ ئۆزىگىلا ماس كېلىدۇ، قىلىۋاتقان ئىشنىڭ ئۆزۈڭگە ماس كەلگەنلىكى ئۈچۈنلا شۇ ئىشتىن نان تېپىپ بېيەلەيسەن. تەبىئىيىتىڭگە مۇناسىپ كەلمىگەن ئىش ساڭا مۇناسىپ كەلمىگەنچىلا، ساڭا نان بەرمەيدۇ. بالام، جەمئىيەتتە ئىشنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى مۇھىم ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى قايسى ئىشنى قىلغان بولساڭ شۇنىڭدىن نەتىجە يارىتىشتا.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

نەتىجىسى نامەلۇم بولغان يەرگە قەدەم باسما. بايانى مەلۇم بولمىغان يولدا يۈرۈش ۋە قىسرىغىنى كۆرۈنمەيدىغان دەرياغا ئۆزىنى ئۇرۇش ئەقىللىق ئادەمنىڭ ئىشى ئەمەس. ئايىغى چىقمايدىغان خام تەمە ۋە نەتىجىسىز قۇرۇق «ئەگەر» لەرنىڭ زەنجىرىگە بەند بولۇپ قالمىغىن. غەم - قايغۇنى، سەۋرىسىزلىكنى ئازراق قىلىپ چارە - تەدبىر ئۈستىدە كۆپرەك ئويلاش لازىم. غەم - قايغۇ، غەزەپ ۋە ئاچچىقلىنىش تەپەككۈر يولۇغىنى ئېتىدۇ، تەدبىر تۇلپارىغىغا يۈگەن سالىدۇ، زېھنىنى كېرەكتىن چىقىرىدۇ. نەتىجىدە شۇ غەم - قايغۇنىڭ ئەسىرى بولمىسەن - دە، ھېچ ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقالمايسەن. سەن ھەرگىز زاماندىن، شارائىتتىن ئاغرىنما، باھانە كۆرسىتىش ھۇرۇن، قابىلىيەتسىز ئادەملەرنىڭ ئىشى. پۇل تاپقانلارمۇ مۇشۇ زاماندا، مۇشۇ ماكاندا ياشاۋاتىدىغۇ، ئۇلارمۇ دەسلەپتە ئىشنى ئەڭ ئاددىي ئىشلاردىن باشلىغان. ھەرقانداق ئىشنىڭ تۇنجى قەدىمىنى ئېلىش تەسرىك بولىدۇ. بىراق تۇنجى قەدەمنى بەك ئويلاپ بېسىشقا توغرا كېلىدۇ. ئۆزۈڭ تاپقان يولدىن يالتايما، ئۇ ئانداق ئىشنى قىلىپ پۇل تېپىپتۇ، بۇ مۇنداق ئىشنى قىلىپ پۇل تېپىپتۇ دېگەن گەپلەر بىلەن باشقىلارنى دوراپ، نان بېرىۋاتقان ئىشنى تاشلاپ قويساڭ، نېپىنى دەپ نەقتىن قۇرۇق قالىدىغان، ياقاڭدىكىنى يالايمەن دەپ ئىلكىڭدىكىدىن قۇرۇق قالىدىغان ئىش بولىدۇ. قانائەتسىزلىك قىلما، قابىلىيەتتىڭگە قاراپ يول تۇت. ھەممە ئىش ئارزۇدەك، خىيالىڭدەك بولۇشى ناتايىن. بىرەر ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىساڭ ئۈمىدسىزلىنمە، نىيەتنى يامان قىلىپ ئايىغى چىقمايدىغان ئىشلارغا تەۋەككۈل قىلما. بۇ دۇنيادىكى ئىشلار ھەرگىزمۇ ئادەمنىڭ تىلىكى ۋە ئارزۇسىدەك بولمايدۇ. ئادەمدە ئازراق قانائەت بولمىسا بەختلىك بولغىلى بولمايدۇ. «بىر كىشى ئۆي سېلىش ئۈچۈن تام ئەتمەكچى بولسا، تامغا خىشنى چاڭ باستۇرۇپ قويۇشقا توغرا كېلىدۇ. ئەگەر خىشنى پارچىلىماي تامنى تۈزەيمەن دەپ تام قويۇرۇۋەرسەك پۈتكۈل يەر شارىغا تام ئېتىشكە توغرا كېلىدۇكى، ھەرگىز بۇ چاكنى تولدۇرۇش ئىمكانى يوقتۇر. ئەگەر تامنى پۈتۈنلىمەكنى ئويلىسا چارىسى شۇكى، خىشنى پارچىلاپ چاكنى تولدۇرۇش بىلەن پىلاندىكى تامنى كۆڭۈلدىكىدەك

يۇتتۇرۇپ چىقالايدۇ. »

نەۋائىينىڭ بۇ مىسالى كىشىلەرگە ئىنساپ قىلىش مەنىسىدە ئېيتىلغان، لېكىن ئادەمنىڭ ماھىيىتى قانائەتسىزلىكتۇر. قانائەت قىلماق قوللىدىن ئىش كەلمەيدىغانلارنىڭ ئادىتى، بۇلۇڭدا ئولتۇرۇپ تىرىناق تاتلىماق بىكار تەلەپ، ھۇرۇنلارنىڭ ساڭادىتىدۇر. بالام، پۇرسەت دېگەن چېقىنغا ئوخشاش تېز ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئۇنى غەنىمەت بىلىش، ئۆتۈپ كېتىدىغان ئۆمرىدە چاققانلىق بىلەن ھوسۇل ئالماقنىڭ تىرىشچانلىقىنى قىلماق لازىم. چۈنكى ئادەم قېرىيدۇ، كېسەللىك بېلىڭنى مۇكچەيتىدۇ، پۇت - قولدا مادار ئۈزۈلىدۇ. بۇ چاغدا خەقنىڭ قولىغا قاراپ قالغاندىن ئۆلگەن ئەۋزەل. قولۇڭدا پۇل - مېلىك بولمىسا ھەتتا بالىلىرىڭنىڭ ئالدىدىمۇ ئېتىبارنىڭ بولمايدۇ، قۇرۇق قول ئادەمدىن ھەتتا دوستلارمۇ قاچىدۇ. ئادەم ئۆلمەيدىغاندەك مېھنەت قىلىپ پۇل تېپىشى، ئەتە ئۆلۈپ كېتىدىغاندەك كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلىشى لازىم.

بالام، قۇرۇق - مەنىسىز ئىشلار بىلەن ئۆمرۈڭنى ئۆتكۈزمە، ئۆزۈڭ قىلىۋاتقان ئىشنىڭ قىممىتىنى بىلىپ قىل. بولمىسا گۆھەر سۈزۈپ، مىسقال ئالىدىغان ئەخمەق غەۋۋاسلاردەك بولۇپ قالسىەن.

ھېكايەت

ھېكايە قىلىنىشىچە، ئوممان دەرياسىنىڭ ساھىلىدا ياشايدىغان بىر سودىگەر سودا ئۈچۈن دەريا ساھىلىغا باراتتى، ئۇ جاۋاھىر ئۈچۈن غەۋۋاسلارغا بىرنەچچە دەرھەم پۇل بېرىتتى. غەۋۋاسلار بېشىنى تۆۋەن قىلغىنىچە سۇ ئاستىغا شۇڭغۇپ، يۈز مىڭلارچە جاپا - مۇشەققەت بىلەن دەريانىڭ تېگىگە يېتەتتى. ئۇ يەردىكى سەدەپلەرنى ئېلىپ چىقىپ، سودىگەرگە بېرىتتى، سەدەپنىڭ ئىچىدىن يا ئۇششاق ئۈنچىلەر چىقاتتى ياكى بولمىسا بىرەر چوڭ گۆھەر تېپىلىپ قالاتتى. بۇنداق گۆھەرلەر شاھلار تاجىنىڭ شان - شەرىپى بولاتتى. لېكىن ئۇ غەۋۋاسلارنىڭ ئالدىدىن ئازغىنە ئىش ھەققىدىنلا ئىبارەت ئىدى. سودىگەر شۇ قەدەر قەدىر - قىممەتلىك بايلىقلارنى قولغا چۈشۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن غەۋۋاسلارغا بىر - ئىككى يارماقتىن پۇل بېرىپلا بولدى قىلاتتى. غەۋۋاسلارمۇ بۇنىڭغا رازى

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئىدى. ئەپسۇسكى، غەۋۋاسلار گەرچە گۆھەر - مەرۋايىتلارنى تونۇسىمۇ، ئۆزلىرىنىڭ نېمىنى بېرىپ، نېمىگە ئېرىشىۋاتقانلىقىنى ئويلاپمۇ قويمايتتى.

بالام، ھەرقانداق بىر ئىشنى قىلىشتا ئۇنىڭ ساڭا قانچىلىك مەنپەئەت بېتىشىنىلا ئويلىماي، ئۇنىڭغا قانچىلىك مېھنەت تەرىك سىڭدىغانلىقىنىمۇ ئويلا، بىر يىل ئەجىر قىلىپ ئاخىرىدا قۇرۇق قول قالىدىغان ئىش ئۈچۈن ئۆمرۇڭنى زايە قىلما.

بالام، پۇل تاپمەن دەپ ھەرگىز ناپاك يولغا كىرمىگىن، خىيانەت يولىنى تاللىمىغىن، پۇل، مال - دۇنيانى دەپ ئىنسانىي قەدىر - قىممىتىڭنى خار قىلساڭ، پۈتۈن تەئەللۇقاتىڭنى سەرپ قىلىپمۇ ئابرويۇڭنى قايتۇرۇۋالالمايسەن. بىر ئۆمۈر ئەجىر قىلىپ تىكلەنگەن قەدىر - قىممەتنى ئازغىنە مال - دۇنيا ئۈچۈن يەكسان قىلغان ئادەم ئەقىلسىز ئادەمدۇر. باشقىلار بىلەن بولغان ئېلىم - بېرىمدا سىلىق ۋە توغرا بول، ئادىمىگەرچىلىك يولىنى تۇتۇپ باشقىلارنى خۇرسەن قىلدى، ئۆز مەنپەئىتىڭنى مۇددىئاسىدا باشقىلارنى ئورۇنسىز رەنجىتىمە. كۆپ كىشىلەر ئازغىنە مەنپەئەت ئۈچۈن دوستلۇق ئۆلىنى لىغىشتىدۇ. ئېلىم - بېرىمدا ھېچقانداق كىشىگە يالغان سۆز قىلما، قۇيرۇق كۆرسىتىپ ئۆپكە ساتما. ساختىپەزلىك كېيىنكى يولۇڭنى توسۇپ قويدۇ، ياغاچ قازان بولۇپ قالسىەن. مۇرۇۋەتسىز، ئىنساپسىز بولما، باھادا پۈتۈشكەندىن كېيىن، ئەرزىمىگەن ئىشنى باھانە قىلىپ تالاش - تارتىش قىلما. توغرا، سىلىق، راست سۆزلۈك بولساڭ سەن بىلەن ئالاقە قىلىدىغان كىشىلەر كۆپىيىدۇ. ئېلىم - بېرىم دېگەندە خېرىدارلىق ئادەم راۋاج تاپىدۇ. خېرىدارلىرىڭ سەندىن قاچسا ئېڭەك بۆلەپ، چىۋىن قورۇپ ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولىمىسەن، جالىق، ساختىپەزلىك قىلىپ ئۇندۇرۇۋالدىغان پايداڭدىن كېيىنكى زىيىنىڭ كۆپ بولىدۇ. ئېلىم - بېرىمدىن پەقەت ئۆزۈڭنىڭلا پايدىسىنى كۆزلىمە. سەن بىلەن مۇئامىلە قىلىشقان كىشىلەرنىڭمۇ مەنپەئىتىنى ئويلا، ئولارمۇ ئاز - تولا پايدا ئالسىۇن. ئۆز پايداڭنى دەپ باشقىلارغا زىيان يەتكۈزسەڭ، ئاز يېگەن كۆپ يەيدۇ، كۆپ يېگەن نېمە

كۆيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يەيدۇ؟ دېگەن قائىدىگە خىلاپلىق قىلغان بولسەن. يامان مائىتى ياخشى دەپ باشقىلارغا تاغما، بۇنىڭ زىيىنى تاپقان پايداڭدىن زىيادە بولىدۇ. ھەرقاچان خىيانەت قىلىش پىكرىنى كۆڭلۈڭگە كەلتۈرمە. تارازىدا دۇرۇس بول. سودا قىلماق بولساڭ ھەرگىز باشقىلارغا يۇل قوشۇپ شېرىكچىلىك يولىنى تۇتمىغىن. بولمىسا قىزىل مەڭزىڭ پۇشايىماندا زەپىران بولىدۇ. ئادەم دېگەن ئوخشاش بولمايدۇ. سەن بىلەن شېرىكىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتمۇ بىر خىل بولمايدۇ، مۇبادا ئاراڭلاردا يىرىكچىلىك سادىر بولۇپ قالسا، ئارىدا كۆڭۈلسىزلىك پەيدا بولۇپ، كۆڭۈل ئارامىڭ بۇزۇلىدۇ. ئەگەر بىرلىشىپ تىجارەت قىلماق بولساڭ سىنالغان، دۇرۇس، لىيلا ئادەمنى تېپىپ بىرلەش. لېكىن ئارىدا ھېسابات ناھايىتى ئېنىق بولسۇن، دوست راست، ھېساب راست دېگەن ئەقىدىنى يادىڭدىن چىقارما. بەتگۇمان بولۇپ ئارىغا سوغۇقچىلىق سالما.

بالام، ئەگەر مەبلىسىڭ يېتەرلىك بولمىدىغان بولسا، ياخشى، ئىستىقبالىلىق ئىشلارغا يۈرەكلىك دەسى سېلىپ، يېڭى - يېڭى مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپ چىقارغىن. باشقىلارنىڭ ھامالىلىقىنى قىلىش ھەرگىز تىجارەت ھېسابلانمايدۇ. بۈگۈنكى دۇنيادا تىجارەتنىڭ ئىستىقبالى ئۈزلۈكسىز يېڭى مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپ چىقارغان تەرەپتە بولىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، نۇرغۇن ئادەمگە مەنپەئەت يەتكۈزەلەيسەن، ئۆزۈڭنىڭ پايدىسى نەچچە ھەسسە ئېشىپ بارىدۇ. ئېلىپ - ساتتى تىجارەتنىڭ ئاخىرى چىقمايدۇ. بۈگۈن بولسا ئەتىسى يوق، بۈگۈن پايدا ئالساڭ ئەتىسى زىيان. بالام، تىجەشلىك بول، ھەرگىز ئىسراپخور بولما. «پەڭلار، ئىچىڭلار، ئىسراپ قىلماڭلار» دېگەن ئەقىدىنى ئۇنتۇما. شۇنچە ئىچىر قىلىپ تاپقان ھالال پۇلنى ھارامغا خەجلەش، مەنسىز، ئەھمىيەتسىز ئىشلار ئۈچۈن سەرپ قىلىپ شامالغا سۈرۈش ئەقىلدىن ئازغانلارنىڭ ئىشى. بىر ئانىنى خارلىساڭ، بىر كۈنى شۇ ئانىنىڭ خارلىقىنى تارتىسەن، بىر كوي پۇلنى بىھۈدە ئىسراپ قىلساڭ بىر كۈنى شۇ بىر كوينىڭ خىجالتىنى تارتىسەن. يۇقىرى مەرتىۋىگە چىقىش ناھايىتى مۇشەققەت بىلەن قولغا كېلىدۇ، لېكىن خارلىق مەرتىۋىسىگە چۈشۈش ناھايىتى ئاسان. بىر بۇردا

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ناننىڭ قانچىلىك ئەجىر بەدىلىگە كېلىدىغانلىقىنى بىلىشكە ئىدىك، ئىسراپخورلۇقنى ھەرگىز ئۆزۈڭگە راۋا كۆرمەس ئىدىك، سەن بۈگۈنكىنىلا ئويلىما، ئەتەڭنىمۇ ئويلا، سەن ھازىر بىزنى بارغۇ دەپ بىزگە يۆلىنىۋالساڭ، مۇستەقىل ئۆي - ئوچاقلىق بولغاندا قانداق قىلىسەن. كۈنىگە بىر يۈەن پۇلنى تېجىسەڭ بىر يىلدا 360 يۈەن پۇلنى تېجەيسەن، كۈنىگە بىر كوي پۇلنى ئىسراپ قىلساڭ ئاخىرىدا قەرزگە بوغۇلسەن، قەرز دېگەن كۆتۈرمەك مۇشكۈل بولغان ئېغىر يۈك، بالام.

قولۇڭغا پۇل چۈشكەندە چەللىدە ئات چاپما، پەلەكنىڭ چاقى ئايلىنىپ خارلىققا قالغاندا پۇشايماندىن باشقا چارە يوق. بەخت دېگەن تۇتۇشنى بىلىشكە ساڭا قۇت ئاتىدۇ، تۇتۇشنى بىلمىسەڭ، دەرھال سەندىن يۈز ئۆرۈيدۇ. ئىككى يۈەن پۇلۇڭ بولسا بىر كويىنى خەجلەپ بىر كويىنى تېجەپ قويغىن. دانالار ئېيتقان: دوستۇڭنىڭ ئالدىغا موھتاج بولۇپ بارغاندىن، دۈشمىنىڭگە قالدۇرغىنىڭ ياخشى، دېگەن ئىبىرەتنى ئۇنتۇما. ھېكمەت كىتابلىرىدا شۇنداق پۈتۈپتۈكى: «ھەرقانداق نەرسىنى تېپىشقا قارىغاندا ساقلاش مۇشكۈل. ھەرقانداق نېمەت بەختنىڭ مەدەتكارلىقى بىلەن ھاسىل بولىدۇ، لېكىن ئۇنى روشەن ئەقىل ۋە ياخشى تەدبىر بىلەن چىڭ تۇتماي تۇرۇپ مۇھاپىزەت قىلماق مۇمكىن ئەمەس. ئەگەر ھەر كىشىگە ھوشيارلىق ۋە ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى كۆرۈش قۇۋۋىتى نېسىپ بولمىغان بولسا، ئۇنىڭ قولغا كەلتۈرگىنى ئۇزۇن ئۆتمەي تالاپەت ۋە بۇلاڭ - تالاڭغا كېتىدۇ - دە، ئۇنىڭ ئۆزىدە ھەسرەت ۋە نادامەتتىن بۆلەك ھېچنەرسە قالمايدۇ.»

بالام، بەختچىلىكنىڭ شەكلى ھەر خىل بولىدۇ. بۇنىڭ بىرىنچىسى، ھاۋايى - ھەۋەسكە خەجلىگەن پۇلدۇر. ئىككىنچىسى، ئىچكىلىك ۋە چېكىملىك ئۈچۈن خەجلىگەن پۇلدۇر. يۈزۈڭنى قارا قىلىدىغان، ئۆزۈڭنى خار قىلىدىغان ئىشلارغا پۇل خەجلىش بىخەزەزلىكتۇر. ئۈچىنچىسى، مەنمەنلىك، چوڭچىلىق قىلىپ ئۆزۈڭنى كۆرسىتىش ئۈچۈن خەجلىگەن پۇلنىڭ ئاخىرىمۇ ساڭا خارلىق تونىنى كىيگۈزىدۇ. ھەرقانداق ئىشتا ئوتتۇرا ھال يول تۇتقان ياخشى. مېھماندارچىلىق ئىشىدىمۇ شۇنداق.

ھېكايەت

بەھرام گور دېگەن پادىشاھ بىر كۈنى ئوۋ ئوۋلاشقا چىقتى. ئوۋ بىر قۇلۇننى قوغلايدىن دەپ، ئۆز لەشكەرلىرىدىن يىراقلىشىپ كەتتى. ئوۋ قوغلا، قوغلا ئاخىرى بىر مەھەللىگە يېتىپ كەلدى. بۇ يەردە بىر قانچە چېدىر ئۆيلۈك كىشى بار ئىدى. ئۇ چېدىرلارنىڭ قېشىدا بىر دەرەخ بار ئىدى، بەھرام گور شۇ دەرەخنىڭ سايىسىگە كېلىپ ئاتتىن چۈشتى. ئاندىن چېدىر ئىگىلىرىدىن ئۈچ كىشىنى تېپىپ:

— مەن ھازىر سىلەرنىڭ مەھەللىگە مېھمانمەن. مەزە بولسا ئەچىقىپ مېنى مېھمان قىلىڭلار. مەن سىلەرنىڭ ياردىمىڭلار بىلەن قورسىقىمنى ئازراق توقۇلغۇلاي، — دېدى.

ئۇ چېدىر ئىگىلىرىدىن بىرى ھەددىدىن ئارتۇق بېخىل ۋە ھىممىتى پەس كىشى ئىدى. شۇڭا، ئۇ شاھنىڭ مېھتىياچى ۋە ئىلتىماسىغا قىلچە پىسەنت قىلمىدى. يەنە بىرى ھەددىدىن زىيادە ئىسرائىخور ۋە بۇزۇپ - چاچىدىغان كىشى ئىدى. شۇڭا، ئۇ كىشى شاھ بەھرامنى مېھمان قىلىش ئۈچۈن بىر قانچە قويىنى ئۆلتۈرۈپ كاتتا زىياپەتكە تەييارلىق قىلىشقا باشلىدى. بىراق ئۇ كىشىنىڭ ئېسىل تاڭاملىرى تەييار بولۇپ بولغۇچە، ئاچلىق ئازابى شاھ بەھرامنىڭ مېڭىسىدىن تۈتۈن چىقىرىۋەتتى. ئۇ كىشىنىڭ كاتتا نازۇ نېمەتلىرى بۈگۈن پىشىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. بىراق يەنە بىر كىشى ناھايىتى ئەقىللىق، دانىشمەن ئادەم ئىدى. ئۇنىڭغا ئەقىل - پاراستى يولباشچى بولدى - دە، بەھرامنى ئۆز چېدىرىغا باشلاپ ئۇنىڭ ئالدىغا دەرھال بىرنەچچە ئان بىلەن بىر ئاياق قېتىقنى ئېلىپ كەلدى ۋە شاھنى مەزەگە تەكلىپ قىلدى. بەھرام مەزەدىن توپغۇدەك يېپ، پىناقەتلىك ۋە ئاچلىق ئازابىدىن قۇتۇلدى، راھەتلىنىپ بىر گاز ئارام ئالدى. بەھرام گور بىر گازدىن كېيىن مەزە قويغان كىشىگە ناھايىتى كۆپ ئالتۇن - كۈمۈش بېرىپ، ئۇنى ماختىدى. كۆڭلى پەس، بېخىل كىشىنىڭ دەككىسىنى بېرىپ، ئۇنى سەگىتىپ قويدى؛ ئورۇنسىز بۇزۇپ - چاچىدىغان ئىسرائىخور كىشىگە ھەددى - ھېسابسىز تەنە ۋە كىتايىلەرنى قىلىپ، ئۇنىڭ بۇزۇپ - چاچقان مۈلكىنى تۆلەپ بېرىپ قايتىپ كەتتى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سەن بۇ ئۈچ كىشىنىڭ ئەھۋالىنى سېلىشتۇرۇپ كۆرگىن، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا قانچىلىك پەرق بار؟
شۇڭا بالام، 10 كوي بىلەن پۈتتۈرۈشكە بولىدىغان ئىشقا 20 كوي خەجلىش، 100 كوي بىلەن ياخشى مېھمان قىلغىلى بولىدىغان مېھماننى 200 كوي خەجلىپ مېھمان قىلىپ قالغىنىنى يۇندى ئازگىلىغا تۆكۈش تولىمۇ نادانلىق.

2. پەرزەنتلەر سېخى بولسۇن، خەسسى بولمىسۇن

سېخىلىق بەك ياخشى ئىش، تاشلىماسلىق كېرەك. بىراق خەلقنىڭ مېلى بىلەن سېخىلىق قىلماسلىق لازىم.
— يۈسۈپ خاس ھاجىپ

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى ئەنئەنىسىدە، تېجەشلىك بولۇش بىلەن سېخى، ساخاۋەتلىك بولۇش ھەرقاچان بىرلىكتە ئېلىپ بېرىلىدۇ، بېخىللىق بولسا ھەرچايدا ئەيىبلەندۇ. چۈنكى سېخىلىق پەرزەنتلەرنىڭ مەردلىك، ئادىمگەرچىلىك خىسلىتىنى يېتىلدۈرۈشتە ئىنتايىن مۇھىم. خەسسىلىككە ئادەتلەنگەن پەرزەنت ئۆزىنىڭ گېلىغىمۇ قۇلۇپ سالىدۇ، چاشقانغىمۇ بىر دان ئالدۇرمايدۇ. بۇنداق بەختسىزلىك ھەققىدە ئەلىشىر نەۋائىي مۇنداق بايان بەرگەن: پەس ھىممەت كىشى يىغىپ، سەرپ قىلىشنى ئەيىب كۆرىدۇ. ئۇلار يىغىدۇ، تۈگۈنچەككە تۈگىدۇ. ئۇ تۈگۈنچەكنى ئاچماق بولىدۇ - يۇ، ئېچىشقا كۆزى قىيماي، يەنە بىر تۈگۈنچەك تۈگىدۇ. ئۇنىڭ بۇ تۈگۈنچەكنى ئاچماقلىقى ئۇنى خەجلىش ئەمەس، بەلكى يەنە بىر نەرسە قاتماق ئۇچۇندۇر. ئۇ دەرهەملەرنى يىغقان تۈگۈنچەكنى ئېچىشنى ھەرگىز راۋا كۆرمەيدۇ. چۈنكى دەرهەم قانچە كۆپ بولسا، تۈگۈنلەرمۇ شۇنچە كۆپ بولىدۇ. ئەگەر ئۇنى ئاچىدىغان بولسا، باشتىن - ئاياغ تۈگۈلگەن تۈگۈنلەرنىڭ ھەربىرى ئۇنىڭ كۆڭلىگە بىردىن تۈگۈن سالىدۇ. دېمەك، بۇنداق بېخىللىققا ئەسر بولغان ئادەم بۇ دۇنيادا جاھان

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

نېمە تىلىرىدىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقىدىن ئۆزىنى ئۆزى چەكلىگەن بەختسىز ئادەمدۇر. بىر ئاقىلدىن كىشىلەر سوراشتى: بەختلىك كىم؟ بەختسىز كىمدۇر؟ بەختلىك شۇكى، — دەيدى ئاقىل جاۋاب بېرىپ، — يەپ. ئىچتى ھەم تېرىدى، بەختسىز شۇكى، مال - دۇنيا توپلىدى، ئۆزى يېمەي دۈشمىنىگە قالدى.

دېمەك، خەلقىمىز سېخىلىقنى ناھايىتى يۇقىرى پەزىلەت ۋە بەخت-سائادەت دەپ قارايدۇ، بېخىللىقنى قارلايدۇ، سېخىللىق ئۇقۇمىنىڭ مەنىسى كەڭ مەنىدە، ئەل ئۈچۈن ئۆزىنى پىدا قىلىش، ئەلنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆزىنىڭ مەنپەئىتىدىن يۇقىرى كۆرۈش، خەلققە قولدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىشنى مەزمۇن قىلىدۇ. تار مەنىدىكى سېخىللىقنىڭ مەنىسى شۇكى، قارىنى - كۆكسى كەڭ، قولى ئوچۇق، باشقىلارغا ياردەم بېرىشنى خۇشاللىق دەپ بىلىدىغان، قوشنىسى ئاچ بولسا تائام بېيىشنى ئەيىب بىلىدىغان، بىر نان تاپسا دوستلار بىلەن بىرگە يەيدىغان، «تەڭ يېگەن تەنگە سىڭار» دېگەن ئەقىدىگە ئەمەل قىلىدىغان پەزىلەتلىك ئادەملەر سېخىللىققا جورىلىدۇ.

بېخىللىقمۇ مەنە جەھەتتىن چوڭ مەزمۇننى ۋە كىچىك مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. چوڭ جەھەتتىن قارىغاندا، ئۆزىنىلا ئويلايدىغان، ئۆزىنىڭ مەنپەئىتىنى ھەرقانداق مەنپەئەتتىن ئۈستۈن قويدىغان، ۋەتەن، خەلق ئۈچۈن قىلچە مەنپەئەت يەتكۈزۈشنى راۋا كۆرمەيدىغان ئادەملەر شۇ جۈملىگە كىرىدۇ. تار دائىرىدىن قارىغاندا، پۇل تېپىشنىلا بىلىدىغان، خەجلىشىنى راۋا كۆرمەيدىغان، باشقىلارغا يېگۈزۈشنىمۇ ھار ئالىدىغان، ئۆز نەپسىگىمۇ قۇلۇپ سالىدىغان، يېمەي - ئىچمەي، بار تۇرۇپ زاغرا غاجلاپ ئاخىرى توپلىغان مال - دۇنيا قېلىپ ئۆزى ھەسرەت، نادامەت بىلەن بۇ دۇنيادىن كېتىدىغان، بۇ دۇنيانىڭ مەنپەئەتلىرىنى ئۆزى ئۈچۈن ھارام قىلىۋەتكەن ئادەملەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدىكى مۇھىم تەۋسىيىلىرى ۋە ئادەتلەندۈرۈشى شۇكى، پەرزەنتلەرگە سېخىي، مەرد ئادەم بولۇشنى، بېخىل بولماسلىقنى ئۆگىتىدۇ. بۇ خىل ئەنئەنىۋى تەربىيە پەرزەنتلەرنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشتىكى ئورنىنى بەلگىلەيدىغان مۇھىم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئاسمىلارنىڭ بىرى. سېخى بولۇش ياكى خەسس بولۇش ھەرگىز باي بولۇش ياكى كەمبەغەل بولۇشنى ئاساسىي ئۆلچەم قىلمايدۇ. ئۇيغۇرلار باشقىلارغا كۆز - كۆز قىلىش ئۈچۈن پۇل چىقارغاننى خەسس ھېسابلايدۇ. ھەقىقىي سېخىنىڭ «ئوڭ قولى بەرسە، سول قولى تۇيمايدۇ» دەپ قارايدۇ. شۇڭا، ھەر بىر ئادەم قولىدىن كېلىشىچە، قۇربىتىنىڭ يېتىشىچە ئەلگە ۋە شەخسلەرگە ياردەم قىلىدۇ. بەزىلەر قولىنىڭ قىسقىلىقى تۈپەيلى ياخشىلىق قىلالمىغانلىقىدىن ئەپسۇسلۇق ھېس قىلىدۇ، مانا شۇلارنىمۇ سېخى ھېسابلايدۇ. چۈنكى ھەقىقىي سېخىلىق ئۆلچىمى ياخشى نىيەتتە. بەزىلەر قولىدا پۇلى بار تۇرۇقلۇق ئۇرۇق - تۇغقانلىرى خارلىققا چۈشۈپ قالسا، ئۇلارغا ياردەم قىلىشتىن ئۆزىنى قاچۇرىدۇ، ھەتتا پەرزەنتلىرى ئۈچۈن بېرىشكە كۆڭلى قويماي، ئۆزلىرىنى زورمۇزور خارلىققا مۇپتىلا قىلىدۇ.

بۇنداق ئوخشىماسلىقنىڭ كېلىپ چىقىشىدىكى سەۋەب نەدە؟ دەل ئۇلارنىڭ ھاياتىنى چۈشەنمىگەنلىكى، ياشاشنى بىلىمگەنلىكىدە. پەرزەنتلەرنى تېجەشلىك، ئىقتىسادچان بولۇشقا ئۆگىتىش بىلەن ئۇلارغا سېخى بولۇشنى ئۆگىتىش لازىم. سېخىلىق بىلەن ئىقتىسادچانلىق ھەرگىز بىر - بىرىگە قارىمۇقارشى ئەمەس، تېجەشلىك بولۇش بىلەن بېخىللىق ئوخشاشمىغان ئىككى خىل ماھىيەتكە ئىگە، ھەتتا ئورۇنسىز بۇزۇپ چاچقاندىن بېخىللىق ياخشىراق. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار مۇنداق بىرقانچە تەرەپكە دىققەت قىلىش ئارقىلىق پەرزەنتلەرگە تەسىر كۆرسىتىشى ۋە تەلىم - تەربىيە بېرىشى زۆرۈر:

(1) بالىلارغا كىچىكىدىن تارتىپلا باشقىلارغا ياردەم بېرىش توغرىسىدا نەسىھەت قىلىش، ئۇلارنى باشقىلارغا ياردەم بېرىشكە رىغبەتلەندۈرۈش لازىم. ئەگەر ئۇلار باشقىلارغا ياردەم قىلىش، ھېسداشلىق قىلىش ھېسسىياتىدا بولسا ئۇلارنى قوللاپ، «ياخشى، بالام، باشقىلار قىيىنچىلىققا ئۇچرىغاندا ياردەم قىلىش كېرەك» دەپ ئىلھام بېرىش لازىم. ئۇلار باشقىلارغا ياردەم قىلىشنى تەلەپ قىلغاندا، «خەق بىلەن كارىڭ بولمىسۇن، ئۆزۈڭنى بىل، بىزنىڭمۇ كۈنىمىز ئاران، بىزگە كىم ياردەم قىپتىكەن»

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دېگەندەك سوقۇق پوزىتسىيە تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ پاك ھېسسىياتىغا زەربە بەرمەسلىك كېرەك. ئەگەر بۇنداق قىلساق، بارا - بارا بالىلار پەقەت ئۆزىنىلا ئويلايدىغان، باشقىلار بىلەن كارى بولمايدىغان، شەخسىيەتچى بولۇپ قالىدۇ. باشقىلارغا ياردەم بېرىشتىن چەكلەنگەن پەرزەنت ماھىيەتتە باشقىلارنىڭ ئۆزىگە بېرىلىدىغان ياردەمدىن چەكلەنگەن بولىدۇ. بۇ خىل ئايلىنىشنى ئۇيغۇرلار «پەلەك چۆرگىلەپ تۇرىدۇ، ھېچكىمنىڭ ھېچكىمدە قالمايدۇ» دەپ قارايدۇ.

(2) بالىلار كىچىك چاغدا، قولىدا يەۋاتقان مېۋە، نانغا ئوخشاش بىر نەرسە بولسا، بىلە ئويناۋاتقان بالىلارغا بۆلۈپ بېرىپ يېيىشنى بۇيرۇش لازىم. تەجرىبىلىك تەربىيىچىلەر، «بالام، ئاداشقا بېرىڭ، مېنىڭ بالام ياخشى، ئادىشى بىلەن تەڭ يەيدۇ» دەپ بالىنى كۆندۈرىدۇ، بەزى تەجرىبىسىز تەربىيىچىلەر «ياق دە، بەرمەيمەن دە» دەپ چاقچاق قىلىدۇ. بۇ گەپ گەرچە چاقچاق بولسىمۇ، بالىلارنى بۇزىدۇ.

(3) ئۆيدە يېمەك - ئىچمەك، كىيىم - كېچەك مەسىلىسىدە بالىلارنى ۋە ئۆزىمىزنى ھەددىدىن ئارتۇق قىماسلىقىمىز لازىم. ئەگەر قوللىنىۋاتقان بولسىلا ياخشى يەپ، ياخشى كىيىڭلار، ئۇرۇق - تۇغقانلارغىمۇ ياردەم قىلىپ تۇرۇڭلار. «قوشنىلار قىسىلىپ قاپتۇ، ماۋۇ ئاشلىقنى ئەپچىقىپ بەرگىن، چوڭ ئاپاڭ ياكى چوڭ داداڭلارغا ماۋۇ بىر كىلو گۆشنى ئاپىرىپ بەرگىن» دېگەندەك ۋاستىلەر بىلەن بالىلارغا سېخىلىق تەربىيىسى بېرىش كېرەك، ئۆيدە نانغا قۇلۇپ سالىدىغان، دەڭسەپ قولىغا ئېلىپ بېرىدىغان ئادەتنى تاشلاڭ.

نەسەتتىن نەمۇنە

زۆرۈر تېپىلغاندا ۋە پۇرسەت كەلگەندە بالىلارغا سېخىلىق ھەققىدە نەسەت قىلىپ، ئۇلارغا بەختتىن بەھرىمەن بولۇش ھەققىدە تەربىيە بېرىشىڭلار كېرەك.

بالام، سېخى بول، ھەرگىز خەسس بولمىغىن. ئۇيغۇرلاردا «بىر چىشلەم نان مىڭ كىشىگە يېتىپتۇ، تەڭ يېگەن تەنگە سىڭىپتۇ» دېگەن گەپ بار. سېخى، مەرد بولساڭ دوستلىرىڭ ئارىسىدا يۈزۈڭ يورۇق

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بولدۇ، كىشىلەرمۇ سېنى سۆيىدۇ. ئادەم دېگەن يەپ - ئىچىپلا ياشىغىلى بولمايدۇ، كىشىلەر بىلەن بىرگە ياشايدۇ. ساخاۋەتلىك بولساڭ باشقىلار سېنى سۆيىدۇ، خەسەس بولساڭ، مال - دۇنيايىڭدىن باشقا بىرەر دوستقىمۇ ئېرىشەلمەيسەن. خەسەس ئادەم خۇددى يېغىنىسىز باھار بۇلۇتىغا، مېۋىسىز قۇرۇق دەرىخكە ئوخشايدۇ، يېغىنىسىز بۇلۇت ھامان بىر تۇتۇن، مېۋىسىز دەرىخ ھامان ئوتۇندۇر. ساخاۋەت دېگەن ئىنسانىيەت يېغىنىڭ باھارى ۋە مېۋىلىك دەرىخى ھېسابلىنىدۇ. ئادەم بولساڭ ئالىي ھىممەتلىك بول، ھىممەتلىك ئادەم ئېگىز ئۇچقان لايىقىغا ئوخشايدۇ، ھىممەتسىز ئادەم چاتتىقانىنىڭ ئوۋلىغۇچىسىدۇر. «بۇرنىڭ ئورتاق، قۇزغۇنىنىڭ ياغاچ بېشىدا» دېگەن ھېكمەت ئېسىڭدە بولسۇن، ياشىغان ئىكەنسىن بۇردەك ياشا، ھەرگىزمۇ قۇزغۇندەك شۇم تەبىئەتلىك بولۇپ قالماغىن.

بالام، ساخاۋەتلىك بولۇش دېگەنلىك خالايتقا مەنپەئەت يەتكۈزمەك، ئېھسان قىلىپ ياخشى نامغا ئېرىشمەك دېگەنلىكتۇر. ساخاۋەتلىك ئادەم ئادەمنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر. ساخاۋەت بىلەن نام قازانغان ئادەم مەڭگۈ سائىدەتلىكتۇر. ساخاۋەت دېگەن يالغۇزلا پۇل - مال بېرىش بىلەنلا ئورۇنلىنىدىغان ئىش ئەمەس، بەلكى كىشىلەرگە ياخشى گەپ - سۆزۈك بىلەن، ياخشى خۇلقۇك بىلەن، ياخشى نىيەت بىلەن مۇئامىلە قىلىپ مەنپەئەت يەتكۈزۈش مۇساخاۋەتتۇر. ئۆزۈڭ قابىلىيەتلىك بولۇپ ئىلىم - ھۈنرىڭ بىلەن باشقىلارنىڭ ھاجىتىگە يارىغان بولساڭمۇ، بۇمۇ ئېھسىل ساخاۋەت جۈملىسىدەندۇر. بىراۋغا ياخشى مەسلىھەت بېرىشمۇ ساخاۋەتتىڭ ساۋابىنى بېرىدۇ، بالام.

ساختاۋەت ساخا ئىككى خىل ئاقىۋەت ئېلىپ كېلىشى مۇمكىن: بىرى، سەن بىراۋغا ياخشىلىق قىلساڭ ئۇنىڭدىن ساخا ھەم پايدا يېتىشمۇ مۇمكىن، يەنە بىرى، سەن ياخشىلىق قىلغان ئادەمدىن ساخا يامانلىق قايتىشمۇ مۇمكىن. لېكىن ئۇ ئەل ئارىسىدا ۋاپاسىز نام بىلەن خار ۋە ئېتىبارسىز، سەن ئەل نەزەرىدە ئۇلۇغ ۋە ئەزىز بولسىن. شۇڭا، باشقىلارغا ساخاۋەت قىلىشنى ئويلا، بىراق ئۇنىڭدىن تەمە ئۈمىدىدە بولما. ساخاۋەتنىڭ يەنە بىر پايدىسىمۇ باركى، سەن ئەلگە مەنپەئەت يەتكۈزگەن

بولساڭلا سەندىن مەنپەئەت كۆرمىگەن كىشىلەرمۇ سېنى دوست تۇتۇشقا كۆڭۈل باغلايدۇ. شۇڭا، بالام، قولۇڭ ئۇزۇن بولسا ھاجەتمەنلەرنىڭ ھاجىتىدىن چىقىمىڭ لازىم. موھتاجلار ھاجەت تەلەپ قىلىپ ئالدىڭغا كەلسە ھەرگىز قۇرۇق قول قايتۇرمىغايەن. قولۇم - قوشنىلارنىڭ ھاجەتمەن بولۇپ قالغانلىقىنى ئاڭلاپ قالساڭ قولىڭنى يوپۇرۇۋالما، چامىڭنىڭ يېتىشىچە ئۇلارغا ياردەم قىل. ھېكايە قىلىنىشىچە، بىر پادىشاھ ئىسكەندەردىن:

— پادىشاھلىق لەززىتىنى نېمىدىن كۆردۈڭ، — دەپ سوراپتۇ.
— بۇنى ئۈچ ئىشتىن كۆردۈم، — دەپتۇ ئىسكەندەر، — بىرى دۈشمەنلەرنى بىچارە ھالغا چۈشۈرۈپ قويغاندا، ئىككىنچى، دوستلارغا ياردەم بەرگەندە، ئۈچىنچى، موھتاجلارنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلغاندا، چۈنكى بۇنىڭدىن ئارتۇق لەززەتنىڭ ئېتىبارى يوقتۇر.
بالام، پۇلۇڭ بولسا ئورۇنلۇق بىر ئىشقا ئىشلىتىۋالساڭ كۆڭلۈڭ خۇش بولىدۇ، باشقىلارنىمۇ خۇرسەن قىلسەن؛ جايغا سەرىپ قىلىنغان پۇل نېمىدىن كېلىپ قىممەتلىك، ئورۇنسىز سەرىپ قىلىش نېمىدىن كېلىپ بىھۇدەلىك.

ھېكايەت

خىسراۋ فەرھىز ۋەزىردىن سورىدى:

— ئادىمىزاتنىڭ قايسى تائىپىسى سىياسەتكە لايىق؟ ۋەزىر ئېيتتى:
— ئادەملەر بەش تائىپىگە تەئەللۇقتۇر. بىرىنچىسى شۇكى، ئۇلاردىن ئۆزىگە ۋە خالاپىققا ياخشىلىق يېتىدۇ، ھەرگىز يامانلىق يەتمەس، ئۇنداق كىشىلەرنى تەربىيە بىلەن قۇۋۋەتلەندۈرمەك كېرەك. ئىككىنچى تائىپە شۇكى، ئۇلاردىن يامانلىق سادىر بولمايدۇ، لېكىن ياخشىلىق ئىشلىرى ئۆزىگە يېتىدۇ، كىشىلەرگە يەتمەس. ئۇلارنى ھەم ئەزىز تۇتماق كېرەك. ئۈچىنچى تائىپە ئوتتۇرىدىكىلەردۇر. ئۇلار ئۆزىگىمۇ، كىشىگىمۇ ياخشىلىق قىلالمايدۇ، يامانلىق ھەم قولىدىن كەلمەيدۇ. ئۇلارنى ئۆز ھالىغا قويماق كېرەك. تۆتىنچى تائىپىدىكىلەر ياخشىلىق ھەم يەتكۈزدى، يامانلىق ھەم قىلىدۇ. نەسەت بىلەن ئۇلارنىڭ يامانلىقىنى تەرك قىلدۇرماق كېرەك.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بەشىنچى تائىپىدىكىلەر پامانلىقتىن ئۆزگە ھېچ نەرسە قىلماس. سىياسەتنى مانا شۇنداق كىشىگە قىلماق كېرەك، ئەمما سىياسەت ئاۋۋال نەسىھەت بىلەن، كېيىن ھەيۋە بىلەن، ئارقىدىن ئەدەپ بىلەن، يەنە بولمىسا بەندىگە سالماق بىلەن بولۇشى، ئاخىرىدا ئىمكان بولمىسا ئۆلتۈرمەك كېرەك. بالام، بېغىزىل ئادەم پۇل تېپىش، ئاسراش بىلەنلا ئاۋارە، ھەسەتخورنىڭ پەس خۇي - پەيلىدىن تۇرمۇشنى ئاچچىق. بىرى، ئۆز بايلىقىدىن خارۋازار، ئىككىنچىسى، ئۆزىنىڭ پامان قىلمىشىدىن مۇسبەتدار. سەن ئۆزۈڭگە تەۋە مال - دۇنيايىڭدىن پايدىلىنالمىساڭ ئۇ مال ئۆزۈڭگە تەن، خەسسىلىك بىلەن ئۆزۈڭمۇ يېمەي، بالىلىرىڭغىمۇ بەرمەي توپلىمىغان پۇل دۈشمەندۇر. بالام، مۇشەققەت بىلەن تاپقان پۇلۇڭنى ئۆزۈڭدىن ئايما. پۇل دېگەن پاتقاقلىققا ئوخشايدۇ، ئۇنىڭغا قانچىلىك ھېرىسمەنلىك بىلەن كىرىشسەڭ چوڭقۇر پاتسەن - دە، چىقىشقا ئىمكان يوقتۇر. پۇل بىلەنلا ئېرىشىش مۇمكىن بولغان نېمەتلەردىن بەھرىسىز قالما.

بالام، ئىسراپخورلۇق ھەرگىز ساخاۋەت ئەمەس، بۇزۇپ - چاچقانىنى ئەقىل ئىگىسى ھەرگىز سېخىي دېمەس، ئورۇنسىز يەرگە پۇل چىقارمىغاننى ھېچكىم خەسسى دېمەس. ساخاۋەت قىلساڭ ھەرگىز كۆز - كۆز قىلىش ئۈچۈن قىلما، بۇ سېخىيلىق ئەمەس، بەلكى بىھايالىقتۇر. دانالار شۇنغا: خەقنى كۆرسۇن دەپ بەرگەن ئادەم بېغىلدۇر، دېگەن. بىر ئادەمگە مىننەت قىلىپ بەرگەندىن بەرمىگەننىڭ ياخشى، بىر نانىنى ئىككىگە بۆلۈپ، يېرىمىنى ئاچقا بەرگەننى سېخىي دەيمىز. بىلگىنكى، سېخىيلىق دېگەن ھۈنەر بىلەن پۇل تېپىپ ئورۇنلۇق جايغا سەرپ قىلىشتۇر. بېغىللىق نادانلىق ۋە جامىللىقنىڭ ئاشكارىلىنىشىدۇر. دانالار دېگەنكى، ئىككى ئادەم ئۆمرىنى بىكار ئۆتكۈزگەن ۋە ئۆزىگە ئەبەدىي ھەسرەت، نادامەت يۈكسى ئارتىپ كەتكۈچىدۇر: بىرى، مېھنەت بىلەن ئىلىم ئۆگەندى، ئەمما ئەمەل قىلمىدى، يەنە بىرى، مال توپلاشقا ئەمگەك سەرپ قىلدى، مېلىنى جايىدا ئىشلىتىشنى بىلمىدى. ئادەم ئەمەلىي ھەرىكەتكە قاراپ تۆت تۈرگە بۆلۈندۇ: بىرى، دەيدۇ، قىلىدۇ. بۇ تىرىكلىك يولىنى بىلىدىغانلارنىڭ

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيەسى

قانائەتچىلىكى. يەنە بىرى، دېمەيدۇ، قىلىدۇ. بۇ مەردلەرنىڭ ئادىتى، ئۈچۈنچىسى، دەيدۇ، قىلمايدۇ. بۇ مۇناپىقلارنىڭ ئادىتى. تۆتىنچى، دېمەيدۇ، قىلمايدۇ، بۇ بىر بېخىل، ھەممىنى پەسلەرنىڭ ئادىتىدۇر. بالام، قولۇڭدا پۇل - مېلىڭنىڭ باردا كەمبەغەل، تول خوتۇن، يېتىم ئوغۇللارغا، ئۇرۇق - تۇغقانلارغا ساخاۋەت قىل. شۇنداق قىلساڭ كېيىن نامراتلىققا چۈشۈپ قالغۇدەك بولساڭ، باشقىلارنىڭ ياردىمىگە ئېرىشەلەيسەن. ئەگەر قولۇڭدا باردا ئۇنى جايىدا ئىشلەتمەي بېخىللىق بىلەن سانىنى كۆپەيتسەك بولساڭ، ئۆزۈڭنىمۇ بەختلىك قىلالمايسەن ھەم بىر سەۋەب بىلەن موھتاجلىققا چۈشۈپ قالساڭ ئەلنىڭ كۈلكىسىگە قالمىسەن. ئۇ چاغدا ساخا ياردەم قىلىدىغان ھېچكىم چىقمايدۇ. تىرىشىپ پۇل تاپ بالام. لېكىن ئۇنى ئورۇنلۇق ئىشلىتىشىنى بىل. سېخىللىق سېنىڭ ئەيىب - نۇقسانلىرىڭنى ياپىدۇ، بېخىللىق ئەڭ يامان ئەيىبتۇر. جايىدا سەرپ قىلغان بىر پۇل زەرنىڭ قىممىتىگە باراۋەر، ئورۇنسىز يەرگە بەرگەن زەربىپ توننىنىڭ قىممىتى جايىدا بەرگەن ئەسكى چاپاننىڭ خاسسىيىتىگە ئەرزەيدۇ. ئادەمنىڭ مۇراد ئاسىمىغا چىقىش مۇمكىن بولغان ھالدا تۆۋەن ۋە پەس جايىدا تۇرۇشى ھەممەتسىزلىكتىن بولىدۇ. راھەت چىمەنزارلىقىدا پاراغەت غۇنچىسىنى تاماشا قىلىشقا قۇربىتى يار بەرگەن تۇرۇقلۇق، ئۆزىنى ئۆزى مېھنەت تىكەنلىكىگە ئۇرۇش ھەممەتسىزلىك ۋە خەسسىلىكنىڭ جۈملىسىدىن سانىلىدۇ.

بالام، ھايات تەجرىبىلىرى ئىسپاتلىغانكى، ياخشىلىقنىڭ ساۋابىمۇ ئۆزۈڭگە، يامانلىقنىڭ كاساپىتىمۇ ئۆزۈڭگە بولىدۇ. بۇ غۇسۇستا ساخا بىر ئىبىرەتلىك ھېكايە ئېيتىپ بېرى.

ساخاۋەتلىك تىجارەتچىنىڭ ھېكايىسى

چىن مەملىكىتىدە تىجارەت ئىشلىرىدا ماھىر ۋە دانا بىر سودىگەر بار ئىكەن. ئۇنىڭ بىر يۈرەك پارسى — ئوغلى بار ئىكەن. ئۇ ئوغۇلمۇ شەھەردىن - شەھەرگە يۆتكىلىپ تىجارەت قىلىدىكەن. شۇ ئادەتتى بىلەن ئۇ پەرزەنت سودا ئىشى ئۈچۈن سەپەرگە چىقىپ كېتىپتۇ. كارۋانلار دۇنيا ئىشلىرى ھەققىدە پاراڭلىشىپ كېتىۋاتسا توساتتىن قاراقچىلار باستۇرۇپ

كۈيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كېلىپ، بۇلارنى بۇلاڭ - تالاڭ قىپتۇ. سودىگەرلەر تەرەپ - تەرەپكە قېچىپ جانلىرىنى قۇتۇلدۇرۇپتۇ. يىگىتنىڭ دادىسى بىر ھازادا توختاپ، ھوشىنى يىغىپ قارىسا ئوغلى يېنىدا يوق تۇرغۇدەك، ئوغلدىن ئايرىلغان بۇ سودىگەر جىگەر قانلىرىنى ئاققۇزۇپ زار - زار يىغلىدى. يېنىنى ئاقتۇرغاندى، بېلىگە تۇگۇۋالغان مىڭ تىللا ئالتۇنى قېپقايتۇ. ئۇ شۇ دەسمايە بىلەن ھەرەم تەرەپلەرگە بېرىپ ئوغلىنى ئىزدەش قارارىغا كەپتۇ. ئۇ شۇ ماڭغىنىچە بىر مەملىكەتكە يېتىپ كەپتۇ. سودىگەر شەھەرگە كىرىشىگە بىر توپ جامائەتنىڭ بىر ئادەمنى باغلاپ، ئۆلتۈرۈشكە تەييارلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ. جاللات ئۇنىڭ بېشىدا قىلىچ تەڭلەپ تۇرۇپ كۆپچىلىككە:

— بۇ، بىر ئاجىز بىچارىنى ئۆلتۈردى. شەرىئەت بويىچە بۇ قاتلىغا ئۆلگۈچىنىڭ خۇن باھاسى ئۈچۈن مىڭ تىللا ئالتۇن تاپشۇرۇش بۇيرۇلدى. قېنى ئاراڭلاردا مىڭ تىللا تاپشۇرۇپ، ئۇنى قۇتقۇزۇۋالدىغان كىشى بارمۇ؟! — دەپ چار سېلىۋاتاتتى. خالايق ئارىسىدىن ئۇ ئادەمنى قۇتقۇزۇۋالدىغان بىرمۇ ئادەم چىقىمىدى. ئۇ يىگىتنىڭ پۈتۈن چىرايى قانغا بويىلىپ كەتكەنىدى، ئۇنىڭغا ئۆلۈمدىن باشقا يول قالماغاندى. سودىگەرنىڭ بۇ ئادەمگە ئىچى ئاغرىپ بېلىگە تۇگۇۋالغان مىڭ تىلانى جاللاتقا بەردى. جاللات ئۇ ئادەمنى سودىگەرگە تاپشۇرۇپ بەردى. سودىگەر ئۇ ئادەمنىڭ ئالدىغا بارغاندا ئۇ «دادا!» دەپ ئۆزىنى سودىگەرنىڭ قۇچىقىغا ئاتتى. سودىگەر، ئۇ مېنىڭ ھىممىتىمگە شۇنداق قىلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپ، يىگىتنى ئېلىپ بېرىپ يۇيۇندۇرۇپتۇ. قارىسا، قۇتقۇزۇۋالغىنى باشقا بىرى بولماستىن دەل ئۆزىنىڭ جىگەر پارىسى — ئوغلى ئىكەن. ئاتا - بالا كۆزلىرىدىن قانلىق ياشلىرىنى ئاققۇزۇپ كۆرۈشتى، كېيىن ئوقسا، قاراچىلار ئادەم ئۆلتۈرۈپ بۇ بالىغا دۆڭكەپ قويغانىكەن. ①

كۆردۈڭمۇ بالام، ياخشىلىق ئۇرۇقىنى چاچقانلار ياخشىلىق ھوسۇلىنى ئالدى، يامانلىق ئۇرۇقىنى چاچقانلارنىڭ ئاقىۋىتى ئېچىنىشلىق بولدى.

① نەۋائىينىڭ «سەددى ئىسكەندەر» دىن ئۆزلەشتۈرۈپ ئېلىندى.

3. مېھماندارچىلىق ساخاۋىتى ۋە مېھماندارچىلىقتىكى كەدەپ تەربىيىسى

مېھمان كەلسە قۇت كېلۇر.

— قەدىمكى ئۇيغۇر ماقالى

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ «مېھماندوست» دېگەن نامى بار. بۇ ھەقتە قەدىمدە شىنجاڭغا كەلگەن سەيياھلارمۇ ئېنىق خاتىرىلەرنى قالدۇرۇپ كەتكەن. چۈنكى مېھماندوستلۇقنى ئۇيغۇرلار بىر ساخاۋەت دەپ قارايدۇ. يەنە بىرى، مېھماندوستلۇق كىشىلەرنىڭ نامىنى ياخشى قىلىدۇ. قەدىمكى ئۇيغۇر شائىرلىرى ۋە ئالىملىرىنىڭ ئەسەرلىرىدە ھەم مېھماندوستلۇق ھەققىدە قىممەتلىك نەشەببۇسلا رىئايىسىغا قويۇلغان.

بىز نېمە ئۈچۈن مېھماندوستلۇق ھەققىدىكى بۇ ماۋزۇنى پەرزەنت تەربىيىسى ھەققىدىكى مەزمۇنىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى سۈپىتىدە بايان قىلماق بولدۇق؟ چۈنكى كىشىلىك مۇناسىۋەتتە مېھماندارچىلىق ناھايىتى مۇھىم ئورۇندا تۇرىدىغان بىر ساھە، ئۇ بىر تەرەپتىن، كىشىلەرنى بىر-بىرىگە يېقىنلاشتۇرىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن، كىشىلەرگە ئادىمىگەرچىلىك يولىنى ئۆگىتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەنئەنىۋى پەرزەنت تەربىيىسىدە ساخاۋەت، بېخىللىق، ئەدەپ ياكى ئەدەپسىزلىك مانا مۇشۇ پەيتتە ناھايىتى روشەن سېزىلىپ قالىدۇ. بالىلارنىڭ تەربىيە كۆرگەن ياكى كۆرمىگەنلىكى ھەم مۇشۇنداق مېھماندارچىلىق سورۇنلىرىدىكى يېمەك - ئىچمەك ئەدەپلىرى، ئولتۇرۇش - قوپۇش ئەدەپلىرى، سۆزلەش ئەدەپلىرى، مېھمانلارغا قانداق مۇئامىلە قىلىش يوسۇنلىرى قاتارلىقلاردا سىنىلىدۇ. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ نۇرغۇن ئەنئەنىلىرى ھەر خىل توي - تۆكۈن، ئۆلۈم - يېتىم ۋە زىياپەت سورۇنلىرىدا روشەن گەۋدىلىنىدۇ. قولغا سۇ بېرىش قائىدىسىدىن قول يۇيۇش قائىدىسىگىچە، كىشىلەر ئالدىدا ئۆزىنى قانداق تۇتۇشتىن، تۈرلۈك قائىدە - يوسۇنلارغا رىئايە قىلىشىغىچە بولغان نۇرغۇن ئىشلار مېھماندارچىلىق ئەنئەنىسىگە باغلىنىپ كېتىدۇ.

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

يەنە بىر نۇقتىدىن، ھازىر ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى مېھماندارچىلىق يوسۇنلىرى بىر ئاز ياتلىشىپ كەتكىلى يۈزلەندى. بۇنىڭ ئىپادىلىرى:

ھەددىدىن ئارتۇق ھەشەمەتچىلىك ئەۋج ئالدى. بۇزۇپ - چېچىش ئىنتايىن ئېغىر بولۇپ، توسۇش مۇمكىن بولمايدىغان بىر قارا دولقۇنغا ئايلاندى. ئۇلارغا گەپ قىلسا پۇل بولسا ئۆزۈمنىڭ، قانداق خەجلىسەم ئۆزۈمنىڭ ئىشى، سېنىڭ يېنىڭ ئاغرىمىغاندىن كېيىن، ئولتۇرۇۋەرمەسەن دەپ زەربە بەردى. بولۇپمۇ ھازىرقى ياشلاردا ھەشەمەتچىلىك ئېغىر. بەزى بالىلار بىر يىلدا ئىككى، ئۈچ قېتىم تۇغۇلغان كۈنىنى رېستوراندا ئۆتكۈزىدۇ. يەنە بەزى سورۇنلاردىكى ھەددىدىن ئارتۇق بۇزۇپ - چېچىش ئادەمنى ئەپسۇسلاندۇرىدۇ، ھەتتا 40 - 50 يۈەن قىممىتىدىكى قورۇمىلارغا بىر چوكا تەگمەي تۆكۈلۈپ كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن شۇ بىر قېتىملىق ئولتۇرۇشتا ئون ئادەم بولغان بولسا ئەمەلىيەتتە 100 يۈەن بىلەن ياخشى مېھمان بولغىلى بولىدۇ. لېكىن 400 - 500 يۈەنلىك قورۇمىلارنى بۇيرۇۋېلىپ 300 - 400 يۈەنلىكىنى ئىسراپ قىلىپ تۆكۈۋېتىدۇ. بۇ بىزنىڭ ئاچ كۆزلىكىمىزمۇ ياكى قەستەن بۇزۇپ - چېچىشىمۇ؟ بىر بۇرادىرىمىز بىر تويدا قىز يۆتكەش ئۈچۈنلا ئالىي دەرىجىلىك بىر خىل ماركىلىق، بىر خىل رەڭلىك ماشىنىنى ئىشلەتكەن، شۇنىڭ ئۈچۈنلا 8000 يۈەن پۇل سەرپ قىلغان، 10 ماشىنىنى دوستلىرى ئارىيەتكە ئېلىپ بېرىپتۇ. ئەگەر شۇ قىزنى 5 ماشىنا بىلەن يۆتكەسە، ئۇ قىزنىڭ سۈپىتى ئۆزگىرىپ كېتەمدىغاندۇ؟ بۇنى مۇشۇ جەمئىيەتتە ياشاۋاتقان ھەممە ئادەم ئويىدىن بىلىدۇ. شۇ بىز ئىسراپ قىلىۋەتكەن بىر قېتىملىق سورۇندىكى تائاملارنى يېزىلاردىكى بىر دېھقان ئائىلىسى بىر ئاي تىرىكچىلىكىگە يەتكۈزىدىغانلىقىنى بىلىمىز. ئەجىبا، بىر قاچا ئاشقا توپىدىغان بۇ قورساق ئۈچۈن شۇنچە بۇزۇپ - چېچىش راۋامۇ؟

بۇ ئەھۋاللار بىزنىڭ قانچىلىك نادانلىقىمىزنى، مەدەنىيەتسىزلىكىمىزنى ئاشكارىلاپ تۇرۇپتۇ. مەدەنىيەتلىك ئەللەردە ھەرگىزمۇ مۇنداق بۇزۇپ - چېچىشقا يول قويمايدۇ. بىر سەنئەتكار بۇرادىرىم مۇنداق بىر ئىشنى ھېكايە قىلىپ بەردى: ئۇ بۇرادىرىم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئامېرىكىغا چىققاندى، ئامېرىكىدا تۇغقانلىرى ناھايىتى ياخشى قارشى ئېلىپتۇ. بىر كۈنى بىر تۇغقنى رېستورانغا ئاپىرىپ مېھمان قىلماقچى بولۇپ، بىر يەرگە كىرىپ، بىر قانچە خىل تاماق بۇيرۇپتۇ. مېھمان كۈتكۈچى بۇلارنىڭ بۇيرۇغان تائاملارنىڭ كۆپ بولۇپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلىپ «سىلەر قانچە ئادەم» دەپ سوراپتۇ. ئۇلار ئىككى ئادەم ئىكەنلىكىنى ئېيتقاندا، ئالدىغا ئەپكېلىپ بولغان تائاملارنىمۇ ئېلىپ كېتىپتۇ ۋە ئىككىڭلار مۇشۇ تائامنى ئاران يەيسىلەر، دەپتۇ. دېمەك، ئۇ يەرلەردە ئاشخانا خوجايىنلىرىمۇ باشقىلارنىڭ ئوشۇق چىقىم قىلىپ بۇزۇپ - چېچىشىنى خالىمايدىكەن. بىزدىچۇ، ئەگەر بىرەر رېستورانغا ياكى ئاشخانىغا كىرىپ خوجايىننىڭ نىيىتىدىكىدەك قىممەتتە تاماق بۇيرۇمساق، بىردەملا ئولتۇرغاندىن كېيىن «بىر نەرسە لازىمۇ ياكى بولدىمۇ» دەپ سوراۋىرىپ قوپۇپ كېتىشكە مەجبۇرلايدۇ. ئازراق ئىنساپ بار ۋە مەدەنىيەتلىك كىشىلەر، تەربىيە كۆرگەن مۇتۋەر كىشىلىرىمىز ناھايىتى تېجەشلىك، ئوشۇق چىقىم قىلىشنى خالىمايدۇ. بىر قېتىم ئەڭ ھۆرمەتلىك بىر ئۇستازىمنى بىر ئىشقا ياردەملەشتۈرۈش ئۈچۈن ئۆيىدىن ئېلىپ چىقىم ۋە كىرا ماشىنىسى توسماق بولدۇم، لېكىن ئۇ ئۇستازىم ھەرگىز ئۇنىمىدى، «ياق بالام، 5 مو بىلەن بارىدىغان يەرگە بىكاردىن بىكار 10 يۈەن خەجلىش بىھۈدە» دېدى. مەن شۇنىڭدىن كېيىن، بىز تېخى تۇرمۇشنى، ھاياتىنى چۈشەنمەيدىكەنمىز، دەپ ئويلاپ قالدىم.

ئومۇمەن ئالغاندا، بىزدىكى ھەشەمەتچىلىك ئۈچۈن سەۋەب كۆرسىتىشكە ھېچقانداق ئاساسىمىز يوق، پەقەت ئۇ بىزنىڭ مەدەنىيەتسىزلىكىمىز، داغۋازلىقىمىز، تەربىيە كۆرمىگەنلىكىمىزنىڭ ئىپادىسى. بۇ ئائىلە تەربىيىسى بىلەنلا چەكلەنمەي، پۈتۈن جەمئىيەتنىڭ ئېتىبارىنى قوزغىشى لازىم. بىز بۇ خۇسۇستا يۈسۈپ خاس ھاجىپ بىلەن ئەلىشىر نەۋائىينىڭ مېھماندارچىلىق ساخاۋىتى ۋە مېھماندارچىلىق ئەدەبى ھەققىدە قالدۇرۇپ كەتكەن قىممەتلىك نەسەبەتلىرىنى ئۆرنەك سۈپىتىدە بېرىمىز. بۇ بايانلاردىن پەرزەنت تەربىيىسى ئۈچۈن ھەم ئۆزىمىز ئىبىرەت ئېلىشىمىز ئۈچۈن پايدىلىنىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمىز.

ئەلىشىر نەۋائىي:

ئۇلار نېمىدېگەن ياخشى كىشىلەر - ھە؟ ئۇلار ھەممىشە ساخاۋەتتىن باشقا ئىش قىلمايدۇ، ئالەمنىڭ يورۇق چېھرىنى پەرۋايىغا ئالمايدۇ. ئۇلار ئۆزىنى بۇ زاماننىڭ مېھمىنى دەپ بىلىدۇ. شۇنداقلا بارلىق زامان ئەلىمىنى ئۆزىنىڭ مېھمىنى دەپ قارايدۇ. ئۇلارنىڭ كۈلبىسىگە ھەرقانداق ئىنسان مېھمان بولۇپ كەلسە، جان ۋە دىلى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى خۇشال قىلىپ، قورسىقىنى تويغۇزمىغىچە ئۆزىنىڭ روزىسىنى سۈندۈرمايدۇ، بەلكى تەڭرىنىڭ دوستى ھەزرىتى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدەك ساخاۋەت داستانلىرىنى ئېچىپ، مېھماننىڭ ئالدىدا ئايدەك ئانلارنى سۈندۈرىدۇ. ئۇلارغا مېھمانسىز بېگەن ھەرقانداق لەززەتلىك تائاملارمۇ زەھەرلىك بىلىنىدۇ، مېھمان بىلەن يېگەن قۇرۇق نان جەننەت نېمىتىدىن زىيادىرەك كۆرۈنىدۇ. ئۇلار مېھماننى كۆرگەن ھامان ئىنتايىن خۇش مۇئامىلە ۋە ئوچۇق چىراي بىلەن مەرھەمەت ۋە ياخشىلىق ئەدەپلىرىنى، ئادەتلىرىنى بەجا كەلتۈرىدۇ. قىزىلگۈلدەك ئېچىلىپ، گۈلدەك داستانلارنى ياپىدۇ. مېھمان داستانغا قول سۇنسا جان - دىلى بىلەن مەننەتدار بولۇپ تۇرىدۇ، تاكى مېھماننى تويغۇزمىغىچە ئۆزىنى تويغۇزۇشنى ئويلىمايدۇ. مېھمان قول ئۇزارتمىغىچە ئۆزى قول سالمايدۇ. ئۇلارنىڭ مېھمىنى پادىشاھ بولسۇن ياكى گاداي بولسۇن ھەممىسىگە ئۆزىنىڭ ھالىغا يارىشا مېھماندارچىلىق قائىدىسىنى ئادا قىلىدۇ. پادىشاھقا شېرىن تائاملارنى قويۇپ، گاداي كەلسە قۇرۇق نان قويىدىغان ئىشنى قىلمايدۇ، چۈنكى بۇ بىرى پادىشاھ، ئۇ بىرى گاداي بولسىمۇ ھەر ئىككىلىسى تەڭرىنىڭ بەندىسىدۇر. تەڭرى ئالدىدا ھەر ئىككىلىسى باراۋەردۇر.

بەرزەنتلەرگە تەربىيە بەرگەندە مۇشۇ نۇقتىغا بەك ئەھمىيەت بېرىش كېرەك. بايغا بىر خىل كۆز بىلەن، كەمبەغەلگە بىر خىل كۆز بىلەن قاراش، باشلىققا بىر خىل داستان، پۇقراغا يەنە بىر خىل داستان سېلىش، كۆڭلىدىكى ئادەمنى ھەدەپ تاماققا تەكلىپ قىلىپ، باشقىلار بىلەن ئانچە كارى بولماسلىق ئەدەپسىزلىك ۋە قۇلچىلىق ھېسابلىنىدۇ، باشقا ئادەملەرنىڭ ھەم ئۆزىگە تۇشلۇق كۆڭلى بار. ھەرگىز بىر ۋاخ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تويۇۋۇپلىش ئۈچۈنلا مېھمان بولۇپ كەلمىگەن - دە. ئۆيگە كەلگەن مېھماننىڭ يېقىن ۋە يىرىقى بولمايدۇ.

— ئۇلۇغ كىشىلەرنىڭ ھەممىسى، — دەيدۇ يەنە ئەلىشىر نەۋائىي - قارىماققا پاراكەندە ھالەتتە كۆرۈنىدۇ؛ كىيىم - كېچەكلىرىنىمۇ ئارتۇقچە سىرلاردىن خەۋەرداردۇر. ئۇلار كۆڭۈل مەملىكىتىنىڭ پادىشاھىدۇر، يوشۇرۇن پەستۇر. ئۇنداق كىشىلەر سېزىلسە شاھلارمۇ ئۇلارنىڭ ئايغىغا باش قويدۇ. تەڭرى ئۇلارنى شۇ قەدەر ئەزىز قىلغان تۇرسا، پاراكەندە ئەھۋالغا قاراپلا غار كۆرۈشكە بولامدۇ؟ ئاقىل كىشىلەر ئەگەر مېھماندوست بولىدىغان بولسا، ئۇلارنى ھەرگىز پەس كۆرمەيدۇ، ئۇلارنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتى پىنھاندۇر. ئۇلارنىڭ قانداق كىشى ئىكەنلىكى كۆزدىن يىراق. ساخاۋەت ئىگىلىرى ئۆتكۈر كۆزلىرىنى ھەر تەرەپكە كەڭ ئېچىپ، ھەممىنى تەڭ، باراۋەر كۆرۈشى كېرەك. قۇياشتەك ھەممە كىشىگە ئوخشاش چىراي ئېچىشى، نۇرلىرىنى جاھاننىڭ ھەممە يېرىگە تەڭ ۋە بىر تەكشى چېچىشى لازىم. قۇياش مەيلى ئالتۇن قەسىر بولسۇن ياكى ۋەيرانە خارابە بولسۇن ھەممىسىگە ئوخشاشلا نۇر چاچىدۇ.

ھەممەيلەنگە ئايانكى، مېھماندارچىلىقتا نەچچە خىل ئىللەت بار، ئۇلاردىن بىرى شۇكى، ئەگەر بىرەر باي ۋە ئىمتىيازلىق كىشى سېنىڭ ئۆيۈڭگە مېھمان بولۇپ كەلسە، ئۇلارغا ھەددىدىن ئارتۇق ئىسراپچىلىق قىلىسەن. مېھماندارچىلىق بىلەن ئۇزۇننى كۆرسىتىش ۋە نام - شۆھرەت قازىنىشنى كۆزلەپ بىر مېھمانغا 10 قوينى ئۆلتۈرۈپ، قەنت - گېزەك ۋە نازۇ نېمەتلەر بىلەن قوشۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا تىزسەن. ئۇ كىشى ئۇلارنى بەربىر يەپ بولالمايدۇ. سەن بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئاشۇ يالغۇز كىشىگە يېتىدۈرمەكچى بولۇپ، سۆزۈڭ، كۆزۈڭ ۋە قوللىرىڭ بىلەن ھە دەپ يېيىمىشكە زورلايسەن. ئىنساپ بىلەن ئويلاپ باق، بۇنداق قىلىمىش دۇرۇسمۇ، بۇنچىلىك كۆپ يېمەكلىك بىلەن داستىخان ھازىرلايدىغانغا سېنىڭ ئۆيۈڭ شەيخ لوقماننىڭ مازىرى ئەمەس، سەنمۇ ئۇ مازارنىڭ شەيخى ئەمەسسىمۇ. نېمە ئۈچۈن تەڭرىنىڭ بەرگەن مېلىنى ئورۇنسىز ئىسراپ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلىپ، ساراڭلاردەك بۇزۇپ - چاچسەن؟! گەرچە تەڭرى «يەڭلار، ئىچىڭلار» دېگەن بولسىمۇ، لېكىن يەنە «ئىسراپ قىلماڭلار» دەپ ئاگاھلاندىرغان ئەمەسمۇ. ئۇ مېھماننى زورلاپ، يالۋۇرۇپ زەھەر يېگۈزىدىغانغا، ئۇ ساڭا نېمە يامانلىق قىلغان. چۈنكى سېنىڭ ئۇ مېھمانغا زورلاپ يېگۈزگەن بىر لوقما تامىقىڭ ئۇنىڭغا بىر لوقما زەھەرگە ئايلىنىدۇ. بۇنداق زەھەردىن ئۇ مېھمان ھېچقاچان ياخشىلىق كۆرمەيدۇ. مۇنداق زىياپەت بىر خىل شۇملۇق، بەلكى ئىنتايىن زور ئاپەتتۇر. ئەقىل ئىگىلىرى مۇنداق مېھماندارچىلىقنى تولىمۇ يامان كۆرىدۇ. يەنە بىر ئىسلاھەت شۇكى، ئۆيۈڭگە قاچانكى بىرەر ئاجىز ۋە زەمىپ مېھمان كەلسە، ئۇنىڭغا بىر لوقما تاماق بېرىشىنىمۇ راۋا كۆرمەيسەن. ئۇ مۇساپىرنىڭ ئاجىزلىقى ۋە ئىشتىھاسى ئۇنىڭ ئىچىنى كۆيدۈرگەن تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا مېھماندارچىلىق يوسۇنىنى بەجا كەلتۈرۈشكە رايلىك بارمايدۇ. ئۇنىڭ كۆڭلىنى بىرەر ۋاخ تاماق بىلەن خۇش قىلىشنى خالىمايسەن، ھەتتا سېنىڭ بېخىللىقىڭ شۇنچىلىك چەكسىزكى، كەلگەن مۇساپىرنى قۇپقۇرۇق ياندۇرۇشتىنمۇ ئار- نومۇس قىلمايسەن. سېنىڭ مۇنداق بېخىللىقىڭ ئورۇنسىز بۇزۇپ - چاچقاندىنمۇ يامانراق قەبھىلىكتۇر.

ئاتا - ئانىلارنىڭ سەمىدە بولسۇنكى، بىرى، ئۆزۈڭلار ئۈلگە بولۇپ ئۆيۈڭلارغا كەلگەن ھەرقانداق تەبىقىدىكى مېھمان بولسۇن ئۇلارغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلىپ، پەزىلىتىڭلارنى ئىپادىلەڭلار، يەنە بىرى، پەرزەنتلەرگە ئاددىي كىيگەن ئادەمگە بىر خىل، ئالىي كىيگەن ئادەمگە بىر خىل مۇئامىلە قىلىدىغان ئىشقا يول قويماڭلار، ھەممىگە چىرايلىق، ئەدەپلىك، ھايابىلەن مۇئامىلە قىلىشنى ئۆگەنسۇن.

يۈسۈپ خاس ھاجىپ مېھماندارچىلىق قائىدە - يوسۇنلىرى توغرىسىدا مۇنداق قىممەتلىك بايانلارنى بەرگەن:

بالام، مېھماندارچىلىق قائىدىسى ۋە شەكلى ئىككى خىل بولىدۇ. بىرى، مېھمان چاقىرىش، يەنە بىرى، چاقىرىغان يەرگە بېرىش، ھەرئىككىسىنىڭ قائىدە - يوسۇنلىرى بولىدۇ. ئەگەر مېھمان چاقىرماقچى بولساڭ، ياخشى تەييارلىق قىلىپ، قولۇڭ ئۇزۇن ۋاقىتىڭدا تەكلىپ قىل.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چۈنكى چاقىرماقنىڭ ئېتى ئۇلۇغ بولىدۇ. سالىدىغان كۆرپە، ئاش تارتىدىغان قاچا، سەرەمجانلىرىنىڭ پاكىز بولسۇن. داستىخاننىڭ مېھمانلارنى خۇرسەن قىلغۇدەك مول بولسۇن، تاڭاملىرىنىڭ تەملىك، لەززەتلىك بولسۇن. مېھمانلار ئىشتىھا بىلەن يېسۇن. بۇنداق قىلساڭ مېھمانلىرىنىڭ سېنىڭ ئۇلارنى قەدىرلىگەنلىكىڭدىن مەمنۇن بولۇپ سۆيۈنىدۇ. سېنىڭ دىلىڭمۇ يورۇق بولىدۇ. ئەگەر يېتىشەلمىگۈدەك بولساڭ، ياخشى چاقىرمايلا قويغىن. مېھمان چاقىرىپ قويۇپ ئۇزۇڭ قىسىلىپ قالغۇدەك بولساڭ، بىر تەرەپتىن، ئۇزۇڭ ئوڭايسىزلىنىپ قالىسەن، يەنە بىر تەرەپتىن، مېھمانلار «ھالىغا قاراپ ئىش تۇنسا بولىدۇ، پەخسىقلىقنى» دەپ مەسخىرە قىلىدۇ. بىر قۇسۇرۇڭنى مىڭ قىلىپ كۆرسىتىدۇ. ياخشى ئىش قىلىمەن، دەپ، يامان ئاتىلىپ قالىسەن. شۇڭا، تاڭاملىرىنىڭ مېھمانلارغا يەتكۈدەك كەڭرى بولسۇن، لېكىن ئىسراپ قىلغۇدەك بولمىسۇن، مېھمان چاقىرغاندا، كۆڭۈل ئاغرىمىغۇدەك مېھمان قىلاي دەپسەڭ، ساڭا يېقىنچىلىق يۈزىنى ئاچقان، كۆڭلىدە ساڭا ئەقىدىسى بار كىشىلەرنى قالدۇرۇپ قويما، گال ئاغرىقى ناھايىتى يامان.

4. ئەمگەكنى سۆيۈش تەربىيىسى

ھۇرۇنلۇق موھتاجلىق ۋە خارلىققا سەۋەب بولىدۇ.
— «تەپەككۈرۈمدىن تامچىلار» دىن

ئەمگەكنى سۆيۈشكە ئادەتلەندۈرۈش، مېھنەتتىن قاچماسلىققا ئۆگىتىش ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ئىلغار ئەنئەنىلىرىدىن بىرى. ئۇيغۇر ئاتا - ئانىلىرى پەرزەنتلىرىنىڭ ئىشقا چىدامسىز، ھۇرۇن، ھارام تاماق بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلىرىنى كىچىكىدىن باشلاپلا ئۆزىگە ئەگەشتۈرۈپ ھاياتلىقنىڭ ئۇلىنى سالغۇچى ئېتىز - ئېرىقلارغا ئېلىپ چىقىپ ناننىڭ نەدىن كېلىدىغانلىقىنى ھېس قىلدۇرىدۇ. ئۆي ئىشلىرىنى قىلدۇرۇش

ئارقىلىق تۇرمۇشقا پىشۇرىدۇ. بىراق ھازىرقى دەۋرگە كەلگەندە بالىلارنىڭ ياخشى ئوقۇيالمىي قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، بالىلىرىنى ئىشقا سالمايدىغان، ئۇلارغا ئۆي ئىشلىرىنى قىلدۇرمايدىغان بىر يامان ئادەت شەكىللىنىپ قالدى. شۇڭا، ئاتا - ئانىلار نورمال ھەرىكەت ۋە ئەمگەك قىلىش بىلەن ئۆگىنىشنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا، ئىلمىي چۈشىنىۋېلىشى زۆرۈر.

قانۇنىيەت شۇكى، ئەمگەك ئىنسانلارنى ياراتتى، تەپەككۈرنى تەرەققىي قىلدۇردى، پۈتۈن ئىنسانىيەت مەدەنىيىتىنى يەنىلا ئەمگەك ياراتتى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئىنسانلارنىڭ ئەقلىي تەرەققىياتى، ئىنسانىي قابىلىيىتى بىلەن ئەمگەك بىر دەققىمۇ ئايرىلغىنى يوق. شۇنىڭ ئۈچۈن ئوقۇشمۇ ئەمگەك، بىراق مېھنەت بىلەن ئۆگەنگەن بىلىمنى يەنە شۇ ئەمگەك بىلەن جارى قىلدۇرمايدىغان بولسا، ئۇنداق بىلىم خۇددى مېۋىسىز دەرەخكە ئوخشاش ھېچ كىمگە مەنپەئەت بېرەلمەيدۇ، قۇرۇپ قالغان قاقشال دەرەخكە ئوخشاش ئۆزىگىمۇ سايە تاشلىمايدۇ. بۇ خىل باغلىنىشنى قەدىمكى ئۇيغۇر ئالىملىرى ئىنتايىن ياخشى يەكۈنلىگەن. «بىلىم، — دەيدۇ يۈسۈپ خاس ھاجىپ، — خۇددى دېڭىز ئاستىدا ياتقان گۆھەرگە ئوخشايدۇ، ئۇنى مېھنەت بىلەن قېزىپ چىقىپ ئىشلەتكەندە، شاھلارنىڭ بېشىغا تاج بولغاندەك خاسىيەتلىك بولىدۇ، ئەگەر ئۇنى قېزىپ چىقارمايدىغان بولسا سايدىكى تاشتىن نېمە پەرقى؟» ئەلىشىر نەۋائىي: «ئىلىم ئۆگىنىپ، ئۇنى ئەمەلدە ئىشلەتمىگەن كىشى قوش ھەيدەپ ئۇرۇق سالىمىغان ياكى ئۇرۇق سېلىپ ھوسۇل ئالمىغان كىشىگە ئوخشايدۇ» دەيدۇ. چۈنكى بىلىم مېھنەت بىلەن ئۆگىنىلىپ، يەنە شۇ مېھنەت بىلەن جارى قىلدۇرۇلىدۇ. بۇ ماھىيەتنىڭ بىر تەرىپى.

ئىككىنچى نۇقتىدىن قارىغاندا، ئەمگەك — ھەرىكەت، تەپەككۈر قىلىش، بەدەننى ۋە ئەقلىنى چېنىقتۇرۇش دېگەن گەپ. نورمال ئەمگەك بىلەن ئۆگىنىش ھەرگىز بىر - بىرىگە قارىمۇقارشى ئەمەس، بىر - بىرىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ، بىر - بىرىنى تولۇقلاشقا ياردەم بېرىدۇ. تەپەككۈرسىز بىلىم بولمىغانغا ئوخشاشلا تەپەككۈرسىز ئەمگەكمۇ بولمايدۇ. ئەڭ ئاددىي ھەرىكەتلەرمۇ ئەقىل ئىشلىتىشتىن، تەپەككۈردىن ئايرىلمايدۇ. قارا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئەمگەكتىن بىلىم بىلەن قىلىنغان ئەمگەكنىڭ پەرقى شۇكى، بىلىم ئەمگەك قىلغۇچىنى شۇ ئەمگەكنى قانداق قىلىشقا ئۆگىتىدۇ. چۈنكى ئەڭ ئۈنۈملۈك ئەمگەكنىڭ ئاساسىي شەرتى ئەمگەك قىلىشنى بىلىشتۇر. شۇڭا، ئۆگىنىشتىكى مەقسەت ئۆگىنىش ئۈچۈن ئۆگىنىش ئەمەس، بەلكى ئىنسانلار ئەمگەكنىڭ ئۈنۈمدارلىقىنى ئاشۇرۇش ئەمەسمۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ ئەمگەك بىلەن بىلىمنىڭ مۇناسىۋىتىنى خۇلاسەلەپ: «ھۈنەرلىك قۇل ھۈنەرسىز پادىشاھتىن ئەۋزەل، بىلىملىك بىر ئادەم قىلغان ئىشنى بىلىمسىز مىڭ ئادەم قىلالمايدۇ» دېگەن.

تەربىيىلىگۈچىلەر ئۈچۈن يەنە بىر ئاددىي ساۋات شۇكى، پەرزەنتلەردىكى ھۇرۇنلۇق ئۇلارنىڭ بارلىق پائالىيەتلىرىدە ئەڭ زەھەرلىك ھاشاراتقا ئوخشاش بالىلارنى كېرەكتىن چىقىرىدۇ. ئەمگەككە ھۇرۇن بالا، ئوقۇشقىمۇ ھۇرۇن بولىدۇ. ھۇرۇنلۇق ئاخىرى ئەقىلىنىمۇ ۋە جىسمانىيىتىنىمۇ كېرەكتىن چىقىرىدۇ. شۇڭا، نورمال ئەمگەك ۋە ھەر تۈرلۈك پائالىيەتلەرنى ئوقۇشقا تەسىر يەتكۈزىدۇ، دەپ قارىماڭ.

قەدىمكى ئۇيغۇرلار «ئىشچاننىڭ ئېرنى ياغلىق، ھۇرۇننىڭ بېشى قانلىق» دەپ، مېھنەت بىلەن بەخت - سائادەتنىڭ مۇناسىۋىتىنى، موھتاجلىقنىڭ ئېغىر ئاقىۋىتىنى ناھايىتى ياخشى خۇلاسەلىگەن. بالىلارنى ئەمگەكنى سۆيۈش، ئۆزىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى ھالال مېھنەتتىن، مۇۋەپپەقىيەتلىك ئەجىردىن تېپىشقا ئۆگىتىش كېرەك. پەن - مەدەنىيەت تەربىيىسى بىلەنلا ئىش پۈتمەيدۇ، ئەڭ مۇھىمى ئۆزىنىڭ ۋۇجۇدىدا يېتىلگەن ئىنسانىي قابىلىيەتنى قېتىرقىنىپ ئىزدىنىش ئارقىلىق جارى قىلدۇرۇش كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئىشنى كىچىكىدىن باشلاشقا توغرا كېلىدۇ.

پەرزەنتلەرگە ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىدىن تارتىپ ئۆز ئىقتىدارى يار بېرىدىغان ئىشلارنى ئۆزىنىڭ قىلىشىغا پۇرسەت يارىتىپ بېرىش ۋە ئۇلارنى شۇنىڭغا ئادەتلەندۈرۈش كېرەك. ھېچ بولمىغاندا ئائىلە ئىشلىرىغا ياردەملەشتۈرۈش، ئۆزىنىڭ ئىشلىرىنى ئۆزىگە قىلدۇرۇش كېرەك، ھەتتا بالىلار بۇ ئىشلارنى قىلغاندا ئىختىيارى ۋە قىزغىنلىق بىلەن قىلىدىغان

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولسۇن، ھەرگىز بالىلارنى كىچىك چاغلاپ بۇ ئىشلاردىن چەتتە قويۇشقا بولمايدۇ، گەرچە ئۇلار ئىشنى سىلەرنىڭ تەلىپىڭلاردەك قىلالىمىسۇ، ئەيىبىگە بۇيرۇماسلىق، ئاچچىقلانماسلىق، ئىمكان بار ئىلھام بېرىپ سەۋرچانلىق بىلەن يېتەكلەش كېرەك. پەرزەنتلەرنىڭ ئىشلارنى كۆڭۈلدىكىدەك قىلالماسلىقى ئەيىب ئەمەس، ئەڭ ئەيىب بولىدىغىنى ئىشتىن قېچىش، بىكار تەلەپ ئۆگىنىپ قالغان بالىلارنىڭ چوڭ بولغاندىمۇ ئىشقا چىداملىق، ياراملىق بولۇپ چىقىشى ناتايىن.

پەرزەنتلەرنى ئەركە ئۆگىتىپ قويۇش ھەقىقىي مەنىدىكى مېھرىبانلىق بولمايدۇ. پەرزەنتلەرنى ئىش قىلىشقا ئادەتلەندۈرۈش ھەرگىز ئۇلارنى جازالاش ۋە ئۇلاردىن پايدىلىنىۋېلىش ئۈچۈن ئەمەسقۇ. ئەڭ مۇھىمى پەرزەنتلەرنىڭ مۇستەقىل ياشاش، مۇستەقىل ئىزدىنىش روھىنى ۋە مۇستەقىل ياشاش ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرۈشكە تۈرتكە بولۇشتا. مانا بۇنى ھەقىقىي مېھرىبانلىق دەپ قارايمىز.

بۇ خىل ئەمگەكچانلىق روھىنى كىچىكىدىن تارتىپ تاكى قۇرامغا يەتكۈچە ھەرگىز ئۇزۇپ قويماسلىق كېرەك. تەجرىبىلەرنىڭ ئىسپاتلىشىچە، پەرزەنتلەرنىڭ ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىدىكى ئەقلىي ئىقتىدارىنىڭ يېتىلىشى، ئىجادچانلىق قابىلىيىتىنىڭ تۇغۇلۇشى پەن - مەدەنىيەت تەربىيىسىدىنمۇ كۆرە، مۇنداق ئىككى ئاساسقا باغلىق بولىدىكەن: بىرى، پەرزەنتلەرنى تۇرمۇشقا كۆپرەك ئارىلاشتۇرۇش، بازارلارغا ئېلىپ بېرىش، بالىلار بىلەن ئەركىن - ئازادە ئويناشقا يول قويۇش، يەنە بىرى، كىچىكىدىن باشلاپلا، چوڭ - كىچىك ئىشلارنى قىلدۇرۇش، كۆپ ئاڭلىتىش، كۆپ سۆزلىتىش ئارقىلىق تەپەككۈر قابىلىيىتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش.

پەرزەنتلەردە مېھنەتنى سۆيۈش، جاپا - مۇشەققەتتىن قورقماسلىق، ئۆزىگە ئىشىنىشتەك ياخشى پەزىلەتنى يېتىلدۈرۈش پەرزەنتلەرنىڭ كېيىنكى ئىستىقبالى بىلەن مۇناسىۋەتلىك زور ئىش. چۈنكى، بەخت - سائادەتنىڭ يىلتىزى ئەجىر بۇلىقىدىن سۇغىرىلىدۇ. ئەجىر، مېھنەتسىز پەقەت ئائىلىگە تايىنىپلا بەخت - سائادەت ھۇزۇرىدىن بەھرىمەن بولالمايدۇ.

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئەجىزسىز، تەييارغا ھەييار بولۇپ ئېرىشكەن بەختنىڭمۇ قەدىر قىممىتى بولمايدۇ. كونايلارنىڭ شۇنداق سۆزى بار: «ئەجىزسىز ئېرىشكەن بۇغداي ناندىن، ئەجىز بىلەن ئېرىشكەن تېرىق زاغىسى لەززەتلىك بولىدۇ.» جاپا، مۇشەققەتتىن قورقمايدىغان، تۇرمۇشقا پىشقان بەرزەنت خار بولمايدۇ. ھۇرۇنلۇق ۋە مېھنەتتىن قېچىش نامراتلىق، موھتاجلىققا سەۋەب بولىدۇ. ھۇرۇن ئادەم سەمىمىيەتسىز، يالغانچى بولىدۇ، ھۇرۇنلۇق يەنە خۇشامەتكە ۋە قۇللۇققا ئادەتلەندۈرۈپ قويدۇ. ئىنسانغا موھتاجلىقتىن ئېغىر بەختسىزلىك يوق. نامراتلىق شەرەپ ئەمەس، ئۇ، بۇ دۇنيانىڭ مەئشەتلىرىدىن مەھرۇم بولۇش دېگەن گەپ. نامراتلىق ۋە موھتاجلىق داغلىرىنى پەقەت ئەقىل - پاراسەت بىلەن ئەجىز - مېھنەت بىرلەشتۈرۈلگەندىلا يۇيۇپ تازىلىغىلى بولىدۇ. مۇستەقىل ياشاش ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرمىگەن بالىلار ئاخىرى «تەمەخورلۇق كېسىلى» گە گىرىپتار بولىدۇ. بەرزەنتىمىز ئۈچۈن تەمە بىلەن ياشاشتىن ئېغىر ھاقارەت بارمۇ؟ شۇڭا بىر تەرەپتىن يېتەكلەش، بىر تەرەپتىن ئادەتلەندۈرۈش بىلەن بىرگە، چۈشىنىش ئىقتىدارىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ مۇنۇ خۇسۇستا نەسىھەت قىلىپ تۇرۇش لازىم.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، ئېسىڭدە بولسۇنكى، بىز ساڭا مەڭگۈلۈك ھامىي بولالمايمىز. بىز سېنىڭ نامرات ۋە موھتاجلىقتا قېلىشىڭنى خالىمايمىز. (ئەگەر نامرات بولسىڭىز) نامراتلىق ۋە موھتاجلىق دېگەن بىز بىلەنلا كەتسۇن. بۇ ھاقارەتلىك قالىپ ھەرگىز سېنىڭ بېشىڭدا تۇرۇپ قالمايىن بالام. نامراتلىق ۋە موھتاجلىق ئىنتايىن ئېغىر ھاقارەتلەرنى ئېلىپ كېلىشكە قابىلدۇر (بولسا بېشىڭىزدىن ئۆتكەن كۈلپەتلەرنى سۆزلەپ بېرىڭ). بالام، كۆرۈنۈشى يېقىر بولغان كىشىلەردە موھتاجلىق بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنى گاداي دەيدۇ. بۇ ھەممە بالالارغا ۋە كىشىلەر ئارىسىدا خار ۋە ئېتىبارسىز بولۇپ قېلىشىغا سەۋەب بولىدۇ. ھەر كىم موھتاجلىق يېپىغا باغلىنىپ قالسا، «ھايا ئىماننىڭ جۈملىسىدىندۇر» دېگەن رەقەممۇ سېنىڭ ھاياتىڭنىڭ ۋارىقىدىن ئۆچۈپ كېتىدۇ. بۇنداق ئېغىر كۈنگە قالغان ئادەم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۈچۈن ھاياتلىقنىڭ لەززىتى ۋە قىممىتى بولمايدىكەن. ھاياتتىن بىزار بولۇپ ئىزا ۋە زارلىققا ئۇچرايدىكەن، ئەقىل شامىمۇ يورۇماس بولۇپ، زېھىن ۋە ئىقتىدارغا ھەم نۇقسان كەلتۈرىدىكەن. تۇرمۇشىدا شۇنداق بالالار سادىر بولىدۇكى، توغرا تەدبىرىگىمۇ ساڭا زىيان - زەخمەت ئېلىپ كېلىدۇ، ھەرقانچە دىيانەتلىك بولساڭمۇ خىيانەت تۆھمىتىگە ئۇچرايسەن، ھىكمەت بىلەن سۇغىرىلغان قىممەتلىك پىكىرنى قىلساڭمۇ ئەيىبلىك ھېسابلىنىسەن. بايلار قىلسا ماختاشقا، ئالاقىغا سازاۋەر بولىدىغان ئىشلارنى سەن قىلساڭ تەنە ۋە ئەيىبلەشكە ئۇچرايسەن، بۇ خۇددى بىرەر ئەمەلدار ياكى پۇلدارنىڭ ئادەتتىكى بىر تەكلىپى پۈتۈن ئادەمنىڭ ھەرىكەت مىزانى بولۇپ قالىدۇ. يۇ، ئادەتتىكى بىر نامرات ئادەم ئۇلۇغ ھېكمەتلەرنى ئوتتۇرىغا قويىمۇ ئېتىبارغا ئېرىشەلمىگەنگە ئوخشاش. يەنە رېئال تۇرمۇشقا قارا: نامرات بىرەر ئىشقا جۈرئەت قىلىشقا نىيەت قىلغان بولسا، ئۆزىنى بىلمەي ھەددىدىن ئاشقىنىنى قارا، دەيدۇ، خەير - ساخاۋەتلىك ئىشلارنى قىلاي دەپمۇ ئىسراپخور، دەپ تىللايدۇ. ئەگەر ئېغىر - بېسىقلىقنى ئادەت قىلسا، بوشاڭلىقتا ئەيىبلەيدۇ؛ ئەگەر يالغۇزلۇقنى خالىسا «دەرۋىش بولماقچى ئوخشايدۇ» دەيدۇ؛ ئەگەر كىشىلەر بىلەن ئارىلاشماق بولسا «بۇنىڭغىمۇ ھەۋەس پەيدا بولۇپ قاپتۇ» دەپمۇ، كۈلىدىغان بولسا «مەسخىرىۋاز» دەيدۇ. جىم ئولتۇرسا «ھېسسىياتىمىز كالىدەك ئولتۇرىدۇ» دەيدۇ. ئىشقىلىپ موھتاج بولۇپ قالغان كىشى زامان ئەھلىنىڭ ئالدىدىمۇ، ھەتتا ئۇرۇق - تۇغقانلارنىڭ، دوست - پارەنلىرىنىڭ ئالدىدىمۇ ئەيىبىدار ۋە ئېتىبارسىز كۆرۈنىدۇ، ھەرقاچان قەدەمنىڭ كۆتۈرۈلمەيدۇ، يۈزۈڭمۇ يورۇق بولمايدۇ. ئەگەر مۇشۇنداق ھال بىلەن سەندە تەمە سادىر بولۇپ قالغۇدەك بولساڭ، ھەممە خالايتىقنىڭ كۆڭلىگە دۈشمەنلىك سادىر بولىدۇ. دە، ھېچقانداق ھاجىتىڭ راۋا بولمايدۇ. پۇلدار ئادەم نەچچە مىڭ يۈەن سورىسىمۇ خۇرسەنلىك بىلەن بېرىپ تۇرىدىغان ئادەم، ساڭا بىر موچەن بېرىپ تۇرۇشىمۇ ئۆزى ئۈچۈن ئەقىلسىزلىك ھېسابلايدۇ.

موھتاجلىقنىڭ كەلتۈرىدىغان ھاقارىتىنى چۈشەندۈرۈش بىلەن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئەمگەكنىڭ شان - شەرىپىنى چۈشىنىش پۇرسىتىگە ئەگەشكىلىك.
بالام، ئۇيغۇرلاردا «ئۆزۈڭنى خار قىلغۇچە كۈچۈڭنى خار قىل»
دېگەن جاسارەتلىك خىتاب بار. بۇ ھېكمەتنى يادىڭدىن چىقارما. ھۇرۇنلۇق
بىلەن ئۆزۈڭنى يۇقىرىقىدەك خارلىق ۋە موھتاجلىق بالاسىغا مۇپتىلا قىلما.
ئادەم دېگەن ئىش قىلغانغا ھېچ نەرسە بولۇپ كەتمەيدۇ، ئەمگەك سېنى
قەيسەرلەشتۈرىدۇ، ۋۇجۇدىڭنى جاسارەتكە تولدۇرىدۇ. سەن شۇنداق بىر
قانۇنىيەتنى ھاياتىڭنىڭ مىزانى قىلغىنىكى، ئەمگەكسىز ھاياتلىقمۇ
بولمايدۇ، ئەمگەكسىز ئۆتكەن ھاياتلىقنىڭ مەنىسىمۇ بولمايدۇ. سەن
ئىزدىنىۋاتقان، ئىجاد قىلىۋاتقان ۋە مېھنەت قىلىۋاتقان چىغىڭدىلا
ئۆزۈڭنىڭ ھەقىقىي ئادەم ئىكەنلىكىڭنى ھېس قىلىش پۇرسىتىگە مۇيەسسەر
بولالايسەن. سەن ئەمگەكتىن، مېھنەتتىن نومۇس قىلما، ھەتتا ئۇ ئەڭ
تۆۋەن دەرىجىلىك ئىش بولسىمۇ بىكارچىلىقتىن، ھارام تاماق بولۇپ
قېلىشتىن نومۇس قىل. ھەرقانداق ھاقارەتمۇ ئادەمگە بىكارچىلىقتىن
ئېغىر بولمايدۇ، ئەمگەك ساڭا ھەمراھ بولسا ئۆزۈڭنى يالغۇز ھېس
قىلمايسەن، زېرىكمەيسەن. شۇڭا، قىلىۋاتقان ئىشىڭدىن نومۇس قىلماي،
بەلكى ئۆزۈڭ ئۈچۈن بىرەر مۇناسىپ ئىش تاپالمىغانلىقىڭدىن خورلۇق ھېس
قىل. بىكارچىلىقتىن كەلگەن ھاقارەت دېغىنى ھېچقانداق سوپۇن بىلەنمۇ
يۇيۇپ تازىلىيالمايسەن.

بالام، ئەمگەكنىلا بىلىپ ئەمگەك قىلىشنى بىلمەسە بولمايدۇ. چۈنكى
ئەڭ ئۈنۈملۈك ئەمگەكنىڭ ئاساسىي شەرتى ئەمگەك قىلىشنى بىلىشتۇر.
ئەڭ چوڭ تراگېدىيە دېيىلسە ئۆزۈڭنىڭ قابىلىيەتسىزلىكى تۈپەيلى
مۇمكىنچىلىكى بار ئىشنى مۇمكىنچىلىكى يوق ئىشقا ئايلاندۇرۇپ
قويۇشۇڭدۇر. ئەمگەكنىڭ ئۈنۈمى ئۆزۈڭ قىلالايدىغان، چامىڭ بېتىدىغان
ئىشنى قىلىش ئارقىلىق كۆرۈلىدۇ. قولۇڭدىن كەلمەيدىغان ئىشقا باسقان
ھەر بىر قەدىمىڭ ساڭا مەھرۇملۇقتىن باشقا ھېچنەرسە بېرەلمەيدۇ، ھېلى
ئۇ ئىشقا، ھېلى بۇ ئىشقا چېپىش سېنى ئىككى كېمىگە دەسسەگەن ئادەمدەك
ھالاكەتكە يېقىن قىلىدۇ. يەنە بىرى، ئايىغى چىقمايدىغان، ئۈنۈمى يوق
بىر تالاي ئىشنى قىلغىنىڭدىن كۆرە بىرەر ئىشنى ۋايىغا يەتكۈزگىنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ياخشى. بىرەر ئىشنى قىلىپ ئايىغىغا چىقىشقا كۆزۈڭ يەتمىسە ياخشىسى ئۇ ئىشقا قول تىقما. بىر ئىشنى باشلىغانىكەن سەن ھەرگىز يېرىم يولدا توختىتىپ قويمى، ھەرقانداق بىر ئىشنى باشلاش ئاخىرلاشتۇرۇشتىن قىيىن بولىدۇ. قىيىننى قىلىپ ئاسنى قالغاندا بەل قويۇۋېتىش ئىرادىسىزلىك بولىدۇ. ئىشتا سەۋرلىك ئادەم ئىرادىلىك ئادەمدۇر.

بالام، ئىشىڭدا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنىڭ يەنە بىر شەرتى، سەن ئۆزۈڭ قىلىۋاتقان ئىشنى ھەقىقىي سۆيگەن، شۇندىلا ئەمگەك سەن ئۈچۈن ئەڭ كۆڭۈللۈك مەشغۇلاتقا ئايلىنىدۇ. ئۆزۈڭ خالىمىغان ھالاۋەتمۇ ساڭا مېھنەت يۈكىنى ئارتىدۇ.

ئىشلىگەندە ئۆزۈڭنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقىنىڭنى بىلىپ قىل. قەدىمكى ئۇيغۇرلاردا «كۈل پۇۋلىگچە چوغ پۇۋلە» دېگەن ئاگاھلاندۇرۇش بار. كۈلنى بىر ئۆمۈر پۇۋلىسەڭمۇ مۇراد - مەقسەتلىك ھاسىل بولمايدۇ، چوغنى پۇۋلىسەڭ ئۇنىڭدىن ئوت يېنىپ كۆزلىگەن مەقسەتكە يېتەلەيسەن. بالام، ئەجىر - مېھنەت بىلەن ئېرىشىش مۇمكىن بولغان بەخت - سائادىتىڭنى ھۇرۇنلۇق بىلەن باشقىلارغا قول سۇندىغان ئېغىر كۈلپەتكە ئالماشتۇرمىغايەن.

ئون ئۈچىنچى باب ئاپادارلىق تەربىيىسى

ئادىمى بولساڭ دېمەگىن ئادىمى،
ئۇنىڭكى يوق خەلق غېمىدىن غېمى.

— نەۋائىي

ئۇيغۇر خەلقى قەدىمدىن تارتىپ ئاپادارلىقنى ئۇلۇغ بىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ پەرزەنتلەرنىڭ ئاپادار ئوغۇل، ئاپادار قىز بولۇپ چەمئىيەتكە چىقىشى ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىدۇ. ئاپادارلىق تەربىيىسى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ناھايىتى مۇھىم ھالقى. ھازىرقى رېئاللىققا نىسبەتەن ئېيتقاندا، پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان ئاپادارلىق تەربىيىسىگە تېخىمۇ كۆڭۈل بۆلۈش دەۋر تەقەززا قىلغان مۇھىم ئىجتىمائىي زۆرۈرىيەت بولۇپ قالدى. چۈنكى بىر مىللەتنىڭ مەدەنىيەتلىك مىللەت بولۇشىنىڭ مۇھىم بىر ئۆلچىمى ئۇلارنىڭ ھەقىقىي مەنىدىكى ئاپادار كىشىلەردىن بولۇپ چىقىشىنى ئالدىنقى شەرت قىلىدۇ. ۋاپاسىزلىق ئىنسانغا ھاقارەت، ئەلگە ئاپەت. ھازىر كىشىلەر: ئۇيغۇر پەرزەنتلىرىدە ۋاپا كۆتۈرۈلۈپ كەتتى، ۋاپاسىزلىق، ساداقەتسىزلىك ئەۋج ئالدى، كىشىلەر شەخسىيەتچى، مەنپەئەتپەرەس بولۇپ كەتتى، پۇلنى دوست تۇتىدىغان، ئازغىنە مەنپەئەت ئۈچۈن ۋىجدانىنى ساتىدىغان كىشىلەر مەيدانغا چىقتى، دەپ قاراشماقتا. ھەقىقەتەن، بەزى ئادەملەردىن ئاپادارلىقنىڭ سايىسىنىمۇ كۆرگىلى بولمايدۇ. پۇل ئۈچۈن دوستلارغا خىيانەت قىلىدىغان، ئاتا - ئانىسىدىن يۈز ئۆرۈيدىغان، ئەلنىڭ مەنپەئىتى بىلەن قىلچە كارى بولمايدىغان مەسئۇلىيەتسىز، بىپەرۋا كىشىلەر كۆپىيىپ قالدى. دەۋرىمىزدىن مىڭ يىل بۇرۇن يۈسۈپ خاس ھاجىپ ئۆز دەۋرىنىڭ مەنىۋى بۇزۇلۇشىنى سۈرەتلەپ يازغان «كىشىلەر دوستلۇق ۋە ساداقەتنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تەرك ئەتتى، جاپا ئۈستۈنلۈكنى ئالدى. ئىشەنچكە يارىغۇدەك ۋاپادار ئادەملەر قىس بولۇپ كەتتى، قېرىنداشلار ئارىسىدا يېقىنلىق يىراقلاشتى، ياخشى دوستلار مېھرىبانلىقتىن كەچتى، كىچىكتە ئەدەپ يوق، ئۇلۇغدا بىلىم يوق. كىشىلەردىكى يېقىنلىق پەقەت پۇل ئۇچۇنلا بولدى. ھەقىقەت ئۇچۇن توغرا ئىش قىلىدىغانلار نەدىدۇر ئەمدى؟ كىشىلەرنىڭ ھەممىسى پۇلنىڭ قۇلى بولۇپ قالدى، كىمدە كۈمۈش بولسا شۇنىڭغا بويۇن ئەگدى. نەزەر سال ئاتىغا ئوغۇل ئانىلىق قىلۇر، ئوغۇل بەگ بولۇپ، ئاتا قۇل بولدى. ئوغۇل - قىزلار ئاتا ھۆرمىتىنى تاشلىدى، «قېرى» دېگەن نام ئۇلار ئۇچۇن ھاقارەت بولۇپ قالدى، تىلى باشقا، دىلى باشقا ئادەملەر كۆپىيىپ كەتتى» دېگەندەك ئەھۋاللارنىمۇ ھازىرقى تۇرمۇشتا ئوچۇق كۆرۈپ تۇرۇپتىمىز.

بۇنداق بولۇشىدىكى سەۋەب نەدە؟ بىز پەرزەنت تەربىيىسىدە ۋاپادارلىق توغرىسىدىكى تەلىم - تەربىيىگە سەل قارىدۇق، بالىلار ئىنسانىي قىممەت بىلەن ۋاپادارلىقنىڭ مۇناسىۋىتى توغرىسىدىكى بىلىشتىن مەھرۇم قالدى، ۋاپادارلىق تەربىيىسىدە ئاساسىي نۇقتا مۇنداق ئىككى ئىشقا قارىتىلشى كېرەك:

1. پەرزەنتلەر ئەلگە ۋاپادار بولسۇن

كىم ئۆز يۇرتىنى سۆيىمىسە، ئۇ ھېچنېمىنى سۆيەيدۇ.

— ژ. بايرون

ئۇيغۇر خەلقىدە «ئاتاڭنىڭ ئوغلى بولغىچە ئەلنىڭ ئوغلى بول»، «ئەل رازى، خۇدا رازى» دېگەنگە ئوخشاش ۋاپادارلىق تەربىيىسىگە ئائىت ماقال - تەمسىللەر ناھايىتى كۆپ. بۇ تەشەببۇسلار ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان بىر «ئۇدۇم». «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئىجادىيەتلىرىدە بارلىققا كەلگەن نۇرغۇنلىغان داستان ۋە چۆچەكلەرنىڭ ئاساسىي ئىدىيىسى ۋاپادارلىقنى ئاساس قىلغان. بۇ، ئۇيغۇرلارنىڭ ۋاپادارلىق تەربىيىسىگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قانچىلىك كۆڭۈل بۆلىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. چۈنكى ئۇيغۇرلار: ھەرقانچە بىلىملىك بولغان بىلەن ۋاپادار بولمىسا بىكار، دەپ قارايدۇ. دانا ئۇستازلارنىڭ قارىشىچە، ۋاپادارلىق تەربىيىسىنى كىچىكىدىن باشلاش كېرەك ئىكەن. بولۇپمۇ بالىلار مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن مۇنداق بىرقانچە تەرەپتىن يېتەكلەش كېرەك:

بىرىنچى، پەرزەنتلەر كىچىكىدىن باشلاپلا ۋەتەننىڭ، خەلقنىڭ ئۇلۇغلىقىنى ھەقىقىي تونۇپ يەتسۇن. ئۇيغۇر خەلقى خەلق بىلەن شەخس ئۇقۇمىنى دېڭىز بىلەن تامچە سۇنىڭ مۇناسىۋىتىگە تەققاشلاپ چۈشەندۈرىدۇ. بىر تامچە سۇ يەككە - يېگانە مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمىدۇ، ھاياتلىقنى ھەم ساقلاپ قالالمىدۇ. بىر تامچە سۇنىڭ مەۋجۇتلۇقى ئۈچۈن ئالدىنقى شەرت دېڭىز مەڭگۈلۈك ھاياتلىققا ئىگە بولۇشى كېرەك. بۇ نۇقتىنى ئاتا - ئانىلارمۇ تولۇق چۈشىنىشى ھەم ئۆزىنىڭ ئەلگە بولغان ۋاپادارلىقى بىلەن بالىلارغا ئۈلگە بولۇشى لازىم.

ئىككىنچى، پەرزەنتلەر ۋەتەن، خەلق ئالدىدا ئۆتەشكە تېگىشلىك مەسئۇلىيىتى ۋە بۇرچى بارلىقىنى ھېس قىلسۇن. چۈنكى، ھەربىر ۋەتەندىشىنى مۇشۇ زېمىنلا باقىدۇ، ۋەتەندىلا ئۆزىنىڭ ھەقىقىي قەدىر - قىممىتىنى تاپالايدۇ. ھەربىر ئادەم خەلققا ئەمەس، بەلكى بۇ زېمىن ئۈچۈن، ۋەتەننىڭ ھاۋاسى ئۈچۈنمۇ قەرزدار.

ئۈچىنچى، ئەلنىڭ گۈللىنىشى، بەخت - سائادىتى ھەربىر شەخسنىڭ بەختى بىلەن زىچ باغلىنىپ كەتكەن. ۋەتەننىڭ تەقدىرى، خەلقنىڭ ئىستىقبالى ئەمەلىيەتتە ھەربىر شەخسنىڭ بەختى ۋە ئىستىقبالى، دېگەن سۆز. ۋەتەننى ئۈچۈن باش قاتۇرمىغان ئادەم، ۋەتەننىڭ تەقدىرىنى ئويلىمىغان ئادەم ئۆزىگىمۇ مەنسۇپ ئەمەس. ئۇنداق ئادەمنى بېجىرىم ئادەم دېگىلى بولمايدۇ. ئىنسانىيەت دۇنياسىدا بارلىققا كەلگەن ئەڭ ئۇلۇغۋار ئادەملەر ۋە بۈيۈك باتۇرلۇقلار ۋەتەننىڭ تەقدىرى ئۈچۈن بولغان كۈرەش داۋامىدا بارلىققا كېلەلەيدۇ.

تۆتىنچى، ئاتا - ئانىلار بۇ نۇقتىنى تونۇپ يەتكەندىن كېيىنلا، پەرزەنتلەر ئۈچۈن ۋاپادارلىق تەربىيىسى بېرىش ئۈچۈن دەسلەپكى ئاساسىنى

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

سالالايدۇ. بالىلار ۋە تەننىڭ ئۇلۇغلىقى ۋە كوللېكتىپنىڭ كۈچ - قۇدرىتىنى تونۇسۇن، ئۇلار مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىنلا مەكتىپىنى سۆيىدىغان، سىنىپ كوللېكتىپىنى سۆيىدىغان، سىنىپ كوللېكتىپىنىڭ شان - شەرىپى ئۈچۈن تىرىشىدىغان ياخشى ئىستىلىنى ئادەتلەندۈرۈشى كېرەك. بەرزەنتلەر ئازراق ئۇقۇمغا ئىگە بولۇپ، ۋەتەن ھەققىدىكى چۈشەنچىنى قوبۇل قىلالايدىغان بولغاندىن كېيىن تۆۋەندىكى مەزمۇنلاردا نەسەت قىلىپ تۇرۇش لازىم.

نەسەتتىن نەمۇنە

بالام، ئادەم بۇ دۇنيادا خەلق بىلەن بىرگە ياشايدۇ، ۋەتەن تۇپرىقىدا ياشايدۇ، ۋەتەننىڭ ھاۋاسىدىن نەپەسلىنىدۇ، مۇشۇ ۋەتەننىڭ گۈللەپ ياشنىشى سېنىڭ بەختىڭنىڭ كاپالىتى. سەن ھەرگىز ياشاشتىكى مەقسەتنى يەپ - ئىچىش ئۈچۈن دەپ قارىما. يېيىش - ئىچىش ئۈچۈنلا ياشاش سېنى ئىنسانلىقتىن مەھرۇم قىلىدۇ. سەن ھەقىقىي مەنىدىكى ئادەم بولۇشنى ئىزدەيدىكەن سەن ۋەتەن ئۈچۈن، خەلق ئۈچۈن ياراملىق ئادەم بولۇشنى مەقسەت قىلىشىڭ كېرەك. بالام، ئەلنى سۆيىسەڭ، ئەلگە كۆيىسەڭ، ئەلنىڭ تەقدىرى ئۈچۈن ئۆزۈڭنى پىدا قىلمىساڭ ئېمىتتەن سۈتۈمگە رازى ئەمەسمەن، سەن ئۆزۈڭنىڭ تەقدىرىنى ۋە بەختىڭنى ئەلنىڭ تەقدىرى ۋە بەختىدىن تىلىسەڭ ئەل ساڭا مىللىق باغرىنى كەڭ ئاچىدۇ، مەنمۇ سەندىن پەخىرلىنىمەن، سۈتۈمگە رازى بولمەن. ئەگەر ئەلگە ۋاپاسىزلىق قىلساڭ، ئۆزۈڭنى ھەرگىز مېنىڭ بەرزەنتىم دەپ قارىما، بۇ ۋەتەننىڭ ھەقداسى دەپ ھېسابلىما. سەن شۇنى چۈشەنگىنىكى، ئەلنىڭ بەختى سېنىڭ بەختىڭ، ئەلنىڭ بەختسىزلىكى سېنىڭ بەختسىزلىكىڭ. ھەرقانداق چوڭ مەھرۇملۇقتىنمۇ ئەلنىڭ نەزەرىدىن چۈشۈپ قېلىشتىن ئارتۇق مەھرۇملۇق بولمايدۇ.

بالام، ياخشى ئوقۇپ ياراملىق ئادەم بولساڭ ئەل ئارىسىدا يۈزۈڭ يورۇق بولىدۇ، ئادەم دېگەن ئۆزىگە، ئەلگە يۈز كېلەلەيدىغان بولۇشى كېرەك. يارامسىز ئادەم بولۇپ قالساڭ ئەل ئالدىدا بەرگە قاراپ قالسىەن. بىز سەن ئۈچۈن مەڭگۈلۈك تۇۋرۇك بولالمايمىز، ئەل، ۋەتەن سېنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەڭگۈلۈك تۇۋرۇكۇڭ، ھەرقاچان خەلقىڭ ئالدىدا قىممىتىڭ، ئورنىڭ بولسۇن.

يۇقىرىقى مەزمۇندىكى نەسىھەتلەردىن باشقا، كىشىلىك تۇرمۇش سەھنىسىمۇ پەرزەنتلەرگە ۋاپادارلىق تەربىيىسى بېرىشنىڭ ئەڭ ياخشى قامۇسى بولالايدۇ. مەسىلەن، كىشىلىك تۇرمۇشتىكى ھەر تۈرلۈك ئادەملەرنىڭ ھەر خىل قىممەتلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرىمىز. بەزىلەر ئەلگە ۋاپاسزلىق قىلىپ، ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىپ خەلق ئالدىدا، ۋەتەن ئالدىدا مەڭگۈ يۇغۇسىز ھالدا يۈزى قارا بولىدۇ. بەزىلەر يارامسىزلىقىدىن ئەل ئارىسىدا ھېچقانداق ئېتىبارغا ۋە ئورۇنغا ئېرىشەلمەيدۇ. بەزىلەر بولسا ھاياتلىق ئۈچۈن كۈرەش داۋامىدا ئاجايىپ زور تىرىشچانلىقلارنى كۆرسىتىپ، ئىلىم - پەندە يۇقىرى كامالەت يارىتىپ جەمئىيەتنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشىدۇ. شان - شەرەپ مۇنبىرىدە خەلق ئۇنىڭ كۆكسىگە گۈللەرنى تاقايدۇ. دېمەك، بالىلارغا جەمئىيەتتىكى يۇقىرىقىدەك ئوخشاشمىغان قىممەتكە ئىگە بولغان كىشىلەرنىڭ تەقدىرىنى سېلىشتۇرما قىلىش ئارقىلىق، ئۇلارنىڭ قەلب تۆرىدە ۋەتەندىن ئىبارەت بۇ چوڭ ئائىلىنىڭ قانچىلىك بۈيۈكلۈكى، ئەل ئۈچۈن ياشاش، ئەل ئۈچۈن تۆھپە يارىتىشنىڭ قانچىلىك ئۇلۇغۋار ئىش ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت ئەقىدىنى چوڭقۇر ئورنىتىشى لازىم. بۇنىڭدىن باشقا ئۇلارغا تارىخىمىزدا ئۆتكەن ئۇلۇغ پېشىۋالىرىمىزنىڭ ئەۋلادىمۇ ئەۋلاد ئەل قەلبىدە يادلىنىپ كېلىشىنىڭ سەۋەبى، ئۇلارنىڭ ئەلنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن ياشاپ، ئەلنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن ئۆلگەنلىكىدىن ئىكەنلىكى، شۇڭلا ئۇلار مەڭگۈلۈك قەدىر - قىممەتكە ئىگە بولالغانلىقى، ئۇلار مەڭگۈلۈك قەدىرلىنىشكە ئەرزىيدىغانلىقىنى تونۇتۇش لازىم. بۇ خىل ئەمەلىي مىساللار ئارقىلىق پەرزەنتلەرگە ئەلنىڭ ئۇلۇغلىقىنى تونۇتۇشقا، ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ئەلنىڭ يۈكسەك ئوبرازىنى ئىكەلەشكە پايدىلىق بولغان ياخشى ئۈنۈمگە ئېرىشكىلى بولىدۇ.

2. ئائىلىگە بولغان ۋاپادارلىق تەربىيىسى

بېشىڭنى پىدا ئەيلە ئاتا قاشىغا،
جىسىڭنى قىل پىدا ئانا باشىغا.

— ئەۋائىي

پەرزەنتلەرنى ئائىلىگە ۋە ئاتا - ئانىغا ۋاپادار قىلىپ تەربىيەلەشمۇ ھەربىر ئائىلە ئۈچۈن كۆڭۈل بۆلۈشكە تېگىشلىك مۇھىم مەسىلىلەرنىڭ بىرى. پەرزەنتلەرنىڭ ۋاپادار ياكى ۋاپاسىز بولۇپ چىقىشى ئائىلە تەربىيىسىنىڭ ياخشى - يامانلىقى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك. يەنە بىرى، پەرزەنتلەرنىڭ ئىنساپىنى سىنايدىغان ئەڭ مۇھىم گىر تېشى. ئاتا - ئانىلارنىڭ قەلبىنى ھەرقانداق ئازابمۇ ۋاپاسىز پەرزەنتلەردەك زىدە قىلالمايدۇ. شۇڭا، ئاتا - ئانىلار ئالدى بىلەن كېچە - كۈندۈز پەرزەنتنىڭ ئىنساپىغا دۇئا قىلىدۇ. بالىلار شۇنداق دېگەن: «ئىززەت - ھۆرمەت ئاتا ۋە ئانىنى، شۇنىڭدەك بالىلارنىمۇ قوغداپ تۇرغۇچى پاسباندۇر، ئۇ ئاتا - ئانىنى كۈلپەت ۋە غەمىدىن، بالىلارنى بولسا ۋىجدان ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدۇ.»

ئۇنداق بولسا پەرزەنتلەرنىڭ ئائىلىسىگە بولغان ۋاپادارلىقىنى قانداق يېتىلدۈرۈش كېرەك؟ پەرزەنتلەردىكى ۋاپادارلىقنىڭ يېتىلىشى كۆپ تەرەپلىمە ئامىللارغا باغلىق بولسىمۇ، ئەڭ مۇھىمى يەنىلا ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۆزىگە بېرىپ تاقىلىدۇ. ئاتا - ئانىلارنىڭ تەبىئىتىدىكى مېھرىبانلىق، ۋاپادارلىق، كۆيۈمچانلىقنىڭ قانداق بولۇشى پەرزەنتلەرنىڭ تەبىئىتىگە چوڭقۇر ئىز سالىدۇ. كىشىلىك تۇرمۇشتىكى ناھايىتى نۇرغۇن تەجرىبە - ساۋاقلار بۇ نۇقتىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن ئاساس بولىدۇ. دانىشمەنلەر ۋاپادارلىق تەربىيىسىنى ئالدى بىلەن ئۆزىدىن باشلاشنى ئوتتۇرىغا قويغان. ھەممىد زىيائىيىق «بەختلىك بولاي دېسىڭىز» دېگەن ئىمپىرىيەلىك ھېكايىلەرنى توپلىغان كىتابىدا، ۋاپادارلىق تەربىيىسىنى پەرزەنتلەر قورساقتىكى چاغدىن باشلاش توغرىسىدىكى تەشەببۇسنى ۋە مىساللارنى

غۇبغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئوتتۇرىغا قويغان. ئەر - ئايالنىڭ ئۆزئارا كۆيۈنۈشى، ۋاپادارلىقى، مۇھەببىتى كۈچەيگەن پەيتتە تۇغۇلغان بالىنىڭ تەبىئىتىدە ئاتىغا بولغان مېھرىبانلىق كۈچلۈك بولىدۇ ۋە ئۇنى قەدىرلەيدۇ. بۇ ھەقتە مۇنداق بىر مىسالنى ئالاھىلى: بۇرۇن بىر چۈپ ئەر - خوتۇن ئىناق - ئىتتىپاق ۋە بىر - بىرىنى ناھايىتى سۆيۈپ يۈرگەن مەزگىلدە ئۇلاردىن بىر قىز تۇغۇلغانىكەن. بىراق، مەلۇم سەۋەبتىن دادىسى باشقا ئايالغا ئۆيلىنىپ، ئائىلىسىنى تاشلاپ كېتىپتۇ، ئانا بىلەن قىز كىشىلەرنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ ئاران - ئاران كۈن ئۆتكۈزۈپتۇ. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قىز دادىسىنى سېغىنىپ كېسەل بولۇپ قاپتۇ، كېسەلنىڭ سەۋەبىنى ئېنىقلىغان تېۋىپ ئۇنىڭدىن سورايتۇ:

— دادىڭىز سىزنى تاشلاپ كېتىپتۇ، سىلەردىن ھېچ بىر خەۋەر ئالماپتۇ. كۆپ ۋاقىت ئاچ - يالڭاچ قاپسىز، شۇنچىۋالا ۋاپاسىز دادىنى سېغىنىشىڭىزنىڭ سەۋەبى نېمە؟ قىز:

— دادامنىڭ قىلغان ئىشىدىن نەپرەتلىنىدىغانلىقىم راست. لېكىن ئۇنى كۆرۈپ قالسام دىلىم يايىراپ، كۆڭلۈم ئېچىلىپ، خۇشاللىقىمدىن يەر - جاھانغا سىغماي كېتىمەن، شۇ كۈنى خاتىرجەم ھۆزۈرلىنىپ تۇخلايمەن، ئۇزاق ۋاقىت كۆرمىسەم يۈرىكىم چوڭ بولۇپ كۆيىدۇ، — دەپتۇ. بۇنىڭغا ئوخشاش ۋەقە ئىككى ئوغلى بار بىر ئائىلىدىمۇ يۈز بەرگەن. بۇ ئىككى ئوغۇل باشقا ئەرگە تېگىپ كەتكەن ئانىسىنىڭ بىۋاپالىقىدىن نارازى بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرمىسە ۋە بىردەم مۇڭداشمىسا ئۆزلىرىنى قويدىغان جاي تاپالماي قېلىشىدىكەن.

ئۇنىڭدىن باشقا، ئاتا - ئانىسى بوۋاق چاغدىلا تاشلاپ كەتكەن، باشقىلار پەپىلەپ چوڭ قىلغان بالىلار چوڭ بولۇپ قۇرامىغا يەتكەندە، «سېنىڭ ئاتا - ئانىڭ باشقا» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ قالسىلا دەرھال بېقىۋالغان ئاتا - ئانىسىدىن سوۋۇپ، ئۆز ئاتا - ئانىسىنى تېپىش كويىغا چۈشىدۇ. بۇ نېمە ئۈچۈن؟ ئۇلار ئۆز ئاتا - ئانىلىرىنى كۆرمىگەنغۇ. بۇنىڭدا ئاشۇ نەسل دۇنياغا كەلگەن مەزگىل مۇھىم رول ئوينىغان بولۇشى مۇمكىن. ئۇ بالىلار بەلكىم ئاتا - ئانىلىرى ئاشىق - مەشۇق چاغلاردا تۇغۇلغان. بۇنداق تۇغما

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سېغىنىش، روھىي ئىزدىنىش ۋە تاقەتسىزلىكنى ھەرقانداق ئېغىر شارائىت، جۇدالىق پۈتۈنلەي يوق قىلالمايدۇ.

مېھرىسىز، ئىشقى - مۇھەببەتسىز تۇغۇلغان پەرزەنتلەر گەرچە ئاتا-ئانىسىنىڭ باغرىدا باياشاتلىق ئىچىدە ياشىسىمۇ ئاتا - ئانىلىرىغا مېھرىبانلىق قىلىشنى، غەمخورلۇق قىلىشنى ۋە ئۇلارنى ھۆرمەت قىلىشنى بىلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ ئەشەددىرەكلىرى ياكى ھارامدىن بولۇپ قالغانلىرى بولسا ئۆتە ئەدەپسىزلىكلىرى ياكى يىرگىنچلىك قىلمىشلىرى بىلەن ئاتا - ئانىسىنى ئوتقا تاشلايدۇ، بۇ خىل تۇغما نەسلىگە تارتىش قانۇنىيىتى يەنە باشقا نۇرغۇن تەرەپلەردە ئوخشاشمىغان دەرىجىدە رول ئوينىشى تەبىئىي ھال. بىراق بۇنى بىز كۆپ ھاللاردا روشەن سېزىۋالمايمىز.

بىرىنچى، ئاتا - ئانىلار ئۆزى ئۆلگە ۋە نەمۇنە بولۇشى كېرەك. ۋاپادارلىق تەربىيىسىدە ئۆلگىدەك كۈچلۈك رول ئوينايدىغان ھېچقانداق ۋاسىتە يوق. شۇڭا، ئۇيغۇرلاردا «ئاتا - ئاناڭغا قىلساڭ بالاڭدىن قايتىدۇ» دېگەن گەپ بار. بۇ سەلبىي تەرەپنىمۇ، ئىجابىي تەرەپنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ مەزمۇنى ئىپادىلەيدىغان مۇنداق بىر مەشھۇر رىۋايەتمۇ بار: بۇرۇنقى زاماندا ئادەملەر ناھايىتى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدىكەن، ھەتتا ئۇلارنىڭ سۆڭىكى كىرىشىپ، گۆشى قېچىپ ناھايىتى كىچىكلەپ كەتكەنلىكتىن قوشۇقلۇققا سېلىپمۇ قويار كەنىش. بىر كىشىنىڭ دادىسى شۇنداق قېرىپ ئۆز ھاجىتىدىن قەتئىي چىقالمايدىغان ئەھۋالغا چۈشۈپ قاپتۇ. شۇڭا، بالىلىرى ئۈچۈن دادىسىنى بېقىش ئېغىر توختاپتۇ ۋە بارا-بارا زېرىكىپتۇ. بىر كۈنى پەرزەنتىنىڭ كۆڭلىگە جىن كىرىپتۇ - دە، دادىسىنى يۈدگەن پىتى دەرياغا تاشلىۋېتىپ خالاس بوپتۇ. يىللار ئۆتۈپ ئۇ ئادەممۇ قېرىپتۇ ۋە دادىسىنىڭ ئەھۋالىغا چۈشۈپ قاپتۇ. ئەمدى ئۇنىڭ ئوغلىمۇ دادىسىدىن زېرىكىپتۇ، ئۇمۇ دادىسىنى دەرياغا تاشلىۋېتىپ خالاس بولماق بولۇپ، دادىسىنى-يۈدۈپ دەرياغا قاراپ مېڭىپتۇ. بىر يەرگە كەلگەندە ھېلىقى ئادەم ئوغلىغا: شۇنداق دېگۈدەك: بالام، سەن مېنى دەل مۇشۇ يەرگە تاشلىۋەتكەن، مەنمۇ دادامنى دەريانىڭ مۇشۇ يېرىگە تاشلىۋەتكەندىم ... دادىسىنىڭ بۇ گېپى بالغا قاتتىق نەسر قىپتۇ ۋە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلىنغان ئىشىغا پۇشايمان قىلىپ دادىسىنى يەنە قايىتىۋېتىپ كېتىۋە ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە ياخشى كۈتۈپتۇ.

بۇ گەرچە رىۋايەت بولسىمۇ، تۇرمۇشنىڭ قانۇنىيىتىمۇ دەل شۇنداق. جاپا ئۇرۇقىنى چېچىپ ھەرگىزمۇ راھەت ھوسۇلنى ئالغىلى بولمايدۇ. سىز ئاتا - ئانىڭىزغا ۋاپاسزلىق قىلىپ قان يىغىلمىۋاتقان چاغدا بالىڭىز شەكسىز «ھە ئىش مۇشۇنداق بولىدىغان ئوخشايدۇ» دەپ چۈشىنىدۇ. شۇڭا، پەرزەنتلەرنىڭ ۋاپادارلىقى سىلەرنىڭ ۋاپادارلىقىڭلاردىن باشلىنىدۇ. ئائىلىگە، ئاتا - ئانىسىغا ۋاپادار بولالغان بالا ئاندىن ئەلگە ۋاپادار بولالايدۇ. شۇڭا، كىرىلەر «ئاتا - ئانىسىغا ۋاپا قىلمىغان بالىدىن قانداقمۇ خەلققە ۋاپا كەلسۇن» دەيدۇ. بۇنىڭدىن ئۇيغۇر خەلقى ئائىلىسىگە ۋاپادار بالىلار ئەلگە ۋاپادار بولىدۇ، ئەلگە ۋاپادار بالا ھەم ئائىلىسىگە ۋاپادار بولىدۇ، دەپ قارايدىغانلىقى چىقىدۇ.

تەلىم - تەربىيە ئۇسۇلىدا «بالام، ئۆيگە كۆيۈن، بىزنى ھۆرمەتلە، بىز سېنى بېقىپ چوڭ قىلدۇق، تۈزكۈرلۈك قىلما، بىزنىڭ ئەجرىمىزگە قايتۇرىدىغان جاۋابىڭ شۇمۇ» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن نەسىھەت قىلغىلى بولمايدۇ. بۇ ئىنتايىن پامسىپ ئۇسۇل. بۇنداق قىلغاندا، پەرزەنتلەرنىڭ ۋاپادارلىقى پەقەت ئاتا - ئانىسىنىڭ قەرزىنى قايتۇرۇش ئۈچۈن قىلىنغان زورۇقۇش بولۇپ قالمايدۇ. ئەڭ مۇھىمى ئائىلىدە ئۆزئارا كۆيۈنۈش، ئۆزئارا چوڭقۇر مېھىر - مۇھەببەت ئورنىتىلىشى كېرەك. بەزى بالىلارنىڭ ۋاپاسزلىق قىلىشىغا ئاتا - ئانىلار ئۆزى سەۋەب بولۇپ قالىدۇ. مەسىلەن، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ «ساندۇقتىن چىققان ۋەسىيەتنامە» دېگەن بىر چۆچىكى بار. ئۇنىڭدا: بىر دادىنىڭ ئۈچ ئوغلى بار ئىكەن، دادا بولغۇچى بالىلارغا بولغان مېھرىبانلىقى سەۋەبلىك، ئالدىراپ - سالدېراپ بار بىساتىنى بالىلىرىغا مىراس قىلىپ ئۆلەشتۈرۈپ بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىنلا ئاتا ئەڭگۈشتەرنى قولىدىن چىقىرىپ قويۇپتۇ. بالىلار بىر - بىرىگە ئىمتىرىشىپ دادىسىغا قارىغىلى ئۇنىماپتۇ، بار ۋەسلىدىن ئايرىلغان دادا موھتاجلىق ۋە زارلىق ئىچىدە تۇرمۇش ئۆتكۈزۈشكە باشلاپتۇ، كېيىن ئېغىر كېسەل بولۇپ قاپتۇ، بالىلىرى يەنىلا دادىسىنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر ئېلىشنى خالىماپتۇ.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىر كۈنى بۇ ئەھۋالنى ئۇققان يۇرت چوڭى بوۋاينىڭ ئۆيىگە كېلىپ بوۋاينىڭ بالىلىرىنىڭ ۋاپاسزلىق قىلىپ دادىسىنى تاشلىۋەتكەنلىكىنى ئوقۇپتۇ. يۇرت چوڭى بۇ ئىشنى قانداق ھەل قىلىش ھەققىدە ئويلاپ، كۆڭلىگە بىر ئەقىل كەپتۇ. بوۋاي بىلەن مەسلىھەتلىشىۋالغاندىن كېيىن، ئوغۇللىرىنى چاقىرىپتۇ. ئوغۇللىرى كەلگەندىن كېيىن، بوۋاي يېنىدىن بىر ساندۇقچىنى ئېلىپ، يۇرت بېشىغا تاپشۇرۇپ: مېنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قالغان بىساتىم مۇشۇ ئىدى، كۆزۈم يۇمۇلغاندىن كېيىن، قايسى بالام ۋاپادارلىق كۆرسەتسە، شۇنىڭغا كۆپرەك بېرەرسىلەر، قالغان گەپنى ۋەسىيەنامە پۈتۈپ ساندۇققا سېلىپ قويدۇم، دەپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئوغۇللار دادىسىنىڭ يېنىدا پەرۋاندەك ئايلىنىپ، ھېلى بىرى مەن ئۆيگە ئېلىپ كېتىمەن دېسە، ھېلى بىرى مەن ئېلىپ كېتىمەن، دەپ تالىشىدىغان بولۇپ كېتىپتۇ. شۇنداق قىلىپ بىرنەچچە ۋاخ ياخشى كۈتۈلگەن بوۋاي ئاخىرى بۇ دۇنيا بىلەن خوشلىشىپتۇ، پۈتۈن جامائەت ئۆلۈمگە يىغىلغان چاغدا، ھېلىقى يۇرت كاتتىسى جامائەتكە ئېلان قىلىپ ساندۇقنى ئېچىپتۇ. جامائەت ساندۇقتا ھېچقانداق خەزىنە يوق، پەقەت بىر پارچە خەت يېزىلغان قەغەز بارلىقىنى كۆرۈپتۇ. يۇرت كاتتىسى قەغەزدىكى خەتنى ئوقۇپتۇ: «كىمكى ئۆزى ھايات تۇرۇپ مال - مۈلۈكلىرىنى بالىلىرىغا مىراس قىلىپ بېرىۋەتسە ئۆزى خورلۇقتا قالدۇ.» بۇنى ئاڭلىغان جامائەت ھېلىقى ۋاپاسىز بالىلارغا غەزەپ - نەپرەت بىلەن تىكىلىپتۇ، بالىلار ئەل - جامائەت ئارىسىدا نومۇسقا قاپتۇ.

خەلقىمىز ئارىسىدا بۇنداق تەجرىبە - ساۋاقلار ئىنتايىن كۆپ. ئاتا-ئانىلار ھەرقاچان پەرزەنتلىرىگە بولغان كونتروللۇق كۈچىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ قويماسلىقى كېرەك. سىز باي بولۇڭ ياكى نامرات بولۇڭ بالىلار ھەرقانداق ئىشتا سىلەردىن مەسلىھەت سورايدىغان، ھەرقانداق چوڭ ئىشلارنى قىلسا سىلەرنى بېشىدا تۇرغۇزىدىغان بولسۇن، بولسا ئىقتىسادىي كونتروللۇق ئىنتايىن مۇھىم. ئۇيغۇرلاردا «بىر ئاتا ئون بالىنى باقىدۇ، ئون بالا بىر ئاتىنى باقالمايدۇ» دېگەن گەپ بار. يەنە «مەن كۆيەرمەن بالامغا، بالام كۆيەر بالىسىغا» دېگەن گەپمۇ بار. قەدىمكى بىر شائىر بۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

خىل ئەھۋالنى مۇھاكىمە قىلىپ: ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ بالىسى بار، دادىسى يوق ئىدى، ئۇ شۇڭا بالىلىرىغا قارىغان، شۇنىڭدىن بۇ ئادەت ئۇدۇم بولۇپ قالغان، دەپ قارايدىكەن. ياق، ئاتا - ئانىسىنى ئۇنتۇغان ئادەم ئۆزىنىڭ يارىلىشىغا سەۋەب بولغۇچىنى (پەنى ئاتا - ئانىسىنى) ئۇنتۇغان بولىدۇ. پەقەت ھايۋانلارلا چوڭ بولۇۋېلىپ ئاتا - ئانىسىنى تونۇمايدۇ. ئىككىنچى، قەدىمدىن كېلىۋاتقان بىر ئادەت ۋە ئەنئەنە شۇكى، ئوغۇل پەرزەنتىنىڭ ئاتا - ئانىسىنى بېقىش، ئاتا - ئانىسىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىش مەسئۇلىيىتى يۇقىرى. شۇڭا، ئائىلىگە بولغان ۋاپادارلىق مەجبۇرىيىتى ئوغۇللارنىڭ ئۈستىگە كۆپرەك چۈشىدۇ. لېكىن كۆپلىگەن بالىلار ئۆي - ئوچاقلىق بولغاندىن كېيىن ۋاپا ئەھدىنى بۇزىدۇ، بۇنىڭ تۈپ سەۋەبى نەدە؟ ئەڭ مۇھىم مەسىلە كېلىن بولغۇچى قىزنى ياخشى تاللىمىغانلىقتا. بەزى ئاياللار شۇنداق بېشىمكى، «ھەسنىكام ئاچچىق، ئامۇتى تاتلىق» دېگەندەك، ئېرىنى ياخشى كۆرگەن، ئۆيىگە كۆيۈنگەن بولۇۋالىدۇ - دە، ئوغۇلنىڭ ئاتا - ئانىسىغا قىلىشقا تېگىشلىك ۋاپادارلىق مەسئۇلىيىتىگە يول قويمايدۇ. ئۆزىنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى كەلسە «قازاندا كاژ - كۆژ، پاژ - پۆژ، يىگىتنىڭ ئۆيىدىكىلەر كەلسى ئىككى ئارىدا غاژ - غۆژ، غاژ - غۆژ» ئۇرۇش پارتلايدۇ. بۇ خىل ئىجتىمائىي ئەھۋاللار سەنئەت شەكلىدە سەھنىگە چىقىرىلىپ تەنقىد قىلىندى. شۇنداقتىمۇ جەمئىيەتتە بۇ خىل ناچار ئەھۋاللار خېلىلا ئومۇميۈزلۈك مەۋجۇت. بۇ بىر تەرەپتىن، بەزى ئاياللارنىڭ ناچار خاراكتېرىدىن كېلىپ چىقسا، يەنە بەزىلىرى، ئوغۇللارنىڭ خاراكتېرىنىڭ بوشلۇقى، ئايالغا تومۇرىنى تۇتقۇزۇپ قويغانلىقىنىڭ ئىپادىسى. كونايلاردا مۇنداق بىر يۇمۇر بار ئىكەن: «تېۋىپ تومۇرنى بىلەكتىن تۇتىدۇ، خوتۇن كىشى يۈرەكتىن تۇتىدۇ، كىچىك بالا پوزىتسىيىدىن تۇتىدۇ.» دېمەك، ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن، بىر - بىرىنىڭ ھەق ئىشلىرىنى قوللاش مەجبۇرىيىتى بار، ناھەق ئىشلارغا يول قويماسلىق ھەقىقىي بار. ئاتا - ئانىلارغا بولغان ۋاپادارلىققا يول قويمىغان ئەرمۇ، ئايالمۇ ئەڭ پەزىلەتسىز ئادەم بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ۋاپادارلىق مەسلىسىدە ئاتا - ئانىلارنى خاتىرجەمسىزلەندۈرىدىغان ھەم ئەنسىرىتىدىغان بىر مۇھىم ئىش بار. ئۇ بولسىمۇ پەرزەنتلەرنىڭ ئۆزئارا ئىناق ۋە ئىتتىپاق بولۇپ ئۆتۈش مەسلىسىدۇر. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەقىدىسىدە «ئىناق ئائىلىگە بەرىكەت ياغدۇ، ئىناقسىزلىق ئاپەت ۋە پالاكەت كەلتۈرىدۇ» دېگەن چۈشەنچە بار، بۇنىڭ ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى ئاتا - ئانىلار ئوبدان چۈشىنىدۇ.

ئۇنداق بولسا بەزى ئائىلىلەردە پەرزەنتلەر ئوتتۇرىسىدا نېمە ئۈچۈن ئۆتكۈر زىددىيەت يۈز بېرىدۇ، بىر - بىرى بىلەن چىقىشالماي ئۆزئارا دۈشمەنلىشىپ قالدۇ؟ بەزى ئائىلىلەردە بولسا شۇنچىلىك ئىناق ياشاپ ئورتاق مەنپەئەت، بىر نىيەتلىك ۋە ھەمدەملىك بىلەن ئائىلىنىڭ چىرىغىنى ياخشى يورۇتىدۇ؟

ئائىلىدە بۇنداق ئوخشاشمىغان ئىككى خىل ئەھۋالنىڭ يۈز بېرىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشتا ئائىلە تەربىيىسى يەنىلا مۇھىم رول ئوينايدۇ. بۇنىڭ تۈپ سەۋەبى ئىككى نۇقتىغا بېرىپ ياتىدۇ. بىرى، ئەگەر پەرزەنتلەر شەخسىيەتچىلىك ۋە مەنپەئەتپەرەسلىككە ئادەتلىنىپ قالغان بولسا، ئۇنداق پەرزەنت جەمئىيەت ئۈچۈنمۇ زور زىيانلارنى سېلىشىنىڭ ئاپىتى بولۇپلا قالماي، ئائىلە ئىناقلىقىنىڭ بۇزۇلۇشى، ئورتاق مەنپەئەتنىڭ ۋە ئائىلە بىر گەۋدەسىنىڭ بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىشىنىڭمۇ ئاساسى بولۇپ قالىدۇ. شۇنى ئېتىراپ قىلىمىزكى، كىشىلىك تۇرمۇشتىكى كىچىك ماجىرالاردىن تارتىپ، چوڭ - چوڭ ئۇرۇشلارغىچە بولغان ئۆتكۈر توقۇنۇشلارنىڭ تۈپ سەۋەبى دەل شۇ مەنپەئەت مۇناسىۋىتىگە چېتىلىدۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ مۇنداق بىر سۆزنى ئېيتقان: «ئوۋچى مەنپەئەتنى دېمىسە، ئوۋغا چىقماي ئۆيىدە قېرىيدۇ.» شۇنىڭدەك بارلىق ئىنسانلارنىڭ تىرىشچانلىقلىرى ئاخىرقى ھېسابتا يەنىلا شۇ مەنپەئەت مەسلىسىنى نېگىز قىلىدۇ.

ئۇنداق بولسا بىز پەرزەنتلەرنىڭ ئورتاق مەنپەئەت كۆز قارىشىنى قانداق يېتىلدۈرۈشىمىز كېرەك؟ بۇ ھەقتە ئۇيغۇرلاردا قەدىمدىن تارتىپ ئىزچىل داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان، ھەممىسىگە ئورتاق بولغان ئاددىي بىر ھەقىقەت بار، يەنى «بىر تال چوكنى سۇندۇرۇش ئوڭاي، ئۈچ چوكا بىرلەشتۈرۈلسە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سۇندۇرۇش تەسكە چۈشىدۇ. « بۇ ھەقىقەت ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئوغۇزخاندىن تارتىپ داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ئەڭ خاراكتېرلىك بولغان ئۇلۇغ سەنئىتىنىڭ بىرى. بۇ ھەقىقەتنى پەرزەنتلەرگە كىچىك چاغدىن تارتىپ سىڭدۈرۈش ۋە ئەمەلىي مىساللار بىلەن ئېتىراپ قىلدۇرۇشىمىز كېرەك.

يەنە بىرى، پەرزەنتلەرگە شەخسىيەتچىلىك، مەنپەئەتپەرەسلىكنىڭ ئادەمنى ۋەجداندىن، غۇرۇردىن ۋە ئىنسانىي پەزىلەتتىن مەھرۇم قىلىدىغان يامان كېسەل ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈش؛ قېرىنداشلار ئارىسىدىكى ئورتاق مەنپەئەت، ئۆزئارا مېھىر - مۇھەببەتنىڭ ھەرقانداق مەنپەئەتتىن قىممەتلىك ئىكەنلىكىنى ئەمەلىي مىساللار ئارقىلىق ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇش لازىم. جەمئىيەتتە شەخسىيەتچىلىك ۋە مەنپەئەتپەرەسلىك بىلەن پەرزەنتلەر ئارىسىدا ياتلىشىش پەيدا بولۇپ، ئائىلە ئىقتىسادىنى بۇزغۇنچىلىققا ۋە ۋەيرانچىلىققا ئۇچراتقان پەرزەنتلەر ئازمۇ؟ بىر ياقىدىن باش، بىر يەڭدىن قول چىقىرىپ، ئورتاق تىرىشىپ، بىر - بىرىنىڭ دەردىگە دەرمان بولۇپ، قىلغان ئىشلىرىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەپ گۈللەپ ياشناۋاتقان پەرزەنتلەر ئازمۇ؟ پەرزەنتلەر شۇنى چۈشەنسۇنكى، پۇل، مەنپەئەت بىردەملىك، قېرىنداشلىق مېھىر - مۇھەببەت مەڭگۈلۈك بولىدۇ. ئاتا - ئانىلاردىن قالسا دۇنيادىكى ھېچقانداق بىر ئادەم قېرىنداشلاردەك بىر - بىرىگە كۆيۈملۈك، مېھرىبان ۋە جان قاقىدىغان بولمايدۇ. ئۇلارغا كىچىككىنە مەنپەئەت ئۈچۈن ئەڭ قىممەتلىك بايلىقنى سېتىۋېتىش ئەڭ چوڭ ئەقىلسىزلىق ۋە مەھرۇملۇق ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلدۇرۇش لازىم.

پەرزەنتلەرنىڭ ئۆزئارا ۋاپادارلىقىغا تەسىر يەتكۈزىدىغان يەنە بىر ئامىل، ئاداۋەتخور ۋە پىتىنخورلارنىڭ ئارىدا گەپ توشۇپ پەرزەنتلەر ئارىسىغا زىددىيەت ئۇرۇقىنى چاچقانلىقىدىن پەيدا بولىدۇ.

پەرزەنتلەر ئارىسىدىكى مېھىر - مۇھەببەتنى، ئىناقلىقنى بۇزىدىغان يەنە بىر مۇھىم تەجرىبە - ساۋاق بار، ئۇ بولسىمۇ ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرگە ھەرگىز ئىككى خىل مۇئامىلە ۋە ئىككى خىل كۆز بىلەن قارىماسلىقى لازىم. بىر بالىنى ئەتىۋارلاپ ئامراقلىق قىلىش، يەنە بىرىگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئانچە ئامراقلىق قىلماسلىق بالىلار ئارىسىغا ئاداۋەت ئوتىنى تۇتاشتۇرىدىغان مۇھىم بىر سەۋەب بولۇپ قالىدۇ. بۇ ھەقتە تارىختا ئاتا - ئانىلارغا ناھايىتى ياخشى ساۋاق بولغۇدەك تەجرىبىلەر بار. مەسىلەن، «قىسسەسۇل ئەننبىيا» دېگەن ئەسەردە بايان قىلىنىشىچە، ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ تۆت پەرزەنتى بار ئىدى. كەنجىسىنىڭ ئىسمى يۈسۈپ ئىدى. ياقۇپ ئەلەيھىسسالام يۈسۈپكە بەكرەك ئامراقلىق قىلاتتى، قالغان بالىلىرىغا ئانچە ئامراقلىق قىلمايتتى، شۇڭمۇ يۈسۈپنىڭ ئاكاىلىرى ئۇكىسى يۈسۈپكە ئاداۋەت ساقلايتتى. بۇ خىل ئاداۋەت كېيىن تەرەققىي قىلىپ، ئاغىرى ئۇلار ۋاپاسىزلىق يولىنى تۇتۇپ يۈسۈپنى كۆزدىن يوقىتىشنى مەسلىھەتلەشتى، شۇنىڭ بىلەن يۈسۈپنى ئېلىپ چىقىپ قۇدۇققا تاشلاپ، دادىسىغا بۆرى يەپ كەتتى، دەپ مەلۇم قىلىشتى. يۈسۈپنى كارۋانلار قۇتۇلدۇرۇۋالغاندا بۇ بىزنىڭ قۇلىمىز ئىدى، دەپ پۈچەك يارماققا سېتىپ، ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنى 40 يىل پەرزەنت پىراقىدا كۆيدۈردى. ئاتا - ئانىلار بۇ تەجرىبە - ساۋاقلارنى ئۇنتۇپ قالماسلىقى كېرەك.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالىلىرىم، ئېسىڭلاردا بولسۇنكى، سىلەر بىر قېرىندىن تۇغۇلدۇڭلار، بىر ئانىنى ئېمىپ چوڭ بولدۇڭلار، بىر ئانىنى تەڭ تالىشىپ ئۆستۈڭلار. بۇلاق ۋە كارىز سۈيى دەريا سۈيىگە قوشۇلماستىن ۋە ئەۋرەز سۈيىگە ئارىلاشماستىن بۇرۇن ناھايىتى شېرىن ۋە لەززەتلىك بولىدۇ. دەريا ۋە ئەۋرەز سۈيىگە قوشۇلغاندىن كېيىنلا ئۇنىڭ ئاۋۋالقى شېرىنلىكىدىن ئۈمىد كۈتكىلى بولمايدۇ. بالىلىرىم، ھەرگىز يامان نىيەتلىكلىرىڭىزنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ، قېرىنداشلىق مېھرىگە تەسىر يەتكۈزمەڭلار، بىر - بىرىڭلارغا ھەرگىز زىيان سالىدىغان خىيالىنى كۆڭلۈڭلارغا كەلتۈرمەڭلار. يامان نىيەتلىك بولساڭلار، نىيەتنى يامان قىلىپ بارلىق ۋەسىلىدىن ئايرىلغان بىر تۇغقانلاردەك ئەھۋالغا قالىدىغان ئىش بولىدۇ:

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

قىر - داللىلاردا ياشايدىغان بىر تۈركنىڭ ئىككى ئوغلى بار ئىكەن. ئاتا - ئانىسى ۋاپات بولۇپ، بۇ ئىككى بالا يېتىم قاپتۇ. سەھرادا تۇرماي شەھەرگە كەپتۇ. ئۇلار كەلگەن شەھەر دەريا بويىدا ئىكەن. چوڭ ئوغۇل شەھەرمۇشەھەر كېزىپ سودىگەرچىلىك قىلىشقا ھەۋەس قىلىدىكەن. بىرقانچە زامان شەھەر ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ. ئاخىرى ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنى كۆرۈش ئۈچۈن قايتىپ كەپتۇ. ئۇ ئىنسىنىڭ شەھەردە سودىگەرچىلىك قىلىپ يۈرۈپ، چوڭ سودىگەرلەردىن بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. ئىنىسى شەھەردە ھەيۋەتلىك سارايلارنى بىنا قىلدۇرغانىكەن. چوڭ ئوغۇل ئۆز - ئۆزى بىلەن كېڭەش قىلىپ: «ئىنىم ھەيۋەتلىك سارايلارنى بىنا قىلدۇرۇپتۇ، لېكىن ئۇ باشقا شەھەرلەرگە كېتىشنى ئىختىيار قىلسا، بۇ سارايلارنى بىللە ئېلىپ كېتەلمەيدۇ. مەن كېمە ئۈستىگە بىر ساراي بىنا قىلدۇراي، قەيەرگە كەتسەك بولسام، ئېلىپ كېتىش مۇمكىن بولسۇن، مۇنداق سارىيىمنىڭ بارلىقىنى ھەممە خالايق بولسۇن، شۆھرەتىم ئالەمگە يېيىلسۇن» دەپتۇ. ئۇ كېمىنىڭ مۇنداق زور بىنانى كۆتۈرەلمەيدىغانلىقىنى بىلمەپتۇ. ئوكسىغا ھەم مەسلىھەت سالماپتۇ. ئاخىرى ئۇ كېمە ئۈستىگە ساراي بىنا قىلدۇرۇپتۇ، ساراي پۈتكەندىن كېيىن كېمە دەريا تەرەپكە راۋان بوپتۇ ۋە بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن سۇغا چۆكۈپ غەرق بوپتۇ، بارلىق مال - مۈلكى قولىدىن چىقىپ كېتىپتۇ ...

نىيەتنىڭ يامان بولۇشى، ھەسەتخورلۇق ۋە شەخسىيەتچىلىك ئۇنى ئاشۇنداق چوڭ مەھرۇملۇققا سۆرەپ كىرىپتۇ. بالام، جەمەت دېگەن بىر چوڭ دەرەخ، تۇغقان دېگەن شۇ دەرەخنىڭ شاخلىرى. كۈنلاردا «يات دېگەن پۇلۇڭ تۈگىگىچە، تۇغقان دېگەن ئۆلگىچە» دېگەن گەپ بار. ۋاقتى كەلگەندە ھەرقانچە ئەسكى بولسىمۇ يەنىلا تۇغقان ئەسقاتىدۇ بالام. شۇڭا تۇغقانلارغا مېھرىبان، كۆيۈملۈك بول، قولۇڭدىن كەلسە ئۇلارنىڭ دەردىگە دەريمان بول. «ئىزدىسە تۇغقان، ئىزدىمىسە يات» دېگەندەك، تۇغقانلارنى

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

يوقلاپ، ھال - ئەھۋالنى سوراپ تۇرغىن. كۆڭلىنى چىگىپ قويدىغان ئىش قىلىپ قويما. تۇغقانلارنىڭ رەنجىمىكى بەك ئوڭاي، كۆڭلىنى ئالماق تەس. تۇغقانلار دېگەن ئۆلۈمدە يىغلاپ بېرىشكىلا لازىم ئەمەس، بەلكى ھاياتلىقتا سەن بىلەن ئورتاق كۈلۈپ، ئۆزئارا غېمىنى يەپ، بىر - بىرىنى يۆلەشكە ئاندىن تۇغقانلىق ھەققىنى ئادا قىلغان بولىدۇ. ھەممىمىز ئۆلۈپ كېتىمىز، ياللىرىمىز بىزدىن كېيىن قالىدۇ. ئۇلارغا بارلىق ئۇرۇق - تۇغقانلارنى ئوبدان تونۇتۇپ قويغۇلۇق. ئانا جەمەتلىرى كىملىرى، دادا جەمەتلىرى كىملىرى، قۇدا تۇغقانلار كىملىرى، ئۇنى ياخشى بىلگۈلۈك. سەن ھېچ بولمىغاندا يەتتە ئەۋلاد يىلتىزنى ساناپ بېرەلەيدىغان بولۇشۇڭ كېرەك، ئۆزىنىڭ ئەجدادىنى ئۇنتۇشمۇ ئۇپاسلىق بولىدۇ، بالام.

ئۇيغۇر تەربىيەسى

بىر قىسىم

ئون تۆتىنچى باب مىللىي ئەنئەنە ۋە مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسى

بىر مىللەت ئۆزىنىڭ تارىخىنى يوقاتسا، مەدەنىيەت تارىخىنى يوقاتسا، ئەنئەنىسىنى ئۇنتۇسا ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان، ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان ماشىنا ئادەمگە ئايلىنىپ قالدۇ.

— چىڭغىز ئايماتوف

ئەنئەنە تەربىيىسى ۋە مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسى ۋاپادارلىق تەربىيىسىنىڭ ئەڭ مۇھىم بىر گەۋدىسى. شۇڭا، پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان ۋاپادارلىق تەربىيىسىنىڭ مۇھىم مەزمۇنىنى ئەنئەننى سۆيۈش ۋە مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسى ئىگىلىشى لازىم. پەرزەنتلەرنىڭ ئۆزىنى چۈشىنىشى، ئۆزىنى سۆيۈشى، ئۆزىگە بولغان تەلەپچانلىق روھىنى ئاشۇرۇشتا بۇ تەربىيىسىنىڭ رولى ئىنتايىن مۇھىم. چۈنكى ئۆزىنىڭ ئەنئەنىسىنى ۋە مىللەتنى چۈشىنىش ئادەم ھەرگىزمۇ ئۆزىنى چۈشىنىدۇ.

1. مىللىي ئەنئەنە تەربىيىسى

ياخشى ئەنئەندىن ۋاز كەچسەڭ، يامان تەقدىرنىڭ قولغا تۇتۇلسەن.

— «تەپەككۈرۈمدىن تامچىلار» دىن

ئۇيغۇر خەلقى مۇكەممەل، گۈزەل ۋە پارلاق ئەنئەنگە ئىگە مىللەت. بۇ ئەنئەنە ئۇزاق يىللار داۋامىدا ئۇيغۇر ئەۋلادلىرىنىڭ قىممەت قارىشى، ئېتىقادى، ئېستېتىكا ئېغى، تۇرمۇش ئادەتلىرى، تارىخىي تەرەققىياتى، مەدەنىيىتى، دىنىي ئېتىقادى ئارىسىدا بارا - بارا مۇكەممەللىشىپ بىر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

پۈتۈن مىللەتنىڭ ئوبرازىنى گەۋدىلەندۈرىدىغان، مىللەتنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى گەۋدىلەندۈرىدىغان مۇھىم كاتېگورىيىگە ئايلانغان.

ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنى سۆيىدۇ، ھاياتلىقىنى سۆيىدۇ، تۇرمۇشىنى قەدىرلەيدۇ، مىللىي ئەنئەنىسىنى ھۆرمەت قىلىدۇ. خەلقىمىز شۇنى ناھايىتى ياخشى چۈشىنىدۇكى، ئەنئەنىدىن ئايرىلغان مىللەت مىللەت سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمايدۇ، ئەنئەنىدىن مەھرۇم بولغان مىللەت قىپپالغىچ قۇرۇق گەۋدىگە ئايلانغان تىرىك جەسەتكە ئوخشايدۇ. چۈنكى ھەرقانداق بىر مىللەتنىڭ مەۋجۇتلۇق ئاساسىنى كاپالەتلەندۈرىدىغان ئەڭ مۇھىم ئامىللارنىڭ بىرى ئەنئەنە.

ھازىرقى ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە خەلقنىڭ ئورتاق بىر ساداسى ۋە ئەندىشىسى شۇكى، ھازىرقى ياشلىرىمىز ئارىسىدا ئۆزىدىن يانتلىشىش، غەرب مەدەنىيىتىگە قارىغۇلارچە چوقۇنۇش خاھىشى بىر خىل ئومۇملۇققا ئايلانماقتا. مۇنداق يانتلىشىشنىڭ ئىپادىلىرى ئىدىئولوگىيە جەھەتتىنلا ئىپادىلىنىپ قالماستىن، بەلكى مىللىي ئەنئەنىگە، مىللىي ئۆرپ - ئادەتكە جەڭ ئېلان قىلىش ئارقىلىقمۇ ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتىدۇ، ھەتتا جىنسىي ئەركىنلىك تەشەببۇسلىرىمۇ بىر قىسىم نادان ياشلىرىمىزنى سېھرىي جادوسىنىڭ ئەسىرىگە ئايلاندۇرۇۋېلىشتىن باش تارتمايۋاتىدۇ. يەنە بىر جەھەتتىن قارىغاندا، قىممەت قارىشىمىزدا خېلى زور ئۆزگىرىش بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ تۇرۇپتىمىز. يەنە بىر جەھەتتە، ئەخلاقىي جەھەتتىكى ئىجتىمائىي كونتروللۇقنىڭ تىزگىنىدىن بوشىنىشقا ئۇرۇنۇپ تىپىرلاۋاتىدۇ. كىشىلىك مۇناسىۋەتتىكى ئۆزئارا قوللاش، ئۆزئارا ياردەم بېرىش، ئاجىز - كەمبەغەللەرگە يار - يۆلەك بولۇشتەك ئىلغار ئەنئەنىمىز ئورنىغىمۇ شەخسىيەتچىلىك، مەنپەئەتپەرەسلىك، پۇلغا ھەددىدىن ئارتۇق چوقۇنۇش، پۇچەك يارماق ئۈچۈن ۋىجدانى ۋە ئىمانىنى بۇلغاش قاتارلىق ئىللەتلەرگە يول بەردۇق. چوڭلارنى ھۆرمەتلەيدىغان، ئاممىۋى سورۇنلاردا شەرم - ھايانى ساقلايدىغان، ئۆزئارا سىلىق - سىپايە، خۇشخۇي مۇئامىلە قىلىدىغان بۇ مىللەتنىڭ ئارىسىدا چوڭلارنى پىسەنتىگە ئالمايدىغان، قوپال - توك، ئۇرۇشۇۋاتقانداك مۇئامىلە قىلىشىدىغان، بولمىغۇر تىللار بىلەن

غۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىر- بىرىگە ھاقارەت كەلتۈرىدىغان ئەدەپسىز ياشلار كۆپىيىپ قالدى. بۇ خىل ئەھۋال مىللەتنىڭ ئوقۇمۇشلۇق ئاتا- ئانىلىرىنى ئەپسۇسلاندۇرماقتا، ئۇلار ھازىرقى ياشلار نېمە بولۇپ كېتىپ بارغاندۇ، دېگەندەك ئۈمىدسىز كەيپىياتتا خۇرسىنىشماقتا. ياشلار بولسا: زامان ئۆزگەردى، دەۋر ئۆزگەردى، ھازىرقى زامان سىلەرنىڭ دەۋرىڭلارغا ئوخشىمايدۇ، دەپ ئىنكاس قايتۇرۇۋاتىدۇ.

ئۇنداقتا زامان ئۆزگەرسە، دەۋر ئۆزگەرسە مىللەتتە ئۆزىنىڭ ئىلغار، قىممەتلىك ئەنئەنىسىدىن ئاينىش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلامدۇ، دەۋرنىڭ تەرەققىياتى مىللەتنىڭ ئۆزىدىن ياتلىشىشىغا سەۋەب بولامدۇ؟ پەقەت روھى جەھەتتىن زەئىپلىشىشكە يول تۇتقان كىشىلەرلا ئاشۇنداق ئاينىش، ئۆزىنى ئۇنىتۇش، قارىغۇلارچە باشقىلارغا چوقۇنۇش خاھىشىدىن قۇتۇلالمايدۇ. ئۆزىگە بولغان ئىشەنچ، مىللەتكە بولغان يۈكسەك ھۆرمەت، ئۆزىگە بولغان مۇھەببەت پارلىغان جۇشقۇن روھلۇق ياشلار روھىنى يېڭىلاش، ئۆزىنى ئىزدەش، ئۆزىنى قايتىدىن قۇرۇش، ئەنئەنىسىنى زامانغا يارىشا تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىدۇكى، ھەرگىزمۇ مىللەتنىڭ ئەنئەنىسىگە ئاسىيلىق قىلمايدۇ. نادان كىشىلەرلا ياتلىشىش، ئاينىشنى ئەنئەنىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش دەپ چۈشىنىدۇ، مەنئى جەھەتتىكى چۈشكۈنلۈكنى ئەركىنلىشىش دەپ چۈشەندۈرىدۇ.

قەدىرلىك ئاتا- ئانىلار، بىز نېمە ئۈچۈن ئەنئەنە تەربىيىسىنى ۋاپادارلىق تەربىيىسىنىڭ مۇھىم بىر مەزمۇنى سۈپىتىدە كىرگۈزدۈق؟ بۇنىڭدا مۇنداق ئىككى مۇھىم ئاساس بار: بىرى، مىللەتنىڭ بىر پۈتۈن ئەنئەنىسى ئائىلىنى بىرلىك قىلىش ئاساسىدا بىر پۈتۈنلۈكنى گەۋدىلەندۈرىدۇ. پەقەت بايرام ۋە چوڭ مۇراسىملارنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئائىلىنى بىرلىك قىلمىغان ئەنئەنە بىر پۈتۈنلۈكنى يوقىتىدۇ. شۇڭا، جەمئىيەتنىڭ مۇھىم ھۈجەيرىسى بولغان ئائىلە مىللەتنىڭ ئەنئەنىسىنى بىخاندۇرىدۇ، كۆكەرتىدۇ ۋە ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. بۇ خىل بىر پۈتۈنلۈكتە شۇ ئائىلە ئاڭلىق ۋە ئاڭسىز ھالدا بۇ بىرلىككە قاتناشقان بولسۇن يەنىلا مىللەتنىڭ ئەنئەنىسىگە، مىللىي ئۆرپ- ئادەتكە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قوشقان تۆھپىسى بولۇپ قالدۇ. ئىككىنچى تەرەپتىن، ئەنئەنىگە خىلاپلىق قىلىش ھەرگىزمۇ مىللەتنىڭ ئومۇمىي خاھىشى ئەمەس، بەلكى كونكرېت ئائىلە ۋە شەخسنىڭ يا ئۇنداق ياكى مۇنداق تەسىرنى قوبۇل قىلىشى، مۇنداق تەسىرنىڭ بارا - بارا كېڭىيىشى ئارقىلىق ئومۇملىشىشقا قاراپ يۈزلىنىدۇ، شۇڭا، ھەربىر ئائىلە ۋە ھەربىر شەخسنىڭ مىللەتنىڭ ئىلغار ئەنئەنىسىنى قوغداش، ئۇنىڭغا چاڭىنا مەزمۇنلارنى ئارىلاشتۇرماسلىق، مىللىي ئەنئەنىنىڭ ساغلام سىماسىنى بۇلغايدىغان تەركىبلەرنىڭ ئېقىپ كىرىشىنى توسۇش، چەكلەش مەجبۇرىيىتى بار. مۇنداق مەجبۇرىيەتنىڭ مۇھىم بىر تەرىپى پەرزەنتلەرنى ئىلغار مىللىي ئەنئەنە بىلەن تەربىيەلەش جەھەتتە ئىپادىلەنەن، يەنە بىر تەرەپتىن، پەرزەنتلەرنىڭ ئۆزىدىن يانتلىشىشنى چەكلەش، ئۇلارغا نەسەت قىلىش ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. بۇ جەھەتتە ئاتا - ئانىلار ئۆلگە بولۇش ئارقىلىق تەسىر كۆرسىتىشى، قارىغۇلارچە بۇرۇندىن چۆلۈك ئۆتكۈزۈۋېلىپ يېتەكلىمەسلىكى كېرەك. ئەنئەنە مەسىلىسىدە ئاتا - ئانىلارنىڭ باشلامچىلىق رولى ناھايىتى مۇھىم. ئۇيغۇر پەرزەنتلىرى ئاتا - ئانىسىنى قەدىرلەيدۇ، ئائىلىسىنى سۆيىدۇ. پەرزەنتلەرنىڭ قەلبىدىكى ئاتا - ئانىلار ئوبرازىنى ھېچقانداق كۈچ باسالمايدۇ. شۇڭا، مۇتلەق كۆپ ساندىكى پەرزەنتلەر ئاتا - ئانىسىنىڭ نەسەتتىنى ئاڭلايدۇ ۋە يېتەكلىشىنى قوبۇل قىلىدۇ. قىسمەن بالىلار ئاتا - ئانىلارنىڭ يېتەكلىشىنى، نەسەتتىنى قوبۇل قىلماي، «بىز بىلەن كارىڭ نېمە، سېنىڭ بىزنى باشقۇرۇش ھوقۇقۇڭ يوق» دەپ قارىسىمۇ، كۆپ ساندىكى پەرزەنتلەر ئۇنداق ھۆرمەتسىزلىكنى ئۆزىگە راۋا كۆرمەيدۇ. دېمەك، ئاتا - ئانىلار بىلەن پەرزەنتلەر ئوتتۇرىسىدىكى بۇ خىل مۇناسىۋەت ۋە مېھىر - مۇھەببەت ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلەرنى مىللىي ئەنئەنىگە ھۆرمەت قىلىش جەھەتتە توغرا يولغا يېتەكلىشى ئۈچۈن ياخشى ئىمكانىيەت ھازىرلىغان. ئۇنىڭدىن قالسا ئوقۇتقۇچىلار ۋە جامائەت پىكرى مۇھىم رول ئوينىيالايدۇ.

يۇقىرىقىدەك مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيەت بولغانلىقى ئۈچۈن، بىز پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ھەر تۈرلۈك مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيەتلەردىن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

باشقا ئەنئەنە تەربىيىسى جەھەتتىكى جىددىي ۋە تارىخىي مەسئۇلىيەتنىمۇ يەنىلا قەدىرلىك ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۈستىگە يۈكلەشكە ھەقىقەتەنمۇ بۇ مەسئۇلىيەتچانلىقنى سىلەرنىڭمۇ تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئۈستۈڭلەرگە ئېلىشىڭلارنى ۋە ئۇنىڭغا پەرزەنت تەربىيىسىنىڭ مۇھىم بىر مەزمۇنى سۈپىتىدە جىددىي قارىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمىز.

بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن مۇنداق بىر قانچە تەرەپنى بىلىش ۋە چۈشىنىش كېرەك:

(1) ئەنئەنە تەربىيىسىنىڭ مەزمۇنى

بىر مىللەتنىڭ ئەنئەنىسى كۆپ مەزمۇنلۇق ۋە كۆپ قاتلاملىق بولىدۇ. ئادەم تۇغۇلۇشىدىن تارتىپ تاكى ئۆلگىچە بولغان ھاياتلىق سەپىرىدە مىللەتنىڭ ھەر بىر ئەزاسى شۇ مىللەتنىڭ بىر پۈتۈن ئەنئەنە كاتېگورىيىسى ئىچىدە ياشايدۇ. ئۇنداق بولسا ئەنئەنە دېگەن نېمە؟

مىللەتنىڭ ئەنئەنىسى دېگەندە، شۇ مىللەتنى تەشكىل قىلغان ئومۇمىي جەمئىيەت ئەزالىرىنىڭ ئەزەلدىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان تۇرمۇش ئادەتلىرى ۋە ياشاش ئادەتلىرىنىڭ ئومۇمىي يىغىندىسىنى كۆرسىتىدۇ.

ئەنئەنە دېگەن ئۇقۇم مەزمۇن جەھەتتە كەڭ ۋە تار مەنىدە قوللىنىلىدۇ. كەڭ مەنىدىكى ئەنئەنە شۇ مىللەتنىڭ قېلىپلاشقان تۇرمۇش ئادەتلىرى، دىنىي ئېتىقادى، ھېيت - بايرام مۇراسىملىرى، ئولتۇرۇپ - قوپۇش، كىشىلىك مۇناسىۋەت قائىدىلىرى، توي - تۆكۈن، ئۆلۈم - يېتىم ئادەتلىرى، كىيىم - كېچەك، يېمەك - ئىچمەك ئادەتلىرى، ئۆي سەرەمجانلاشتۇرۇش قائىدىلىرى، سالاملىشىش ئادەتلىرى، شۇنداقلا مىللەتنىڭ مەنئىۋى قىياپىتىدىكى قىممەت قارىشى، ئېستېتىك قارىشى، ئەخلاقىي ئۆلچەملىرى، بەخت - سائادەت جەھەتتىكى تەلەپلىرى، مىللىي خاسلىق ۋە خاراكتېرى قاتارلىقلارنىڭ بىر پۈتۈن قوشۇلمىسىغا قارىتىلىدۇ. تار مەنىدىكى ئەنئەنە دېگەندە ئاساسەن مىللىي ئۆرپ - ئادەتكە ياتىدىغان كىشىلىك تۇرمۇش ئادەتلىرى نەزەردە تۇتۇلىدۇ.

(2) پەرزەنتلەرنى يېتەكلەش ۋە تەربىيەلەش تەلەپلىرى

ئاتا - ئانىلار باشلامچى بولۇپ، ئەڭ ئاددىي تۇرمۇش ئادەتلىرىدىن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تارتىپ پەرزەنتلەرنىڭ ۋۇجۇدىغا سىڭدۈرۈشى كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن ئىشنى ئۇلارنىڭ تىلى چىقىپ گەپ ئۇققىدەك چاغدىن باشلاپلا باشلاش كېرەك. مەسىلەن، ئۇيغۇرلارنىڭ سالاملىشىش ئادىتى «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم»، قىز - ئاياللار بولسا «ئەسسالام» دەپ قويدۇ. بۇ بىر ئەنئەنە. «ياخشىمۇ سىز» دېگەن سالام ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى سالاملىشىش ئادىتى ئەمەس. ئەنئەنىۋى سالاملىشىش ئادىتى ھەرگىز دىنىي تۈس ئالغان سالامۇ ئەمەس، بەلكى ئۇ كۈنكە مەنەگە ئىگە سالامەتلىك ئىلەش سالامى، چۈنكى سالامەتلىك ھەرقانداق تىلەكلەرنىڭ ئاساسى. سالامەت بولغاندىلا مۇۋەپپەقىيەت بولىدۇ، بەختلىك بولىدۇ. تۇغۇلغان كۈنىنى ئۆتكۈزۈش ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى ئۆرپ - ئادىتى ئەمەس، شام ئۆچۈرۈش ئەنئەنىگە تېخىمۇ يات. بىراق بۇ ئادەت ئومۇميۈزلۈك قوبۇل قىلىندى. ئۇيغۇرلاردا چوغلارنى ھۆرمەتلەش، ئۇلارنى تۆرگە چىقىرىش ياخشى ئەنئەننىڭ بىرى. بىراق ھازىر ئازراق ئەسلى بار كىشىلەرنى مويىسىپىت بوۋايلىرىنىڭ ئۈستىگە قويۇش ئادىتى شەكىللىنىپ قالدى. ئۆزئارا ياردەم بېرىش، ئۆزئارا كۆيۈنۈش، قوشنا - قولىملارنىڭ ئېغىر - يەڭگىل ئىشلىرىغا ياردەم قىلىشتەك گۈزەل ئەنئەنىسى بار ئىدى، بىراق ھازىر بۇ ئەنئەننىڭ قۇيرۇقىنى قۇم باسقۇلى تۇردى. مەن بىر كۈنى مۇنداق بىر ۋەقەگە يولۇقۇپ قالدىم: بىر گەيدان ساتىراش بار ئىدى، ئۇ بازاردىن ئىككى باغلام ئوتۇن ئالغانىكەن. ئۇ قوشنىسىنىڭ بالىسىغا «ئۈكەم، بەش مو بېرەي، ئوتۇننى ھارۋاڭغا سېلىۋالغىن» دېدى. بىراق ئۇ بالا بەش مونى ئاز كۆردى بولغاي، ئۈنمىدى. ساتىراش «بىر كوي بېرەي» دېدى، يەنىلا بويۇن تولىغىدى. شۇ چاغدا ساتىراش «ھەي ماۋجۇشى قېنى سەن، ماۋۇ دېھقانلىرىڭنى كۆردۈڭمۇ، بىر كۈن كەچكە توپا توشۇپ بىر كويغا ئىشلىيەلمەيتتى. ئىككى باغلام ئوتۇننى بىر كويغا ئۆيگە ئالغاچ كەت دېسەم ئۇنىمايۋاتىدۇ» دەپ توۋلىدى. ئەتراپتىكى ئادەملەر كۈلۈشۈپ كەتتى. بۇ ھال نېمىنى ئۇقتۇرىدۇ؟ ھازىر كىشىلەرنىڭ ئېڭىدا پۇل ھەممىدىن قىممەتلىك ئورۇنغا ئۆتكەن. قۇلچىلىق ئەدەپ كەتكەن. بالدۇرقى ئات ئۈستىدىكىلەر پىيادىلەرگە سالام قىلىش ئادىتى ئەكسىچە بولۇپ كەتتى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

توي - تۆكۈن، ئۆلۈم - يېتىم ئىشلىرىدا ئەنئەنىدىن ياتلىشىش تېخىمۇ ئېغىر، كىيىم - كېچەك، يۈرۈش - تۇرۇش ئىشلىرى تېخىمۇ ئۆزىمىزدىن يىراقلىشىپ كەتتى. مەسىلەن، بىر قىسىم ئۇيغۇر يىگىتلىرىنى بىر قاراشتا ئەر - ئاياللىقنى بىلگىلى بولمايدۇ. ئۇلار قوللىرىغا ئۈزۈك سالغان، بويىدا زەنجىر، چاچلىرى مۇرىسىگە چۈشكەن، كىيىملىرى قىزىل - تۈزۈل، پارقىراق رەختلەر. ئۇيغۇر قىزلىرى شۇنداق گۈزەل، قەددى - قامىتى چىرايلىق، كۆزلىرى بۇلاقتەك، سۈمبۈلدەك چاچلىرى گۈزەللىك ئۈستىگە گۈزەللىك قوشاتتى، ئەمدى ئۇ چاچ قايسى مەدەنىيەتكە پۇتلاشتىكىن، ئۇيغۇر قىزلىرىغا خاس سۈمبۈل چاچلارنى كۆرگىلى بولمايدۇ.

ئومۇمەن، ياتلىشىش تېخىمۇ ئېغىر. بۇ نېمىنى چۈشەندۈرىدۇ؟ بۇ ھەرگىزمۇ بىزنىڭ تەرەققىي قىلىپ كەتكەنلىكىمىزدىن، ئەنئەنىمىز تەرەققىيات يولىمىزدا پۇتلىكاشاڭ بولغانلىقىدىن ئەمەس، بەلكى بۇ بىر تەرەپتىن، بىزدىكى ئەنئەنىنى سۆيۈش، ئەنئەنىنى قەدىرلەش ئاڭلىقلىقىمىزنىڭ تۆۋەنلەپ كەتكەنلىكىنى ئۇقتۇرىدۇ؛ يەنە بىرى، بىزنىڭ نادانلىقىمىزنى، گۈزەللىكىنى، ھەقىقىي قىممەتنى تاللاش ئىقتىدارىمىزنىڭ تۆۋەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ؛ ئۈچىنچى تەرەپتىن، ئاتا - ئانىلار ئۆزىنىڭ يېتەكچىلىك، يادرولۇق رولىنى يوقىتىپ قويغان، ئەنئەنىۋى تەربىيىگە ئاساسەن كۆڭۈل بۆلمىگەن.

ئومۇمەن، پەرزەنتلەردىكى مىللىي روھنىڭ ئاجىزلىشىشى، ئۆزىنى بىلىش، ئۆزىنى تونۇشنىڭ يېتەرسىزلىك بولمىغانلىقى، تەلىم - تەربىيىدىكى كەستۈكلۈكلەر پەرزەنتلەردە ئۆزىدىن ياتلىنىشىش، ئەنئەنگە ھۆرمەت قىلماسلىق، ئەسلىنى ئۇنتۇش، باشقىلارغا قارىغۇلارچە چوقۇنۇش قاتارلىق يامان خاسىيەتلەرنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولغان. ئەڭ مۇھىمى پەرزەنتلەرنىڭ ئەنئەنىۋى قىممەت قارىشى، ئەنئەنىۋى گۈزەللىك قارىشى ياتلىشىشقا قاراپ يۈزلىنگەن. ئۇيغۇرلارنىڭ ئىلغار مىللىي خاراكتېرىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدىغان باتۇرلۇقنى، مەردلىكنى ئۇلۇغ بىلىش، ۋەجدانى، غۇرۇرنى ھەممىدىن ئەلا بىلىش، پاكىزلىقنى سۆيۈش قاتارلىق

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىلغار مەنىۋى ئەنئەنىلەرنىڭ ئورنىنى نامەردلىك، ۋەجدانسىزلىق، مەينەتچىلىك قاتارلىق ئىللەتلەر ئىگىلىگىلى تۇردى. بۇنى قانداقمۇ مەدەنىيلىشىش، تەرەققىيات دېگىلى بولسۇن؟ ئاتا - ئانىلار يۇقىرىقىدەك ئەھۋاللار ئۈستىدە چوڭقۇرراق ئويلىنىشى، مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن پەرزەنتلەرگە ئەنئەنە تەربىيىسىنى بېرىش ئۈچۈن بەلگىلىك ئىنسى ئاساسلارنى سېلىشى كېرەك.

ئىشە

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، ئۇيغۇر خەلقى ناھايىتى ئىلغار ئەنئەنىگە ئىگە مىللەت. قەدىمكى بوۋىلىرىمىز يىراق قەدىمكى تارىخىي مۇساپىسىدە تۇرمۇشنى بېيىتىش، ھايات پائالىيەتلىرىنى مەنلەر بىلەن بېزەش، ئۆزىگە خاس مىللىي خاسلىقنى نامايان قىلىش ئۈچۈن، ئۆزلىرىگە خاس بولغان مىللىي ئەنئەنىنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، ئۇنى ھەرقايسى دەۋرلەرنىڭ ئالاھىدىلىكى بىلەن تېخىمۇ بېيىتىپ ۋە تاكامۇللاشتۇرۇپ ھازىرقى دەۋرگە ئېلىپ كىرگەن. ئۇنىڭغا خەلقىمىزنىڭ گۈزەل ئىستەكلىرى، ئارزۇ - ئارمانلىرى، غايىۋى تىلەكلىرى ۋە مىللىي روھى مۇجەسسەملىنىپ، ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ مەنۋىيىتىنى ۋە مەدەنىيەت جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكلىرىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدىغان جانلىق سىماغا ئايلانغان. مەسىلەن، ئۇيغۇرنىڭ دوپپىسىدا پىر پۈتۈن ئالەمنىڭ سىماسى، ئاسمان، يەر - زېمىن، تاغ ۋە دەل - دەرەخ، گۈل - گىياھلارنىڭ قىياپىتىنى كۆرىمىز. ئۇيغۇر ئەتلەسلىرى زېمىننىڭ گۈزەل مەنزىرىسىنى، يامغۇردىن كېيىنكى ھەسەن - ھۈسەننى ئىپادىلەپ بەرگەنلىكىنى كۆرىمىز. ئۇيغۇر قىزلىرىنىڭ تال - ئال چاچلىرىدىن مەجنۇنئاللارنىڭ لەرزىسى ئىرىشىشىنى تاماشا قىلىمىز. قىزىق تال ئۆرۈلگەن چاچلاردىن ئۇيغۇر خوتۇن - قىزلىرىنىڭ گۈزەللىكىگە، كامالەتكە يېتىش ئارزۇ - ئارمانلىرىنىڭ گۈزەل زوقلىرىنى كۆرىمىز. توپىدىكى قىزلارنىڭ يۈزىگە يېپىلغان چۈمپەردىدىن كىشىلىك تۇرمۇش ھايا پەردىسى ئۈستىگە قۇرۇلسا تېخىمۇ جەلپ قىلىش كۈچى بولىدىغانلىقىدىن ئىبارەت ئەخلاقىي ئىنتىلىشلىرىنىڭ سىمۋوللۇق ئىپادىسىنى كۆرىمىز. شۇنداق بالام، خەلقىمىزنىڭ ھەربىر مىللىي ئادەتلىرى مىللەتنىڭ روھى بىلەن

غۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يۇغۇرۇلۇپ كەتكەن. ئەگەر مۇنداق مىللىي ئەنئەنە بولمىغان بولسا، بىزمۇ غۇيغۇر نامىدا ئاتالمىغان، مىللەت سۈپىتىدە ھەم مەۋجۇت بولمىغان بولاتتۇق. شۇڭا، ئەنئەنىنى سۆيۈش ئەمەلىيەتتە مىللەتنى سۆيۈش، ئۆزىنى قەدىرلەش بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئەنئەنىنى ئۇنتۇش، ئەنئەنىدىن ياتلىشىش ئاسىيلىقتىن دېرەك بېرىدۇ.

ھازىر باشقا مىللەتلەر مەدەنىيەت جەھەتتە بىزدىن خېلىلا ئالدىغا كەتتى. بىز مەدەنىيەت جەھەتتە، بولۇپمۇ مەنئى مەدەنىيلىك جەھەتتە تولىمۇ كەينىدە قالدۇق. شۇنىڭ ئۈچۈن بەزى كىشىلەر چەت ئەلنىڭ تۇرمۇش ئادەتلىرىنى قارىغۇلارچە قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭغا چوقۇنۇۋاتىدۇ. توغرا، قوبۇل قىلىشىمىز كېرەك، بىراق بىزنىڭ ئىلغار ئەنئەنىمىزگە يات بولغان چۈشكۈن، زەئىپ ئادەتلىرىنى ئەمەس، بەلكى مىللىي ئەنئەنىمىزنى زامانغا لايىقلاشتۇرۇپ تەرەققىي قىلدۇرۇشقا پايدىلىق بولغان تەرەپلەرنى، بولۇپمۇ ئىلىم - پەن جەھەتتىكى، ئاڭ جەھەتتىكى ئەۋزەللىكىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنى مىللىي قان - گۆشىمىزگە ئايلاندۇرۇشىمىز لازىم.

بالام، سەن مىللەتنىڭ پەرزەنتى ئىكەنەن، مىللىي ئەنئەنىنى قوغدىشىڭ، ئۇنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن بىر كىشىلىك ھەسسە قوشۇشقا تىرىشىشىڭ كېرەك، مىللىي ئەنئەنىنى سۆيۈشمۇ ساڭا ۋاپادارلىقتىن ئىبارەت ياخشى خىسەلەتنى بەخش ئېتىدۇ. شۇندىلا ئەجدادلارغا ۋە ئەنئەنىگە يۈز كېلەلەيسەن. بالام، يەنە شۇ تەرەپمۇ باركى، تەرەققىياتقا، ئىلىم - پەنگە، زامانئۆلىشىشقا توسقۇنلۇق قىلىدىغان، ئۇنىڭغا كۈشەندە بولىدىغان بىر قىسىم قالاق ئەنئەنىلەردىن ئىككىلەنمەي ۋاز كەچكىن. ئۇنداق ئەنئەنە ھەرقاچان ساڭا زىيان كەلتۈرۈشى مۇمكىن.

بالام، بىز گۈزەل، قىممەتلىك ئەنئەنىلىرىمىزدىن ھەرگىز ۋاز كەچمەيمىز، بەلكى ئۇنى ئۆزىمىز ئۈچۈن نەمۇنە قىلىمىز. بىزنىڭ گۈزەل ۋە قىممەتلىك نەرسىلىرىمىز كېيىنكى تەرەققىياتىمىز ئۈچۈن ئۇل بولۇپ بېرىدۇ، خەلقىمىزنىڭ تۇرمۇشىغا ئۆزلەشكەن ئەنئەنىدىن ۋاز كېچىش ئۆزىمىزدىن يىراقلىشىشقا ئېلىپ بارىدۇ. چۈنكى ئۇ نەرسىلەر ئۆزىمىزنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى، ھەتتا ئەڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى ئەمەسمۇ؟

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىممەتلىك نەرسىلەر ھەرگىز كونسىرمايدۇ، شۇڭا ئەنئەنە «كونا» بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئۇنىڭدىن ۋاز كەچكۈلۈك ئەمەس، بالام. ئەگەر ئۇنداق دەپ قارالسا ۋە تىنىمىزنىمۇ بىز ئۈچۈن كونا، ئۇنىڭدىنمۇ ۋاز كېچىش كېرەكمۇ؟ ئەجدادلىرىمىزنىمۇ كونا دەپ ئۇنتۇپ كېتىشكە توغرا كېلەمدۇ؟ خەلق قىممەتلىك ماددىي ۋە مەنىۋى بايلىقلار ساقلانغان خەزىنە. ئۇلار كېسىل، ئەڭ قىممەتلىك نەرسىلەرنى تاللىۋېلىپ قەلب سارىيىدا ساقلايدۇ ۋە كېيىنكى ئەۋلادلارغا مىراس قىلىپ قالدۇرىدۇ. ئەجدادلار قالدۇرغان قىممەتلىك مىراسلاردىن ياتلىشىش ياخشى ئەمەس، بالام.

2. مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسى

مەنپەئەتلەر بىرلىكى بولمىغان جايدا ھەرىكەت بىرلىكى بۇياقتا تۇرسۇن، مەقسەت بىرلىكىنىڭ بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس.
— ف. ئېنگېلس

ئالدىنقى باپتا پەرزەنت تەربىيىسىدىكى ئەلگە ۋاپادار بولۇش خۇسۇسىدا قانداق تەربىيىلەش توغرىسىدا توختالغاندۇق. مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسىنى ئەتراپلىق ئېلىپ بېرىشنىمۇ ۋاپادارلىق تەربىيىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. ۋەتەن - ئەل چوڭ ئۇقۇم. ئۇ ۋەتەننىڭ پۈتۈن تۈپرىكى، ھاۋاسى، تاغ - دەريالىرى، مال - ۋارانلىرى ۋە مۇشۇ تۈپراقتا ياشاپ، مۇشۇ ۋەتەننىڭ ھاۋاسىدىن نەپەسلىنىۋاتقان ۋەتەننىڭ بارلىق ئەزالىرى — خەلق ۋەتەن ئۇقۇمىنىڭ دائىرىسىگە كىرىدۇ. مىللەت ئۇقۇمى ۋەتەننىڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە قوبۇل قىلىنىدۇ.
ۋەتەن ھەققىدە گۇننام مۇنداق مىسرالارنى يازدۇ:

دىلرەبالەر باغرىنى لەئلى بەدەخشان ئەيلىگەي،
بىر نىگاھى غەمزەسىدىن گۈلئۇزارى كاشىغەر.
ئايى روكنابات، گۈلگەشتى مۇسەللا سەھىل ئېرور،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

خۇللىدىن ئەفزۇن تۈمەن مىڭ لالە زارى كاشىغەر.
ئەيشى ئېلىگە خارىدىن كەلگەي گۈلى ئىشرەت ئىسى،
چۇ سۇلايمان دۆلەتدۇر خارى - زارى كاشىغەر.
ئود، ئەنبەر تۇپرىقىدۇر، ئابى كەۋسەردۇر سۈيى،
دوررى - مارجان تاشلىرىدۇر كوھسارى كاشىغەر.
ھۇشمەندۇ، دەردۇمەندۇ، مەرد زەندۇ لەپ چوقەندۇ،
نار خەندان، سىب رەنا ھەر نەبارى كاشىغەر. ①

شائىر ۋەتەنگە بولغان مۇھەببىتىنى شۇنداق ئىپادىلەيدۇكى:
قەشقەرنىڭ گۈل پورەكلىرى جىلۋىلىك بىر بېقىشى بىلەن ھەرقانداق
گۈزەللىرىنىڭ باغرىنى خۇددى بەدەخشان ياقۇتدەك قىزىل قان قىلىۋېتىدۇ.
ئۇنىڭ ئالدىدا رىۋايەتلەردىكى روكنابات سۈيى ۋە مۇسەللا گۈلشىنى دېگەن
ھېچ نېمىگە ئىززەتمەيدۇ، ۋەتەننىڭ لالە زارى جەننەتتىن تۈمەن مىڭ ھەسسە
ئارتۇق. كۆڭۈل ئاچاي دېگەن كىشىلەرگە ۋەتەننىڭ تىكەنلىرىدىنمۇ
يېقىملىق گۈل پۇرىقى كېلىدۇ، ھەتتا ئۇنىڭ ۋەيرانە - خارابىلىرىمۇ
سۇلايمان دۆلىتىگە تەڭ. ۋەتەننىڭ توپىسى ئىپار پۇرايدۇ، سۇلىرى بولسا
ئابى كەۋسەر، ۋەتەننىڭ تاشلىرىمۇ ئۈنچە - مارجاندۇر. ۋەتەندە ياشاۋاتقان
ئەقىللىق كىشىلەر بولسۇن، دەردمەنلەر بولسۇن، ئەر بولسۇن، ئايال
بولسۇن لەۋلىرى خۇددى قەنت - شېكەرنىڭ ئۆزى، ۋەتەن ئوغلانلىرىنىڭ
يۈزى كۈلۈپ تۇرغان ئانار ياكى قىپقىزىل ئالما.
مانا بۇ ۋەتەن چۈشەنچىسى ۋە ۋاپادار ۋەتەن پەرزەنتىنىڭ ۋەتەنگە بولغان
ئوتلۇق سۆيۈنۈش ھېسسىياتى.

ئۇنداق بولسا مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسىنىڭ مەزمۇنى نېمە؟
پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسى مۇنداق
مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: مىللەتنىڭ تەرەققىياتىغا، گۈللىنىشىگە
ۋە ئىستىقبالىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان، مىللەتنىڭ تەقدىرى بىلەن ئۆزىنىڭ

① «گۇمناڭ غەزەللىرى» دىن پارچە.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تەقدىرىنى بىر دەپ قارايدىغان، مىللەتنىڭ مەدەنىيەتلىك، يۇقىرى ساپالىق تەرەققىي قىلغان مىللەتلەر قاتارىدىن ئورۇن ئېلىشى ئۈچۈن كۈرەش قىلىدىغان، مىللەتنىڭ ئار - نومۇسىنى ئۆزىنىڭ ئار - نومۇسى، مىللەتنىڭ شان - شەرىپىنى ئۆزىنىڭ شان - شەرىپى دەپ بىلىدىغان، مىللەتنىڭ ئەنئەنىسىگە ھۆرمەت قىلىدىغان، مىللەتنىڭ ئۆتمۈشىدىن خەۋەردار، ھازىرقى ئەھۋالى بىلەن تونۇش، كەلگۈسىگە ئۈمىد ۋە ئىشەنچ بىلەن قارايدىغان سۆيۈملۈك ۋاپادار پەرزەنتلەرنىڭ جەمئىيەتكە چىقىشىنى تەلەپ قىلىدۇ.

ئاتا - ئانىلار تەلىم - تەربىيىنىڭ يۇقىرىقى تەلەپلىرىنى ئورۇنداش ئۈچۈن قانداق مەجبۇرىيەتلەرنى ئورۇندىشى لازىم؟

بىرىنچى، ئاتا - ئانىلاردىن مەدەنىيەت ساپاسى جەھەتتە مىللەتنى چۈشىنىدىغان، مىللەتنىڭ مەدەنىيەت ئەنئەنىلىرىنى بىلىدىغان، مىللەتنىڭ مەدەنىيەت تارىخىدىن بەلگىلىك دەرىجىدە خەۋەردار بولغان ئىقتىدارنى يېتىلدۈرۈش تەلەپ قىلىنىدۇ. ئۆز مىللىتىنى تولۇق چۈشىنىمىگەن ئاتا - ئانىنىڭ ھەرگىزمۇ پەرزەنتلەرگە مىللەتنى سۆيۈش تەربىيىسى ئېلىپ بېرىشقا شەرتى توشمايدۇ.

ئىككىنچى، پەرزەنتلەر ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەرىكىتى، تىلى ۋە دىلىدىن مىللەتنى سۆيىدىغانلىقى، مىللەتكە كۆڭۈل بۆلىدىغانلىقىدىن ئىبارەت ۋاپادارلىقنىڭ ئىپادىلىرىنى كۆرۈپ چوڭ بولسۇن.

ئۈچىنچى، پەرزەنتلەرنى مۇمكىن بولسا، ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ شانلىق ھەم قان - ياشلىق تارىخىنى چۈشىنىش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىش كېرەك. پەرزەنتلەر ئۇيغۇر خەلقىنىڭ شانلىق مەدەنىيەت تارىخىدا ياراتقان ئۇلۇغۋار مەدەنىيەت ئۇتۇقلىرى، ئىنسانىيەت مەدەنىيەت خەزىنىسىگە قوشقان ئۆچمەس تۆھپىلىرى توغرىسىدا بەلگىلىك چۈشەنچىگە ئىگە بولسۇن. ئۇيغۇرلارنىڭ ئارىسىدىن چىققان دۇنياۋى شۆھرەتكە ئىگە بولغان مەشھۇر ئەر-بابلارنى ۋە ئۇلارنىڭ جاپالىق ئىجرائى بەدىلىگە كەلگەن مەدەنىيەت ئۇتۇقلىرىدىن ۋاقىپ بولسۇن. ئۇ سەركەردىلەرنىڭ قىممەتلىك تۆھپىسى ئۇيغۇر مىللىتىنى دۇنياغا تونۇتۇشقا قانچىلىك ھەسسە قوشىدىغانلىقىنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھېس قىلسۇن.

تۆتىنچى، ھازىرقى سوتسىيالىستىك جۇڭگودىكى 56 مىللەتنىڭ بىرى سۈپىتىدە ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ تۇتقان ئورنى، مەدەنىيەت جەھەتتىكى تەرەققىيات ئەھۋالى، مىللىي ساپا سېلىشتۇرمىسىدا قانداق ئورۇن تۇتۇۋاتقانلىقىدىن ۋاقىپ بولسۇن.

بەشىنچى، پەرزەنتلەر ئۆزىنىڭ مىللەتنىڭ بىر ئەزاسى بولۇش سۈپىتى بىلەن مىللەتنىڭ تەرەققىياتى ۋە گۈللىنىشى ئۈچۈن بىر كىشىلىك ھەسسە قوشۇش مەجبۇرىيىتىنىڭ بارلىقى ھەققىدە ئويلايدىغان ۋە ئىشلەشكە، تۆھپە قوشۇشقا جۈرئەت قىلالايدىغان بولسۇن.

ئەسەھەتتىن ئەمۇنە

بالام، سەن ئۆزۈڭنىڭ كىملىكىنى بىلمەسەن؟ ئۇيغۇر مىللىتى ھەققىدە نېمىلەرنى بىلسەن، مىللىتىڭنى قانچىلىك چۈشىنسەن، قانچىلىك سۆيىسەن بالام. بىز ئۇيغۇر نامى بىلەن تونۇلۇپ كەلگەن مىللەتنىڭ III ئەسىر بوسۇغىسىدىكى ئەۋلادلىرى. ئۇيغۇر خەلقى قەھرىمان، ئەقىللىق ۋە مەدەنىيەتلىك مىللەت. ئۇيغۇرلار نەچچە مىڭ يىللىق ئۇزاق تارىخىي مۇساپىدە بېشىدىن نۇرغۇنلىغان ئاچچىق ساۋاقلارنى ئۆتكۈزۈپ، ياشاش ئۈچۈن باتۇرلارچە كۈرەش قىلىپ، ئۆزىنىڭ مىللىي بىر پۈتۈنلۈكىنى ۋە مىللىي مەدەنىيەت ئەنئەنىسىنى ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ كەلدى. ئۇيغۇر دېگەن بۇ شۆھرەتلىك نامنىڭ سىياسىي ۋە مەدەنىيەت سەھنىسىدە تونۇلۇشقا باشلىغىلى ئىككى مىڭ يىلدىن ئاشتى. بۇ جەرياندا ئۇلار ئوتتۇرا ئاسىيادىن ئىبارەت مۇقەددەس مۇنبەت تۇپراقتا ئەقىل - پاراستىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئىجادچانلىق روھىنى ئورغۇتۇپ، تەرەققىيىيەپەرۋەرلىك خىسلىتىنى جارى قىلدۇرۇپ كەلدى. ئۇلار بۇ زېمىننىڭ گۈللىنىشى ۋە ئاۋاتلىقى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشتى. شۇڭا، ئۇيغۇرلار ئەقىل - پاراسەتلىك، مەدەنىيەتلىك، قەھرىمان، باتۇر خەلق دەپ سۈپەتلىنىپ كەلگەن.

ئۇيغۇرلاردىن ئوغۇزخاقاندىك باھادىر سەركەردىلەر، سىڭقۇ سەلى تۇتۇشقا ئوخشاش تەڭداشسىز بۇددا ئالىملىرى ۋە تەرجىمانلىرى، مەھمۇد

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قەشقەردەك ئۇلۇغ تىلشۇناس ئالىملار، يۈسۈپ خاس ھاجىپتەك ئالىم، دۆلەت گەربابلىرى، ئەلىشىر نەۋائىدەك ئەدەبىيات ۋە مەدەنىيەت پادىشاھلىرى، ئاماننىساخانەك سەنئەتكار ۋە شائىر خانىشلار، نۇزۇگۈمدەك ۋىجدانلىق قەھرىمان قىزلار، يەنە شۇنىڭغا ئوخشاش مىڭلىغان تۆھپىكار قىز - ئوغلانلار بۇ زېمىنغا تۇرۇلۇپ ئىنسانىي قەدىر - قىممىتىنى نامايان قىلىپ كېتىشكەن، بالام.

ئۇيغۇر مىللىتى بۇنىڭدىن نەچچە مىڭ يىللار مۇقەددەم ناھايىتى يۇقىرى مەدەنىيەت باسقۇچىغا كىرگەن. تەخمىنەن تۆت مىڭ يىل بۇرۇن دەپنە قىلىنغان كىرورەن گۈزىلى بىلەن بىرگە كۆمۈلگەن ئاخىرەتلىك بۇيۇملار ئىچىدىكى قاتلاق گارمۇن ئىشتان، نەقىشلىق خۇرۇم ئۆتۈك، سىپتا توقۇلغان گىلەملەر دۇنيا مەدەنىيەت تارىخىدىكى مۇجىزە، دەپ قارالدى. كېيىنكى دەۋرلەرگە كەلگەندە ئەجدادلىرىمىز كىيىم - كېچەك، يېمەك - ئىچمەك ۋە ئۆرپ - ئادەت جەھەتتە ئاڭ قالدۇرۇلۇپ يېڭىلىقلارنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، ئىنسانلارنىڭ كىيىم - كېچەك، يېمەك - ئىچمەك مەدەنىيىتى ئۈچۈن تۆھپىلەر قوشقاندى. مەسىلەن، قەدىمكى دەۋرلەردىلا كىيىمگە دەزمال سېلىپ كىيىش، ئاياغقا پېتەك سېلىپ كىيىش، باغىرداق تاقاش قاتارلىقلارغا ئوخشاش مەدەنىيەتتە دۇنيادا ئالدىنقى قاتاردا تۇرغانىدى.

ئۇيغۇرلار يەنە مىلادىيىدىن بۇرۇنلا يېزىقتىن ئىبارەت مەدەنىيەت مۆجىزىسىنى ئىختىرا قىلىپ ئالاقىدە قوللىنىشقا باشلىغان. ئۇنىڭ ئۈستىگە قەغەز ئىشلەش، مىخ مەتبەئە قاتارلىق مەدەنىيەت پىشاقلىرىنى قوللىنىشتىمۇ دۇنيانىڭ ئالدىنقى قاتارىدا تۇرغانىدى. سۆزلىسەك، بۇنداق مىساللار ناھايىتى كۆپ، بالام.

بالام، بىز مىللىتىمىزدىن تامامەن پەخىرلىنىشكە ھەقلىقىمىز، بىز ئۇنىڭ ئەۋلادى بولغانلىقى ئۈچۈن تامامەن ئىپتىخارلىق ھېس قىلساق بولىدۇ.

بىراق بالام، ئەجدادلىرىمىزنىڭ تارىختا ياراتقان مۇۋەپپەقىيەتلىرى پەقەت شۇلارغىلا مەنسۇپ، ئۇ ھەرگىزمۇ بىزنىڭ نەتىجىمىز ئەمەس.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھازىرقى ئىلىم - پەن يۈكسەك دەرىجىدە تەرەققىي قىلغان، مەدەنىيەت تەرەققىي قىلغان، زامانىۋىلاشقان دۇنيادا ئۇيغۇر خەلقى تولىمۇ كەينىدە تۇرماقتا. فېئوداللىق قالاق، چۈشكۈن ئەنئەنىلەر مىللەتنى نادانلىق ئاسارىتىگە بەند قىلىپ كەلمەكتە. بىز ئۆزىمىزنى ئۆگىنىش، تەربىيىلىنىش پۇرسىتىدىن چەكلەپ كېلىۋاتىمىز. ئوغلۇم، بىزدە «ئېشەك ئېشەكتىن قالسا قولقىنى كەس» دېگەن گەپ بار. ئەتراپىڭغا نەزەر سال، ئىزىڭدا تەمتىرەپ قايىقۇتۇپ يۈرمە، يىراققا نەزەر سال، ئورنۇڭغا قارا، دەۋرىڭگە قارا! بىر دەۋردە، بىر ئەسىردە ياشاپ تۇرۇپ تۇرمۇشۇڭ، تەسەۋۋۇرۇڭ، مەقسىتىڭ، غايەڭنىڭ قايسى سەھرايى كەبىرلەردە قالغانلىقىنى ئويلا. سەنمۇ دەۋرداشلىرىڭنىڭ ئالدىغا ئۆتۈشكە، ھېچ بولمىغاندا شۇلار بىلەن بىر سەپتە تۇرۇشقا تىرىشقىن.

بالام، مىللىتىمىز ئارىسىدا نۇرغۇن ئاجىزلىقلار بار. بىراق بۇ ئۇلارنىڭ گۇناھى ئەمەس، بەلكى ئۇلار ياخشى تەربىيىلىنىش پۇرسىتىگە ئىبىرىشەلمىگەن. شۇڭا، مىللەتنىڭ ئىچكى قاتلىمىدا يۇرتپەرەسلىك، تەپىرىقچىلىك، مەنپەئەتپەرەسلىك، تەمەخۇرلۇق قاتارلىق خېلى نۇرغۇن ئىللەتلەر داۋاملىق ساقلىنىپ تۇرۇپتۇ. يەنە تېخى «ئۇچامدا ئىشتان يوق، ئىسمىم مارجان بۇۋى» دېگەندەك، باشقا مىللەتلەرنى ياراتمايدىغان، ئۆزىنى چوڭ كۆرىدىغان ئەھۋاللار بار. بالام، ئورتاق مەنپەئەتنى نەزەردە تۇتقىن، ھەرگىز سەن ئۇ يەرلىك، مەن بۇ يەرلىك دېگەندەك بىر - بىرىڭلارنى چەتكە قاقىدىغان ئىشلارنى قىلما. ئورتاق مەنپەئەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قوي، قايسى يۇرتلۇق بولسۇن ھەممىسى سېنىڭ قېرىنداشلىرىڭ. كەمبەغەللىرى بولسۇن، بايلىرى بولسۇن، ئالىملىرى بولسۇن، نادانلىرى بولسۇن، ياخشىسى بولسۇن، يامان خۇيلۇقلىرى بولسۇن ھەممىسى يەنىلا شۇ ئۇيغۇرغۇ. شەرەپلىك ئىشلارنى قىلغان ئادەم مىللەتكە ھۆرمەت ئېلىپ كېلىدۇ، ئەسكى، ۋىجدانغا خىلاپ ئىشلارنى قىلغان ئادەم مىللەتكە ھاقارەت كەلتۈرىدۇ. شۇڭا، مىللىتىڭگە مەسئۇل بولۇشنى بىل بالام، ياخشىلارنى قوللا، يامانلارغا ياردەم بېرىپ ياخشى يولغا يېتەكلەشكە تىرىشقىن.

ئون بەشىنچى باب دوستلۇق ۋە ساداقتەمەنلىك تەربىيىسى

بىلگىنىكى، دوستلۇق سەۋەبىدىن ئادەملەر بەختىياردۇر.
— قابۇس

پەرزەنت تەربىيىسى مەسىلىسىدە پەرزەنتلەرنىڭ دوستلۇق ئىشىغا كۆڭۈل بۆلۈش ۋە ئۇلارنى سەمىمىي، سادىق دوستلۇققا يېتەكلەش بالىلاردا ساغلام پىسخىكا ۋە جۇشقۇن روھىي ھالەتنى شەكىللەندۈرۈش، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشقا، ھاياتقا قاتنىشىش سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش، ئۆزىگە بولغان تەلەپچانلىق ئىستىلىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، سەمىمىي، ئاق كۆڭۈل، دادىل ۋە مەردلىك خاراكتېرىنى يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن ناھايىتى مۇھىم رول ئوينايدۇ. بىراق بەزى كىشىلەر پەرزەنتلەرنىڭ دوست تۇتۇش ئىشىنى پەرزەنت تەربىيىسى بىلەن ئانچە مۇناسىۋىتى يوق، دەپ قارايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ھازىرقى زامان پەرزەنت تەربىيىسىگە دائىر كىتاب، ماقالىلاردا بۇ نۇقتىغا ئاساسەن ئورۇن بېرىلمىدى.

بىز بالا چاغلىرىمىزدا بالىلارغا خاس ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن ئاداش بولۇپ ئوينايتتۇق. «ئاداش - ئاداش بولايلى، بىر ئان تاپساق تەڭ يەيلى» دېگەن بالىلارچە سەمىمىي قەسەملىرىمىزمۇ بار ئىدى. بۇ ئاداشلىق بىزگە گۈزەل ئەسلىمىلەرنى، بالىلىقنىڭ شېرىن زوقلىرىنى قالدۇرۇپ، بىزنىڭ ئۆزئارا كۆيۈنۈش، ئۆزئارا ياردەم بېرىش، ئۆزئارا قوللاشتەك ياخشى پەزىلەتلەرنى يېتىلدۈرۈشىمىزنىڭ مەنئىي تۈرتكىسى ۋە ئوزۇقى بولغانىدى. دادىلىرىمىزمۇ ئاداشلىقنىڭ شۇنداق ياخشى ئۈنۈملىرىدىن بەھرىمەن بولغان بولسا كېرەك، شۇڭا، دادام مېنى خېلى كىچىك چاغلىرىمدىلا مەھەللىدىكى ياخشى، ئەدەپلىك بالىلار بىلەن رەسمىي رەۋىشتە ئاداش قىلىپ قوياتتى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دادام ماڭا: «بالام، ئادەم ھەقىقىي سەمىمىي دوستلۇق ئارقىلىق ھاياتىنى، ئادەملەرنى چۈشىنىدۇ. ئۆزىنىڭ قەدەر - قىممىتىنى ھېس قىلىدۇ. بالىلىق چاغدىكى دوستلۇقنىڭ يىلتىزى چوڭقۇر بولىدۇ. بۇ چاغلاردىكى دوستلۇق غەزەزسىز ۋە غۇبارسىز بولىدۇ» دەيدىغان. كېيىن ھېس قىلسام خەلقىمىزنىڭ «چاپاننىڭ يېڭىسى ياخشى، دوستنىڭ كونسى»، «يېڭى دوست تاپقاندا كونا دوستنى تاشلىما» دېگەن تەۋسىيىلىرى تۇرمۇشنىڭ ئاشۇ ھەقىقىتىنى چۈشەندۈرگەن بولسا كېرەك.

1. دوستلۇقنىڭ تەربىيىۋى رولى

ئاداش - ئاداش بولايلى،

بىر نان تاپساق تەڭ يەيلى.

— بالىلار قوشاقلىرىدىن

بالىلارنىڭ دوستلۇقى ئۇلارغا ئاتا - ئانىلار بېرەلمىگەن ناھايىتى قىممەتلىك مەنەۋى ئوزۇقلارنى بېرىدۇ.

بىرىنچى، دوستلۇق بالىلاردا سەمىمىيلىك ۋە ئاق كۆڭۈللۈك پەزىلىتىنى يېتىلدۈرىدۇ. دوستلۇقتا ساداقەتمەنلىكنى ئەڭ مۇھىم ئۆلچەم قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار سەمىمىيەتسىزلىك ۋە ساداقەتسىزلىكنى ئۆزلىرى ئۈچۈن ئەينى، دوستلۇققا ھاقارەت كەلتۈرۈش دەپ قارىغاچقا ئۆزىگە قاتتىق تەلەپ قويىدۇ.

ئىككىنچى، بالىلارنىڭ دوستلۇقى ئۇلارنىڭ ئۆزىگە ئىشىنىش ۋە باشقىلارغا ئىشىنىش، باشقىلارنى چۈشىنىشكە تۈرتكە بولىدۇ.

ئۈچىنچى، ھەقىقىي دوستلۇق ھاياتقا نىسبەتەن تەلەپچان ئادەملەرنى يېتىلدۈرىدۇ.

تۆتىنچى، دوستلۇق ئۇلارنىڭ ئەخلاق - پەزىلەتتە تاكامۇللىشىشىغا تۈرتكە بولىدۇ. بىز شۇنى بىلىمىزكى، بىر ئادەم نامۇۋاپىق ئىش قىلىپ قويسا ھەرقانداق ئادەمدىنمۇ كۆرە، دوستىدىن نومۇس قىلىدۇ. شۇڭىمۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دوستلۇق كىشىلەرنى ھالال ياشاشقا ئادەتلەندۈرىدۇ. بەشىنچى، دوستلۇق پەرزەنتلەرنىڭ زېرىكىش، يالغۇزسىراش ھېسسىياتىغا جۇشقۇنلۇق بېغىشلايدۇ. ئادەمنىڭ بۇ كىشىلىك ھاياتتا ھەقىقىي، ئىشەنچلىك، سەمىمىي، كۆيۈمچان بىرەر دوستىنىڭ بولماسلىقى كىشىگە ئۆزىنى تىغدەك يەككە - يېگانە ھېس قىلدۇرىدۇ. دە، كۈنلىرى زېرىكىش، بۇرۇقتۇرمىلىق ئىچىدە ئۆتىدۇ. بالىلار ئۆزى ئەقىدە قىلىپ ئىشەنگەن دوستىدىن ئازراق كۆڭلى رەنجىپ قالسا، بالىلارچە ھېسسىيات بىلەن ئايرىلىپ كېتىشىدۇ. ئايرىلىپ كېتىپ بولۇپ، غەم - قايغۇغا پاتىدۇ، تېرىككەك بولۇپ قالىدۇ، ئۆزىنى يالغۇز ھېس قىلىدۇ. بۇنداق چاغدا بالىلار بىرەر كېلىشتۈرگۈچىگە موھتاج بولىدۇ. بۇنداق چاغلاردا ئاتا-ئانىلار ئەھۋالنى سۈرۈشتۈرۈپ، بالىلارنى دوستى بىلەن ياراشتۇرۇپ قويۇشى كېرەك. «دوستلۇق خۇشاللىقنى ئىككى ھەسسە ئاشۇرىدۇ، غەم - ئەندىشىنىڭ يېرىمىنى كۆتۈرۈۋېتىدۇ» (بېكون). ئادەم ئۈچۈن يالغۇزلۇقتەك ئېغىر يۈك بولمايدۇ، دوستلۇق مانا شۇ يۈكتىن خالاس قىلىدۇ.

ئالتىنچى، دوستلۇق پەرزەنتلەرنى شەخسىيەتچىلىك پىسخىكىسىدىن غالىب كېلىپ كۆپرەك باشقىلارنى ئويلاشقا ئۆگىتىدۇ. ۋاپادارلىق دوستلارنىڭ بىر - بىرىگە قىلغان ئەڭ ياخشى سوۋغىسى بولۇپ قالىدۇ. بۇ خۇسۇستا ئەلىشىر نەۋائىي مۇنداق بىر ھېكايىنى مىسال قىلىدۇ: ئاڭلاشلارغا قارىغاندا تۆت ئۇلۇس خانى — قۇدرەتلىك شاھ ئەمىر تېمۇر كوراگانى ئەتراپتىكى جايلارغا ھەربىي يۈرۈش قىلغاندا، ھىندى دىيارىدا قاتتىق جەڭ بولۇپ، دەۋران غەلبە نۇسرىتىنى ئۇنىڭغا يار قىلىپ، دۈشمەنلىرىنىڭ باغرىنى تىلىپتۇ. شاھ «قەتلى ئام ① قىلىنسۇن» دەپ يارلىق قىپتۇ. ھەر كىشى ئۆز ئالدىغا قىرغىغا ئاتلىنىپ، كېسىلگەن باشلار ساينىڭ تېشىدەك يېتىپتۇ. پۈتكۈل دەشتنى جەسەت قاپلاپ، قانلار دەريا بولۇپ ئېقىپتۇ، ھەممە تەرەپتە ئۆتكۈر قىلىچلار يالتراپ، گويا

① قەتلى ئام — ئومۇمىي قىرغىن.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىيامەت قايم بويۇتۇ.

قىرغىن بولۇۋاتقان ئاشۇ مەھەللىدە ئىككى بىچارە دوست قىرغىنغا دۇچ كەپتۇ - دە، بىر نەۋكەر ئۇلارنىڭ بىرىنى چاپماق ئۈچۈن قىلىچنى قىنىدىن سۇغۇرۇپتۇ، دوستىنى قىلىچ ئاستىدا كۆرگەن ئۇنىڭ دوستى ئۆز بېشىنى قىلىچ ئاستىغا سۈنۈپ:

— ئەگەر ساڭا باش كېرەك بولسا، ئۇنى چاپما، مانا بۇ باش ئۇنىڭغا ئەرزىيدۇ، — دەپ نەۋكەرگە ئىلتىماس قىپتۇ. نەۋكەر بۇنى چاپماق بولۇپ يۈزلەنگەنكىن، ئۇنىڭ دوستىمۇ شۇ سۆزنى تەكرارلاپتۇ. قايسىسىنى چاپاي دېسە ئۇلارنىڭ يەنە بىرى قاتلىنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپتۇ. نەۋكەر غەزەپلىنىپ ئىككىلىسىنى چاپماق بويۇتۇ. نەۋكەر ئىككىيلەننىڭ قايسىسىغا يۈزلەنسە يەنە بىرى تاقەتسىزلىنىپ يالۋۇرۇپتۇ:

— ئاۋۋال مېنى چاپ، مەن كۆزۈمنى يۇمغىچە ئۇ تىرىك تۇرسۇن! — شۇ يوسۇندا ئۇلار ئۆز دوستىنىڭ بىردەملىك ھاياتى ئۈچۈن بېشىدىن كېچىپ، ئۆز بويىغا چۈشىدىغان قىلىچنى تاللىشىپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئارىدا خېلى تالاش - تارتىش بويۇتۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەنلەر ئارىسىدا غەۋغا كۆتۈرۈلۈپتۇ. ئىككى دوستنىڭ بىر - بىرى ئۈچۈن ئۆز جېنىدىن كەچكەنلىكىدىن خەۋەر تاپقان شاھ تەسىرلىنىپ، ئەلنىڭ قېنىدىن كېچىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ۋاپا ۋە ساداقەتنىڭ خاسىيىتىدىن ھەم ئۇلار ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپتۇ، ھەم خەلق قىرغىندىن خالاس بويۇتۇ.

يەتتىنچى، بالىلارنىڭ دوستلۇقى ئۆزئارا قوللاش، ئۆزئارا ئىلھام بېرىش، ئۆزئارا دوستلارچە رىقابەتلىشىش ئارقىلىق، ئۇلارنى خۇددى كۈچلۈك بىر تايانچقا ئىگە بولغاندەك ئالغا باستۇرىدۇ، ئادەم ھەرقانچە ناسرات بولسىمۇ، يېنىدا ساداقەتمەن بىرەر دوستى بولسا كۆڭلى توق بولىدۇ. ھەقىقىي دوستلۇقتا يارالغان ئادەم ھەممىگە يارايدۇ.

دوستلۇقنىڭ يۇقىرىقىدەك ئەمەلىي مەنپەئەتدارلىق رولىدىن قارىغاندا، پەرزەنتلەرگە كىچىكىدىن تارتىپ دوستلۇق ھەققىدە تەربىيە بېرىش، دوستلۇق ھېسسىياتىنى ئۇرغۇتۇش، دوستلۇق رىشتىسىنى باغلاشقا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ياردەم بېرىش بالىلارنىڭ ئۆگىنىش ھەم تۇرمۇشىغا زور ياردىمى بولىدۇ. نەسپەتتىن نەمۇنە

بالام، دەرەخ يىلتىزى بىلەن ياشىرىدۇ، ئادەم دوست - بۇرادەرلىرى بىلەن دېگەندەك، بەختنىڭ گۈلى دوست - بۇرادەرلىرىنىڭ بىلەن بولغان ھەسەۋەبەتلىك ۋە ھەمدىللىق تۇپرىقىدا ئېچىلىدۇ، ھەرقانداق ئېغىر يۈكنى دوستلار بىلەن بىرگە كۆتۈرسەڭ ھارغىنلىق ھېس قىلمايسەن، ھاياتتا ئەڭ ئېغىر كۈلپەتنىڭ يالغۇزلۇق ئىكەنلىكىنى چۈشەنگەندىلا، دوستلۇقنىڭ قانچىلىك قىممەتلىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلالايسەن. ھەرگىز ياۋايىلىقنى ئادەت قىلما، ئادەم دېگەن ئادەم بىلەن ئادەم بولىدۇ، ئادەم بولغان ئادەمدە مىڭ كىشىنىڭ ئىشى، ئادەم بولمىغان ئادەمدە كىشىنىڭ نېمە ئىشى، دېگەن گەپ بار. ئۆزۈڭ ياخشى بولساڭ ياخشى دوستلارغا ئېرىشەلەيسەن، ياخشى دوستلار قولۇڭغا قول، پۇتۇڭغا پۇت بولىدۇ. سەن داۋاملىق بىرلا خىلدا ئۆتمەن دېيەلمەيسەن، قېرىيسەن. ئاجىزلايسەن، كېسەللىك مۇشەققىتىنى تارتىسەن، بېشىڭغا ھەر خىل مۇسبەتلەر كېلىدۇ، شۇنداق چاغلاردا قېشىڭدا تۇرغان دوستۇڭ ساڭا زور مەدەت ۋە ئىلھام بولىدۇ. يالغۇزلۇق ئىنسانغا خاس خۇسۇسىيەت ئەمەس، بەلكى ياۋايىلىقنىڭ بەلگىسى، ياۋايى ئادەمگە ھېچ كىشى قوۋۇشمايدۇ ھەم ئۇنىڭدىن ھېچ كىمگە ياخشىلىق كەلمەيدۇ. كىشىلەرگە نەپ يۇقتۇرمايدىغان ئادەمنى ئۆلۈك دەپ قاراش كېرەك. يالغۇزلۇق قۇرۇق خادىغا ئوخشايدۇ، قۇرۇق خادا ئۆزىگىمۇ ۋە باشقىلارغىمۇ سايە چۈشۈرەلمەيدۇ. ھەقىقىي ئادىمىيلىك دوست - بۇرادەرلەرگە، ئەلگە يەتكۈزگەن مەنپەئەت بىلەن تېخىمۇ جىلۋىلىنىدۇ. دوستنىڭ كۆپ بولۇشىدىن قورققۇلۇق ئەمەس، دوستى كۆپ ئادەمنىڭ تۇرمۇش تىرىكچىلىكىنىڭ ئاقسىغانلىقىنى نەدە كۆرگەن، دوستلۇق دېگەن ھەرقانداق تىلەكلىرىڭگە يۆلەك بولىدۇ، ھەتتا نامىڭ ياخشى بولۇپ، ئىشلىرىڭ كۆڭۈلدىكىدەك يۈرۈشۈپ تۇرىدۇ، تامنىڭ غوجا تېمى بولسا تاممۇ مەزمۇت تۇرىدۇ ئەمەسمۇ؟! ئادەمنىڭ تۇرمۇشتا بىرەر كۆيۈملۈك، ساداقەتمەن، ئىچ - سىرلىرىنى ئېيتالايدىغان، غەمگۈزار بولالايدىغان دوستىنىڭ بولماسلىقى كىشىگە ھاياتىدا زېرىكىش، بۇرۇق تۇرمۇشلىقنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھەمراھ قىلىدۇ، ئادەم بىر قانچى يوق قۇشقا موخاشاش ئىركىن پەرۋاز قىلالمايدۇ. ئە. تىلمان: «ئەگەر تەقدىر ئادەمگە ساخاۋەت كۆرسىتىپ، دۇنيادىكى ئەڭ بۈيۈك بەختنى ئىنئام قىلماقچى بولسا، ئۇنى سادىق دوستلار بىلەن مۇكاپاتلايدۇ» دېگەن. بالام، بىرەر ساداقەتمەن دوستى بولمىغان ئادەمنىڭ تۇرمۇشىنى مۇكەممەل دېگىلى بولمايدۇ، شۇڭا، ئۆزۈڭگە ياخشى دوستلارنى تاللىغىن. «يالغۇز ئۆزۈڭ بەختلىك بولالمايسەن، بەختنى ئىككى كىشى يارىتىدۇ» (پىناگور). يەككە - يېگانىلىقتا بەخت زەۋقى بولمايدۇ، ھېچ بولمىغاندا سېنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىرىڭنى تەبرىكلىگۈدەك، بەختىڭگە ئورتاق بولغۇدەك بىرەر دوستۇڭ بولمىسا بولامدۇ؟ ئاكا - ئۇكا دوست بولماسلىقى مۇمكىن، لېكىن دوست دېگەن ھەمىشەم ئاكا - ئۇكا (فىرانكىلىن). سەن ئۆزۈڭگە ھەقىقىي ئىشەنگەن چېغىڭدا، ساڭا ئىشىنىدىغان دوستلارنىڭ چىقىشىدىن غەم يېمە. ئەگەر ئۆزۈڭ باشقىلارغا ئىشەنمەي، ياكى باشقىلار ساڭا ئىشەنمەي دوستلۇق بەختىدىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولغۇدەك بولساڭ، خىيالىي تۇيغۇدا بولسىمۇ بىرەر غايىۋى دوستلۇقنى ياراتقىن، بولمىسا بۇ كىشىلىك تۇرمۇشتا ياشىمىڭ ۋە بەختلىك بولمىڭ تولىمۇ تەسكە توختايدۇ.

دوست - بۇرادەرسىز، يەككە - يېگانە ئۆتۈشكە ئۆزىنى بەخشەندە قىلغان بايدىن، دوست - بۇرادەرلىرى بىلەن ئۆتكەن نامرات تۇرمۇش ساڭا كۆپرەك لەززەت بېرىدۇ. ھەقىقىي دوستلۇققا ئىگە بولالساڭ ھاياتىڭنى يېڭىۋاشتىن تەرتىپكە سالالايسەن، دوستلۇقنىڭ ھەقىقىي ھۆرمىتى ئۈچۈنمۇ ئۆزۈڭنى كونتىرول قىلىشنى يېتىلدۈرەلەيسەن. دوستۇڭغا بولغان ساداقەتمەنلىك تۈپەيلى ئۆزۈڭنى سەممىيلىككە ئادەتلەندۈرەلەيسەن.

بالام، دوست تۇتماق ئوڭاي، لېكىن ھۆددىسىدىن چىقماق بەكمۇ تەس. دوستلۇق دېگەن خۇددى ئەينەككە موخشايدۇ، سەن ئۇنىڭدىن ئۆزۈڭنى كۆرۈپ تۇرسەن، بىراق ئازراق سەۋەنلىكتىنمۇ ئۇنى سۇندۇرۇپ قويۇشۇڭ مۇمكىن. سۇنغان ئەينەكنى قايتا ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولمايدۇ، ئەسلىگە كەلتۈرگەن تەقدىردىمۇ ئەسلىدىكى بېجىرىم ھالىتىگە موخشىشى ناتايىن. بۇ خۇسۇستا بىر ھېكايە ئېيتىپ بېرەي، بالام.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سەئىدىنىڭ دوستى بىلەن ياراشقانلىقى

— مېنىڭ بىر دوستۇم بار ئىدى، — دەپ ھېكايە قىلىدۇ شەيخ سەئىدى، — ئۇنىڭ بىلەن بىرقانچە قېتىم سەپەردە بىللە بولغان، نان - تۈزنى تەڭ يېگەندۇق ۋە ئارىمىزدا چەكسىز دوستلۇق ئورنىتىلغانىدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇ ئازغىنە مەنپەئەت سەۋەبى بىلەن كۆڭلۈمنى رەنجىتىشنى راۋا كۆرگەنلىكىدىن، دوستلۇقىمىز ئاخىرلاشتى. شۇنىڭغا قارىماستىن، ھەر ئىككىمىزدە سەمىمىي مۇھەببەت ساقلىنىپ قالدى. بىر كۈنى ئۇنىڭ مېنىڭ شېئىرلىرىمدىن تۆۋەندىكى ئىككى بېيتىنى بىر ئولتۇرۇشتا ئوقۇغانلىقىنى ئاڭلىدىم:

كىرىپ كەلسە يارىم كۈلۈپ، ئېچىلىپ،
دىلىدىكى يارامغا تۈز سېپەر يېڭى.
ئاد، زۇلپى قولۇمغا چۈشسە نە بولغاي،
يەتكەندەك مەسكىنىگە سېخىيلەر يېڭى.①

بىر بۆلەك دوستلىرىم بۇ شېئىرنىڭ نەپىسلىكىگە (ياق، ئۆزلىرىنىڭ ئالىيجانابلىقىغا) گۇۋاھلىق بېرىپ، ماڭا ئايرىن ئوقۇشقان، جۈملىدىن ئۇمۇ ماختاشقا تىرىشىپ، بۇرۇنقى دوستلۇقىمىزنىڭ يوقالغانلىقىغا ئەپسۇس، پۇشايمان يېگەن ۋە ئۆز خاتالىقىنى ئېتىراپ قىلغان. مەن ئۇنىڭ تەرىپىدىنمۇ ئىنتىلىش بارلىقىنى ئۇققاندىن كېيىن مۇنۇ بېيتلەرنى ئەۋەتىپ يارىشىپ قالدۇق:

ئارىمىزدا بولمىغانمۇ ئەھدى - ۋاپا؟
بىزگە جاپا سالدىڭ، بۇزۇپ ئەھدىڭنى سەن.
ئەل - جاھاندىن كېچىپ ساڭا كۆڭۈل بەرسەم،
بىلمەيمەنكى، تېزلا بۇزدۇڭ چېھرىڭنى سەن.

① يېڭى — بۇ يەردە بەك مەنىسىدە.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ياراشماققا مەيلىك بولسا قايتىپ كېلىپ،
مەھبۇب بولغىن، باغلاپ يەنە مېھرىتىنى سەن. ①

مانا بۇ، دوستلۇقتىكى بىر خىل ئالسىجانابلىق، لېكىن ھەممە ئادەم بۇنداق ئالسىجاناب بولۇشى ناتايىن. دىققەت قىلىنمىسا دوستلۇق دۈشمەنلىككە ئايلاندۇ، بۇنداق دۈشمەننىڭ زىمىنى بەك چوڭ بولىدۇ. بالام.

بالام، دوستلۇقنىڭ بېغىنى چىڭتىدىغان مۇنداق بىر قانچە ئىشقا قەتئىي ئەمەل قىلغايىسەن:

بىرىنچى، سەن ھاياتىنى سۆيسەڭ دوستۇڭنىمۇ سۆيگىن، سەن تۇرمۇشتا ياخشى ئادەملەرنىڭ كۆپلۈكىگە ئىشەن، ھەرگىز بەتگۇمان بولما، بەتگۇمان بولۇش سېنى دوستلاردىن يىراقلاشتۇرىدۇ. ئۆزۈڭگە ئىشەنسەڭ باشقىلارغىمۇ ئىشەن. ئىشەنچ دوستلۇق ئۇلىنى مۇستەھكەملىيدۇ. بەتگۇمان بولۇش دوستلۇق رىشتىسىنى ئۈزۈشكە سەۋەب بولىدۇ. ھەرگىزمۇ باشقىلارغا دۈشمەنلىك پوزىتسىيە تۇتما. ئازراق ئاداۋەت بىلەن دوستلۇقنى دۈشمەنگە ئايلاندۇرۇۋالما. «دۈشمەن» دېگەن يامان چوڭ ئوقۇم، بىر يولدا مېڭىۋاتقان، بىرگە ئوقۇۋاتقان، بىر ئېرىقتىن سۇ ئىچىۋاتقان، بىر تۇپراقتىن ئوزۇقلىنىۋاتقان، ۋەتەننىڭ ھاۋاسىدىن ئورتاق نەپەسلىنىۋاتقان دەۋرداشلىرىڭنى دوست - دۈشمەن، دەپ قاراش يارىمايدۇ. كىچىك بالا دېگەننىڭ دۈشمىنى بولمايدۇ، يەنە بىرى نادان ئادەمنىڭ دۈشمىنى بولمايدۇ. ئازراق زىددىيەتلىشىپ قالغانغا دۈشمەنلىك پوزىتسىيىدە بولۇش ئەھمىيەتلىك ھېسابلانمايدۇ. ھەر ئىشتا قارىنى - كۆكسۈڭنى كەڭ تۇتساڭ، باشقىلارنىڭ ئانچىكى سەۋەنلىكلىرىنى ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن ئەپۇ قىلالساڭ، دۈشمەنلىك دېگەن ئىش بولمايدۇ.

ئىككىنچى، بالام، دوستلۇقنىڭ قۇدرىتى ساداقەتتە. دوستىدىن جېنىنىمۇ ئايىمىسا، بۇنداق دوستلۇقنى سادىق دوست دەيمىز. چۈنكى ئۇ

① مەنىسى: «گۈلىستان»، مىللەتلەر نەشرىياتى، 1984 - يىلى نەشرى، 214 - بەت.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

جان دوستىكى، نان دوست ئەمەس. كىمكى يەنە بىر كىمگە تەمە بىلەن دوست بولماقچى بولسا، ئۇ خۇددى قۇشلارنى ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئۆز پايىدىسى ئۈچۈن دان چاچقان ئوۋچىغا ئوخشايدۇ. غەرز ئارلاشقان دوستلۇقتىن پايدا كۆرمەيسەن. ھەرقانداق جايدا دوستلارنىڭ مۇھەببەت تەڭگىلىرى ئىخلاس سەرراپخانسىدا تاۋلانغان بولسا ياكى دوستلۇق دەرىخى ئىخلاس بېغىدا يەكدىللىق سۈيى بىلەن سۇغىرىلغان بولسا، بۇ جاھاننىڭ راھىتى ۋە خۇشاللىقىنىڭ مەدەتتى بولۇپ، بۇنداق دوستلۇقنىڭ پايدا - مەنپەئىتى ھەددى - ھېسابسىز دۇركى، ئۇ بەختلىك كۈنلەردە شادلىق ۋە خۇشاللىققا ئورتاق، قىيىنچىلىق كۈنلەردە ھەمدەم ۋە يار - يۆلەك بولىدۇ. بىر بۇزۇك بىر كىشىدىن نەچچە دوستلۇك بار دەپ سورىغانىكەن، ئۇ كىشى: بىلمەيمەن، ھازىر دۆلىتىم پاراۋان، نېمىتىم كەڭرىچىلىك، شۇڭا ھەممە كىشى ماڭا دوستلۇق ئىزھار قىلىشىدۇ، مەن بىلەن قەلبى بىر ئىكەنلىكى توغرىسىدا لاپ ئۇرۇشىدۇ. خۇدا ساقلىسۇن، ئەگەر ئىززەتنىڭ كۆزىنى مېھنەت قارىغۇ قىلسا، شۇ چاغدا ئاندىن كىمنىڭ دوست، كىمنىڭ دۈشمەن ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ، دەپ جاۋاب بەرگەنىكەن. شۇنداق بالام، «ئۇرۇش باتۇرنى، جاھىل دانانى، يوقسۇزلۇق دوستىنى سىنايدۇ» (ئەل خارەزمى). ئاممىنىڭ بار چاغدا دوست تېپىش ئاسان، ئاممەت قاچقاندا بەك قىيىن. ئادەم بەختسىزلىككە يولۇققاندىلا دوست سىنىلىپ، دۈشمەن پاش بولىدۇ. بۇزۇكۋار شۇڭا: تۆت گۈرۈھنى تۆت ۋاقىتتا سىناش كېرەك، يەنى باھادىرلارنىڭ شىجائىتىنى جەڭدە، خىيانەتسىز ئىنساپلىق كىشىلەرنىڭ دىيانىتىنى ئېلىم - بېرىمدە، خوتۇن، پەرزەنتلەرنىڭ ۋاپاسىنى نامراتلىق چاغلاردا، ھەقىقىي دوستلارنى بالا - قازا كەلگەن ۋاقىتتا سىناش كېرەك، دېگەن. مۇنۇ شېئىر ھەر داڭم خاتىرەڭ دەپتىرىدە ساقلىنسۇن:

دوستلىرىڭ دوست بولغۇسىدۇر ئىشىڭغا،
يەتسە مېھنەت بىرى كەلمەس قېشىڭغا.
بولسا كىم مېھنەتتە دوست، ئۇ جانغا دوست،
دوست ئەمەس دۆلەتتە دوست، ئۇ نانغا دوست.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بۇ شېئىر ھېكمەت كىتابلىرىدا يېزىلغان مۇنۇ ھېكمەتنى ئىپادىلىگەن:
بالام، پادىشاھلارنىڭ بىرىدىن بىر كىم «خالاپىقلارنىڭ مالدار كىشىلەرنى
دوست تۇتۇشىدا نېمە ھېكمەت بار؟» دەپ سورىغانىكەن. ئۇ پازىل كىشى
«مال ئۇلارنىڭ مەشۇقسۇر، مەشۇق قەيەرگە بارسا، ئاشۇق شۇ يەرگە
كېلىدۇ، مەشۇق كەتسە ئاشۇقمۇ كېتىدۇ» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بالام، بۇ بايانلاردىن ئىبەرەت ئېلىپ بىرىگە ھەرگىز تەمەخورلۇق بىلەن
دوستلۇق ئىزھار قىلما، تەمەخورلارنىڭمۇ دوستلۇقىنى قوبۇل قىلما.
دوست بولساڭ ساداقەتنى ئۇنتۇما، دوستقا بولغان ساداقەتمەنلىكىڭ
مەردلىكتۇر، ساداقەتسىزلىك نامەردلىكتۇر، بېشىڭ ئاسمانغا تاقاشقان
تەقىدىرىدىمۇ بېشىڭ كۈلپەتكە پاتىدىغان چاغلارنىمۇ ئويلا، ئورنۇڭ
كۆتۈرۈلسە دوستلىرىڭغا بويۇنتاۋلىق قىلساڭ كۈلپەتكە پاتىقىنىڭدا سېنى
تارتىپ چىقىرىدىغان ئادەم بولمايدۇ. بىر كىشىنىڭ دوستى چوڭ مەنەسپكە
ئولتۇرغانىكەن، ئۇنىڭ بىر يېقىن دوستى ئۇنى مۇبارەكلەش ئۈچۈن ئالدىغا
بېرىپتۇ.

— سەن كىم بولسەن؟ — دەپ سوراپتۇ ئەمەلى ئۆسكەن كىشى
دوستىنى تونۇماسقا سېلىپ. يوقلاپ كەلگۈچى كىشى ئۇنىڭ ۋاپاسىزلىقىدىن
ئوسال ھالغا چۈشۈپ قاپتۇ ۋە:

— مېنى تونۇماسەن؟ مەن سېنىڭ كونا دوستۇڭ بولمەن، سېنى
كور بولۇپ قاپتۇ، دەپ يوقلاپ كەلگەندىم، — دەپتۇ. شۇڭا بالام،
دوستۇڭنىڭ ئورنى كۆتۈرۈلگەنسېرى سېنىڭ ئۇنىڭ قەلبىدىكى ئورنۇڭ
تۆۋەنلەپ ماڭسا، دەرھال ئۆزۈڭنى تارتقىنىڭ تۈزۈك. ئۆزىنى سەن بىلەن
تەڭ كۆرمىگەن دوست دوست ئەمەس، خۇشامەتچىلىككە ئارلاشقان
دوستلۇق دوستلۇق ئەمەس، قۇلچىلىق ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا ئادامىس:
«ئەمەلدار بولغان دوست يوقالغان دوست» دېگەن. سەن ھەقىقىي دوست
بولدىغان بولساڭ، دوستلۇقىنى ئورۇن، مەرتىۋە، بايلىق، كەمبەغەللىك
بىلەن ئۆلچەم، ھەقىقىي دوستلار ئارىسىدا دەرىجە پەرقى بولمايدۇ.

بالام، دوستلۇق بەختىدىن بەھرە ئېلىش ئۈچۈن دوست تاللاش
ئىنتايىن مۇھىم، ئادەم دوست - بۇرادەرسىز ياشاش مۇمكىن بولمىسىمۇ،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

لېكىن ھەممىلا ئادەم دوستلۇققا ياراۋەرەيدۇ. سەن دوست تاللاشتا بىرىنچىدىن، پەزىلەتلىك، ئەخلاىلىق، بىلىملىك، ئەقىللىق ئادەملەرنى تېپىپ دوست بول. ئىككىنچىدىن، مەرد ئادەملەرگە دوستلۇق ئىزھار قىل. ئۈچىنچىدىن، تېگى ياخشى، پاك نەسەبلىك ئادەملەرنىڭ پەرزەنتى بولسۇن، ئۇنداق ئادەملەر غەرزىسىز، تەمەسىز بولىدۇ، دوستلۇق بىناسىنى ساداقەت ۋە ئىخلاىس ئاساسىغا قويدۇ. مۇنداق ئۈچ خىل كىشىلەرنىڭ دوستلۇقىدىن پەرھىز قىلىشنىڭ لازىم: بىرى، پاسىق كىشىلەر، ئۇلارنىڭ خاھىشى نەپسىنىڭ پېيىدە بولىدۇ. يەنە بىرى، يالغانچى، سەمىمىيەتسىز ئادەملەر، ئۇنداق ئادەملەر ھەردائىم دوستلۇققا خىيانەت قىلىدۇ. ئۈچىنچى، نادانلار. كۈنلار «نادان دوستتىن دانا دۈشمەن ياخشى» دېيىشكەن، نادان دوستتىن ساڭا زىيان يېتىش ئىمكانى بار، دانا دۈشمەندىن ياخشىلىق كېلىشى مۇمكىن.

داناغا يانداشقىن، قاچ نادان دوستتىن،
چۈنكى ئۇ خەۋپلىكتۇر دانا دۈشمەندىن. (رۇمى)

چۈنكى بالام، يامان دوست دۈشمەندىن يامان، ساختا ئادەملەرنىڭ دۈشمەنلىكىدىن كۆرە دوستلۇقى خەۋپلىكرەك (روسو). ھاراق ئىچىپ دوستلۇق ئىزھار قىلغان ئادەمگە گۈل بولما، ئۇنداق ئادەمنىڭ دوستلۇقى شۇ داستىخان ئۈستىدە.

دوست دېمە گەر نازۇ - نېمەت ئۈستىدە،
ئۇرسا لاپ، دوستۇمدىن ئەزىز مېھرىبان.
دوست ئۇدۇر - دوستقا سوزىدۇ قولىن،
دوست بولغىنىدا يوقسۇل ناتاۋان. (سەئىدى)

بالام، «دوستنىڭ كۈنسى ياخشى، چاپاننىڭ يېڭىسى» دېگەندەك، كىچىكىڭدىن بىللە ئۆسۈپ چوڭ بولغان، سېنى ھەقىقىي چۈشىنىدىغان،

كۈيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

سەنمۇ ئۇنى چۈشىنىدىغان دوستلۇقنىڭ رىشتىسى بەك چوڭقۇر بولىدۇ. چۈشىنىش بولمىغان يەردە دوستلۇق بولمايدۇ، چۈنكى نىيەت بىرلىكى دوستلۇقنى مۇستەھكەملەيدۇ.

بالام، دوستلۇق بۇرچىنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالماغىسەن. شۇنىڭغا دىققەت قىلغىنىكى، دوستلۇقتا مىننەت بولمايدۇ، مىننەتلىك دوست قەرز بېرىپ قەرزنى قايتۇرۇۋالماقچى بولغان ئادەمگە ئوخشايدۇ، دوستۇڭ ئېغىر كۈنگە قالغاندا ھەرگىز يېنىدىن يىراق قاچما، مۇبادا ئېغىر كۈنگە قالغان دوستۇڭنى تاشلاپ قېچىپ كەتسەڭ پۈتۈن دۇنيا سەندىن قاچىدۇ. سېنىڭ دوستۇڭغا ئەسقاتىدىغان ۋاقىتنىڭ ئۇنىڭ ساڭا موھتاج بولغان ۋاقتى. شۇنداق چاغدا دۇنيادىكى ھەرقانداق تەسەللىمۇ ھەقىقىي دوستتەك يۈرەككە مەلەم بولالمايدۇ، دوستلۇقنىڭ يەنە بىر بۇرچى شۇكى، دوستلىرىڭ ئارىسىدا ھەرگىز مېنىڭ، سېنىڭ دېگەن ئايرىمچىلىققا ئورۇن قالدۇرماسلىقىڭ كېرەك. دوستۇڭغا ئىشەنسەڭ ھەرگىز ئۇچىنچى بىر كىشىنىڭ سۇخەنچىلىكىگە ئىشەنمە، بۇ ساڭا چوڭ كۈلپەتلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ. دوستلار ئارىسىدا سىپايىگەرچىلىككە ۋە ھەددىدىن ئارتۇق تەكەللۈپ قىلىشقا يول يوق. سەن دوستلىرىڭنىڭ سەندىن ياردەم تەلەپ قىلىپ ئۆتۈنۈشىنى كۈتۈپ تۇرما، ئۇنىڭ كۆزىدىن ۋە سۆزىدىن ئۆزۈڭنىڭ دوستۇڭ ئۈچۈن نېمە قىلىپ بېرىشىڭ كېرەكلىكىنى بىلىگىن. ھېكايىدە كەلتۈرۈپتۈكى: بىر كىشىنىڭ سادىق دوستى ئۇنى يېرىم كېچىدە ئىزدەپ ئىشىك قېقىپتۇ. بۇنداق كېچىدە كەلگەنگە قارىغاندا چوقۇم بىرەر ھاجەت بىلەن كەلدى، ئۇ دوستۇمنى تەلۈرتىمەي چىقاي دەپ، ھەمياننىمۇ ئېلىپتۇ، قىلىچىنىمۇ ئېسىپتۇ، ئۆيىدىكى دىدەكنىمۇ ئېلىپ ئىشىك ئالدىغا چىقىپ دوستىنى قارشى ئاپتۇ. دوستى بۇنىڭدىن ھەيران قىلىپ سوراپتۇ، بۇ نېمە ئالامەت؟ ئەي دوستۇم، دەپتۇ ھېلىقى كىشى، سېنىڭ بۇ كېچىدە ئىزدەپ كېلىشىڭنى بىرەر ھاجەتتىن دەپ قارىدىم. شۇڭا، ئاقچا لازىم بولسا مانا ئاقچا، ئەگەر بىرەرسى سېنى خورلىغان بولسا مانا قىلىچىنى ئېلىپ جابدۇنۇپ چىقتىم. ئەگەر باشقا ئىش - كۈشلىرىڭ بولسا بۇ دىدەك ساڭا تەلەلۇق، دەپتۇ. بۇنى كۆرگەن دوستىنىڭ ئىخلاسى تېخىمۇ ئېشىپتۇ.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بالام، ھەرقاچان دوستلۇق بۇرچىنى بەجا كەلتۈرگىن. دوستۇڭ بار ياكى يوق بولۇپ قالسا، ئۇنىڭ بالىلىرىنىڭ ئەھۋالىدىن ئوبدان خەۋەر ئالغىن، ئاتا - ئانىسىغا مېھرىبان بولۇپ، خىزمىتىنى قىلغىن. دوستلىرىڭنىڭ دوستىنى ھەم ياخشى قەدىرلىگىن، بۇمۇ يەنىلا دوستۇڭغا بولغان ساداقىتىڭ بولۇپ قالدۇ، ھەرگىز دوستۇڭنىڭ دۈشمىنىگە قول بەرمە، چۈنكى دوستۇڭنىڭ دۈشمىنى ھەم سېنىڭمۇ دۈشمىنىڭدۇر. بالام، بۇزۇڭلار دوستلۇق شەرتىنى بەجا كەلتۈرۈشنىڭ مۇنداق بىرقانچە مىزانلىرىنى قويۇشقان: دوستنىڭ ئەيىبىنى بىلسە ئۇنى ھەرگىز باشقىلارغا ئىزھار قىلماسلىق كېرەك. دوستنىڭ ھۈنىرىنى كۆرسە بىرنى مەڭ قىلىپ كۆرسىتىش كېرەك، ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلغان بولسا مىننەت قىلماسلىق ۋە نەزەردە تۇتماسلىق كېرەك. دوستىدىن كۆرگەن مەنپەئەتنى ھەرگىز ئۇنتۇماسلىق كېرەك، دوستىدىن بىرەر خاتالىق سادىر بولۇپ قالغان بولسا ئۇنى كۆڭلىگە ئالماسلىق ۋە ئەپۇ قىلىش كېرەك، ئۆزرە سورىسا قوبۇل قىلىش كېرەك. دوستۇڭغا قوپال، يىرىك سۆز قىلما، قوپال، يىرىك سۆز دوستۇڭنىڭ كۆڭلىنى خۇددى تاشقا ئوخشاش بېسىپ تۇرىدۇ. بۇ تاش ئۇزاق يىللاردىمۇ كۆتۈرۈلۈپ كېتىشى تەس. دوستۇڭ ئۈچۈن ھەرقاچان ئادىمەتچىلىك يوسۇنلىرىنى ئۇنتۇپ قالما، دوستۇڭدىن نېمىنى تەلەپ قىلساڭ، سەنمۇ دوستۇڭغا شۇنى بەر. دوستلىرىڭنىڭ مېجەز - خۇلقىنى ياخشى بىلىۋالغىن. قۇسۇرسىز دوست تىلىمە. دۇنيادا قۇسۇرسىز ئادەم بولمىغانغا ئوخشاش، قۇسۇرسىز دوستمۇ بولمايدۇ. كەمچىلىكلىرىنى كۆرسەڭ سەمىمىيلىك بىلەن ياردەم بەر. دوستۇڭنىڭ نەسىھەتلىرىنى سەمىمىيلىك بىلەن قوبۇل قىل. ھەق ئىشلاردا ئۇنى قوللا، ناھەقچىلىق سادىر بولغاندا ھەرگىز سىپايىگەرچىلىك قىلما. بالام، يۇقىرىقى ئىشلارغا دىققەت قىلالساڭ، دوستلىرىڭ كۆپىيىدۇ، ئۆزۈڭمۇ بەختىيارلىققا چۆمىسەن.

2. دۈشمەنلىك ۋە بىخەتەرلىك

يېغى بىر بولسىمۇ مىڭدۇر زىيىنى،
سىڭ بولسىمۇ دوست، ئاز دەپ بىل ئۇنى.
— يۈسۈپ خاس ھاجىپ

پەرزەنت تەربىيىسىدە دىققەت قىلىدىغان يەنە مۇنداق بىر ئىش بار: ئۇ بولسىمۇ بالىلارنى كىچىكىدىن تارتىپ زېرەك، ھوشيار بولۇپ ئادەملەرنى توغرا تونۇشقا، دوست - دۈشمەننى توغرا پەرق ئېتىشكە يېتەكلەش كېرەك. بالىلار گۆدەك چاغلاردا ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى چۈشىنىش قىزغىنلىقى يۇقىرى بولىدۇ، ئادەملەرگە بولغان تونۇشى چوڭقۇر بولمايدۇ، ھېسسىياتقا كۆپرەك بېرىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلاردا سەمىمىي، ئاق كۆڭۈل ئادەملەردىن قانچىدىغان، ساختىپەز، ھىيلىگەر ئادەملەرگە ئەگىشىدىغان، ئويۇنغا قىزىقتۇرغانلارنى دوست بىلىپ، ئۆگىنىشكە ئىشتىراك قىلغان دوستلارنى يامان كۆرىدىغان ئەھۋاللارمۇ پەيدا بولىدۇ. بولۇپمۇ بالىلار ئۆسمۈرلۈك مەۋسۈمىدىن ياشلىق مەۋسۈمىگە ئۆتۈش مەزگىلىدە، ئۇلاردا قاراملىق، تەۋەككۈلچىلىك، ئۆز بېشىمچىلىق، ئۆزىگە تەمىننا قويۇشقا ئوخشاش پىسخىك ئەھۋاللار بىر قەدەر ھۆكۈمرانلىق ئورۇنغا چىققان بولىدۇ. تۇرمۇش تەجرىبىسى چوڭقۇر بولمىغانلىقى ئۈچۈن كۆپىنچە ھەۋەسكە بېرىلىپ كېتىدۇ. قىلىۋاتقان ئىشنىڭ پايدا - زىيىنىنى ئانچە ئويلاپ كەتمەيدۇ، ماڭغان يولنىڭ ئۆزىنى نەگە ئېلىپ بېرىۋاتقانلىقىغا تازا ئېتىبار بەرمەيدۇ. ئىشنىڭ ئاخىرىنى كۆرەلمەيدۇ. ئۇلاردا مۇستەقىللىق بىلەن بېقىندىلىق، ئاڭلىقلىق بىلەن گۆدەكلىك ئوتتۇرىسىدا كەسكىن زىددىيەت بولىدۇ. بالىلاردا كۈچلۈك مۇستەقىللىق، خاسلىق ئىپادىلىنىدۇ، ئۆزلىرىگە بولغان باھاسى يۇقىرى بولۇپ، ئۆز ئىشىغا باشقىلارنىڭ ئارىلىشىشىنى خالىمايدۇ، چوڭلارنىڭ سۆزلىرىگە ئانچە ئىشەنمەيدۇ، ئاتا - ئانىلار ناھايىتى دىققەت قىلمىسا پەرزەنتنى قولدىن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چىقىرىپ قويىدىغان مەزگىل دەل مۇشۇ ئۆتكۈنچى دەۋر ھېسابلىنىدۇ. ئۆسمۈرلۈك ۋە ياشلىق دەۋرىگە ئۆتۈش ھارپىسىدىكى بالىلاردا دوست-دۇشمەن توغرىسىدىكى بىلىش چوڭقۇر بولمايدۇ. بەزى ھاللاردا ئۇلار ھەقىقىي دوستنى دۇشمەن دەپ قارايدىغان، دۇشمەننى بولسا دوست دەپ قارايدىغان ئەھۋاللار بولىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇلار دوستلار ئارىسىدىكى يۈزەكى كېلىشەلمىگەنلىكىنى مۇبالىغىلەشتۈرۈپ دۇشمەنلىك ئۆلچىمىدە ئۆلچەيدۇ. نەتىجىدە بالىلار بىلەن چىقىشالماي كۆپ كۆڭۈلسىزلىكلەرنى تېپىۋالىدۇ. ئاخىرىدا بۇنداق ئەھۋاللار تەرەققىي قىلىپ رەسمىي دۇشمەنلىشىشكە ئېلىپ بارىدۇ، ئاتا - ئانىلارغىمۇ باش ئاغرىقى تېپىپ بېرىدىغان، ئۆزىمۇ خەتەرلىك ئەھۋالدا قالىدىغان قارشىلىشىش پەيدا بولىدۇ. شۇڭا، بالىلارغا ئۆسمۈرلۈك دەۋرىدە دۇشمەن ۋە دۇشمەنلىشىش ھەققىدە سۆزلىمەسلىك كېرەك. چۈنكى ئۆسمۈرلۈك دەۋرىدە دۇشمەن دېگەن مەۋجۇت ئەمەس. ئەمما پەرزەنتلەر ياشلىق دەۋرىگە قەدەم قويۇش مەزگىلىدە بالىلارنىڭ نېمىنىڭ ھەق، نېمىنىڭ ناھەق، نېمىنىڭ توغرا، نېمىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى تونۇۋېلىشىغا ياردەم بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇلاردا دوست - دۇشمەننى توغرا پەرق ئېتىش ئاڭلىقلىقىنى تۇرغۇزۇش كېرەك. بالىلارنى ئىمكان بار كىشىلەر بىلەن دۇشمەنلەشمەسلىككە، كىشىلەرنى ياخشى سېناپ ئارىلىشىشقا، ئۆزىگە دۇشمەننى كۆپەيتىمۇئالماسلىققا، ھەرقاچان يامان نىيەتلىك كىشىلەردىن ھوشيار بولۇشقا ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇش لازىم.

ھازىر ئاتا - ئانىلارنىڭ ئەڭ ئەنسىرەيدىغان ئىشى بالىلارنىڭ يامان ئادەملەرگە ئارىلىشىپ قېلىپ يامان يولغا كىرىپ قېلىشى ۋە يامان تەسىرلەرنى قوبۇل قىلىپ نورمال تۇرمۇش سىزىقىدىن چىقىپ كېتىشى، يامان ئادەملەر بىلەن دوست بولۇپ، ئۇنىڭ كاساپىتى بىلەن ئۆزلىرىنى خاراب قىلىشى. چۈنكى ھازىرقى جەمئىيەتتە بالىلارنىڭ خاراكتېرىگە ئەڭ ئىتتىپاق تەسىر قىلىۋاتقان ئامىل جەمئىيەت دەپ قاراشقا بولىدۇ، ناھايىتى ياخشى، ئوقۇمۇشلۇق ئائىلىلەردە ئۆسۈپ چوڭ بولغانلار، ئائىلىنىڭ ياخشى تەربىيىسىنى قوبۇل قىلغان بالىلارمۇ نېمە ئۈچۈن يامان ئىشلار بىلەن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

شۇغۇللىنىشىدۇ؟ نېمە ئۈچۈن قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ تۇرمىلەرگە تاشلىنىدۇ؟ نېمە ئۈچۈن ئىچكىلىك - چېكىملىككە بېرىلىپ ئۆزى نابۇت قىلىدۇ؟ پۈتۈن جەمئىيەتنىڭ ئورتاق ساداسى ۋە ئاتا - ئانىلارنىڭ ئىنكاسى شۇكى، جەمئىيەتتىكى ناچار ئىللەتلەر، پەرزەنتلەرنىڭ يامان، ئەسكى، ئەخلاقىدىن چەتنىگەن، تۇرمۇشقا تەلەپسىز، غايىسىز، كەيپ - ساپا، ئويۇن - تاماشىنى بەخت دەپ قارايدىغان ناچار بالىلارغا ئارىلىشىپ قېلىشى، ئۇلار بىلەن ھەمسۆھبەت، ھەمتاۋاق بولۇشى پەرزەنتلەرنىڭ ئەخلاق چېگرىسىدىن چىقىپ كېتىشىگە، يامان يول، يامان كويلارغا بېرىلىپ ئۆزىنى نابۇت قىلىشىغا سەۋەب بولۇۋاتىدۇ.

قەدىمىدىن تارتىپ ئۇيغۇر خەلقى جەمئىيەتنىڭ بالىلارغا بولغان تەسىرىنى ھەم بۇ توغرىدىكى تەجرىبە - ساۋاقلارنى كۆپ توپلىغان. ئۇيغۇرلاردا «ئىتقا ئارىلاشساڭ يەيدىغىنىڭ پوق» دېگەن چۈشەنچە بار. يەنە «قازانغا يولۇقساڭ قارىسى يۇقار، يامانغا يولۇقساڭ يالىسى» دېگەندەك تەمسىللىرىمۇ بار. بۇ خەلقىمىزنىڭ رېئال تۇرمۇش ئەمەلىيىتىدىن يەكۈنلىگەن ساۋىقى. بۇ توغرىدا كۆپ قائىدە سۆزلىمىسەكمۇ ئاتا - ئانىلار بۇ قانۇنىيەتنى تولۇق چۈشىنىدۇ. بىر ھەدىستە: «بىر ئادەم بىر جامائەت بىلەن 40 كۈن بىللە يۈرسە، شۇ جامائەتنىڭ جۈملىسىدىن بولىدۇ» دېيىلگەن. بۇ ئىبارە يۇقىرىقى قانۇنىيەتنى ئىزاھلاشقا يېتىپ ئاشىدۇ. ئۆسمۈر بالىلار ۋە ياشلار جەمئىيەتنىڭ تەسىرىنى بەك تېز قوبۇل قىلىۋالىدۇ.

ئاتا - ئانىلار شۇخا بالىلارنىڭ كىملىرى بىلەن ئارىلىشىۋاتقانلىقىغا، نەگە بېرىپ نەدە تۇرغانلىقىغا مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن كۆز - قۇلاق بولۇشى كېرەك. بەزى ئاتا - ئانىلار بۇ مەسىلىگە يۈزە قاراپ بىخەستەلىك ۋە بىغەملىك قىلىپ، بالىلارغا كۆپ ئىشىنىپ كېتىپ، ئاخىرقى ھېسابتا بارماق چىشلەپ قالىدىغان ئىشلار كۆپ سادىر بولۇۋاتىدۇ.

قەدىرلىك ئاتا - ئانىلار، مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن سىلەرگە مەسلىھەت تەرىقىسىدە بېرىدىغان تەۋسىيىمىز مۇنداق:

كېچىك، ئاددىي ئىشلارغا سەل قاراپ چوڭ مەھرۇملۇققا يولۇقۇش،

غۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بالىلارغا ھەددىدىن ئارتۇق ئىشىنىپ كېتىپ، زۆرۈر ئاگاھلاندۇرۇشلارنى، دەل ۋاقتىدا بېرىدىغان نەسىھەتلەرنى بېرىپ تۇرۇشقا ئانچە كۆڭۈل بۆلمەسلىك سىلەرگە كۆتۈرگۈسىز كۈلپەتلەرنى ئېلىپ كېلىشكە سەۋەب بولۇپ قالمىسۇن، بۇنىڭ ئۈچۈن مۇنداق بىرقانچە تەرەپلەرگە ئەھمىيەت بېرىپ قويغىنىڭلار تۈزۈك:

بىرىنچى، پەرزەنتلەر 15 ياشتىن ھالقىش پەيتلىرىدىن باشلاپ، يۈرۈش - تۇرۇشلىرى، ئولتۇرۇش - قوپۇشلىرى، دوست - يارەنلىرى كۆپىيىشكە باشلىغاندا، پات - پات كىملىرى بىلەن ئارىلىشىۋاتقانلىقىنى، نېمە ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقىنى، ئارىلىشىۋاتقان دوستلىرىنىڭ تېگى - تەكتى، ئاتا - ئانىسىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈپ تۇرۇڭ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئۇ بالىلارنىڭ جەمئىيەتتىكى تەسىرى، ئەخلاق - پەزىلىتى توغرىسىدا كىشىلەردىن سۈرۈشتۈرۈپ كۆرۈڭ. تۇرمۇش تەجرىبىلىرىنىڭ ئىسپاتلىشىچە، پەرزەنتلەرنىڭ ياخشى - يامان خاراكتېرىنىڭ شەكىللىنىشى كۆپ ھاللاردا ئارىلاشقان ئادەملىرىنىڭ خاراكتېرى - مەجەزى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدىكەن. بولۇپمۇ بالىلار تېخى مۇستەقىل دۇنيا قاراشقا، كىشىلىك قارىشىغا ئىگە بولمىغان ھالغىلىق پەيتلەردە بۇنداق تەسىر تېخىمۇ خاراكتېرلىك بولىدىكەن. ياخشى خاراكتېردىكى، ئەدەپلىك، قائىدە - يوسۇنلۇق بالىلار مەلۇم سەۋەبلەر بىلەن جەمئىيەتتىكى يامان بالىلار بىلەن ئارىلىشىپ قالسا، چوقۇم ئۇلارنىڭ يامان تەسىرىگە ئۇچرايدۇ. نەتىجىدە خاراكتېرى يامان تەرەپكە ئۆزگىرىدۇ. ئەكسىچە، خۇي - پەيلى ئەسكى بالىلار ياخشى بالىلار بىلەن بىر مەزگىل بىرگە تۇرسا، ئەدەپلىك، قائىدە - يوسۇنلۇق بولۇپ قالىدۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ بۇنداق تەسىرنى «يامانلارغا قوشۇلما، كۈنلىرىڭنى ياخشىلار بىلەن ئۆتكۈزگىن، تۈز - ئەگىرىگە قوشۇلسا كۈنلىرى قارىيىدۇ. ئادەم بالىسى تۇغۇلۇشىدىن ياخشى تۇغۇلمىدۇ، يامانلارغا قوشۇلۇش بىلەن يامان خۇي، يامان قىلىقلارنى يۇقتۇرۇۋالىدۇ» دېگەن.

ئىككىنچى، سىز بالىلارنى باشقۇرۇش، كونترول قىلىش، نەگە بارغانلىقى، نەدە تۇرغانلىقىنى سۈرۈشتۈرۈش ھوقۇقىڭىزدىن مەھرۇم

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بولۇپ قالماق. بىزى بالىلار ئاتا - ئانىسى ئۇنىڭ نىگە بارغانلىقىنى سۈرۈشتۈرسە، «چاتنىڭ نېمە، سوراپ نېمە قىلىسەن» دەپ ئاچچىقلايدۇ، بۇنداق چاغلاردا قاتتىقراق بولۇپ «ئاتا - ئانىنىڭ بەرزەنتلىرىنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى سۈرۈشتۈرۈش ھەققى بار. سېنىڭمۇ ئۆزۈڭنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقىنىڭدىن بىزنى ۋاقىپلاندىرۇش قەرزىڭ بار. چۈنكى بىز سەندىن خاتىرجەم بولۇپ تۇرۇشىمىز كېرەك» دەپ مەقسەتنى ئېنىق ئېيتىش لازىم. زۆرۈر تېپىلغاندا تۆۋەندىكى مەزمۇنلاردا نەسىھەت قىلىپ تۇرۇڭ:

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، ئاگاھ بولغىنىكى، تۇرمۇش دېگەن ئىنتايىن مۇرەككەپ، ئادەملەر تېخىمۇ سىرلىق، جەمئىيەت دېگەن بىر جاڭگال، ئۇنىڭ ئىچىدە گۈل - چېچەكلەرمۇ بار، زەھەرلىك تىكەنلەرمۇ ئاز ئەمەس، شۇنى سەستىگە سېلىپ قويايىكى، «ھايۋاننىڭ ئالسى تېشىدا، ئادەمنىڭ ئالسى ئىچىدە» بولىدۇ. سەن ياخشى، دۇرۇس ئادەملەر بىلەن ئارىلاشقىن، يامان يولدىكى، يامان خۇيىدىكى ئادەملەردىن ئۆزۈڭنى تارتقىن. ھېچقانداق ئادەم ساڭا ئۆزىنى مەن يامان ئادەم دەپ ئاشكارىلىمايدۇ. دۇنيادىكى ھەممە ئادەملەر مەن ياخشى ئادەممەن، دەپ دەۋالاشىدۇ. شۇڭا، سەن ئارىلىشىۋاتقان ئادەملەرنىڭ گەپ - سۆزىنىڭ چىرايلىقلىقىغا قاراپ ئەمەس، بەلكى ئۇ ئادەملەرنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى، سېنى قانداق ئىشقا سايە قىلىۋاتقانلىقىنى ئۆلچەم قىل. سەن ئارىلىشىۋاتقان ئادەم دۇرۇس نىيەتلىك ئادەم بولسا، ئۇ سېنى ھەرگىز يامان يولغا باشلىمايدۇ. ساڭا زىيانكەشلىك قىلىش، سەندىن پايدىلىنىش قەستىدىمۇ بولمايدۇ. ياخشى نىيەتلىك ئادەم سېنى يامان يولدىن توسىدۇ. يامان خۇيلۇق، يامان يولدىكى ئادەم ساڭا يامان، ئەسكى ئىشلارنىمۇ، ھەتتا جىنايەتكە ئېلىپ بارىدىغان ئىشلارنىمۇ ياخشى كۆرسىتىشكە تىرىشىدۇ. ئاقىۋەتتە بالا - قازا تورىغا چۈشۈپ قالغانلىقىڭنىمۇ سېزەلمەي قالسىن. بالام، سېنىڭ جەمئىيەتتە كىم بىلەن ئارىلىشىش، كىم بىلەن ئارىلاشماسلىق ھوقۇقۇڭ ئۆزۈڭنىڭ قولىدا. سېنى ھېچ كىم مەجبۇرىي ۋاسىتىلەر بىلەن يامان ئىشنى قىلىشقا، ئۆزى بىلەن ئارىلىشىشقا زورلىيالمايدۇ. بىز سېنىڭ باشقىلار بىلەن ئارىلىشىشىڭنى

غۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

چەكلىمەيمىز، لېكىن ياخشى كىشىلەر بىلەن ئارىلاشقان، جەمئىيەتتە ياخشى بالىلار بەك كۆپ، يامان ئادەملەرنىڭ قۇربانى بولۇپ كېتىشتىن ھەزەر قىل، ياماننىڭ مۇڭگۈزى ئىچىدە بالام.

(زۆرۈر تېپىلغاندا دانىشمەنلەرنىڭ مۇنۇ تۇرمۇش ھەقىقىتىنى ئەسكەرتىپ تۇرۇڭ:)

«جاھاندا ئالتە نەرسىنىڭ يەنە ئالتە نەرسىسىز بولۇشى مۇمكىن ئەمەس، بالام. بۇ دۇنيانىڭ مېلى ھەرىكەتسىز قولغا كەلمەيدۇ، خوتۇنلار بىلەن بىرگە بولماق بالاسىز بولمايدۇ، يامانلارغا قوشۇلماق ئادامەتسىز بولمايدۇ، بېخىلدىن تەمە قىلماق خارلىقسىز بولمايدۇ، ھەر كىشى دۇنيا مەيخانىسىدىن بىر يۇتۇم مەينى قولغا كەلتۈرگەن بولسا، ئۇ ئەلۋەتتە مەست ۋە ئاپاك بولىدۇ. ئىنسان بېشىنى تەكەببۇر ياقىسىدىن چىقىرىدۇ، ھەر كىمەرسە نەپىسى يولغا قەدەم قويغان بولسا، ئۇ چوقۇم ھالاكەت چوڭقۇرلۇقىغا تىقىلىدۇ، ھەرقانداق ئادەم يامان ۋە پىتىنخورلار بىلەن ئولتۇرسا ئاقىۋەت پۇشايمانغا قالىدۇ. ھەر بىر نامەرد، بېخىل ۋە پەسەلەردىن مەنپەئەت ئىزدەسە خار ۋە ئېتىبارسىز بولىدۇ.

كىمكى يامان ئادەملەر بىلەن ئۆلپەتتە بولسا گەرچە ئۇلارنىڭ مەجەز-خۇلقىنى يۇقتۇرۇۋالمايدىك دېگەن تەقدىردىمۇ، يامانلار بىلەن بىر يولدا ماڭغان ئىكەنسىن، «ئۇ يامان ئادەملەر بىلەن بىر يولدا ماڭىدۇ» دېگەن بەتنامغا قالىسىن. ئەگەر سەن «مەكتەپكە بارىمەن» دەپ مەكتەپكە ماڭسالىڭ

كىشىلەر سېنى قازاقخانغا بارىدۇ، دەپ گۇمان قىلىدۇ. ①

بالام، توغرا يولدا ماڭمىسەن، خاتا يولدا ماڭمايمەن، ياخشى ئادەم بىلەن ئارىلىشىمەن، يامان ئادەملەرگە قوشۇلمايمەن دېيىش ئۈچۈن، كىمىنىڭ ياخشى، كىمىنىڭ يامان ئىكەنلىكىنى بىر قاراشتا بىلگىلى بولىمىغانغا ئوخشاش، نېمە ئىشنىڭ ياخشى، قايسى ئىشنىڭ خاتا، قايسى يولدا ماڭسالىڭ توغرا، قايسى يولدا ماڭسالىڭ خاتا بولىدۇ، دېگەن مەسىلىنى روشەن پەرقلەندۈرۈشمۇ ئوخشاش ئەمەس. شۇ ئىش ئېسىڭدە بولسۇنكى، يامان

① «كىلىك ۋە دېسە» دىن ئۆزلەشتۈرۈپ ئېلىندى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىشنىڭ ئەڭ يامىنى، سېنى مەڭگۈلۈك كۈلپەتكە قويدىغان خاتالىق ئەلگە ۋە ۋەتەنگە ئاسايلىق قىلىپ، ۋەتەن، خەلق ئالدىدا قارايدۇ بولۇشتۇر. ئىنسانىيەت تارىخىدا ۋەتەن، خەلققە ئاسايلىق قىلغان ۋە ۋاپاسىزلىق قىلغان ئادەم، تېرىقتەك مەنپەئىتى، رەزىل نەپسانىيىتى، ئۆتكۈنچى ھاياتىنى ساقلاپ قېلىش بەدىلىگە ۋەتەن، خەلقنى زور زىيانلارغا ئۇچرىتىشىنى راۋا كۆرگەن ئادەم، ئۇ دۇنيا، بۇ دۇنيا قارا يۈز بولىدۇ، بالام. بۇنىڭدىن باشقا ھەرقانداق بىر شەخسنىڭ مەنپەئىتىگە قەستەن زىيانكەشلىك قىلىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى خاتا ئىش - ھەرىكەت ھېسابلىنىدۇ. ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنىڭ ئارىلىقى پەقەت بىر ئىككىلىك. يامانلىقنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكى ئەلگە، جامائەت ئەسلىھىلىرىگە ۋە شەخسكە سالغان ماددىي ۋە مەنىۋى زىياننىڭ ئاز - كۆپلۈكىنى ئۆلچەم قىلىدۇ. شۇڭا، خەلققە، شەخسلەرگە زىيان سېلىشقا سايە قىلغان ۋە شۇنىڭغا ئىشتىراك قىلغان ھەرقانداق ئادەم ساڭا دوست ئەمەس، بەلكى ئەشەددىي دۈشمەندۇر. ئەگەر مەن ياكى ئاناڭ سېنى ئاشۇنداق يامان يولغا دەۋەت قىلغۇدەك بولساقمۇ، دەرھال بىزدىن ئاتا - بالىنىق مۇناسىۋەتنى ئۈزسەڭمۇ گۇناھكار بولمايسەن، ئۇقتۇڭمۇ بالام؟ ئەلىشىر نەۋائىي بوۋىمىز: «ماڭا جەبرى - زۇلۇم قىلسا پەقەت بىرلا قېتىم پەرياد قىلىمەن، ئەگەر ئەلگە جەبرى - زۇلۇم قىلسا مەڭ قەترە پەرياد قىلىمەن» دېگەنكەن. يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋىمىز نەسەت قىلىپ: «ئۆزۈڭنىڭ مەنپەئىتىنى ئويلىماي ئاۋۋال ئەلنىڭ مەنپەئىتىنى ئويلا، ئۆزۈڭنىڭ مەنپەئىتى ئەلنىڭ مەنپەئىتى ئىچىدە بولىدۇ» دېگەنكەن. ئەلگە قىلغان زىيانكەشلىك ئەمەلىيەتتە ئۆزۈڭگە قىلغان زىيانكەشلىكنىڭ بولىدۇ، بالام. شۇڭا، ئەلنىڭ زىيىنىغا، شەخسلەرنىڭ زىيىنىغا باشلىغان ئادەملەر بىلەن ئارىلاشما. ئۇلارنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىنى ئادىمىيلىك غۇرۇرۇڭ بىلەن توسقۇچى قورغان بول. باشقىلارنىڭ يامان ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپ، ئۇنىڭغا قارشى تۇرمىغان ۋە ئۇنىڭغا تەنبە قىلمىغان ئادەم يەنىلا جىنايەتكار ھېسابلىنىدۇ.

بالام، ئامان - ئېسەن بولاي دېسەڭ، ئىچ سىرىڭنى ھەرقانداق ئادەمگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئېھتىقۇچى بولما. كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا مەدەنىلىق قىلىپ پو ئاتما، دۈشمەنلىك بولۇپ قالسەن. دۈشمەندىن ھەرگىز ياخشىلىق كەلمەيدۇ، دوستلار ئارىسىدىمۇ ئازراق بوشلۇق قالغىنى ياخشى، ھەرقانداق يېقىن دوستۇڭنىڭ مېھرىبانلىقى ئۆزۈڭنىڭ ئۆزۈڭگە بولغان مېھرىبانلىقتىكىدەك شېرىن بولمايدۇ. ئەگەر دوستۇڭنىڭ كۆڭلى سەندىن سۇنسا، دۈشمەنلىك دۇبۇلغىسىنى كىيىشى مۇمكىن. بۇ چاغدا روزىغارنىڭ ئاراملىق لەززىتىدىن مەھرۇم بولىدۇ. كۈنلىرىڭ تىنچسىزلىققا، تۇرمۇشۇڭ بىتابلىققا يۈز تۇتۇپ، ھەرقاچان زىياندىن خالىي بولالمايسەن.

بالام، ئەمدى قانداق ئادەم ئاسان دۈشمەنلىك بولۇپ قالىدىغاندۇ؟ دەپ سورىساڭ، شۇنى دەيمەنكى، پەزىلىتى يۇقىرى، بىلىم - شۆھرىتى ئۈستۈن، جەمئىيەتتىكى ئورنى، تەسىر كۈچى زور بولغان ئادەم كۆپ دۈشمەنلىك بولىدۇ. چۈنكى دۈشمەنلىك پايدا - مەنپەئەتتە كۆرەلمەسلىك ئوتى ۋە يېتىشمەسلىك زەھىرىدىن سۇغىرىلغان تىغ بولۇپ، ئېھتىيات قالمىنى تۇتساڭ، كۆكسۈك دۈشمەن ئوقىغا نىشان بولۇپ قالىدۇ. يامان، كېرەكسىز ئادەمنىڭ دۈشمىنى بولمايدۇ، كېرەكسىز ئادەم ئۆلۈك بىلەن باراۋەر، يامان ئادەمنىڭ ئۆزى ئۆزىگە دۈشمەن. ئىلاج بار كىشىلەر بىلەن دۈشمەنلەشمە، دۈشمەنلىك بولغان بولساڭ ھەرگىز قورقما، بىراق ھوشيارلىقنى بوشاشتۇرۇپ قويما، بولۇپمۇ ھەسەتخورلارنىڭ زەھەرلىك كۆزىدىن ئۆزۈڭنى پىنھان تۇتقايسەن. ھەسەتخور ئادەم باشقىلارنىڭ بەختىدىن قىزغىنىدۇ ۋە بىگۇناھ بەندىلەرنى دۈشمەن تۇتىدۇ، ھەسەت ئوتى بىلەن كۆيدۈرۈپ كۈل قىلماقچى بولىدۇ. سەن ھەرقانچە پاك، دۇرۇس بولساڭمۇ ھەسەتخورلارنىڭ، پىتنە - پاساتچىلارنىڭ دامىغا چۈشۈپ قالساڭ زىيان تارتماي قالمايسەن.

كىشىلەر قارىسا بىر تۈلكە يىقىلىپ، قوپۇپ، جان - جەھلى بىلەن قېچىپ كېتىۋاتقۇدەك. بىرەيلەن ئۇنىڭدىن:

— ساڭا نېمە بولدى، نېمانچە قورقۇپ كەتتىڭ؟ — دەپ

سورىغانىكەن، تۈلكە:

— ئاڭلىشىمچە، تۈگىلەرنى سەيسىگە تۇتۇۋاتقۇدەك، — دەپ جاۋاب

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بېرىپتۇ. ھېلىقى كىشى:

— ھوي پەس، تۆگە بىلەن سېنىڭ نېمە مۇناسىۋىتىڭ بار ۋە قانداق ئوخشاشلىقىڭ بولسۇن؟ — دەپتىكەن.

— ئوخشايدۇ، — دەپتۇ تۈلكە، — ئەگەر ھەسەتخورلار غەزەزلىك ھالدا مۇنۇ تۆگە دەپ قويسا، مەنمۇ قولغا چۈشۈپ قالسەن، ئۇ چاغدا مېنىڭ ئەھۋالىمنى تەكشۈرۈشكە كىم كۆڭۈل بۆلۈپ، مېنى غەمدىن خالاس قىلىدۇ؟ ھىراقتىن تىرىياق ① ئېلىپ كەلگۈچە، يىلان چاققان ئادەم ئۆلۈپ تۈگەيدۇ ...

بالام، ئېھتىيات قالقىنىنى تاشلىما، دۈشمىنىڭ ئاجىزلىقىنى بىلىپ قالماي. سېنىڭ مەردلىكىڭ، باتۇرلۇقۇڭ قەبىھ ياۋ بىلەن ئېلىشىش جەريانىدا سىنىلىدۇ. «مەردنى مەيداندا سىنا» دېگەندەك، دۈشمەنلىك رىقابىتى بولمىغۇچە مەردلىكىڭنى كىم بىلىدۇ؟ بىراق، دۈشمەننى ئاجىز، ئۆزۈڭنى كۈچلۈك چاغلاپ، تەييارلىقسىز تۇرما، دۈشمەن سىرىڭنى بىلىۋالسا كۈنى تۇغۇلىدۇ. ئاجىزلىقىڭنىڭ ئۇنىڭغا كۆپ ياردەم قىلىدۇ. ئۆز دۈشمىنى ئالدىدا بىچارە ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان ئادەمنىڭ كۈنىنىڭ قانچىلىك قارا بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايسەن. كۆردۈڭمۇ، چىۋىنىمۇ پىلنىڭ يوغان دۈشمىنى بولدى. ئۇلار توپلىشىپ چېقىۋەرگەندىن كېيىن پىلمۇ سەكرەپ كېتىدۇ. شۇڭا، دۈشمەن تاپاي تۇتسا، سەن قالغان ۋە نەيزە بىلەن تاقابىل تۇر. ئاگاھ بولغىنىكى، دوستۇڭ دۈشمىنىڭگە ئايلىنىپ قالماي، يېنىڭدىن چېققان دۈشمەن ھەرقانداق كۈچلۈك دۈشمەن قىلالمىغان زىيانكەشلىكىنى قىلالايدۇ.

① تىرىياق — زەھەر قايتۇرۇش دورىسى.

ئون ئالتىنچى باب قىز پەرزەنتلەرگە بېرىلىدىغان تەربىيە

قىزلار تۇرمۇشىمىزنىڭ گۈل - غۈنچىلىرى، كەلگۈسنىڭ ئانىلىرى، ئۇلارنى ئوبدان ئاسرىمىساق ۋاقىتىمىز خازان بولۇپ كېتىدۇ.

— «تەپەككۈرىمىدىن تامچىلار» دىن

قىز پەرزەنتلىرىمىز مىللەتنىڭ كەلگۈسىدىكى ئانىلىرى. ئۇلارنى ئاسراش ۋە ياخشى تەربىيىگە ئىگە قىلىش مىللەتنىڭ كەلگۈسى ئىستىقبالى بىلەن مۇناسىۋەتلىك زور ئىش. شۇڭىمۇ ئاتا - ئانىلار قىزلار تەربىيىسىگە بەكمۇ كۆڭۈل بۆلىدۇ.

ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى ئەنئەنىسىدە قىزلارنى ئەدەپلىك، ئەخلاقلىق، مېھرىبان، ئۇزۇن خۇلقلىق قىلىپ تەربىيەلەشكە زور ئەجىر قىلىپ كەلگەن. ئۇيغۇر قىزلىرى گۈزەل، نازاكتەك ۋە پەزىلەتلىك. بىراق تارىختىكى تۈرلۈك ئىجتىمائىي ۋە ئىدىئولوگىيەلىك چەكلىمىلەر تۈپەيلىدىن قىز پەرزەنتلەر ئىنتايىن قاتتىق چەكلىمە ئىچىدە ياشاپ كەلگەن، ئۇيغۇر قىزلىرى كۆپ ھاللاردا ئىنسانىي ئەركىدىن مەھرۇم ھالەتتە ياشاپ كەلگەن. فېئوداللىق تۈزۈمنىڭ ئۇزۇن ئەسىرلىك چەكلىمىسى، فېئوداللىق ئەدەپ - ئەخلاق ئۆلچەملىرى قىزلارنى كىشىلىك مۇناسىۋەتتە، نىكاھ مەسىلىسىدە، ئائىلىدىكى ئورنى قاتارلىق جەھەتلەردە ئاساسەن بويسۇنغۇچى ئورۇنغا مەھكۇم قىلغان، قىزلار ئاساسەن ئىلىم - مەرىپەتتىن چەتتە قالدۇرۇلغان. بىر قىسىم يۇقىرى تەبىقە ئايالىرى قىسمەن دىنىي بىلىم ئالغاندىن باشقا ئاۋام پۇقرالارنىڭ قىزلىرى ساۋاتسىز قالدۇرۇلغان. نەتىجىدە تەربىيىلىنىش پۇرسىتىدىن مەھرۇم بولغان قىزلار «چېچى ئۇزۇن، ئەقلى قىسقا» لىقتا ئەيىبلەنىپ، جەمئىيەتنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەسئۇلىيىتى قىزلار ئۈچۈن ھاقارەت تامغىسى بولۇپ بېسىلغان. ئۇلارنىڭ جەمئىيەتتىكى ئورنى ۋە مەسئۇلىيىتى بالا تۇغۇش ۋە بېقىش، تاماق ئېتىش، كىر - قات يۇيۇش، ئۆي بېقىش، ئەرلەرنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىش بىلەن كۇپايىلەنگەن. ئۇلار جامائەت ئىشلىرىغا ئارىلاشتۇرۇلمىغان، ئىجتىمائىي پائالىيەتتىن مەھرۇم ھالەتتە ياشىغان. ئەسلىدىن ئالغاندا، قەدىمكى جەمئىيەت ھەقلىق بولىدىغان بولسا، قىزلىرىمىزنىڭ مۇنتىزىم تەربىيىگە ئىگە بولۇپ يۇقىرى ساپالىق ئانىلاردىن بولۇپ يېتىشىپ چىقىشى پۈتۈن مىللەتنىڭ ساپاسى بىلەن ئىنتايىن قويۇق ئالاقىسى بارلىقىنى ئېتىبارغا ئېلىشى كېرەك ئىدى.

تارىختىكى بىر تەرەپلىمە قاراشلار قىزلىرىمىزنى تەربىيىلىنىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلدى. شۇڭا، ئاياللارنىڭ نەزەر دائىرىسى ئىنتايىن تار ئىدى. ئۇلار بىكارچىلىقتىن نەچچە ئايال بىر يەرگە كەلسە ئۇنىڭ، بۇنىڭ گېپىنى قىلاتتى، بۇ جەرياندا پىتىنە - پاسات، غەيۋەت خاراكتېرلىك گەپ - سۆزلەرمۇ كۆپ بولۇپ قالاتتى. ئىشنىڭ ئالدى - كەينىنى ئويلىيالمىدى؛ بەزى سىرلارنى ئېغىزىدىن چىقىرىپ قالاتتى - دە، «ئايال كىشىگە سىر ئېيتىشقا بولمايدۇ» دېگەن ئەيىب بىلەن ئەيىبلەنگەن. بىز تارىخىمىزدا بارلىققا كەلگەن بەزى يىرىك ئەسەرلەردە ئاياللار ھەققىدە خېلى ھاقارەتلىك بايانلارنىڭ يېزىلغانلىقىنى كۆردۈك. ئەڭ ئوقۇمۇشلۇق ئالىم يۈسۈپ خاس ھاجىپ: «ئاياللارنى ھەرگىز سىرتقا چىقارما، ئۇلارنىڭ ئىچى تېشىدەك ئۇنداق ئاق بولمايدۇ» دېگەن. ئەلىشىر نەۋائىي «مەھبۇبۇلقۇلۇب» دېگەن ئەسىرىدە قىسمەن ئاياللار ھەققىدە: «كىتابلارغا يېزىلغان ياخشى ئاياللارنىڭ يۈز يىلدىمۇ بىرى ئاندىن تۇغۇلماس، ئۇنداقلارغا يولۇققان كىشىگە تاج تەرك بولسۇن ۋە بۇ بەخت ئۇنىڭغا مۇبارەك بولسۇن، ئۇلارنىڭ تىللىرى ھەقىتى سۆزلەيدۇ، دىللىرى ھەقىتى كۈيلەيدۇ. ئىسلام ئالىملىرىغا ئۇلاردىن پايدا، ئۈمىد ۋە ئۇلارنىڭ نەپەسلىرىدىن ئەۋلىيالار مەنەپئەتدار. پەيغەمبەرلەرنى ئۇلارنى ماختىغۇچى دېسەك بولىدۇ. مۇقەررەپ پەرىشتىلەرنى ئۇلارغا ئىگىچى - سىڭىل دېسەك بولىدۇ. ئۇلارنىڭ باشلىرىدا ئىپپەتنىڭ تارىدىن توقۇلغان روماللىرى بار، يۈزلىرىدە

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

پاكلىق رەختىدىن راسلانغان چۈمبەللىرى بار» دەپ نەدەيلىگەن بولسىمۇ، ئومۇمىي نۇقتىدىن مۇنداق ئەيىب - نۇقتىلارنى ئارتقان:

«خوتۇنلار ئائىپسىنى ھەقتائالا چېپ ۋە ئاقس يارىتىپتۇ. تولۇق راستلىقنى ئۇلارنىڭ زاتىدىن يىراق قىلىپ، ئۇلارنىڭ خۇي ئەپئالىنى ناخۇش قىلىپتۇ. كۆپرەك ئەرلەرنى ئۇلارغا خار ۋە ھامال قىلىپتۇ. ئۇلارنىڭ ھۇنىرى پىتنە ۋە ھىيلە. ئوي، غەرىزى خىيانەت. ئۇلار خۇدانىڭ نېمەتلىرىگە ناشۇكۇرلۇك قىلىدۇ. خەلقنىڭ ياخشىلىقلىرىنى تونۇمايدۇ. دىنلىرىدا سۇسلىق، ئادەتلىرىدە ئائىنساپلىق بار. ئۆزىنى كۆرۈش ئۇلارغا ئادەت ۋە ئۆزىنىلا دېيىش ئۇلارغا لەززەت. ئۇلارنىڭ ئەقلى كەملىكىدىن دىنلىرىدا قۇسۇرلۇق، دىننىڭ يوقلۇقىدىن ئەقىللىرىدە كۆپۈرلۈك بار. نەپسىنىڭ كاساپىتىدىن كىيىملىرىدە ناپاكلىق، نەپسە ۋە كىيىملىرىدە زاتىدىن بىپاكلىق بار. ئۇلار ھوشسىز، چۈنكى ئادانلىق بىلەن مەست، مەست بولغاندا ئويۇنپەرەس. ئۇلارنىڭ نەزەرى كىشىلەرنىڭ ئەيىبىدە، ئۇلارنىڭ ھۇنىرى ئەيىب ئىزدەش، ھىيلە - ئالدامچىلىقتا سېھىر ئوينىيدۇ، گۇناھسىزلارغا قەست قىلىدۇ، يالغاندىن تۆھمەت ياسايدۇ... ئەڭلىك بىلەن يۈزلىرىنى قىزارتىدۇ، ئەمما يالغاننى راست قىلىشتا يۈزىگە قارا سۈرتىدۇ. پەردەك شاھزادىلەرگە خىيانەت قىلىپ، دىۋىدەك زەڭگىلەر بىلەن ئاشنا ئوينىيدۇ. پەردىدە تۇرۇشلىرى تامامەن ھىيلە بولۇپ، ياسىنىپ سىرتقا چىقىشقا ئالدىرىغانلىقى، بۇنداق خوتۇنلارنىڭ ئەرلىرى يۈك توشۇيدىغان ئېشەكلىرى، يۇمشاقۋاش قۇللىرى... بىر ياخشىلىققا يۈز يامانلىق ئۇلارنىڭ ئىشى، ھەسەل بەرگەنلەرگە زەھەر بېرىش ئۇلارنىڭ ئادىتى. ئۇلارنىڭ سەۋەبى بىلەن ئىپەت - نومۇس ئۆيلىرى بۇزۇلغان. بۇ خىل خوتۇنلار ھەققىدە نۇرغۇن ئالىملار كىتاب يېزىپتۇ ۋە مۇبالغە بىلەن مۇنازىرە قىلىشىپتۇ، لېكىن ھامان ئۆزلىرىنى ئاجىز ۋە كەم - كۈتە ھېسابلاپتۇ. دېمەك، بۇ بىرنەچچە ئېغىز سۆز بىلەن ئۇلارنى تەرىپلەپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ.»

ئەلىشىر نەۋائىي بەرگەن يۇقىرىقى ئىككى خىل باھادىن قەدىمكى چاغلاردا ئاياللارنىڭ ئورنى ۋە تەسىرىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى روشەن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن. بىراق ئەمەلىيەت شۇكى، ئەسلىدىن ئالغاندا ئۇيغۇر قىزلىرى ئىلىم - پەن بىلەن قوراللىنىپ جەمئىيەت ئۈچۈن بىر كىشىلىك تۆھپە قوشۇشقا رىغبەتلەندۈرۈلۈپتى. شۇنداقتىمۇ ئۇيغۇر قىزلىرى گەرچە ھەر تۈرلۈك بويۇنتۇرۇقلار ئىچىدە چەكلىنىپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ئائىلە ئىچىدە ياراملىق، ئۆي ئىشلىرىغا پىشقان، پەرزەنت تەربىيىسىگە كامىل ئىدى. ئۇلار ئائىلىسى ۋە ئېرىگە ساداقەتمەن بولۇش، ئەدەپ - ئەخلاق نۇقتىسىدىن ئۆزلىرىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى ساقلاش، پاكلىقنى جېنىدىنمۇ ئەزىز بىلىش، يۈزى تۆۋەن، نازاكتەلىك بولۇش، ھايالىق ۋە نومۇسچان بولۇش قاتارلىق تەرەپلەردە خېلى ئەتراپلىق ئائىلە تەربىيىسىگە ئىگە بولاتتى. بۇ نۇقتىدىن ئۇلار ھۆرمەتلىنىشكە ھەقىقەت ئىدى.

ھازىرقى جەمئىيەت ئۇيغۇر قىزلىرىنىڭ تەربىيىلىنىشىگە قانداق تەلەپلەرنى قويدۇ؟ ئائىلىنىڭ قىز پەرزەنتلەرگە بېرىشكە تېگىشلىك تەربىيىسىنىڭ مەزمۇنى قانداق بولۇشى كېرەك؟

1. قىزلار دۇنياسىدىكى بۈگۈنكى ئۆزگىرىش

تارىخ ئۆزگەردى، دەۋر يېڭىلاندى. شۇنىڭغا ئەگىشىپ قىز - ئاياللارنىڭ ئىنسانىي ھوقۇقلىرى دۇنياۋى خاراكتېرلىك كاپالەتكە ئىگە بولدى. ئاياللار ھۆرلۈكى دۇنياۋى بىرلىك سۈپىتىدە ھەل قىلىندى، قىز - ئاياللارنىڭ ھوقۇق - مەنپەئەتلىرى قوغدىلدى ۋە جەمئىيەتتىكى ئورنى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. قىز - ئاياللار يۈزلىرىدىكى چۈمپەردىلەرنى چۆرۈۋېتىپ دۇنياغا نەزەر سالدى، جەمئىيەتكە يۈزلەندى. ئۇلار ھاكىمىيەت ئىشلىرىغا، جامائەت ئىشلىرىغا قاتنىشىش ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولۇشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىنسانىيەتنىڭ تەرەققىيات ئىشلىرىغا بىر پۈتۈن ئىنسان سۈپىتىدە قاتنىشىش پۇرسىتىگە ئېرىشتى. قىز - ئاياللارنىڭ مەنپەئەتى قانۇن بىلەن قوغدىلىدىغان بولدى. ئەر - ئاياللار ھوقۇقتا باراۋەرلىككە ئېرىشتى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇيغۇر ئاياللىرى ئۆزلىرىنىڭ يېرىم دۇنيالىق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى ئورۇنلىرىدا ئۆزىنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنى نامايان قىلىپ جەمئىيەتكە تۆھپە قوشۇشقا باشلىدى. مۇتلەق كۆپ ساندىكى ئۇيغۇر ئانىلىرى قىزلىرىنى ئۇيغۇر قىزلىرىغا خاس پەزىلەت، ئۇيغۇر قىزلىرىغا خاس پاراسەت بىلەن تەربىيەلەش ئۈچۈن كۆپ ئەجىر قىلىشتى. قىزلار يېڭى مەدەنىي ئاڭ ۋە ئىلغار دۇنيا قاراش بىلەن قوراللاندى.

دەۋرنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە دۇنياغا يۈزلىنىش چاقىرىقى بىلەن نەچچە ئەسىر بېكىنىمچىلىكتە دۇنيادىكى ئۆزگىرىشلەردىن بىخەۋەر ھالەتتە ياتقان ئۇيغۇر خوتۇن - قىزلىرى دۇنياغا يۈزلىنىدى. بۇنداق يېڭى يۈزلىنىش ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە قارىمۇقارشى بولغان ئىككى خىل ئۆزگىرىشكە سەۋەب بولدى.

بىرى، ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى ئىلغار مىللىي ئالاھىدىلىكى ۋە خاسلىقى بىلەن دۇنيانىڭ ئىلغار پەن - مەدەنىيىتىنى قوبۇل قىلىش ئارقىلىق ئۆزلىرىنى دەۋرگە يارىشا يۈكسەلدۈرۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلماقتا. ئۇلار تارىخىي پۇرسەتتىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىپ قەدىنى كۆتۈرۈپ، ئىنسانىيەت جەمئىيىتىدىكى ئورنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن، ئىنسانىي قەدىر - قىممىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ئاتلىنىپ كەتتى.

يەنە بىرى، يەنىلا فېئوداللىق بويۇنتۇرۇقنىڭ ئىسكەنجىسىدىن ئۆزلىرىنى تولۇق قۇتۇلدۇرۇشقا تېخى جۈرئەت قىلالىدى. ئائىلىدە فېئوداللىق تەربىيە ئىزچىل داۋاملىشىپ كەلدى. بۇنىڭ ئەكسىچە بولغان يەنە بىر خىل ئېغىش شۇكى، ئۇيغۇر قىزلىرى ئارىسىدا غەربلىشىش، ئەركىنلىشىش ۋە ئۆزىدىن ياتلىشىشتەك يەنە بىر خىل تەنۈر ئېقىم بارلىققا كېلىشكە باشلىدى. بولۇپمۇ 90 - يىللاردىن باشلاپ بۇ خىل تەنۈر، قارىغۇلارچە، ئاڭسىز تالاشنىڭ ئۇيغۇر جەمئىيىتىگە نىسبەتەن كىشىنى چۆچۈتىدىغان بىر دوقمۇشقا كېلىپ قالغانلىقىدىن دېرەك بەردى. ئۇيغۇر قىزلىرى ئارىسىدا مەنئىي جەھەتتە مەدەنىيلىشىش بىلەن كىشىلىك

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مۇناسىۋەت ۋە تاشقى بىرلىكتە مەدەنىيلىشىش ئوتتۇرىسىدا گاڭگىراش كېلىپ چىقتى. شۇنىڭ بىلەن قىزلار ئارىسىدا ئىنتايىن قورقۇنچلۇق ۋە ئىنتايىن خەۋپلىك چېكىدىن ئاشقان ئەركىنلىشىش تەرەپكە ئۆتكەن قىزلار بارلىققا كەلدى. ئۆزلىرىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى پۇل ئۈچۈن ھاقارەتلەۋاتقان، نومۇسىنى بىر ياققا چۆرۈپ قويۇپ، پۇلغا، كىيىم - كېچەككە دۈم چۈشكەن ئاھانەتلىك قىزلارمۇ پاك ئۇيغۇر جەمئىيىتىنى بۇلغاشقا باشلىدى. مۇقەددەس مۇھەببەت ھاقارەتلەندى. قىزلار ساختا مۇھەببەتنىڭ قۇربانلىرىغا ئايلىنىشقا باشلىدى، ھايا، ئەدەپ ئۇنتۇلۇپ ئاشكارا سورۇنلاردا قۇچاقلىشىش، سۆيۈشۈش ۋە ھەر خىل قىلىقسىزلىقلارنى قىلىشتىن ھارلىق ھېس قىلمايدىغان بولۇپ كەتتى. ھازىر بەزى ئۇيغۇر قىزلىرىنىڭ ئۇيغۇرنىڭ قىزى ئىكەنلىكىنى پەرقلەندۈرگىلى بولمايدىغان ئىنتايىن زور ياتلىشىش بارلىققا كەلدى، ھەتتا ئۇلارنىڭ كىيىم - كېچەكلىرى، پەردازلىرى، چاچلىرى ۋە يۈرۈش - تۇرۇشلىرىدىن ئۇيغۇر قىزلىرىغا خاس بىرەر ئالاھىدىلىكىنىمۇ ھېس قىلغىلى بولمايدۇ، بەزىلەر يېرىم يالڭاچ كۆچىلارغا چىقىپ ئۆزلىرىنى كۆز - كۆز قىلىشىدۇ.

بۇ خىل بۇلغىنىش ئاتا - ئانىلارنى ئىنتايىن ئازابلىماقتا. بەزى ئاتا - ئانىلار قىزلىرىنىڭ جەمەتكە كەلتۈرگەن ھاقارىتى سەۋەبلىك باش كۆتۈرەلمەي قان يۇتۇۋاتىدۇ، بۇنداق ئىجتىمائىي پاجىئەنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىشىنىڭ ئىجتىمائىي سەۋەبى نېمە؟

بىزنىڭ ھېس قىلىشىمىزچە، بۇ خىل ناچار ئادەت كۈچىنىڭ باش كۆتۈرۈشىگە سەۋەب بولۇۋاتقان ئامىل مۇنداق بىرقانچە نۇقتىغا تاقىلىدۇ: بىرىنچى، ئىچكى سەۋەبتىن ئالغاندا، بەزى ئاتا - ئانىلار قىزلارغا بېرىشكە تېگىشلىك ئەنئەنىۋى پەزىلەت تەربىيىسىنى بوشاشتۇرۇپ قويغان. بەزى ھاللاردا ھەتتا قىزلىرىغا ئىگە بولالمىغان، چىڭ تۇتمىغان. بەزى ئاتا - ئانىلار قىزلىرىنىڭ مەيلىگە قويۇپ بېرىۋەتكەن.

ئىككىنچى، تاشقى تەسىر نۇقتىسىدىن ئالغاندا، ھازىرقى جەمئىيەتتىكى ئىجتىمائىي بۇلغىنىشنىڭ تەسىرى بەزى ئىرادىسىز،

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

غۇرۇرسىز قىزلارنى يالماۋۇزدەك يۇتۇپ كەتكەن. ئۈچىنچى، قىزلار نادانلىقى، گۆدەكلىكى تۈپەيلى ئۆزلىرىنى كونترول قىلالمىغان. كىچىكىدىن باشلاپ گۈزەللىك ھەققىدىكى يېتەكلەش يېتەرلىك بولمىغانلىقى ئۈچۈن، گۈزەللىك بىلەن چاكىنىلىق پەرقلەندۈرۈلمىگەن. بۇ خىل ئۆزگىرىشتە ئائىلىنىڭ، جەمئىيەتنىڭ ھەم مەكتەپلەرنىڭ ئورتاق مەسئۇلىيىتى بار. بىز بۇ يەردە پەقەت ئائىلە ئۈستىگە ئېلىشى لازىم بولغان بىر قىسىم مەسئۇلىيەت توغرىسىدا مەسلىھەت بېرىش بىلەن كۇپايلىنىمىز.

2. بەزىلەت غۇنچىسى چۈمبەردە ئىچىدە ئەمەس، قەلب تۆرىدە ئېچىلسۇن

بەزىلەت تەربىيىسى قىزلارغا بېرىلىدىغان تەلىم - تەربىيىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. ئۇيغۇر خەلقى قىزلارنىڭ ھەقىقىي گۈزەللىكىنى بەزىلەت تەرەپتىن كۆزىتىدۇ. قەدىمكى ئۇيغۇر ماقالىلىرىدىمۇ: «يۈزىگە قارىما، ئىردەم تىلە، رەڭگى - رويىغا، چىرايىغا قارىما، ئەدەپ - ئەخلاقىغا قارا» دېيىلگەن. يەنە ئۇيغۇرلاردا «چىرايىغا چاي قۇيۇپ ئىچكىلى بولمايدۇ» دېگەن گەپ بار. ھەقىقەتەن، چىن ئىنسانىي گۈزەللىك تاشقى گۈزەللىك ئەمەس، بەلكى قەلب گۈزەللىكى. شۇڭا، ئاتا - ئانىلار قىز پەرزەنتلەرنى تەربىيەلەشتە قەلب گۈزەللىكىگە كۆپ ئەھمىيەت بېرىشى كېرەك. چۈنكى قىزلارنىڭ بەزىلەتلىك، قەلبى گۈزەل بولۇپ ئۆسۈشى قىزلارنىڭ ئۆزىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى ئاشۇرۇپلا قالماي، بەلكى ئۇ ئائىلىنىڭ شان - شەرىپى، كېيىنكى ئەۋلادلارنىڭ شان - شەرىپى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. قىزلار ئائىلىگە گۈزەللىك ئېلىپ كېلىشى، جەمئىيەتكە گۈزەللىك ئېلىپ كېلىشى كېرەك.

تارىختىن بۇيان يۈزىگە يېپىۋالغان چۈمبەردىسى ئۇلارنىڭ ھەقىقىي بەزىلىتىگە كاپارەت بولالمىغان. ئەلىشىر نەۋائىي تىلغا ئالغان «ئىپپەتنىڭ تارىدىن توقۇلغان رومال، پاكلىق رەختىدىن راسلانغان چۈمبەل» دەل

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

گۈزەللىكنىڭ ئەسلىي ماھىيىتى قەلبتە بولىدىغانلىقىنى كۆرسەتكەن. قەلبىدە پەزىلەت غۇنچىسى ئېچىلدۈرۈلغان قىزلارنى ھەرقانداق مۇستەھكەم تەقىپ قىلىشمۇ كونترول قىلىشقا ئاجىزلىق قىلىدۇ. ھەقىقىي پەزىلەتلىك قىزلار ھەرقانداق شەرت - شارائىتتا يەنىلا ئۆزىنىڭ پاكلىقىنى ساقلاپ قالالايدۇ. شۇڭا، قىز پەرزەنت تەربىيىسىدە مۇنداق بىر قانچە تەرەپلەردىن يېتەكلەش ۋە تەسىر كۆرسىتىش لازىم:

بىرىنچى، ئانا قىزلار ئۈچۈن ئەڭ ياخشى پەزىلەت ئۈلگىسى بولۇشى كېرەك. ئۇيغۇرلاردا «قىزنى بۇزغان ئانىسى» دېگەن گەپ بار. ئانىنىڭ خۇلقى، مەجەزى قىز بالغا ئىنتايىن چوڭقۇر ئىز سالغان بولىدۇ. قىز بالا ئانىنىڭ ھەربىر ھەرىكىتى، گەپ - سۆزلىرى ۋە يۈرۈش - تۇرۇشىغا بولغان ھەممە تەرەپلىرىنى دورايدۇ ۋە چوڭقۇر تەسىرگە ئۇچرايدۇ. پەزىلەتلىك ئانىلاردىن پەزىلەتلىك قىز تەربىيىلىنىپ چىقىدۇ. پەزىلەتسىز ئانىلاردىن پەزىلەتلىك قىزلارنىڭ چىقىشى ناتايىن. بۇ كىشىلىك تۇرمۇش ئىسپاتلىغان ھەقىقەت. شۇڭا، ئانىلار قىزى ئۈچۈن بولسىمۇ ئۆزىگە قاتتىق تەلپ قويۇشى كېرەك، گۈزەل خۇلق ۋە ياخشى نەمۇنىلىك پەزىلەت بىلەن قىزلارغا ئۈلگە بولۇشى لازىم.

ئىككىنچى، قىز پەرزەنتلەرنىڭ تەبىئىتىدە قىزلارغا خاس تۇغما ئالاھىدىلىك بولىدۇ. ئۇلار ئوغۇللارغا قارىغاندا تارتىنچاق، نومۇسچان بولىدۇ. كۆيۈمچانلىقىمۇ يۇقىرى، خاراكتېرىمۇ كۈچلۈك بولىدۇ. بۇ خىل خاسلىقىنى تېخىمۇ يۇقىرى كۆتۈرۈش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن يەنىلا ئەتراپلىق تەربىيىگە موھتاج بولىدۇ.

ئۈچىنچى، پەرزەنتنى ھەرگىز كىچىك چاغلارغا بولمايدۇ. سەل بويغا يەتكەندە تەربىيە بەرسەممۇ كېچىكمەيمەن دەپ قارساق، يامان نەتىجە ئاللىبۇرۇن كېچىكىپ قالغانلىقىمىزنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ. تەجربىلىك ئانىلار قىزلار بوۋاق چاغدىلا، نومۇس قىلىش، ئىزا تارتىش، ھايالىق بولۇش تەربىيىسىنى ئېلىپ بېرىش بىلەن قىزلارنىڭ قىزلىق تەبىئىتىنى كۈچەيتىشكە تىرىشىدۇ. ئازراق يامان، ئەخلاقسىز گەپ - سۆزلەر ۋە قىلىقلارنى قىلىپ قالسا دەرھال «نومۇس، ئىزا... ئىزا... ئۇيات، ئۇيات»

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

دېگەن سۆزلەر بىلەنلا گۆدەك قەلبىگە قانداق ئىشلارنىڭ پەزىلەتلىك ئىش، قانداق ئىشنىڭ ئۇياتلىق ئىش ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرىدۇ. قوپال، ناشايان گەپ - سۆزلەرنى قىلىپ قالسا، دەرھال، ئۇنداق گەپ - سۆزلەرنى قىلىشنىڭ يامان ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ئاگاھلاندۇرۇش بېرىدۇ. دېمەك، پەزىلەتكە يات بولغان ھەرقانداق كىچىك ئىشلار سادىر بولۇپ قالسىمۇ دىققەت قىلىدۇ ۋە تۈزىتىشكە ياردەمدە بولىدۇ.

تۆتىنچى، قىزلار گۆدەك چاغدا بالىلار بىلەن بىرگە ئوينىيدۇ، بەزى بالىلارنىڭ قىلىقسىز، ئەدەپسىز ئىش - ھەرىكەتلىرى بىلەن ئۇچرىشىدۇ. بۇنداق چاغلاردا ناھايىتى سەۋرچانلىق بىلەن «ئۇ بالىلار ئەسكى، قىلىقسىز بالىلار، ئۇنداق بالىلارنىڭ ئىشىنى دورما قىزىم، ئەدەپلىك، ياخشى بالىلارنىڭ پەزىلىتىنى ئۆگەنگىن، بولمىسا ئەسكى قىز بولۇپ قالسىن» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن ئۇلارنىڭ پەزىلەتلىك، پەزىلەتسىز ئىشلارنى پەرقلەندۈرۈۋېلىشىغا ياردەم بېرىش كېرەك.

بەشىنچى، قىزلار مەكتەپ يېشىغا توشقاندىن كېيىن، پەزىلەت تەربىيىسىنى تېخىمۇ كۈچەيتىشكە توغرا كېلىدۇ. مەكتەپ تەربىيىسى بىلەن ئائىلە تەربىيىسىنى بىرلەشتۈرۈپ، قىزلاردا ئۆزىنى تونۇش، ئۆزىگە قاتتىق تەلپ قىيۇش، ئۆزىنىڭ قىزلارغا خاس پەزىلىتىنى تېخىمۇ گەۋدىلەندۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىش لازىم، چۈنكى بۇ چاغدا سىرتقى تەسىرنى قوبۇل قىلىشى تېخىمۇ روشەن بولۇشقا باشلايدۇ. ھەردائىم قىزلاردىن ئەھۋال ئىگىلەپ تۇرۇش، ئۇلارنىڭ قانداق تەسىرلەرنى قوبۇل قىلىۋاتقانلىقىغا كۆز - قۇلاق بولۇپ تۇرۇش لازىم. چۈنكى پەرزەنتلەرنىڭ ھەربىر سۆز - ھەرىكىتىدە بۇ خىل تەسىر ئوچۇق ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. كۆزىتىشىمىزگە قارىغاندا، قىزلار مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىنلا قىزلارغا خاس خاراكتېر ۋە خۇسۇسىيەتلەرنى يېتىلدۈرۈشكە بەك ئەھمىيەت بېرىدىكەن. ئۇلاردا نومۇس قىلىش، ئىزا تارتىشتەك پىسخىك ھالەت ئوغۇللارغا قارىغاندا خېلى گەۋدىلىك بولىدۇ، قىزلار ساۋاقداشلىرىغا كۆيۈنۈش، ئۇلارغا ياردەم بېرىش، ھېسداشلىق قىلىش جەھەتتىمۇ ئوغۇللاردىن ئۈستۈن تۇرىدىكەن. ئۇلارنىڭ بۇ خىل ياخشى خاراكتېرنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

يېتىلدۈرۈشكە ئىلھام بېرىش كېرەك، ھەرگىزمۇ «خەق بىلەن كارىڭ نېمە» دېگەندەك گەپلەر بىلەن ئۇلارنىڭ قىزغىنلىقىغا سوغۇق سۇ سېپمەسلىك لازىم.

نەسىھەتتىن نەۋزە

قىزىم، سەن بىزنىڭ پەخرىمىز، ئوماق غۇنچىمىز، ئەمدى سەن ئەدەپلىك، پەزىلەتلىك بول. قىز بالا دېگەننىڭ ئۆزىگە خاس گۈزەل پەزىلىتى بولىدۇ. ئوغۇللار قىلغان بەزى ئىشلارنى قىزلار قىلسا ئەدەپسىزلىك سانىلىدۇ. ئوغۇل بالىلار چازا قۇرۇپ ئولتۇرسا ئەدەپسىزلىك ھېسابلانمايدۇ، لېكىن قىز بالا دېگەن ئىككى تىزنى جۈپلەپ ئولتۇرسا ئەدەپ ھېسابلىنىدۇ. قىز بالا دېگەن ئىسسىق، يېقىملىق، خۇش چىراي بولغىنى ياخشى. سوغۇق، قوپال، توك بولۇپ قالساڭ كىشىلەر پەزىلەتسىز ئىكەن دەيدۇ. ھەرقانداق كىشىنىڭ قېشىدا ئېغىزىڭدىن ئەسكى گەپ چىقىرىپ قالما، مەت گەپ قىلىش بەك نومۇسلىق ئىش. باشقىلار ئەسكى گەپ قىلىۋاتقان بولسا دەرھال قېشىدىن كەتكىن، ئۆيگە بىرەر ئادەم كىرسە ئەدەپ بىلەن «ياخشىمۇسىز ئاكا، ياخشىمۇسىز ئاچا» دەپ ئىللىق مۇئامىلە قىل. گومۇشتەك تۇرساڭ بولمايدۇ، قىزىم، تاماق يېگەندە ئاز - ئاز، ئالدىرماي يېيىشكە ئادەتلەنگىن، قىز بالغا نىسبەتەن ھەددىدىن ئارتۇق كۆپ يەۋېلىش، ئالدىراپ يېيىش، ئېغىزغا كۆپ نەرسىلەرنى سېلىۋېلىش ئەيىبلىك ھېسابلىنىدۇ. كوچا - كوچىلاردا بىرەر نەرسە يەپ مېڭىشۇمۇ ئەدەپسىزلىك بولىدۇ.

قىزلار مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن:

قىزىم، مەكتەپكە كۆنۈشتۈڭمۇ، ساۋاقداشلىرىڭ ياخشىمىكەن. ئەخلاقلىق، پەزىلەتلىك بالىلار كۆپمىكەن. قىزىم، ئەمدى ئوقۇغۇچى بولۇپ قالدىڭ، پەزىلىتىڭنى ساقلا، پەزىلەتتە باشقىلارغا ئۈلگە بولغىن. جەمئىيەتتىكى كىشىلەرمۇ سىلەرنى قايسى مەكتەپتە ئوقۇيدىغاندۇ، كىمنىڭ قىزىدۇ، ئەجەب پەزىلەتلىك بالا ئىكەن، دەپ قالسۇن. ھەرگىز سەندىن ئەدەپسىز قىلىقلار سادىر بولۇپ قالمىسۇن، دېگەندەك سۆزلەر بىلەن ئولارغا ئەدەپ - ئەخلاقنىڭ ئۆزىنىڭ قىممىتى ئۈچۈن قانچىلىك مۇھىم

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرۇش لازىم.

قىزلار بويىغا يېتىپ قالغاندا:

قىزلار باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىقلىرىغا چىققاندىن كېيىن، پەزىلەت تەربىيىسىدە خاراكتېرلىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشقا توغرا كېلىدۇ. بولۇپمۇ قىزلار 12 ياشتىن ھالقىغاندا تەربىيىگە تېخىمۇ دىققەت قىلىش لازىم. بۇ باسقۇچ قىزلار فىزىئولوگىيىلىك جەھەتتىمۇ ۋە پىسخىك جەھەتتىمۇ بۇرۇلۇش ياسايدىغان ھالقىلىق دەۋر. شۇڭا، قىزلارنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشى، جەمئىيەتكە ئارىلىشىشى، نەلەرگە بارغانلىقى، نېمە ئىشلارنى قىلغانلىقى قاتارلىقلارنى قاتتىق سۈرۈشتۈرۈپ تۇرۇش لازىم. ئۇلارنى مەكتەپتىن كەچ قالماسلىققا، ئۆزى يالغۇز بىر يەرگە بارماسلىققا، تونۇمىغان ئادەم بىلەن باردى - كەلدى قىلماسلىققا، رېستوران ۋە باشقا ئويۇنخانلارغا بارماسلىققا، باشقىلار بېرىشقا زورلىسىمۇ قىزىقىپ كېتىپ قالماسلىققا ئاگاھلاندۇرۇش كېرەك.

ئۆي ئىچىدىكى ئەدەپ - قائىدىگە ۋە ھاياغا بەك دىققەت قىلىش لازىم. ھازىر ئاتا - ئانىلار تېلېۋىزورنى بالىلار بىلەن بىرگە كۆرگىلى بولمايدىكەن دەپ بەزى ئائىلىلەردە ئىككى تېلېۋىزور قويىدىغان بولدى، بۇ مەلۇم جەھەتتە رول ئوينىسىمۇ، لېكىن ماھىيەتلىك مەسىلىنى ھەرگىز ھەل قىلالمايدۇ. ئۇلارنى بۇ تەسىردىن ئايرىۋېتىش مۇمكىن ئەمەس. ئەڭ مۇھىمى ئاتا - ئانىلار بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزغا ماس كەلمەيدىغان كۆرۈنۈشلەرنى كۆرگەندە، بالىلارغا مۇنداق تەۋسىيە قىلىشى كېرەك.

بالام، ئۇ دېگەن غەربنىڭ تۇرمۇشى، بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزدا ئۇنداق ئىشلار تولمىمۇ ھاياسىزلىق ھېسابلىنىدۇ. قىزىم، بىزدە قىز - ئوغۇللار توي قىلىشتىن بۇرۇن ھەرگىزمۇ ھاياسىز ئىشلارنى قىلىشقا بولمايدۇ. قىزلارنىڭ ئەڭ چوڭ پەزىلىتى ئۆزىنىڭ قىزلىق ئىمپېت - نومۇسىنى تاكى توي كېچىسىگىچە پاك ساقلاش. ساخا غەيرىي تەلەپ قويغان ئادەم ھەرگىزمۇ ياخشى ئادەم ئەمەس، ئۇ ھەقىقىي مۇھەببەت ئىگىسىمۇ ئەمەس، بەلكى شەھۋەتپەرەس بۇزۇق ئادەم، سەن پەقەت ئۆزۈڭنىڭ ئىمپېت - نومۇسىنى چىڭ ساقلىيالساقلا ئۆزۈڭنىڭ ئىنسانىي قىممىتىڭنى قولۇڭدا تۇتالايسەن،

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئەڭگۈشتەر قولۇڭدا بولدى، ئەگەر ئەڭگۈشتەرنى قولۇڭدىن بېرىپ قويدۇڭمۇ، ئۇ چاغدا «سەن ئۈچۈن جېنىم پىدا، سەن مېنىڭ ھاياتىم» دەپ مەيدىسىگە ئۇرغان موغۇل بالىنىڭمۇ نەزەرىدىن چۈشۈپ كېتىسەن، قەدەر - قىممىتىڭنى بەرگە ئۇرسەن، ئەڭگۈشتەر قولۇڭدىكى چاغدا گۆھەردەك قىممەتلىكسەن، ئۆزۈڭنى تۇتقۇزۇپ قويدۇڭمۇ خۇددى خىش پارچىسىدەك قىممىتىڭنى يوقىتىپ قويسەن. ئۇ چاغدا بېشىڭنى تاشقا ئۇرغىنىڭ بىلەنمۇ پاكلىقىڭنى ئەسلىگە كەلتۈرەلمەيسەن. جەمئىيەتكە نەزەر سالغىن، نۇرغۇن قىزلار بالدۇر ئۆزىنى تۇتقۇزۇپ قويۇپ، بىردەملىك ھېسسىياتنىڭ ۋە كۆڭۈلىنىڭ كەينىگە كىرىپ، ئۆمۈرلۈك پۇشايمانغا قالمىدىمۇ، ھەتتا بەزىلەر نومۇسقا چىدىماي ئۆزىنى سۇغا تاشلىۋالدى، بەزىلەر ئېسىلىپ ئۆلۈۋالدى، بۇنىڭ تېگىدە نېمە ئىش بارلىقىنى ئوبدان ئويلا. ئۇلار ساختا مۇھەببەتنىڭ قۇربانلىرى، سەن ئوقۇشىڭنى تاماملىغانغا قەدەر «مۇھەببەت» دېگەن ئىشلارنى خىيالىڭغا كەلتۈرمە، قىزىم. سېنىڭ ھازىرقى كۆڭۈل بۆلىدىغىنىڭ ئوقۇش. مۇھەببەت ئىشىنى ئاددىي چاغلىمىغايسەن. بۇ ئىش ئۆزۈڭنىڭ ئار - نومۇسۇڭ بىلەن، ئىستىقبالىڭ بىلەن، كېيىنكى تۇرمۇشۇڭ بىلەن مۇناسىۋەتلىك مۇھىم ئىش. بەزىلەر بىردەملىك ھېسسىياتنىڭ تەقەززاسىدىن خاتا يول تۇتۇپ قالدى - دەيلى، شۇ بىر قېتىملىق سەۋەنلىكنىڭ دەردىنى، شۇنىڭ ئار - نومۇسىنى بىر ئۆمۈر كۆتۈرۈشىگە توغرا كېلىپ قالىدۇ، قەلبىدە ئويۇپ قالغان بۇ قارا داغ مەڭگۈ يۇيۇلمايدۇ، قىزىم. مەن سېنىڭ ئاناڭ، شۇڭا بەزى گەپلەرنى ئوچۇق ئەسكەرتىپ قويىمىسام، ساڭا بۇلارنى كىم دەيدۇ. سەن جەمئىيەتنىڭ يامان تەسىرىنى ھەرگىز يۇقتۇرۇۋالما، ئۆزۈڭنى بەرگە قارىتىدىغان، ئائىلىمىز شان - شەرىپىگە داغ چۈشۈرىدىغان ئىش سادىر بولۇپ قالمىسۇن. قىزىم، ھەر ئىش ۋاقتى كەلگەندە بولغىنى ياخشى، بەزىلەتلىك، دۇرۇس نىيەتلىك، ھايالىق ياخشى يىگىتلەر بولسا ئارىلاشساڭ، بىز ئۇنىڭغا قارشى ئەمەس. بىراق ئادەمنى بىلىپ بولمايدۇ. بەزىلەر مەقسەتكە يەتكۈچە خۇددى سەن نېمىنى ئويلىساڭ، ئۇمۇ شۇنداق ئويلىغان بولۇۋالىدۇ. سەن نېمىنى ياخشى كۆرسەڭ، شۇنى ياخشى كۆرگەن بولۇۋالىدۇ. راستلا سەن

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بولمىساڭ تۈگىشىپ كېتىدىغاندەك قىياپەتكە كىرىۋالىدۇ. بۇ چاغلاردا ئۇ پەرۋاندىدەك ئەتراپىڭدا چۆرگىلەيدۇ، مەقسىتىگە يەتكەندىن كېيىن، ئۆزىنى سەندىن قاچۇرۇشقا ئۇرۇنىدۇ، سەندىن تۈرلۈك ئەيىب - نۇقسانلارنى تېپىشقا ئۇرۇنىدۇ، باھانە ئىزدەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن سەن ئۇنىڭغا يالۋۇرۇپ ئۇنىڭ كەينىدىن كۈچۈكتەك ئەگىشىشكە مەجبۇر بولىسەن. بوپتۇ دەي دېسەڭ، ئۇ سېنى ھاقارەتلىدى، باشقىلارغا قايسى يۈزۈم بىلەن قارايمەن، دەيسەن. بوپتۇ دەيمەي دېسەڭ، ئۇ سېنىڭ ئىشەنچىڭنى، ئۈمىدىڭنى خاراب قىلدى، كەلگۈسىدىكى تۇرمۇش ئىستىقبالىڭ قاراڭغۇلاشتى، سېنى ھەقىقىي ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتىڭ. شۇڭا، قىزىم مۇھەببەت مەسىلىسىدە، ئەڭ مۇھىمى ئۆزۈڭنىڭ پاكلىقىنى ساقلاشنى بىلىسەڭلا، ۋىجداننىڭ بۇلغانمايدۇ، ھەرقانداق چاغدا بۈزۈك يورۇق بولۇۋېرىدۇ، تۇرمۇشتا بەخت دېگەن شۇ، قىممەت دېگەن شۇ.

يۇقىرىقىدەك نەسىھەتلەرنى بەرگەندە، قىزلاردا بىرەر ئىش سادىر بولغاندا ئەمەس، بەلكى ئىنتايىن توغرا ۋە مۇۋاپىق بىر پەيتنى تاللاش، جەمئىيەتتە بولۇپ ئۆتكەن مىساللاردىن ئۆرنەك كۆرسىتىش ۋاسىتىسى بىلەن جەمئىيەتتىكى مۇھەببەت تراگېدىيىلىرىنىڭ سەۋەبىنى سەمگە سېلىپ تۇرۇش لازىم. بولۇپمۇ پۇل ۋە بايلىقىغا، مەنسىپىگە تايىنىپ قىزلارنىڭ ۋىجدانىنى بۇلغايدىغان، نۇرغۇن نادان، ئىرادىسىز قىزلارنىڭ ئاشۇ پۇلدار ئائىھىلىرىنىڭ چاڭگىلىدا نابۇت بولۇپ، قەدىر - قىممىتىنى يەرگە ئۇرۇۋاتقانلىقىنى دارتىملاش يولى بىلەن چۈشەندۈرۈش ۋە جەمئىيەتنى چۈشىنىش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىش كېرەك.

«ئاڭلىدىڭمۇ قىزىم، پوكۇنى قىز شۇنداق چىرايلىق چوڭ بولغانىتى، ئەمدى كىشىلەرنىڭ ئاغزىغا چىقىپ قاپتۇ، بىر ئايالى بار ئائىھىلى باي ئۇ قىزنى خارلاپتۇ. ئادەم دېگەندە ئەقىل بولمىسا، نومۇس بولمىسا، ۋىجدان بولمىسا، ئۆزىنىڭ قەدىر - قىممىتىنىڭ باھاسىنى بىلمىسە ئاشۇنداق نومۇسسىز يولغا كىرىپ قالىدىغان گەپتە. پۇل ھەرگىزمۇ ئىنسانىي قىممەتتىن، نومۇستىن ۋە پاكلىقتىن يۇقىرى ئەمەس. ھەقىقىي ئار - نومۇسلىق، ئىنساپى بار ئادەم ھەرگىزمۇ پۇلنى دەستەك قىلىپ ئۆزىنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئايغ ئاستى قىلىشىغا يول قويمايدۇ. ئۇ قىزلار ئۆزىنىڭ ئادىتىلىكىنى ئۇنتۇپ قالغان، رەزىل پۇل ئۈچۈن ھەرقانداق ئەسكى ئىپلاسلقلارنى قىلىشتىن يانمايدىغان يامان ئادەتنى يېتىلدۈرۈۋالغان. قىزىم، ئادەم دېگەن كۈندە بىر ئان يېسىمۇ، بىر كىيىمنى بىر يىل كىيىمۇ، پەزىلەتتىن ئىبارەت بۇ بۈيۈك لىباسنى ھەرگىز سالماسلىقى كېرەكتە. پۇلغا سېتىۋالغىلى بولىدىغان نومۇسنى، كىيىم - كېچەككە ئالماشتۇرۇشقا بولىدىغان ۋىجداننى قانداقمۇ نومۇس، ۋىجدان دېگىلى بولسۇن. ئۇ قىزلار پۇلغا، كىيىم - كېچەككە ئۆزىنى قارا يۈرەك ئەبلەخلەرنىڭ خورلىشىنى، ھاقارەتلىشىنى سېتىۋالغان. ئەسلىدىن ئالغاندا، ئۇيغۇر قىزلىرى پۇلنى دەستەك قىلىپ قىزلارنى ئالدايدىغان، پۇلغا تايىنىپ قىزلارنى ئايغ - ئاستى قىلىشنى نىيەت قىلغان ئائىلەلەرنى تېزەك چاغلىق كۆرمەسلىكى، ھەتتا ئۇلارنى ئادەم سۈپىتىدە تەسەۋۋۇر قىلماسلىقى كېرەك ئىدى بالام» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن قىزلارنىڭ قەلبىدە بۈيۈك غۇرۇر، نومۇس تۇيغۇسىنى ئويغىتىش كېرەك. بۇ يالغۇز قىزلارنىڭ مەسىلىسى بولماستىن، بەلكى پۈتۈن جەمئىيەتنىڭ پاك بولۇشى ئۈچۈن قوشۇلغان تۆھپە بولۇپ قالدۇ.

3. قىزلار ئۆي ئىشلىرىغا پىششۇن

قىزلارغا بېرىلىدىغان پەزىلەت تەربىيىسىنىڭ بىرى، ئۇلارنى كىچىكىدىن باشلاپلا ئۆي ئىشىغا پۇختا، ئىشقا پىشقان، پاكىز، ئاش - تاماقنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدىغان قىلىپ تەربىيەلەش لازىم. بۇمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدە پەزىلەت تەربىيىسىنىڭ مۇھىم مەزمۇنى بولۇپ كەلگەن.

ھازىر مۇتلەق كۆپ ساندىكى قىزلار مەكتەپتە ئوقۇۋاتقانلىقى ئۈچۈن، ئاتا - ئانىلار ئوقۇشقا تەسىر يەتمىسۇن دەپ ئۇلارنى ئۆي ئىشلىرىغا ئارىلاشتۇرمايدۇ. نەتىجىدە بەزى قىزلار ھەتتا تۇرمۇشلۇق بولغانغا قەدەر تاماق ئېتىش، كىر يۇيۇش، ئۆيىنى سەرەمجانلاشتۇرۇش قاتارلىق ئىشلارنى

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ياخشى بىلمەيدۇ. بۇنداق بولۇش قىزلار ئۈچۈن بىر ئەيىب سانىلىدۇ. ئۆي ئىشلىرىغا سالماي ئۆگىتىپ قويغان قىزلار ئۆي - ئوچاقلىق بولغاندا، يېڭى ئائىلە تۇرمۇشىغا كۆنەلمەي، كۆپ سوغۇقچىلىقلارنىڭ بولۇشىغا، ھەتتا مۇشۇ سەۋەبلىك تۇرمۇشنىڭ بۇزۇلۇپ كېتىشىگە سەۋەب بولۇۋاتىدۇ. بىلىش كېرەككى، ئۆي ئىشلىرىغا پۇختا، پىشقان بولۇش، پاكىز، نەرتىپىلىك ۋە رەتلىك بولۇش كىشىلىك تۇرمۇشتىكى قەتئىي بىلىش زۆرۈر بولغان ئاددىي بىر تەلەپ ھېسابلىنىدۇ. ئانچە - مۇنچە ئائىلە ئىشلىرىغا ئارىلاشتۇرۇش بىلەن ئوقۇشقىمۇ تەسىر يېتىپ كەتمەيدۇ. ئۇيغۇر قىزلىرى قەدىمدىن تارتىپ قونچاق ئويۇنى، ئۆي تۇتۇش ئويۇنى، ئاش ئېتىش، مېھمان كۈتۈش ئويۇنى قاتارلىق بالىلار ئويۇنلىرىنى ئوينىيىتى. بۇ ئەنئەنە بالىلارنىڭ چوڭلارغا تەقلىد قىلىش يولى بىلەن ئۆزىنى ئۆزى تەربىيىلىشىگە ئىمكانىيەت ھازىرلايتتى.

ھازىرقى بەزىبىر رېئال ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇيغۇر ئاياللىرى ئىچىدە ئاجايىپ پەزىلەتلىك، ئۆي ئىشلىرىغا پۇختا، پاكىز، ئاش - تاماققا ئۇستا ئاياللار بار. بۇنداق ئاياللارنى ئۇيغۇرلار «ئوڭلۇق» دەپ ئاتايدۇ. ئەمما يەنە بىر قىسىم خوتۇنلار باركى، ئىنتايىن مەيىنەت، ئۆيگە كىرسە بەتبۇي پۇرايدۇ، ئولتۇرغان يېرى ئېغىلغا ئوخشايدۇ، ئۇماچ بىلەن سۇيۇقئاش ئېتىشتىن باشقىنى بىلمەيدۇ، ئەتكەن ھالەتتىمۇ ئاشقا ئوخشمايدۇ، ئورۇن - كۆرپە، چىنە - قاچىلىرى قاسماق. بۇنداق ئوخشماسلىق نەدىن كېلىپ چىققان؟ دەل ئائىلە تەربىيىسىنىڭ ئوخشماسلىقىدىن كېلىپ چىققان. شۇڭا، ئانىلار بۇ جەھەتتىمۇ ئۆزىمىزگە بەكرەك تەلەپ قويۇشىمىز ھەم پەرزەنتلەرنىمۇ ئەتراپلىق تەربىيىلەشكە كۆڭۈل بۆلۈشىمىز لازىم.

نەسەتتىن نەمۇنە

قىزىم، ئۆي ئىشىدىن ئۆزۈڭنى قاچۇرما، ماڭا يېقىن تۇرغىن، ئۆي ئىشلىرىنى كۆرۈپ كۆزۈڭ پىشسۇن، قىز بالا دېگەنگە ئۆي ئىشلىرىنى قىلىشنى، ئاش - تاماق ئېتىشنى بىلمەسلىك ئەيىب. كەلگۈسىدە بىر ئۆي بېشىڭغا كىمىلىگەندە ساڭا باشقا بىر كىشى كىرىپ ئاش - تاماق ئېتىپ ئۆي تۇتۇشۇپ بەرمەيدۇ. بازاردىن تاماق يېسە تاغمو توشمايدۇ. بەزىلەر ئۆيىدە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تۈزۈك تاماق قىلالمىغانلىقى ئۈچۈن كۆپ ھاللاردا بازاردا تاماق يەيدۇ. ئۆيىنىڭ بەرىكىتى بولىدۇ، بىر كۈن كوچىدا تاماق يېگەن پۇلغا ئۆيدە ئىككى، ئۈچ كۈن جاھاندارچىلىق قىلغىلى بولىدۇ. بالام، ئۆي دېگەندە مېھمان ئۇچۇر بولىدۇ، ئۇلارنى ياخشىراق كۈتىمىسەڭ كەينىڭدىن سۆز - چۆچەك قىلىدۇ. ئىش قىلغاندا تېجەشلىك، پىلانلىق، تەرتىپلىك بولۇش كېرەك. بۇزۇپ - چېچىش بەك ئېغىر گۇناھ. تېجەشلىك، پىلانلىق بولسا ئۆيىنىڭ بەرىكىتى بولىدۇ، قىزىم. كىمنىڭ ئۆيدە بول ئاتىلىگە كۆيۈنۈشىنى بىلىش لازىم. كۆڭۈل قويساڭ تاماق ئېتىش دېگەن ئويىنىغاندەكلا بىر ئاددىي مەشغۇلىيەت بولۇپ قالىدۇ، ھەربىر تاماقنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق ئالاھىدىلىكى ۋە نازۇك تەرىپى بولىدۇ. شۇنى ئىگىلىيەلمىسەڭ، ھەرقانچە كۆپ گۆش، ياغ ئىشلەتسەڭمۇ ئېغىزغا تېتىغۇدەك تاماق چىقارغىلى بولمايدۇ (زۆرۈر تېپىلغاندا، ھەربىر تاماقنىڭ ئىنچىكە، نازۇك نۇقتىلىرى، قانچىلىك گۈرۈچكە قانچىلىك سۇ، ياغ كېتىدىغانلىقى، قانچىلىك ئۇنغا قانچىلىك تۇز لازىملىقى، خېمىرنى قانداق يۇغۇرۇش كېرەكلىكى توغرىسىدا تەپسىلىي چۈشەنچە بەرسە بولىدۇ).

قىزىم، پاكىزلىق ئۆزۈڭنىڭ مۇھىم خىسلىتى بولسۇن. پاكىزلىق سالامەتلىكىنىڭ، بەرىكەتنىڭ ئاساسى. نەدە مەينەتچىلىك بولسا شۇ يەردىن ئامەت قاچىدۇ، بەرىكەت كۆتۈرۈلىدۇ. سېنىڭ نام - ئابرويۇڭنى يۇقىرى كۆتۈرىدىغانمۇ، يەرگە ئۇرىدىغانمۇ شۇ پاكىزلىققا ئەھمىيەت بېرىش - بەرمەسلىكىڭدە. بىلىسەن، ئۇيغۇر قىزلىرى سەھەردە قوپۇپ بىرىنچى قىلىدىغان ئىشى ئۆي تازىلىقى. ئۇلار ھويلا - ئارامنى پاكىز سۇپۇرۇپ، سۇ چېچىپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئاشنىغا ئولتۇرىدۇ. شۇنىڭدىلا كۆڭۈل روشەن ھالدا ئاشتا قىلغىلى بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا چىنە - قاچا، چەينەك، چۆگۈن، ئورۇن - كۆرپە، كىيىم - كېچەككىمۇ بەك ئەھمىيەت بەر بالام. ئۆي دېگەننى چىندەك پاكىز تۇتالساڭ سېنى ھەممە ئادەم پەزىلەتلىك، پاكىز دەپ ماختايدۇ. ئەگەر مەينەتچىلىككە ئادەتلىنىپ قالساڭ، ئۆيۈڭگە كىرگەن ئادەممۇ شەكلىنىپ تامىقىڭنى يىمەيدۇ. بۇ ساغلا نومۇس بولىدۇ. قىزىم، پاكىزلىققا بايلىق، كەمبەغەللىك ئۆلچەم

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلىنمايدۇ. ھەرقانچە نامرات بولۇپ ئۆيۈڭدە بىسات بولمىسىمۇ، ئۆي پاكىز بولسا كۆڭلۈڭ روشەن بولىدۇ، ئاغرىق - سىلاقتىن خالىي بولمىسەن.

4. يۈرۈش - تۇرۇش ۋە كىيىنىش تەربىيىسى

ھازىر جەمئىيەتنى ئەپسۇسلاندۇرۇۋاتقان، ئاتا - ئانىلارنى خەۋپسىزلىتىۋاتقان بىر ئەھۋال شۇكى، ئۇيغۇر قىزلىرى يۈرۈش - تۇرۇش ۋە كىيىنىش جەھەتتە بەكمۇ غەيرىلىشىپ كېتىشكە باشلىدى. گۈزەل، يارىشىملىق مىللىي كىيىم - كېچەكلىرىمىزنىڭ ئورنىنى پۈتۈنلەي ئۆزىمىزگە يات بولغان كىيىم - كېچەكلەر ئىگىلىدى. زىبۇ زىننەت تاقاش ۋە پەرداز جەھەتتە ئەسلىي ئۆلچەم بۇزۇلۇپ چاكىنىلىشىغا قاراپ يۈزلەندى. بۇنىڭ روشەن ئىپادىسى شۇكى، بىزنىڭ ھازىرقى بەزى خوتۇن - قىزلىرىمىزنىڭ تاشقى قىياپىتىدىن ئۇيغۇر خوتۇن - قىزلىرىغا خاس ئالاھىدىلىكنى تاپقىلى بولمايدۇ، ھەتتا تەڭرى ياراتقان قۇندۇزدەك قاپقارا چاچلىرىنىمۇ سېرىق بوياپ، ئۆزىنىڭ تەبىئىي يارىتىلىشىغا ئۆكتە قوپماقتا. بىز ھازىرقى ئۇيغۇر قىزلىرىدىن خەنزۇ قىياپەتلىك قىزلارنىمۇ، پاكىستان، ھىندىستان قىزلىرىغا خاس ئالاھىدىلىكلەرنىمۇ، ياۋروپا قىزلىرىغا خاس ئالاھىدىلىكىنىمۇ، ئەرەب ئاياللىرىغا خاس ئالاھىدىلىكىنىمۇ، نەچچە خىل تەركىبلەر بىر گەۋدە بولغان ئەھۋاللارنىمۇ ئۇچرىتىمىز. تېخىمۇ ئەجەپلىنەرلىك يېرى شۇكى، ئۆزىنى «مەدەنىي» چاغلانغان بىر قىسىم ئۇيغۇر قىزلىرى ئۆزىنىڭ بوي - تۇرقى، رەڭگىروپى، مىجەز - خاراكتېرى، ياش قۇرامى ۋە مۇھىتقا ئۇيغۇن كېلىش - كەلمەسلىكى بىلەن ھېسابلاشماي، كىنو، تېلېۋىزوردىن قانداق كىيىم مودىسىنى كۆرسە، ئۇنى خۇددى مەخسۇس ئۇيغۇر قىزلىرى ئۈچۈنلا لايىھىلىگەندەك ھېس قىلىپ شۇ پېتى كۆچۈرۈپ كىيىۋېرىدىغان بولۇپ كەتتى. يەنە بىر جەھەتتىن، يارىشىملىق، كەڭ، سېلىنىپ تۇرىدىغان ئۇيغۇر كىيىملىرى گۈزەللىك ئۆلچىمىنىڭ قايسى يېرىگە چۈشمىدىكىن تاڭ، مېڭىش - تۇرۇشتىمۇ قىيىنلىدىغان، ئىنتايىن تار، يېڭى ياكى پۇشقى يوق بېرىم يالىڭاچ

تۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كېيىم-كېچەكلەرنى كىيىشكە باشلىدى، ھەتتا بەزى قىزلار تېخىمۇ ھەددىدىن ئېشىپ پۇتغا ئالتۇن ھالقا سېلىشقا باشلىغان. مىللىي كىيىم-كېچەكلىرىمىزنى ياراشتۇرۇپ كىيگەن قىزلىرىمىزنى مەدەنىيەتسىز، زامانىڭ كەينىدە قالغان، سەھرالىق دەپ ئەيىبلەۋاتىمىز.

بۇنداق تېز سۈرئەتتە ياتلىشىشنىڭ سەۋەبى نېمە؟

بىرىنچى، تۇيغۇر قىزلىرى گۈزەللىك تەلىم - تەربىيىسىدىن خەۋەرسىز قالدى. شۇڭا، ئۇلارنىڭ ئېستېتىك تۇيغۇسىدا تۇرغۇنلۇق يوق، باشقىلار نېمىنى كىيىم مودا قوغلىشىپ، ئۆزىگە پات، ئەسلىي گۈزەللىككە نۇقسان يەتكۈزىدىغان كىيىملەرنىمۇ قوبۇل قىلىۋەرگەن. ئىككىنچى، ئۆزىمىزنىڭ مىللىي كىيىم - كېچەكلىرىمىزنىڭ گۈزەللىكىنى، قىممىتىنى، تەن سالامەتلىك بىلەن، شەرىم - ھاييا بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى ھېس قىلىشتىن مەھرۇم قالغان. ئۈچىنچى، ئوقۇل دوراش پىسخىكىسى ئۈستۈنلۈكنى ئالغانلىقى ئۈچۈن، سىرتتىن كىرگەن غەيرىي كىيىم - كېچەكلەرنىڭ قىممەت جەھەتتە ئۆزىمىزنىڭ مىللىي كىيىملىرىمىزنىڭ ئورنىنى باسالمايدىغانلىقىنى چۈشەنمىگەن. تۆتىنچى، ئانىلار ئۆزى باش بولۇپ مىللىي كىيىملەردىن ۋاز كەچكەن. شۇڭا قىزلىرىنى باشقۇرۇشقا ئامالسىز قالغان. ئەگەر ئاتا - ئانىلارنىڭ قۇربىتى ۋە سەۋىيىسى يار بېرىدىغان بولسا، پەرزەنتلەرگە كىچىكىدىن باشلاپ گۈزەللىكنى سۆيۈش، گۈزەللىكنى چۈشىنىش، گۈزەللىكنى پەرق ئېتىش ئىقتىدارىنى ئاشۇرۇش جەھەتتە تەربىيە بېرىشى لازىم.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

قىزلار مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغدا:

قىزىم، گۈزەللىك ئاددىي - ساددىلىقتا، ئوقۇغۇچى دېگەن غەيرىي، غەلىتە نەرسىلەرنى كىيىۋالسا بولمايدۇ. ئادەمنىڭ گۈزەللىكى ھەشەمەتلىك، غەيرىي كىيىنىۋېلىشتا ئەمەس، بەلكى بىلىم، قابىلىيەتتە ۋە پەزىلەتتە. سەن كىيىنىۋېلىشنىلا قىممەت، ئابروي دەپ قارايدىغان قىزلاردىن ئۆگەنمىگەن. كىيىم - كېچەككىلا ھەۋەس قىلىش ئادەمنى ياخشى كويغا سالمايدۇ. ئوقۇغۇچى دېگەن ھازىر گىرىم بۇيۇملىرىنى ئىشلەتسە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولمايدۇ، شۇنچە چىرايلىق ھۆسن - جامالىك، ئالىمدەك چىرايلىق يۈزۈك، بۇلاقتەك كۆزۈك، ئايدەك قېشىك تۇرۇپ، خامپىغا چۈشكەندەك يۈزلىرىنى بويىۋېلىش گۈزەللىك ئەمەس، بەلكى گۈزەللىككە نۇقسان يەتكۈزۈش بولىدۇ. ھەرگىز باشقىلارنى دوراپ، گىرىم قىلىش مەدەنىيلىك ئوخشايدۇ، دەپ قارىمىغىن. ھەرقانداق ئىشنىڭ ئۆز ۋاقتى بولىدۇ. غۇنچىنىڭ ئۆزىنىڭ گۈزەللىكى ئۆزىگە يارىشىدۇ، ئۇنىڭغا يەنە پەرداز بېرىش نەھاجەت. ئالتۇن ئۈستىگە كاكۇل لاي بېرىش ئەقىللىقلارنىڭ گۈزەللىك ئۆلچىمى.

قىزلار سەل بويىغا يېتىپ قالغاندا:

قىزىم، ئۆزۈڭنىڭ ئۇيغۇر قىزى ئىكەنلىكىڭنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالما. يەنە بىرى، ئۆزۈڭنىڭ ئەسلىنى ئۇنتۇما، ۋىجدانىڭنى يوقاتما. ھەرقانداق بىر مىللەتنىڭ ئۆزىگە خاس مىللىي خاسلىقى بولىدۇ. ئۆزىگە خاس مىللىي خاسلىقى بولمىغان خەلق ئۆزىنىڭ مىللىي ئالاھىدىلىكىنى يوقاتقان خەلقتۇر. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ كىيىنىش، زىبۇ زىننەت تاقاش ۋە پەرداز قىلىش جەھەتتە ئۆزىگە خاس گۈزەل ئەنئەنىسى بار، بۇ خىل ئەنئەنە بىزنىڭ ياشاش شارائىتىمىز، ئېستېتىك ئېڭىمىز، فىزىئولوگىيەلىك ئالاھىدىلىكىمىزگە باس ھالدا شەكىللىنىپ، مەدەنىيەت جەھەتتىكى تەرەققىياتىمىزغا ئەگىشىپ تەرەققىي قىلىپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۆزىگە خاس مىللىي خاسلىقىنى تەشكىل قىلغان مۇھىم بىر تاشقى ئىپادىگە ئايلانغان.

قىزىم، ئۇيغۇرلارنىڭ كىيىم - كېچەك مەدەنىيىتى ھەرگىزمۇ غەرب دۇنياسىنىڭ كىيىم - كېچەك مەدەنىيىتىدىن تۆۋەن تۇرمايدۇ. بۇنىڭدىن نەچچە مىڭ يىللار بۇرۇنلا ئۇيغۇرلار نەپىس، نازۇك ۋە سىپتا، رەڭگارەڭ كىيىم - كېچەك، زىبۇ زىننەت مەدەنىيىتىگە ئىگە بولۇپلا قالماي، بەلكى بۇنداق مەدەنىيەت باشقا ئەللەرگىمۇ ئوخشاشمىغان دەرىجىدە تەسىرىنى كۆرسەتكەن. مەسىلەن، ئۇيغۇر ئاياللىرى بۇنىڭدىن نەچچە مىڭ يىل مۇقەددەملا باغىرداق (لېپتىك) مەدەنىيىتىنى كەشىپ قىلىپ، دۇنيا كىيىم - كېچەك مەدەنىيىتىنى بېيىتىشقا تۆھپە قوشقان. كىرورەن ئانا

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيەسى

كېيىن گارمۇن ئىستان ۋە نەقىشلىك ئۆتۈكلەر دۇنيا كىيىم - كىچەك مەدەنىيەت تارىخىدىكى بىر مۆجىزە. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ، VIII ئەسىرلەردە تاڭ سۇلالىسىدا ئۇيغۇرچە ياسىنىش، ئۇيغۇرچە زىبۇ زىننەت تاقاش مودا بولغانلىقى مەلۇم. تاڭ دەۋرىدىكى بىر شائىر مۇنداق يازغان:

بولدى ئۇيغۇرچە ياسانماق قىز - ئوغۇللار مەشغۇلى،
زور ماھارەت بولدى چالماق، سازنى ئۇيغۇرلار سىمان.
ئاتقا ئۇيغۇرچە مىنىش، زىبۇ زىننەت، تىل ئۆگىنىش،
بولدى بەسبەسلىك ھەۋەس بۇ ئەللىك يىلدىن بۇيان. ①

بۇنىڭدىن قىياس قىلغىنىكى، ئادەم ئالدى بىلەن ئۆزىنى چۈشىنىشى، ئۆز مەدەنىيىتىنىڭ قەدەر - قىممىتىگە يېتىشنى بىلىشى كېرەك. بىزنىڭ چىرايلىق گۈل چېكىلىپ ئىشلەنگەن چىمەن دويپىلىرىمىز، كەڭ پۇشقاقلۇق پارشەملىق كۆڭلەكلىرىمىز مەدەنىيەتنىڭ قايسى يېرىگە پۇتلاشتى، قىزىم؟

ھازىر بەزى قىزلار بىر ئىلىك كەڭلىكتىكى، بىر ئىلىك ئۇزۇنلۇقتىكى يوپىكلارنى كىيىۋېلىپ، يا خاتىرجەم ماڭالمايدىكەن، يا خاتىرجەم ئولتۇرالمىدايدىكەن. شۇمۇ گۈزەللىكىمۇ؟ ھازىر جەمئىيىتىمىزدىكى تاڭ ئۇ دەرىجىگە بارغىنى يوق، ئۇنداق يېرىم يالغاچ كىيىملەر بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزغىمۇ مۇۋاپىق كەلمەيدۇ. قىزلارنىڭ جەلپ قىلىش كۈچى ھەرگىز ئوچۇقلۇقتا ئەمەس، بەلكى ئۆزىنى يوشۇرۇش ۋە ھايادا.

قىزىم، بەزى قىزلارغا چېچى نېمىگە پۇتلاشتىكىن تاڭ، چىرايلىق سۈمبۈل چاچلىرىنى كېسىۋېتىپ «توپا باش»، «چاڭگا باش» بولۇۋالغان. ئۇيغۇرلاردا «ئاياللار زىننىتى چاچ، ئەرلەر زىننىتى ساقال» دېگەن گەپ

① ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەتسەن: «ئۇيغۇرلارنىڭ تاڭ دەۋرىدىكى ناخشا - قۇسۇل سەنئىتى»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشرى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بار. ئۇيغۇر خەلقى 40 تال ئۆزۈلگەن مەجنۇن ئالەمگە گۈزەل چاچلارنى قىزلار گۈزەللىكىنىڭ مۇھىم ئۆلچىمى دەپ قاراپ كەلگەن، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇيغۇر شائىرلىرى گۈزەل سۇمبۇل چاچلار ئۈچۈن باغرىنى كاۋاپ قىلىپ، بۇلبۇل گۈلگە شەيدا بولغاندەك چاچنىڭ تەرىپى ئۈچۈن گۈزەل مىسرالارنى تىزىشقا ئىشەنگەن.

ئاداقىغىچە تۈشەر ھەرلەنمە گىسو،
مەسەلدۈركىم: «چىراغ تۇۋى قاراڭغۇ.»

(تەمسىلە ئېيتىلغان: «چىراغ تۇۋى قاراڭغۇ» دېگەندەك، ئۆرۈم چاچلىرىنىڭ تاپىنىغىغا چۈشۈپ تۇرىدۇ.)

ئەي ئارەزى نەرسىن، ساچى سۇمبۇل، قەددى شەمشاد،
بۇلبۇل كەيى ھىجرىگە ئىشىم ئالەھۇپەرياد.

(ھەي يۈزى نەرسىن گۈلدەك گۈزەل، چېچى سۇمبۇل، قەددى شەمشاد بار. مېنىڭ ئىشىم بۇلبۇلغا ئوخشاش سېنىڭ ئىشىڭدا ئالە - پەرياد قىلىش بولدى.) ①

قىزىم، سەن ھەرگىز ئۆزۈڭدىن نومۇس قىلما، ئۆزۈڭنىڭ مەدەنىيىتىدىن پەخىرلەن، ئۆزۈڭنى تۆۋەن چاغلىما؛ ئۆزۈڭدىن ياتلاشماقچى بولساڭ، ئۆزۈڭنى ئۇيغۇر قىزى دەپ قارىما، ئۆزۈڭنى ئۇيغۇر قىزى دەپ تونۇساڭ، ئۆزۈڭنىڭ گۈزەل مىللىي خاسلىقىنى تاشلىما. مەدەنىيلىشىش دېگەن ياتلىشىش ئەمەس قىزىم، بەلكى مىللىي مەدەنىيەتنى زامانغا يارىشا تەرەققىي قىلدۇرۇش، ئالڭ جەھەتتە يۈكسىلىشتۈر.

① لۇتىيى.

5. قىزلارنى ئۆزىگە ئىشىنىشكە ۋە قابىلىيىتىنى
جارى قىلدۇرۇشقا رىغبەتلەندۈرۈش كېرەك

بۈگۈنكى دۇنيادا قىزلارغا قويۇلدىغان نۇرغۇن ئىجتىمائىي چەكلىمىلەر بۇزۇپ تاشلاندى. قىزلارمۇ ئۆزىنىڭ ئىنسانىي قابىلىيىتىنى جارى قىلدۇرۇش پۇرسىتىگە ئېرىشتى. بىراق بەزى ئاتا - ئانىلار قىزلارغا «سەن دېگەن قىز بالا، شۇنچىلىك ئوقۇساڭلا كۇپايە، ھەرقانچە تىرىشساڭمۇ چوڭ ئىشلارنى تەۋرىتمۇۋېتىشكە مۇمكىن ئەمەس» دەپ قىزلارنىڭ جەمئىيەت سېپىگە قاتنىشىشتەك ئوتلۇق ئىنتىلىشىگە سوغۇق سۇ سېپىدىغان ئەھۋاللار بار. بىراق بۇ دۇنيا ئوغۇل ۋە قىزلار بىلەنلا بىر پۈتۈنلۈككە ئىگە بولالايدۇ. خىزمەت نۇقتىسىدىن ئوغۇللار قىلالىغان ھەرقانداق ئىشنى قىزلارمۇ قىلالايدۇ. ئۇلارنىڭ ئۆمۈر بويى ئۆي ئايالى بولۇپ، جەمئىيەتتىكى ئورنىدىن ئايرىلىپ قېلىشىغا بولمايدۇ، ئۇلارغىمۇ شان - شەرەپ، قەدىر - قىممەت كېرەك، ئۇلارنىڭمۇ ئەل ئۈچۈن بىر كىشىلىك تۆھپە قوشۇش مەجبۇرىيىتى ۋە قابىلىيىتى بار. بۇ نۇقتىدا ھەرقانداق بىر ئاتا-ئانا قىزىنى رىغبەتلەندۈرۈش، ئىلھام بېرىش ۋە شارائىت يارىتىپ بېرىش ھەقىقىي باركى، ھەرگىزمۇ ئۇلارنىڭ ئىنتىلىشىرىنى، ئۇلۇغۋار ئارزۇلىرىنى بوغۇشقا ھەقىقىي ئەمەس. بۇ جەھەتتە ئۇلارغا ئۈمىد بېغىشلايدىغان، ئۇلارغا جۈرئەت ۋە ئىشەنچ ئاتا قىلىدىغان نەسىھەتلەرنى قىلىشى كېرەك.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

قىزىم، سەن ھەرگىز «سەن دېگەن قىز بالا، مەن قانچىلىك چوڭ ئىشلارنى قىلالايتتىم، ئەپلەپ بىرەر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتۇپ جان باقاسملا كۇپايە» دەپ ئىلگىرىلەش يولۇڭنى قاشالاپ قويمىغىن، سەندىمۇ ئوغۇللارغا ئوخشاشلا كالا بار، قابىلىيەت بار، ئۆزۈڭگە قاتتىق تەلەپ قويساڭلا، ئوغۇللار قىلالىغان ئىشلارنى قىلالاپلا قالماي، بەلكى ئوغۇللاردىن ئېشىپ كېتەلەيسەن. سەن ئەقىل جەھەتتە ھەرگىز ئۆزۈڭنى تۆۋەن چاغلما، ئۈمىدىسىز بولما. دۇنياغا نەزەر سال، جەمئىيەتكە قارا، نۇرغۇنلىغان

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىزلار تىرىشىپ ئۆگىنىپ ئاسپىرانت، دوكتور بولۇۋاتىدۇ، ھۆكۈمەتنىڭ مۇھىم ئورگانلىرىدا خىزمەت قىلىپ ئەل ئۈچۈن زور تۆھپىلەرنى قوشۇۋاتىدۇ. سېنىڭ جىسمانىي جەھەتتىكى قىسمىن ئاجىزلىقىڭ ھەرگىزمۇ ئوغۇللاردىن تۆۋەن تۇرىدىغانلىقىڭنى ئىسپاتلىمايدۇ. ئىقتىدار دېگەن جىسمانىي كۈچ ياكى جىنسىي پەرق بىلەن ئۆلچىنىدىغان زامان كەلمەسكە كەتتى، قىزىم. سېنىڭ ھازىر تەربىيىلىنىش پۇرسىتىڭ بار. ئۇچۇدۇڭدا تەڭداشسىز يوشۇرۇن ئىقتىدار مۇجەسسەم. بۇنداق ئىقتىدارنى پەقەت ئۆي تۇتۇشقا سەرپ قىلىۋېتىش تولىمۇ ئەقىلسىزلىق ۋە ھايات بىھۇدەچىلىكى. سەن جۇرئەتلىك، ئۈمىدلىك ۋە تىرىشچان بولۇپ، بۈيۈك تۆھپىلەر بىلەن قىزلار ئۈچۈن شان - شەرەپ قۇچۇشقا ھەقىقەت سەن ئۇلۇغۋار مەقسەت، قەتئىي ئىرادە بىلەن دۇنياغا، ئوغۇللارغا رىقابەت ئېلان قىلالغۇدەك جاسارەتكە ئىگە بولۇشۇڭ لازىم.

6. قىزلارنىڭ نىكاھ ۋە تۇرمۇش ئىشلىرىغا توغرا مەسلىھەت بېرىش كېرەك

نىكاھ ۋە تۇرمۇش ئىشى ئاتا - ئانىلارنىڭ بېشىنى ئەڭ قاتۇرىدىغان ۋە خاتىرجەمسىزلىنىدىغان مۇھىم ئىش. چۈنكى «نىكاھ دېگەن ئۆمۈر سودىسى» دېگەن گەپ بار. پەرزەنتلەرنىڭ نىكاھتا ۋە تۇرمۇشتا بەختلىك بولۇشى ئىككى ئائىلىنىڭ خاتىرجەملىكى، يەنە بىر ئائىلىنىڭ بەختلىك بولۇشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك مۇھىم ئىش. تۇرمۇش خاپىلىقى ئائىلىلەرگە ئىنتايىن چوڭ كۆڭۈلسىزلىك ئېلىپ كېلىدۇ. شۇڭا، ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ بۇ چوڭ ئىشىغا نىسبەتەن ئىنتايىن سوغۇققانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىشى، پەرزەنتلەرگە توغرا يول ۋە ياخشى نەسىھەتلەرنى قىلىشى كېرەك. بولۇپمۇ ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۆزئارا مۇئامىلە مۇناسىۋەتلىرى، ئائىلە ئىشىدا ئىقتىسادچان بولۇشى، قېيناتا - قېينانىسىغا تۇتقان مۇئامىلە مۇناسىۋەتلىرى پەرزەنتلەرگە ئىنتايىن چوڭقۇر تەسىر قىلىدۇ. بىزنىڭ كۆزىتىشىمىزگە قارىغاندا، پەرزەنتلەرنىڭ نىكاھ ئىشىدا ئاتا - ئانىلار

گۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مۇنداق بىرقانچە تەرەپتىن يېتەكچىلىك قىلىشى لازىم:

بىرىنچى، پەرزەنتلەرنىڭ مۇھەببەتتىگە ھۆرمەت قىلىش لازىم. چۈنكى بىر ئائىلە مۇھەببەتسىز پۇت تىرەپ تۇرالمىدۇ، ئائىلىنىڭ مەنىسى تۇۋرۇكى مۇھەببەت، مۇھەببەتلا پەرزەنتلەرنى ھەرقانداق قىيىن شارائىتلارغا بەرداشلىق بېرەلگۈدەك بۈيۈك كۈچكە ئىگە قىلىدۇ. مۇھەببەت ئۇچقۇندىغان كۆزلەر ئالدىدا قۇسۇر ۋە ئەيىب كۆرۈنەيدۇ. مۇھەببەتسىز ئائىلىدە ھەرقانچە بەختلىك، باياشاتلىق ئىچىدە ياشىسىمۇ يەنىلا قەلبىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە بىر كەملىك ھېس قىلىدۇ. كىچىككىنە زەربىمۇ ئۇلارغا كۆتۈرگۈسىز ئازاب ئېلىپ كېلىدۇ. شۇڭا نىكاھ ھەرگىزمۇ زورلۇق ئۈستىگە قۇرۇلماسلىقى كېرەك. ئەگەر نىكاھ ئىشىدا ئۆزىڭىزنىڭ خاھىشىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويىڭىز، پەرزەنتلەرنىڭ بەختسىزلىكىگە پۈتۈنلەي سەۋەبچى بولۇپ قالسىز.

ئىككىنچى، ئۆزىڭىزنىڭ خاھىشى ياكى پەرزەنتلەرنىڭ ئارزۇسى بويىچە قارشى تەرەپنىڭ باي ۋە كەمبەغەل بولۇشىنى ئۆلچەم قىلىش تولىمۇ خاتا. ئەگەر پەرزەنتلەر قارشى تەرەپنى باي، پۇلدار دەپ قىزىقىپ قالغان بولسا، بۇ مۇھەببەت ئەمەس، بەلكى تەمە. بۇنداق قۇرۇق تەمەدىن پەرزەنتلەر ئۆزىگە نىسبەتەن پەس كۆرۈشنى، كەمسىتىشنى ۋە خورلۇقنى سېتىۋالىدۇ. بايلار ھېچقاچان قىزىڭىز بەدىلىگە بايلىقىنىڭ يېرىمىنى سىزگە بۆلۈپ بەرمەيدۇ، ئەكسىچە سىزنى ئۆزى بىلەن بىر قاتاردا تۇرالمىدۇ، داستىخاننى بىزدەك سالالمىدۇ، دەپ قاراپ ئالدىڭىزدا غادىيىدۇ. ئۇنداق ئائىلىدە قىزىڭىز كېلىن ئەمەس، بەلكى ئاددىي بىر خىزمەتچىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. ئەگەر پەرزەنتلەر ئاشۇنداق بىر تەمە بىلەن توي قىلماقچى بولىدىكەن، بۇنداق نىكاھنى توسۇشقا ھەقلىقسىلەر.

ئۈچىنچى، قىز پەرزەنتلەرنى ھەرگىز ئۆزىدىن ياشتا پەرقى زور كىشىلەرگە زورلاپ ياتلىق قىلىشتىن ساقلىنىڭ. چۈنكى چوڭ ياشتىكى كىشىلەر بىلەن ياش قىزلار ھېسسىيات جەھەتتە ھەرگىز ئورتاقلىشالمىدۇ. يەنە بىرى، يىللار ئۆتكەنسەرى، ئارىدىكى پەرق تېخىمۇ زور بولىدۇ. ئۈچىنچى تەرەپتىن، ەر بالدۇرلا ئالەمدىن ئۆتۈپ، ئائىلىنىڭ پۈتۈن ئېغىر

تۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

يۈكى قىزىڭىزنىڭ ئۈستىگە يۈكلىنىدۇ. بۇ دەرد - ئەلەمگە سىلەرمۇ شېرىك بولماي ئىلاجىڭلار يوق، بۇ خۇسۇستا مۇنداق بىر ھېكايىنى مەسال تەرىقىسىدە سەمىڭلارغا سېلىپ قويماي: شەيخ سەئىدى مۇنداق بىر ھېكايىنى قىلدۇ: بىر قېرى ئادەم مۇنۇلارنى ھېكايە قىلىپ بەرگەندى، — دەيدۇ ئۇ، — بىر قىزغا ئۆيلەنگەندىم، ئۆيىنى گۈل بىلەن بەزىدىم، ئۆيدە ئۇنىڭ بىلەن يالغۇز ئولتۇراتتۇق، دىلىم ئۇنىڭغا باغلانغانىدى. ئۇنىڭدىن كۆز ئۈزمەيتتىم، قىز مەندىن ئۆزىنى قاچۇرمىسۇن، ماڭا كۆنۈپ قالسۇن دەپ، ئۇزۇن كېچىلەردە لەتىپە، چۆچەكلەرنى ئېيتىپ چىقاتتىم. بىر كېچىسى قىزغا مۇنداق دېدىم: ساڭا بەخت يار بولدى، ئامەت كەلدى، چۈنكى سەن تەجرىبىلىك، ئوقۇغان، جاھان كۆرگەن، تىنچ، ئىسسىق - سوغۇقنى باشتىن ئۆتكۈزگەن، ياخشى - ياماننى سىنىغان، مۇھەببەتنىڭ قەدرىنى بىلىدىغان، دوستلۇقنىڭ شەرتىنى ئادا قىلىدىغان، كۆڭلى يۇمشاق، مېھرىبان، مەجەزى ئوبدان، شېرىن سۆزلۈك بىر قېرىنىڭ قولىغا چۈشتۈلۈك. سەن تەكەببۇر، كۆڭلى قارا، ئويۇنچى، شاختىن - شاخقا قونىدىغان، دائىم ھەۋەسكە بېرىلىدىغان، پىكىردە تۇرمايدىغان، ھەر كېچىسى بىر جايدا قونۇپ قالدىغان، ھەر كۈنى بىر يار تۇتىدىغان يامان يىگىتنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالمىدىڭ. ئەمما قېرىلار يىگىتلەرگە ئوخشاش بەگۋاش ئەمەس، ئۇلار ئەقىل، ئەدەپ بىلەن ھايات كەچۈرىدۇ.

— شۇ يوسۇندا قىزغا بىرمۇنچە سۆزلەرنى قىلدىم، — دېدى قېرى سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — ئۇنىڭ كۆڭلى ماڭا باغلاندى، ئەمدى ئۇنى ئۆزۈمگە قارىتىۋالدىم، دەپ ئويلىغانىدىم. لېكىن قىز دەردلىك كۆڭلىدىن سوغۇق بىر ئۆھ تارتتى - دە:

— سەن ئېيتقان بۇ سۆزلەرنى ئەقلىمنىڭ تارازىسىدا تارتىپ كۆرگىنىمدە، بىر سۆزچىلىك ۋەزنى يوق، بىر چاغدا مەن ئىنىڭئامدىن، «ياش چوكانغا قېرى ئادەم يېنىدا ئولتۇرغاندىن بېقىنغا ئوقيا ئوقى سانچىلىپ تۇرغان ياخشى» دېگەن گەپنى ئاڭلىغانىدىم، — دېدى.

شۇنداق قىلىپ، بىز كېلىشەلمىدۇق. ئاخىرى ئاجرىشىپ كەتتۇق. قىز ئىددەت ۋاقتى توشۇش بىلەنلا بىر يىگىتكە تېگۈۋالدى. بۇ قېتىمقى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئېرى ئاچچىقى يامان، تولغ، مەجەزى ئوسال، قولىدا ھېچنېمىسى يوق بىر ساياق بولۇپ، قىز ئۇنىڭدىن جەبرى - جاپا كۆرەتتى ۋە رەنجى - مۇشەققەت تارتاتتى. شۇنداق بولسىمۇ، خۇدانىڭ بۇ نېمىتىگە شۇكۇر قىلاتتى: «ئەلھەمدۇلىللا، ئاشۇ قاتتىق ئازابتىن قۇتۇلدۇم، ئەمدى مۇقىم نېمەتكە ئۇلاشتىم!» دەيتتى.

دېمەك، مۇنداق ئىشلار تۇرمۇشىمىزدا ئاز ئەمەس، بەزى قىزلار چىشىنى چىشلەپ ئۆتۈپ كېتىشكە مەجبۇر بولىدۇ. يەنە بەزىلەر ئائىلىسىگە ۋە سىلەرگە ھاقارەت كەلتۈرىدىغان يولنى تاللاشقا مەجبۇر بولۇپ قالىدۇ. شۇڭا ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلەرنىڭ ئۆمۈرلۈك بەختى ئۈچۈن پەرزەنتلەرنىڭ كۆڭۈل خاھىشىغا ھۆرمەت قىلىشى، ئۇلارغا زورلۇق ۋاستىسىنى ئىشلىتىشەلمەسلىكى كېرەك. مۇبادا قىزلار ئۆزىنىڭ تەجرىبىسىزلىكى ۋە بىردەملىك كۆڭۈل خاھىشىغا بېرىلىپ كەتكۈدەك بولسا، سەۋرچانلىق بىلەن ئۇلارغا تۇرمۇش يولىنى بىردەملىك قىزغىنلىق ۋە ھەۋەسكە تايىنىپلا تاللىغىلى بولمايدىغانلىقىنى ئەسكەرتىپ نەسەت قىلىپ چۈشەندۈرۈش كېرەك.

7. قىزلار تۇرمۇشلۇق بولغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىغا كۆپ ئارىلىشىۋالماسلىق كېرەك

ھازىرقى ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە نىكاھتىن ئاچرىشىش ئىنتايىن ئېغىر پاجىئە بولماقتا. بۇنىڭ سەۋەبىنى سۈرۈشتۈرگەندە، ئاتا - ئانىلار نىكاھنى ئاددىي بىر ئويۇن قاتارىدا كۆرۈۋاتىدۇ. ئەرزىمىگەن ئازغىنە مەنەئەت ياكى كىچىككىنە كۆڭۈل ئاغرىقى بىلەنلا بىر ياخشى ئەر - خوتۇننى بىر - بىرىدىن ئايرىۋېتىدىغان ئەھۋاللار ناھايىتى ئېغىر. بولۇپمۇ بەزى ئانىلار قىزلارغا ياخشى تەربىيە قىلمايدۇ، قۇللىقى ئازراق گەپنى ئاڭلاپ بولغۇچە، «ئۇ ئاقچى، كۆكچىلەر سېنى شۇنداق دېدىمۇ، سەن نېمىشقا ئۇنى دېمىدىڭ، بۇنى دېمىدىڭ» دەپ يارىنىڭ ئۈستىگە تۈز قۇيىدۇ. تەجرىبىلىك ئانىلار بولسا، سەمىمىيلىك بىلەن نەسەت قىلىپ، قىزدا توغرا چۈشىنىش

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھاسىل قىلدۇ. ئىگىلىگەن ئەھۋاللاردىن قارىغاندا، 10 - 20 يۈەن قىممىتىدىكى ماددىي مەنپەئەت نۇقتىسىدىنلا ئادىمگەرچىلىكى يوقكەن، داستىخاننى يوقكەن، دەپ بىر ئائىلىنىڭ بېشىغا چىقىدىغان ئەھۋاللار خېلى كۆپ ئىكەن. نىكاھ توغرىسىدىكى چۈشەنچىنىڭ ۋە تەربىيىنىڭ ياخشى، چوڭقۇر بولماسلىقى سەۋەبلىك بەزى قىزلار تۇرمۇش ئىشىغا ئىنتايىن يۈزە قارايدىغان ئەھۋاللار بار ئىكەن. مەن بىر قېتىم بىز ئاشپۇزۇلدا بىر جۈپ ئەر - خوتۇننى ئۇچراتتىم. ئۇلار تاماق يەپ ئولتۇراتتى. ياش چوكان يىگىتكە: بولماسىز، ھېلى خەت كېسىدىغان ئادەم ئىشتىن چۈشۈپ كېتىدۇ، دېدى. مەن بۇلارغا قىزىقىپ، ئۇلاردىن ئەھۋال سوراپ باقتىم، ئەسلىدە ئۇلار ئاچراشماقچى بولۇپ كەلگەنلەر ئىكەن. مەن يىگىتتىن نېمىشقا ئاچرىشىپ كەتمەكچى بولغانلىقىنى سورىغىنىمدا، چوكان جاۋاب بەردى: ئىككى يەكشەنبە ئۆتۈپ كەتسىمۇ بىر قېتىم بازارغا ئېلىپ كەلمىگەن ئادەم بىلەن قانداق ئۆي تۇتقىلى بولىدۇ؟... مانا بۇ ئىككى ياشنىڭ ئاچرىشىش سەۋەبى ئىكەن. بۇنى قانداقمۇ نىكاھ دېگىلى بولىدۇ. مۇشۇنداق يەڭگىلەكلىك بىلەن كۆپلىگەن ئائىلىلەر بۇزۇلۇپ، بالىلار يېتىملىك ئازابىدا ئىگراۋاتىدۇ. بۇ ھازىرقى ئۇيغۇر جەمئىيىتىدىكى مۇھىم بىر ئىجتىمائىي مەسىلە بولۇپ قالدى. بۇ نۇقتىدا ئانا - ئانىلار مەسئۇلىيەتچانلىق ۋە ئالىمجانابلىق بىلەن پەرزەنتلەرگە ئەتراپلىق نەسىھەت قىلىشى كېرەك. ماكارېنكو مۇنداق دېگەن: «سۆيۈشكە ئۆگىتىش، سۆيگۈنى چۈشىنىشكە ئۆگىتىش، بەختلىك بولۇشقا ئۆگىتىش — بۇ ئۆز-ئۆزىنى ھۆرمەت قىلىشقا ئۆگىتىش، ئىنسانلىق قەدىر - قىممىتىنى چۈشىنىپ يېتىشكە ئۆگىتىشتۇر.»

نەسىھەتتىن نەمۇنە

قىزلار تۇرمۇشلۇق بولۇپ باشقا ئائىلىگە بېرىشنىڭ ئالدىدا مۇنۇ خۇسۇستا نەسىھەت قىلىشىڭلار كېرەك:

قىزىم، نىكاھ مۇقەددەسلىك سۈپىتى بىلەن ساڭا پاكلىق ۋە ھەقىقىي مەنىدىكى ئاياللىق خىسلىتىنى بەخش ئېتىدۇ. سەندە ئۆي تۇتۇشقا بولغان چوڭ روھىي تەييارلىق بولۇشى كېرەك. ئەمدى سەن باشقا بىر ئائىلىگە

گۇيغۇرلاردا بەرزەنتا قەرىيىتى

بارسەن. ئۇ ئائىلىگە بەزىلەت، گۈزەللىك، ئالسىجانا بلىقنى ۋە پاكلىقنى ئېلىپ كىر، ھەرگىزمۇ سەندىن ناپاكلىق سادىر بولۇپ قالماستۇن. بىر قېتىم بولسىمۇ ئازراق خانالىققىمۇ يول قويماسلىق كېرەك. ەر - خوتۇن ئارىسىدا ئەدەپ، ھايىا بولغاندا، پاكلىق بولغاندا، نىكاھ نېمىتىمۇ بەركاماللىق بىلەن ياشايدۇ ھەم مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. سەن ئۆزۈڭنىڭ ساداقىتىنىڭ، سەمىمىيلىكىڭ ۋە كۆيۈمچانلىقىڭ بىلەن ئېرىڭنىڭ مۇھەببىتىنى تېخىمۇ لاۋۇلدىتالايسەن، ئائىلىدىكى ھۆرمىتىڭمۇ يۇقىرى بولىدۇ، ئەگەر ئەقىللىرىڭ قىلىپ مۇھەببەتتىن مەھرۇم بولۇپ قالساڭ، ئۇ ئۆي سەن ئۈچۈن دوزاخقا ئايلىنىدۇ. سەندىن مۇھەببىتى كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن ئادەم ھەرقاچان سېنىڭ ئەيىبىڭنى ئىزدەپ تۇرىدۇ، ياخشى ئىشلىرىڭمۇ كۆزىگە سەت كۆرۈنىدۇ، ئەسسىيەتلىك ئىشلىرىڭمۇ ئەزىمىگەن ئىش بولۇپ تۇيۇلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۆيدە جېدەل قۇرمايدۇ، بۇ رەۋىشتە ئۆتكەن تۈرمۈشنىڭ قىلچە لەززىتى بولمايدۇ. شۇڭا، بولمىغۇر يامان ئىشلاردىن، ھاياسىزلىقلاردىن، ئەدەپسىزلىكلەردىن بەك ئېھتىيات قىل. يامان كۆرۈپ قېلىش بىر قايىھەت قىزم، تولىمۇ ئېھتىيات بىلەن بۇ ئائىلىدىكىلەرنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشكىن.

قىزم، ئېرىڭگە ئىتائەت قىلغىن. ئېرىڭنىڭ ئۆزۈڭ ئۈستىدىكى ھەقىلىرىنى تولۇق ئادا قىل، ھەرگىز ئېرىڭگە خىيانەت قىلما، ھەرگىز ئەزىمىگەن ئىشلار ئۈچۈن ئۇنىڭ كۆڭلىنى چەگمە. بولۇپمۇ ئېرىڭنىڭ ئەزىمىگەن غۇرۇرىغا تېگىدىغان ئىش - ھەرىكەت ۋە گەپ - سۆزلەرنى قىلما، يوق ئىشلار ئۈچۈن ئۇنى تەڭلىكتە قويما، كىيىم - كېچەك ۋە گالنى دەپ ھەرگىز ئۆزۈڭنى بۇزما. ھاياتىڭنى مەقسىتىنى ياسىنىش دەپ قارايدىغان ئاياللارنىڭ ھاياتىدىنمۇ بەختسىز ھايات بولمايدۇ. چىراي، كىيىم - كېچەك، زىبۇ زىننەت بىلەن بېزىنىش بىردەملىك ئۆتكۈنچى جىلۋە. بۇنىڭغا تايىنىپلا بىراۋنىڭ قەلبىدە مەڭگۈلۈك ئورۇن تۇتۇش مۇمكىن ئەمەس. ئۆمۈرلۈك مەپتۇنكار جىلۋە قەلب گۈزەللىكى ئارقىلىق روياپقا چىقىدۇ. قەلب گۈزەللىكى ھەتتا سەت چىرايغىمۇ كۆركەملىك بەخش ئېتىدۇ. قىلىقىنىڭ سەت، قەلبىنىڭ ناپاك بولۇشى ئەڭ گۈزەل رۇخسارغىمۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كىشىنى غەش قىلغۇدەك قارا داغ چۈشۈرىدۇ. ھەددىدىن ئارتۇق ھەشەم - دەرەم گۈزەللىكنىڭ ئىھتىياجى ئەمەس، ئاددىي - سادىدلىق گۈزەللىككە تېخىمۇ بەك يارىشىدۇ. گۈزەللىككە باشقا پەزىلەتلەر قوشۇلغاندا، ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز ياراشقاندەك تېخىمۇ جىلۋىگەر گۈزەللىك نامايان بولىدۇ. رۇخسارى گۈزەل غۇنچىدەك تۇرۇپ، پەزىلەتسىز بولسا گۆھەرنى نىجاسەتكە ئاتقانلىق بولىدۇ، بالام.

قىزىم، كۈنلاردا «ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، يەر قىلغانمۇ خوتۇن» دېگەن گەپ بار. مال - دۇنيا بىلەنمۇ سېتىۋالغىلى بولمايدىغان گۈزەل ۋە بەختلىك تۇرمۇشنى ياخشى خۇلق - مىجەز بىلەن قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ. ئېرىڭ بىلەن ياخشى ئۆت ياكى يامان ئۆت، ساڭا ياخشىلىق قىلسۇن ياكى يامانلىق قىلسۇن، ھەتتا ئاجرىشىپ كەتمەكچى بولساڭمۇ ھەرگىز ئېرىڭنىڭ چوڭ - كىچىك سىرىنى ئاشكارىلىمىغىن. ئۇ سېنىڭ ئېرىڭگە قىلغان زىيانكەشلىكىڭ بولۇپ قالماي، بەلكى ئۆزۈڭگە قىلغان زىيانكەشلىكىڭ بولۇپ قالىدۇ. كىشىلەر سېنى ئەسكى، ناچار خوتۇن ئىكەن، دەپ سەندىن قانچىدۇ. ھەرقانچە ئاچچىق كەلسىمۇ ئۆزۈڭنى بېسىۋال، ئېغىزىڭدىن ئەسكى، ناچار سۆزلەرنى چىقارغۇچى بولما. ئېرىڭگە قول ئۇزاتما. ناچار، ئەسكى سۆز بەھاي خوتۇنلارنىڭ ئېغىزىدىن چىقىدۇ، ئۇنداق ئاياللارنى كىشىلەر جەددال ئايال دەپ ئاتايدۇ. تۇرمۇشتا قانائەتلىك بولغىن، بۇ سېنىڭ بەختلىك بولۇشۇڭنىڭ ياخشى يولى، قانائەتلىك بولۇش ئاياللارنىڭ ئەڭ مۇھىم پەزىلەتلىرىدىن بىرى. ئېرىڭ باي بولسۇن ياكى كەمبەغەل بولۇپ كەتسۇن، ئۆزۈڭنى مەڭگۈلۈك ئېرىڭگە ئاتىغىن. ئېرىڭ باي بولۇپ كەتكەندە كۆرەڭلەپ قىممەت باھالىق كىيىملەرنى كىيىۋالساڭ، ئېرىڭنىڭ پۇلىنى بۇزۇپ - چاچساڭ، ئۇنى ئېلىپ بەرمىدىڭ، بۇنى ئېلىپ بەرمىدىڭ دەپ خاپا قىلساڭ، سەن ئەڭ ئەسكى خوتۇن ھېسابلىنىسەن. ئىمكان بار بارغا قانائەت قىلىپ، تېجەشلىك، ئىقتىسادچىل بولساڭ ئۆيۈڭ تېخىمۇ باياشاتلىققا تولىدۇ، كۆڭلۈڭمۇ ئارامدا بولىدۇ. بىر كىيىم ئۈچۈن ھەرگىز خاپىلىقنى سېتىۋالدىغان بىشەم خوتۇنلاردىن بولۇپ قالما. ئەگەر ئېرىڭ كەمبەغەللىشىپ كەتسە، سەنمۇ تىرىشىپ ئۇنىڭغا ياردەم بەر، ئىلھام

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بەر، كۆڭلىنى ياسا، ھەرگىز ئېرىڭنى گاداي، سەندىن نېمە خۇلۇق كۆردۈم، ساڭا نېمە ئۈچۈن تېگىپ قالغان بولغىمىتتىم دەپ ئېرىڭنى خىجالەت قىلىپ ئۆزۈڭنى گۇناھكار قىلما. ھەرقانداق تۇرمۇش قىيىنچىلىقىغا بەرداشلىق بەرگىن. ئېرى نامراتلاشسا يۈز ئۆرگەن خوتۇن ئەڭ ئىپلاس خوتۇن ھېسابلىنىدۇ. خوتۇننىڭ ئەڭ ئىپسىلى ئېرى يامان كۈنگە قالغاندا داڭم ئۇنىڭغا تەقدىرداش بولالىغان خوتۇندۇر. قىزىم، قانائەتسىزلىك يامان كېسەل. ئۇ سېنى ئاچ كۆزلۈك، نەپسانىيەتچىلىككە گىرىپتار قىلىدۇ. سەن ئۆزۈڭنىڭ تۇرمۇشىنى ھەرگىز باشقىلارنىڭ تۇرمۇشىغا سېلىشتۇرۇپ، «ئۇلار ئۇنداق ئىكەن، بۇلار بۇنداق ئىكەن، ئۇنىڭ ئېرى مۇنداق ئىكەن، بۇنىڭ ئېرى ئۇنداق ئىكەن» دېگەندەك گەپ-سۆزلەرنى قىلما. باشقىلارغا ھەم ئېرىڭنىڭ يامان گېپىنى قىلما، ياخشى گېپىنى قىل. ئۆزۈڭنىڭ تۇرمۇشىنى بىل. «يوتقانغا قاراپ پۇت سۇن» دېگەن گەپ بارغۇ. باشقىلارغا سېلىشتۇرغان بىلەن تۇرمۇشۇڭ باشقىچە ئۆزگىرىپ قالمايدۇ، ئەكسىچە كۆڭۈلسىزلىككە سەۋەب بولىدۇ. ئايالنىڭ ۋەزىپىسى ئەر كىشىنىڭ قەلب دىتىنى، ئۇنىڭدىكى ئاللىجاناب ھېس - تۇيغۇنى يالقۇنچىتىش، مەجبۇرىيەت تۇيغۇسى ۋە يۈكسەكلىك ھەمدە بۈيۈكلۈككە بولغان قىزىقىشىنى قوللاپ قۇۋۋەتلەشتىن ئىبارەت، ئايالنىڭ قىممىتى ئەنە شۇ. بۇ قىسمەت ئۇلۇغ ۋە مۇقەددەستۇر (بېلىنىسكى).

سېنىڭ ئاياللارغا خاس نازاكتىڭ ئېرىڭگە قانات بېغىشلىسۇن، ئۆزۈڭنى تاشلىۋەتمە، ئۆي ئىچىدىمۇ پاكىز، رەتلىك كىيىنىپ يۈرگىن، ھەرگىز ئەرلىك دەۋاسى قىلما، ئايال كىشى ئاخىرىغىچە ئاياللىقىنى قىلالسا، ئۇ كۆپرەك ئىززەت. ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدۇ. ئەگەر سەن ئۆزۈڭدىكى ئاياللىق پەزىلەتلەردىن يىراقلاپ، ئەرلىك خىسلەتلىرىنى كۈچەيتىشكە ئۇرۇنساڭ، بۇ ھال ئۆزۈڭگە زىيان يەتكۈزىدۇ. مەردلىك ئەرلەر ئۈچۈن كۆپرەك يارىشىدۇ، ئاياللار ئۈچۈن بولسا ئەيىب سانىلىدۇ، مال - دۇنيانىڭ قەدرىگە يەتكەن ئايال بىر چىمدىم ئۇنىمۇ بۇزمايدۇ، ناننى ھاجەتتىن ئارتۇق سۇندۇرمايدۇ، نان پارچىلىرىنى خالىغان جايغا تاشلىمايدۇ. قىزىم، شۇ بىر نان ئۈچۈن قانچىلىك ئەجىر كەتكەنلىكىنى ئەسلەش كېرەك. بىر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بۇردا نان ئۈچۈن دۇنيادا قانچىلىغان كىشىلەر جان بەرمەكتە. ئۆلۈم گىردابىغا بېرىپ قالغان بىر كىشىگە دالدا يولۇققان بىر چامادان پۇلدىن كۆرە بىر بۇردا نان ئەۋزەلغۇ. ئەگەر سېنىڭ ئىسراپخورلۇقۇڭ سەۋەبلىك ئېرىڭنىڭ ئىشتىنى تىزىدىن ئاشماي ناتوغرا يولغا ماڭغۇدەك بولسا، بۇنىڭ گۇناھىمۇ ساڭا بولىدۇ.

قىزىم، پاكىزلىقى ئادەت قىل، شەخسىي تازىلىققا بەك ئەھمىيەت بەرگىن، ھەرگىز تاھارەتسىز يۈرۈپ قالما. ناپاكلىق شۇملۇقنى ۋە بەختسىزلىكنى چىللايدۇ. ئېرىڭ ئۈچۈن ئۆزۈڭگە خۇش - پۇراق نەرسىلەرنى چېچىپ ئۆزۈڭدىكى بەزى يات پۇراقلارنى ھەيدەشكە تىرىشقىن. سەن شۇنى چۈشەنگىنىكى، كۆڭۈل دېگەن تولىمۇ نازۇك، كىچىككىنە ئىش ئىسسىتسا، كىچىككىنە ئىش سوۋۇتۇشقا سەۋەب بولىدۇ. شۇڭا، ياخشى بىر ئايال بولماق تولىمۇ قىيىن. ھەرقانداق ئىشتا پىلسىراتتىن ماڭغاندەك ئېھتىيات بىلەن مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ. ئېرىڭنىمۇ پاكىز تۇتقىن، يۈرۈش- تۇرۇشىغا ئاگاھ بول. ھەرقانداق قىلىپ بولسا ئېرىڭنىڭ كۆڭلىنى ئۆزۈڭگە مايىل قىل. شۇندىلا ئېرىڭنى قولۇڭدا تۇتۇپ تۇرالايسەن، ئېرىڭنى قولۇڭدىن بېرىپ قويۇش ياكى قولۇڭدا تۇتۇپ تۇرۇش يەنىلا ئۆزۈڭگە باغلىق. ئېرىڭنىڭ كۆڭلى سەندىن سۇ ئىچمىسە، چوقۇم باشقا بىرىگە كۆڭۈل بېرىشكە مەجبۇر بولىدۇ. قولدىن چىقىرىپ قويدۇڭمۇ قايتۇرۇپ كەلمىكىڭ تولىمۇ تەس.

قىزىم، سەن ھەمىسۆھبەتتە بولىدىغان ئاياللارنى ئويىدىن تاللىغىن. پەزىلەتلىك، ياخشى خۇلقلىق خوتۇنلار بىلەن سۆھبەت قىل. بۇزۇق، سۇخەنچى خوتۇنلارنى ھەرگىز ئۇيۇڭگە يولاتما. ياخشىلار بىلەن بولغان سۆھبەت ياخشىلىققا سەۋەب بولسا، يامانلار بىلەن بولغان سۆھبەت يامانلىققا سەۋەب بولىدۇ، يامان خوتۇن خوتۇن ئەمەس، بەجايىكى بىشەم شەيتاندۇر. ئۆزۈم ياخشى بولغاندىكىن، ئۇنىڭ يامانلىقىنىڭ نېمە زىيىنى دېمىگىن. ھېكايە قىلىنىشىچە: كاتتا بىر سودىگەر بىر چاكار سېتىۋالدى.

ساتقۇچى:

— بۇ قۇلىنىڭ بىر ئەيىبى بار، — دېدى ئۇ، — ئۇ بولسىمۇ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سۇخەنچىلىكتۇر.

— قۇل سۇخەنچى بولسا نېمە بولاتتى؟ — دېدى سودىگەرنىڭ چاكارى سودىگەرنىڭ ئۆيىگە كېلىپ بىرقانچە كۈن ئۆتمەيلا، سودىگەرنىڭ خوتۇنىغا: — ھەي ئاغىچام، خوجايىنىڭ سىزنى قويۇپ بېرىپ بىر خوتۇن ئېلىش نىيىتى بار ئىكەن — دېدى، ئاغىچا بەك پەرىشان بولدى. ئۇ يەنە: — مەن تىلىسىم بىلىمەن، ئەگەر خالسىڭىز خوجايىنى سىزگە مۇھەببەتلىك قىلاي، — دېگەندى، ئاغىچا خۇش بولۇپ كېتىپ ئۇ چاكارغا كۆپ ئىلتىپاتلار قىلدى. ئۇ بىر كۈنى: — غوجام ئۇخلىغاندا ئۈستىرا بىلەن ساقلىنىڭ ئۈچىدىن بىر ئاز كېسىپ ماڭا بېرىڭ، ئۇنىڭغا ئەپسۇن دۇڭاسى ئوقۇپ بېرى، ئۆزىڭىزگە ھەمراھ قىلىڭ، — دېدى. ئاندىن سودىگەرنىڭ قېشىغا كېلىپ: — ھەي خوجايىن، سىزنىڭ مەندە تۈز ھەققىڭىز بار، مەن بىر خەۋەر ئاڭلىدىم، ئېيتىمىسام ساداقەتسىزلىك بولىدۇ، خوتۇنىڭىز بىر كىشىگە كۆڭۈل بېرىپتۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن سىزنى ئۆلتۈرۈشكە نىيەت قىپتۇ. ئەگەر بۇ گېپىمگە ئىشەنمىسىڭىز ئۆيگە بېرىپ ئۇخلىغان بولۇپ يېتىۋېلىڭ، نېمىلەرنى كۆرەرسىزكىن، — دېدى. خوجايىن ئۆيىگە كىرىپ ئاش - تاڭام يەپ، تەككىگە باش قويۇپ ئۇخلىغان بولۇپ ياتتى. خوتۇنى ئەمدى ئۇخلىغاندۇ، دەپ ئۈستىرىغا ئىنتىلدى، خوجايىن دەس ئورنىدىن تۇرۇپ، خوتۇننىڭ قولىدىن تۇتتى، ئۈستىرىنى تارتىۋېلىپ خوتۇننىڭ بېشىنى كەستى. خوتۇننىڭ تۇغقانلىرى كېلىپ، شاھقا ئەرزنامە سۇنۇپ، ئايالىنىڭ خۇن ھەققى ئۈچۈن ئۇ سودىگەرنى ئۆلتۈرگۈزدى. ئۇ سۇخەنچى غۇلامنىڭ شۇمۇلقىدىن ئەر - خوتۇن ئۆلۈپ ئەسلى - ۋەسلى ۋەيران بولدى. كۆردۈڭكى، شەيتان بىلەن بولغان دوستلۇقتىن كىم پايدا كۆرگەن. يامان خوتۇنلارنىڭ ھىيلە - مەكرىسى ئىبلىسنىمۇ ھەيران قالدۇرىدۇ، بالام. بۇنداق خوتۇنلار ئىز باسقان ئۆيدىن بەرىكەت كۆتۈرۈلىدۇ، ئىناق، مۇھەببەتلىك تۇرمۇش چاڭچالغا ئايلىنىدۇ. بەختسىزلىك بەختنىڭ ئورنىنى باسدۇ. ھەرقانچە زېرەك بولساڭمۇ، ئۇنىڭ پىتىنە - پاساتلىرىنى ئاڭلاشقا مەجبۇر بولىسەن. ئۆزۈڭنى ھەرقانچە تارتاي دېسەڭمۇ بارا - بارا ئۇنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

سېھىرىي يېپىغا ئىلىنىپ قالسىەن. ئۇ ھە دېگەندە سېنى ماختايدۇ، باشقىلارنىڭ يامان گېپىنى قىلىدۇ، ساڭا ئىنتايىن كۆيۈنۈۋاتقاندا كە پوستۇڭغا كىرىپ ئاندىن قېنىڭنى ئىچىدۇ.

قىسىم، ئۆزۈڭنى ۋە ئېرىڭنى بەختلىك قىلاي دېسەڭ، يۈزۈڭنى يورۇق، بېشىڭنى ئېگىز قىلاي دېسەڭ، قارى - كۆكسۈڭنى كەڭ قىل. قىيىناتتا، قىيىنلىرىڭنى بەك ھۆرمەت قىل. چۈنكى ئۇلار سېنىڭ ئىككىنچى ئاتا - ئاناڭ، ئېرىڭنىڭ مېھرىبان ئانىسى ۋە دادىسى. سەن ئۇلارغا چىن كۆڭلۈڭدىن ھۆرمەت، ئېھتىرام بىلدۈرەلسەڭ، ئېرىڭمۇ سەندىن خۇرسەن بولىدۇ، سېنى سۆيىدۇ. سەن ئۇلارغا ئۆز قىزىدەك كۆيۈن. پۇت - قوللىرىنى تۇتۇپ قوي، كىر - قاتلىرىنى يۇيۇپ بەر. كۆڭلى قانداق غىزا تارتىدۇ، سوراپ تۇرغىن، ھەرگىز ئۆز بېشىمچىلىق قىلما، كىچىك ئىشلاردا بولسىمۇ ئۇلاردىن مەسلىھەت سورىغىن، سىرتتا ھەرگىز ئۆينىڭ گېپىنى قىلما. ئۆيدە بولغان ئىشلارنى تالادا كۆتۈرۈپ يۈرسەڭ، كۆڭلۈڭ ئارام تاپمايدۇ. بەزى كۆڭۈلسىزلىكلەرگە ئۇچرىساڭ ئىچىڭدە بىل، ھەتتا ماڭمۇ ئېيتىپ كەلگۈچى بولما. ئۇنداق قىلساڭ بىر كۆڭۈلسىزلىكنى چوڭايتىپ نەچچە قىلىۋالسەن. ئارىغا بىر قېتىم سوغۇقچىلىق چۈشۈپ قالسا ئۇنى ئىلىستماق تولىمۇ تەسكە چۈشىدۇ. كىچىككىنە ئىشنى باھانە قىلىپ كۈدە - كۆرىۋېتىش كۆتۈرۈپ يامانلىما. ئەگەر ئاشۇ ئۆينى مەڭگۈ تۇتۇش نىيىتىڭ بولىدىغان بولسا، خېلى چوڭ ئىشلار بولسىمۇ يامانلىما، ئىككىنچى بارماسلىققا نىيەت قىلغان بولساڭ ئاندىن يامانلا.

ئېرىڭنىڭ ئۇرۇق - تۇغقان، دوست - يارەنلىرىگە ھەم ياخشى مۇئامىلىدە بول، ئۇلارنى ھۆرمەتلە. «بۇغداي نېنىڭ بولمىسا، بۇغداي سۆزۈڭ يوقمىدى» دېگەندەك، ئۇلارغا چوڭ ئىشلار قىلىپ بېرەلمىسەڭمۇ ئېغىزىڭدا بولسىمۇ كۆڭلۈڭنى ئىزھار قىل. ئۆزۈڭنىڭ ئۇرۇق - تۇغقان ۋە دوستلىرىڭغا قانداق مۇئامىلە قىلغان بولساڭ، ئېرىڭنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىغا، دوست - بۇرادەرلىرى ۋە مېھمانلىرىغا ئوخشاش پوزىتسىيىدە بول، ھەتتا تېخىمۇ ياخشى مۇئامىلە قىل. ئۇمۇ ئەلۋەتتە ئېرىڭنىڭ

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئىززەت-ھۆرمىتى، قەدىر - قىممىتىنى قىلغىنىڭ بولىدۇ.

ئانا - ئانىلارغا كىچىككەنە تەۋسىيە:

سىلەر ئوغلۇڭلارنى ئۆيلىدىڭلار، شۇنىڭ بىلەن ئىككى ئائىلىنى بىرلەشتۈرگەن ۋە ئىككى ئائىلىنى تۇغقان قىلىپ باغلىغان بىر رىشتە بارلىققا كەلدى. ئۆيۇڭلارغا باشقا ئۆيدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن، باشقا بىر ئانا-ئانا بېقىپ كۆزىنىڭ قارىچۇقىدەك ئاسراپ، پەپىلەپ چوڭ قىلغان بىر ئەتىسۋارلىق قىز — سىلەرنىڭ ئەتىسۋار ئوغلۇڭلارغا ئايال بولىدىغان، سۆيۈملۈك نەۋرەڭلەرگە ئانا بولىدىغان بىر قىز كىردى. كېلىنىڭ بولۇش سىلەر ئۈچۈنمۇ تۇرمۇشۇڭلاردىكى يېڭى بىر بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولۇپ قالدى. بىر ئوقۇمۇشلۇق كىشى بۇ ھالەتنى سۈرەتلەپ: «بىز بۇرۇن چەللىدە ئىدۇق، ئەمدى ئۆي تۇتتۇق» دېگەندى. ئەمدى سىلەر قۇدا - باجلىق بولدۇڭلار، جامائەت ئارىسىدىكى ئورنۇڭلارمۇ كۆتۈرۈلدى، بۇ سىلەرگە ئۆزۈڭلارنى قانداق تۇتۇش ھەققىدە يېڭى مەجبۇرىيەتلەرنى ئارتىدۇ. قۇدىلار بەك نازۇك، ئۇلارغا باشقىلارغا قىلغان مۇئامىلە مۇناسىۋىتىنى قىلغىلى بولمايدۇ. پەيغەمبىرىمىزمۇ قۇدىسىنى كۆرۈپ ئاتتىن چۈشۈپتىكەن. شۇڭا قۇدىلار ئارا ئىززەت - ئىكرام، ئۆزئارا قەدىر - قىممىتىنى قىلىش ئىنتايىن مۇھىم. قۇدىلار ئارا كۆڭۈل چىكىلىپ قالسا يېڭى بىر ئائىلىنىڭ بەختلىك بولۇشىغا ئەكس تەسىر بېرىدۇ. كېلىنىڭلار سىلەرنىڭكىگە كېلىپ سىلەرنى ئانا، دادا دېگەننىكىن ئۇمۇ خۇددى ئۆزۈڭلارنىڭ قىزىغا ئوخشاش، ھەتتا ئۆزۈڭلارنىڭ قىزىدىنمۇ چارە كۆرۈپ ئېھتىياتچانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. كېلىن قىزغا قىزەڭلارغا توۋلىغاندەك توۋلىغىلى، ئاچچىقلاپ خاپا بولغىلى بولمايدۇ. ناھايىتى سەۋرچانلىق بىلەن بۇ يېڭى ئائىلىگە كۆنۈۋېلىشى ئۈچۈن ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىڭلار. ئۇ قىز تېخى تۈنۈگۈن ئەركىن، شوخ، خەمسىز قىز ئىدى. مانا بۈگۈن ئىككى ياش بىر ياستۇققا باش قويۇش بىلەن سىلەرنىڭ ئائىلىنىڭ بىر ئەزاسى، يېڭى بىر ئائىلىنىڭ بېشى بولۇپ، بىر ئائىلىنىڭ يېرىم مەجبۇرىيىتى ئارتىلدى. بۇ يېڭى مۇھىتقا ئۆزلىشىپ كېتىش ئۈچۈن بىر مەزگىل كېرەك. بۇ جەرياندا سىلەر ياغشى

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

پەزىلىتىڭلار ۋە كەڭ قورساقلىقىڭلار بىلەن ئۇ قىزغا مېھرىبانلىقىڭلارنى يەتكۈزۈڭلار. ئۇ قىز سىلەردىن سۆيۈنسۇن، ئۇنىڭ بەزى يېتەرەسزلىكلىرى سېزىلسە، سەممىلىك بىلەن نەسەت قىلىپ تۈزىتىۋېلىشقا ياردەم قىلىڭلار، ئۆي ئىشلىرىغا يېشىمغان تەرەپلىرى بولسا، بۇنىڭغا خاپا بولۇشقا ئەرزەيدۇ. سىلەر ئىككىنچى ئاتا - ئانىسى سۈپىتىدە تەلىم بېرىپ ئۆگىتىڭلار. ئۇلار تېخى گۆدەك، تۇرمۇش تەجرىبىسى يوق، تۈنۈگۈن بالا ئىدى، بۈگۈن ئانا بولۇۋاتىدۇ. ھەممە ئىشلارنى سىلەرنىڭ كۆڭلۈڭلاردەك قىلالىشى ناتايىن. شۇنداقسىمۇ ئۇ قىزغا ھەرگىز ئازار بەرمەڭلار. سىلەر كېلىنىڭلارغا ئازار بەرگەن، يوق يەردىن پۇتاق تېپىپ زەربە بەرگەن ۋاقىتتا ئوغلۇڭلارنىڭ قانچىلىك ئازابلىنىدىغانلىقىنى، سىلەرگە قانداق قارايدىغانلىقىنى ھەم ئويلاپ قويۇڭلار، بەلكىم سىلەرنىڭ كۆڭلۈڭلار ئۈچۈن سىلەر تەرەپتە تۇرغان بولار، لېكىن ھەقىقىي كۆڭلىگە كىرىپ باقساڭلار، ئوغلۇڭلار سىلەرنىڭ يولسىزلىقىڭلاردىن نارازى بولىدۇ. يەنە بىرى، ئۆزۈڭلارنىڭ قىزىنى كۆز ئالدىڭلارغا كەلتۈرۈڭلار، سىلەر كېلىنىڭلارغا يامان كۆز بىلەن قاراۋاتقاندا، باشقىلارمۇ سىلەرنىڭ قىزىڭلارغا يامان كۆز بىلەن قارىسا، ئازار بەرسە ئۆزۈڭلارنىڭ يۈرىكى قانچىلىك ئېچىشىدىغانلىقىنى كۆڭۈل ئەينىكىڭلاردىن ئۆتكۈزۈڭلار، سىلەر ئىمكان بار كېلىن بىلەن يۈزلىشىپ قېلىشتىن ساقلىنىڭلار. بەزى ئىشلار بولسا ئوغلۇڭلارغا ئېيتىپ نەسەت قىلىشنى تاپشۇرۇڭلار، ھەرگىزمۇ سىرتتا كېلىنىڭلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدىغان ئىش بولۇپ قالمىسۇن، باشقىلار ھەرگىز ياخشى كېلىنىنى سىزگە ئەپكېلىپ بەرمەيدۇ، ئەكسىچە سىزنىڭ ئۆزىڭىزنىڭ ئەيىبىنى ئاشكارىلىغانلىقىڭىز بولۇپ قالىدۇ. «قول سۇنسا يەك ئىچىدە» دېگەندەك، ھەر ئىش بولسا ئۆي ئىچىدە تۈگەتكەن ياخشى. داۋراڭ سالغاندىن نېمە پايدا؟

8. ئوغۇللار ھەققىدە

كېلىنلەر ھەققىدە توختالغان ئىكەنمىز، نۆۋىتى كەلگەندە يىگىتلەر ھەققىدەمۇ توختىلىپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ.

دېموكرىتنىڭ مۇنداق بىر سۆزى بار: «ياخشى كۈيئوغۇلغا دۇچ كەلگەن كىشى ئوغۇل تاپىدۇ، ناچار كۈيئوغۇلغا ئۇچرىغان ئادەم قىزىدىنمۇ ئايرىلىدۇ.» بۇ سۆزنى تەتۈرگە ئۆرسەك، ياخشى كېلىنگە ئېرىشىشىڭىز قىزلىق بولۇپ قالسىز، ناچار كېلىنگە دۇچ كەلسىڭىز ئوغللىڭىزدىنمۇ ئايرىلىپ قالسىز. شۇنداق، ئوغۇلنى ئۆيلەش خۇددى قىزلارنى تۇرمۇشلۇق قىلغانغا ئوخشاشلا ئاتا - ئانىلار ئەڭ كۆڭۈل بۆلىدىغان، بېشىنى ئەڭ قاتۇرىدىغان مۇھىم ئىش. كۆپ ھاللاردا ئوغۇللارنىڭ خاھىشى بىلەن ئاتا - ئانىلارنىڭ خاھىشى بىر يەردىن چىقمايدىغان ئەھۋاللار بولۇپ تۇرىدۇ. يىگىتلەر ئۆزىنىڭ قىزغىنلىقى، ھېسسىياتى ۋە مۇھەببەت كۈچى بىلەن ئاتا - ئانىلار بىلەن قارشىلىشىدۇ، بۇنداق نىكاھنىڭ بەزىلىرى ئۇ يىگىت بىلەن قىزغا بەخت ئېلىپ كەلسە، بەزىلەرگە بەختسىزلىك ئېلىپ كېلىدۇ. نىكاھ جەمئىيەتنى جەمئىيەتكە باغلايدىغان ۋە ئەۋلاد قالدۇرىدىغان ئىش بولغانلىقى ئۈچۈن، بەزى ئاتا - ئانىلار ئۆزىنىڭ خاھىشىنى ئالدىنقى قاتارغا قويۇۋېلىپ، ئۇرۇق - تۇغقان، دوست - بۇرادەرلىرى ۋە يۇرت - مەھەللە قىزلىرى بىلەن ئوغلىنى نىكاھلاندۇرۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن كۆپ نىكاھ يېرىم يولدا بۇزۇلۇپ نۇرغۇن كۆڭۈلسىزلىكلەرنىڭ يۈز بېرىشىگە سەۋەب بولىدۇ. نۇرغۇن بالىلار يېتىم قېلىپ نىكاھنىڭ قۇربانلىرى بولۇپ كېتىدۇ. ئاتا - ئانىلار بولسا بۇ يىگىتلەرنىڭ دەردىنى بىر ئۆمۈر تارتىشقا مەجبۇر بولىدۇ.

ئۇنداق بولسا بۇ ئىشتا ئاتا - ئانىلار زادى قانداق پوزىتسىيىدە بولۇشى، پەرزەنتلەرنىڭ نىكاھ مەسلىسىدە قانداق ئاڭدا بولۇشى لازىم؟
سىلەر بىلىسىلەر، «نىكاھ غايىب» دېگەن گەپ بار. ئادەم خۇددى قاچان ئۆلۈشنى تاللىۋالمايغانغا ئوخشاش، ھېچقانداق ئادەم ئۆمرىدە كىم بىلەن نىكاھلىنىپ بىر ئۆمۈر بىرگە ئۆتۈشنى تاللىۋالمايدۇ. يىگىتلەر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قۇرامغا يېتىپ قالغاندا تۇرمۇشقا ئارىلىشىشى، خىزمەت تەقسىماتى ۋە باشقا مۇناسىۋەتلىرى داۋامىدا ئۆزى ئەزەلدىن تونۇمايدىغان ۋە ئويلىمىغان قىزلار بىلەن، قىزلار بولسا ئوغۇللار بىلەن تونۇشۇش ئارقىلىق تۇرمۇش مۇساپىسىنى بىرلىكتە بېسىپ قالىدۇ. قىزلارنىڭ ياخشى - يامىنى بولغانغا ئوخشاش، ئوغۇللارنىڭمۇ ياخشى - يامىنى بار. ياخشى قىز بىلەن ياخشى ئوغۇل سىلەرنىڭ جەمەتلىرىدە ياكى سىلەرنىڭ يۇرتۇڭلاردا بولۇپ قالماي، باشقا جەمەت ۋە باشقا يۇرتلاردىمۇ بار. شۇڭا، ئاتا - ئانىلار ئالدى بىلەن نىكاھ مەسىلىسىدە ھەرگىزمۇ تار يۇرتبەرەسلىك ئېغىدا بولماسلىقى كېرەك. پەرزەنتلەر كىم بىلەن بەختلىك ئائىلە قۇرۇشقا كۆزى يەتسە ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە ھۆرمەت قىلىش لازىم. شۇنداق بولغاندىلا ئۇلار بەختلىك بولالسا سىلەردىن مىننەتدار بولىدۇ، ئەگەر بەختسىزلىككە ئۇچرىسا، سىلەردىن ئاغرىنمايدۇ، يەنە بىر جەھەتتىن، ئۆزى تاللىغان تۇرمۇش بولغانلىقى ئۈچۈن ئىمكان بار ياخشى ئۆتۈپ كېتىشكە تىرىشىدۇ.

مۇبادا پەرزەنتلەر مۇھەببەتتىن ئەمەس، ئارزۇ قوغلىشىپ، ھېسسىياتنىڭ كەينىگە كىرىپ، پەقەت چىراي گۈزەللىكىگە مەپتۇن بولۇپلا توي قىلماقچى بولسا، سەمىمىي نەسىھەت قىلىش كېرەك.

بۇ ھەقتە قەدىمدىن كېلىۋاتقان مۇنداق بىرقانچە تەۋسىيىلەر بار:

بىرىنچى، پەرزەنتىڭىزگە ھەرگىز پۇلدار، ئەمەلدارلارنىڭ قىزىنى سايە قىلماڭ. بۇ بىر خىل تەمەخورلۇق بولۇپ قالىدۇ. ئوغلىڭىزمۇ، ئۆزىڭىزمۇ ئېسىلىپ قالىسىز. قۇدا تەرەپ ئۆزىگە تەمەننا قويۇپ قالسا سىلەرنىڭ غۇرۇڭلارغا تېگىدۇ، ئوغلىڭلارنىڭ دىلى رەنجىيدۇ، نەتىجىدە نىكاھ بۇزۇلۇشقا يۈزلىنىدۇ، بىراق ھەقىقىي ئادىمگەرچىلىكى بارلىرىغا ئىشەنسەڭلار بولىدۇ.

ئىككىنچى، ھەرگىزمۇ چىراي قوغلىشىپ تويلاشماڭلار، بەلكى پەزىلەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇڭلار. پەزىلەت بولسا ھەممە تېپىلىدۇ، پەزىلەتسىز بولسا ھەممە نېمىدىن مەھرۇم بولىدۇ. شۇڭا، ئۇيغۇرلاردا، «چىرايغا چاي قويۇپ ئىچكىلى بولمايدۇ» دېگەن گەپ بار. مۇبادا ئۆزى گۈزەل، پەزىلىتىمۇ گۈزەل بولسا ئۇيۇڭلارغا بەخت ئېلىپ كېلىدۇ، ئەگەر

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

پەزىلەتسىز بولسا ئاپەت ئېلىپ كېلىدۇ.

ئۈچىنچى، نەۋرىنى نەۋرىگە چاتىدىغان نادانلىققا ھەرگىز يول قويمىغانلار. تۇرمۇشتا مۇشۇ ئىشقا دىققەت قىلماي نۇرغۇن بالىلار ھەرقىسما تۇغۇلۇپ ئاتا - ئانىسىمۇ ئۆمۈرلۈك كۈلپەت ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ. بۇ ھەربىر ئائىلە باشلىقىنىڭ قەتئىي ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك مۇھىم ئىشى بولۇپ قالدى. سىلەر ئىلىمگە ھۆرمەت قىلىڭلار.

تۆتىنچى، قۇدا بولغۇچى كىشىنىڭ تېگى - تەكتىنى ئوبدان سۈرۈشتۈرۈش كېرەك. ئەگەر ئۇلارنىڭ ئادىمىگە چىلىكى يوق، ئەسكى، ئۆكتەم ئائىلە بولىدىغان بولسا، سىلەرنىڭ ھەرقانچە تىرىشچانلىق قىلغىنىڭلار بىلەن ئاخىرى قىزىنى نان يېگۈزمەيدۇ، ئۇرۇش - جېدەلدىن قۇتۇلمايسىلەر.

قەدىمكى كىتابلاردا قەيت قىلىنغان مۇنداق بىرقانچە ساۋاقنى سەمىڭلارغا سېلىپ قوياي، سىلەرمۇ پەرزەنتلەرنى ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇڭلار:

بەش خىل خوتۇن ئۈچۈن غەم يېمەك راۋا، — دەپتۇ كىشىلەر، — بىرىنچى، نەسەبى ئۇلۇغ، ئۆزى ساھىبجامال ۋە پاك بولغان خوتۇنلار؛ ئىككىنچى، ئۆزى دانا، ئېغىر بېسىق، ئەقىدىلىك ۋە كۆڭۈلۈك بولغان خوتۇنلار؛ ئۈچىنچى، ھەمىشە تەرەپدارلىق، ۋاپادارلىق قىلىدىغان، نەسەبتىگۈي، شەپقەتلىك خوتۇنلار؛ تۆتىنچى، يۈزى قۇتلۇق، سۆزى مۇبارەك ۋە ئايىغى يارىشىدىغان خوتۇنلار؛ بەشىنچى، ئۆزىگە خاھى زىيان يەتسۇن، خاھى پايدا كەلسۇن، ئۇنىڭ بىلەن كارى بولماي، قانداق يول بىلەن بولسۇن ئېرىگە پايدا تېپىشنى كۆزلەيدىغان خوتۇنلار. مانا بۇلار مەڭگۈلۈكتۇر.

سىلەر ئوغلۇڭلارنى ئەڭ ياخشى چۈشىنىسىلەر، كېلىن قىزىڭلار يۇقىرىقىدەك مۇبارەك بەخت بىلەن ئۆيۈڭلارغا كىرگەندىن كېيىن، ئۇ ئۆزىنىڭ پەزىلىتى بىلەن ئوغلۇڭلارنىڭ بەزى ئەدەپ - ئەخلاققا يات ۋە ئىچىملىككە، چېكىملىككە بېرىلىش ئادەتلىرىنى چەكلىمەك بولۇپ تىرىشچانلىق قىلماق بولسا، سىلەر كېلىن قىزىنى قوللاپ قۇۋۋەتلىشىڭلار،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئوغۇلنى بولسا ئەدەپلەپ ياخشى ماسلىشىشىڭلار كېرەك، ھەرگىزمۇ «ئەرلەرنىڭ ئىشىغا ئارىلاشماڭ» دېگەندەك سوغۇق گەپلەر بىلەن كېلىن قىزنىڭ ياخشى كۆڭلىگە سوغۇق سۇ سەپمەڭلار، مۇبادا ئوغلۇڭلار بىر مەزگىل ئۆي تۇتقاندىن كېيىن، ئەمىلى ئۆسۈش، پۇل تېپىش ياكى سىرتتا بۇزۇلۇشتەك سەۋەبلەر بىلەن نىكاھنى بۇزماق بولسا، قەتئىي تىرىشچانلىق قىلىپ ئائىلىنى ساقلاپ قېلىشقا تىرىشىڭلار. بۇ سىلەر ئۈچۈنمۇ، پەرزەنتىڭلار ئۈچۈنمۇ ياخشى. بۇ ئىشتا ئوغلۇڭلارنىڭ رايىغا بېرىپ ياخشى كېلىنىشىڭلارنى قولدىن چىقىرىپ قويساڭلار، يەنە بىر ئالۋاستىدىن ئۇۋالىنى تارتىپ قالمىسىلەر. شۇڭا، ئوغلۇغا ھەر بىر مەسىلىگە دۇچ كەلگەندە زۆرۈر نەسىھەتلەرنى بېرىپ تۇرۇشۇڭلار سىلەرنىڭ ئاتا - ئانىلىق بۇرچۇڭلار.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، قۇرامىڭغا يەتتىڭ، تۇرمۇش ئىشىنى سوغۇققانلىق بىلەن ئويلىشىڭغا توغرا كېلىدۇ. مۇھەببەت دېگەننى ئۆگەتكىلى بولىدىغان نەرسە ئەمەس، نىكاھتىن بۇرۇن كۆزۈڭنى ئويدان ئېچىپ قارىمىساڭ، تويدىن كېيىن كۆزۈڭنى ئېچىشقىمۇ يېتىنالمىسەن. سەمىڭگە سېلىپ قويمايىكى، بىر قىزغا ئۇنىڭ قەدى - قامىتىنىڭ كېلىشكەنلىكىگە قاراپلا ئۆيلىنىش، خۇددى بازاردىن زۆرۈرىيەتسىز بولسىمۇ، كۆزىگە ياخشى كۆرۈنگەنلىكى ئۈچۈنلا سېتىۋالغان نەرسىگە ئوخشايدۇ.

نىكاھتىن كېيىن، پەرزەنتلەرگە ئۆي تۇتۇشنى، خوتۇننى تۇتۇشنى، ئۆزىنى تۇتۇشنى، ئائىلىسىگە كۆيۈنۈشنى ئۆگىتىش كېرەك.

بالام، ئەمدى سەن بىر ئائىلىنىڭ ئىگىسى بولىدۇڭ. بالىلىق ساياقلىقنىڭ تۈگىدى. ئەمدى سەن ئەركىك خىسلىتىڭنى جارى قىلدۇرۇپ بىر ئائىلىنىڭ يۈكىنى كۆتۈرۈشكە بەل باغلىشىڭ كېرەك. ئايالىڭغا ھەقىقىي كۆيۈن، يوق ئىشلارنى تۇتۇۋېلىپ ئۇنىڭغا ئازار بەرمە. ئايالىڭنىڭ كۆڭلىنى ئاياشنى بىل، ئۆزۈڭنى ھەم ئايا، ئۆزۈڭنى تۇتۇشنى بىل. ئەز دېگەن خوتۇن نېمە دېسە ھە دەۋىرىدىن يۇمشاققۇش بولۇپ قالسا بولمايدۇ. توغرا بولسا قوبۇل قىل، ئەگەر مۇناسىپ بولمىغان گەپ - سۆزلەر بولسا دەرھال نەسىھەت قىل. ئەز - خوتۇنچىلىقتا ئۆز ئارا بىر - بىرىگە ئىگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولمىسا بولمايدۇ، مۇھىم ئىشلاردا قاتتىق تەلەپ قوي، ئادەتتىكى ئىشلارغا ئېسىلىنۋالماي، كۆرمەسكە سال؛ ئۆي ئىشلىرىغا كۆپ ئارىلىشىۋالما، كىيىم - كېچەك ۋە پۇلدىن قىسما. ئايالىڭغا ھەرقانچە ئىشەنسەڭمۇ، ئۆيدە ئۇزۇن ۋاقىت يالغۇز تاشلاپ قويا، يالغۇز سەپەرگە چىقارما، ئۆزۈڭ بىرگە بولمىغان ئولتۇرۇش - قوپۇشقا بارغۇزما. ئائىلەڭدە ئىقتىسادىي ئورتاقلىق بولسۇن، ئىقتىسادىي بىرلىك بولمىغان ئائىلە ئىشەنچلىك ئائىلە ئەمەس، سەن ھەرقانچە چوڭقۇر ئىشەنچ ھاسىل قىلغان بولساڭمۇ دېيىشكە بولمايدىغان سىرلىرىڭنى ئايالىڭغا ئېيتىمىغىن، بۇ قەدىمكىلەردىن قالغان تەجربە - ساۋاق.

بالام، كۈنلەردا «كوچا سۆيگۈسى ئۆيىنى بەربات قىلار، ئۆيۈڭنى خوتۇن مېھرى ئاۋات قىلار» دېگەن گەپ بار، ھەرگىز كۆڭۈلىڭنىڭ كەينىگە كىرمىگىن. «كۆڭۈلىڭنىڭ كەينىگە كىرمەڭ، كۆڭۈل ھەريانغا باشلايدۇ، سەمەرقەنت ئالمىسىدەك، ئاپىرىپ چۆللەرگە تاشلايدۇ.» خوتۇنۇڭغا قانداق تەلەپ قويساڭ ئۆزۈڭگىمۇ شۇنداق تەلەپ قويغىن، ھەرگىز ۋىجدانىڭنى قولۇڭدىن بېرىپ قويمىغايەن.

ئون يەتتىنچى باب تولۇقلىما تەلىم - تەربىيە

تەجرىبىلىك ئىت يەيدۇ يولۋاسنى تۇتۇپ،
جەڭ كۆرمىگەن شىر قاچار تۈلكىدىن قورقۇپ.
— ئوبۇلقاسم فىردەۋىسى

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەنئەنىسىدىن ئېيتقاندا، ئاتا - ئانا مەڭگۈ ئاتا - ئانا، ئۇلار پەرزەنتلەرنىڭ مەڭگۈلۈك تەربىيىچىسى، پەرزەنت بولسا ئاتا. ئانىغا مەڭگۈ ئەقىدە قىلغۇچى ئورۇندا تۇرىدۇ.

ھازىرقى ئېچىۋېتىش سىياسىتىنىڭ تەسىرى بىلەن چەت ئەللەرنىڭ تۇرمۇش، ئائىلە ۋە پەرزەنتلەر بىلەن ئاتا - ئانىلارنىڭ مۇناسىۋىتى توغرىسىدىكى ئۆزىگە خاس بولغان مەدەنىيەت ئەنئەنىلىرى ھەرخىل يوللار بىلەن ئۇيغۇر جەمئىيىتىگە تەسىر قىلىشقا باشلىدى، بۇ خىل تەسىر مۇنداق بىرقانچە تەرەپلەردە ئىپادىلىنىدۇ:

ئالدى بىلەن، چەت ئەللەرنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى ھەققىدىكى ئىلغار تەجرىبىلىرى تونۇشتۇرۇلۇپ، ئاتا - ئانىلار ئۈچۈن بىر قىسىم يېڭى تەجرىبە تونۇشتۇرۇلدى، بۇ ئەلۋەتتە ياخشى ئەھۋال. يەنە بىر تەرەپتىن قارىغاندا، غەرب دۇنياسىنىڭ تۇرمۇشى، ئادىتى، قىممەت قارىشى ۋە ئەخلاق قارىشىغا ماس كەلمىمۇ، لېكىن بىزنىڭ تۇرمۇش ئادىتىمىزگە، ئەخلاق ئەنئەنىمىزگە يات بولغان بىر قىسىم ئامىللارمۇ سىڭىپ كىرىپ ئاتا. ئانىلار بىلەن پەرزەنتلەر ئوتتۇرىسىدا بەلگىلىك زىددىيەتلەرنى، تەلىم - تەربىيە مەسىلىسىدە مەلۇم چەكلىمىلەرنى بارلىققا كەلتۈرۈشكە سەۋەب بولدى. مەسىلەن، بەزى بالىلار ئازراق چوڭ بولۇۋېلىپ، ئوقۇغىنىغا ئەمەننا قويۇپ، ئۆزىنى ئاتا - ئانىسىدىن ئەقىللىق، بىلىملىك چاغلانغاندا، ئاتا - ئانىسىنىڭ نەسەپتىنى قوبۇل قىلمايۋاتىدۇ. ئۇلار ئەيمەنەي:

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

«سەلەر نېمىنى بىلەتتىڭلار، ئۆزۈمنىڭ بىلگىنىگە قويۇپ بەر. مەن دېگەن ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەن، ماڭا ئەمدى تەربىيىچى كېرەك ئەمەس، نەسەتمۇ لازىم ئەمەس» دەپ كېيىنكى تولۇقلىما تەربىيىنى قوبۇل قىلمايدىغان ئەھۋال بار. يەنە بىرى، ئاتا - ئانىلارمۇ «بالىلار چوڭ بولدى، ئوقۇدى، ئاق - قارىنى پەرق ئەتتى (بالىلىرى باشلىق بولغان بولسا، ئوغلۇم چوڭ باشلىق)» دەپ قاراپ، تەلىم - تەربىيىگە سەل قارايدىغان، تەلىم - تەربىيىنى بوشتۇرۇپ قويدىغان ئەھۋاللار بار. نەتىجىدە خېلى كۆپ پەرزەنتلەر دەل مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ خىزمەت قىلىش داۋامىدا، ئەمەلدار بولۇپ ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان مەزگىلدە تېخىمۇ كۆپ ناچار قىلمىشلار بىلەن ئاتا - ئانىلارنىمۇ يەرگە قارىتىۋاتىدۇ، ئەلگىمۇ كۆپ زىيانلارنى سېلىۋاتىدۇ. ئەڭ مۇھىمى ھازىرقى بەزى ئۇيغۇر ياشلىرى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەڭ قىممەتلىك پەزىلەت بايلىقلىرىدىن بىرى بولغان ھاياتى ئۇنتۇپ قالدى. ئاتا - ئانىلارنىڭ، چوڭلارنىڭ ئالدىدا ھاياسىز سۆزلەرنى قىلىشتىن نومۇسلىق ھېس قىلمايدۇ، بۇ خىل خاھىشلارغىمۇ يول قويۇشقا بولمايدۇ.

بىلىش كېرەككى، ئۇيغۇر جەمئىيىتى ھەرگىزمۇ چەت ئەل ئەمەس، بىزنىڭ تۇرمۇشىمىز، قىممەت قارىشىمىز، مەدەنىيەت سەۋىيىمىز، ماڭارىپ ئەھۋالىمىز، ئىجتىمائىي مۇھىتىمىز، ماددىي ۋە مەنىۋى سەۋىيىمىز چەت ئەللەردىن تۈپلۈك پەرق قىلىدۇ. مەلۇماتلارغا قارىغاندا، چەت ئەللەردە بالىلار كىچىكىدىن تارتىپ تاكى چوڭ بولۇپ ئۆز يولىنى تاپقۇچە يەسلى ۋە مەكتەپ تەربىيىسىدە بولىدىكەن. بىر ھەپتىدە، بىر ئايدا بىر قېتىم ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن كۆرۈشىدىكەن، ئاتا - ئانىلار بالىلارنىڭ نېمە ئىش قىلىشى بىلەن كارى بولمايدىكەن، مۇستەقىل ياشاشقا ئەدەتلەندۈرۈش ئۈچۈن ئىقتىسادىي جەھەتتىمۇ ياردەم بەرمەيدىكەن، ئورتاقلىقمۇ بولمايدىكەن، دېگەنگە ئوخشاش كىچىك پاراخۇنلارنى ئاڭلاپ، بەزى بالىلار بالدۇرلا ئاتا - ئانىلارنى كېرەك قىلماسلىققا ئالدىراۋاتىدۇ. ئاتا - ئانىلارنى ساۋاتسىز، مەدەنىيەتسىز ھېسابلاپ، گەپ - سۆزلىرىنى پىسەتتىگە ئالمايۋاتىدۇ.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىزنىڭ چۈشەنچىمىزچە، چەت ئەللەرنىڭ ھازىرقى تۇرمۇش ۋە مەدەنىيەت سەۋىيىسى بىزدىن نەچچە ھەسسە ئالدىدا تۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ مائارىپى ئىنتايىن مۇنتىزىم ۋە ئىلغار، شۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا - ئانىلارغا چوڭ بېسىم بولمايدۇ. بىراق خاتا چۈشىنىۋالماسلىق كېرەككى، چەت ئەللەردە بالىلار ئىنتايىن ئەركىنكەن، ئاتا - بالىلار ئوتتۇرىسىدا ئورتاق مەنپەئەت كۆز قارىشى يوقكەن، ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىلىرى بىلەن كارى بولمايدىكەن، دېگەن ئۈندۈرمە گەپلەرنىڭ ھەممىسى ئەپچاقتى گەپلەر. ھەرگىز چەت ئەللەردىكى ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىلىرى بىلەن كارى بولمايدىغان، بالىلىرىغا كۆڭۈل بۆلمەيدىغان ئىش يوق. ئۇلار بالىلىرىغا بىزدىنمۇ ئارتۇقراق كۆڭۈل بۆلىدۇ، ئۇلاردىكى ئورتاق مەنپەئەت قارىشى ئىنتايىن يۇقىرى، بىر - بىرىگە مەسئۇل بولۇش ئاڭلىقلىقى تېخىمۇ يۇقىرى. بەزى پەرقلەر تەلىم - تەربىيە ئۇسۇلىدىكى پەرقتىن كېلىپ چىققان ئۆزىگە خاس ئۆزگىچىلىك. ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىدىكى باياشاتچىلىق، تەرەققىياتىدىكى يۈكسەكلىك، ئەقلىي كامالەتتىكى ئارتۇقچىلىق دەل ئائىلە تەربىيىسى بىلەن مەكتەپ تەربىيىسىنىڭ كۈچىدىن بارلىققا كەلگەن، ئۇ پاكىتلارغا ھەرگىزمۇ كۆز يۇمۇشقا بولمايدۇ.

ئۇيغۇر جەمئىيىتىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، بىزنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىمىز ئىنتايىن ئارقىدا، ئاڭمۇ ئوتتۇرا ئەسىرنىڭ ئىدىئولوگىيىسىدىن تېخى تولۇق ئازاد بولۇپ كەتمىگەن، مائارىپىمىزغا قارايدىغان بولساق، تەلىم - تەربىيە جەھەتتىكى ئېغىر مەسئۇلىيەتلەرنى تولۇق ئارتقۇزۇۋالاشقا قۇربىتى يار بەرگۈدەك ئەھۋالدا ئەمەس. شۇڭا ئىجتىمائىي تەلىم - تەربىيە مەجبۇرىيىتى يەنىلا ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۈستىگە كۆپرەك تىرىلگەن. يەنە بىر تەرەپتىن ئالغاندا، ئاتا - ئانا مەڭگۈ ئاتا - ئانا، پەرزەنتلەر ئاتا - ئانىلارنىڭ نەزەرىدە يەنىلا مەڭگۈ بالا، بىز بۇ نۇقتىدا ئىككى مەسىلىنى كۆزدە تۇتىمىز. بىرى، ئۇيغۇر پەرزەنتلىرىنىڭ قەلبىدە ئاتا - ئانىلار بۈيۈك ئوبراز، ئۇلارنىڭ قەلب تۆرىدە ئاتا - ئانىلاردىنمۇ ئۇلۇغ يەنە بىر كىشى يوق. شۇڭا، پەرزەنتلەر ئاتا - ئانىلارنى ھۆرمەتلەيدۇ، قەدىرلەيدۇ، يەنە بىرى، پەن - مەدەنىيەت بىلىملىرى بىلەن تۇرمۇش بىلىملىرى ئوتتۇرىسىدا

بەلگىلىك پەرق بار. پەن - مەدەنىيەت سەۋىيىسى جەھەتتىن پەرزەنتلەر دوكتور بولۇپ كەتسۇن، چوڭ ئەمەلدار بولۇپ كەتسۇن، يەنىلا ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلىرىگە مەسئۇل بولۇش، ئۇلارغا نەسىھەت قىلىش، يامان، ناچار ئىشلار سادىر بولسا چەكلەش ھوقۇقى بار. يەنە بىر جەھەتتىن، ياشتا چوڭنىڭ ئەقلى چوڭ دېگەندەك، ئاتا - ئانىلارنىڭ تۇرمۇش، ھايات تەجربىسى مول، ئۇلار ھاياتنىڭ ئاچچىق - پۇچۇكلىرىنى كۆپ تېتىغان، بىرقانچە ئىشتاننى كۆپ يىرتقان. ئۇنداق بولسا تولۇقلىما تەربىيىنىڭ تەلپىرى نېمە؟

1. بالىسى ئەمەلدار بولغان ئاتا - ئانىلارنىڭ مەسئۇلىيىتى

پەرزەنتى باشلىق بولغان ئاتا - ئانىلار پەرزەنتىنىڭ ئەڭ ياخشى نازارەتچىسى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچىسى بولۇشى كېرەك. باشلىق بولغانلىكى ئادەم ئەقىللىق، پاراسەتلىك، ئەخلاىق بولۇپ كېتىشى ناتايىن. گەرچە بەزى ئەمەلدارلار مەدەنىيەت سەۋىيىسى نۇقتىسىدىن يۇقىرىراق تۇرسىمۇ، ئەقلى ئىقتىدار ۋە ئەخلاىقى ساپا نۇقتىسىدىن ناھايىتى تۆۋەن ئورۇندا تۇرۇشى مۇمكىن. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ، بىر قىسىم ئەمەلدارلارنىڭ ئەمەلدارلىق تاجىنى كىيىۋېلىپ ياكى كىچىككەنە مەنەپ ئورۇندۇقىدا ئولتۇرۇۋېلىپ خەلقكە گىدىيىشلىرى، ئۆزىنى چاغلىماي كەيپ - ساپاغا بېرىلىپ كېتىشلىرى، قول ئاستىدىكىلەرنى ئادەم قاتارىدا كۆرمەي، ئۇلارغا بويۇنتاۋلىق قىلىشى، قىلغان ئەمەلىي ئىشنىڭ تايىنى يوق مەيدىسىنى چىقىرىشلىرى ... دەل ئۇلارنىڭ تېخى تولۇق پىشىمغانلىقىنى، ئەقلىنىڭ تولمىغانلىقىنى، تەلىم - تەربىيىگە موھتاج ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇرىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن قارىغاندا، ئاتا - ئانىلار تۆۋەندە بولۇۋاتقان گەپ - سۆزلەردىن، خەلقنىڭ ساداسىدىن ۋاقىپ بولۇپ تۇرىدۇ، كىشىلەر ئەمەلدارلارنىڭ ئۆچ ئېلىشىدىن قورقۇپ ئالدىدا گەپ قىلالىغىنى بىلەن باشقا گاممىۋى سورۇنلاردا ئۇلارغا باھا بېرىدۇ. ئۇلاردىن نۇرغۇن

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

ئۆمىدلىرىنى كۈتىدۇ، بىراق ئەمەلدارلارغا يۈزمۇيۈز دېيىشكە پېتىنالمىدۇ، پەقەت ئاتا - ئانىلارلا بۇ چەكلىمىدىن ئۆتۈپ يۈرەكلىك نەسەت قىلىش پۇرسىتىگە ئىگە. شۇڭا، ئاتا - ئانىلار ئۆزلىرىنىڭ ئاتا - ئانىلىقتىن ئىبارەت ئۇلۇغ ئىمتىيازغا تايىنىپ، ھەرقانچە يۇقىرى ئورۇنغا چىققان ئەمەلدار بالىسى بولسىمۇ، ئۇلارغا كۆز - قۇلاق بولۇشلىرى لازىم. خەلقنىڭ نازارىتىدىن قالسلا، ئاتا - ئانىلارنىڭ نازارىتى ناھايىتى كۈچلۈك رول ئوينايدۇ. شۇڭا، بەرزەنتىنىڭ قانداق ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقى، ئۇ خەلق تاپشۇرغان ۋەزىپىنى توغرا ئادا قىلىۋاتامدۇ - يوق، ئادىل، ھەققانىي ئىشلەۋاتامدۇ - يوق، خەلق ئۇنىڭدىن رازىمۇ ياكى نارازىمۇ سۈرۈشتۈرۈپ تۇرۇش، ئەھۋال ياخشى بولسا ئىلھام بېرىش، ئەگەر ياخشى بولمىغان گەپ - سۆزلەر قۇلاققا كىرىپ قالسا، ۋاقتىدا ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇش كېرەك. ئەگەر زۆرۈرىيەت تېپىلسا، مۇنداق مەزمۇندا نەسەت قىلىپ تۇرۇش بىلەن ئۆزۈڭلارنىڭ بۇرچۇڭلارنى توغرا ئارتتۇرغان بولسىلەر.

نەسەھەتتىن نەمۇنە

بالام، سەن ھەرقانچە يۇقىرى ئورۇندا بولساڭمۇ ئەلدىن چوڭ بولالمايسەن، ئۆزۈڭنى چوڭ چاغلما، خەلققە بويۇنتاۋلىق قىلما، خەلقنىڭ چاكىرى مەن دەپ ھېسابلىغىن. ھەر دائىم خەلقنىڭ غېمىنى يېگىن. ئۇلارنىڭ بەختىنى ئۆزۈڭنىڭ بەختى دەپ قارا، باشلىقلىق دېگەن ساڭا باقى ئەمەس، ئۇ ئورۇن بۈگۈن ساڭا تەگكەن بولسا، بۇرۇن يەنە بىرىنىڭ قولىدا ئىدى، ئەتە سەندىن يەنە بىرىنىڭ قولىغا ئۆتدۇ. بۇ مەزگىلدە ھەرگىز ئەلنىڭ ئالدىدا يامان ئاتاققا قالمىغىن، بالام. ياخشىلىق قىلىش بىلەن ئەلنىڭ ئالاقىسىغا ئېرىشكىن. «باش» دېگەن خەلقنى بەخت يولىغا باشلايدۇ، ياخشىلىقتا، جاپا - مۇشەققەتتە باش بولىدۇ، ھەرگىزمۇ مەن باشلىق دەپ ئەلنىڭ بويىغا مىنۋالما. خەلقنىڭ ھەقىقىي ھۆرمىتىگە ۋە ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشەلسەڭ، ئاندىن يۈرەكلىك خىزمەت قىلالايسەن، يۇقىرى ئورۇنغا چىقىشىم دەپ ئەلنىڭ نەزەرىدىن تۆۋەن تۇرۇپ قالمىغايسەن. بىلىسەڭ ئەل قەلبى ئەڭ ئۇلۇغ تەخت. ئەمەلدارلىق دېگەن سېنىڭ شەخسىي مۈلكۈڭ ئەمەس، ئۇ خەلقنىڭ ساڭا تاپشۇرغان ئامانىتى،

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

خەلقنىڭ ساڭا بولغان ئىشەنچى، خەلقنىڭ نۇرغۇن ئۈمىد رىشتىسى ساڭا باغلانغان. ئۇلارنىڭ دەردىگە دەرىمان بول، ئۇلار ئۈچۈن ئەمەلىي ئىش قىلىپ بېرىپ سۆيۈندۈرگىن. ھەرقاچان ھەققانىي، توغرا، ئادىل يول تۇتقايسىن. مۇبادا ھەققانىيەتنى ياقلايمەن دەپ، خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى قوغدايمەن دەپ شۇ يولدا قارا نىيەتلەرنىڭ تۆھمىتىگە، پۇرسەتپەرەسلەرنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچراپ ئەمەلدىن يىقىلساڭمۇ ئەلنىڭ قۇچىقىغا چۈشسەن، ئەل قەلبىدىكى ئورنۇڭ يىقىلمايدۇ. سەن ئەمەلنى جان بېقىشنىڭ قورالى قىلىۋالما، خەلق ساڭا ئىشىنىپ ھوقۇقنى تۇتقۇزغانىكەن، خەلقنىڭ ئىشەنچىسىنى يەردە قويما، خەلققە يۈز كېلەلمىگۈدەك ئىشلار سادىر بولۇپ قالسىۇن، ئەگەر خەلقنى قاقشىتىپ، ئۆكتەملىك، زوراۋانلىق قىلىپ بىر مەزگىل ئاساندا ئۇچساڭمۇ، يەنىلا بەرگە چۈشىدىغان ۋاقىتنىڭ بولىدۇ. ئۇ چاغدا ئۆزۈڭگە بىرەر مۇ ھەمدەم تاپالمايسەن، ئەلنىڭ ئالدىدا يۈزۈڭ قارا بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ يۈزىگىمۇ قارىيالمايسەن، ئەلمۇ سېنى قوتۇر كىتىپلىك كۆرمەيدۇ.

بالام، سېنى ئەڭ پەسكەش، قورقۇنچاق ۋە بېقىندى قىلىپ قويدىغان ئىش تەمەخورلۇق قۇللۇقى ۋە نەپسانىيەتچىلىك بوپۇنتۇرۇقىدۇر. كانىيىڭدىن ئىلىنىپ قالدىڭمۇ ھەرگىزمۇ يۈرەكلىك ئىشلىيەلمەيسەن، سەن بىرسىدىن پارا ئېلىپ بىر ئىشنى بېجىرىپ بەرگەن بولساڭ، سېنىڭ قىممىتىڭ، ئورنۇڭ شۇ پۇلنىڭ قىممىتىگىمۇ ئەرزىمىگەن بولىدۇ، ۋىجدانىڭ، غۇرۇرۇڭ ۋە ئەمەلدارلىقىڭنى شۇ پۇلغا ساتقان بولىسەن. سېنىڭ ئىختىيارىڭ ئاللىبۇرۇن باشقىلارنىڭ قولىغا ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئورنۇمنى ساقلاپ قالما، دەپ ھەق - ناھەق مەسىلىلىرىدە سۈكۈتتە تۇرۇۋالما.

ھەق - ناھەق مەسىلىسى سېنى سىنايدىغان گىر تېشى، نەپسىڭگە بېرىلىپ ناتوغرا يول تۇتۇپ قالساڭ ئۈزۈڭنىڭ پۈت - قولىنى ئۈزۈك چۈشەپ قويغان بولىسەن. يۈسۈپ خاس ھاجىپ: «پارا پېشقان ئاشنى خېمىرغا ياندۇرىدۇ، توغرا ئىشنى خاتاغا ئېلىپ بارىدۇ» دېگەنىكەن. ئەركىن، ئازادە، يۈرەكلىك بولاي دېسەڭ پاك ئەمەلدار بولغىن، قەدىمدىن

گۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تارتىپ ھازىرغىچە، خەلقنىڭ باشلىقلارغا قويغان تۆۋەندىكى ئۆلچەملىرىنى ئۆزۈڭگە مىزان قىل: ① پاك، ئادىل، ھەققانىيەتچى بولغىن؛ ② كەڭ قورساق، سېخى بول؛ ③ تىلىڭ بىلەن دىلىڭ، دېگىنىڭ بىلەن قىلغىنىڭ بىردەك بولسۇن؛ ④ خەلقپەرۋەر، ئەلسۆيەر بول؛ ⑤ ئار - نومۇسلىق، ۋىجدانلىق بول؛ ⑥ مەجەز - خۇلقۇڭنى ياخشى قىل. غەزەپلىك، ئاداۋەتچى بولما؛ ⑦ تۇراقلىق مەيداننىڭ بولسۇن، راستچىل بول، يۇمىلاق تاۋۇز بولما، شامال قاپاققا ئوچۇرسا شۇياققا ئوچما، مەزمۇت بول؛ ⑧ كەمتەر، كىچىك پېشىل بولغىن؛ ⑨ ئەلگە ۋاپادار دېگەن ياخشى نامنى قولغا كەلتۈر؛ ⑩ ھەر ئىشنى قىلساڭ ئەقىل بىلەن، پاراسەت بىلەن قىلغىن. مۇنۇ ئون ئىللەتنى ۋۇجۇدۇڭدىن پاكىز سۇپۇرگىن: ① شەخسىيەتچىلىك، مەنپەئەتپەرەسلىك قىلما؛ ② تەمە قۇللۇقىغا ئۆزۈڭنى بەند قىلما؛ ③ پارخورلۇق تۈزىقىغا چۈشە؛ ④ ئاچ كۆز، كۆزى كىچىك بولما؛ ⑤ تەنتەكلىك ۋە ئالدىراشغۇلۇق قىلما؛ ⑥ قوپال ۋە زوراۋان بولما؛ ⑦ غاپىل، بىپەرۋا بولما؛ ⑧ ھاۋايى - ھەۋەسكە بېرىلمە؛ ⑨ تەكەببۇر، مەنمەنچى بولما؛ ⑩ يۇقىرىدىكىلەرگە خۇشامەت قىلىپ تۆۋەندىكىلەرنى باسما. يۇقىرىقى تەرەپلەرگە دىققەت قىلساڭ، ۋەتەن، خەلق ئالدىدا يەرگە قاراپ قالمايسەن، ئەلنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلىغان بولىسەن.

مۇغلىم، دانىشمەن يازىلار شۇنداق ئېيتقانكى، «بۇ جاھاندىكى جانلىقلارنىڭ ھەممىسى بىر خىل تەبىئەت ۋە مەجەزە يارىتىلغان. ئادەم پەرزەنتلىرى بولسا بىر - بىرىگە زىت ۋە خىلاپ كېلىدىغان مەجەزە يارىتىلغان. شۇ ۋەجىدىن ئىنساننىڭ روھى ۋە جىسمىغا لاتاپەت بىلەن كاساپەت، نۇر بىلەن زۇلمەت ئارىلاشقان بولىدۇ. ئالەمدە بار بولغان ئېسىللىق ۋە پەسلىككە ئوخشاش خۇسۇسىيەتلەرمۇ ئىنسان قەلبىنىڭ قاپچىسىدىن مەلۇم ئورۇن ئالغان بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ھەركىمدە ئالامەت بىر خىل مەجەزە پەيدا بولغان. ئىنسانغا پەرىشتىلەر ئەقلىدىن بەھرە بەرگەن، شەپقان نەپسىدىن ھەسسە قوشقان. شۇڭا، ھەركىم ئەقىل بىلەن بىر ئىش قىلسا يۇقىرى مەرتىۋە ۋە ئۇلۇغ دەرىجىگە ئېرىشىدۇ. ئەگەر نەپسنىڭ پەرمانىغا بويۇن سۇنسا ھاياۋاندىن تۆۋەن پەس ئورۇنغا چۈشۈپ،

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

بۇ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە خارۇ زارلىققا قالدۇ. كىشىلەرنىڭ كۆپچىلىكى نەپىسنىڭ كەينىگە كىرىپ يامان خۇلق ۋە يارىماس ئىشلارغا قەدەم قويدۇ. دە، ھېرىس ۋە ھەسەت، زۇلۇم ۋە رىيا، غەيۋەت ۋە تۆھمەتكە ئوخشاش ئىشلارنى سادىر قىلىدۇ. «ئوغلۇم، نەپسانىيەتچىلىك قىلىپ باشقىلارنىڭ دامىغا چۈشۈپ قالساڭ ئىختىيار تىزگىنىنىڭ باشقىلارنىڭ قولىغا ئۆتۈپ كېتىدۇ - دە، ئۇ چاغدا ھەرقانچە ئۇرۇنساڭمۇ بوتلىقىغىمۇ رەھىم - شەپقەت قىلىشقا قۇربىتى يەتمىگەن تۈگىدەك ئەھۋالغا چۈشۈپ قالسىن: بىر بوتلاق ئانىسى بىلەن بىللە ئۇزۇن يول يۈرۈپ، ھېرىپ - ئېچىپ ماڭغۇدەك مادارى قالماپتۇ، ئۇ ئانىسىغا يىغلاپ تۇرۇپ: ھەي مېھرىبان ئانا، بىردەم توختىساڭچۇ، مەن سەل دېمىنى ئېلىۋالاي، مادارىم قالمايدى، سەل ھاردۇقۇم چىققاندىن كېيىن يەنە ماڭايلى دېگەنكىن، ئانىسى: ھەي قارىغۇ، كۆرمەيۋاتامسەن، بۇ بالانىڭ ئارغامچىسى خەقنىڭ قولىدا تۇرسا، مەن قانداق قىلاي. ئەگەر مەندە كىچىككىنە ئىختىيار بولسا، ئۆزۈمنى بۇ ئېغىر يۈكنى يۈدۈشتىن، سېنى يول يۈرۈشتىن خالاس قىلغان بولاتتىم، دېگەنكىن.

بالام، قول ئاستىڭدىكىلەرگە كەڭ قورساق بول، كىمكى قول ئاستىدىكىلەرگە كەڭ قورساق بولمىسا، ئۆزىدىن ئۈستۈنلەرنىڭ جەبرىگە ئۇچرايدۇ. بىلىگىنىكى، يامان ئاقىۋەتكە قالغان ئەمەلداردىن ئۆز تىرىكچىلىكى بىلەن خاتىرجەم باشىغان پۇقرانىڭ كۈنى ياخشى، قولۇڭدىن كەلسىلا ياخشىلىق يولىنى تۇتقىن، ياخشىلىق قىلىشقا قۇربىتىڭ يەتمىسە ئۆكتەملىك بىلەن ئورۇننى ئىگىلەپ ياتماي، قىلالايدىغانلارغا بوشتىپ بەرگىنىڭ ياخشى، ئۆز نەپسىڭنىلا ئويلىساڭ سېنى قاپلىنىۋاتقان باشلىق دېگىلى بولمايدۇ، قاپلىنىۋاتقان كىشى ئەمەلدار بولۇشقا يارمايدۇ، سەن ھەقىقىي كۆيۈملۈك، خەلقپەرۋەر، ئەلسۆيەر باشلىق بولىدىغان بولساڭ كىچىككىنە نەپسانىيەتنىڭ ئۈچۈن مېڭىلغان، ئون مېڭىلغان ئاق كۆڭۈل كىشىلەرنىڭ مەنپەئىتىنى قۇربان قىلما، خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى ساتما. بولمىسا خەلق ئالدىدا قارا يۈز بولۇپ قالسىن. كىمكى كۈچ - قۇدرىتى بار چاغدا باشقىلارغا ياخشىلىق قىلىشنى راۋا كۆرمىسە، يامان كۈنگە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قالغاندا خەلقىنىڭ كۈلكە ۋە مەخىرىسىگە قالدۇدۇ.

2. خەلق ۋە قانۇن ھەرقانداق ھوقۇقتىن يۇقىرى

پەرزەنت تەربىيىسىدە، بالىلارغا ئۆزىنى تونۇشنى، ئۆزىنى قەدىرلەشنى ئۆگىتىش بىلەن بىرگە، ئۇلارنى قانۇن - تۈزۈمنى ئۆگىنىشكە ئىشتىراك قىلدۇرۇش كېرەك. پەرزەنتلەر كىچىكىدىن باشلاپ قانۇن - تۈزۈمنى ھۆرمەتلەيدىغان، قانۇن - تۈزۈم بىلەن ئىش قىلىدىغان بولسۇن. ئۇلار قۇرامىغا يەتكەندە ئۆزىنىڭ دېموكراتىك ھوقۇقىدىن تولۇق پايدىلىنالايدىغان، ئۆزىنى خەلقنىڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە ئۇلۇغلىيالايدىغان جاسارەتكە ئىگە بولسۇن. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارغا تۆۋەندىكى مەزمۇنلارنى ئەسكەرتىپ نەسىھەت قىلىپ تۇرۇش زۆرۈر.

نەسىھەتتىن نەمۇنە

بالام، خەلق ئۇلۇغ، سەن بولساڭ شۇ ئۇلۇغ خەلقنىڭ بىر ئەزاسى. شۇڭا، ئۆزۈڭگە مەسئۇل بولۇش بىلەن بىرگە، جەمئىيەتكە مەسئۇل بولۇشۇڭ، قانۇنغا مەسئۇل بولۇشۇڭ، ئەمەلدارلارنىڭ نازارەتچىسى بولۇشۇڭ كېرەك. ئۆزۈڭنى قانۇن بىلەن قوغداشنى بىل، بولمىسا زىيان تارتقۇچىلاردىن بولۇپ قالسىەن، بولۇپمۇ ئەمەلدارلارنى باھالاشتا بىخۇدلۇق ۋە مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلما. چۈنكى قايسى دەرىجىلىك باشلىق بولسۇن سېنىڭ جانىجان مەنپەئەتنىڭ بىلەن ناھايىتى زىچ مۇناسىۋەتلىك. ئەگەر ھوقۇق، تامغا بىر نەپسانىيەتچى، ئىقتىدارسىز، ۋىجدانسىز ئادەمنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇلىدىكەن، خەلققە ئېغىر بالايىتاپەتلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ، بۇ خۇسۇستا ئەزەربەيجان خەلقىنىڭ مۇنداق بىر مەشھۇر مەسەلى بار:

بىر سودىگەر ئۇزۇن يىل كارۋان تارتىپ جاھان كېزىپتۇ، ئاخىرى ھاياتلىق كارۋانىمۇ ئاخىرقى بېكەتكە يېقىنلاپ قاپتۇ. ئۇ ئۆلۈش ئالدىدا پۈتۈن ئۇرۇق - تۇغقانلىرىدىن رازىلىق ئاپتۇ. ئاخىرىدا ئۆزىگە ئۇزۇن يىل ھەمراھ بولغان تۆگىسى يادىغا يېتىپ تۆگىسىنى ئالدۇرۇپ كىرىپ تۆگىدىن رازىلىق ئالماق بولۇپ مۇنداق دەپتۇ: «ھەي تۆگەم، سەن بىلەن مەن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۇزۇن يىللاردىن بېرى ھەمىسەپەر بولۇپ جاھان كەزدۇق. مەن ساڭا ئېغىر يۈكلەرنى ئارتتىم، قىشتا سوغۇقتا قويدۇم، يازدا سۇسىز قويدۇم. ئۇنى ئاز دەپ تېخى ئۈستۈڭگە مىنىۋالدىم. ساڭا كۆپ جاپالارنى سالدىم، مانا مەن ئەمدى ئۆلۈش ئالدىدا تۇرۇپتىمەن. مەندىن رازى بولساڭ. « تۆگە ئىگىسىگە مۇنداق دەپتۇ: « توغرا، سەن دېگەن ئىشلارنىڭ ھەممىسى راست، نۇرغۇن قېتىم ئاچ قالدىم، سۇسىز قالدىم، قەھرىتان قىشتا، تومۇز ئىسسىقلاردا ئېغىر يۈكلەرنى كۆتۈرۈپ چەكسىز چۆللەرنى كەزدىم، بۇنىڭ ھەممىسىگە رازىمەن، لېكىن بىر ئىشىڭنى ئۇ دۇنيا، بۇ دۇنيا ھەرگىز كەچۈرمەيمەن. « ھەي ھەمراھىم تۆگەم، — دەپتۇ ھەيران قالغان بوۋاي، — نېمە ئىش ئۇ كەچۈرمەيدىغان؟ بىر قېتىم، — دەپتۇ تۆگە، — دۆڭدىن چىقىنىۋاتقاندا چۈلۈۋۇرۇمنى ئېشەكنىڭ قۇيرۇقىغا باغلاپ قويغىنىڭ يادىڭدىمۇ، مانا شۇ ئىشىڭنى مەڭگۈ كەچۈرمەيمەن ① ...

بالام، خەلقنىڭ ئىشى بەك ئۇلۇغ ۋە نازۇك ئىش، ئۇنى ئادەم سۈپەت ئېشەكلەرنىڭ قولىغا تۇتۇزۇپ قويۇشقا بولمايدۇ، تارىختا نۇرغۇن دۆلەتلەر دەل ئەمەلدارلارنىڭ ئىقتىدارسىزلىقى تۈپەيلى زاراۋال تاپقان ۋە خەلقنى قانغا ياتۇرغان. يۈسۈپ خاس ھاجىپ بوۋەمىزنىڭ مۇنداق مەشھۇر رۇبايىسى بار:

بولۇۋەرسە ئىتقا، كۆر، باش ئارسلان،
بولۇر ئىتلار ھەممە ئارسلانسىمان.
ئەگەر بولسا ئىت ئارسلانغا باش،
بولۇر ئارسلانلار ھەممە ئىتتەك ھامان.

شۇنداق بالام، ئىقتىدارلىق، بىلىملىك، پەزىلەتلىك باشلىق خەلقنىڭ بەختى؛ ئىقتىدارسىز، بىلىمسىز، پەزىلەتسىز باشلىق خەلقنىڭ كۈنلىرىنى قارا قىلىدۇ. بەزى كىشىلەر « ئاكاڭ كىمنى ئالسا بەڭگەڭ شۇ » دېگەندەك

① « كېلىدۇ بىر كۈن » دېگەن روماندىن ئۆزلەشتۈرۈپ ئېلىندى.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مەسئۇلىيەتسىزلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىدۇ، كېيىن بارماق چىشلەيدۇ. يۇ، ئورنىغا كەلتۈرگىسىز زىيان بولىدۇ. شۇڭا، پائالىيەتچانلىق بىلەن ھوقۇقۇڭنى توغرا ئىشلىتىپ، خەلقنىڭ مەنپەئىتىگە ھەقىقىي ۋەكىللىك قىلالايدىغان كىشىلەرنى، ياخشى خاراكتېرلىك كىشىلەرنى تاللاپ كۆرسىتىشكە تىرىشقىن. خەلق دېگەن ئۇلۇغ، ھەم سايلىيالايدۇ، ھەم ناچارلىرىنى تاللىيالايدۇ. ئەگەر خەلقنىڭ ئۈمىدىنى ئاقىلىيالايدىغان ئادەم ھاكىمىيەت بېشىغا چىقىپ قالغان بولسا، دەرھال ئومۇمىي خەلق جامائەت پىكرى ئارقىلىق ئۇنىڭدىن ھوقۇقىنى ئېلىۋېتىش كېرەك. ئۇنداق ئادەم بىر كۈن ئوشۇق ھۆكۈم سۈرسە، نۇرغۇن زىيانلارنى سالىدۇ. ھەرقاچان ئەڭگۈشتەر خەلقنىڭ قولىدا، خەلق ئېتىراپ قىلسا ئۇ باشلىق، خەلق ئېتىراپ قىلمىسا قۇرۇق ئېرىققا سىراپ بولۇپ قېلىۋېرىدۇ.

بالام، ئەگەر ئۇزۇڭدە خەلقنى باشلىيالىغۇدەك ئىقتىدار بولىدىغان بولسا دادىلىق بىلەن ئۆزۈڭنى نامايان قىل، يۈرەكلىك ھالدا ھوقۇقىنى قولۇڭغا ئېلىپ خەلققە بەخت كەلتۈرۈشكە تىرىشقىن. ئەگەر ئىقتىدارىڭ بولمىسا ھەرگىز بۇ ئىشقا ھەۋەس قىلمىغىن، ئىقتىدارسىز ئادەمنىڭ ئەمەل تۇتۇشىنى چۈمۈلىنىڭ ھارۋا سۆرىشى دەپ تەسەۋۋۇر قىل !

3. پەرزەنتىڭىز دوختۇرلۇق كەسپىدە بولسا،

مۇنداق مەزمۇندا تەربىيە قىلىڭ

بالام، سەن كىشىلەرنىڭ جىسمانىي كېسەللىكىنى داۋالاپ روھىي ئازابىتىن ئازاد قىلىدىغان، ئۆلۈمگە ئامال قىلىپ، ھاياتغا كاپالەتلىك قىلىدىغان ساۋاپلىق كەسپىنى قىلىدىغان بولىدۇڭ. سەن ئۆزۈڭنى بىر سەۋەبچى دەپ بىلگىن، كېسەللىكنىڭ ھەممىسى ئۆلۈمگە ئېلىپ بارمايدۇ، بىراق ئەجىلى توشقان بولسا ھەرقانچە ئۇستا دوختۇرمۇ سەۋەبتىن ئاجىز كېلىدۇ. ئەجىلى توشمىغان بولسا سەۋەب قىلساڭ ۋاقتىسىز ئۆلۈمنىڭ، بەختسىزلىكنىڭ، رەھىمسىز جۇدالىقنىڭ ئالدىنى ئالالايسىن. بىراق ياخشى، ياراملىق، ئىقتىدارلىق دوختۇر بولماق ئوڭاي ئەمەس، ياخشى،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

پاراملىق دوختۇرنى كىشىلەر «ئاق پەرىشتە» دەپ ئاتايدۇ. پارامسىز، قابىلىيەتسىز دوختۇرنى كىشىلەر «رەھىمسىز قاتىل» ھېسابلايدۇ. بۇ خۇسۇستا ئەلىشىر نەۋائىي مۇنداق سېلىشتۇرما قىلغان: «نادان تېۋىپ جاللاتنىڭ ئۈستىسى، جاللات تىغ بىلەن ئۆلتۈرسە، نادان تېۋىپ دورا بىلەن ھالاك قىلىدۇ. جاللات نادان تېۋىپتىن ياخشىكى، جاللات گۇناھكارلارنىڭ كاللىسىنى ئالسا، نادان تېۋىپ بىگۇناھ ئادەمنى ئۆلتۈرىدۇ.» ئىبىرەت ئالغىنىكى، ھۆكۈم قىلالمىغان ئەھۋالدا ئالدىراپ رېتىسەپ يازما، ئۆزۈڭنىڭ ئاجىزلىقىنى يوشۇرما، جان بىلەن ئويناشما، كېسەلگە قارىتا توغرا ھۆكۈم قىلىشقا ئاجىزلىق قىلساڭ، سەمىمىيەتلىك بىلەن باشقا دوختۇرلارغا كۆرۈنۈپ بېقىش تەكلىپىنى بەرگىن، دىئاگنوز يۈزدە - يۈز مۇئەييەنلەشتۈرۈلمىگەچە بىمارغا ۋە ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ئېغىزىڭغا كەلگىنىچە قالايمىقان بىر نەرسىلەرنى دەپ قويا. بىلگىنىكى، دوختۇرلۇق دېگەن ناھايىتى نازۇك كەسىپ، ھەردائىم جان بىلەن ھەپلىشىسەن، بىر قېتىملىق سەۋەنلىكنىڭ ئۆزۈڭنى مەڭگۈ كەچۈرمەيدىغان خاتالىققا ئېلىپ بېرىشى مۇمكىن، شۇڭا ھەرقاچان كەسىپى ئىقتىدارىڭنى ئاشۇرۇشقا تىرىشقىن.

بالام، دوختۇر دېگەن ياخشى خۇيلۇق، ياخشى مەجەزلىك ۋە خوشخۇي بولۇشى كېرەك. كېسەل كىشى دېگەن تولىمۇ نازۇك بولىدۇ. ئۇلارنىڭ يۈرىكى لەڭپۇڭدەك لىغىلداپ تۇرىدۇ، ناھايىتى كۆپ ئەندىشە، تەشۋىش، قورقۇش ئۇلارنىڭ روھىنى ئاجىزلاشتۇرغان بولىدۇ. شۇڭا، سەن ئىشىنى ئاۋۋال بىمارنىڭ روھىنى كۆتۈرۈشتىن باشلا، ئۇلارغا ئۈمىد، ئىشەنچ ئاتا قىلغىن، ئۇلارنىڭ روھى بېسىمنى يەڭگىلەتمەسەڭ بەرگەن دورىلىرىڭ ئۇلارغا شىپا قىلماي، بەلكى زەھەرگە ئايلىنىدۇ، ئىشەنچ، ئۈمىد پەيدا قىلىپ، روھىدا جۇشقۇنلۇق ئويغاتساڭ بىر سىقىم تالقانىنى دورا دەپ كاپ ئەتكۈزسەڭ شىپا بولۇشى مۇمكىن. بۇ كۆپ سىناقتىن ئۆتكەن ئىش بالام. شۇڭا، بىمارلارغا شەپقەتلىك، مېھرىبان، ئوچۇق چىراي ۋە ئىللىق بولغىن، دوراڭ بىر ئۇلۇش داۋالسا، پەزىلىتىڭ يەنە بىر ئۇلۇش داۋالايدۇ. بىمار سەن بىلەن تۇنجى ئۇچراشقاندا مېھرىڭدىن سۆيۈنسە، ئۇنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۈچتە بىر ئۇلۇش داۋالاپ بولغان بولسەن. سەندىن قوپاللىق، سوغۇقلىق سادىر بولۇپ بىمارنىڭ كۆڭلى ئاغرىغان بولسا، كېسەلنى ئۈچتە بىر ئۇلۇش ئېغىرلاتقان بولسەن. ئەگەر بىمار سەن بىلەن بولغان تۇنجى سۆھبەتتە ئىشەنچىگە ئىگە بولالمىسا، ئۆزىدە يەڭگىللىك ھېس قىلالمىسا، سەن ئۆزۈڭنى دوختۇر دەپ ئاتىمىساڭمۇ بولىدۇ.

بالام، دوختۇر دېگەن كېسەلنىلا تونۇيدۇ، ئادەملەرگە پەرقلىق مۇئامىلە قىلمايدۇ. سېنىڭ ئالدىڭغا ھاجەتمەن بولۇپ كەلگەن بىمارلار باي بولسۇن، كەمبەغەل بولسۇن، تۇغقىنىڭ بولسۇن، بات بولسۇن، باشلىق بولسۇن، پۇقرا بولسۇن ھەممىسىلا ئوخشاشلا دەردمەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە ئوخشاش مۇئامىلىدە بولغىن، ھەرگىز پەرقلىق مۇئامىلە قىلما. مەسىلەن، بىر كېسەلخانىدا تۆت بىمار ياتقان بولسا، بىرىگە ھەددىدىن ئارتۇق كۆيۈنۈپ غەمخورلۇق قىلىپ كەتسەڭ، باشقىلارغا ئانچە ئېتىبار بەرمىسەڭ كەسپىي ئەخلاقىڭغا ماس كەلمەيدۇلا ئەمەس، ئادەمگەرچىلىككىمۇ توغرا كەلمەيدۇ. شۇڭا، ھەرقايسىسىدىن يولىدا ئەھۋال سوراپ كۆڭلىنى ياسىغىن. قىزغىنلىق بىلەن ئۇلارغا ئۈمىد بېغىشلا. كىشىلەرنىڭ ھاجىتى چۈشۈپ قالسا خۇشاللىق ۋە قىزغىنلىق بىلەن ئۇلارنىڭ دەردىگە دەرمان، كېسەللىگە شىپادار بولغىن. مەنپەئەت قوغلىشىپ كىشىلەر كېسەللىك دەستىدىن جان بىلەن ئېلىشىۋاتسا كۆزۈڭنى يۇمۇۋالما. جاننى يۇل بىلەن ئۆلچەشكە بولمايدۇ، جاننى قۇتقۇزۇش سېنىڭ بىردىنبىر مەقسىتىڭ بولسۇن. پۇلى يوقكەن دەپ بىرەر كېسەلنى داۋالىماي ئۆلۈپ كېتىشىگە سەۋەبچى بولۇپ قالساڭ جانغا زامىن بولغان بولسەن، ئۇ ھالدا بىر ئۆمۈر ئۆزۈڭنى كەچۈرەلمەيسەن.

بالام، دوختۇر دېگەن نوقۇل كىتابىي بىلىمگە تايانغان بىلەنلا ياخشى دوختۇر بولالمايدۇ، ئەمەلىي تەجرىبە دېگەن مىڭ كىتابتىن ئەۋزەل. ھەممە كېسەل كىتابتا پۈتۈلگەندەك بولۇشى ناتايىن. گەرچە ئوخشاش بىر كېسەل ئىككى ئادەمدە پەيدا بولغان بولسا، بىر ئادەم كىتابتىكى داۋالاش ئۇسۇلى بىلەن ئۈنۈملۈك داۋالىنىشى مۇمكىن، يەنە بىرىگە ياخشى ئۈنۈم بەرمەسلىكى مۇمكىنمۇ؟ شۇڭا سەن ئادەملەرنى، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ياشاش مۇھىتىنى، ئۇلارنىڭ كېسەللىك پەيدا قىلىشتىكى ئامىللىرىنى ئىلمىي پەرز قىلالساڭ كېسەلنىڭ ئەسلى مەنبەسىنى تاپالايسىن، سەۋەبىنى ئېنىقلىيالمىساڭ كېسەلنى تۇپ يىلتىزىدىن ساقايتالمىسىن. بۇنىڭ ئۈچۈن سەن دوختۇر بول، پسخولوگ بول، جەمئىيەتشۇناس بول. بەزى كېسەللىرى دورا بىلەن ساقىيىدىكەن، بۇ بەدەن تەڭپۇڭلۇقى بۇزۇلغانلىقىنىڭ ئىپادىسى، بەزى كېسەللىرى دورا بىلەن ساقايمىدىكەن، بەلكى روھىنى داۋالاش بىلەن شىپا تاپىدىكەن. ھېكايە قىلىنىشىچە: بىر پادىشاھ غەلىتە بىر كېسەلگە گىرىپتار بوپتۇ. ئۇنى شۇنچە داڭلىق تېۋىپلارمۇ داۋالاشقا ئاجىزلىق قىپتۇ. ھەرقانچە ئامال قىلغان بولسىمۇ ئۇنۇم بەرمەپتۇ، بەلكى شاھنىڭ كېسىلى بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ مېڭىپتۇ. شۇ كۈنلەردە شەھەرگە بىر تېۋىپ كېلىپ قاپتۇ، ئۇنى ئوردىغا تەكلىپ قىلىپ، شاھقا خەۋەر بېرىپتۇ. شاھمۇ رازىلىق بىلدۈرۈپتۇ، تېۋىپ بىر مەزگىل شاھنىڭ تۇرمۇشىنى كۆزەتكەندىن كېيىن مۇنداق دەپتۇ:

— شاھىم، سىلنىڭ كېسەللىرى كۆزلىرىدە بولسا كېرەك.

— يالغان ئېيتىسەن، — دەپتۇ شاھ تېرىكىپ، — كۆزۈم ئىنتايىن نورمال، دەرد دېگەن ئىچىمدە، دىلىم ھەمىشە قاراڭغۇ، كۆڭلۈمگە ھېچنەرسە ياقمايدۇ، تېرىكىپ تىت - تىت بولىمەن، راھەتلىنىپ ئۇخلىيالمىمەن.

— دېگەنلىرى توغرا، دەل شۇ دەردلەرنى داۋالاشنى كۆزدىن باشلاش كېرەك، — دەپتۇ تېۋىپ.

— مېنىڭ كۆزۈم ساپمۇساق، — دەپ غەزەپلىنىپتۇ شاھ.

— ئۇنداق بولسا ماڭا ئىجازەت بەرسىلە، مەن كېتىپ قالاي، — دەپتۇ تېۋىپ.

شاھ بىر ئاز ئويلىنىپ، تېۋىپنىڭ داۋالاش تەكلىپىنى قوبۇل قىلماق بوپتۇ. تېۋىپ شاھتىن سۆزىگە كىرىشى، ئەمەل قىلىشنى ئۆتۈنۈپتۇ، شاھمۇ رازىلىق بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن تېۋىپ شاھنىڭ ئەڭ يېقىن بىر تۈركۈم كىشىلىرىنى بىرگە ئېلىپ سەپەرگە چىقىشىنى بۇيرۇپتۇ. ئۇلار سەپەرگە ئاتلىنىپ شۇ كۈنلا خېلى ئۇزۇن يول يۈرۈپتۇ، كەچتە گۈزەل

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بىر ۋادىغا يېتىپ كەپتۇ. شۇ كېچىسىلا شاھ شۇنداق شېرىن ۋە قاتتىق ئۇخلاپتۇكى، ئەتىسى تاڭ ئاتقاندا ئاران ئويغىنىپتۇ. شاھ ئورنىدىن تۇرۇپ گۈزەل تاغ باغرىدىن شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان سۈزۈك سۇلارنى تاماشا قىپتۇ. رەڭمۇرەڭ گۈل - گىياھلار دىلىغا ئارام بېرىپتۇ. ئۇ بارا - بارا يەڭگىلەپ قالغاندەك ھېس قىلىشقا باشلاپتۇ، كىچىك بالدەك ئۇياق - بۇياققا سەكرەپ بېقىپتۇ، قەددىنى رۇسلاپ چوڭ - چوڭ نەپەس ئېلىپتۇ. ئۇ ھەر قېتىم تىنغاندا ئاغزىدىن ۋە دىمىغىدىن قانداقتۇر سېسىق بۇس چىققاندەك بوپتۇ. بىر ھەپتە ئىچىدىلا سايۇساق ساقىيىپ كېتىپتۇ. بۇ ئۆزگىرىشلەردىن ھەيران بولغان شاھ تېۋىپتىن سوراپتۇ:

— دورا - دەرەمەكسىز مېنى قانداق قىلىپ ساقايتتىڭ، بۇنىڭدا قانداق سىر بار؟

— شاھىم، بۇنىڭدا ھېچقانداق سىر يوق، — دەپتۇ تېۋىپ، — مەن سىلنى كۆرۈشتىن ئاۋۋال بىرنەچچە كۈن سىلنىڭ تۇرمۇش ئۇسۇللىرىنى كۆزەتتىم، ماڭا شۇ مەلۇم بولدىكى، سىلى ئۇزاق ۋاقىت داۋامىدا تەخت ئۈچۈن بولغان كۈرەشلەردە، ھەربىي يۈرۈشلەردە بولدىلا، يۈزلەپ كىشىلەرنى قەتلى قىلىش ئۈستىدە تۇردىلا، خاتىرجەمسىزلىك ۋە ئېھتىياتچانلىق تۈپەيلىدىن كۆپىنچە ئوردىدىن چىقماي ياشىدىلا، مۇنداق مۇھىت ئۇزاق داۋام قىلسا كىشىنىڭ دىلى خىرەلىشىدۇ - دە، غەزەپتىن ئۆزىنى بېسىۋالالمايدىغان بولۇپ قالىدۇ، ئازغىنە ئىشقا تېرىكىدۇ، داۋاملىق مۇنداق تۇرمۇش ئۆتۈۋەرگەندە كۆزلىرى بىر نەرسىدىن ئاسانلا زورلىقىدىغان بولۇپ قالىدۇ، ۋۇجۇدلىرى بولسا راھەتلىنىش ۋە ھۈزۈرلىنىشنى ئۇتتۇپ قالىدۇ، ئادەتتە تېۋىپلار مۇنداق كۆزلىرىنى كۆرگەن چاغدا ئۇنى كېسەللىكنىڭ ئالامىتى دەپ قارايدۇ. شۇڭا، مەن سىلنى كۆرۈپلا كېسەللىرىنى كۆزلىرىدە ئىكەن دەپ ئېيتقاندىم. مۇنداق كېسەلنى داۋالاشتا ساياھەتتىن باشلاش تولىمۇ ئۈنۈملۈكتۇر، تەبىئەتنىڭ ئاجايىپ گۈزەل مەنزىرىلىرى، خۇسۇسەن دەريالار، تاغلار، ئاق چوققىلار، بىپايان ۋادىلار، رەڭمۇرەڭ گۈللەر، ياپ - يېشىل مايسىلار، ئېگىز چوققىلار ھەم ياپ - يېشىل قارىغايىلار ... كۆزنى قۇۋۋەتلەيدۇ، دىلنى روشەنلەشتۈرىدۇ.

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

مانا بۇلار ئۆز نۆۋىتىدە روھنى كۆتۈرىدۇ، ئەتراپتىكى شاد - خۇراملىقىنى كۆرۈش ۋە تاماشا قىلىشنى ئۆگىتىدۇ، نەتىجىدە كىشى ئۆزىدە كىشىنى ۋە ئۆزىدە ھېس قىلىدۇ.

دېمەككى بالام، ھەممىلا كېسەلنى كىتابتا خاتىرىلەنگەن رېتسېپلار ئاساسىدا داۋالايمەن دەپ قارىساڭ تەرەققىي قىلمايسەن، بەزى كېسەللەر مۇھىت ئالماشتۇرۇش بىلەن، بەزى كېسەللەر سۇنى ئالماشتۇرۇش بىلەن، بەزىلەر ھاۋانى ئالماشتۇرۇش بىلەن، ئۆزگەرتىش بىلەن، بەزىلىرى دەردىن ساقىت بولۇش بىلەن شىپا تېپىشى مۇمكىن. شۇڭا بالام، كېسەلگىمۇ قارا، ئەڭ مۇھىمى ئادەمگە قاراپ كېسەل داۋالاشنى ئۆگەنگىن. ھەقىقىي ئاق پەرىشتىدەك بۇرچۇڭنى ئادا قىلالساڭ ئەلىمۇ رازى بولىدۇ، مەنمۇ سەندىن رازى بولىمەن.

4. پەرزەنتىڭىز ئوقۇتقۇچىلىق شەرىپىگە ئېرىشكەن بولسا، مۇنداق مەزمۇندا تەربىيە قىلىڭ

بالام، سەن ئوقۇتقۇچى بولدۇڭ. ئوقۇتقۇچى دېگەن «مىللەتنىڭ، ئەۋلادلارنىڭ ئۇستازى». «ئۇستاز» دېگەن بۇ شەۋكەتلىك نامنى ھالال ئەجرىڭ بىلەن ئاقلاشقا تىرىشقايسەن. ئوقۇتقۇچى دېگەننىڭ مەسئۇلىيىتى ئەڭ ئېغىر خىزمەت، چۈنكى سەن ياكى يېڭى بىر ئۇلۇغ ئىنساننى يارىتىسەن، ياكى ئەۋلادلارنى نابۇت قىلىسەن. ئېسىڭدە بولسۇنكى، ئوقۇتقۇچىنىڭ ھەر بىر سۆزى ۋە ھەر بىر ھەرىكىتى ئوقۇغۇچىلارنىڭ قەلبىدە مەڭگۈلۈك ئىز قالدۇرىدۇ، سەندىن نەمۇنە قالغان ياخشى بىر سۆز جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى قاتلىمىدا يادلىنىدۇ، ئەگەر سەن سۆزۈڭ ياكى ھەرىكىتىڭ بىلەن ئۇ ئوقۇغۇچىلارغا يامان تەسىر بەرگەن بولساڭ، ئۇ مەڭگۈ يۇغىلى بولمايدىغان داغقا، ساقايىتقىلى بولمايدىغان جاراھەتكە ئايلىنىپ قالىدىكەن، بالام. ئەڭلىڭ بولسا مۇنبەردە ئۆتكەن ھەر بىر سائەتنى پۇرسەت ۋە ئامەت دەپ بىلگىن، خەلق ۋە مېھرىبان ئاتا - ئانىلار سۆيۈملۈك پەرزەنتلىرىنى ساغما ئىشىنىپ تاپشۇردى، ئۇلارنىڭ ئۈمىدىنى تولۇق

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئاقلاشقا تىرىشقان، ئۇ مەسۇمە بالىلارنىڭ كەلگۈسى تەقدىرى مەلۇم جەھەتتە سېنىڭ قولۇڭدا. ئۇلارنىڭ كەلگۈسى ئىستىقبالى ئاخىرقى ھېسابتا ئۇلارنىڭ قانداق تەربىيىلىنىشىگە باغلىق، ئۇلارنىڭ قانداق خاراكتېردىكى ئادەم بولۇشىمۇ ئۇلارنىڭ قانداق خاراكتېردە تەربىيىلەنگەنلىكىگە باغلىق.

ياخشى تەلىم - تەربىيىگە ئىگە بولالمىسا ئادەم دېگەن ئاجايىپ بۈيۈك مۆجىزىگە ئايلىنىدىكەن، ئەگەر ياخشى تەلىم - تەربىيىدىن مەھرۇم بولسا قاپقارا ئاپەتكە ئايلىنىدىكەن، نادانلىق دېگەن قاراڭغۇ زۇلمەتكە ئوخشايدىكەن بالام. سەن ئالدىڭدا ساڭا تەلمۈرۈپ ئولتۇرغان بالىلارنىڭ قەلبىنى چۈشەنگەن. ئۇلارنىڭ چاڭقىغان، تەلەپچان روھىغا ئىلىم - پەندىن سۇنماس قانات بەرگەن. ئۇلارغا ئىشەنچتىن يىقىلماس پىرامىدا ئاتا قىلغىن، ئۇلارغا ئىشەنچ بەرگەن چېغىڭدىلا ئۇلار ئاندىن سەندىن ھالقىپ كېتەلەيدۇ، تەرەققىيات دېگەن مانا شۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدۇ، بالىلار ساڭا ئىشەنسۇن، ئۆگەنگەن ئىلىم - پەن بىلىملىرىگە ئىشەنسۇن، ئۆزىگە ئىشەنسۇن. ئۇلار كەلگۈسىمىزنىڭ تۇۋرۇكىگە ۋە ياراملىق مىزباسارلىرىغا ئايلىنسون.

پەرزەنتلىرىمىز زېرەك، ئەقىللىق، جاسارەتلىك، كەم نەرسە شۇكى، ئۇلار كۆڭۈلدىكىدەك تەربىيىلىنىش پۇرسىتىدىن مەھرۇم بولۇپ قېلىۋاتىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەقىل بۇلىقى ياخشى ئېچىلمايۋاتىدۇ، ئادىمىيلىك بۈيۈك ئىقتىدارى تولۇق جارى بولمايۋاتىدۇ، بىلىشكە ئادەم دېگەن ئاجايىپ بۈيۈك مۆجىزە، ئۇنىڭدا تەڭداشسىز يوشۇرۇن سېھرىي كۈچ مۇجەسسەم، ئوقۇتقۇچى دېگەننىڭ ۋەزىپىسى مانا شۇ ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىش، ئەقىل بايلىقىدىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىش ئۈچۈن ئاساس سېلىش. بۇ ۋەزىپە ھەرگىزمۇ شەكىلۋازلىق بىلەن، ئۆلۈك، قاتمال ئوقۇتۇش ئۇسۇلى بىلەن ئورۇندىلىدىغان ئىش ئەمەس بالام. ئوقۇتقۇچى دېگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ قەلبىگە سىڭىپ كىرىشى، ئۇلارغا تۇرمۇشنى، ھاياتنى ھەر تەرەپتىن چۈشىنىش ئىمكانىيىتىنى بېرىشى، ئۇلارنىڭ ياشاش قابىلىيىتىنى ئاشۇرۇشى كېرەك. دەرسلىكتىكى ھەر بىر مەسىلە ھاياتتىكى پەقەت بىرەر كىچىك زەررىچە، ئوقۇتۇشتىكى مەقسەت شۇ نەرسىنى ئۆلۈكلا قويۇپ قويۇش ئەمەس، بەلكى شۇ كىچىك تامچە ئارقىلىق بالىلارنىڭ تەسەۋۋۇرىنى

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ھايات دېڭىزغا باشلاپ كىرىش، ئۇنى ھاياتنىڭ قانۇنىيىتىنى بىلىشنىڭ پەقەت بىر يىمىپ ئۇچى قىلىش كېرەك. چۈنكى ئوقۇتقۇچى ئەگەر ئوقۇغۇچىلارنى فورما بولۇپ قالغان قاتمال پىرىنسىپلار، رامكا بولۇپ قالغان كونا نەزەرىيىلەرنى قارىغۇلارچە يادلاقتۇرسا، ئۇنى تەكرار - تەكرار دېگۈزۈپ، كىتابىي ئىبارىلەر چېگراسىغا بەند قىلىپ قويسا بولمايدۇ، بەلكى ئۇلارنى يېڭىلىق يارىتىشقا، پىكىر قىلىشقا، قانائەتسىزلىككە ئۆگىتىش كېرەك. چۈنكى ئادەمنىڭ ئۇلۇغلىقىمۇ ئۇنىڭ پىكىر قىلىشىدىن، ھەرگىزمۇ تۈتى قۇشتەك نېمىنى ئۆگەتسە شۇنى قايتا - قايتا تەكرارلاۋېرىش ئەمەس، پېداگوگىكىنىڭ ئۆز ئالدىغا قويغان ۋەزىپىسىمۇ ئوقۇتۇش ئارقىلىق بىرى ياشاشنى ئۆگىتىش بولسا، يەنە بىرى پىكىر قىلىشنى ئۆگىتىش ئەمەسمۇ؟ بىلىشنىڭ ئۆز ئالدىغا قويغان تۈپ ۋەزىپىسى — بۇ دۇنيانى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈش، ئۆز ھېسسىياتى ۋە چۈشەنچىسى بويىچە باھالاش، ئۆز مەقسەت، نىشانغا ئۇيغۇنلاشتۇرۇپ ئۆزىگە بويسۇندۇرۇش. ئەگەر سەن ھەممە ئوقۇغۇچىلاردىن بىرلا نەرسىنى ئەينەن ۋە بىر خىل چۈشىنىشنى، بىرلا نەرسىنى دېيىشنى، بىرلا نەرسىنى تەكرارلاشنى تەلەپ قىلساڭ، ئۇنداقتا مائارىپ نېمىگە تايىنىپ تەرەققىياتنىڭ ئۇلۇغ پىشاغى بولۇشتىن ئىبارەت قۇدرەتلىك كۈچىنى جارى قىلدۇرالايدۇ؟ «نەرسىلەرنىڭ قانداق بولۇشى لازىملىقىنى بىلىش ئەقەللىي ئادەملەرگە خاس، نەرسىلەرنىڭ ھەقىقەتەن قانداقلىقىنى بىلىش تەجرىبىلىك ئادەملەرگە خاس، نەرسىلەرنى يەنىمۇ تاكامۇللاشتۇرغان ھالدا بىلىش بۈيۈك ئادەملەرگە خاستۇر» (دىدرو). شۇڭا، ئوقۇتقۇچى بولغان ئادەم، ئۆزى نېمىدېگەن بولسا شۇنىلا 100 پىرسەنت دەپ بېرەلمىگەن ئوقۇغۇچىلاردىن ئەمەس، بەلكى سەندىن ۋە سۆزلىرىڭدىن ئېۋەن تاپالغان ۋە قويۇۋاتقان پىكىرى خاتا بولسىمۇ قارشى پىكىر قويۇشقا جۈرئەت قىلالىغان ئوقۇغۇچىدىن ئۈمىد كۈتسە بولىدۇ. ھەقىقىي شاگىرت دېگەن كۆنكەرت نەرسىلەر ئارقىلىق مەۋھۇم نەرسىلەرنىڭ ماھىيىتىنى ئىگىلىيەلەيدۇ، شۇنداق قىلىپ ئۇ سەندىن ھالقىيالايدۇ.

بالام، مەكتەپ دېگەن بالىلارنىڭ جەننىتى بولۇشى كېرەككى،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۆزۈڭنىڭ ئىقتىدارسىزلىقى، زالىملىقى بىلەن ئۇنى دوزاخقا ئايلاندۇرۇپ قويۇشۇڭ مۇمكىن. سەن ھەقىقىي پېداگوگقا ئايلىنالمىساڭ بالىلار سېنىڭ ئەتراپىڭدا پەرۋانىدەك ئايلىنىدۇ، سەن شامدەك ئۇلارنىڭ سەبى قەلبىنى يورۇتسەن. زالىم بولساڭ بالىلارنىڭ قەلبىنى يارا قىلسەن، ۋاقتىنىمۇ ئالسەن، شۇڭا، سەن ھەر بىر سائەتلىك دەرمستە بالىلارنى يېڭى بىر ھايات يولىنى تاپقانداك ھېسسىياتقا كەلتۈرۈشۈڭ كېرەك. ئۇلار سەندىن قېچىمىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلساڭ ئۆزۈڭنىڭ ئوقۇتقۇچىلىققا مۇناسىپ كەلمەيدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىل. بالىلارنىڭ بىر سائەتلىك دەرسكە سەل قارىساڭ 40 نەپەر ئوقۇغۇچىنىڭ 40 سائەتلىك ۋاقتىغا خىيانەت قىلغان بولىسەن. ئۇلارغا ۋاقتىنى قەدىرلەشنى تەۋسىيە قىلىپ، ئۆزۈڭ ئەمەل قىلمىساڭ بالىلار ساڭا قانداقمۇ ئىشەنسۇن؟ سەن ئوقۇغۇچىلاردىن قانداق ئادەم بولۇشنى ئۈمىد قىلساڭ ئۆزۈڭگە ھەم شۇنداق تەلەپنى قويۇشۇڭ ۋە شۇنداق قىلىشنىڭ كېرەك. سەن تەلەپچان بول، ھەرگىز زالىم بولما. ئوقۇغۇچىغا ئەركىنلىك بەرمىگەن، ئۆز پىكىرىنى يورغىلىتىپ ئوقۇغۇچىلارغا پىكىر قىلىش، ئۆز چۈشەنچىسىنى قويۇپ بېقىشقا پۇرسەت بەرمىگەن ئوقۇتقۇچى زالىم ئوقۇتقۇچى. سەن ئوقۇغۇچىلارنى ھەرگىز ئەسكى سۆزلەر بىلەن تىللىما، ئۇرما، «دۆت، گالۋاك» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن ئۇلارنى ھاقارەتلىمە، بۇ ئىشلار دەل ئۆزۈڭنىڭ دۆتلىكىنى، نابابلىقىنى ئاشكارىلاپ قويغانلىقىڭدۇر. بالىلار ھەرگىز دۆت ئەمەس، شۇڭا، بىلدۈرەلمەسلىكىنى ئۆزۈڭنىڭ تەجرىبىسىزلىكىدىن ۋە ھەقىقىي پېداگوگقا ئايلىنالمىغانلىقىڭدىن كۆرسەڭ بولىدۇ، سەن ئۇلارغا دەرس سۆزلەۋاتقان چاغدا ھەرقانداق ئۇستا سەنئەتكاردىنمۇ ئارتۇق ئەركىن، ھەرىكەتچان ۋە جانلىق بول. ھېچ بولمىغاندا ئۆزۈڭ ئوقۇتۇۋاتقان دەرسنىڭ روھى ماھىيىتىنى تولۇق، ئەتراپلىق چۈشىنىپ سۆزلە. ھەرگىز ئۆلۈكلا كونسېپكىغا باغلىنىپ قالما، كىتابىي ئىبارىلەرگىلا باغلىنىپ قالما. سېنىڭ بىلىدىغانلىرىڭ قانچىلىك ئاز بولسا ئوقۇغۇچىلارغا بېرىدىغان نەپىس، ئۇلار ئالدىدىكى ھۆرمىتىڭمۇ شۇنچىلىك بولىدۇ. ئۆزۈڭ قانچىلىك كۆپ نەرسىلەرنى بىلگەن بولساڭ شۇنچىلىك ئەركىن ۋە تەلەپچان

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

بولالايسەن. بالام، پېداگوگىكىدا ئوقۇتۇشنىكى ئاساسى مەسىلە نېمىنى ئوقۇتۇۋاتقانلىقتىنمۇ كۆرە، ئۇنى قانداق ئوقۇتۇۋاتقانلىقتا. بالام، مۇستەقىل پىكىرنى ئويغىتالمىغان، پىكىر ئەرەكلىكىگە مۇرەت قىلىنمىغان جايدا مائارىپ تەرەققىياتىنىڭ پىشاشى بولۇش رولىنى يوقىتىدۇ. سېنىڭ بىر سائەتلىك دەرسىڭنى ئاڭلىغان ئوقۇغۇچى سەن چىقىرىپ بەرگەن ئىككى سوئالنى كىتابتىن تېپىپ جاۋاب بەرسە، شۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك باشقا ھايات بىلىملىرىنى ۋە قانۇنىيەتلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلىش ئىمكانىيىتى بېرىلمىسە، ئۇ ئوقۇغۇچى قاچقا قاچىلاپ قويۇلغان ئايىغلاردىن قانداق پەرقلەنسۇن؟ بالام، مەن ساڭا ھەممىلا نەرسىنى بىلىشىڭ كېرەك ئىدى، دېگەن تەلەپنى قويايلىمەن، ئەڭ مۇھىمى ئۆزۈڭ ئۆتۈۋاتقان دەرسىڭنىڭ ھەربىر مەزمۇنىنى ناھايىتى روشەن بىلىشىڭ شەرت.

بالام، ھازىر، ساپا مائارىپى تەكىتلىنىۋاتىدۇ، بۇنىڭدىكى تۈپ مەقسەت، ئەۋلادلارنى ئۆز ئەقلى ئىقتىدارىدىن ئەڭ ئۈنۈملۈك دەرىجىدە پايدىلىنىشى، ئۆزىدە تەبىئىي مەۋجۇت بولغان ئىنسانىي ئىقتىدارنى ئىمكانقەدەر تولۇق جارى قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش. بۇنىڭدىكى ئالدىنقى شەرت ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ساپاسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش. بىلىشنىڭ كىپەرەككى، ئوقۇتۇشنىكى مەقسەت پەقەت دەرسلىك مەزمۇنىغا ئاساسەن ئىستىھاندىن ئۆتكۈزۈشلا ئەمەس، بەلكى جەمئىيەتنىڭ ئىستىھاندىن ئۆتەلەيدىغان ئادەم قىلىپ تەربىيەلەش. شۇڭا، سەن نېمىدېگەن بولساڭ تۇتى قۇشتەك شۇنىلا يادلاپ بەرگەن ئوقۇغۇچىلارغا ئەمەس، بەلكى سېنىڭ دەرسىڭدىن ئېۋەن تاپالىغان، ھەتتا نامۇۋاپىق تەرەپلەرگە داۋىل قارشى تۇرالايدىغان، خاتا بولسىمۇ ئۆزىنىڭ پىكىرىنى قويۇشقا جۈرئەت قىلالىغان ئوقۇغۇچىلارغا كۆپرەك كۆڭۈل بۆلگىن. ئوقۇتقۇچى دېگەن شەكىلۈزلىق قىلسا، نومۇرغىلا قارىغۇلارچە چوقۇنسا بولمايدۇ، ئەڭ مۇھىمى ئەقىلىنى ھۆرمەتلەشنى بىلگىن.

بالام، مائارىپنىڭ مۇقەددەس ۋەزىپىسى ئادەمنى تاكامۇللاشتۇرۇشتۇر. ئىنسانىي تاكامۇللۇقنىڭ ئاچقۇچى ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىش. ئادەم بارلىق مەۋجۇداتلاردىن ئەقىل مۇقەددەسلىكى بىلەنلا ئۈستۈن

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تۇرىدۇ. ئەقىل ئورگىنى «دۇنيادىكى ئەڭ چىرايلىق گۈل» (ماركس). بۇ خاسسىيەتلىك گۈلنى ئېچىلدۇرماي نابۇت قىلىۋېتىشىنىمۇ ئارتۇق مەھرۇملۇق بولمايدۇ. «ئەقىل قەيەردە بولسا ئۇلۇغۇق شۇ يەردە بولىدۇ»، ئەقىل - ئىدراك ۋە بىلىم قەيەردە كامال تاپسا شۇ يەردە ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەت نۇر چاچىدۇ. ئۇيغۇر خەلقى ئەقىللىق، باتۇر، جاسارەتلىك خەلق. ئۇيغۇر مائارىپىنىڭ تارىخى ئاساسى ئىنتايىن كۈچلۈك، بالام. ئۇيغۇر مائارىپى دۇنياغا داڭلىق نۇرغۇن ئۇلۇغ ئالىملارنى يېتىشتۈرۈپ چىققان. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇيغۇرلارنىڭ دۇنيا مەدەنىيەت مۇنبىرىدە مۆتىۋەر ئورۇن ئالغان چاغلىرى بولغانىتى. ھازىر ئۇيغۇرلار نېمە ئۈچۈن دۇنيا مەدەنىيەت سەھنىسىدە بىرەر كىشىلىك ئورۇن تۇتۇش سالاھىيىتىدىن مەھرۇم بولۇپ قالدى؟ خەلقىمىز نېمە ئۈچۈن نادانلىق قاباھىتىنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلالمايدى؟ بۇنىڭ تۈرلۈك تارىخى ۋە ئىجتىمائىي سەۋەبلىرى بولسىمۇ ئەڭ مۇھىمى تەربىيىلىنىشىمىز يېتەرسىز بولۇپ قالدى، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ نۇرغۇن ئەۋلادلار ئۆزىنىڭ ھەقىقىي ئادىمىيلىك قابىلىيىتىنى جارى قىلىش پۇرسىتىدىن مەھرۇم ھالەتتە ياشىماقتا، ئۇلارنىڭ ھەرىكەت پائالىيەتلىرى ئۆمۈچۈكنىڭ ھەرىكەتتەك ئاددىي ۋە تەكرارلىقتىن خالىي بولمايۋاتىدۇ، پۈتۈن ھاياتى ئەپلەپ قورساق تويغۇزۇش بىلەن ئۆتۈۋاتىدۇ، بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق مەھرۇملۇق بولامدۇ؟ بالام، XXI ئەسىردە ئىنسانلار ئارىسىدىكى رىقابەت تېخىمۇ ئۆتكۈرلىشىدۇ، ئەقىلى كۈچ سېلىشتۇرمىسىدا ناھايىتى زور ئۆزگىرىشلەر بولىدۇ. ئىنسانلارنىڭ تەبىئەت ئۈستىدىكى ھۆكۈمرانلىقى زور دەرىجىدە كېڭىيىدۇ، مائارىپ ئىنسانلارنىڭ بۈيۈكلۈكىنى تېخىمۇ نامايان قىلىدۇ، مىللەتنىڭ كېلەچىكى، تەقدىرى، گۈللىنىشى ياكى زاۋاللىققا يۈزلىنىشى يەنىلا مائارىپنىڭ ئۈنۈپەر سال ئىقتىدارىغا باغلىق بولىدۇ. XX ئەسىردىكى رىقابەت يەنىلا ئەقىلنىڭ رىقابىتى، ئىنسانلار ساپاسىنىڭ سېلىشتۇرمىسى يەنىلا ئەقىل ساپاسىغا تىرىلىدۇ. شۇڭا، XXI ئەسىرنى قولدىن بەرمەسلىك، مىللەتنىڭ كېلەچىكىنى قولدىن بەرمەسلىك، مىللەتنىڭ ياشاش ئىقتىدارىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ئۆز بۇرچۇڭنى ھەقىقىي ئادا

گۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلغىن، شۇندىلا سەن ھەقىقىي مەنىدىكى ۋە تەنپەرۋەر بولالايسەن،
مىللەتپەرۋەر بولالايسەن، ئەۋلادلارغا يۈز كېلەلەيسەن، ۋەجدانىڭغا يۈز
كېلەلەيسەن، كەسپىڭگە يۈز كېلەلەيسەن !

5. پەرزەنتىڭىز دېھقان بولغان بولسا، مۇنداق مەزمۇندا تەربىيە قىلىڭ

بالام، بىز دېھقان خەق زېمىنىغا جان ۋە روھ بېغىشلىغۇچىلار، بىز
مېھنەت ئەجرىمىزنىڭ خاسىيىتى، قارىنى - كۆكسىمىزنىڭ كەڭلىكى،
خاتىرجەم، بەھۇزۇرلىقىمىز بىلەن ئۆزىمىزدىن پەخىرلىنىشكە ھەقىقىي
سەن ھەرگىز ئۆزۈڭدىن مەيۈسلەنمە، ئۆزۈڭنى تۆۋەن كۆرمە. پەقەت
ئۆزۈڭنىڭ مەدەنىيەتسىزلىكىڭدىن ئاغرىنىڭ بولىدۇ. بىلىشكە پۈتۈن يەر-
زېمىن دېھقاندىن كۈلدۈ، دېھقان ئەجرى بولمىسا پۈتۈن جانلىقلار ئۆلدۈ.
يەر يۈزىدىكى ئۇلۇغ - ئۇششاق ھەممىسىنىڭ داستىخانىدىكى ئېسىل
غىزالار، نازۇ نېمەتلەر مانا شۇ دېھقان مېھنىتى، زېمىننىڭ نېمىتى.
دېھقان تارىختىن بۇيان يەرگە باغلىنىپ، يەردە تۇلىنىپ زېمىننى
ياشايتتى. يەرگە جان ۋە روھ بېغىشلىدى. بىراق ئۆزى ئانچە راھەت
كۆرەلمىدى، ئەجرى تەرگە يارىشا بەخت ھۇزۇرىنى سۈرەلمىدى. بىراق
ئۇلار يەنىلا ئۆمىدىنى ئۆزىمىدى، جەمئىيەتنىڭ نۇرغۇن ئېغىر يۈكلىرى
كېلىپ دېھقاننىلا باستى، ئۇلارغا بېلىنى رۇسلىق بېلىش ئىمكانىيىتىنى
بەرمىدى، شۇڭىمۇ ئۇلارنىڭ دولىسى ئاپتاپ كۆرمىدى، ئەڭ مۇھىمى
دېھقانلار ئەتراپلىق تەربىيىلىنىش پۇرسىتىگە ئېرىشەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن
ئادانلىقتا، مەدەنىيەتسىزلىكتە ئەيىبلەندى.

ياق بالام! دېھقان ئۇلۇغ، بىراق ھەقىقىي دېھقان بولماق تولىمۇ تەس.
چۈنكى ياراملىق دېھقان بولۇش ئۇچۇنمۇ دانالىق كېرەك، مەدەنىيەت ۋە
يۇقىرى دەرىجىدىكى ئىلىم - پەن بىلىملىرى كېرەك. ئادانلىق بىلەن دېھقان
يۈزى مەڭگۈ كۈلمەيدۇ، زامان تەرەققىي قىلدى، تارىخ ئۆزگەردى. ئەمدى
يەنىلا ئادانلىقتا ئىگراۋېرىشنى ئاللامۇ راۋا كۆرمەيدۇ. «ئۆزۈمە پىشتى،

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۆرۈك پىشتى، سەن نېمىشقا پىشمايسەن» دەپ يېتىۋېرىشكە بولمايدۇ. ساڭا مەن بۇ خۇسۇستا مۇنداق بىرقانچە تەۋسىيەنى ۋە تەجرىبەنى ئەسكەرتىپ قويماي، بالام.

بىرىنچى، ھەقىقىي دېھقان بولۇپ، دېھقانچىلىق ئارقىلىق باي بولمىدى دەيدىكەنمەن، يەردىن توغرا، ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشنى بىلگەن. يەردىن ھەقىقىي پايدىلىنالماساڭ ئۇ ئالتۇن قوزۇق. يەرنى-ئالدىساڭ يەرمۇ سېنى ئالدايدۇ، بىزدە مۇنداق بىر تەمسىل بار: «ساپان ۋاقتىدا پۇختىلىق بولسا، خامان ۋاقتىدا چاڭچال بولماس.» يەر دېگەن قىلغان ئەمگەككە قاراپ كۈلىدۇ. بىراق قارا ئەمگەككە تايىنىپلا مەقسەت دىدارىنى كۆرگىلى بولمايدۇ. يەر دېگەنگە ئادەمدىن باشقىنى تېرىپ ئۇندۇرگىلى بولىدىغانلىقىنى بىلمەنغۇ؟ شۇڭا يالغۇزلا بۇغداي، قوناق، پاختا بىلەنلا چەكلىنىپ قالماي، بازار نېمىنى تەلەپ قىلسا، تۇرمۇش ئېھتىياجىڭ نېمىنى تەقەززا قىلسا شۇنى تېرىپ پايدىلانغىن، بىر يىل ئىشلەپ «مۇزنىڭ سۇغا كەتتى، قالدى قېتىقنىڭ تۆت پۇلى» دېگەندەك قەرزگە ئىشلەيدىغان ئەخمەقلىقنى قىلساڭ بولمايدۇ. سەن ھېچ بولمىغاندا ھەر بىر ئەمگەك كۈنۈڭگە 20 كويىدىن ئايلاندۇرغان چېغىڭدىمۇ بىر يىلدا ئاران 7000 يۈەن كىرىم قىلالايسەن. ھازىرقى ئىستېمال سەۋىيىسىدە شۇنىڭدىمۇ يەنىلا نامرات ئۆتۈشۈڭگە توغرا كېلىدۇ. تاپاۋىتىڭ چىقىمىڭنى قاپلىيالمىدۇ، بالام، شۇڭا سەن ئالدى بىلەن بىلىمىڭنى ئاشۇرۇپ، دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرىنىڭ سورتىنى ياخشىلاشقا تىرىشقىن. بىر كىلوگرام مەھسۇلات ئالدىغاننىڭ ئورنىغا ئىككى كىلوگرام مەھسۇلات ئالالايدىغان سورتلارنى يېتىلدۈرسەڭ ئەمگەككە تۇشلۇق ئىش بولىدۇ. يەنە بىرى، يالغۇز ئېتىزغىلا باغلىنىپ قالما، يالغۇز ئېتىزغىلا يۆلىنىۋالغان دېھقان روناق تاپالمىدۇ، بالام. قولۇڭدا قوشۇمچە بىرەر ھۈنەر بولسۇن، باقمىچىلىق، باغۋەنچىلىك، كۆكتاتچىلىق قاتارلىق ئىشلارنىمۇ قوشۇمچە قىلغىن. بىر چارەك بۇغداي سېتىپ بىر كىلوگرام ئۇزۇم، پېرىم كىلو گۆش ياكى بىر تەخسە لەغمەن سېتىۋېلىپ يېسەڭ قانداق روناق تاپىسەن؟ ئىككىنچى، ئۈزۈڭنىڭ قىممىتىنى ھەقىقىي تونۇغىن. تەرەققىي

كۈيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

قىلغان ئەللەردە دېھقانلارنىڭ ھال كۈنى، تۇرمۇشى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى شەھەردىكى كىشىلەردىن ھەرگىز تۆۋەن تۇرمايدۇ. چۈنكى ئۇلاردا مەدەنىيەت يۇقىرى، ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمدارلىقى يۇقىرى. ئۇلار ئالىي ماشىنىلاردا ئولتۇرىدۇ. كاستۇم - بۇرۇلكىلارنى قىرلاپ كىيىپ يۈرۈيدۇ. يۈرۈش - تۇرۇشلىرى، ئېڭى شەھەرلىكلەردىن پەرقلىنمەيدۇ. بىز بۇ يەردە شەھەرلىكلەر تەرىپىدىن سەھرالىق دەپ كەمستىلىمىز. بۇنىڭ مۇھىم سەۋەبى يەنىلا ئۆزىمىزدە. مەدەنىيەت سەۋىيىمىزنىڭ تۆۋەنلىكى سەۋەبلىك بار ئىمكانىيەتلىرىمىزدىن تولۇق پايدىلىنالمىمىز. قولىمىزدا بولسىمۇ پاكىز، رەتلىك كىيىمىز يۈرەلمەيمىز. ئىشتىمۇ، بازاردىمۇ بىرلا كىيىمنى كىيىۋېلىپ قاسماق قىلىۋېتىمىز. ھەممە نەرسە ئۆزىمىزدىن چىقىدىغان تۇرۇپ ئوخشىتىپ تاماق ئېتىپ بېيەلمەيدىغانلار خېلى كۆپ، شۇڭىمۇ باشقىلارنىڭ كۆزىگە ئىلىنمايمىز. ئەسلىدىن ئالغاندا بالام، دېھقان بىر كۈن ئەمگەكتىن توختىسا، پۈتۈن زېمىن ئايەتكە يۈزلىنىدۇ. بىلىشكە تېلېۋىزور، ماشىنا ۋە باشقا زامانىۋى ئەسلىھەلەر بولمىسىمۇ يەنىلا ياشىغىلى بولىدۇ، ئاشلىق بولمىسا ياشاش مۇمكىن ئەمەس، مەدەنىيەتنىڭ بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا بىزنى ھېچقانداق ئادەمنىڭ كەمستىشىگە ھەقىقىي يوق. بىراق بىزنىڭ دەۋر تەرەققىياتىغا ۋە تەلپىگە ماس ھالدا مەدەنىيەت ساپايىمىزنى ئۆستۈرۈش ھەققىمىز بار. پاكىز، چىرايلىق كىيىمىز شەھەر كوچىلىرىدا ئەركىن، بەھۇزۇر يۈرۈش ھەققىمىز بار. زېمىن ئانا قىلغان مەنئەتلەردىن پايدىلىنىپ بەخت ھۇزۇرىنى سۈرۈش ھوقۇقىمىز بار.

ئۈچىنچى، بالام، سەن بۇ دۇنياغا پەقەت ئىشلەش ئۈچۈنلا كەلمىدىڭ. ئىشلەشنىلا بىلىپ، ئۆزۈڭ ئىشلەپ چىقىرىۋاتقان مەھسۇلاتلىرىڭنىڭ قىممىتىنى بىلمىسەڭ بولمايدۇ. چۈنكى ھەرقانداق نەرسىنىڭ ئۇنىڭغا سىڭگەن ئەمگەك ۋە ھاياتىيىكى قىممىتىگە مۇناسىپ باھاسى بولىدۇ. بىر چارەك ئاشلىق ئېلىش ئۈچۈن قانچە ئەمگەك كۈنى كېتىدۇ؟ بۇنى ھېسابلاپ باققانمۇ؟ ئەگەر بىر ئەمگەك كۈنى كەتسە بىر چارەك ئاشلىقنىڭ قىممىتى گاز دېگەندە 20 - 30 يۈەنگە يارىشى مۇمكىن. ئىككى ئەمگەك كۈنى كەتسە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

40 - 50 يۈەنگە يارىشى لازىم. شۇندىلا تەڭپۇڭلۇق، باراۋەرلىك، تەڭ تەرەققىي قىلىش بولىدۇ. ئەگەر سەن بىر چارەك بۇغداينى 10 كويغا ساتساڭ، 150 چارەك (15 تاغار) بۇغدايغا بىر تېلپۇن زور سېتىۋالالايسەن. دېمەك، بىر ئائىلە بىر يىل (۱۰۰۰ - خوتۇن ئىككىسى 2×360 ئەگەك كۈنى) ئىشلىپ ئالغان مەھسۇلاتنىڭ قىممىتى بىر تېلپۇن زور سېتىۋېلىشقىمۇ يارىمىسا، سەن يېمەسەن، ئىچمەسەن، كىيمەسەن، بالىلارنى مەكتەپتە ئوقۇتمايسەن؟ بىلگىنىكى، دېھقان ئەمگىكىنىڭ قىممىتى ھەقىقىي كاپالەتكە ئىگە بولمايدىكەن ھەرگىز باي بولالمايدىكەن. بالام، شۇڭا ئاڭلىق ياشىغىن، ئوتتۇرا ئەسىر ئېڭىدا تۇرۇۋەرمىگىن. ماشىنا ئادەمدەك قارىسىغا ئىشلەۋەرمە. ئاڭسىزلىق، مەدەنىيەتسىزلىك قەيەردە ھۆكۈم سۈرسە، شۇ يەردە خۇراپاتلىق ۋە جاھالەت ھۆكۈمرانلىق ئورنىغا ئۆتىدۇ. بىلىم پەقەت شەھەرلىكلەرگىلا لازىم دەپ قارىما، بىز دېھقانلار ئۈچۈن ئەڭ ياراملىق دوكتورلار، ئالىملار تېخىمۇ زۆرۈر. سەن تىرىشىپ بىلىم سەۋىيەڭنى ئاشۇرغىن، ئادانلىق، مەدەنىيەتسىزلىك، نامراتلىق ھاقارىتىنى يۇغىن.

6. پەرزەنتىڭىز تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولسا، مۇنداق مەزمۇندا تەربىيە قىلىڭ

بالام، بازار دېگەن بىر جەڭگاھ. سەن بۇ سودا بازىرىغا كىرگەن ئىكەن سەن سودا قانۇنىيىتىگە ئەمەل قىلغايەن. ئالدى بىلەن شۇنى سەمىڭگە سېلىپ قويايىكى، ھالال تىجارەت قىل. بۇنداق دېگىنىم نىيەت دۇرۇس بولۇشى، تارازلىق توغرا بولۇشى كېرەك. يەنە بىرى، كىشىلەرگە پايىدلىق ماللارنى تۇتىمىن. ھەرگىز كىشىلەرگە زىيان يەتكۈزۈدىغان چېكىملىك، ئىچكىملىك ۋە باشقا بۇيۇملارغا يېقىن يولىمىغىن. يەنە بىرى، ساختا، ناچار نەرسىلەرنى تۇتىمىغىن. ئۇ نەرسىلەر گەرچە ساڭا بىر مەزگىل پايدا كەلتۈرگەندەك قىلغان بىلەن ئاقىۋىتى ئۆزۈڭنىڭ ھالاكتىگە سۆرەپ بارىدۇ. ھازىر كىشىلەرنىڭ كۆزى ئىچىلىپ كەتتى، ئىستېمال سەۋىيىسى

غۇبۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئۆستى. ئۇلار «ناچار مالنىڭ ھەرزىنى يوق، ياخشى مالنىڭ قىممىتى يوق» دېگەن قائىدىنى ئوبدان چۈشىنىدۇ. تىجارەت دېگەن خېرىدار بىلەن كۆكلەيدۇ. خېرىدارلارغا يامان نىيەتتە بولۇپ قاچۇرۇۋەتسەك سېنى تىجارەتچى دېگىلى بولمايدۇ.

بالام، تىجارەتنىڭ ئەڭ مۇھىم قانۇنىيىتىدىن بىرى، بازار ئۇچۇرىغا ئەھمىيەت بەرگىن. بۇرۇنقىغا ئوخشاش بىرلا خام تىجارىتى بىلەن ئۆمۈر بويى شۇغۇللىنىدىغان ئىش كەلمەسكە كەتتى، مەھسۇلاتلار كۈندە بىر يېڭىلىنىپ تۇرۇۋاتىدۇ، شۇنىڭدەك كىشىلەرنىڭ يېڭى - يېڭى نەرسىلەرگە بولغان قىزىقىشى ئېشىپ بېرىۋاتىدۇ، شۇڭا بازارنى ئوبدان مۆلچەرلىگىن، كىشىلەرنىڭ ئىنتىلىشلىرىنى، قىزىقىشىنى، يەرلىك ئالاھىدىلىكىنى ئوبدان كۆزەتكىن. قارىسىغا ئىش قىلما. يەنە بىرى، باشقىلارنى دوراپ ئۈزۈشكە نان بېرىۋاتقان تىجارىتىڭدىن ۋاز كەچمە. بەزى كىشىلەر «يۈكۈنى مۇنداق تىجارەت قىلىپ، شۇنداق باي بولۇپ كېتىپتۇ» دېگەن ئۇچۇرغا گەپلەرنى ئاڭلاپلا بىر ئوبدان يۈرۈشۈۋاتقان تىجارىتىگە قانائەت قىلماي، ئۆزىگە مۇناسىپ بولمىغان تىجارەتنى قىلمەن دەپ بار ۋەسلىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ. سەن ھەرگىز ئۇنداق ئىنساپسىزلىق يولىنى تاللىما. بالام، ئۇچۇرنى ساقلاشقا ئەھمىيەت بەرگىن. «ئۆزۈڭ تاپقان يولنى ئاتاڭغىمۇ بەرمە» دېگەن سۆز شۇنىڭدىن ئېيتىلغان. بىر ئىشقا كىرىشىپ يول تاپماق تولىمۇ تەس، ئۇچۇرغا ئىگە بولماق تېخىمۇ مۇشكۈل، شۇڭا ئېغىزىڭغا مەھكەم بول.

بالام، سودا دېگەندە مۇئامىلە - مۇناسىۋەتكە ئەڭ دىققەت قىلغىن. ماھىر تىجارەتچى خېرىدارنىڭ كۆڭلىنى، ھېسسىياتىنى ئۇتۇۋېلىشقا تىرىشىدۇ. خېرىدارلارغا سىلىق، ئىللىق مۇئامىلە قىلغىن. ئۇلار مېلىڭنى ھەرقانچە كەم سورىسىمۇ تېرىكمە، مالنى سېتىش - ساتماسلىق ئۆزۈڭنىڭ ئىختىيارىدا، خېرىدار سېنىڭ مېلىڭنى زورلۇق بىلەن ئېلىۋالمايدۇ، شۇڭا «كەم بولا» دېسەڭلا كۇپايە. سودىدا بەك قاتتىقلىقمۇ قىلما، بەك كۆپ يولمۇ قويۇۋەتمە. ئىمكان بار ئۆزۈڭمۇ كۆڭۈلدىكىدەك پايدا ئالغىن، خېرىدارنىمۇ «ئەرزان ئالدىم» دېگەن ئويغا كەلتۈرگىن. سودىغا پىشقان

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

تجارەتچى 20 يۈەنگە مال ساتسا مالنى 10 كويغا، مۇئامىلىنى 10 كويغا ساتىدۇ. مانا بۇ ماھارەت، بالام. قىلىۋاتقان سوداڭدا مەبلەغ يېتىشمەسلىك بولسا دۇرۇس نىيەتلىك كىشىلەرنى تېپىپ ھەمكارلىشىپ تىجارەت قىل. كۈنلەر «تىجارەتتە ھەرگىز شېرىككەشمە» دەپ تەۋسىيە قىلىشقان بولسىمۇ، ئۇلار ئادەملەرگە قاراشنى ئالدىنقى شەرت قىلغان، نىيەتى دۇرۇس بولمىغان ئادەملەر بىلەن شېرىكچىلىك قىلساڭ تۈگىسەس پۇشايمانغا قالىدىغانلىقىڭ راست. شۇڭا، سىنالىغان ئادەملەرنى تېپىپ شېرىكچىلىك قىل. ئارىدا ھېساب ناھايىتى ئېنىق بولسۇن. «دوست راست، ھېساب راست» دېگەن ئەقىدىنى ئۇنتۇپ قالمىغىن. ھېساب دېگەندە يادىڭغا ئىشەنمە، بىر مو كىرىم - چىقىمىنىمۇ خاتىرىلەپ ھېساب كىتاب قىلىپ تۇرغىن.

بالام، ئەنئەنىۋى تىجارەت ئۇسۇلى ئەمدى ئاقمايدۇ. ئېلىپ - ساتتى تىجارەتنى تىجارەت ھېسابلىغىلى بولمايدۇ. ئۇ بېشى بار، ئايغى چىقمايدىغان يول. ئۇيغۇرلار قەدىمدىن تارتىپ تىجارەتكە ماھىر بولسىمۇ، ھازىرقى دەۋر تەلىپىگە يانداشماق تولىمۇ مۇشكۈل. سەن ئېسىڭنى يىغىپ بولغۇچە پۇرسەت كېتىپ قالسا، ئەجىرنىڭ ھەممىسى بىكارغا كېتىدىغان گىش. ساۋاتسىزلىق، قارا قورساق بىلەن قارىسىغا تىجارەت قىلىدىغان گىشنىڭ قۇيرۇقىنى قۇم باسىدۇ. سەن سودا - تىجارەت بىلىملىرىنى ئۆگىنىپلا قالماي، بەلكى بىرەر چەت ئەل تىلى ئۆگەنمىسەڭ، كومپيۇتېر بىلىمىڭ بولمايدۇ. ئەڭ مۇھىمى ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىشنى بىر گەۋدە قىلغان تىجارەتنى يولغا قويالساڭ، ئەل - يۇرتقىمۇ پايدا يەتكۈزەلەيسەن، تىجارەتتىڭنىڭمۇ ئىستىقبالى بولىدۇ. شىنجاڭدا خام ماتېرىياللارنىڭ تۈرلىرى ناھايىتى كۆپ، ئەرزىن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەمگەك كۈچى تېخىمۇ ئەرزىن. شۇنداق ياخشى پۇرسەت ۋە شارائىتتىن پايدىلانماي، قول ياغلىق چاغلىق نەرسىنىمۇ باشقىلاردىن ئېلىپ تىجارەت قىلغاندا ئاخىرى بۇ بازار سېنى شاللىۋېتىدۇ.

بالام، تىجارەت ماھارىتىنى بازار ئۆگىتىدۇ. سودا دېگەن شەيتانغا ئوخشاش نەرسە، پايدا بىلەن زىيان قوشكېزەك دېگەن گەپ بار. بەزىدە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

كۈتمىگەندە كۆپ پايدىغا ئىگە بولۇپ قېلىشنىڭ مۇمكىن، بەزىدە كۆپ زىيان تارتىپ قېلىشنىڭ مۇمكىن، پايدا ئالغان چېغىدا كۆرەڭلەپ كەتمىگەن، ھەرقانچە چوڭ زىيان تارتىپ كەتكەندىمۇ ئىچىڭگە سالمىغىن. ئۇنداق بولمىسا بىر زىياننى نەچچە قىلىۋالسەن، تەدبىر قىلىپ زىياننىڭ ئورنىنى تولدۇرۇشقا تىرىشقىن. پۇل دېگەن تېپىلىدۇ، ھاياتىڭنى، سالامەتچىلىكىڭنى ئويلا. ئادەم دېگەن ئۆلۈپمۇ كېتىدىغۇ؟ قايغۇ دېگەن ئەقلىڭنى تورمۇزلايدۇ، ھاياتىڭغا ئېكەك سالدۇ، بازار دېگەن كەسكىن جەڭگاھقا ئوخشايدۇ، بالام. پاراسەت بىلەن ئېلىشىشتىن باشقىسى پايدا بەرمەيدۇ!

خاتىمە

مۆھتىرەم ئوقۇرمەن، پەرزەنت تەربىيىسى — مەڭگۈ مۇكەممەللەنمەيدىغان چوڭ ۋە مۇھىم تېما.

ئۇيغۇرلارنىڭ مەدەنىيەت تارىخىدا پەرزەنت تەربىيىسى ھەققىدە مەخسۇس ۋە سىستېمىلىقراق يېزىلغان قوللانما يوق دېيەرلىك بولغاچقا، مۇشۇنداق جاپالىق ۋە مەسئۇلىيەتلىك ئىشنى مەلۇم دەرىجىدە رۇپايغا چىقىرىشقا نىيەت قىلىپ قالدىم. شۇ تاپتا مەن بۇ خالىس ئەمگىكىمدە يېتەرسىزلىكلەردىن ساقلىنىش مۇمكىنلىكىنىڭ ئازلىقىنى، كىتابنىڭ مۇكەممەللىك تەلپىدىن خېلى يىراق ئىكەنلىكىنى تۇيۇپ تۇرۇپتىمەن. ئېنىقكى، ئەقىللىق ۋە ئوقۇمۇشلۇق ئوقۇرمەنلەر مېنىڭ بۇ ياخشى نىيىتىمنى قۇۋۋەتلەيدۇ. پاك قەلب ۋە سەمىمىيلىك بىلەن قىلغان ھالال ئەمگىكىمنى مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ ھەم تەنقىد، تەكلىپ پىكىرلىرىنى بېرىپ، ئىجادىي يوسۇندا پايدىلىنىدۇ.

مەن بۇ كىتابنى يېزىش جەريانىدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ پەرزەنت تەربىيىسى جەھەتتىكى ئىلغار بىلىش نەتىجىلىرى ۋە مول تەجرىبە - ساۋاقللىرىنى تۇپ چىقىش نۇقتىسى قىلدىم؛ ماھىيەتلىك نۇقتىلاردا خەلقىمىزنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىگە قويدىغان نازۇك ئارزۇ - ئىستەكلىرىدىن چەتنەپ كەتمىدىم؛ قانداقلا بولمىسۇن، نۆۋەتتە خەلقىمىز موھتاج بولۇۋاتقان ھەم دەۋر ئەقەززا قىلىۋاتقان بۇ مۇھىم تېما ئۈستىدە قەلەم تەۋرىتىشنى ئۆزۈمنىڭ بۇرچى دەپ نىيەت باغلىغان ئىكەنمەن، ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە، قۇربىتىمنىڭ يېتىشىچە تىرىشچانلىق كۆرسەتتىم. ئەسلىدە، پەرزەنت تەربىيىسى مەسىلىسىدە دۇچ كېلىدىغان يەنە بىر قىسىم مۇھىم ۋە كۆنكۈپت مەسىلىلەر بار ئىدى. ماتېرىيال مەنبەسى ۋە ئەمەلىي تەجرىبە جەھەتتىن يېتەرلىك ئاساسقا ئېرىشەلمىگەنلىكىم ئۈچۈن ۋاقتىنچە قالدۇرۇپ قويۇشقا مەجبۇر بولدۇم. بولۇپمۇ ئاتا - ئانىسى ئاجرىشىپ كەتكەن پەرزەنتلەرنىڭ تەربىيىلىنىشى، ئاتا - ئانىسى ئۆلۈپ

ئۇيغۇرلاردا بەرزەنت تەربىيىسى

كەتكەن (يېتىم) بالىلارنىڭ تەربىيىلىنىشى مەسلىسى، ئۆگەي بالىلار بىلەن ئۆگەي ئاتا - ئانىلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتلەرنى بىر تەرەپ قىلىش مەسلىسى، مەلۇم ئالاھىدە سەۋەبلەر بىلەن (ئاتا - ئانىلار تۈرمىگە كىرىپ كەتكەن، چەت ئەللەرگە چىقىپ كەتكەن) ئاتا - ئانىسىدىن ئايرىلىپ تۇرۇۋاتقان بەرزەنتلەرنىڭ تەربىيىلىنىش مەسلىسى قاتارلىق پەۋقۇلئاددە ۋە ئالاھىدە مۇھىتتىكى تەلىم - تەربىيە تەلەپلىرىنى مۇكەممەل، جانلىق ماتېرىيال ئاساسىغا ئىگە بولغاندىن كېيىن ئايرىم تولۇقلىماقچى بولدۇم. بىزدە «كۆڭۈل كۆڭۈلدىن سۇنچەر» دېگەن گەپ بار. ئۆتكەن تارىخ بىزگە ئاجايىپ ئېغىر قىسمەت يۈكلىرىنى ئارتتى، ھازىرقى دەۋر چاقى ھەرقانداق دەۋردىكىدىنمۇ تېز ئايلىنىپ بىزگە تېخىمۇ كەسكىن، تېخىمۇ رەھىمسىزلىك بىلەن رىقابەت ئېلان قىلماقتا. ئەپسۇسكى، باشقىلار ئاتتا، بىز بولساق ئېشەكتە؛ باشقىلار پەلەكتە بولسا، بىز تېخى يەردە. بۇ ھال بىزنىڭ مەجبۇرىيىتىمىزنىڭ قانچىلىك مۇشكۈل، بەرزەنتلىرىمىز ئۈستىگە چۈشكەن بېسىمنىڭ قانچىلىك ئېغىر ئىكەنلىكىدىن دالالەت بېرىپ تۇرۇپتۇ. ئەۋلادلىرىمىزنىڭ بەخت - سائادىتى ۋە خاتىرجەملىكى ئۈچۈن تارىخ بىزنى ئەقىل - پاراسەت بىلەن ياشاشقا مۇراجىئەت قىلماقتا؛ تۇرمۇش رىتىمى بىزنى ئالدىراتماقتا. ئەجدادلار بىزگە كۆز تىكەكتە، دەۋر بىزنى چاقىرماقتا! بەرزەنتلىرىمىزنىڭ بۇ رەھىمسىز رىقابەت بەيگىسىدە ئاللىنىشى ياكى شاللىنىپ كېتىشى ئۇلارنىڭ كەلگۈسى تەقدىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان ناھايىتى جىددىي سىناق ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇرماقتا.

ھايات ۋە ياشاش مانا شۇنداق ئۈزلۈكسىز رىقابەت داۋامىدا ھەقىقىي مەنىگە ئىگە بولالايدۇ. چۈشەنگۈچىلەر ئۈچۈن بۇ دۇنيا ئاجايىپ گۈزەل ۋە سۆيۈملۈك، بىلگۈچىلەر ئۈچۈن ھاياتلىق تېپىلماس پۇرسەت. لېكىن پۇرسەت بىلەن قىسمەت ھېچقاچان ئۇنى قۇرۇق سېغىنىش، كۆز يېشى قىلىپ يالۋۇرۇش بىلەنلا ئۆزىنىڭ مەئىشەت داستانىنى ئاچمايدۇ. تەقدىر قىسمەتلىرىنى پەقەت ھەقىقىي ئىقتىدار بىلەن مەردلىكلا كومپيۇتېر قىلالايدۇ؛ شۇڭا بەرزەنتلىرىمىز ئۆزلىرىگە ئاتا قىلىنغان بۈيۈك ئادىمىيلىك ئىقتىدارىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنالايدىغان بولسۇن؛ ئۇلار بۇ دۇنيا ئاتا قىلغان مەئىشەت داستانىدىكى تېگىشلىك رىسقىدىن بەھرىمەن بولالايدىغان بولسۇن. بۇ بۈيۈك مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار ۋە

ئۇيغۇرلاردا پەرزەنت تەربىيىسى

ئوقۇتقۇچى - ئۇستازلار ھەتتا، پۈتكۈل جەمئىيەت قانچىلىك بەدەل تۆلىسە، قۇربان بەرسە ئەرزىيدۇ.

مەزكۇر كىتابتا بەزى ماھىيەتلىك مەزمۇنلارغا ئېتىبارسىز قارالغان تەرەپلەر بولسا، بۇ ساھەدىكى مۇتەخەسسسلەرنىڭ، ئوقۇمۇشلۇق، مەسئۇلىيەتچان ئاتا - ئانىلارنىڭ سەمىمىيلىك بىلەن مەسلىھەت بېرىشىگە؛ توغرا كۆرسەتمە ۋە جانلىق ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلىشىگە موھتاجمەن. ناۋادا شۇنداق ياردەمگە ئائىل بولالسام، كىتابنىڭ كېيىنكى نەشرىدە تولۇقلايمەن.

ئىزگۈ نىيەت ۋە ياخشى تىلەك بىلەن مەسلىھەتلىشىش - سىردىشىشنى ئارزۇ قىلغۇچىلار ئۈچۈن ئادىرېسىم: ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 81 - قورۇ، تېلېفون: 2853581 (0991)

ئاساسلىق پايدىلانغان ماتېرىياللار

- △ «قۇنادغۇبىلىك»، نەزمى ۋە رومانلاشتۇرۇلغان نۇسخىسى.
△ «كەلىلە ۋە دېمىنە» .
△ كاشفى: «ئەخلاقۇل مۇھسىنىن» .
△ ئەلىشىر نەۋائىي: «مەھبۇبۇلقۇلۇب»، «سەددى ئىسكەندەر»،
«ھەيرەتۇل ئەبرار» .
△ مۇھەممەد سادىق قەشقەرى: «گۈزەل ئەخلاق» .
△ شەمسۇلمەئالى قابۇس: «قابۇسنامە» .
△ ھەمىد زىيائىي: «بەختلىك بولاي دېسىڭىز» .
△ شەيخ سەئىدى: «گۈلىستان» .
△ يارمۇھەممەت تاھىر تۇغلۇق: «ئوغلۇم، ئالدىڭغا قارا»، «ھايات
ۋە مۇۋەپپەقىيەت»، «بوۋام شۇنداق ئۆگەتكەن» .
△ كىتابتا ئىستات ئالغان بىر قىسىم چەت ئەل ئاپتورلىرىنىڭ
ئۈزۈندىلىرى «تەپەككۈر گۈلشەنى» دىن ۋە باشقا گېزىت - ژۇرناللاردىن
ئېلىندى.

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔族的子女教育/亚尔买买提·塔伊尔编著. —乌鲁木齐:新疆大学出版社, 2001.4

ISBN 7-5631-1353-3

I. 维 ... II. 亚 ... III. 家庭教育—维吾尔语((中国少数民族语言))

IV. G78

中国版本图书馆CIP数据核字(2001)第24222号

责任编辑:阿不里米提·卡德尔

责任校对:艾尔肯·艾拜都拉

封面设计:米拉迪力·阿比提

维吾尔族的子女教育

亚尔买买提·塔伊尔 著

新疆大学出版社出版

(乌鲁木齐市胜利路14号 邮政编码:830046)

新华书店发行

新疆《工人时报》印刷厂印刷

850×1168毫米 1/32 印张:12.875

2001年4月第1版 2001年4月第1次印刷

印数:0001—5000册

ISBN7-5631-1353-3/G.781

定价:17.80元

